

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

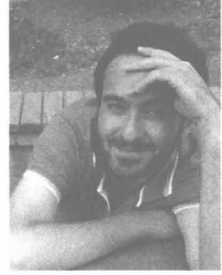
DERGÂH'TAN VARLIK'A ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ŞİİRİ (1921-1933)

DİNÇER APAYDIN

Dinçer APAYDIN

1985'te Çankaya'da doğdu. Yükseköğrenimini Gazi Üniversitesi'nde tamamladı. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Öyküleri, eleştirileri, makale ve çevirileri *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, *Bilim ve Ütopya*, *Dil Araştırmaları*, *Gazi Türkiyat*, *Hariçten Gazel*, *Hayal*, *Kitap-lık*, *Kurgan Edebiyat*, *Natama*, *Roman Kahramanları*, *Son İstasyon*, *Türk Dili*, *Türk Edebiyatı*, *Türk Kültürü*, *Varlık* gibi dergilerde yayımlanmıştır. Yayına hazırladığı ve katkı sağladığı çeşitli araştırma-inceleme kitapları ve kurgusal eserler bulunmaktadır. 2014 yılından bu yana *Yazı Hariç*'in yapımcılığını yürütmektedir. İlk öykü kitabı *Yumuşak Oda* 2018'de yayımlanmıştır.

Dinçer APAYDIN

DERGÂH'TAN VARLIK'A
ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ŞİİRİ
(1921-1933)

Dergâh'tan Varlık'a
Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri (1921-1933)
Dinçer APAYDIN

Çolpan Kitap: 53
Araştırma: 5

Kapak: Mehmet S. Fidancı
Teknik Hazırlık: Çolpan Kitap
Birinci Basım, Aralık 2020
Sertifika Nu.: 18299

ISBN 978-605-74905-2-0

© Çolpan Kitap 2020

Bu eserin tüm yayın hakları Çolpan Kitap'a aittir. Yayıncının yazılı izni olmaksızın, kitabın tümü veya bir kısmı elektronik, mekanik veya fotokopi olarak yayımlanamaz, çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Çolpan Kitap
Mustafa Kemal Mh.
2157. Sk. Nu.: 12/A
06530 Çankaya - Ankara
Telefon: +90 312 419 8096
Faks : +90 312 418 4512
e-posta: bilgi@colpankitap.com
www.colpankitap.com

Baskı: Emsal Matbaa, 46753

Çolpan Kitap, Nüans Kitapçılık San. ve Tic. Ltd. Şti'nin tescilli markasıdır.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz	7
Kültür Bilimleri Çalışmaları Hakkında Birkaç Not	9
Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinin ve Araştırmalarının Problemleri	16
Çalışmanın Yöntem Bilgisi	20
İdealist Zihniyet	56
Ahmet Hâşim ve Yahya Kemal'in Saf Şiir Anlayışını Yansıtan Şiirler	59
Bireyin İç Dünyasını Yansıtan Şiirler	64
Aşk ve Hüzün Şiirleri	64
Düşünce Şiirleri	75
Duyuş ve İzlenim Şiirleri	84
Yalnızlık Şiirleri	97
İhtiyarlık ve Ölüm Şiirleri	100
Geçmişe Özlem ve Pişmanlık Şiirleri	107
Gurbet Şiirleri	111
Anne ve Baba İçin / Tarafından Yazılan Şiirler	114
Egzotik Şiirler	116
Anma ve Bellek Şiirleri	120
Çocuk Şiirleri	133
Dünyevî Zihniyet	141
Toplumcu-Gerçekçi Şiir	143
Sürdürülen Hayatı Yansıtan Şiirler	153
Eşyalarla Kurgulanmış Şiirler	162
Kadının Toplumdaki Yeri ve Önemini Yansıtan Şiirler	170
Kadınlardan Şikâyet Eden Şiirler	175

Mistik Söylem Karşıtı ve Anti-İdealist Şiirler	185
Dini ve İnançları Eleştiren Şiirler	191
Mizahi Eleştiri Şiirleri	196
Sanat Görüşü Yansıtan Eleştirel Şiirler	200
Fantezi Şiir	214
Muhafazakâr Zihniyet	222
Eski Şiir Zevkine Biçimle Bağlanan Şairler	224
Eski Şiir Zevkine Üslupla Bağlanan Şiirler	229
İslamî Değerleri Yansıtan Şiirler	238
Cumhuriyetçi Zihniyet	250
Memleketçilik İdeolojisini Yansıtan Şiirler	252
Anadolu Halkını, Coğrafyasını ve Araçlarını Konu Eden Şiirler	259
Savaş, Zafer ve Kahramanlıklardan Söz Eden Şiirler	269
Türklüğü Yüceltmek ve İnkılâpları Yaygınlaştırmak İçin Yazılmış Şiirler	276
Mustafa Kemal Atatürk'e Yazılmış Şiirler	287
Dergâh'tan Varlık'a Türk Şiiri'nin Öne Çıkan Özellikleri	297
Kaynaklar	307
Kişi Adları ve Süreli Yayınlar Dizini	315

ÖN SÖZ

Bu kitap, 2017’de mezun olduğum Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı’nda sunduğum doktora tezinden hareketle hazırlanmıştır. Cumhuriyet’in kuruluşundan Mustafa Kemal Atatürk’ün vefatına kadar geçen ve hemen hemen tüm disiplinlerde Erken Cumhuriyet Dönemi olarak adlandırılan devre, Türk şiirinin seyri açısından da son derece renkli ve yenilikçi bir dönemdir. Günümüz Türk şiirinde varlığını sürdüren poetik tutumların en az bir yönüyle bu zaman aralığındaki atılımlara dayandırılabilceği göz önünde bulundurulduğunda, bu yıllar şiir kültürü edinmek isteyen bir okurun ufkunu genişletecek birçok gösterge barındırır.

Çalışmanın zaman aralığı, bu aralıkta beliren iki mihenk taşı ile sınırlandırılmıştır: Bunların ilki 1921’de yayın hayatına başlayarak şiirde Ahmet Hâşim ve Yahya Kemal’in anlayışını âdeta hâkim kulan *Dergâh* mecmuası, diğeryse 1933’te yayın dünyasına giren ve yolculuğuna günümüzde de devam eden *Varlık* dergisidir. Bu iki süreli yayın arasında kalan ve bir edebiyat dergisi olmak iddiasıyla ortaya çıkan neredeyse tüm dergilerin taranmasıyla oluşturulan şiir evreninin işlendiği bu kitap, okur için yeni ve orijinal bir deneyim önermektedir.

Doktora tezinin hayli uzun ve yoğun bir mesaisi oldu. Tüm öğrenim hayatımda olduğu gibi bu sürede de benden maddî, manevî hiçbir desteğini esirgemeyen ailemin tüm bireylerine teşekkür etmekten çok daha fazlasını borçluyum.

Başlangıçta kendileriyle birlikte çalışıyor olmamamıza rağmen danışmanlığımı yürütmek nezaketini gösteren ve beni öğrencisi olarak kabul eden hocam Prof. Dr. Nâzım H. Polat’a içten saygı ve şükranlarımı sunarım. Onun engin bilgisi ve süreli yayınlar konusundaki deneyimi, bu çalışmaya bambaşka bir derinlik kazandırdı.

Henüz lisans döneminde öğrencisi olmak şansına eriştiğim hocam Prof. Dr. Mehmet Can Doğan, eşsiz birikimiyle şiir sanatında göremediğim pek çok meseleyi fark etmemi; pek çok kaynağa ulaşmamı sağladı. Savunduğum tezin kitap hâline gelmesinde de en büyük katkı ona aittir. Kendisinden birçok şey öğrenmeye zevkle devam ediyor ve kendisine hassaten saygı ve şükranlarımı sunuyorum.

Çolpan Kitap'ın saygıdeğer yöneticileri Halis Gökğöz ve Faruk Dinçe hem kültür hayatımıza sağladıkları katkılar hem de teknik açıdan hazırlanması zor ve zahmetli bir kitabı yayımlamak konusunda gösterdikleri anlayıştan; teknik hazırlıkta yer alarak büyük bir titizlikle bu kitaba basılabilir bir biçim veren Koray Arıkan'a ve süreçteki hemen her konuda bilgi aldığım Ahmet Balcı'ya sabırlarından; yüce gönüllü bir şair ve tasarımcı olan Mehmet S. Fidancı'ya kapak tasarımındaki emeğinden ötürü çok teşekkür ederim.

Bu çalışmanın mimarı, Prof. Dr. Şerif Aktaş idi. Zihninde tasarladığı ve çalışmam için önerdiği tez konusunun ne kadar geliştirici olduğunu, bugün daha iyi anlayabiliyorum. Meslek hayatımda öğrendiğim pek çok şeyi kendisine borçlu olduğum merhum hocama Tanrı'dan rahmet diliyor, bu çalışmayı onun aziz anısına ithaf ediyorum.

Dinçer Apaydın

Kültür Bilimleri Çalışmaları Hakkında Birkaç Not

Kültür bilimleri üzerinde çalışılırken karşılaşılan önemli sorunlardan biri yöntem yoksunluğudur. Diğer bir deyişle aralarında birlik olmayan yöntemler çeşitliliği olarak değerlendirilebilecek bu durum, bilimsel bilgiye ulaşma konusunda araştırmacıları bir seçim yapmaya zorlar. Araştırmacının yaptığı seçim, *mutlak doğruya* ulaşmak yerine *ihtiyaç duyulan doğruya* yaklaşmak konusunda kendisini cesaretlendiriyorsa, bunu tercih etmesi anlaşılabilir; ne var ki bu tutum, her zaman *bilimsel* olmayabilir.

Kültür bilimlerine edebiyat tarihçiliği çerçevesinde bakılacak olursa durumun biraz daha karışık hâle geldiğini kabul etmek gerekir. Kurgusal metinlerden hareketle tanım yapmak, sınır çizmek ve yargılara ulaşmak kolay görünür; ancak bu kolaylığın beraberinde getirdiği problem, bilginin niteliğinde kendisini gösterir. Ulaşılmış tarihsel veriden veya analitik düşünceden yoksun bir *yorumla* üretilen bilgi, sürekli olarak *sezgisel* olma eğilimindedir. Dolayısıyla edebiyat tarihçiliğinde ve kültür bilimlerinde nesnel bilgiye ulaşabilmek, tarihsel veriyle birlikte analitik düşünmeyi gerektiren bir çabaya ihtiyaç duyar. Bugün, nesnel bilgi için edebiyat tarihine bakarken düşülen en büyük tuzak, bu çabanın yoksunluğundan doğan *sezgisel bilgililik* olmalıdır.

Edebiyat tarihçiliğinin öncelikli objesi hiç şüphesiz edebî metindir. Edebî metin, doğası gereği *her okunduğunda yeniden meydana getirilen*, okuyucunun kültürel seviyesine, ilgisine, bilgisine, deneyimine vb. bağlı olarak sürekli yeniden anlamlandırılabilen, yani durağan olmayan bir objedir. Üzerinde deney yapılamaz. Döneminin sosyal şartlarının oluşturduğu söylemleri içinde taşır. Gelenekle bir ilişkisi vardır. Çok anlamlı yapısı sayesinde yoruma açıktır. Toplumun dili ve zihnieti ile beraber zaman içinde değişir (Aktaş, 2013). Şu hâlde, durağan olmayan; aynı koşullar altında tekrarlanamayan bir objeye, bilimsel metotlarla yaklaşmak nasıl mümkün olur?

Türkiye Cumhuriyeti'nin önemli kültür bilimcisi ve edebiyat tarihçilerinden Mehmet Fuat Köprülü, yirminci yüzyılın başlarında bu soruya önemli ve bilimsel yöntemi gözetten bir cevap vermiştir:

[B]ugünkü tarih nihayetsiz ve rabatasız teferruattan ibaret bir malumat yığını değil, bir terkip ve inşa mahsulüdür ve içtimai muayyeniyet-determinisme social'i kabul eden bir tarihçi için tarih bir sanat eseri olmadığı gibi sırf bir tebahhur yığını da değildir; bu sebeple tarihçi, önündeki büyük hadiseler yığını karşısında birdenbire şaşırıp kalmamak için, yine o hadiselerin ilmi bir surette tetkikinden çıkan birtakım faraziyelere dayanmaya, yani alacağı bilgileri birleştirip tasnif ve mukayese ve onlardan neticeler elde edebilmek maksadıyla kafasında muayyen kadrolar kurmaya mecburdur. Müverrihin, uzun seneler mevzuyla istinas ve imtizacı neticesinde mümkün olabilen bu vaziyet-ki tahaddüs (intuition) dediğimiz de budur- tamamıyla ilmidir ve bunun mütekaddim fikir (Idée Preconçue) denilen şeyle hiç münasebeti yoktur; çünkü o faraziyeler, o kadrolar, bizzat hadiselerin ilmi bir surette uzun uzadıya tetkikinden, yani en ince ve en derin tahlillerden doğmuştur. İlimde faraziyelerin lüzum ve ehemmiyetini riyaziyyat ve tabiat âlimleri bile kabul ettikten sonra, içtimai ilimler gibi daha karışık bir sahada onun lüzumunu hissetmemek, herhangi bir ilim adamı için imkânsızdır. İşte, bütün bu mülâhazalar göz önüne alınınca, mevzusuna tamamıyla malik hakikî bir tarihçi için tebahhur (érudition)'un bir gaye değil, fakat zarurî bir şart olduğu kolaylıkla teslim edilir. Uzun ve kuvvetli tahlillere dayanmayan kolay terkipler, zahiren ne kadar parlak bir ilim cilası altında görünürse görünsün, kuvvetli bir tenkit karşısında derhal yıkılmaya mahkûmdur (Köprülü, 1981: 4-5).

Köprülü'nün, alıntılanan paragrafta vurguladığı, bilimsel çalışmada gerekli olan en önemli unsurun ortaya bir varsayım (hipotez) atma gereksinimi olduğudur. Kendi ifadesiyle, matematik ve doğa bilimleri dahi varsayım ile çalışma prensipleri geliştirmişken, daha karmaşık ve değişken değerlerle uğraşan kültür bilimcilerinin ortaya bir varsayım atmadan, kendi varsayımları hakkında derin bilgi sahibi olmadan, bu varsayımları veriye dayalı ispata gayret etmeden çalışması, anlamsızdır.

Yirminci yüzyılın başlarında Köprülü açıkça, kültür bilimlerine doğa bilimlerinin çalışma prensipleriyle yaklaşmayı önermektedir. Bu önerinin kaynağını büyük ölçüde Fransız tarihçi Gustave Lanson (Lanson, 1937) oluşturmaktadır; ancak Köprülü, *ilimlerde usul* problemini makale ve kitaplarında çokça tartışarak içselleştirmiş; hatta örnekleriyle de somutlaştırmış ve millileştirmiştir. Kültür bilimlerine doğa bilimlerinin prensipleriyle yaklaşılması fikrinin dünya literatüründe de birden ortaya çıkıp kabul gördüğünü söylemek güçtür. Çünkü yirminci yüzyılın başlarına gelene kadar hâkim olan, hatta çoğu zaman günümüzde de kabul görmeye devam eden anlayış; kültür bilimlerinin doğa bilimlerinin metotlarıyla *incelenemeyeceği* yönündedir. Doğru ifade edilmemiş, başka bir deyişle doğru anlaşılmamış olan bu kanı, kültür bilimlerine dair çalışmaları çoğu zaman bilimsel yöntemin dışına iter.

On dokuzuncu yüzyıla hâkim olan pozitivist anlayışla kültür bilimlerine yaklaşamayacağını sistemli bir şekilde savunan ilk düşünür Dilthey olmuştur.

Dilthey'e göre Bacon'dan bu yana bilgi kuramı, bilim kavramını hep doğa bilim örneğine göre konumlandırmıştır. Başka bir deyişle Yeniçağın bilgi kuramı bilim ile doğa bilim kavramlarını özdeş kılmıştır. Böyle olunca da insani ve toplumsal olaylar, ya hukuk, politika öğretisi, devlet öğretisi gibi normatif disiplinlerin konusu yapılmış; ya da çağlar boyunca bir türlü bilim statüsü tanınmayan tarihe bırakılmıştır; ya da en son olarak, bu olaylar, *Comte pozitivistizminin elinde doğa bilimi örnek alan ve sözcük anlamıyla olduğu kadar, konusuna uygun olmayan yöntemleriyle de melez olan bir sos-*

yolojiye bırakılmıştır. Hukuk, politika öğretisi, devlet öğretisi gibi disiplinler en sonunda etik temellere dayalı normlar üreten ve toplumsal olaylara bu normlar açısından bakan disiplinler olarak kuşkusuz bilim sayılamazlar. Çünkü bilim normatif (kural koyucu) olamaz; o ancak olaylar arasındaki düzenlilikleri saptamaya çalışan kural bulucu bir etkinlik olabilir (Özlem, 1986: 66).

Dilthey'in çalışmaları ve yöneme yönelik vurguları yukarıdaki alıntıdan da anlaşılabilir. Dilthey'e göre yorumbilimin (hermeneutik) esaslarını oluşturmak üzeredir ve ölçüsü basittir: Etik temellere dayalı normlar üreten disiplinler, anlaşılabilir için; bilgiyle kurduğu ilişki *açıklamak* üzerine olan pozitivistin sağladığı yöntem bilgisinden fazlasına muhtaçtırlar. Bu yaklaşımın doğru olduğunu söylemek mümkündür. Toplumun, toplum düzeni için inşa ettiği kurallar bütünü üzerine çalışan kültürel bilim dalları, aynı toplumun dinamikleri içinden *yorumlanarak* anlaşılır hâle gelebilirler. Genel geçer normatif bilgi üretmek, bu bağlamda zor, nadir görülen ve tekrarlanamayan bir olaydır.

Ne var ki edebiyat tarihçiliğini normatif bir disiplin olarak kabul etmek hata olur. Edebiyat, doğası gereği tarihsel, sosyolojik ve sanatsal bir nitelik taşımakla birlikte normatif değildir. Kural koymaz; *gelenek, değerler dizisi (paradigma)* ve *ekol* oluşturur. Bu değer dizileri, birbirleriyle çatışmalar dahi aynı anda var olabilirler (Aynı dönemde yaşayan birden fazla şiir görüşü, örneğin). Dolayısıyla karşılaştırmalı olarak incelenabilir, araştırılabilir ve tasnif edilebilirler. Edebî metinlerin normatif disiplinlerin olgu ve objeleri gibi anlaşılır hâle gelmesinin ilk ve en önemli şartı, bulunduğu kültür dairesinin bütün özellikleriyle tanınması ve bu tanışıklık dâhilinde yorumlanması da değildir (Sanatın evrensel niteliği). Zira daha önce belirtildiği üzere edebî metinlerin çok anlamlı olmasından ötürü tek ve herkesçe üzerinde anlaşılabilir ortak bir yorum etrafında çözümlenemeyeceği de açıktır.

Tam bu noktada, eleştiriden ve eleştirel ilişki kavramından söz etmek gereklidir. Eleştiri, özellikle sanat eserinin hatırlanır olmasını, nesillerden nesillere aktarılmasını ve eserin tarihsel bir değer kazanmasını sağlayan bir disiplindir. Ancak eleştiriyle sanat eserinin (edebiyat tarihçiliği özelinde edebî metnin) değeri ve fonksiyonuna dair bilgi sahibi olunabilir. *Eleştiri konuşabilir, tüm sanatlar ise dilsizdir* (Frye, 2015: 30). Eleştirel ilişki ise, eleştirel yaklaşımın temellerini oluşturmakla beraber, bizim edebiyat tarihçiliğimiz için çoğunlukla geri planda kalan / bırakılan, göz ardı edilen bir olgudur. Eleştiri yapmak, *yorumbilimin*, bir eseri tanıtmaktan, o eserden bahsetmekten daha ileri gitmesini sağlayan biricik ölçütüyse; veri toplamak, verilerin birbirleri ve çevreleriyle olan ilişkilerini belirleyerek çıkarımlarda bulunmak ve çıkarımlardan hareketle yeni öneriler sunarak bunları temellendirmek, yani sistemi eleştirel ve tutarlı bir ilişki ağı içinde kurmak da bir metni eleştirmeyi; onu tanıtmaktan, onun hakkında söz etmekten ayıran en önemli belirleyicilerdir. Bu konu hakkında Dilthey'e itiraz eden düşünür Max Weber'in görüşlerinden faydalanmak, ifade edilmek istenen yaklaşım tarzını daha somut hâle getirecektir:

Wilhelm Dilthey'in ana fikri, fizikî bilimlerde 19. yüzyılda fizik, kimya ve biyolojide bu kadar parlak sonuçlar vermiş olan bilimsel metodun, insan bilimlerinde kullanı-

masının imkânsız olduğu noktasında toplanıyordu. Çünkü fiziki bilimler olgular üzerine kuruludur, kültür bilimlerinin içeriği ise anlamdır. [...] Max Weber (1864-1920) Dilthey'den şu fikri almıştı: Gerçekten sosyal olguyu anlamak için olguya katılmış olanların değerlerinin anlaşılması zorunludur. Weber, Rickert'e de hak veriyordu: Tarihsel olayların kendi devrinin bütünü içinde anlaşılması gerekir. Fakat Weber, buna rağmen, sosyal gerçeklerin yalnız kendi zamanı ve mekânı içinde anlaşılabilceğini düşünmüyordu. Weber'e göre bir değeri anlamak, belirli bir zamandaki bir yaşantıyla ilgisini saptamak, o değeri incelemeye, ölçmeye, elde edilen bilgilerin başka devirler için ne gibi bir anlam taşıyacağını aramaya mâni olmaz. [...] Yaklaşımın yanlış olan tarafı, incelediğimiz değeri anlamak için o değerın yer aldığı kültürü bütünüyle anlamamız gerektiği beklentisidir. O değerın ancak içinden çıktığı kültürün diğer özel anlamları sayesinde manalandırılabilceği doğru değildir. Kültürler bu kadar da kendine özgü yapılar değil. [...] Demek oluyor ki Weber'e göre tek bir kültürün anlaşılması, o kültür hakkında bildiklerimizi daha geniş bir toplum teorisi çatısını kurmamıza engel olmuyor. Yeter ki bilim adamı olarak rolümüzü saptayalım ve buğulu gözlüklerimize rağmen kendimizi bilimsel bir disiplin içine sokalım. Kullandığımız kavramların açık ve anlaşılabilir olmasına çalışalım, tutarlı olalım, genellemelerde elde edilen verilerin müsaade ettiği oranda ileri gidelim, verileri toplarken dakik olmaya çalışalım ve doğrulanabilirliğe dikkat edelim. Görüldüğü üzere bilim, burada bazı formel işlemlere sadık kalmak şeklini alıyor (Mardin, 2013: 51-56).

Alıntıdan hareketle Max Weber'in kültür bilimleri açısından Dilthey'in ortaya attığı yalnız yorum temelli yaklaşımların yol açabileceği yanlışlık ve eksiklikleri (daha doğru bir ifade ile keyfiyetleri) fark ettiği ve bunları önlemek için teorisinde, eleştirel ilişkinin bilimsel disiplin sağlayan özelliklerini kullanmanın gerekliliğini vurguladığı görülebilir. On dokuzuncu yüzyıldan yirminci yüzyıla kültür bilimine bakıştaki en önemli değişikliklerden birinin bu olduğunu söylemek mümkündür.

Yirminci yüzyılda, bilimsel ve teknolojik alanlarda hızla artan ivme sonucunda hem kültür bilimlerinde hem de doğa bilimlerinde yöntem bilgisi açısından zengin tartışmalar yaşanmıştır. Yirminci yüzyıl bilim felsefesinin temel niteliklerini belirleyerek; onu günümüze kadar taşıyacak nihai şeklini veren ismin ise Karl Reimund Popper olduğu söylenebilir ve problemlerin çözülmesine ilişkin ortaya attığı metot *eleştirel akılçılıktır*.

Popper, yirminci yüzyılın ilk yarısında yayımlanmış olduğu *Bilimsel Araştırmanın Mantığı* adlı kitabında bilimi tanımlarken, bilimsel bilginin niteliklerine yeni bir vasıf ekleyecek önemli bir saptamada bulunarak "Bilim, varsayımları ve ifadeleri, gözlemler sonucu elde edilen bilgilerle yanlışlanabilecek düşünce sistemlerinin bütünüdür" der (Popper, 2015). Bilimsel bilginin *gözlemlenebilir, sınanabilir* olma özelliklerine Popper tarafından eklenen *yanlışlanabilir* olma vasfı, tarih boyunca bilimin ilerlemesinde rol sahibi olmuş temel prensiplerden birinin de adını koyar.

Türkiye Cumhuriyeti'nin, dünya çapında saygınlık kazanmış doğa bilimcilerinden olan Celal Şengör, bir eserinde konuyu şöyle açıklamaktadır:

Popper bilimsel kuramların doğanın verilerinden bağımsız olarak bizim kafamızda şekillendiği konusunda Descartes ve Kant ile aynı fikirdeydi. Ancak bir kuram kafamızda doğup, dile gelir gelmez, doğanın gerçekleriyle karşı karşıya kalır. Bu durumda

kuramdan yapılacak çıkarımlar, doğanın gerçekleriyle uyum içindeyse, kuram 'şimdilik' kaydıyla doğru kabul edilir, ta ki çıkarımlarından biri doğanın gerçekleriyle çelişene, yani kuram yanlışlanana kadar. Bir kuramın tek bir çıkarımının gerçekle çelişmesi, kuramın geçerliliğini yitirmesi için yeterlidir. Bu durumda, geçerliliğini yitiren, yani yanlışlanan kuramın izah edebildiği tüm veriler, artı kuramı yanlışlamış olan veri, yepyeni bir kuram içinde açıklanmaya çalışılır. Bu yeni kuram da aynen yanlışlanan gibi, aklımızın ürünüdür; ama eskisinden daha geniş bir veri temelini açıklayabildiğinden, eskisine nazaran bir gelişmeyi temsil eder (Şengör, 2014: 25).

Popper, eleştirel akılcılığı bir bilim felsefecisi olarak, nispeten çağdaşları sayılabilecek Freud ve Einstein'ın faaliyetlerini değerlendirerek örneklendirir. Farklı disiplinlerde adlarından söz ettirmiş bu iki bilginin gerçeğe ulaşma ve bilginin doğasını anlama noktasında birbirlerinden tamamen farklı yaklaşımlar sergilediklerini fark eder. Freud'un yaklaşımının temelinde, bir insanın çocukluk çağında yaşamış olduğu deneyimlerin gelecekteki hayatını ve kişiliğini doğrudan etkilediği kabulü vardır. Einstein ise geçmişteki bilgilerden hareketle günümüzdeki bir olguyu oluşturan etkenleri tahmin etmek yerine; mevcut bilgilerin gelecekte ne kadar geçerli olabileceğini öngörebilmek endişesi içindedir. Gelecekte elde edilebilecek yeni bir bilginin, kendi teorisi ile örtüşmemesi durumunda, teorisi çökecektir. Freud, teorisine uymayan olay ve bilgilerle karşılaştığında geri dönüp çeşitli düzeltmeler yapabilecek esnekliğe sahipken; Einstein'ın yaklaşımının, örneğin en büyük teorisi *Genel Görelilik Kuramı* için, ne kadar riskli olduğu ortadadır. Popper, bu noktada ikisi arasındaki farkı bir terimle ifade eder. Einstein bilimle uğraşırken, Freud, bir çeşit *sözdebilim (pseudo-science)*'le uğraşmaktadır (Türkçeye "sözdebilim" olarak çevrilen *pseudo-science* sözcüğündeki "sözde" sıfatını yalnızca "aşağılama" olarak anlamak doğru değildir). Nitekim Freud literatüre, günümüzde hâlen üzerinden bilgi üretilebilen; ancak üzerinde asla uzlaşı sağlanamayan bilgiler kazandırmış; Einstein ise Newton fiziğinin kanunlarını yanlışlayarak, yine yanlışlanmaya açık *Genel Görelilik Kuramı*'nı ortaya atmıştır. İlginçtir, *Genel Görelilik Kuramı*, ortaya çıkışından yüz yıl sonra bile henüz yanlışlanamamış, aksine doğa bilimleri alanında yapılan her yeni deney ve girişimle doğruluğu defalarca ispatlanmış ve ispatlanmaya devam etmektedir.

Popper, ortaya atılan bir varsayıma onu doğrulamak için mi yoksa yanlışlamak için mi yaklaşıldığının, sözdebilim ile bilimsel yöntem arasındaki farkı ortaya koyduğunu söyler. Bir kuramı doğrulamak için ona yaklaşıyorsa, kanıt bulmak kolaydır. Özellikle kültür bilimlerinde herhangi bir düşüncüyü veya eseri, doğrulanması istenen bir varsayıma kanıt olarak göstermek dilin çok anlamlı ve çağrışımlı yapısı gereği daha da kolaydır.

Örneğin, Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı hakkında hiçbir ön bilgiye sahip olmayan bir araştırmacının sarf edeceği "Nâzım Hikmet, sanat hayatı boyunca saf şiir düşüncesine bağlı kalmış bir şairdir." ifadesi, Popper'a göre bilimsel bir ifade olur. Çünkü tarihi belgeler araştırıldığında yanlışlanabilmesi son derece kolay bir bilgidir. Doğru bilgi, Nâzım Hikmet'in şiirleri ve şiir üzerine düşüncelerinin tarihsel belgelerden hareketle incelenmesiyle bulunur, şairin toplumcu-gerçekçi bir şiir anlayışını benimseyip takip ettiği doğrulanır ve öne sürülen ilk varsayım ortadan kalkar. An-

cak buna, şairin ilk yıllarında toplumcu-gerçekçi şiir anlayışından uzak, bireysel du-yarlılıklara ağırlık veren şiirler yazdığı bilgisi de ayrıca eklenebilir. Fakat “Nesimî, derisi yüzülmek suretiyle idam edildiği anda birkaç tane gazel söylemiş; daha son-ra da yüzülen derisini sırtına alıp Halep’in yedi kapısından birden çıkıp gitmiştir.” varsayımı, bilimsel bir varsayım olamaz. Bunun nedeni, bir insanın öldürüldükten sonra kalkıp yürüyemeyeceğinin günümüzde yaygın bir şekilde bilinmesi değil; bu varsayımın araştırılarak veya gözlem yapılarak yanlışlanabilmesinin *olanaksız* oluşu-dur. Bir kültür bilimcisi, Nesimî’nin divan şiirindeki yerini, neden idama mahkûm edildiğini; temsil ettiği değerleri, Hurufîlik’le olan ilişkisini, toplumdaki karşılığını ve etkilerini araştırabilir. Elde ettiği verilerden hareketle bilimsel çıkarımlarda bulu-nup bunları bilgiye de dönüştürebilir. Ne var ki aynı kültür bilimci, Nesimî’nin şiirleri üzerine çalışırken, şu birkaç gazelin kendisinin öldürüldüğü sırada söylediği gazeller olduğunu gösteriyor, hakkındaki hamasi söylentileri, yaşantısı ve toplum üzerinde-ki etkisine *delil* olarak gösteriyor ve Nesimî’nin edebiyattaki varlığını bu bilgiler ile açıklayıp anlamaya çalışıyorsa; bilimsel olmaktan uzaklaşıyor, sözdebilimsel olmaya yaklaşıyor demektir. Çünkü, bir kez daha vurgulamak gerekirse, Nesimî’nin ölüm anında yaşandığı söylenen olayların araştırılarak yanlışlanmasına olanak yoktur. Bi-limsel olma kaygısı *taşımayan* bir araştırmacı, okurunu Nesimî’nin olağanüstü yanına ikna etmek ve kendi varsayımını da desteklemek için, örneklerini istediği yöne çeke-rek kullanabilir. Dönemin sözlü / yazılı kültür ürünlerinde geçen bahisleri, Nesimî’yi bir sembol olarak kullanan toplumsal grupları; adına ve olağanüstü vasıflarına yazılan edebî metinleri, Nesimî’nin olağanüstü yanının *gerçek olduğuna* delil olarak göstere-bilir ve bunlar üzerinden argüman üretebilir. Çünkü amacı ve yöntemi, varsayımını yanlışlanabilir hâle getirmek değil; aksine doğrulamak için, niteliği fark etmeyen ka-nıtlar aramaktır.

İşte bu yüzden kültür bilimcileri, özellikle edebiyat tarihçileri için, sözdebilim-ciliğe sebep olan en büyük yanlış davranış, sezgiler ve önyargılarla hareket etmektir. Edebî metnin kendisini, yazıldığı dönemin şartlarını oluşturan vesikaları, diğer edebî metinler içindeki yeri, değeri vb. niteliksel ve niceliksel özelliklerini *görmeden*; göz-lemleyerek elde ettiği verileri sistemli bir şekilde bir araya getirmeden, bu verilere yaklaşmak için, edindiği bilgi ve izlenimlerden hareketle yanlışlanabilir varsayımlar ileri sürmeden, bu varsayımları da kanıtlara dayanarak ispat etmeye gayret etmeden çalışan araştırmacı; ancak sözdebilimle uğraşıyor demektir. Unutulmamalıdır ki bir edebî metni, yalnızca yazarının dünya görüşü ve hayat tarzına, kendisine benzeyen *görülmemiş* başka metinlerin içinde bulunma ihtimali olan değerlere, yalnız bir ideo-lojinin şekillendirdiği sanat anlayışı veya araştırmacının içinde bulunduğu duygu hâl-lerine, metnin içinde rastlanmayan; ama araştırmacısına öyle olduğunu hissettiren bazı tahmin ve ön kabullere; kısaca bilimsel olarak yanlışlanamayacak varsayımlar ileri sürüp bunlara kanıt bulmak için girilen arayışlara göre incelemeye çalışmak, edebiyat tarihi ve edebiyat bilimi için bilimsel ölçütlerde hiçbir *kazanım* sağlamaz.

Kültür bilimleri -dolayısıyla edebiyat tarihçiliği- tarihseldir, tarihsel bütün bilim-ler bilgiyle onu anlamak üzere ilişki kurar ve yorum üretir. Dolayısıyla hiçbir kültür bilimindeki inceleme yöntem(ler)ini doğa bilimlerinde olduğu gibi genel-geçer for-

müllere sabitlemek mümkün değildir. Bununla birlikte kültür bilimleri de yalnızca keyfiyete dayanan çıkarım ve yorumlarla incelenemez, anlamlandırılmaz. Bu bağlamda doğa bilimlerinin birtakım prensiplerine (örneğin tasnif etmeye, delil toplama) ihtiyaç duyar. Kültür bilimleri alanında tutarlı ve saygın bir araştırma yapmanın anahtar kavramı eleştirel ilişkidir. Eleştirel ilişki, tutarlı olmayı ön koşul olarak kendiliğinden belirler.

İşte bu çalışmanın öncelikli amacı, tıpkı Köprülü'nün bundan yaklaşık yüz yıl önce işaret etmiş olduğu gibi, edebiyat tarihçiliği çalışmalarında varsayıma dayalı bilimsel metodun önemini hatırlatmak, Türk edebiyat tarihinin üzerinde çokça durulmuş bir dönemdeki şiir faaliyetlerine tümdengelimci (deductive) bir yöntemle yaklaşmak; sezgisel bilgilik yerine gözlemlenebilir, sınanabilir ve en önemlisi yanlışlanabilir varsayımlar öne sürerek, bunları tarihsel veriler ve analitik düşünce ışığında ispata gayret etmektir.

Bir kültür bilimcisi veya bir edebiyat tarihçisi, bütün eğilimlerinden, bütün düşüncelerinden ve dünyadaki bütün kültürel-tarihsel bilgi birikiminden sıyrılarak her şeyi baştan keşfedecek ölçüde bir bilimsel metoda ulaşamaz. Yine de kültür bilimlerini bireysellikten ve sezgicilikten arındıracak bir anlayışa yaklaştırmaya, araştırma konusunda kullandığı bilimsel yöntem ve prensipleriyle katkıda bulunabilir. Prensiplerin çeşitli çalışmalar vasıtasıyla zaman içinde birikerek, yayılarak, yanlışlanarak günün birinde kültür bilimlerindeki yöntem arayışlarına daha doyurucu, daha yaygın, daha genel geçer katkılar sağlayacağını düşünmek ise ümit vericidir.

Kısacası, bilginin sosyal olarak kurulmuş olduğu gerçeği, daha geçerli bilgiye ulaşmanın da sosyal olarak mümkün olduğu anlamına gelir. Bilginin sosyal temelleri olduğunu kabul etmek, nesnellik kavramıyla hiç de çelişki içinde değildir. Tam tersine, biz, geçmişteki uygulamalara yönelik eleştirileri değerlendirerek ve hakikaten daha çoğulcu ve evrensel yapılar kurarak yapılacak bir yeniden yapılandırmanın, sosyal bilimlerin nesnellliğini artırabileceğine inanıyoruz (Gulbenkian Komisyonu, 2014: 87).

Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinin ve Araştırmalarının Problemleri

Bu çalışma, Prof. Dr. Şerif Aktaş'ın, "Cumhuriyet dönemi Türk şiirine dair bilgilerimizin çoğunluğunun sezgisel olduğu ve bu sezgisel bilgilerin, döneme ait yapılmış çalışmalar veya sürekli tekrarlanan örnekler yerine doğrudan dönemde yazılan metinlerden hareketle yeniden değerlendirilip tasnif edildiğinde değişip çeşitlenebileceği" varsayımı ile başlatılmıştır.

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı tarihine dair farklı kaynaklarda sıklıkla rastlanan durum, bir konuya örnek olarak seçilen metinlerin çoğunlukla aynı olmasıdır. Bu yaklaşım, edebiyat tarihçilerinin üzerinde söz söyledikleri dönemlerde yazılmış bütün metinleri birinci elden gözlemleyemediklerini düşündürür. Belirlenen döneme ait yapılan çalışmalarda özgün araştırmacıların çabaları dışında kalan incelemelerin, birbirlerinden etkilendiklerini ve aynı kanıları giderek azalan bir dikkatle tekrar ettiklerini görebilmek mümkündür.

Bu çalışmanın dönemini sınırlandıran 1921-1933 yılları, Türk şiiri için zengin kazanımların olduğu zamanlardır. Günümüzde adını sürekli andığımız çoğu şairin şiir dünyasında varlık gösterip kendilerini kabul ettirşi, günümüzdeki temel şiir anlayışlarını şekillendiren paradigmaların ortaya çıkışı, Türk şiirinin modernleşme serüveninde, hedeflediklerini büyük ölçüde gerçekleştirmesi bu yıllar arasındaki yayınlar üzerinden izlenebilir. Dönem, bir yüzüyle 20. yüzyıl başlarındaki şiir zevkine, diğer yüzüyle de 1940 ve 1960'larda yaşanacak gelişmelerin öncüllerine dönüktür. Şiir anlayışlarındaki dönüşüm ve ilerlemenin örneklerle gösterilebileceği bir zaman aralığıdır.

20. yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşe geçmesiyle oluşan ideolojik boşluğu, büyük oranda Türkçülük düşüncesi doldurmuştur. Tarihi bilgilerden hareketle denilebilir ki Türkçülük ideolojisi hem yeni Türk devletinin teşekkülünde hem de Türk edebiyatının ilerleyişinde etkilidir. 1920'lere gelindiğinde yeni Türk devletinin ve rejiminin resmen ilan edilmesi üzerine Türkçülük ideolojisi, cumhuriyetin kazanımlarıyla birleşerek hayatta, sanatta ve edebiyatta hâkim söylem hâline gelir. İdeolojinin edebiyattaki kesin zaferi dildeki değişimler ve ortaklıklar üzerinden

izlenebilir. 1921-1933 yılları arasında farklı şiir görüşü oluşturan ne kadar paradigma varsa; hepsinin ifade etme gereği duymadan üzerinde birleştiği temel unsur *sade dil* dir.

Dil meselesi, ideolojinin en belirgin biçimde ortaya çıktığı alan olur. “1923’ten 1928’e dek, dil konusuyla ilgili yazılarda en çok üzerinde durulan sorun, ‘ımla’ ve ‘alfabe’dir. İmlanın, harflere kimi işaretler koyarak düzelebileceği savı yanında, Latin harflerinin kabulü önerisi de yankı uyandırmaya başlar. Tartışmaların ağırlık merkezi budur” (Levend, 1972: 389). Özellikle Latin harflerinin kabulünden sonra dilde başlayan tasfiye hareketi, Cumhuriyet dönemi Türk şiiri üzerinde etkisi en yoğun hissedilen sosyo-kültürel olay olarak kabul edilebilir.

Bununla birlikte;

Yeni Türk Devleti, inkılaplarla realist, ilkelerle idealist bir yapıdadır. İlkelerdeki idealizm, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin çağdaş bir devlet olma yolundaki atılımları ve girişimleri her an canlı tutmuş ve halkı ortak ideallerde birleştirmiştir. Edebiyata da yansıyan bu idealizm, siyasal amaçlarda olduğu gibi, toplumun gelişmesini hedeflemiştir (Doğan, 1995: 5).

Dolayısıyla sanatta dünyevi olan konuların öncelenişi, geçmiş dönemlere göre belirgindir. Her bir şiir görüşünün hedefinde sanatta, hayatta, ifadede *gelişme kat etmek* esastır. Bununla birlikte hem şiir hem de hayat tarzı özelinde, eski olanı savunan bir cephenin de oluştuğunu; fakat bu cephenin de çoğu zaman ideolojinin edebiyattaki hâkimiyetini, kullandıkları dile bakarak, kabul ettiklerini söylemek mümkündür. “Cumhuriyet ideolojisinin edebiyata bir sorumluluk yüklediğine inananlar, bu dönemdeki edebiyat tartışmalarında Milliyetçilik ilkesinden kaynaklanan bir milliliği ve Halkçılığın farklı bir yorumu olan toplumculuğu savunarak bireyci bir sanat anlayışını benimseyen şairlere itirazlarda ve eleştirilerde bulunmuşlardır” (Doğan 1995: 6). Şiiri siyasetten bağımsız tutmaya çalışan, şiirin amacının yalnız şiir olduğunu düşünen şairlerin de tıpkı şiirde eskiyi savunanlar gibi dilde sadeliği tercih ettikleri görülürse, Türkçülük düşüncesinin cumhuriyet rejimi ile birleşmesinden ortaya çıkıp, hedefi gelişim ve kalkınma olan hâkim Cumhuriyetçilik ideolojisinin yönlendirmesiyle şekillenen paradigmlar şu şekilde sıralanabilir: Şiirde bireyci tutumu izleyenler şairler, toplumcu hassasiyetleriyle veya dünyevi değerleri şiire dönüştürmeleriyle beliren şairler, eski şiiri muhafaza etmeye çalışan şairler ve şiire yalnız, hâkim olan Cumhuriyetçilik ideolojisinin çerçevesinde yaklaşan şairler, kendilerine has söylem ve eserlerle 1921-1933 yılları arasındaki Türk şiirinin ana hatlarını meydana getirmişlerdir. Bununla birlikte, yinelemek gerekirse, *devrin ruhunu* cumhuriyet fikrinin oluşturduğu atmosfer belirler (Kaplan, 1981).

Bu dönemde, şiir etrafında gelişen edebî eleştirinin ideolojiler üzerinde yoğunlaştığı da görülür (Özçelebi, 1998). Edebiyatın, fikir hayatına yön verme konusunda günümüzden daha etkili olduğu bir dönem için her bir şairin ve her bir şiir görüşünün, teklif ettiği bir hayat algısı ve dünya görüşünü de beraberinde getirdiği söylenebilir. Dolayısıyla dönemde yazılan şiirler, yalnızca edebiyatın ilgi alanı içinde kalmaz. Estetik kaygılarla yazıldıkları kadar, bazı fikirlerin yayılması ve benimsetilmesi hususunda da başvuru birer araç olurlar.

Sosyolojik, psikolojik, pedagojik vb. pek çok disiplin açısından da çeşitli çıkarımlarda bulunulabilecek bu metinlerin, daha önce yapılan çalışmalarda etraflı bir şekilde ele alındığını söylemek güçtür. Öncelikle Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin sınırları, kaynakları ve yayın organları belirli olan ilk dönemleri için bile, yazılı metinlerin tam bir dökümü yoktur. Hangi şairin ne kadar şiir faaliyetinde bulunduğu, bu faaliyetlerin diğer şairlerin faaliyetlerine oranı belli değildir. Hangi söylemin, ideolojinin, paradigmanın ne kadar metin ortaya koyduğu, bu metinlerin en çok hangi kaynaklarda yayımlandığı hakkındaki bilgiler yetersizdir. Dönem veya yayın organı bazında yapılan döküm çalışmaları, fihristler, tez bölümleri vb. listelerin büyük bir çoğunluğu referans dahi gösterilemeyecek ölçüde hatalıdır. Referans gösterilebilecek ölçüde olanların çoğu da eksiktir. Şiirler, hemen hemen her zaman şairinin dünya görüşü etrafında, bağlı olduğu ekole veya günümüze olan etkisine göre yalnız nitelik yönünden dikkate alınmıştır. Nicelik yönünden hakkında hiçbir bilgiye yer verilmeyen şiirlerin büyük bir kısmı unutulmuş veya geri planda kalmıştır. Böylelikle farklı çalışmalarda örnek gösterilen metinler aynışmaya başlamıştır. Üstelik bu metinlerin bir kısmı temsil kabiliyeti bakımından da zayıftır. Bunun nedeni, geçmiş dönemdeki metinlere, edebiyat tarihi çalışmasının yapıldığı günün dikkatiyle bakılması olmalıdır. Çoğu çalışmada, bir şiirin zaman içinde kazandığı değer, yazıldığı dönemde sahip olduğu değermiş gibi algılanmıştır. Aktüel olan, aktüel kaynaklardan takip edilememiştir. Kısaca, dönemle ilgili edebî metin merkezli incelemeye dayanan çalışmaların sayısı, dönemle ilgili yapılan bütün çalışmaların sayısı karşısında, azdır.

Mevcut çalışmalardaki bu durum, Türk şiirinde uzun süre etkili olan ve günümüzdeki şiir anlayışlarını da temellendiren Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin ilk yıllarına ait bilgileri sezgisel hâle getirmektedir. Dönemde yazılan şiirlerin aktüel değeri, bu değerın Türk şiir geleneğinde oluşturduğu etki etraflıca anlaşılamamaktadır. Öne çıkan şairlerin ve metinlerin haricinde kalan şairler ve metinler tanınmamaktadır. Dönemde etkili olan paradigmlar isabetli bir şekilde tasnif edilememekte ve çeşitlendirilememektedir. Yapılan her yeni çalışmada sürekli bilgi tekrarına düşülmektedir. En önemlisi, metinden hareket eden; metinlerin birbirleriyle ve içinden geldikleri söylemlerle ilişkilerini tayin edebilen karşılaştırmalı bir eleştirel tutum geliştirilememektedir.

Bu çalışmada, Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin 1921-1933 yılları arasındaki seyrini, çalışmanın evrenini oluşturan bütün tarihsel metinlere ulaşmak suretiyle ortaya koymak; birinci el kaynaklardan ulaşılan metinleri, daha önce aynı konu üzerinde yapılan çalışmalardan etkilenmeden, içinden geldikleri söylemler ve birbirleri arasındaki ilişkiler üzerinden incelemek; yani doğrudan metinlerden hareket etmek amaçlanmıştır.

Bunun yanı sıra, süreli yayınlar üzerine çalışırken bilimsel metodun nasıl kullanılabilceğine dair bir teklif sunmak, sezgisel ve keyfiyete dayanan bilgi veya yorumlara yer vermeden gözlemlenebilir, sınanabilir ve yanlışlanabilir varsayımlar öne sürmek, bunları tarihsel veriler ve analitik yaklaşımlarla ispata gayret etmek, tezin hem öncelikli amacını hem de takip ettiği yöntemi ifade eder.

Bu çalışma sonucunda üzerinde çokça durulmuş olan bir döneme dair ortaya yeni bilgiler koyarak Türk edebiyat tarihçiliğine katkıda bulunulması, Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin ilk yılları için geçerli kabul edilen söylemlerin ve sınıflandırmaların yeniden düzenlenip çeşitlendirilmesi; edebiyat tarihinde ismi geçmeyen; ancak dönemi için önemli faaliyetlerde bulunan şairlerin ortaya çıkarılması, bilinen isimlerin geride kalan şiirlerinin ortaya konması, edebiyat tarihçileri ve farklı disiplinlerden ihtiyaç duyan araştırmacılara Türk şiirinin on iki yıllık bu devresi hakkında çeşitli bilgiler, analizler ve istatistikler sunulması hedeflenmektedir. Böylelikle ortaya konan problemde işaret edilen, sezgisel bilgiyle oluşturulmuş günümüzdeki pek çok yaklaşım, işlenmiş tarihsel veriye dayalı olarak yeniden gözden geçirilebilecektir.

Yaklaşım nitelikleri yukarıda anlatılan bu çalışmada amaç, dönemdeki şiir anlayışları hakkında birinci elden ulaşılan edebî metinler üzerinden çözümleyici bir araştırma yapmaktır. Bunun için evrenin ve bu evren içinden oluşturulacak örneklemenin seçimi, dönemin süreli yayınlarından yapılacaktır. Bunun nedeni, aktüel şiir anlayışını yansıtmada süreli yayınların daha dinamik; yayımlanan şiir kitaplarının ise daha durağan bir nitelik taşımasıdır. Bir şair, süreli yayınlarda yazmış olduğu bir şiiri birkaç sene sonra yayımlayacağı şiir kitabına almak için yeniden gözden geçirirken çeşitli değişiklikler yapabilir; hatta yazmış olduğu şiiri tümüyle gözden çıkarabilir. Bu anlamda, bir dönemde yazılmış şiir kitaplarının o dönemin şiir anlayışını temsil etmek için vereceği bilgiler, eksik veya yanıltıcı olabilir.

Süreli yayınların çeşitliliği ve bolluğu, çalışmanın sonuçlandırılabilmesi açısından önemli bir problem teşkil etmektedir. Bu yüzden gazete, bülten ve ortaya çıkış amacı *edebiyat olmayan* her türlü mecmua araştırmanın dışında bırakılmış; yalnızca edebî bir dergi olmak kaygısıyla yayın hayatına başlayan ve sözü edilen dönemde yayın hayatını sürdüren *edebiyat dergileri* esas alınmıştır.

Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin ilk dönemini ele alırken, siyasî bir başlangıcı temsil eden 1923 yılından başlamak yerine, dönemi şekillendiren anlayışlar içinde etkili olmuş olan *Dergâh* mecmuası ve edebî çevresinin ortaya çıkışı (1921) başlangıç noktası olarak seçilmiştir. Dönem ve sonrası için ikinci bir etkili yayın olan *Varlık* dergisinin çıkış tarihi ise (1933), araştırmayı tarih bazında sınırlandıran noktayı teşkil eder.

Metin merkezli bir araştırma yapabilmek için hem sözü edilen dönemde hem de günümüzde Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin ilk yılları ve buradaki edebî metinler üzerine yazılmış başka araştırma ve incelemelerden *mümkün olduğunca uzak durma*-ya gayret edilmiş; seçilen ve örneklenen her bir metin için doğrudan, ilgili metnin yayımlandığı birincil kaynaklara ulaşmak hedeflenmiştir.

Çalışmanın Yöntem Bilgisi

Bu çalışmada, öncelikle *Dergâh*'ın yayımlanmasından *Varlık*'ın yayımlanmasına kadar geçen sürede (15 Nisan 1921-15 Temmuz 1933) edebiyat dergisi olma iddiasıyla çıkan dergiler tespit edilmiştir. Bu tespit esnasında Türkiye Cumhuriyeti'nde hâlen aktif olan kütüphane ve veri tabanlarının yanı sıra, dönemdeki aktüel çalışmalara ve günümüzde yapılan araştırma, inceleme ve kataloglara başvurulmuş; aşağıdaki bilgilere ulaşılmıştır.

1921-1933 yılları arasında “Edebiyat Mecmuası / Edebiyat Dergisi / Edebî Dergi / Kültür Edebiyat Dergisi” olma iddiasıyla çıkan veya faaliyetini sürdüren dergiler tablodaki gibidir:

DERGİ ADI / FAALİYET ARALIĞI	SAYI / İMTİYAZ SAHİBİ / YAYIMLANDIĞI YER
Adım (Eylül 1930-Nisan 1931)	8 Sayı, A. Şazi, Sivas.
Altın Yaprak (15 Mart 1925-31 Ağustos 1925)	13 Sayı, Bolu Muallimler Birliği, Bolu.
Altın Yurt Mecmuası (15 Mayıs 1923-11 Ekim 1923)	6 Sayı, Güleklizade Ahmet Bedri, Adana.
Anadolu Mecmuası (Nisan 1924-Mart 1925)	12 Sayı, Mehmet Halit [Bayrı]-Haydar Necip, İstanbul.
Anavatan (2 Temmuz 1922-15 Ağustos 1922)	2 Sayı, Yeni Gün Matbaası, Ankara.
Aydınlık (1 Temmuz 1921-1 Ocak 1925)	31 Sayı, Sadrettin Celâl [Antel], İstanbul.
Bilgi Âlemi (Ekim 1931-Ağustos 1933)	9(?) Sayı, Şinasi Süleyman-Pertevniyal Lisesi, İstanbul.
Birlik Mecmuası (23 Temmuz 1923-17 Mart 1924)	21 Sayı, Mehmet Nazif, Sivas.
Çağlayan (20 Ekim 1925-15 Mayıs 1926)	15 Sayı, Orhan Şaik [Gökyay], Balıkesir.
Çankaya (15 Mayıs 1928)	1 Sayı, Mecdi Sadrettin-Mithat Ömer, Ankara.
Çukurova'da Memleket (15 Mayıs 1929-15 Mayıs 1931)	27 Sayı, İsmail Habib [Sevük], Adana.
Dergâh (15 Nisan 1921-5 Ocak 1923)	42 Sayı, Mustafa Nihat [Özön], İstanbul.
Doğu (1 Ocak 1922-15 Nisan 1922)	8 Sayı, Abdülhadi Nuri, Kastamonu.
Dumlupınar (23 Mart 1925-15 Aralık 1925)	5 Sayı, Ahmet Burhaneddin, İstanbul.
Duygu ve Dilek (23 Nisan 1929-10 Aralık 1929)	4(?) Sayı, Eflatun Cem-Cemal Gültekin, Samsun.
Duygu ve Düşünce (1 Şubat 1927-20 Ocak 1928)	12 Sayı, Sivas Muallimler Birliği, Sivas.
Düşünce (15 Temmuz 1918-8 Haziran 1922)	8 Sayı, İsmail Hikmet-Mehmet Halit [Bayrı] İstanbul.
Fikirler (1 Temmuz 1927-1950)	334 Sayı, İzmir Halkevi Yayını, İzmir.

Genç Anadolu (30 Aralık 1921-28 Mayıs 1922)	8 Sayı, Nizamettin, Trabzon.
Gençlik (Nisan 1928-Mayıs 1928)	2 Sayı, Cemal-Hıfzı Oğuz Bekata, Ankara.
Giresun'da Işık (Nisan 1918-4 Mayıs 1925)	156 Sayı, Cemşitzâde Osman Nuri Ahmet, Giresun.
Görüş (Temmuz 1930-Nisan 1931)	3 Sayı, Ahmet Kutsi [Tecer], Ankara.
Güneş (1 Ocak 1927-15 Ekim 1927)	17 Sayı, Orhan Seyfi Orhon, İstanbul.
Harp Malûlleri Mecmuası (15 Mart 1926-1 Haziran 1927)	23 Sayı, Memduh-Mütেকaid Harb Malûlleri Cemiyeti, İstanbul.
Hayat (2 Aralık 1926-30 Aralık 1929)	146 Sayı, Mehmet Emin [Erişirgil], Ankara.
Hep Gençlik (Mart 1930-Mayıs 1930)	3 Sayı, Edip Alp [Hilmi], Ankara.
İrmak (15 Şubat 1928-15 Kasım 1928)	16 Sayı, Esat Adil [Müstecaplıoğlu], Balıkesir.
İçtihâd (1904-1932) [1913'te Cehd ve İshâd adlarıyla]	358 Sayı, Abdullah Cevdet, Cenevre-Kahire-İstanbul.
Kelebek (12 Nisan 1923-25 Eylül 1924)	77 Sayı, Mahmut Esat, İstanbul.
Kor (Nisan 1932)	1 Sayı, Ankara.
Küçük Mecmua (5 Haziran 1922-5 Mart 1923)	33 Sayı, Ziya Gökalp, Diyarbakır.
Mahfil (29 Temmuz 1920-1926)	68 Sayı, Tahir Olgun [Tahirü'l Mevlevi], İstanbul.
Mebâhis (17 Mayıs 1924)	1 Sayı, Nahid Sırrı [Örik], İstanbul.
Mehtap (25 Kasım 1928)	1 Sayı, Şemseddin Sami, Ankara.
Mektep (17 Aralık 1931-15 Haziran 1932)	16 Sayı, A. Fuat, İstanbul.
Meşale (1 Temmuz 1928-15 Ekim 1928)	8 Sayı, Yusuf Ziya Ortaç, İstanbul.
Mihrap (15 Kasım 1923-1 Nisan 1925)	28 Sayı, Ağâh Mazlum, İstanbul.
Milli Mecmua (1 Kasım 1923-Mart 1955)	162 Sayı, Mehmet Mesih Akyiğit, İstanbul.
Muhit (Kasım 1928-Mayıs 1933)	55 Sayı, Ahmet Cevat [Emre], İstanbul.
Nur (1 Nisan 1924-10 Nisan 1924)	2 Sayı, Hikmet Sadık, Samsun.
Pınar (15 Ocak 1924)	1 Sayı, Abdurrahman Hamit, Ankara.
Resimli Ay [İlkinci Dönem] (1 Mart 1929-15 Ocak 1931)	22 Sayı, Mehmet Zekeriya [Sertel], İstanbul.
Resimli Şark (Ocak 1931-Mayıs 1935) [Ocak 1935'ten Sonra "Evrensel Ay"]	53 Sayı, Emin Refik Müslimoğlu, İstanbul.
Servet-i Fünûn (1891-1944) [6 Aralık 1928-1940 Arası "Uyanış"]	2464 Sayı [Uyanış: 589 Sayı], Ahmet İhsan Tokgöz [Uyanış: Halit Fahri Ozansoy], İstanbul.
Süs (8 Aralık 1923-26 Temmuz 1924)	55 Sayı, Selami İzzet Sedes, Mehmed Rauf, İstanbul.
Şen Yuva (1 Aralık 1924-4 Aralık 1925)	14 Sayı, Rahmi Korkut, Giresun.
Türk Gençleri Mecmuası (1 Temmuz 1923-1 Eylül 1923)	3(?) Sayı, Ahmet Hikmet, İzmir.
Türk Yurdu [İlkinci Dönem] (Ekim 1924-Mart 1931)	72 Sayı, Cemil Behçet-Enver Kâmil, Ankara.
Türkiye Edebiyat Mecmuası (1 Eylül 1923-22 Nisan 1925)	8 Sayı, Hüsameddin Sacit-Orhan Midhat, İstanbul.
Varlık (15 Temmuz 1933 -)	-, Yaşar Nabi Nayır, İstanbul.
Yarın (13 Ekim 1921-15 Kasım 1922)	43 Sayı, Suphi Nuri [İleri], İstanbul.
Yeni Fikir (1 Ocak 1925-25 Kasım 1928)	42 Sayı, Naci Fikret [Baştak], Konya.
Yeni Kalem (6 Ekim 1927-5 Nisan 1928)	25 Sayı, Orhan Seyfi [Orhon], İstanbul.
Yeni Kitap (1 Mayıs 1927-1 Ağustos 1928)	16 Sayı, Sedat Simavi-Celal Sahir [Erozan], İstanbul.
Yeni Mecmua (12 Temmuz 1917-20 Aralık 1923)	90 Sayı, Mehmet Talat [Muşkara], İstanbul.
Yeni Türk Mecmuası (Ekim 1932-1942)	117 Sayı, Eminönü Halkevi Yayını, İstanbul.
Yeşil Yaprak (16 Haziran 1928-1 Eylül 1928)	3 Sayı, Mehmet Sadık, İstanbul.
Yolların Sesi (23 Haziran 1932-07 Aralık 1934)	24(?) Sayı, Fazıl Mahmut [Ülküer], İstanbul.
Yücel (12 Ekim 1930-23 Nisan 1931)	14 Sayı, Lütfullah Osman, Denizli.
Yürüyüş (Eylül 1930-Ağustos 1931)	12 Sayı, Selahattin Enis, Samsun.

Belirtilen kaynak ve kütüphanelerde, 1921-1933 yılları arasında faaliyette olduklarına dair çeşitli bilgiler bulunan; ancak nüshalarına ulaşılamayan veya bir *edebiyat dergisi* olmaktan ziyade “kültür, eğitim, sanat, zanaat vb. dergisi” olarak faaliyetini sürdürüp içeriğinde şiire yer vermeyen ya da dönemi temsil edemeyecek kadar az yer veren dergiler ise aşağıdaki gibidir:

DERGİ ADI / FAALİYET ARALIĞI	SAYI / İMTİYAZ SAHİBİ / YAYIMLANDIĞI YER
Afyonkarahisarı'nda Nur (31 Ağustos 1924-1928)	55 Sayı, Ahmet Sami [Onur], Afyon.
Akademi (1930-1933)	(?), Galatasaray Talebe Akademisi, İstanbul.
Çığ (1931)	(?), İstanbul.
Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası (1916-1933)	31(?) Sayı, Mehmet Ali Ayni, İstanbul.
Doğuş (21 Mart 1931)	(?), Afyon.
Duygu (1932)	(?), Kütahya.
Edebiyat Gazetesi (1932)	9 Sayı, Orhan Seyfi [Orhon], İstanbul. Pek çok kaynak- ta dergi olarak gösterilen bu yayım, 9 sayılı bir gazete- dir. Bu yüzden çalışmaya dâhil edilmemiştir.
Gençler Yolu (28 Şubat 1929-15 Kasım 1932)	(?), Balıkesir.
Gençlik Dünyası (1931)	(?), İstanbul.
Gölge (22 Aralık 1925-9 Şubat 1926)	5 Sayı, Mehmet Asım, Adana.
Güner (1932)	(?), Konya.
Kadro (Ocak 1932-Ocak 1935)	36 Sayı, Şevket Süreyya [Aydemir], Ankara.
Küçük Asya (Asie Mineure) (1 Ekim 1929)	1 Sayı, Naci Fikret, Konya. (Fransızcadır ve içinde şiir yoktur).
Özdilek (10 Temmuz 1923-1928)	35 Sayı, Cemal Gültekin, Trabzon-Erzurum (Görülme- yen Sayılar: 3, 5-9, 11-23, 25, 26, 28, 32-35). Mevcut sa- yılarda da Cenap Muhittin Kozanoğlu'nun birkaç şiiri hariç kayda değer sayıda şiire rastlanmamıştır.
Porsuk (1926)	(?), Eskişehir.
Ses (1929-1931)	(?), İstanbul.
Taşpınar (19 Ekim 1932-19 Eylül 1934)	23(?) Sayı, Eflatun Cem-Afyon Halkevi, Afyon. İlk sa- yılarında Yalnızca eski saz şairlerinin halk şiirlerinden alıntılar vardır.
Terbiye (1 Ocak 1929-1930)	(?), Milli Talim Terbiye Heyeti, Ankara.
Toplantı (1932-1936)	(?), Sivas.
Toros (1 Aralık 1930-1931)	(?), Mersin.
Toros Çocukları (1929)	(?), Adana.
Yeni Ay (1927-1928)	4(?) Sayı, Hüseyin Avni, İstanbul.
Yeni Yol (1932)	(?), İzmir.
Yeşil Yaprak (2) (1 Aralık 1925-1928)	18 Sayı, Bolu Muallimler Birliği, Bolu.

Bu tarihler arasında çıkan fakat nüshalarında değerlendirme yapılamayacak ka-
dar eksiklik bulunan, içeriğinde yer verilen şiirlerin tamamına ulaşılamayan yahut
ulaşılacak şiirlerde dönemi temsil edecek ölçüde metine rastlanmayan edebiyat dergi-
leri ise şunlardır:

DERGİ ADI / FAALİYET ARALIĞI	SAYI / İMTİYAZ SAHİBİ / YAYIMLANDIĞI YER
Halk Yolu (15 Şubat 1923-Haziran 1925)	50 Sayı, Kemal Cenap-Tahsin Nahit [Uygur], Ankara (Halk Yolu dergisinin yayımlanmış 50 sayısının ancak yarısına ulaşılabilirdi. Bunlarda da ekseriyetle isimsiz yayımlanan gazel ve koşmalar rastlanmaktadır).

İşık Yolu (15 Kasım 1927-1 Aralık 1927)	2 Sayı, Enver Atilla, Konya (Nüshaları elle çoğaltıldığı için şiirler okunaklı değildir. Alıntı birkaç gazelin varlığı dikkat çekmiştir).
İzler (1925-15 Mart 1927)	27 Sayı, Nuri Ahmet, Giresun.
Şen Yayla (Aralık 1927-1928)	6(?) Sayı, Şevket Süreyya [Aydemir], Erzurum (Derginin görülebilen iki sayısında genellikle Erzurum ilinin yerel şairlerine ve manilerine yer verdiği anlaşılmıştır)
Türk Bağçesi (1923-1924)	15(?) Sayı, Türk Ocağı, Sinop.
Yeni Hilâl (Ağustos 1924-26 Mart 1925)	14 Sayı, Ali Nüzhet [Göksel], Diyarbakır.

Yukarıdaki üç tabloda gösterilen toplam dergi sayısı 90'dır. Ancak değinilen nedenlerden ötürü bu çalışmanın *evrenini* oluşturan edebi metinler (şiirler), birinci tabloda gösterilen 59 dergiden (*Varlık* hariç) toplanacaktır.

Bu tablolarda adı geçen dergiler, aşağıdaki tabloda bir arada ve kronolojik sırayla verilmiştir. Yayımlandığı dönemde edebî faaliyetlerle bir ölçüde ilişki kuran bütün dergilerin bir arada görünmesi ve yayımlanış sırasının anlaşılması bakımından kullanışlıdır:

DERGİ ADI / FAALİYET ARALIĞI	SAYI / İMTİYAZ SAHİBİ / YAYIMLANDIĞI YER
Servet-i Fünûn (1891-1944) [6 Aralık 1928-1940 Arası "Uyanış"]	2464 Sayı [Uyanış: 589 Sayı], Ahmet İhsan Tokgöz [Uyanış: Halit Fahri Ozanoğlu], İstanbul.
İçtihâd (1904-1932) [1913'te <i>Cehd</i> ve <i>İşhâd</i> adlarıyla]	358 Sayı, Abdullah Cevdet, Cenevre-Kahire-İstanbul.
Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası (1916-1933)	31(?) Sayı, Mehmet Ali Ayni, İstanbul.
Yeni Mecmua (12 Temmuz 1917-20 Aralık 1923)	90 Sayı, Mehmet Talat [Muşkara], İstanbul.
Giresun'da Işık (Nisan 1918-4 Mayıs 1925)	156 Sayı, Cemşitzâde Osman Nuri Ahmet, Giresun.
Düşünce (15 Temmuz 1918-8 Haziran 1922)	8 Sayı, İsmail Hikmet-Mehmet Halit [Bayrı], İstanbul.
Mahfil (29 Temmuz 1920-1926)	68 Sayı, Tahir Olgun [Tahirü'l Mevlevî], İstanbul.
Dergâh (15 Nisan 1921-5 Ocak 1923)	42 Sayı, Mustafa Nihat [Özön], İstanbul.
Aydınlık (1 Temmuz 1921-1 Ocak 1925)	31 Sayı, Sadrettin Celâl [Antel], İstanbul.
Yarın (13 Ekim 1921-15 Kasım 1922)	43 Sayı, Suphi Nuri [İleri], İstanbul.
Genç Anadolu (30 Aralık 1921-28 Mayıs 1922)	8 Sayı, Nizamettin, Trabzon.
Doğu (1 Ocak 1922-15 Nisan 1922)	8 Sayı, Abdulahad Nuri, Kastamonu.
Küçük Mecmua (5 Haziran 1922-5 Mart 1923)	33 Sayı, Ziya Gökalp, Diyarbakır.
Anavatan (2 Temmuz 1922-15 Ağustos 1922)	2 Sayı, Yeni Gün Matbaası, Ankara.
Türk Bağçesi (1923-1924)	15(?) Sayı, Türk Ocağı, Sinop.
Halk Yolu (15 Şubat 1923-Haziran 1925)	50 Sayı, Kemal Cenap-Tahsin Nahit [Uygur], Ankara (Halk Yolu dergisinin yayımlanmış 50 sayısının ancak yarısına ulaşılabilirdi. Bunlarda da ekseriyetle isimsiz yayımlanan gazel ve koşmalara rastlanmaktadır).
Kelebek (12 Nisan 1923-25 Eylül 1924)	77 Sayı, Mahmut Esat, İstanbul.
Türk Gençleri Mecmuası (1 Temmuz 1923-1 Eylül 1923)	3(?) Sayı, Ahmet Hikmet, İzmir.
Özdilek (10 Temmuz 1923-1928)	35 Sayı, Cemal Gültekin, Trabzon-Erzurum (Görülme-yen Sayılar: 3, 5-9, 11-23, 25, 26, 28, 32-35). Mevcut sayılarda da Cenap Muhittin Kozanoğlu'nun birkaç şiiri hariç kayda değer sayıda şiire rastlanmamıştır.
Birlik Mecmuası (23 Temmuz 1923-17 Mart 1924)	21 Sayı, Mehmet Nazif, Sivas.
Türkiye Edebiyat Mecmuası (1 Eylül 1923-22 Nisan 1925)	8 Sayı, Hüsameddin Sacit-Orhan Midhat, İstanbul.
Milli Mecmua (1 Kasım 1923-Mart 1925)	162 Sayı, Mehmet Mesih Akyiğit, İstanbul
Mihrap (15 Kasım 1923-1 Nisan 1925)	28 Sayı, Ağâh Mazlum, İstanbul.

Süs (8 Aralık 1923-26 Temmuz 1924)	55 Sayı, Selami İzzet Sedes, Mehmed Rauf, İstanbul.
Pınar (15 Ocak 1924)	1 Sayı, Abdurrahman Hamit, Ankara.
Anadolu Mecmuası (Nisan 1924-Mart 1925)	12 Sayı, Mehmet Halit [Bayrı]-Haydar Necip, İstanbul.
Nur (1 Nisan 1924-10 Nisan 1924)	2 Sayı, Hikmet Sadık, Samsun.
Mebâhis (17 Mayıs 1924)	1 Sayı, Nahid Sırrı [Örik], İstanbul.
Yeni Hilâl (Ağustos 1924-26 Mart 1925)	14 Sayı, Ali Nüzhet [Göksel], Diyarbakır.
Afyonkarahisar'ında Nur (31 Ağustos 1924-1928)	55 Sayı, Ahmet Sami [Onur], Afyon.
Türk Yurdu [İkinci Dönem] (Ekim 1924-Mart 1931)	72 Sayı, Cemil Behçet-Enver Kâmil, Ankara.
Şen Yuva (1 Aralık 1924-4 Aralık 1925)	14 Sayı, Rahmi Korkut, Giresun.
İzler (1925-15 Mart 1927)	27 Sayı, Nuri Ahmet, Giresun.
Yeni Fikir (1 Ocak 1925-25 Kasım 1928)	42 Sayı, Naci Fikret [Baştak], Konya.
Altın Yaprak (15 Mart 1925-31 Ağustos 1925)	13 Sayı, Bolu Muallimler Birliği, Bolu.
Dumlupınar (23 Mart 1925-15 Aralık 1925)	5 Sayı, Ahmet Burhaneddin, İstanbul.
Altın Yurt Mecmuası (15 Mayıs 1923-11 Ekim 1923)	6 Sayı, Güleklizade Ahmet Bedri, Adana.
Çağlayan (20 Ekim 1925-15 Mayıs 1926)	15 Sayı, Orhan Şaik [Gökyay], Balıkesir.
Yeşil Yaprak (2) (1 Aralık 1925-1928)	18 Sayı, Bolu Muallimler Birliği, Bolu.
Gölge (22 Aralık 1925-9 Şubat 1926)	5 Sayı, Mehmet Âsm, Adana.
Porsuk (1926)	(?), (?), Eskişehir.
Harp Malûlleri Mecmuası (15 Mart 1926-1 Haziran 1927)	23 Sayı, Memduh-Mütekaid Harb Malûlleri Cemiyeti, İstanbul.
Hayat (2 Aralık 1926-30 Aralık 1929)	146 Sayı, Mehmet Emin [Erişirgil], Ankara.
Güneş (1 Ocak 1927-15 Ekim 1927)	17 Sayı, Orhan Seyfi Orhon, İstanbul.
Yeni Ay (1927-1928)	4(?) Sayı, Hüseyin Avni, İstanbul.
Duygu ve Düşünce (1 Şubat 1927-20 Ocak 1928)	12 Sayı, Sivas Muallimler Birliği, Sivas.
Yeni Kitap (1 Mayıs 1927-1 Ağustos 1928)	16 Sayı, Sedat Simavi-Celal Sahir [Erozan], İstanbul.
Fikirler (1 Temmuz 1927-1950)	334 Sayı, İzmir Halkevi Yayını, İzmir.
Yeni Kalem (6 Ekim 1927-5 Nisan 1928)	25 Sayı, Orhan Seyfi [Orhon], İstanbul.
Işık Yolu (15 Kasım 1927-1 Aralık 1927)	2 Sayı, Enver Attıla, Konya (Nüshaları elle çoğaltıldığı için şiirler okunaklı değildir. Alıntı birkaç gazelin varlığı dikkat çekmiştir).
Şen Yayla (Aralık 1927-1928)	6(?) Sayı, Şevket Süreyya [Aydemir], Erzurum (Derginin görülebilen iki sayısında genellikle Erzurum ilinin yerel şairlerine ve manilerine yer verdiği anlaşılmıştır)
İrmak (15 Şubat 1928-15 Kasım 1928)	16 Sayı, Esat Adil [Müstecaplıoğlu], Balıkesir.
Gençlik (Nisan 1928-Mayıs 1928)	2 Sayı, Cemal-Hıfzı Oğuz Bekata, Ankara.
Çankaya (15 Mayıs 1928)	1 Sayı, Mecdi Sadrettin-Mithat Ömer, Ankara.
Yeşil Yaprak (16 Haziran 1928-1 Eylül 1928)	3 Sayı, Mehmet Sadık, İstanbul.
Meşale (1 Temmuz 1928-15 Ekim 1928)	8 Sayı, Yusuf Ziya Ortaç, İstanbul.
Muhit (Kasım 1928-Mayıs 1933)	55 Sayı, Ahmet Cevat [Emre], İstanbul.
Mehtap (25 Kasım 1928)	1 Sayı, Şemseddin Sami, Ankara.
Ses (1929-1931)	(?), (?), İstanbul.
Terbiye (1 Ocak 1929-1930)	(?), Milli Talim Terbiye Heyeti, Ankara.
Toros Çocukları (1929)	(?), (?), Adana.
Gençler Yolu (28 Şubat 1929-15 Kasım 1932)	(?), (?), Balıkesir.
Resimli Ay [İkinci Dönem] (1 Mart 1929-15 Ocak 1931)	22 Sayı, Mehmet Zekeriya [Sertel], İstanbul.
Duygu ve Dilek (23 Nisan 1929-10 Aralık 1929)	4(?) Sayı, Eflatun Cem-Cemal Gültekin, Samsun.
Çukurova'da Memleket (15 Mayıs 1929-15 Mayıs 1931)	27 Sayı, İsmail Habib [Sevük], Adana.
Küçük Asya (Asie Mineure) (1 Ekim 1929)	1 Sayı, Naci Fikret, Konya. (Fransızcadır ve içinde şiir yoktur).

Akademi (1930-1933)	(?), <i>Galatasaray Talebe Akademisi, İstanbul.</i>
Hep Gençlik (Mart 1930-Mayıs 1930)	3 Sayı, <i>Edip Alp [Hilmi], Ankara.</i>
Görüş (Temmuz 1930-Nisan 1931)	3 Sayı, <i>Ahmet Kutsi [Tecer], Ankara.</i>
Adım (Eylül 1930-Nisan 1931)	8 Sayı, <i>A. Şazi, Sivas.</i>
Yürüyüş (Eylül 1930-Ağustos 1931)	12 Sayı, <i>Selahattin Eris, Samsun.</i>
Yücel (12 Ekim 1930-23 Nisan 1931)	14 Sayı, <i>Lütfullah Osman, Denizli.</i>
Toros (1 Aralık 1930-1931)	(?), (?), <i>Mersin.</i>
Çığ (1931)	(?), (?), <i>İstanbul.</i>
Gençlik Dünyası (1931)	(?), (?), <i>İstanbul.</i>
Resimli Şark (Ocak 1931-Mayıs 1935) [Ocak 1935'ten Sonra "Evrensel Ay"]	53 Sayı, <i>Emin Refik Müslimoğlu, İstanbul.</i>
Doğuş (21 Mart 1931)	(?), (?), <i>Afyon.</i>
Bilgi Âlemi (Ekim 1931-Ağustos 1933)	9(?) Sayı, <i>Şinasi Süleyman-Pertevniyal Lisesi, İstanbul.</i>
Mektep (17 Aralık 1931-15 Haziran 1932)	16 Sayı, <i>A. Fuat, İstanbul.</i>
Duygu (1932)	(?), (?), <i>Kütahya.</i>
Edebiyat Gazetesi (1932)	9 Sayı, <i>Orhan Seyfi [Orhon], İstanbul. Pek çok kaynak- ta dergi olarak gösterilen bu yayını, 9 sayılı bir gazete- dir. Bu yüzden çalışmaya dâhil edilmemiştir.</i>
Güner (1932)	(?), (?), <i>Konya.</i>
Kadro (Ocak 1932-Ocak 1935)	36 Sayı, <i>Şevket Süreyya [Aydemir], Ankara.</i>
Toplantı (1932-1936)	(?), (?), <i>Sivas.</i>
Yeni Yol (1932)	(?), (?), <i>İzmir.</i>
Kor (Nisan 1932)	1 Sayı, <i>Ankara.</i>
Yolların Sesi (23 Haziran 1932-07 Aralık 1934)	24(?) Sayı, <i>Fazıl Mahmut [Ülkier], İstanbul.</i>
Yeni Türk Mecmuası (Ekim 1932-1942)	117 Sayı, <i>Eminönü Halkevi Yayını, İstanbul.</i>
Taşpınar (19 Ekim 1932-19 Eylül 1934)	23(?) Sayı, <i>Eflatun Cem-Afyon Halkevi, Afyon. İlk sa- yılarında Yalmazca eski saz şairlerinin halk şiirlerinden alıntılar vardır.</i>
Varlık (15 Temmuz 1933 -)	-, <i>Yaşar Nabi Nayır, İstanbul.</i>

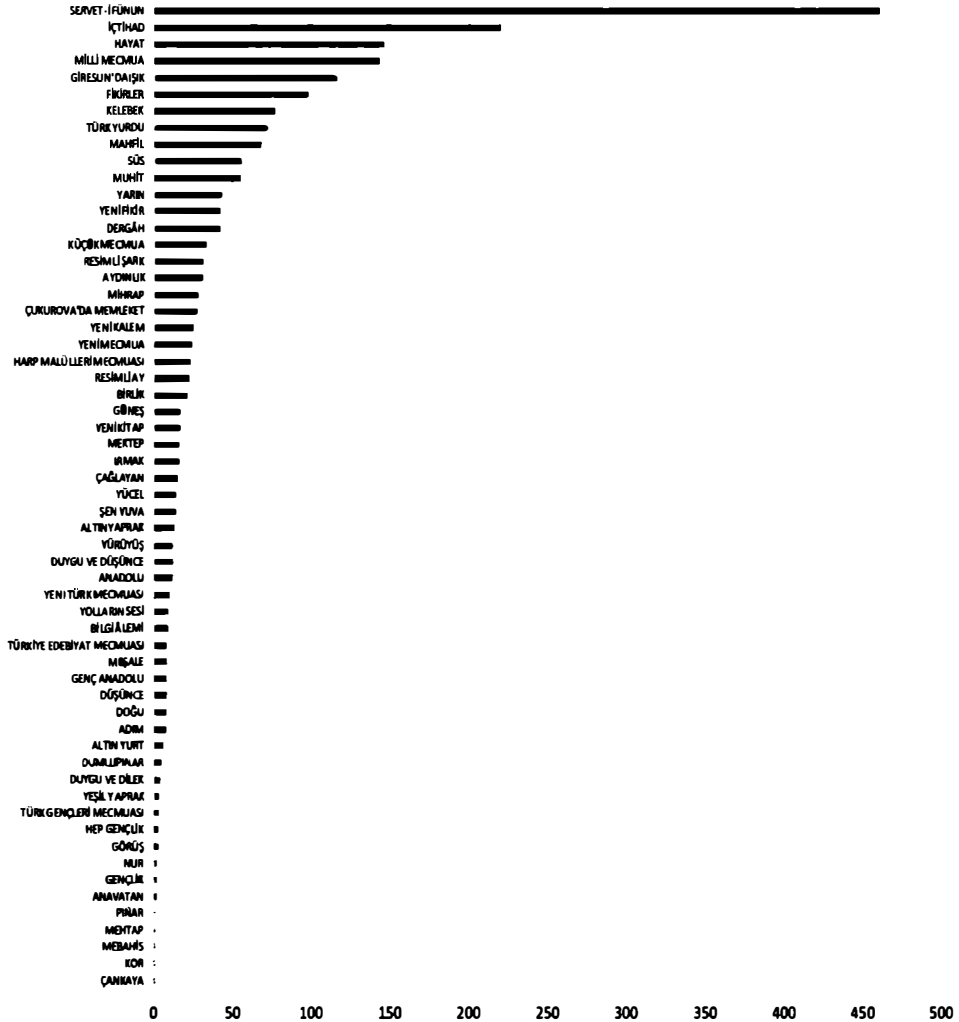
Çalışmanın evrenini içeriğindeki şiirlerin oluşturulacağı birinci tabloda verilen 59 derginin 29'u İstanbul'da, 10'u Ankara'da yayımlanmıştır. Kalanlardan 3'ü Samsun'da, 3'ü Sivas'ta; 2'si Adana'da, 2'si Balıkesir'de 2'si Giresun'da, 2'si İzmir'dedir. Bolu, Denizli, Diyarbakır, Kastamonu, Konya ve Trabzon'da da 1'er dergi yayımlanmıştır. İstanbul'un 1921-1933 yılları arasında da kültür başkenti olması şaşırtıcı değildir; Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte Ankara'nın da edebiyat dergiciliği konusunda söz sahibi olmaya başladığı söylenebilir. Dolaşıma girebilecek nitelikte yayın yapmayı başarmış taşra kentlerinin sayısı, azımsanamayacak ölçüdedir. Kimilerinde günümüzde neredeyse hiçbir yayıncılık faaliyetinin yapılmadığı düşünülürse, Cumhuriyet'in ilk yılları için bu başarının anlamlı olduğu kabul edilebilir.

Sözü edilen 59 dergiden her birinin bu zaman aralığındaki faaliyet yoğunluklarını gözlemlemek için kaç sayı çıktıklarının öncelikli olarak bilinmesi ve bu sayıların bir araya getirilmesi gerekmiştir. Bu miktar, evreni oluşturacak şiirleri tespit etmek için görülmesi gereken toplam nüsha sayısını belirleyecektir. Her bir dergi, bir sonraki verilen nüshaları hariç olmak üzere (dergilerin bazı sayılarına ulaşamamış; ulaşılan bazı sayılarda da şiir yayımlanmadığı gözlemlenmiştir) tek tek taranmış ve içeriklerindeki bütün şiirler toplanmıştır. Çalışmanın sınırlılıkları ve amacı kapsamında şiirler toplanırken göz önünde bulundurulmuş bazı kıstaslar vardır: Öncelikli olarak

çalışmaya kaynaklık eden bütün şiirler Türkçe yazılmış olanlardan seçilmiş, böylelikle veriler toplanırken tercüme şiirlere yer verilmemiştir. Manzum hikâyeler, manzum masallar, destanlar, piyesler, tiyatrolar, manzum sözler (özdeyişler) de aynı şekilde dikkate alınmamıştır. Bunların manzum ya da serbest şekilde yazılan ve hikâye dilinden farklı bir dile sahip, “şiir” olarak adlandırılan türden farklı bir tür oldukları kabul edilmiştir. Tezin çerçevesi içine yalnızca manzum şiirler girdiğinden mensur şiirlere ve mensurelere de yer verilmemiştir. Geçmiş dönemlerde yazılmış gazeller, kasideler, şairlerden seçme dizeler, halk şiirleri, türküleri, şarkıları ise, dönemin ve ilgili derginin zihniyetini bir başka açıdan yansıttıklarından, dergilerde görüldüğü şekilde toplanmıştır. Bu gayretle aşağıdaki bilgilere ulaşılmıştır:

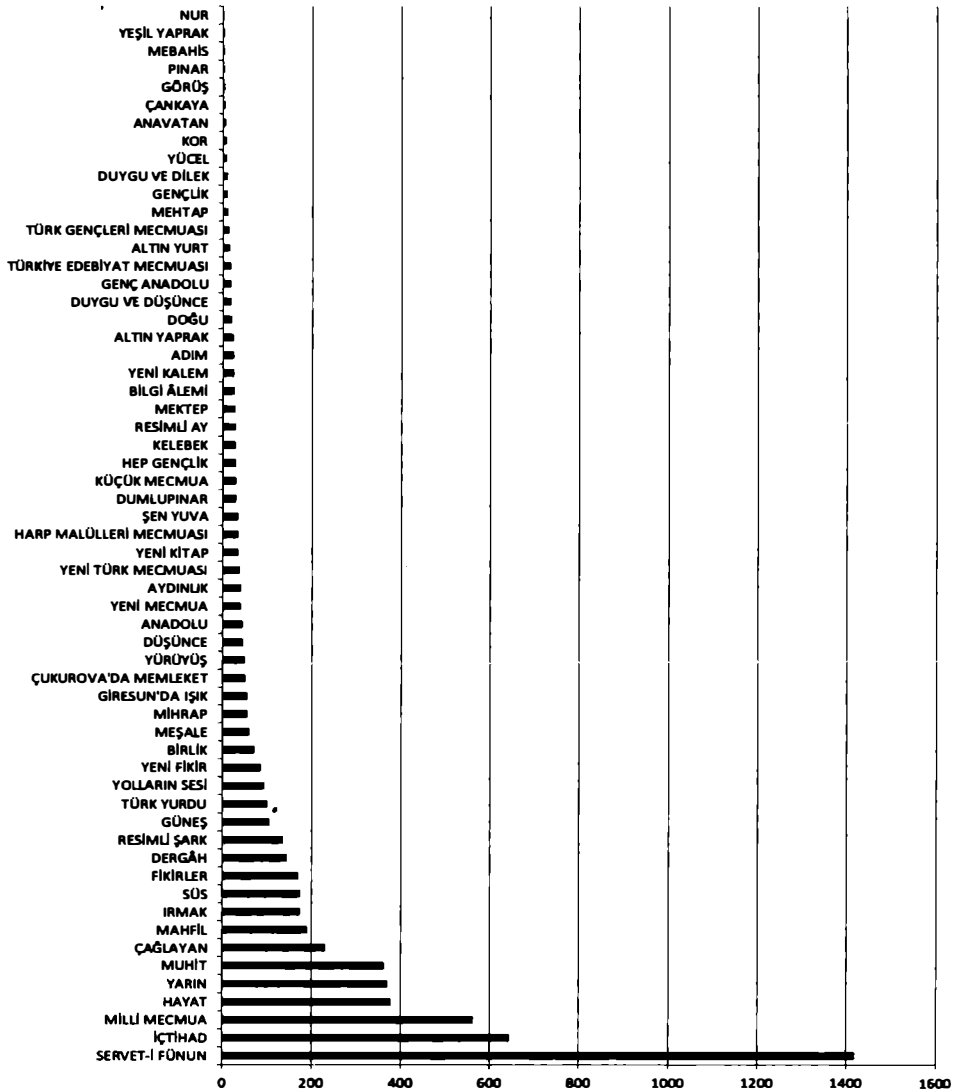
DERGİ ADI	GÖRÜLEMİYEN SAYI(LAR)	İÇİNDE ŞİİR OLMAYAN SAYI(LAR)
Altun Yaprak		12
Aydınlık	3	1, 2, 4-7, 17
Bilgi Âlemi	3, 4, 6, 7	
Birlik Mecmuası		15, 18, 19
Çukurova'da Memleket		6, 10, 11, 16, 18, 22, 25
Duygu ve Dilek		4
Duygu ve Düşünce	11	6
Fikirler	31-76, 79	80, 81, 83-86, 88-95, 98
Genç Anadolu	3	
Giresunda Işık	1-43 (Bu sayıların çoğu 1921'den önce çıkmıştır), 46-53, 61, 64, 68, 69, 71-87, 89-99, 103, 105-156	66, 101, 102
Görüş		2
Güneş		11
Hayat		23, 76, 134
İçtihad	155, 186, 187, 194, 225, 260, 264, 344, 345	
Kelebek		1-4, 6, 7, 9, 12-27, 31, 32, 35-52, 57, 63-65, 69-72, 75-77
Küçük Mecmua		2, 3, 8, 11, 13, 14, 16-18, 22, 24, 25, 27, 28, 31-33
Mahfil	1-9	51, 55, 58, 67
Mektep		5, 7, 8, 16
Mihrap		15-28
Muhit	46	43
Resimli Ay		2/6, 10/6, 12/6, 3/7
Resimli Şark		1-5, 7, 29.
Servet-i Fünûn		1472, 1474, 1483-9, 1484-10, 1487-13, 1489-15, 1496-22, 1497-23, 1509-35, 1518-44, 1520-46, 1521-47, 1530-56, 1533-59, 1534-60, 1536-62, 1537-63, 1538-64, 1548-74, 1549-75, 1575-101, 1602-128, 1610-136, 1705-20, 1714-29, 1734-49, 1744-59, 1750-65, 1758-73, 1764-79, 1766-81, 1788-103, 1791-106, 1793-108, 1798-113, 1804-119, 1814-129, 1831-146, 1843-158, 1844-159, 1847-162, 1849-164, 1850-165, 1851-166, 1855-170, 1861-176, 1881-196, 1885-200, 1895-210, 1896-211, 1909-224
Süs		1, 3, 24-26
Şen Yuva		8
Türk Yurdu		165-4, 170-9, 174-13, 189-28, 190-29, 191-30, 192-31, 197-36, 213, 214, 215-216, 217, 218, 227

Yarın		29, 42, 43
Yeni Fikir	23, 29	1, 2, 6, 11-14, 16, 27, 35-38, 41
Yeni Kalem		11-13, 17, 18, 24
Yeni Kitap		10, 14
Yeni Mecmua	1-66 (Bu sayılar 1921'den önce çıkmıştır.)	71-74, 84, 86-88.
Yücel	10, 11	1, 2, 4, 5, 7, 9

Yukarıdaki şekilde görüldüğü gibi 1921-1933 yılları arasında kesintisiz olarak yayın hayatına devam eden tek dergi *Servet-i Fünûn*, bu dönemde 460 sayı yayımlanmıştır. *Servet-i Fünûn*'u 220 sayı ile *İctihad* mecmuası takip eder. 146 sayı ile *Hayat* üçüncü, 143 sayı ile *Millî Mecmua* dördüncü, 116 sayı ile *Giresun'da Işık* beşincidir. Bundan sonrakiler 100 sayının altında çıkmış dergilerdir. Böylelikle 1921-1933 yılları arasında edebiyat dergilerinde yayımlanmış bütün (yukarıda belirtilen kıstaslar

dâhilinde) şiirlere ulaşmak için kontrol edilmesi gereken nüsha sayısı 2173 olur. Görülemeyen ve içeriğinde şiir olmayan sayılar dışarıda bırakıldığında, 2000'in üzerinde dergi nüshası kontrol edilerek toplanan şiirlerin miktarı ve dergilere dağılım oranları hesaplanmıştır:

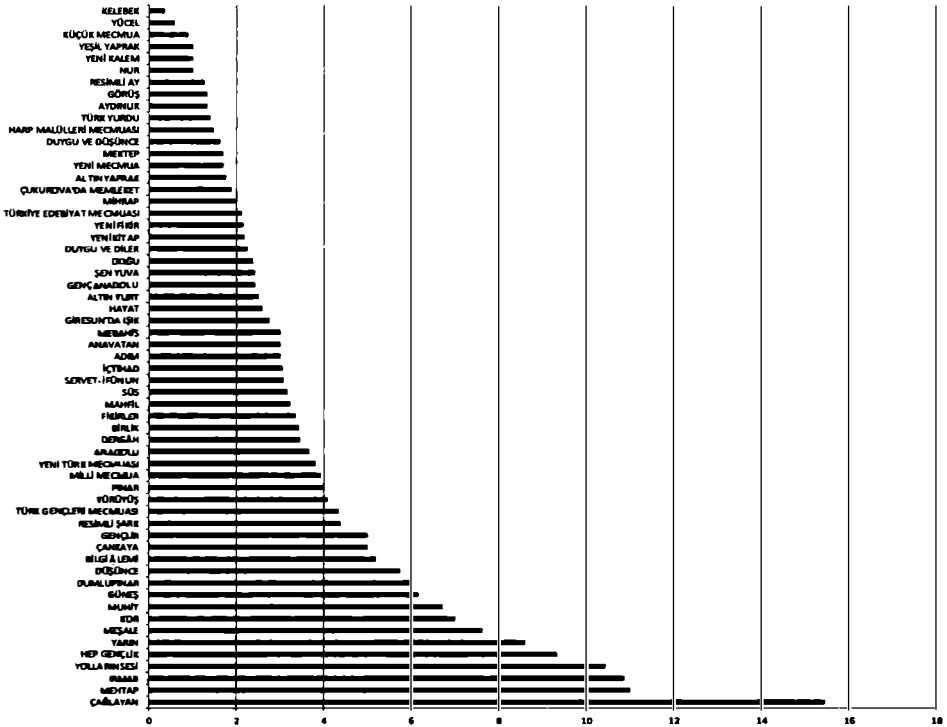

Servet-i Fünun, *İctihad*, *Milli Mecmua*, *Hayat* gibi dergiler, yayımlanmış nüsha bakımından fazla olduklarından yayımlanan şiir sayısı bakımından da diğer dergilere üstünlük kurarlar. Birinci tabloda adı geçen 59 dergide -belirtilen ölçütlere göre- yayımlanmış şiir sayısı 6439'dur. Öyleyse denilebilir ki örneklem kümesinin seçileceği evren kümesi, tespit edilen bu 6439 şiirden ibarettir. Yayımlanan şiirlerin yıllara göre dağılımı şöyledir:

Edebiyat dergiciliğinin ve buna bağlı yayıncılık faaliyetlerinin en çok Milli Mücadele'nin sonuçlandığı yıllarda ve Harf İnkılabının kabulünden sonra hissedilir bir kırılma yaşadığı söylenebilir.

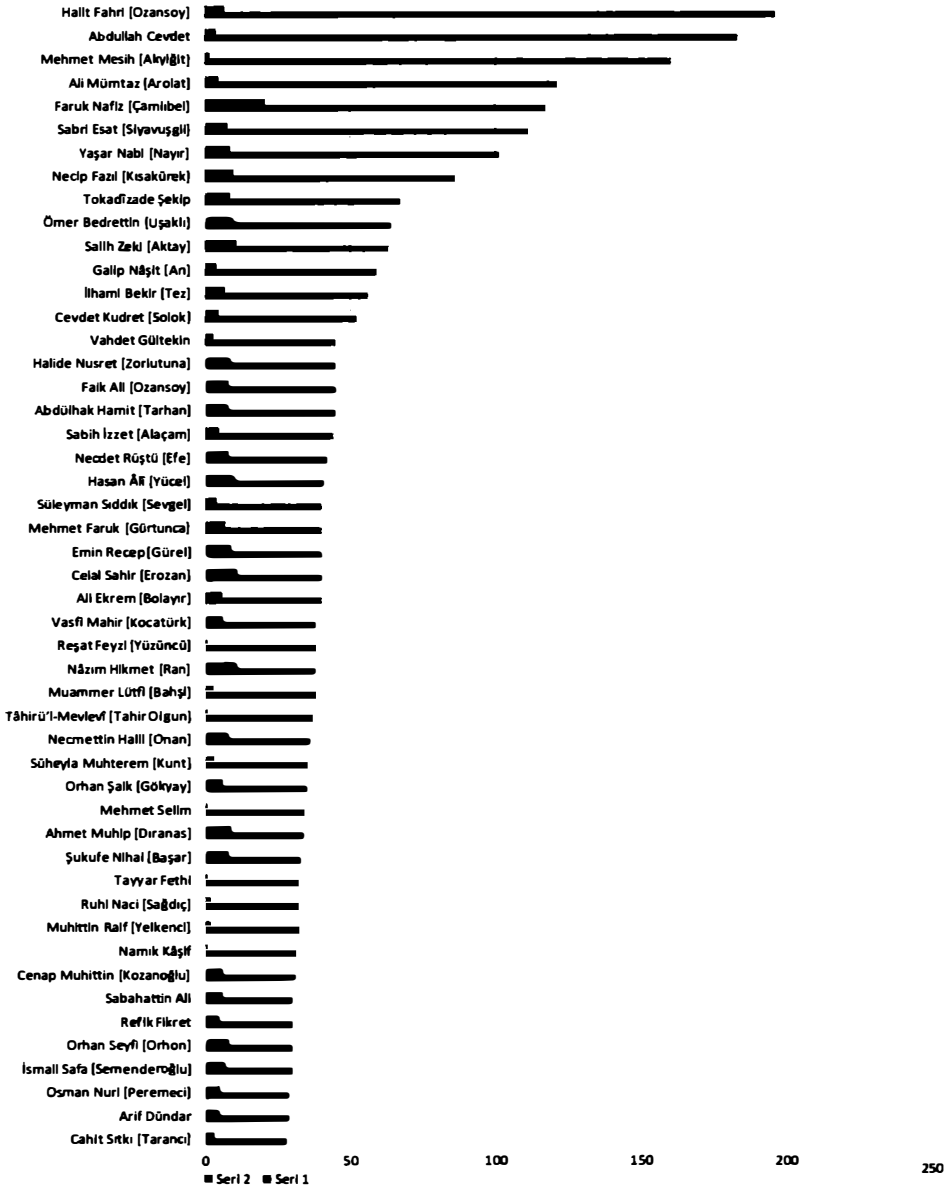
Bir edebiyat dergisinin diğerinden daha fazla sayıda yayımlaması, daha fazla şiir yayımlaması için önemli; fakat eksik bir ölçüttür. Derginin şiire ne kadar ağırlık verdiğini tespit edebilmek için yayımlanmış olduğu toplam şiir sayısını yayımlanan nüsha sayısına bölmek daha isabetli bir ölçüt sağlar. Bu tutum, örnekleme oluşturacak şiirleri seçerken en çok dikkate alınması gereken dergileri de belirler:

Görüldüğü gibi yayımladıkları şiir sayısı, yayımlanan nüshalarına kıyaslanınca dergilerin şiire verdikleri yer, yayımladıkları toplam şiir sayısına bağlı olarak değişmektedir. En fazla nüshaya sahip olan ve içinde en fazla şiir yayımlanan *Servet-i Fünûn*, sayı başına yayımlanan şiir miktarına bakıldığında *Çağlayan*'ın gerisinde kal-

maktadır. Buradan hareketle, *Çağlayan* dergisinin *Servet-i Fünûn* dergisine göre şiiri önceleyen bir edebiyat dergisi olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Dönemde, en çok yayımlanmış şiiri bulunan şairlerin listesi de ilginç bazı bilgiler barındırmaktadır:

Şekildeki birinci seri, adı geçen şairin bu yıllar arasında yayımlanmış olduğu toplam şiir sayısını; ikinci seri ise bu şiirlerin kaç farklı dergide yayımlandıklarını göstermektedir. Dönemin belirtilen edebiyat dergilerinde en çok şiir yayımlayan şairi Halit

Fahri [Ozansoy]'dir. Etki alanı açısından Halit Fahri'den daha geniş bir kitleye ulaşmış Yahya Kemal, Ahmet Hâşim gibi şairlerin bu listede yer almaması, iyi bilinen bazı şairlerin beklenenden az; bazılarının ise fazlaca görünmesi aktüaliteye ilişkin göstergeler sunması bakımından dikkate değerdir. O hâlde dönemin aktüel şiir dünyası üzerinde yorum yaparken bu bilgilerin de göz önüne alınması gerekecektir.

Yukarıda verilen bütün istatistikler, çalışmanın ekinde bulunan *1921-1933 Yılları Arasında Yayımlanan Türkçe Şiirler* listesine dayanarak hazırlanmıştır (bkz. Sonuç). Bu listede yayımlandıkları yer, tarih, nüsha, sayfa ve şairleri ile birlikte bulunabilecek olan 6439 şiir, çalışmanın evren kümesini oluşturur. Listeye bakıldığında fark edilecek en önemli unsur, bazı şairlerin bu 12 yıl içinde yalnız bir kez, bir şiirle görünmüş olmasıdır. Dolayısıyla 1148 şairin yazdığı 6439 şiirin bir kısmı, şairlerin kimliğini tespit etme ve şiir görüşlerini ortaya koyma açısından yetersiz bilgi sunar (Tek bir şiirine bakarak başka hiçbir yerde görünmeyen bir şairin şiir görüşü hakkında genel kabul görececek bir yorum yapılamaz). Bu yüzden evren kümesi içinden, üzerinde çalışılacak bir örneklem kümesi oluştururken yapılan ilk iş, bu aralıkta yalnız bir dergide bir şiiriyle varlık göstermiş olan şairlerin kümeden çıkarılması olmuştur. Yalnız bir dergide, bir şiiriyle varlık göstermiş olan şair sayısı 580'dir. Bu sayı evren kümesini oluşturan toplamdan çıkartıldığında geriye 568 şairin yazdığı 5859 şiir kalmaktadır. Bu bilgi hazırlanırken şairlerin kullandıkları müstear isimler araştırılmış ve tekrara düşmemek için göz önünde bulundurulmuştur.

Listedeki ikinci unsur, 138 şiirin 24 farklı dergide imzasız olarak yayımlanmasıdır. Yazılmış 2 şiirin de şairleri çeşitli nedenlerden ötürü belirlenememiştir. Bununla birlikte listede yer alan 44 şiirin de mükerrer olduğu görülebilir (aynı şiir, aynı şair tarafından birden fazla dergide, değişiklik yapılmadan yayımlanmıştır). Dolayısıyla, evren kümesinden bu miktarların da çıkartılması gerekmektedir. Böylelikle elimizde, 568 şairin yazdığı 5697 şiir kalmış olur $(5859 - 138 - 2 - (44/2) = 5697)$.

Yukarıdaki ön bilgilerden hareketle, evren kümesi içinden bir örneklem kümesi oluştururken dikkat göz önünde bulundurulan diğer unsurlar şöyledir:

Öncelikle betimleyici çalışmalara esas olan örneklem belirleme kuralları gözden geçirilmiştir. Örneklem çok küçük olması durumunda araştırma sonuçlarının evren için genellenebilmesi güçleşeceğinden, betimsel araştırmalarda evren içinden minimum %10 nispetinde örneklem alınması öngörülmüştür (Arlı ve Nazik, 2001, s.77). Bu durum, evren kümesinde kalan 5697 şiirin içinden, evren hakkında güvenilir bilgi çıkarabilmek için seçilmesi gereken asgarî şiir sayısının ~570 olduğu anlamına gelir.

Evren kümesi içinden örneklem kümesini oluşturacak şiirler seçilirken iki yöntem uygulanmıştır. Hem nicel hem de nitel özellikler taşıyan bir veri topluluğu işlenecek olduğundan tercih edilen bu iki yöntem *Gelişigüzel Örnekleme* (Arlı ve Nazik, 2001) ve *Amaçlı Örneklem* (Sencer, 1989).

Taranan 2000 sayıdan fazla dergi nüshasından toplanıp yukarıda belirtilen hususlara göre daraltılan evreni oluşturan 5697 şiirden, 1928 yılı öncesine ait olanların Latin harflerine aktarımı sağlanmıştır. Şiirlerin tamamı okunup temalarına göre tasnif edilmiştir. Tasnif edilen şiirler, dönemi şekillendiren zihniyet ve paradigmaların etrafında bir araya getirilmiştir. Kurulan bu yapı aynı zamanda çalışmanın, dönemdeki şi-

irlerin bu başlıklar altında incelenebileceğine dair varsayımını, önerisini oluşturmaktadır. Eldeki şiirlere öncelikle *amaçlı örnekleme* ilkeleri doğrultusunda yaklaşılmıştır. Bu yaklaşım sırasında şiirlerin dönemi ve ait olduğu söylemi temsil kabiliyeti, isimleri, biçim ve içerik özellikleri, şiire diğer dergilere göre fazla yer veren dergilerden seçilmeleri, dönemde daha fazla metin yayımlayan şairlerden alınmaları gibi daha önceden tespit edilen ve araştırma boyunca değinilen unsurlar göz önünde bulundurulmuştur. Böylelikle kimi zaman geri planda kalmış tek bir şairin dönemi temsil etme kabiliyeti yüksek bir şiiri esas alınırken, kimi zaman birbirine benzer özellikler gösteren şiirler bir arada değerlendirilebilmiştir. Bu örnekler belirlendikten sonra *geleşigüzel örnekleme* ilkelerine göre diğer şiirler arasından seçim yapılmıştır. Böylelikle üzerinde çalışılacak örnekleme oluşturan 577 şiire ulaşılmıştır (%10'luk oran sağlanmıştır). Bu şiirler, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ait oldukları söylem ve belirtilen varsayımlara göre tasnif edilmiş, aralarında kurulan ilişkilerin benzerliği; metinleri birbirlerinden ayıran farklı yönleriyle birlikte gösterilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın örnekleme kümesini oluşturan 577 şiir, aşağıda alfabetik olarak verilmiştir:

ŞİİR	ŞAİR	DERGİ	SAYI	TARİH	SAYFA
1 Mayıs İçin	Yaşar Nezihe [Bükülmöz]	Aydınlık	15	1 Mayıs 1923	377
1931	Mazhar Sait	İçtiha	350	1 Ağustos 1932	5773
30 Ağustos 1338 Gecesi	Samih Rifat	Türk Yurdu	221-222	1 Mart 1930	1-4
Abdülhak Hamit'e Mektup	Orhan Seyfi [Orhon]	Yarın	16	2 Şubat 1922	8-9
Açın Türküsü	Kemal Tahir	İçtiha	320	1 Mayıs 1931	6443
Açların Türküsü	Ebet Mahir [Yalnız]	Millî Mecmua	119	1 Kasım 1930	79
Ada Akşamı	Emrullah Nutki [Emiroğlu]	Servet-i Fünûn	1668-194	2 Ağustos 1928	178
Adam Sen de	Şemseddin Cem	Servet-i Fünûn-Uyanış	1760-75	8 May 1930	359
Adana'dan Konya'ya	Necmettin Necip [Esin]	Çukurova'da Memleket	19	15 Kasım 1930	11
Adem	İlhami Bekir [Tez]	Servet-i Fünûn-Uyanış	1701-16	21 Mart 1929	252
Âdem Babama	Faruk Şükrü [Yersel]	İçtiha	201	1 Nisan 1926	3937
Adem ve İnsan	Hasan İzzettin [Dinamo]	Yürüyüş	3	1 Kasım 1930	10
Adem Yolcusuna	M. Turhan Tan [Samih Fethi Alâeddinpaşazade]	Muhit	25	1 Kasım 1930	60
Ademe Çıkan Yol	Ali Mümtaz [Arolat]	Dergâh	15	20 Kasım 1921	34
Ademe Götürüldü	Necmettin Necip [Esin]	Çukurova'da Memleket	15	1 Haziran 1930	13

ŞİİR	ŞAİR	DERGİ	SAYI	TARİH	SAYFA
Adım Adım	Bedri Rahmi [Eyüboğlu]	Muhit	29	1 Mart 1931	13
Ağaç	Ahmet Hâşim	Yeni Türk Mecmuası	5	1 Şubat 1933	395
Ağla Bahar	Halide Nusret [Zorlutuna]	Millî Mecmua	44	1 Eylül 1925	711
Ağlamak İstiyorum	Fazıl Behiç	Servet-i Fünûn - Uyanış	1839-154	12 Kasım 1931	375
Ağlayan Geceler	Osman Nuri [Peremeci]	Millî Mecmua	26	1 Aralık 1924	422
Ah O İğde Dalları	Celal Sıtkı	İrmak	1	15 Şubat 1928	5
Ahmet Hâşim	İbrahim Tarık	Yolların Sesi	9	30 Mayıs 1933	192
Ahmet Hâşim	Florinalı Nâzım [Özgünay]	Yolların Sesi	9	30 Mayıs 1933	198
Aksekili Mahmut Efendi Merhumun Tarih-i Vefatı	Tâhirü'l-Mevlevî [Tahir Olgun]	Mahfil	39	1 Ağustos 1923	47
Akşam Bulutları	Ebubekir Hâzım [Tepeyran]	Millî Mecmua	129	1 Kasım 1931	224
Akşam Rüzgârları	Ali Mümtaz [Arolat]	Millî Mecmua	57	15 Mart 1926	928
Aldatmayınız Beni	Celal Sahir [Erozan]	Hayat	86	19 Temmuz 1928	5
Alevden Şarkı Söylüyorum	Şehitkadioğlu Vecihi Nedim	Mektep	13	24 Mart 1932	248
Ali Emiri Efendi'nin Ölümüne Düşülen Tarih	Üsküdarlı Talat Bey	Mahfil	45	1 Şubat 1924	165
Allah!	Necip Fazıl [Kısakürek]	Anadolu Mecmuası	5	1 Ağustos 1924	192
Allah'ıma Hitabım	Tokadizade Şekip	İrmak	1	15 Şubat 1928	2
Alnımın Yazıları	Muvakkar Ekrem [Talu]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1893-208	24 Kasım 1932	416
Âma Ölen Babacığma	Halit Fahri [Ozansoy]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1880-195	25 Ağustos 1932	199
Anadolu Cengi	Oğuz Kâzım [Atok]	İctihad	282	1 Ekim 1929	5266
Anadolu Çocuklarına	İsmail Nâmi	Anadolu Mecmuası	5	1 Ağustos 1924	210-211
Anadolu Gelini	Arif Dündar	Millî Mecmua	28	1 Ocak 1925	455
Anadolu Hasreti	Ömer Bedrettin [Uşaklı]	Hayat	50	10 Kasım 1927	8
Anadolu İçinde	Ali Rauf	İctihad	358	1 Aralık 1932	5871
Anadolu'dan Geçiş	Esat Âdil [Müstecaplıoğlu]	Çağlayan	9	15 Şubat 1926	14
Anadolu'ya	Faruk Nafiz [Çamlıbel]	Aydınlık	26	1 Ekim 1924	671

ŞİİR	ŞAİR	DERGİ	SAYI	TARİH	SAYFA
Anadolu'dan Bir Tablo	Celal Sıtkı	Resimli Şark	25	1 Ocak 1933	15
Ankara Dilberine 1	Mehmet Mesih [Akyığıt]	Millî Mecmua	31	15 Şubat 1925	501
Ankara'da Bahar	Süleyman Sıddık [Sevgel]	Fikirler	1	1 Temmuz 1927	4
Ankara'da Geceler	Celal Enver	Fikirler	11	1 Aralık 1927	9
Ankara'ya Veda	Muharrem Zeki [Korgunal]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1748-63	13 Şubat 1930	171
Anne!	Ali Hadi [Okan]	Güneş	9	1 Mayıs 1927	6
Anneme	Esat Demir Ay	Muhit	32	1 Haz 1931	50
Aras Vadisinde Bir Nida	Muhittin Mekki [Çağpar]	Mahfil	54	1 Kasım 1924	109
Artar Eksilmez!	Yaşar Nezihe [Bükülmez]	Yarın	41	17 Ağustos 1922	272
Aruza Veda	Halit Fahri [Ozansoy]	Yarın	4	3 Kasım 1921	8
Asri Hanım	Necdet Rüştü [Efe]	Kelebek	29	25 Ekim 1923	8
Asri Hayat	Necdet Rüştü [Efe]	Kelebek	28	18 Eki 1923	5
Aşk Kasideleri / XII	Salih Zeki [Aktay]	İctihad	337	15 Ocak 1932	5649
Aşk Şiirleri	Abdülhak Şinasi [Hisar]	Dergâh	13	20 Ekim 1921	3
Aşk, Bence Eski Aşkır!	Ziya Vehbi	Servet-i Fünûn - Uyanış	1841-156	26 Kasım 1931	411
Aşkum	Rıfat Ahmet [Moralı]	Güneş	6	15 Mart 1927	14
Aşk ın Sonu	Oğuz Kâzım [Atok]	İctihad	329	15 Eylül 1931	5553
Ateş	Tayyar Fethi	Servet-i Fünûn - Uyanış	1910-225	23 Mart 1933	267
Ateşçinin Şarkısı	Yaşar Nabi [Nayır]	Meşale	1	1 Temmuz 1928	11
Atlı Karaca	[Ahmet Cemal] Nabadit	Servet-i Fünûn	1507-33	2 Temmuz 1925	107
Ay Işığında	Ömer Bedrettin [Uşaklı]	Hayat	103	15 Kasım 1928	2
Ayla Ruhun Hasbihali	Fuat Hulûsi [Demirelli]	Güneş	7	1 Nisan 1927	4
Aynada Çizgiler	Osman Nuri [Peremeci]	Servet-i Fünûn	1645-171	23 Şubat 1928	227
Aynalar	Cahit Sıtkı [Tarancı]	Muhit	52	1 Şubat 1933	25
Ayrıldıktan Sonra	Cenap Muhittin [Kozanoğlu]	Yürüyüş	4	1 Aralık 1930	2
Aynalık	Esat Âdil [Müstecaplıoğlu]	Çağlayan	10	1 Mart 1926	9

ŞİİR	ŞAİR	DERGİ	SAYI	TARİH	SAYFA
Aynılık	Mustafa Şevket	Çağlayan	13	15 Nisan 1926	11
Aynılık	Hüseyin Siret [Özsever]	Servet-i Fünûn	1477-3	4 Aralık 1924	34
Aynılık Akşamı	Orhan Ruza [Aktunç]	Millî Mecmua	6	10 Ocak 1924	89
Baba İle Oğul Arasında	Şükrü Turgut	Şen Yuva	7	3 Mart 1925	4
Babamın Öğüdü	Hüseyin Avni [Şanda]	Genç Anadolu	5	3 Mart 1922	3
Bahçe Meraklısı	Ali Ekrem [Bolayır]	Servet-i Fünûn	1565-91	12 Ağustos 1926	198
Baki'nin Ölümü	Necmettin Halil [Onan]	Hayat	37	11 Ağustos 1927	8
Bakmak	Şeref Sadi	Adım	5	1 Ocak 1931	25
Balıkçı	Ali Mümtaz [Arolat]	Millî Mecmua	64	1 Temmuz 1926	1041
Balo	Halit Fahri [Ozanşoy]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1720-35	1 Ağustos 1929	553
Bar	Mehmet Mesih [Akyiğit]	Millî Mecmua	75	1 Aralık 1926	1212
Barda Sabah	Reşat Feyzi [Yüzüncü]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1891-206	10 Kasım 1932	374
Bardaki Kadınlar	Kemal Tahir	İctihad	318	1 Nisan 1931	5623
Baş Ağrıları	Ali Kemal	Yolların Sesi	9	30 Mayıs 1933	194
Batan Gemi	Cahit Sıtkı [Tarancı]	Muhit	29	1 Mart 1931	13
Baudelaire'in Ruhundan	Abdullah Cevdet	İctihad	245	1 Şubat 1928	4683
Ben	Muammer Lütfi [Bahşi]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1724-39	29 Ağustos 1929	634
Ben Bir Günah İşledim	Tayyar Fethi	Servet-i Fünûn	1664-190	5 Temmuz 1928	119
Ben Nasıl Aldanayım?	Rıfat Necdet [Evrimer]	Hayat	92	30 Ağustos 1928	12
Ben ve Benliğim	Hâşim Nahit [Erbil]	Yarın	14	19 Ocak 1922	7
Ben ve O	Hamit Macit [Selekler]	Muhit	20	1 Haziran 1930	93
Ben ve Sır	Edip Alp Hilmi	Hep Gençlik	2	1 Nisan 1930	28
Benden Allah'a	Vasfî Mahir [Kocatürk]	Hayat	127	2 Mayıs 1929	13
Beni Emzirene	M. Seyfi	Yürüyüş	6	1 Şubat 1931	4
Benim Tarihim	Behçet Kemal [Çağlar]	Muhit	51	1 Ocak 1933	13
Berrin Sahir'e	Celal Sahir [Erozan]	Türkiye Edebiyat Mecmuası	4	13 Şubat 1924	8

ŞİİR	ŞAİR	DERGİ	SAYI	TARİH	SAYFA
Beş Lira İstedim Üç Lira Verdiler	İlhami Bekir [Tez]	Resimli Ay	6/6	1 Ağustos 1929	23-24
Beş Plaktan Birincisi	Şehitkadioğlu Vecihi Nedim	Resimli Şark	30	1 Haziran 1933	10
Bıçaklanan Kadına	Namık Kâşif	Servet-i Fünûn - Uyanış	1899-214	5 Ocak 1933	84
Bin Dokuz Yüz Yirmi	Feyzi Kutlu	İctihad	326	1 Ağustos 1931	5518
Bir Açın İsyanı	Vehbi Cem [Aşkun]	Yürüyüş	2	1 Ekim 1930	3
Bir Esmer Güzeline	Orhan Şaik [Gökyay]	Çağlayan	10	1 Mart 1926	15
Bir Gece Hatırası	Kemal Emin [Bara]	Fikirler	6	15 Eylül 1927	3
Bir Genç Kıza Nasihat	Ahmet Cemil [Miroğlu]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1924-239	29 Haziran 1933	79
Bir Günün Sonunda Arzu	Ahmet Hâşim	Dergâh	1	15 Nisan 1921	7
Bir Kadın Sever Gibi	Feridun Fazıl [Tülbentçi]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1862-177	21 Nisan 1932	335
Bir Kıt'a	Ferit [Kam]	Mahfil	37	1 Haziran 1923	12
Bir Köpek Öldü	Muhip Atalay [Ahmet Muhip Dıranas]	Servet-i Fünûn	1673-199	6 Eylül 1928	266
Bir Nazım	Suûdü'l- Mevlevî [Mehmet Suut Yavısı]	Mahfil	14	1 Ağustos 1921	27
Bir Nazire	Yeni Şiir Meraklısı Bir Genç	Servet-i Fünûn - Uyanış	1708-23	9 Mayıs 1929	355
Bir Ölünün Hatırlanışı	Fevziye Abdullah [Tansel]	Muhit	33	1 Temmuz 1931	50
Bir Pederin Son Arzusu	Ziya Nuri [Birgi]	Şen Yuva	11	15 Mayıs 1925	4
Bir Sevgi İstiyorum	Sabahattin Ali	Çağlayan	10	1 Mart 1926	9
Bir Söyleniş	Hamamizade İhsan	Yolların Sesi	2	23 Temmuz 1932	43
Bir Şehre İnen Adam	Macit Sadi	Muhit	37	1 Kasım 1931	7
Bir Türk Dilberine	Cenap Muhittin [Kozanoğlu]	Birlik	3	6 Ağustos 1923	6
Bir Yılbaşı Gecesi ve İhtiyarlar	Osman Nuri [Peremeci]	İctihad	250	15 Nisan 1928	4767
Bir Yolcuya	Necmettin Halil [Onan]	Hayat	21	23 Nisan 1927	16
Birahane	Halit Fahri [Ozansoy]	Servet-i Fünûn	1618-144	18 Ağustos 1927	210
Biricik Din	Ak Engin Can	Yolların Sesi	7	31 Mart 1933	150
Bizim Ev	Fazıl Ahmet [Aykaç]	Yeni Kalem	3	20 Ekim 1927	4

ŞİİR	ŞAİR	DERGİ	SAYI	TARİH	SAYFA
Boğazda Gurub	Ercüment Ekrem [Talu]	Güneş	9	1 Mayıs 1927	11
Bu Adam	Mustafa Doğan	İrmak	12	1 Eylül 1928	12
Bu da Bir Kübik Şiir Numunesi %100	-	Servet-i Fünûn - Uyanış	1828-143	27 Ağustos 1931	199
Bu Gece Pencereimde	Hüseyin Cahit [Tanyol]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1761-76	15 Mayıs 1930	378
Bugünkü İnkılap	Refik Fikret	Çağlayan	13	15 Nisan 1926	12
Buhran	Celal Sahir [Erozan]	Milli Mecmua	1	1 Kasım 1923	7
Bulutlar	Ahmet Muhip [Dıranas]	Muhit	21	1 Temmuz 1930	209
Büyük Millet Meclisi	Hikmet Turhan [Dağlıoğlu]	Resimli Şark	26	1 Şubat 1933	1
Büyük Sevgiliye	Refik Fikret	Güneş	12	30 Haziran 1927	11
Cami Güvercinleri	Esat Demir Ay	Servet-i Fünûn - Uyanış	1815-130	28 Mayıs 1931	414
Canana	Neyzen Tevfik [Kolaylı]	Yarın	32	28 Mayıs 1922	117
Canavar Aşkı	Namık Kâşif	Servet-i Fünûn - Uyanış	1886-201	6 Ekim 1932	291
Canlı Bir Kuklaya	Mehmet Enver	Mahfil	15	1 Eylül 1921	48
Cemre	Meliha Avni [Sözen]	Süs	8	17 Ağustos 1923	4
Cevap	Üç Telli Saz [Hasan Âli Yücel]	Milli Mecmua	28	1 Ocak 1925	459
Cevap	Nâzım Hikmet [Ran]	Resimli Ay	5/6	1 Temmuz 1929	25
Cevap No 2	Nâzım Hikmet [Ran]	Resimli Ay	7/7	1 Eylül 1930	10
Cıgara Dumanları	Rıfkı Melûl [Meriç]	Milli Mecmua	115	1 Mart 1929	8
Cinayet Gecesi	Arif Nihat [Asya]	Çağlayan	11	15 Mart 1926	1
Çamaşır İpleri	Selahattin Edip	Muhit	54	1 Nisan 1933	32
Çankaya	Kemalettin Kâmi	Çankaya	1	15 Mayıs 1928	10
Çankaya	Faruk Nafiz [Çamlıbel]	Hayat	21	23 Nisan 1927	8
Çeyizlerim	Zeki Murat	Hep Gençlik	2	1 Nisan 1930	29
Çiçek Dağı'ndan A'ya Hitap	Ateşoğlu A. Polat	Türk Yurdu	226	1 Ağustos 1930	32
Çiğnemen Rap	M. Seyfi	Yürüyüş	4	1 Aralık 1930	4

ŞİİR	ŞAİR	DERGİ	SAYI	TARİH	SAYFA
Çile	Necip Fazıl [Kısakürek]	Hayat	100	25 Ekim 1928	4
Çirkin	Osman Nuri [Peremeci]	İçtihad	242	15 Aralık 1927	4633
Çoban Çeşmesi	Faruk Nafiz [Çamlıbel]	Hayat	1	2 Aralık 1926	2
Çobanın Tahassürü	Arif Hikmet [Sarıcalıoğlu]	Türk Yurdu	203-42	1 Eylül 1928	121
Dağlarda Şarkı Söyle	Necip Fazıl [Kısakürek]	Türk Yurdu	231	1 Ocak 1931	10
Dağların Kafatasında	Ömer Bedrettin [Uşaklı]	İçtihad	248	15 Mart 1928	4732
Dahi-yi Teceddüde	Abdülhak Hamit [Tarhan]	Dumlupınar	4	6 Ekim 1925	11
Dar Kalıp	Cahit Sıtkı [Tarancı]	Muhit	44	1 Haziran 1932	50
Darılmaca Yok	Hatîf	Birlik	4	24 Eylül 1923	8
Darılmayınız	Celal Enver	Fikirler	21	1 Mayıs 1928	5
Değirmen	Ali Canip [Yöntem]	Giresun'da Işık	58	15 Kasım 1922	2
Delinin Birinci Duası	Nâzım Hikmet [Ran]	Yarın	25	6 Nisan 1922	14
Delinin Şarkısı	Halit Fahri [Ozansoy]	Hayat	85	12 Temmuz 1928	5
Deniz Sarhoşları	Ömer Bedrettin [Uşaklı]	İçtihad	215	1 Kasım 1926	4155
Dileklerim	Hatîf	Birlik	7	29 Ekim 1923	6
Dilenci	Yakup Sabri	Bilgi Âlemi	1	1 Aralık 1931	8
Dilersek Nuhuz	Mehmet Mesih [Akyiğit]	Millî Mecmua	119	1 Kasım 1930	65
Dilin Dehası Hakkında	Abdullah Cevdet	İçtihad	356	1 Kasım 1932	5842
Dilsiz Gönül	Orhan Şaik [Gökyay]	Çağlayan	9	15 Şubat 1926	9
Dimağın Lohusalığı	Abdullah Cevdet	İçtihad	243	1 Ocak 1928	4647
Dinim ve İbadetim	Abdullah Cevdet	İçtihad	311	15 Aralık 1930	5534
Diyarbakır Dar'ül - Eytamının "mini mini bir yavrusu lisanından"	Demir	Küçük Mecmua	30	15 Ocak 1923	126-127
Diyorlar...	Orhan Seyfi [Orhon]	Güneş	1	1 Ocak 1927	4
Dokunma	Ruhi Naci [Sağdıç]	Çağlayan	10	1 Mart 1926	13
Don Juan	Cenap Şahabettin	Çağlayan	11	15 Mart 1926	7

ŞİİR	ŞAİR	DERGİ	SAYI	TARİH	SAYFA
Dr. Abdullah Cevdet'e	Muharrem Zeki [Korgunal]	İçtiḥad	358	1 Aralık 1932	5897
Dudaklar	Şeref Sadi	Adım	5	1 Ocak 1931	10
Dumandan Halkalar	Ziyaeddin Fahri [Fındıkoğlu]	Hayat	94	13 Eylül 1928	13
Duvarlar	Suat Salih [Arsal]	Fikirler	4	15 Ağustos 1927	9
Duyduğum Zevke Bakın	H. Süruri	Güneş	12	30 Haziran 1927	5
Dünya	Hamdi Ali	Çağlayan	13	15 Nisan 1926	12
Düşündüm	Abdülaziz Mecdi [Tolun]	Mahfil	21	1 Şubat 1922	159-161
Edebiyatta Fütürizm	Gece Kuşu	Kelebek	10	14 Haz 1923	6
Edison Heykeline	Dr. Ziya Kaya	İçtiḥad	334	1 Aralık 1931	5614
Efeler	Ferruh Niyazi [Ayoğlu]	Çağlayan	10	1 Mart 1926	14
Eğilmeyen Baş	Suzl Can	İçtiḥad	336	1 Ocak 1932	5639
Elem Madalyaları	Eflatun Cem [Güney]	Birlik	3	6 Ağustos 1923	6
Ellerin	Suat Safvet [Suut Kemal Yetkin]	Servet-i Fünûn	1571-97	23 Eylül 1926	295
En Büyüğümüzün Gelişi	B. M. Kemal	Resimli Şark	8	1 Ağustos 1931	18
En Büyük Türk'e	Galip Nâşit [Arı]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1767-82	26 Haziran 1930	55
Erenler Lisanından	Şemseddin Cem	Süs	46	9 Mayıs 1924	10
Eski Dert	[Ahmet Cemal] Nabedit	Servet-i Fünûn	1641-167	26 Ocak 1928	169
Eski Tarz	Tokadizade Şekip	İçtiḥad	297	15 Mayıs 1930	5387
Eşrefi Mahlûkat	Ebubekir Hâzım [Tepeyran]	İçtiḥad	299	15 Haziran 1930	5408
Etmelidir	Abdûlbâki Fevzi [Ulubay]	Yeni Kalem	2	13 Ekim 1927	8
Ey Beşerin Çarpan Kalbi	Mehmet Emin [Yurdakul]	Türk Yurdu	180-19	1 Temmuz 1926	13
Ey Yeni Cem Nerede- sin?	Behçet Kemal [Çağlar]	Türk Yurdu	225	1 Temmuz 1930	19
Ezrail	Faruk Mümtaz	Kor	1	1 Nisan 1932	12
Fahişenin Kitabesi	Halit Fahri [Ozansoy]	Hayat	84	5 Temmuz 1928	13
Fahişenin Ölümü	Halit Fahri [Ozansoy]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1774-89	14 Ağustos 1930	170

ŞİİR	ŞAİR	DERGİ	SAYI	TARİH	SAYFA
Fatiha'nın Gönlümce Tercümesi	Fuat Hulûsi [Demirelli]	İctihad	339	15 Şubat 1932	5662
Felsefe Yolunda İnsan	Güzide Osman	Süs	15	6 Ekim 1923	7
Felsefe-i Avâlim	Abdullah Cevdet	Hayat	30	23 Haziran 1927	6
Fen Yolcusu	Reşit Süreyya [Gürsey]	Milli Mecmua	98	15 Kasım 1927	1579
Fenaflaşk	Faik Ali [Ozansoy]	Resimli Şark	12	1 Aralık 1931	8
Feragat	Cemil Sena [Ongun]	İctihad	228	15 Mayıs 1927	4363
Fırlattım Size...	Namık Kâşif	Servet-i Fünûn - Uyanış	1887-202	13 Ekim 1932	307
Fıskiye	Muammer Lütfi [Bahşi]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1745-60	23 Ocak 1930	118
Fikret İçin	Florinalı Nâzım [Özgünay]	İctihad	303	15 Ağustos 1930	5441-5442
Firavun ve Ehram	Hasan İzzettin [Dinamo]	Adım	4	1 Kasım 1930	13-17
Fotoğraf Kıtaları	Mithat Cemal [Kuntay]	İctihad	279	15 Ağustos 1929	5241
Freud'u Okurken	Halit Fahri [Ozansoy]	İctihad	184	15 Temmuz 1925	3660
Gandi'ye	Mithat Cemal [Kuntay]	İctihad	345	15 Mayıs 1932	5719-5720
Gazel	Ali Ekrem [Bolayır]	Dergâh	21	20 Şubat 1922	131
Gazel	Rıfkı Melûl [Meriç]	İrmak	9	1 Temmuz 1928	8
Gazel	Hamamizade İhsan	Yarın	6	17 Kasım 1921	16
Gazel	Hamamizade İhsan	Yarın	30	11 Mayıs 1922	92
Gazel	Mahmut Muzaffer	Yarın	31	18 Mayıs 1922	103
Gazi'ye	Fevziye Abdullah [Tansel]	Muhit	31	1 Mayıs 1931	16
Gece Bir Neticedir	Cahit Sıtkı [Tarancı]	Muhit	41	1 Mart 1932	11
Gece Pencereyden	İhsan Raif	Servet-i Fünûn - Uyanış	1911-226	30 Mart 1933	283
Gece ve Güneş	Hilmi Ziya [Ülken]	Mihrap	6	1 Şubat 1924	184
Gecelerin Kahpesi	Ahmet Cemil [Miroğlu]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1920-235	1 Haziran 1933	15
Gelmiştir	Abdûlbâki Fevzi [Ulubay]	Kelebek	56	1 Mayıs 1924	3
Genç Leninistler Türküsü	Şarklı	Aydınlık	24	1 Ağustos 1924	632

ŞİİR	ŞAİR	DERGİ	SAYI	TARİH	SAYFA
Geriye Bakış	İsmail Safa [Semenderoğlu]	İçtihad	357	15 Kasım 1932	5858
Gibi	Abdülbâki Fevzi [Ulubay]	Yeni Kalem	8	24 Kasım 1927	8
Gidiyorum	Cahit Sıtkı [Tarancı]	Muhit	34	1 Ağustos 1931	52
Gittiğin Gün	Hâşim Nezihi [Okay]	Fikirler	5	1 Eylül 1927	7
Gölgem	Osman Faruk	Servet-i Fünûn	1673-199	6 Eylül 1928	267
Gölgenin Lisanı	Faruk Mümtaz	Servet-i Fünûn - Uyanış	1753-68	20 Mart 1930	253
Gömülen İrtica	Kâzım Sevinç [Altınçağ]	Muhit	28	1 Şubat 1931	10
Gönlüm	Mustafa Seyit [Sütüven]	İrmak	6	15 Mayıs 1928	9
Gönül Buzlu Bir Camdı	Halit Fahri [Ozansoy]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1796-111	15 Ocak 1931	103
Göreceksin	Hamdi Ali	İrmak	8	15 Haziran 1928	2
Grev	N[un]. H[a]. [Nâzım Hikmet Ran]	Aydınlık	15	1 Mayıs 1923	386
Gurbet Akşamı	Şemseddin Cem	Servet-i Fünûn	1617-143	11 Ağustos 1927	203
Gurbet Yolcusu	Rıfat Necdet [Evrimer]	Hayat	39	25 Ağustos 1927	2
Gurbet Yolunda	Hâşim Nezihi [Okay]	Fikirler	11	1 Aralık 1927	5
Güneş İntihar Etti	Cevdet Kudret [Solok]	Servet-i Fünûn	1609-135	16 Haziran 1927	73
Güneşe Âşık Çocuk	Cahit Sıtkı [Tarancı]	Muhit	51	1 Ocak 1933	33
Günler	Şevket Hıfzı [Şevket Rado]	Muhit	42	1 Nisan 1932	9
Günlerim	Cahit Sıtkı [Tarancı]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1816-131	4 Haziran 1931	14
Günlerimiz	Ahmet Hamdi [Tanpınar]	Hayat	89	9 Ağustos 1928	6
Güzel Aydın	Samih Rıfat	Dergâh	36	5 Ekim 1922	180
Haliç'in Mavnaıarı	Cevdet Kudret [Solok]	Meşale	1	1 Temmuz 1928	3
Hanımlar İçin İlmin Kıymeti	Ermenekli Hasan Rüştü	Yeni Fikir	10	1 Ağustos 1925	14-15
Hasat ve Köylü Kadın	Ali Kemal	Servet-i Fünûn - Uyanış	1689-4	27 Aralık 1928	55
Hastane Koğuşları	Reşat Feyzi [Yüzüncü]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1820-135	2 Temmuz 1931	69
Hayat	Faruk Nafiz [Çamlıbel]	Hayat	59	12 Oca 1928	3

ŞİİR	ŞAİR	DERGİ	SAYI	TARİH	SAYFA
Hayat Dağı	Ali Kemal	Servet-i Fünûn - Uyanış	1752-67	13 Mart 1930	237
Hayat Saadet Aşk ve İkimiz	Zorluoğlu Ahmet Refik	Resimli Şark	11	1 Kasım 1931	38
Hayyalelfelah	Çubukçuzade Mehmet Sıtkı [Akozan]	Millî Mecmua	14	15 Mayıs 1924	223
Her Lahza Bir Terane veya Bir Fığan-ı Aşk	Faik Ali [Ozansoy]	Mebâhis	1	17 Mayıs 1924	9
Heyecan	Vahdet Gültekin	Muhit	39	1 Ocak 1932	33
Hicran Kuruntuları	Süleyman Sıddık [Sevgel]	Millî Mecmua	59	15 Nisan 1926	958
Hicran Olsa da	Güzide Osman	Süs	45	2 Mayıs 1924	4
Hicret	Ziyaeddin Fahri [Fundukoğlu]	Anadolu Mecmuası	4	1 Temmuz 1924	169
Hitap	Esat Âdil [Müstecaplıoğlu]	Çağlayan	8	1 Şubat 1926	1
Hortlak	Mehmet Faruk Muallim	İctihad	195	1 Ocak 1926	3841
Hülyalarım	Hayrettin Salim	İctihad	321	15 Mayıs 1931	5458
Hüzün Giyinmiş Şen Kadın	Ali Mümtaz [Arolat]	Millî Mecmua	71	15 Ekim 1926	1150
İrkımın Şairine	Behçet Kemal [Çağlar]	Hep Gençlik	2	1 Nisan 1930	21
İblise Nasihatım	Tokadizade Şekip	İctihad	291	15 Şubat 1930	5341
İftar Sofrasında	Mehmet Akif [Ersoy]	Yeni Kalem	19	23 Şubat 1928	14
İhtilali Kebir	İmzasız Adam [Nâzım Hikmet Ran]	Resimli Ay	6/7	1 Ağustos 1930	13
İhtiyar Öksüzler	Refik Fikret	İrmak	12	1 Eylül 1928	13
İhtiyar Şairde Gençlik	Abdullah Cevdet	Hayat	94	13 Eylül 1928	15
İhtiyarlığım	Ferit Ali [Küçükkağaoğlu]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1876-191	28 Temmuz 1932	131
İki Hatıra	Tâhirü'l-Mevlevî [Tahir Olgun]	Mahfil	49	1 Haziran 1924	13-14
İki Hayal: I Opelya, II Nuriye	Salih Zeki [Aktay]	İctihad	282	1 Ekim 1929	5267
İkinci Varlık	Enis Behiç [Koryürek]	Muhit	31	1 Mayıs 1931	59
İktisadî Öğütler	Muslih Ferit	Servet-i Fünûn-Uyanış	1891-206	10 Kasım 1932	372
İktisadî Vatanperverlik	İşçi Kızı [Ziya Gökalp]	Küçük Mecmua	1	5 Haziran 1922	23-24
İmza (M. Kemal)	İlhamî Bekir [Tez]	Yeni Türk Mecmuası	9	1 Haziran 1933	747
İnkılâp	Dr. Ziya Kaya	İctihad	287	15 Aralık 1929	5308

ŞİİR	ŞAİR	DERGİ	SAYI	TARİH	SAYFA
İnkıraz	Rıfkı Melûl [Meriç]	Hayat	32	7 Temmuz 1927	4
İnkıraz	Hüseyin Nihal Atsız [H. Nihal]	Yarın	34	15 Haziran 1922	158
İntihar	Sabri Esat [Siyavuşgil]	Hayat	141	15 Ekim 1929	11
İntikam Şiiri	Ali Canip [Yöntem]	Hayat	100	25 Ekim 1928	18
İsimsiz Sevgili	Güzide Osman	Milli Mecmua	19	7 Ağustos 1924	306
İstanbul'u Fetheden Yeniçeri'ye Gazel	Yahya Kemal [Beyatlı]	Dergâh	38	5 Kasım 1922	19
İstida Gazi Paşa Hazretlerine	Ziya Gökalp	Küçük Mecmua	20	23 Ekim 1922	144-145
İstiğrak	Cenap Muhittin [Kozanoğlu]	İctihad	297	15 Mayıs 1930	5389
İstiklal Mücadelesinden İzler	Hikmet Turhan [Dağhoğlu]	Resimli Şark	21	1 Eylül 1932	14
İstiklal Mücadelesinden İzler 2	Hikmet Turhan [Dağhoğlu]	Resimli Şark	21	1 Eylül 1932	15
İstiklal Türküsü	Faruk Şükrü [Yersel]	Harb Malûlleri Mecmuası	(c1)1	15 Mart 1926	14
İsyân Karşısında	Ahmet Burhanettin [Toker]	Altın Yaprak	3	31 Mart 1925	3
İşhane	Tayyar Fethi	Servet-i Fünûn	1658-184	24 Mayıs 1928	32
İşte Bu Kadar	Ahmet Yahya [Kozanoğlu]	Yarın	15	26 Ocak 1922	6
Kadeh	Orhan Seyfi [Orhon]	Yeni Kalem	19	23 Şubat 1928	4
Kadın Sen Nesin?	Şukufe Nihal [Başar]	Hayat	92	30 Ağustos 1928	19
Kadın Telakkisi	Nail Vahdeti [Çakırhan]	Resimli Ay	9/7	1 Ocak 1931	17
Kadınlar ve Mevsimler	Halil Bedi [Yönetken]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1901-216	19 Ocak 1933	126
Kafamda İhtilal	Muhip Atalay [Ahmet Muhip Dıranas]	Hayat	114	31 Ocak 1929	5
Kafatası	Tayyar Fethi	Servet-i Fünûn - Uyanış	1899-214	5 Ocak 1933	84
Kağnı Gıcırtıları	Yaşar Nabi [Nayır]	Hayat	63	9 Şubat 1928	20
Kahpe	Ali Hadi [Okan]	Güneş	7	1 Nisan 1927	6
Kahpe Gülsüm	Aziz Behiç [Çağlar Aziz]	Servet-i Fünûn	1633-159	1 Aralık 1927	42
Kahpenin Ölümü	M. Âtuf [Okatan]	Adım	5	1 Ocak 1931	25
Kalbe Dökülse	Mustafa Doğan	İrmak	6	15 Mayıs 1928	13
Kaldırımlar	Necip Fazıl [Kısakürek]	Hayat	73	19 Nisan 1928	3

ŞİİR	ŞAİR	DERGİ	SAYI	TARİH	SAYFA
Kalender Sözleri	Tokadizade Şekip	İçtiḥad	317	15 Mart 1931	5609
Kalpsiz Ölü	Galip Nâşit [Arı]	Meşale	7	1 Ekim 1928	6
Kar Altında Kalanlar	Rıza Polat [Akkoyunlu]	Hayat	129	16 Mayıs 1929	18
Kar, Kedi ve Ben	Mehmet Selim	Servet-i Fünûn - Uyanış	1797-112	22 Ocak 1931	123
Kara Günlerde Elmalı Dağları	İsmail Safa [Semenderoğlu]	Türk Yurdu	169-8	1 Mayıs 1925	86
Karanlıkta 1	Halit Fahri [Ozansoy]	Yarın	14	19 Ocak 1922	10
Kardeşimin Mezarında	Mustafa Seyit [Sütüven]	İrmak	7	1 Haziran 1928	10
Karikatür	Hayri Muhittin [Dalkılıç]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1721-36	8 Ağustos 1929	572
Karl Marx Türküsü	-	Aydınlık	11	10 Aralık 1922	290
Karşı Karşıya	Orhan Şaik [Gökyay]	Çağlayan	5	15 Aralık 1925	3
Kelebek	Hayri Lütfullah [Şırgıcı]	Birlik	16	2 Ocak 1924	8
Kendi Kendime	Aziz Behiç [Çağlar Aziz]	Servet-i Fünûn	1660-186	7 Haziran 1928	55
Kendime İnanmıyorum	Mithat Cemal [Kuntay]	İçtiḥad	332	1 Kasım 1931	5589
Kerem Gibi	İmzasız Adam [Nâzım Hikmet Ran]	Resimli Ay	4/7	1 Haziran 1930	33
Kırılan Şişem, Dökülen Meyim	Çubukçuzade Mehmet Sıtkı [Akozan]	Millî Mecmua	16	12 Haziran 1924	257
Kısmet Günü	Ruhi Naci [Sağdıç]	Çağlayan	9	15 Şubat 1926	5
Kış	Esat Demir Ay	Muhit	40	1 Şubat 1932	33
Kışa Girerken	Ziya Osman [Saba]	Meşale	8	15 Ekim 1928	3
Kıt'a	M. Turhan Tan [Samih Fethi Alâeddinpaşazade]	İçtiḥad	340	1 Mart 1932	5673
Kıt'a	Suûdü'l- Mevlevî [Mehmet Suut Yavısı]	Mahfil	14	1 Ağustos 1921	27
Kita	Halil Nihat [Boztepe]	Güneş	14	15 Ağustos 1927	2
Kızıl Arzu	Suzî Can	Yolların Sesi	7	31 Mart 1933	152
Kızıl Güller	Yaşar Nezihe [Bükülmez]	Aydınlık	16	1 Haziran 1923	415
Kızıl Hasret	Mustafa Şevket	İrmak	3	15 Mart 1928	16
Kimsezsizlik	Kemalettin Kâmi	İçtiḥad	277	11 Temmuz 1929	3
Kitabe	Kemalettin Kâmi	Türk Yurdu	169-8	1 Mayıs 1925	78

ŞİİR	ŞAİR	DERGİ	SAYI	TARİH	SAYFA
Kitaplarımla	Rıfat Necdet [Evrimer]	Hayat	129	16 Mayıs 1929	16
Kolsuz	Faruk Nafiz [Çamlıbel]	Hayat	114	31 Ocak 1929	2
Komsomol	Nâzım Hikmet [Ran]	Aydınlık	31	18 Şubat 1925	828
Konfetiler	Reşit Süreyya [Gürsey]	Resimli Şark	22-23-24	1 Ekim 1932	23
Korkulu Köprü	Cahit Sıtkı [Tarancı]	Muhit	39	1 Ocak 1932	33
Koşma	Mahmut Muzafer	Düşünce	6	11 Mayıs 1922	70
Köy Dilberleri	Cavidan Saim	Kor	1	1 Nisan 1932	Belirsiz
Köy Gençleri	Taha Ay [Ömer Taha Toros]	Hayat	121	21 Mart 1929	8
Köy İlhamları: Çeşme	Mehmet Faruk [Gürtunca]	Anadolu Mecmuası	9-11	1 Aralık 1925	385-386
Köy Kızları	Taha Ay [Ömer Taha Toros]	Hayat	115	7 Şubat 1929	8
Köy Sabahları	Meliha Avni [Sözen]	Yeni Türk Mecmuası	10	1 Temmuz 1933	841
Köyde	Munis Faik [Ozansoy]	Resimli Şark	18	1 Haziran 1932	7
Köyde Akşam	Neriman Hikmet	Servet-i Fünûn - Uyanış	1845-160	24 Aralık 1931	62
Kubilay	Salih Zeki [Aktay]	Muhit	28	1 Şubat 1931	10
Kumar	M. Rauf	Yürüyüş	10	1 Haziran 1931	5
Kumar 2	M. Rauf	Yürüyüş	11-12	1 Temmuz 1931	13
Kumun Üstüne Mısralar	Faruk Nafiz [Çamlıbel]	Hayat	90	16 Ağustos 1928	8
Kurbağanın Serenadı	Sabahattin Ali	Servet-i Fünûn	1672-198	30 Ağustos 1928	242
Kurtaran	Ali Haydar Emir [Alpagut]	Yeni Mecmua	69	1 Şubat 1923	44
Kurtuluş	İshak Refet [İşitman]	Türk Yurdu	183-22	1 Ekim 1926	154
Kuşadası'ndan Mektup	Enis Behiç [Koryürek]	Hayat	112	17 Ocak 1929	17
Küçüklere Manzume	Şükrü Turgut	Şen Yuva	14	4 Aralık 1925	7
Leyla	Ahmet Hamdi [Tanpınar]	Millî Mecmua	79	1 Şubat 1927	1278
Libido	İbrahim Alâeddin [Gövsâ]	Güneş	5	1 Mart 1927	7
Manto	Dr. Ziya Kaya	İctihad	288	1 Ocak 1930	5313
Marmara'nın Meltemi	Çubukçuzade Mehmet Sıtkı [Akozan]	Hayat	17	24 Mart 1927	8

ŞİİR	ŞAİR	DERGİ	SAYI	TARİH	SAYFA
Mart	Vahdet Gültekin	Muhit	41	1 Mart 1932	39
Mazi ve Ben	M. Necdet	Yürüyüş	9	1 Mayıs 1931	4
Meded Ya Resulullah	Muhittin Mekki [Çağpar]	Mahfil	56	1 Ocak 1925	145-146
Mehmetçiğin Mektubu	Süheyla Muhterem [Kunt]	Yarın	11	29 Aralık 1921	4
Mehtaplar: Sularla Gönülüm	Ali Mümtaz [Arolat]	Anadolu Mecmuası	12	1 Mart 1925	458-459
Mehtapta İçki	Hayrettin Salim	Servet-i Fünûn - Uyanış	1799-114	5 Şubat 1931	158
Melekülmevî	Faruk Nafiz [Çamlıbel]	Süs	12	14 Eylül 1923	5
Menekşe	Hamit Macit [Selekler]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1691-6	10 Ocak 1929	89
Merdiven	Yusuf Ziya [Ortaç]	Yeni Türk Mecmuası	6	1 Mart 1933	496
Meriç	Emin Recep [Gürel]	Dergâh	7	20 Temmuz 1921	100
Mesafeler	Yaşar Nabi [Nayır]	Muhit	49	1 Kasım 1932	1
Metruk Bir Kasrın Endam Aynasına	Ali Nihat [Tarlan]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1763-78	29 Mayıs 1930	406
Metrükeler	Mustafa Doğan	İrmak	3	15 Mart 1928	9
Mevzu Kıtlığı	Ebubekir Hâzım [Tepeyran]	İçtihad	322	1 Haziran 1931	5467
Mezar Taşları	Necmettin Faik	Adım	6	1 Şubat 1931	4
Mezarı Başında	Florinalı Nâzım [Özgünay]	İçtihad	351	15 Ağustos 1932	5788
Mezaristan	Orhan Şaik [Gökyay]	Çağlayan	13	15 Nisan 1926	5
Milli Kahraman Mustafa Kemal Paşa'ya	Yahya Saim [Ozanoğlu]	Küçük Mecmua	23	20 Kasım 1922	17
Milli Marş İçin Güfte	Feyzullah Sacit [Ülkü]	Türk Yurdu	194-33	1 Eylül 1927	399-400
Minelmevî	Ahmet Kutsi [Tecer]	İçtihad	285	15 Kasım 1929	5293
Mini Mini Yavruma	İsmail Nâmi	Millî Mecmua	85	1 Mayıs 1927	1374
Muallim	Ahmet Hilmi [Kalaç]	Resimli Şark	25	1 Ocak 1933	15
Muallim	Arif Hikmet [Sarıcalıoğlu]	Türk Yurdu	200-39	1 Haziran 1928	325
Murat'ın Kedisi	Şükrü Turgut	Şen Yuva	13	17 Kasım 1925	3
Mustafa Kemal Anadolu'da	Feyzullah Sacit [Ülkü]	Türk Yurdu	185-24	1 Ara 1926	251-252
Münacat	Suûdü'l- Mevlevî [Mehmet Suut Yavısı]	Mahfil	12	1 Haziran 1921	220

ŞİİR	ŞAİR	DERGİ	SAYI	TARİH	SAYFA
Münacat	Tâhirü'l-Mevlevî [Tahir Olgun]	Mahfil	35	1 Nisan 1923	166
Müphem	Mehmet Selim	Servet-i Fünûn - Uyanış	1820-135	2 Temmuz 1931	67
Na't	Muhittin Raif [Yelkenci]	Mahfil	23	1 Nisan 1922	208
Na't-ı Hazret-i Mevlânâ	M. Muammer [Ödemişli Hocaşade]	Mahfil	41	1 Ekim 1923	85-86
Na't-ı Şerif	Ferit [Kam]	Mahfil	39	1 Ağustos 1923	37
Ne İleri Ne Geri	Necip Fazıl [Kısakürek]	Muhit	50	1 Aralık 1932	16
Ne İstiyorum?	Fazıl Behiç	Güneş	2	15 Ocak 1927	15
Nedamet	Sabahattin Ali	Çağlayan	5	15 Aralık 1925	7
Nedamet	Arif Dündar	Hayat	10	3 Şubat 1927	8
Nedim'in Ruhuna	Ahmet Asum [Onur]	Yeni Fikir	30	1 Ocak 1928	10
Nefes	Cemil Sena [Ongun]	İctihad	153	1 Mayıs 1923	3165
Nerdesin?	Ahmet Kutsi [Tecer]	Görüş	1	1 Temmuz 1930	27
Nereden	Ferruh Niyazi [Ayoğlu]	İrmak	5	15 Nisan 1928	16
Niçin Ebedî?	Muslih Ferit	Servet-i Fünûn - Uyanış	1820-135	2 Temmuz 1931	78
Nişan Yüzüğü	Suzi Can	İctihad	331	15 Ekim 1931	5578
Nişanlıya	Eflatun Cem [Güney]	Birlik	2	30 Temmuz 1923	4
Nöbetçi	Vasfi Mahir [Kocatürk]	Meşale	4	15 Ağustos 1928	12
O Bir Günüm	Mehmet Behçet [Yazar]	İctihad	255	1 Temmuz 1928	4847
O Kadın Ölsün Artık	Sabri Esat [Siyavuşgil]	İrmak	5	15 Nisan 1928	8
O Kıskaç Kadın	Enis Behiç [Koryürek]	Hayat	87	26 Temmuz 1928	4
O Ölmeyecektir	Kâzım Sevinç [Altınçağ]	İctihad	279	15 Ağustos 1929	5232- 5233
Odamda Akşam	Sabri Esat [Siyavuşgil]	Hayat	25	19 Mayıs 1927	12
Odamda Sükût	Cahit Sıtkı [Tarancı]	Muhit	47	1 Eylül 1932	19
Odun Kırıcı	Fuat Hulûsi [Demirelli]	İctihad	335	15 Aralık 1931	5627
Onun Sesi	Rıza Reşit	Adım	3	1 Ekim 1930	14-15
Otel Odaları	Necip Fazıl [Kısakürek]	Hayat	84	5 Temmuz 1928	15

ŞİİR	ŞAİR	DERGİ	SAYI	TARİH	SAYFA
Oyun Kâğıtları	Ali Mümtaz [Arolat]	Dergâh	10	5 Eylül 1921	155
Öldükten Sonra	[Ahmet Cemal] Nabedit	Mahfil	10	1 Nisan 1921	175
Ölmeden Gömülen	M. Necdet	Yürüyüş	4	1 Aralık 1930	6
Ölmek	Ahnet Hâşim	Dergâh	2	1 Mayıs 1921	22
Ölü	Ahnet Kutsi [Tecer]	Milli Mecmua	31	15 Şubat 1925	507
Ölü	Ahmet Hamdi [Tanpınar]	Milli Mecmua	65	15 Temmuz 1926	1057
Ölü Gece	Ekrem Reşit [Rey]	Hayat	25	19 Mayıs 1927	6
Ömrümde Sükût	Cahit Sıtkı [Tarancı]	Muhit	48	1 Ekim 1932	27
Örümcek Ağı	Necip Fazıl [Kısakürek]	Milli Mecmua	28	1 Ocak 1925	450
Öyle Bir Sokak ki Bu	Necip Fazıl [Kısakürek]	Hayat	128	9 Mayıs 1929	5
Özlediğim Aşk	Yusuf Ziya [Ortaç]	Güneş	1	1 Ocak 1927	3
Palyaço	Mehmet Mesih [Akyiğit]	Milli Mecmua	117	1 Aralık 1929	40
Palyaço	Dündar Alptekin	Yürüyüş	2	1 Ekim 1930	9
Papatya Falı	Neriman Hikmet	Servet-i Fünûn - Uyanış	1823-138	23 Temmuz 1931	126
Parkta Serenat	Ahnet Muhip [Dıranas]	Kor	1	1 Nisan 1932	10
Piç	Faruk Nafiz [Çamlıbel]	Hayat	15	10 Mart 1927	7
Piç	İsmail Hikmet [Ertaylan]	İrmak	10	1 Ağustos 1928	9
Pipoma	Sabri Esat [Siyavuşgil]	Muhit	49	1 Kasım 1932	12
Pis Çocuk	Nahit Nafiz	Fikirler	82	1 Haziran 1932	19
Piyale	Ahmet Hâşim	Dergâh	24	5 Nisan 1922	179
Preventoryomda Akşam	Halide Nusret [Zorlutuna]	Milli Mecmua	119	1 Kasım 1930	73
Put	Necmettin Halil [Onan]	Anadolu Mecmuası	1	1 Nisan 1924	18
Ray Altında Naralar	Vehbi Cem [Aşkun]	Yürüyüş	6	1 Şubat 1931	6
Renkler ve Manaları	M. Âtuf [Okatan]	Adım	1	1 Eylül 1930	18-19
Roma Kızları	Salih Zeki [Aktay]	İçtihad	219	1 Ocak 1927	4211
Rubai	Hamamizade İhsan	İçtihad	146	1 Nisan 1922	3048

ŞİİR	ŞAİR	DERGİ	SAYI	TARİH	SAYFA
Rubai	Suûdü'l- Mevlevî [Mehmet Suut Yavısı]	Mahfil	14	1 Ağustos 1921	27
Ruh	Mustafa Şekip [Tunç]	Dergâh	14	5 Kasım 1921	21
Ruhani Balyoz	Abdullah Cevdet	İctihad	268	1 Mart 1929	5131
Rücu	Muhittin Mekki [Çağpar]	Mahfil	54	1 Kasım 1924	110
Rüya	Orhan Seyfi [Orhon]	Yeni Türk Mecmuası	6	1 Mart 1933	496
Rüyamız	Cahit Sıtkı [Tarancı]	Muhit	50	1 Aralık 1932	9
Rüzgârlı Geceler	Halide Nusret [Zorlutuna]	Millî Mecmua	114	15 Kasım 1928	1832
Saat XII	Necip Fazıl [Kısakürek]	Türk Yurdu	231	1 Ocak 1931	10
Sabahtan Akşama Kadar	Sabih İzzet [Alaçam]	Millî Mecmua	116	1 Kasım 1929	21
Sai Mezarının Taşına	Abdullah Cevdet	İctihad	282	1 Ekim 1929	5267
Sakarya Bekçisi	Osman Faruk	Fikirler	10	15 Kasım 1927	12
Sakarya'nın Türküsü	Feridun Fazıl [Tülbentçi]	Kor	1	1 Nisan 1932	16-17
Sanat	Faruk Nafiz [Çamlıbel]	Hayat	5	30 Aralık 1926	8
Sanat Bana Der Ki	Fazıl Ahmet [Aykaç]	Hayat	9	27 Ocak 1927	3
Sara	Suat Salih [Arsal]	Düşünce	8	8 Haziran 1925	98
Sarışın Çocuk	Ahmet Kemal [Suut Kemal Yetkin]	Muhit	31	1 Mayıs 1931	17
Satılık Kadın	Reşat Feyzi [Yüzüncü]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1775-90	21 Ağustos 1930	184
Satılık Nişan Yüzüğü	Sabri Esat [Siyavuşgil]	Servet-i Fünûn	1662-188	21 Haziran 1928	87
Saz Şairi	Yusuf Ziya [Ortaç]	Yeni Türk Mecmuası	3	1 Aralık 1932	199
Sefiller	Ali Rauf	Hayat	103	15 Kasım 1928	7
Senfoni	Ercüment Behzat [Lav]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1722-37	15 Ağustos 1929	596-597
Senin İçin	Cenap Şahabettin	Servet-i Fünûn	1502-28	28 Mayıs 1925	22
Serserinin Ölümü	Sabahattin Ali	Hayat	36	4 Ağustos 1927	8
Ses	Yahya Kemal [Beyatlı]	Dergâh	6	5 Temmuz 1921	85
Sevdiğim Emeller	Nurullah Atâ	Dergâh	37	20 Ekim 1922	498
Sevgilime	Cenap Muhittin [Kozanoğlu]	Birlik	2	30 Temmuz 1923	4

ŞİİR	ŞAİR	DERGİ	SAYI	TARİH	SAYFA
Sıkıntı	Sabri Esat [Siyavuşgil]	İçtiḥad	277	11 Temmuz 1929	6
Sigara Dumanları	İsmail Safa [Semenderoğlu]	İçtiḥad	344	1 Mayıs 1932	5712
Sigara Tablası	Reşat Feyzi [Yüzüncü]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1836-151	22 Ekim 1931	323
Sinir Hastası ve Fırtına	Suut Kemal [Yetkin]	İçtiḥad	287	15 Aralık 1929	5308
Siyah Senfoni	Reşit Süreyya [Gürsey]	Mektep	11	7 Mart 1932	198
Sokak Serserisi	M. Necdet	Resimli Şark	10	1 Ekim 1931	15
Sokakta Kalan Adam	Nail Vahdeti [Çakırhan]	Resimli Ay	5/7	1 Temmuz 1930	11
Son Busenin Aksi	Şinasi Gündoğdu	Çağlayan	10	1 Mart 1926	13
Son Cigaramın Söndüğü An	Mehmet Selim	Servet-i Fünûn - Uyanış	1817-132	11 Haziran 1931	22
Son Mersiye	Rıfat Ahmet [Morali]	İçtiḥad	356	1 Kasım 1932	5847
Son Nefesimde	Mehmet Mesih [Akyığıt]	Milli Mecmua	4	13 Aralık 1923	58
Son Nefesimle Hasbıhal	Süleyman Nazif	Hayat	7	13 Ocak 1927	12
Son Put	A. Sırrı	Servet-i Fünûn - Uyanış	1795-110	8 Ocak 1931	91
Son Sefer	Hilmi Ziya [Ülken]	Mihrap	7	15 Şubat 1924	201
Sonbahar	Ahmet Hamdi [Tanpı- nar]	Dergâh	1	15 Nis 1921	8
Sone	Ziya Osman [Saba]	İçtiḥad	278	18 Temmuz 1929	11
Sorgu	İsmail Safa [Semenderoğlu]	Hayat	17	24 Mart 1927	8
Sönmez Ateş	İzzet Ulvi [Akyurt]	Türk Yurdu	204-43	1 Ekim 1928	152
Sularda Kuğular	Süleyman Sıddık [Sevgel]	Muhit	19	1 Mayıs 1930	29
Şair Safa'nın Öksüz Kabrinde	Eflatun Cem [Güney]	Birlik	9	12 Kasım 1923	3
Şair ve Hayat	Hüseyin Cahit [Tanyol]	İçtiḥad	323	15 Haziran 1931	5482
Şair ve Hayat Penceresi	Abdullah Cevdet	İçtiḥad	283	15 Ekim 1929	5275
Şair-i Azam	Abdülhak Hamit [Tarhan]	Dergâh	42	5 Ocak 1923	84
Şairin İnsanlığı	Gül Abdullah Cevdet [Karlıdağ]	Yolların Sesi	8	30 Nisan 1933	172
Şairin Ölümü	Vasfi Mahir [Kocatürk]	Meşale	2	15 Temmuz 1928	2
Şairlerin Felsefesi	Süheyla Muhterem [Kunt]	Süs	13	21 Eylül 1923	7

ŞİİR	ŞAİR	DERGİ	SAYI	TARİH	SAYFA
Şapkamın Gölgesi	[Ahmet Cemal] Nabedit	Servet-i Fünûn	1524-50	29 Ekim 1925	371
Şark	Hasan Âli [Yücel]	Dergâh	2	1 Mayıs 1921	22
Şarka Çevir Yüzünü	Ahmet	Aydınlık	21	1 Mayıs 1924	545
Şarkı	Tâhirü'l-Mevlevî [Tahir Olgun]	Mahfil	59	1 Mart 1925	214-215
Şarkı	Mehmet Mesih [Akyiğit]	Millî Mecmua	10	6 Mart 1924	149
Şarkı	Leyla Hanım [Saz]	Yarın	10	22 Aralık 1921	10
Şarkı	Leyla Hanım [Saz]	Yarın	10	22 Aralık 1921	10
Şikâyet	Rıfat Ahmet [Morali]	Yarın	16	2 Şubat 1922	14
Şiryanlar ve Veritler	Sabri Esat [Siyavuşgil]	Muhit	30	1 Nisan 1931	7
Şüphe	Ercüment Behzat [Lav]	Servet-i Fünûn	1605-131	19 Mayıs 1927	9-10
Tabutu Başında	Florinalı Nâzım [Özgünay]	İçtihad	358	1 Aralık 1932	5894
Tahattur Saati	Nurullah Atâ	Dergâh	27	20 Mayıs 1922	40
Tahmis-i Gazel-i Fuzûlî	Tâhirü'l-Mevlevî [Tahir Olgun]	Mahfil	22	1 Mart 1922	187
Tarih Dersi	Fazıl Ahmet [Aykaç]	Hayat	8	20 Ocak 1927	12-13
Tarih ve Kadın	Orhan Rıza [Aktunç]	Millî Mecmua	2	15 Kasım 1923	23
Tayyare ve Sandal	Kudret Ehat	Resimli Şark	12	1 Aralık 1931	24
Tayyarelerimiz Uçarken	Tâhirü'l-Mevlevî [Tahir Olgun]	Mahfil	62	1 Haziran 1925	17-18
Tebcil ve Tebrik Ne- şidesi	Florinalı Nâzım [Özgünay]	İçtihad	291	15 Şubat 1930	5341
Telgraf Direkleri	Ömer Bedrettin [Uşaklı]	Hayat	16	17 Mart 1927	8
Tereddi	Faruk Nafiz [Çamlıbel]	Yarın	8	1 Aralık 1921	9
Terennüm	Salih Zeki [Aktay]	İçtihad	358	1 Aralık 1932	5870
Terennümler	Hüseyin Rıfat [İşıl]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1699-14	7 Mart 1929	219
Teselli	Ebet Mahir [Yalnız]	Adım	3	1 Ekim 1930	18
Teşrin Mısraları	Şeref Kâzım	Mihrap	4	1 Ocak 1924	120
Tevfik Fikret	Fuat Şükrü [Dilbilen]	Resimli Şark	9	1 Eylül 1931	4
Tokadizade'mize	Florinalı Nâzım [Özgünay]	İçtihad	356	1 Kasım 1932	5848

ŞİİR	ŞAİR	DERGİ	SAYI	TARİH	SAYFA
Toprağa Dönmeyenler	Muvakkar Ekrem [Talu]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1848-163	14 Ocak 1932	107
Toprak Kokusu	Mehmet Selim	Servet-i Fünûn - Uyanış	1780-95	25 Eylül 1930	271
Toroslarda Sabah	Taha Ay [Ömer Taha Toros]	Çukurova'da Memleket	3	15 Temmuz 1929	7
Tren Sesleri	Necmettin Halil [Onan]	Dergâh	5	20 Haziran 1921	67
Tren Yolundaki Adam	Sabri Esat [Siyavuşgil]	Hayat	83	28 Haziran 1928	8
Türk Askeri	Celal Sahir [Erozan]	Muhit	25	1 Kasım 1930	32
Türk Dili Kurultayı Destanı	Halit Fahri [Ozansoy]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1887-202	13 Ekim 1932	310
Türk İlahisi	Süleyman Nazif	Güneş	3	1 Şubat 1927	5
Türk Kadınlığının Şükranı	Florinalı Nâzım [Özgünay]	İctihad	295	15 Nisan 1930	5372
Türk Kanı	Emin Recep [Gürel]	Türk Yurdu	175-14	1 Kasım 1925	82
Türk Ocağı Gençlerine	Samih Rifat	Türk Yurdu	188-27	1 Mart 1927	99-100
Türkiye Uyanmış	Ali Rıza [Seyfioğlu]	Yarın	30	11 Mayıs 1922	87
Türklülük	Hikmet Turhan [Dağlıoğlu]	Resimli Şark	26	1 Şubat 1933	1
Ulu Gazi	Nazif Tufan	Muhit	52	1 Şubat 1933	32
Ulu Nehir	Ali Ekrem [Bolayır]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1806-121	26 Mart 1931	266
Ustamızın Ölümü	Nâzım Hikmet [Ran]	Aydınlık	30	1 Şubat 1925	803-804
Uykusuzluk	Cahit Sıtkı [Tarancı]	Muhit	27	1 Ocak 1931	11
Uzun Uzun Şarkılar	Sabih İzzet [Alaçam]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1700-15	14 Mart 1929	235
Üç Yerde Üç Kalemim	Edip Alp Hilmi	Hep Gençlik	1	1 Mart 1930	6
Ülkemin Büyük Mün- cisine	Çubukçuzade Mehmet Sıtkı [Akozan]	Küçük Mecmua	30	15 Ocak 1923	133
Ümitsiz	Fazıl Behiç	Güneş	10	15 Mayıs 1927	11
Validem	Abdülhak Mührünnisa	Servet-i Fünûn	1510-36	23 Temmuz 1925	146
Vasiyet	Emin Recep [Gürel]	Yolların Sesi	9	30 Mayıs 1933	190
Vatan Destanı	Halit Fahri [Ozansoy]	Hayat	6	6 Ocak 1927	9
Vatan Güneştir	Süheyla Muhterem [Kunt]	Yarın	30	11 Mayıs 1922	89
Vatanım	Ali Rıza [Seyfioğlu]	Resimli Şark	11	1 Kasım 1931	37

ŞİİR	ŞAİR	DERGİ	SAYI	TARİH	SAYFA
Vatanım	Mehmet Faruk [Gürtunca]	Türk Yurdu	200-39	1 Haziran 1928	325-326
Vatmanda Beraber	[Ahmet Cemal] Nabedit	Servet-i Fünûn	1485-11	29 Ocak 1925	175
Veremli	Esat Demir Ay	Muhit	33	1 Temmuz 1931	50
Yalnız ve Mahzun Hazanın Gelişi	Abdülhak Şinasi [Hisar]	Yarın	3	27 Ekim 1921	11
Yalnızız	Şukufe Nihal [Başar]	İçtiha	312	1 Ocak 1931	5549
Yalnızlık	Şevket Hıfzı [Şevket Rado]	Muhit	52	1 Şubat 1933	25
Yalnızlık	Ahmet Muhip [Dıranas]	Türk Yurdu	232	1 Şubat 1931	14
Yarasa	Ahmet Hamdi [Tanpınar]	Yeni Türk Mecmuası	5	1 Şubat 1933	396
Yarın Düşünüm Var	İlhami Bekir [Tez]	Resimli Şark	28	1 Nisan 1933	3
Yarın Düşünümüz Var!	Ziya İlhan	Servet-i Fünûn - Uyanış	1916-231	4 Mayıs 1933	365
Yaşamak İstiyorum	Galip Nâşit [Arı]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1770-85	17 Temmuz 1930	110
Yaşar Şâdi Bey Merhumun Tarih-i Vefâtı	Tâhirü'l-Mevlevî [Tahir Olgun]	Mahfil	38	1 Temmuz 1923	31
Yaşar Şâdi Merhum İçin Yazılan Tarihler	Üsküdarlı Talat Bey	Mahfil	39	1 Ağustos 1923	48
Yaşayan Ölülerden	Mehmet Necati [Sinanoğlu]	Resimli Şark	11	1 Kasım 1931	38
Yaz Akşamı	İsmail Nâmi	Düşünce	7	25 Mayıs 1922	83
Yedi Sene Evvel Ankara	Gave-i Zalim [Hüseyin Suat Yalçın]	Yeni Kalem	10	8 Aralık 1927	8
Yedikule'de Akşam	Cevdet Kudret [Solok]	Meşale	4	15 Ağustos 1928	10-11
Yeis	Şeref Kâzım	Yeni Kitap	11	1 Mart 1928	10
Yeis	Orhan Seyfi [Orhon]	Yeni Türk Mecmuası	5	1 Şubat 1933	396
Yeni Hayat	Hasan Âli [Yücel]	Hayat	1	2 Aralık 1926	2
Yeni Hayat Yolcusuna	Kenan Hüseyin	İçtiha	257	1 Ağustos 1928	4878
Yeni İş	Ziya Vehbi	Servet-i Fünûn	1629-155	3 Kasım 1927	390
Yeni Sanat	N[un]. H[a]. [Nâzım Hikmet Ran]	Aydınlık	14	1 Nisan 1923	364
Yeni Sanat	Selami [Nâzım Hikmet Ran]	Resimli Ay	8/7	1 Ekim 1930	15
Yeni Sevgiliye	Galip Nâşit [Arı]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1701-16	21 Mart 1929	252
Yeni Türkçenin Doğuşu	Burhan Sadık [Yalçın]	Çukurova'da Memleket	23	15 Oca 1931	7

ŞİİR	ŞAİR	DERGİ	SAYI	TARİH	SAYFA
Yerin Dibi	Ziya Osman [Saba]	Meşale	7	1 Ekim 1928	5
Yeşil Papağan	Ali Ekrem [Bolayır]	Çağlayan	14	1 Mayıs 1926	1
Yeter!	Hamdi Ali	Çağlayan	4	1 Aralık 1925	15
Yeter!	Fevziye Abdullah [Tansel]	Muhit	31	1 Mayıs 1931	16
Yetim Ali	Aziz Behiç [Çağlar Aziz]	İctihad	231	1 Temmuz 1927	4409
Yıkılan Din	Hâşim Nezihi [Okay]	Fikirler	27	15 Ekim 1928	6
Yıkılan Din	Osman Faruk	Hayat	49	3 Kasım 1927	5
Yılan	Cemil Sena [Ongun]	İctihad	206	15 Haziran 1926	4015
Yılbaşı	Hayri Muhittin [Dalkılıç]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1723-38	22 Ağustos 1929	619
Yok Olmak	Halit Fahri [Ozansoy]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1874-189	14 Temmuz 1932	99
Yolcu	Arif Nihat [Asya]	Çukurova'da Memleket	1	15 Mayıs 1929	11
Yolda Terk Edilen Bir Aşk	Sabih İzzet [Alaçam]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1693-8	24 Ocak 1929	122
Yoldan Geçenler	Ahmet Muhip [Dıranas]	Muhit	35	1 Eylül 1931	32
Yollar	Ahmet Kemal [Suut Kemal Yetkin]	Servet-i Fünûn - Uyanış	1839-154	12 Kasım 1931	374
Yörük Ali	Ziya Gökalp	Küçük Mecmua	9	30 Temmuz 1922	161-162
Yumruğunu Isıran Adam	Sabri Esat [Siyavuşgil]	Hayat	132	6 Haziran 1929	17
Yurtnine (Vatan)'nin Türk Yavrusuna Öğütleri	H. N.	Servet-i Fünûn - Uyanış	1917-232	11 Mayıs 1933	389
Yüksel ve Yükselt	Orhan Rıza [Aktunç]	Milli Mecmua	10	6 Mart 1924	155
Zafer	İshak Refet [İşitman]	Türk Yurdu	187-26	1 Şubat 1927	69
Zalâm, Hep Zalâm...	Fuat Hülûsi [Demirelli]	Yeni Kitap	5	1 Eylül 1927	6
Zaman Bir Rüya'dır	Yaşar Nabi [Nayır]	Muhit	50	1 Aralık 1932	1
Zindan Koridoru	Ahmet Kemalettin	Resimli Şark	22-23-24	1 Ekim 1932	27
Ziya Gökalp	Ahmet Hilmi [Kalaç]	Resimli Şark	26	1 Şubat 1933	23

Örnekleme kümesini oluşturan bu şiirlerin tahlil ve tasnif edilmesinde Prof. Dr. Şerif Aktaş'ın Şiir Tahlili (Aktaş, 2013) adlı kitabında anlatılan şiir inceleme yöntemi esas alınmıştır. Aktaş, bütün edebî metinleri oluşturan ortak bazı unsurların olup olmayacağını sorgulamış; yapısal olarak bütün metinlerin *Zihniyet, Yapı, Tema, Dil* ve *Ahenk* bakımından asgarî müşterekleri olduğuna işaret eder.

Sistemin işleyiş şekli şöyle açıklanabilir: Çalışmanın dört bölümünü oluşturan dört ana başlık (İdealist Zihniyet, *Dünyevî Zihniyet*, *Muhafazakâr Zihniyet* ve *Cumhuriyetçi Zihniyet*), çözümlenen şiirlerin ait olduğu zihniyete göre yerleştirilmesinden ibarettir. Bu başlıkların alt başlıklarını oluşturan kavramlar, şiirlerin tematik unsurlarına ve üsluplarına göre tasarlanmıştır. Böylelikle örnekleme oluşturan şiirlerin yerleşim yerleri, bu metinlerin zihniyetlerini, temalarını ve üsluba dayalı bazı özelliklerini de belirginleştirmektedir. Metin içinde örnekleme oluşturan şiirler üzerinde yorum yapılırken, geriye kalan unsurlar olan *Yapı* ve *Dil* meselesine daha çok değinilmiştir. Yapı ve dil unsurlarından söz edilirken modern şiir eleştirisinin bir gereği olarak, şiirlerin şekilsel özelliklerinden çok (nazım şekilleri ve birimleri, kafiye yapıları, aruz / hece veznine sahip olup olmadıkları vb.); içerikleriyle ilgili özelliklerine (imajlarının kuruluş biçimlerine, üslup özelliklerine, kelime kadrosuna ve bu kelimelerin göstergesel değerlerine, dönemin zihniyeti ile ilişkilerine) ağırlık verilmiştir. Metinlerin tarihsel değerlerinden, diğer metinlerden ayrılan yönlerinden ve özelliklerinden ayrıca, yeri geldikçe, söz edilmiştir. Metni *okunabilir olma sınırlarından uzaklaştırmamak* için, her başlığın altında yalnızca temsil kabiliyeti en yüksek şiirler yorumlarla birlikte çözümlenmiş; geri kalanlar ise temsil ettikleri değeri gösterir alıntılarla birlikte tablo hâlinde verilmiştir.

Böylelikle ortaya, bilimsel ölçütleri belirli, nitelikleri ayrıntılı olarak ifade edilen bir çalışma koymak amaçlanmıştır.

İdealist Zihniyet

Cumhuriyet'in ilanı ve beraberinde getirdiği yaşam tarzı, Türk şiirini etkilemesi ve ona kaynak oluşturmaları bakımından geçirilmiş iki önemli *medeniyet krizinin* sonuçlarından biridir. Bunlardan ilki, bilindiği üzere Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra ortaya çıkan batılılaşma hamlesidir. Tanzimat Dönemi'ndeki değişimler Türk edebiyatının yeni bir devre girmesine vesile olmuşsa da reformist yapılarından ötürü şiirde köklü yeniliklerin meydana gelmesine imkân vermemiştir. Tanzimat Dönemi aydınları da Osmanlı Devleti'ni kurtarmak ve kurumlarında bir reform meydana getirmek ülküsüyle hareket edip, birikimlerinin ve hazırlıklarının büyük çoğunluğunu eski tarz edebiyata borçlu olduklarından, ister istemez mevcudu batılı tarzda yeniden düzenlemek gayretinden ileri gidememişlerdir. Şiirde yenilik, bu süre içinde sistemli bir düşüncenin eliyle değil; Türk dilinin doğal seyri içinde ve bireysel çabalarla kendisini gösterir. *Milli Edebiyat Dönemi* olarak adlandırılan, dilde sadeleşme arzusunun başlatıp bağımsızlık zaferlerinin noktaladığı süreçten sonra, Osmanlı Devleti'nin fiilen ortadan kalkması ve cumhuriyet rejimiyle yönetilen yeni bir Türk devletinin kurulmasıyla başlayan yeni sosyal hayat, kültürel alanda reformist tavrın bittiğinin, inkılapçılığın ve hayatın her alanındaki köklü değişikliklerin edebiyata da -bu kez Tanzimat Dönemi'nden farklı olarak- sistemli bir şekilde yansıyacağını habercisidir.

Kısacası Milli Edebiyat Dönemi'nden Cumhuriyet'in ilanına ve Cumhuriyet'in ilanından İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcına kadar geçen sürede Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucu değerleri idealist ve yenilikçidir.

Hilmi Ziya Ülken, Cumhuriyet'in ilanından önce yaşanan maddî ve manevî kayıpların yarattığı yoksunluklarla dolu havada, fikir hareketlerinin iki merkez arasında kutuplaştığını şu sözlerle ifade eder:

Vatanı baştan kurmaya çalışan Anadolu'da serin kafayla fikir işlerini ele almaya imkân yoktu. İstanbul'da yıkılan imparatorluğun enkazı üzerinde ancak iki türlü fikir beslenebilirdi. Biri maddî imkânsızlıklar önünde manevî kuvvete ve yarı mistik bir ruh hamlesine dayanmak, ikincisi yenilişin doğurduğu ümitsizliğe karşı, idealist harekete tepki halinde, maddeye dayanan bir huz almak. Bunlardan birincisi Bergson metafiziği,

ikincisi diyalektik materyalizmdir. Her iki felsefenin de ortak vasfı, zihinci bir ağır evrim görüşüne karşı vaziyet alışları, devrimci ve hamleci oluşları idi. Fakat birinin ruhta gördüğü hamle gücünü öteki maddede görüyordu (Ülken, 1994: 375).

Dönemin edebiyatçılarının aynı zamanda devletin düşünsel yapısının şekillenmesinde etkili isimler olduğu göz önünde bulundurulursa Cumhuriyet dönemi Türk şiirini karakterize eden özelliklerin, varlığını metafizik ve materyalist bu iki tavır arasında sürdürdüğünden bahsedilebilir.

Cumhuriyet'in ilanından hemen önceki yıllarda, Türk şiirinde büyük bir yenilik olarak addedilebilecek ilk ciddi hareket *Dergâh* mecmuasında da gözlemlenebilecek saf şiir anlayışıdır. Yahya Kemal ve Ahmet Hâşim'in şiir üzerine düşüncelerindeki ortak nokta, sistemli bir şiir anlayışından ziyade yukarıda belirtilen kutuplaşmanın metafizik tarafında yer almalarıdır. Bergson metafiziği ile temellendirilen bu taraf seçimi, sanatta *ideal* olanın; daha yerinde bir ifadeyle gayesi yalnızca sanat olan şiirin kendi idealizminin, Cumhuriyet'in belirleyeceği idealist değerlerden önce belirlenmesine neden olmuştur.

Dolayısıyla Cumhuriyet'in kuruluşundan hemen önceki yıllarda ortaya çıkan saf şiir anlayışının, şiirin modernleşmesine yardım eden, şiirde ideal olanın ne olduğunu belirten bir sanat görüşü olduğu düşünülebilir. Yahya Kemal'in şiirlerinin ve şiirle ilgili görüşlerinin elden ele, kulaktan kulağa dolaşması; Ahmet Hâşim'in *poetik* mahiyetli yazıları ve uygulama alanı olan şiirleri, pek çok şairin şiir ve şiir dili üzerinde düşünmesinde etkili olmuştur. Dönemin diğer şairleri değerlendirildiğinde, çoğunun diline ve üslubuna saf şiire ait bir havanın sindiği anlaşılmaktadır. Saf şiir anlayışı, şiirde dilin şiirsel işlevinin ve ahengin önem kazanmasında büyük rol oynar. Cumhuriyet'in ideal değerlerinden (inkılaplar, yenilikler, yeni sosyal hayat) ziyade; sanatın ideal değerlerine bağlı olan bu anlayışın, takipçi şairler üzerinde çeşitli edebiyat tarihlerinde adlarının *Saf Şiir Anlayışına Bağlı Kalanlar* veya *Sade Dille Saf Şiiri Sürdürenler* (Aktaş, 2013) gibi başlıklar altında bir arada anılmalarını sağlayacak ölçüde birleştirici bir ektisi olur. Bu tanımlarda geçen *sade dille şiiri sürdürmekten* kastın hece vezni olduğu kolayca anlaşılmaktadır.

Görünen odur ki Cumhuriyet'in *idealist* tavrı, şiirde *idealist* tavrı benimseyenlerin söylemlerinde değil; dillerinde hâkim olmuştur. Çünkü hece vezni, inkılabın şiirde yeniden yükselttiği bir tercihtir. Osmanlı'nın yıkılışından sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ne kaynaklık edecek kültür birikimi arayışlarının halkçı bir gaye taşıdığı ve Türk kültürünün kaynaklarına yöneldiği bilinmektedir. Dolayısıyla Osmanlı mirasından bağımsız olarak geçmişe bakıldığında milli vevin sayılması kaçınılmaz olan hece vezni, Cumhuriyet'in ilanından sonra da uzun zaman Türk şiirinde hâkim olmuştur. Metafizik duyarlılıklarıyla saf şiirin kurucusu olarak kabul edilebilecek Yahya Kemal ve Ahmet Hâşim'in eski dil ve biçim tercihleri, *Sade Dille Saf Şiiri Sürdürenler* tarafından takip edilmez. Takip edilen, ortaya koydukları idealist şiir anlayışıdır. Ahmet Oktay bu durumu *Hecenin Zafer Yılları* konu başlığında şu cümlelerle açıklar:

Rejimin stabilizasyonuna geçildiği yıllarda, Türk şiirinin sessiz bir değişim içinde olduğu söylenebilir. Aruz'un tasfiyesi hemen hemen tamamlanmış gibidir. Yaşayan iki büyük temsilcisi Ahmet Hâşim ve Yahya Kemal bile [...] Mütareke döneminde güçlenen 'Yeni Lisan' ve 'Halkçılık' tartışmalarından aldıkları etkilerle başlattıkları iç değişimle-

rin sonunda başka bir şiirin önünde durmuşlardır artık. [...] Döneme damgasını basan Hece ise bir yandan dilin arınışını bir yandan da Anadolu'ya geçiş keskinler doğrusunu söylemek gerekirse. Faruk Nafiz'in 1926'da yayınlanan Çoban Çeşmesi'nde yer alan şiirlerdeki halkçı eğilim 'Han Duvarları'nda en yetkin örneklerinden birine kavuşur. 1925'te Örümecek Ağrı'nı çıkaran Necip Fazıl, hecedeki ustalığının doruğuna erişir 1928 tarihli 'Kaldırımlar'la. [...] Burada Ö. Bedrettin'in Deniz Sarhoşları ile Necmettin Halil'in Çalkıtaşları'nı hecenin anılması gereken örnekleri arasında saymak gerektiğini de belirtmeliyiz elbet. Bir de sonraları her biri başka bir yol tutturacak ve çoğu şiiri bırakan olan Yedi Meşalecilerin 1928 tarihli Meşale'sini anımsatmalıyız (Oktay, 1986: 351-352).

Hece ölçüsünün, Cumhuriyetçi Zihniyetin şekillendirdiği Memleketçi Şiir anlayışında Cumhuriyet'in getirdiği idealist değerlerin belirleyici bir biçim özelliği olarak kullanılmasına, çalışmanın ilgili başlığında değinilecektir. Yukarıda sözü edilen bilgilerden hareketle, bu çalışmada *İdealist Zihniyet* başlığı altında değerlendirilen şiir ve şairler, öncelikli olarak şiirin -yani sanatın- idealist değerlerine bağlı olanlardır. Daha önce de ifade edildiği gibi idealist zihniyete sanatsal faaliyetleriyle bağlanan şairlerin, dönemin hâkim anlayışı olan Cumhuriyetçilik'in getirdiği idealist değerlerden yalnızca sade dil ve hece ölçüsü bağlamında etkilendikleri yinelenbilir.

İdealizm, felsefede metafizik düşünceyle ilişkilendirilen, "Varlık düşüncenin ürünü ya da düşüncenin kendisidir" (Hançerlioğlu, 1976: 361) anlayışına bağlı bir akımdır. Düşüncelilik olarak da adlandırılan bu akımın sanattaki yeri ve değerinin belirlenmesi için *Romantizm* akımı ile birlikte değerlendirilmesi yerinde olur. Romantikler, bir yönüyle idealisttirler. Çünkü varlık ve kavramları olduğu gibi değil; olmasını istedikleri gibi algılamayı tercih ederler. Kendi idealleri ve düşünce biçimlerinin şekillendirdiği bir anlayış ile dış dünyaya yaklaşan bu tavır, dış dünyaya ait gerçeklikleri bilincin iç süzgecinden geçirerek esere yansıtır. Romantik tavır olarak adlandırılacak bu yaklaşım biçimini gerçekçilikten ayıran en büyük özellik, olguların bilincin süzgecinden geçerken uğradıkları değişikliklerdir. İzlenim ve alımlama kabiliyetine göre değişen / değiştirilen gerçeklik, metafizik olanla sıkı bir ilişki içindedir. *Soyut, dünyevi olmayan, iç dünyaya ait, manevî, ilahî* olarak nitelendirilebilecek her türlü içerik, idealist bir düşünce biçimini beraberinde getirir. Sanatçının bu tür içerikleri ifade etmek için açtığı alanda, kendi bilincine göre kurduğu yeni bir düzen mevcuttur.

İdealizm sözcüğünün ikinci bir anlamı da ülkücülüktür. (TDK, 2011). Benimsenmiş bir düşünce biçimine uygun davranışlar sergileyen ve hangi koşulla karşılaşır karşılaşırsa karşılaşsın bu doğrultuda hareket etmekten vazgeçmeyen bir kişiye de idealist (ülkücü) adı verilir. İdealist bir sanatçının; sanat eserinde dış dünya ile olan bağları, kendi ideal ilkeleri göz önüne alındığında zayıflatılabilir, esnetilebilir. Şiir özelinde, sanatın idealizmine bağlı idealist bir şairin toplumsal problemlerden, memleket meselelerinden, gündelik hayatın getirdiklerinden bahsetmek yerine duygulardan, duyuşsal olandan ve kendi iç dünyasından bahsetmesi bu yüzden doğaldır. Farklı bir ideolojinin güdümünde hareket eden ve o ideolojinin ilkelerine bağlanan bir idealist şairin de ideolojinin gereklerini yerine getirmek için faaliyette bulunması beklenir.

Bu çalışmada *İdealist Zihniyet* başlığı altında değerlendirilen metinler ve şairlerin *idealist olan* tarafları, sanatın mahiyeti ile kurdukları ilişki biçimindedir. Şiirin içinde fikre, eşyaya, gündelik hayata ve getirdiklerine yer vermek yerine; duyuşa, duygulara

ve metafizik olana yer vermeyi tercih ederler. Olgular karşısında geliştirdikleri düşüncelerini, duygular üzerinden ifade eden bu şairler ve metinler, dış dünyanın gerçekliğinden uzaklaşarak kendi iç dünyalarına yönelirler.

Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin ilk yıllarını büyük oranda şekillendirdiği düşünülen *İdealist Zihniyet* başlığı altında dört ana başlık sunulmuştur. Bunlar 1) *Ahmet Hâşim ve Yahya Kemal'in Saf Şiir Anlayışını Yansıtan Şiirler*, 2) *Bireyin İç Dünyasını Yansıtan Şiirler*, 3) *Anma ve Bellek Şiirleri* 4) *Çocuk Şiirleri*'dir. *Bireyin İç Dünyasını Yansıtan Şiirler* başlığı ise kendi içinde dokuz alt başlığa ayrılmıştır.

Ahmet Hâşim ve Yahya Kemal'in Saf Şiir Anlayışını Yansıtan Şiirler başlığı altında, sözü edilen iki şairin, saf şiir meselesi etrafında metafizik olanı, sezgiyi, ahengi ve duyuyu şiirin temel gayesi olarak işaret etmelerine ve bu düşünceleri etrafında yayımladıkları şiir örneklerine yer verilmiştir.

Bireyin İç Dünyasını Yansıtan Şiirler başlığı altında, *varlık düşüncenin ürünü ya da düşüncenin kendisidir* prensibinden hareket ederek, Yahya Kemal ve Ahmet Hâşim'in şiirde kurduğu estetik değerleri esas alan ve dış dünya ile olan bağlantısını zayıflatıp kendi iç dünyasına yönelerek çeşitli duyguları şiirle ifade eden metinlere yer verilmiştir.

Anma ve Bellek Şiirleri başlığı altında, idealist sözcüğünün ikinci anlamıyla hareket ederek tanınmasını, bilinmesini ve kalıcı olmasını istedikleri kişileri şiirle vurgulayan; onların ölümü, eserleri ve yaşam biçimlerine dair yazılan şiirlere yer verilmiştir.

Çocuk Şiirleri başlığı altında da yine aynı doğrultuda, ülkücü bir tavırla, gelecek nesillerin temsili olan çocuklara yönelik yazılan; öğüt, yönlendirme ve okuma alışkanlığı oluşturma maksadıyla yazılan şiirlere yer verilmiştir.

Ahmet Hâşim ve Yahya Kemal'in Saf Şiir Anlayışını Yansıtan Şiirler

Ahmet Hâşim ve Yahya Kemal, özellikle *Dergâh* mecmuası etrafındaki faaliyetleriyle Cumhuriyet dönemi Türk şiirine yön veren şairlerden ikisidir. Her iki şairin de *saf şiir* düşüncesi etrafında bir araya gelen ve birbirlerinden ayrılan üslup özellikleri vardır. Türk şiirinin modernleşmesi sürecine, şiirin özü ve söyleyiş tarzı bakımından katkısı bulunan; aruz vezni kullanmakta ısrarcı kalan bu iki şair, öyle görünmektedir ki dergilerdeki faaliyetlerinden çok şiir üzerine düşündükleriyle dönemde etkili olmuşlardır. Ahmet Hâşim'in 1921-1933 yılları arasında iki şiir kitabı yayımlanır (*Göl Saatleri*, 1921 ve *Piyale*, 1926). Yahya Kemal'in kendi rızası dışında yayımlanan 24 *Şiir ve Leyla* adlı toplama eserinden başka yayımlanmış şiir kitabı yoktur dönemde (1933). Ahmet Hâşim, saf şiirin bir nevi poetikası olarak addedilebilecek "Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar"ı bu dönemde yazar. Yahya Kemal ise hem sohbetlerde hem de dergi ve mülâkatlarda şiir üzerine düşünceleri ile görünür. İkisinin de şiirlerinde ve şiir çevrelerinde gözettiği unsur, şiirin bireysel ve içsel bir mesele olduğudur. Bu içsellik, her iki şair tarafından da idealist felsefenin takip edilmiş olduğunun bir göstergesidir.

Evrende, Ahmet Hâşim'in 14; Yahya Kemal'in ise yalnızca 8 şiirine rastlanmaktadır. Bunların bir kısmı, şiirin ilk yayımlanışı da değildir. Örnekleme ise Ahmet Hâşim'den 4; Yahya Kemal'den 2 şiir girmiştir. Bunlar Hâşim'in "Ölmek, Piyale, Bir Günün Sonunda Arzu" ve "Ağaç"; Yahya Kemal'in "Ses" ile "İstanbul'u Fetheden Yeniçeriye Gazel" şiirleridir.

BİR GÜNÜN SONUNDA ARZU

Yorgun gözümün halkalarında
Güller gibi fecr oldu nümâyan,
Güller gibi... Sonsuz iri güller,
Güller ki kamıştan daha nâlân...
Gün doğdu, yazık arkalarında:

Altın kulelerden yine kuşlar;
Tekrarını ömrün eder ilan
Kuşlar mıdır, onlar ki her akşam
Âlemlerimizden sefer eyler...

Akşam, yine akşam, yine akşam!
Bir sırma kemerdir suya baksam,

Akşam, yine akşam, yine akşam
Göllerde bu dem, bir kamış olsam...

Ahmet Hâşim (*Dergâh*, S.1, 15 Nisan 1921, s.7)

Dergâh mecmuasının ilk sayısında görünen “Bir Günün Sonunda Arzu” adlı şiir, anlam açısından 1926 yılına kadar çeşitli tartışmalara yol açmış bir metindir. Şair bu durumu, “Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar” adlı (1921’de, *Dergâh*’ta “Şiirde Mana” başlığıyla da yayımlanmış) yazısında “Kariin bu kitapta okyuacağı ‘Bir Günün Sonunda Arzu’ isimli manzume ilk intişar ettiği zaman, manası bazılarınca lüzumundan fazla muğlak telakki edilmiş ve o münasebetle şiirde ‘mana’ ve ‘vuzuh’ hakkında hayli şeyler söylenmiş ve yazılmıştı” diyerek belirtmiştir (Ahmet Hâşim, 1926). Özellikle şiirin sonundaki “kamış olmak” ifadesiyle belirginleştirilen *düşünen sazlık* imajının okur çevresinde yarattığı muğlaklık, Ahmet Hâşim’in şiirleri eleştirilirken hedef alınan temel unsurlardan biri hâline gelecektir (Apaydın, 1997). Metinde görüldüğü üzere, insana ait bir hüznün, doğaya aktarılacak; doğanın elemanları ve hâlleri üzerinden okunmuştur. İnsan ömrünün sonu, akşam metaforu ile ifade edilmiştir. Ahmet Hâşim’in şiirlerinde *akşam* sözcüğünün sıkça kullanıldığı hatırlandığında bu metafora kaynaklık eden şiirlerden birinin “Bir Günün Sonunda Arzu” olduğu söylenebilir. Sembolizme has, insana ait hüznü doğa üzerinden anlatma dikkatinin Hâşim’in şiirleri üzerinde mutlak bir etkisi vardır.

Aynı derginin 24. sayısında yayımlanan ve ikinci şiir kitabının ismi olan “Piyale” adlı metin (kitapta mukaddime olarak anılacak olan), Cavide Hayri Hanımefendi’ye ithaf olunmuştur:

PIYALE

Zannetme ki güldür, ne de lâle,
Âteş doludur, tutma yanarsın
Karşında şu gül-gün piyâle!

İçmişti Fuzûlî bu alevden
Düşmüştü bu iksir ile Mecnun
Şi'rî'n sana anlattığı hâle.

Yanmakta bu sagârdan içenler,
Doldurmuş onunçün şeb-i aşkı
Baştanbaşa efgan ile nâle

Âteş doludur, tutma yanarsın
Destimde şu gül-gûn piyâle!

Ahmet Hâşim (*Dergâh*, S.24, 5 Nisan 1922, s.179)

Piyale, şiirin sana anlattığı hâl dizesiyle birlikte düşünüldüğünde saf (öz) şiirin peşinde olma hâlini ifade eden bir metin olarak kabul edilebilir. Kurgusunu tarihsel bağlamda Fuzulî'ye dayandıran Hâşim, kelime kadrosundaki "piyale" imajı ile de eski şiirin estetik unsurlarından birini kullanmıştır. Bu sagârdan içenler *yanmaktadır*, çünkü saf aşkın peşinde olma; tıpkı saf estetiğin peşinde olma, saf şiirin peşinde olma gibi ateş dolu bir kadehi tutmaktır.

Hâşim'in, karşısındaki muhabata seslenir şekilde yazdığı ve şiir kitabına alırken *mukaddime* olarak konumlandığı "Piyale" adlı şiirin *Dergâh* mecmuasındaki görünüşünden çok, kitap içinde yüklendiği işlev metni anlaşılır kılar. Hâşim, okuyucuyu saf şiir arzusunun yakıcılığına hazırlamaktadır. Şairin "Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar'da belirttiği kendi ifadelerinden hareketle, okuyucu kendisini karşılaştığı anlamdan çok karşılaştığı ahenge hazırlamalıdır.

Ahmet Hâşim'in şiirlerinin temelinde "dış dünyanın kişisel izlenimlerden başka bir şey olmadığını kabul eden; maddi varlığı işlev ve özellikleriyle değil, sebep olduğu veya bıraktığı izlenim, düşündürdüğü veya hissettirdiği çağrışımlar" (Aktaş, 2009: 185-186) olduğu göz önüne alınırsa, şairin şiir faaliyetlerinin şiire ulaşmaktan başka bir gaye taşımadığı düşünülebilir. Zira şairin 1933 yılında *Yeni Türk Mecmuası*'nda yayımlanan "Ağaç" adlı şiiri, kelime kadrosu ve ifade biçimi bakımından değişmişse de saf şiire has duyuş biçimi ve üslup açısından herhangi bir farklılık göstermez:

AĞAÇ
Gün bitti. Ağaçta neşe söndü.
Yaprak ateş oldu, kuş da yakut.
Yaprakla kuşun parıltısından
Havzın suyu erguvane döndü...

Ahmet Hâşim (*Yeni Türk Mecmuası*, S.5, 1 Şubat 1933, s.395)

Yahya Kemal'in ise *Dergâh* mecmuasında yayımlanmış olduğu ilk şiirlerden itibaren Ahmet Hâşim'in estetik duyarlılığıyla benzer; fakat yaklaşımında bazı farklılıklar gösteren bir saf şiir anlayışı ile hareket ettiği görülmektedir. Yahya Kemal'in çalışmaları kapsayan dönem ve evrende yayımlanmış sekiz şiirinden üçü, şairin şiirlerinden alıntı olarak yayımlanmış beyitlerdir. Türk edebiyatı için bu kadar ön planda olan bir

ismin bu kadar az yayımlanmış şiiri olması düşündürücüdür; ancak bununla beraber Yahya Kemal'in sağlığında herhangi bir şiir kitabı yayımlamadığı; daha çok şiirleri kulaktan kulağa dolaşan bir üstat olarak kabul edildiği de bilinmektedir. Daha önce ifade edildiği üzere, 24 *Şiir ve Leylâ* adlı, şairden seçme şiirler içeren kitabın kendi iradesi dışında yayımlandığı da kaydedilmiştir (Hisar, 2006). Kitap, bu özelliği ile de Türk edebiyatındaki ilk "korsan yayın"lardan biri olarak da kabul edilebilir. Şüphesiz bu durum, Yahya Kemal isminin ve şiirlerinin dönemde ne kadar popüler olduğunun bir göstergesidir.

Şair şiiri ruhunda bulamadığı için vezinden, kelimeden çıkarmaya çabılıyor di-yen Yahya Kemal (Yahya Kemal, 1921: 56), şiirin her zaman içsel bir mesele oldu-ğunu düşünür. Onun dizelerinde ruh ve idealin meydana getirdiği muhayyile, tarihi ve içinde yaşanan zamanı birleştirerek ifade bulur. Bu özellikleriyle kendisinin çeşitli kaynaklarda tarihî romantik, neo-klasik gibi sıfatlarda anıldığı görülmektedir. *Dergâh* ve *Yarın*'da yayımlanan "Ses" şiiri, izlenimci, sembolist, idealist, tarihî romantik ve duyuşa dayalı bütün üslup özelliklerinin bir arada görülebileceği bir metindir:

SES

Günlerce ne gördüm ne de kimseye sordum,
'Yarab! Hele kalp ağrılarım durdu!' diyordum.
His var mı bu âlemde nekahat gibi tatlı
Gönlüm bu sevincin halecanıyla kanatlı
Bir taze bahar âlemi seyretti felekte,
Mevsim mütehayyil, vakit akşamı Bebek'te,
Akşam! Lekesiz, saf, iyi bir yüz gibi akşam,
Ta karşı bayırlarda tutuşmuş iki üç cam;
Sakin koyu, şen cepheli kasıyla Küçüksu,
Ardında vatan semtinin ormanları kuytu;
Bir neşeli hengâmede çepçevre yamaçlar
Hep aynı tahassüsle meyillenmiş ağaçlar
Dalgın duyuyor rüzgârın ahengini dal dal.
Baktım süzülüp geçti açıktan iki sandal.
Bir lahza da bir pancur açılmış gibi yazdan
Bir bestenin engin sesi yükseldi boğazdan
Coşmuş yine bir aşkın uzak hatırasıyla,
Aksetti uyanmış tepelerden sırasıyla,
Dağ dağ o güzel ses bütün etrafı gezindi:
Görmüş ve geçirmiş denizin kalbine sindi.
Anı bir üzüntüyle bu rüyadan uyandım.
Tekrar o alev gömleği giymiş gibi yandım,
Her yerden hem aynı bakış, aynı emelde,
Bir kanlı gül ağzında ve mey kâsesi elde;
Her yerden o, hem aynı güzellikte göründü,
Sandım bu biten gün beni ram ettiği gündü.

Yahya Kemal (*Dergâh*, S.6, 5 Temmuz 1921, s.85)

Mesnevi tarzında kafiyeleştirilmiş, aruz vezni ile yazılmış olan bu metni eski şiir zevkine bağlayan ve ondan ayıran özelliklerin hepsi bir aradadır. Şiirdeki duygu, bir yönüyle Ahmet Hâşim'in "Piyale"sini hatırlatırken; barındırdığı vatan, boğaz, tepe, Küçüksu (İstanbul) gibi somut çağrışımlı kelimeler Yahya Kemal'in şiir dünyası hakkında ipuçları verir. Bir yandan mey, gül, mey kâsesi gibi divan şiiri objeleri şiirde yer alırken diğer yandan kendi iç dünyasıyla konuşan bir sesin varlığı söyleyişi modernleştirir. Yahya Kemal'i bir divan şairi olmaktan ayıran özellik, mazmun yerine izlenim ve imajlardan yararlanıyor olması, bu şiirde de varlığını gösterir. Bu anlamda Yahya Kemal'i Ahmet Hâşim'in saf şiir anlayışından ayıran özellikler de kendisini belli eder. Somut ve tarihsel yapı, Hâşim'in şiirlerinde izlenmeyen bir özelliktir. Yahya Kemal ise şiirini özellikle bu ilişkilerin üzerine kurmayı tercih eder:

Dergâh'ta birlikte olmuşlarsa da Ahmet Haşim tam karşısında bir yol izler Yahya Kemal'in. Tanpınar'ın deyişiyle 'her zaman avant-garde kalmayı ister.' Haşim'de tarih kavramı yoktur nerdeyse. Bu yüzden, sembolistleri benimsemesi kolay olmuştur denebilir. Son kertede, o da Yahya Kemal de en yetkin anlatımını Hegel'de bulan biçiminde olmamakla birlikte; bir Tin'e inanırlar. Ama birincide estetik, ikincide tarihseldir belirleyici olan (Oktay, 1986: 313).

Çalışmanın evreninde Yahya Kemal'in belirleyici şiir özelliği olan tarihselliğin en açık şekilde görülebildiği şiir "İstanbul'u Fetheden Yeniçeriye Gazel"dir:

İSTANBULU FETHEDEN YENİÇERİYE GAZEL

Vur! Pençe-i Âli'deki şemşir aşkına;
Gülbeng-i âsmânı tutan pîr aşkına!

Ey leşker-i müfettihi' evvâb vur bugün
Feth-i mübini zâmin o tebşir aşkına!

Vur! Deyr-i küfrün üstüne rekz-i hilâl için
Gelmiş bu padişâh-ı cihangir aşkına!

Vur! Rûh-ı pür fütûh-ı Muhammed'le yekzebân
Fecr-i hücum içindeki Tekbîr aşkına!

Yahya Kemal (*Dergâh*, S.38, 5 Kasım 1922, s.19)

Biçimsel özelliklerine, hatta ismine bakıldığında tam anlamıyla eski şiir zevkine bağlı olarak değerlendirilebilecek bu şiirin kelime kadrosu da eskidir. Dinî göstergelerin şiirde kendilerine yer bulması şiirin bu özelliğini daha da pekiştirir. Yine de Yahya Kemal'in şiirdeki üslup özelliklerini biliyor olmak, şiirdeki biçimsel ve kelimeye dayalı eski özellikler yerine; tarihi romantik duygunun ön planda değerlendirilmesine imkân verir. İstanbul'un fethedilmesinin konu olarak belirlenmesi, şiire somut bir tarihsellik kazandırırken; hamasî ifade biçimi şiirin romantik tarafını oluşturur. *Yeniçeri* ve onun bağlı olduğu dinî otorite, şiirin tarihi ve kültürel olanla ilişkisinin belirleyicisidir.

Tanzimat dönemi Türk edebiyatından bu yana literatürde *sanat için sanat* olarak ifade edilen idealist-romantik ve bireyin iç dünyasını önceleyen şiir anlayışı; Ahmet

Hâşim ve Yahya Kemal'in idealist düşünce yapılarından meydana gelen saf şiir anlayışı ile birlikte gelecek kuşaklara aktarılacak bir şiirsel duyuş biçimine dönüşür demek, yanlış olmayacaktır. Hâşim ile Yahya Kemal'in saf şiir anlayışının kurucu şairleri olduğu kabul edilebilir. Buna rağmen, kendilerine has olan saf şiir anlayışlarının, bir başka deyişle şiir üsluplarının, dönemde geniş kitleler tarafından olduğu gibi benimsenen bir tarz olmadığı örneklerle sabittir. Bunun başlıca iki nedeni olduğu düşünülebilir: Birincisi, Cumhuriyet'in kazanımlarının sade dili öncelemesi; ikincisi ise dünyevi zihniyetin sürdürülen hayata çevirdiği dikkattir. Bu bağlamda, Ahmet Hâşim ve Yahya Kemal'in; Necip Fazıl Kısakürek, Ahmet Hamdi Tanpınar, Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Muhip Dıranas gibi kendilerinden genç ve döneminin başat şairleri tarafından takip edilirken istifade edilen en büyük şiirsel özellikleri bireyin iç dünyasını şiirle ifade edebilmek, şiirde konuşan bir öznenin ve onun iç dünyasının belirginleşmesini sağlamak, hayal dünyasında birtakım ortak sembollerden ve söyleyiş biçimlerinden yararlanmak kabiliyetleridir.

Bireyin İç Dünyasını Yansıtan Şiirler

Ortaya koydukları saf şiir anlayışı sayesinde, şiirde bireyin iç dünyasının ve duyuş tarzının ifade bulmasını sağlayan şairlerden Ahmet Hâşim ve Yahya Kemal'i takip eden genç kuşak şairler, Cumhuriyet'in kazanımları neticesinde *sade dille sürdürülen* bir çeşit saf şiir anlayışının temsilcileri olarak anılırlar. Bireyin iç dünyasının şiire yansımaları, şiiri *söyleyen* öznenin hatlarını daha da belirgin hâle getirir. Şiirde bireyin iç dünyasının ifade edilmesi demek, şiirdeki öznenin de kendi iç dünyası içinden konuşması demektir. Bu bağlamda özne, hayat karşısında duyduğu hisleri önceleyerek, her şiirinde *var olan* yerine *yeni bir dünya* kurar. Kurulan bu dünya hayatı olduğu gibi değil; olması istendiği gibi ifade ettiğinden romantikliğe, özellikle soyut temalar ve kavramlar etrafında işlediğinden de idealistliğe bağlanır.

Aşk ve Hüzün Şiirleri

Genel olarak sanatın bütün dallarında en büyük çatışma unsurlarından biri olarak işlenen *aşk*, Cumhuriyet dönemi Türk şiiri özelinde de kendisine en geniş yer bulan temadır. Aşk teması etrafında bir araya getirilen şiirlerin çeşitli benzerlikler taşıdığını söylemek mümkündür. İdealist zihniyetle yazılmış olmaları ve bireyin iç dünyasını yansıtmaları bakımından bu şiirlerin soyut düşüncelerden ve belirsiz anılardan faydalandığı görülebilir. Aşka eşlik eden duygu, metinlerin içindeki çatışma unsurunu oluşturması bakımından neredeyse her zaman *hüzün* olmuştur. Dolayısıyla *aşk*, ayrılık kavramı ile birlikte ifade edilen bir yoksunluk / yitirmişlik durumu olarak belirginleşir. Bu durumun şiirdeki yansımaları da çoğunlukla semboller aracılığıyla kendisini gösterir.

Dönemde yayımladıkları şiirlerle *tanınmış olma* sıfatına ulaşan şairlerin metinlerinden örnekler göstererek, *aşk* ve *hüzün* temasının işlevi ve görünüş biçimleri anlaşılabilir. Öncelikli olarak idealist zihniyetin felsefi temelleriyle ilişki kuran ve şiir dışındaki edebî türler ve düşünce yazılarıyla da bu zihniyeti temellendiren *Dergâh* mecmuasında *aşk* ve *hüzün* şiirlerine çeşitli örnekler bulunabilir:

TAHATTUR SAATİ

Akşam, bahçelere serpilip sessiz,
Dalgın çiçeklerle gölge örüyor,
Bak! Birbirimizden uzak gibiyiz:
Senin de çehreni akşam bürüyor.

Bu sakın sulara şan veren gurup
Bütün hicranların tutar yasını!
Hazin, yorgun gibi yayılan sükût
Bilir kalbimizin macerasını.

Sanki bu saatler örülmüş gamla,
O kadar ruhumuz melâl içinde
Ûrper, ey sevgilim! Ûrper ve ağla!
Tahattur saati vuruyor işte.

Nurullah Atâ (*Dergâh*, S.27, 20 Mayıs 1922, s.40)

Nurullah Atâ [Ataç]'nın gençlik yıllarında *Dergâh* mecmuasında yayımladığı "Tahattur Saati" adlı şiir, hem kendisinin o zamanlarda sahip olduğu dil tasarrufunu hem de *Dergâh* mecmuasının şiir anlayışını yansıtmaları bakımından önemlidir. Şiirin kelime kadrosunda bulunan "akşam", "melâl", "sular", "bahçeler" "ruh" gibi kelimeler, Ahmet Hâşim'in şiir dilinin etkisini hissettirmektedir. Özne, "aşk" olgusunu *unutuş* üzerinden işlerken, bu durumun üzüntü verdiğini dile getirmek istemiştir. Dönemin popüler sembollerinden olan "akşam", unutmak işini simgelemesi bakımından sıklıkla yerine kullanıldığı "ölüm"den hem ayrılır hem de unutmak işini ölümle ilişkilendirdiğinden, aynı sembolü farklı bir katmanla güçlendirmiş olur.

Türk kültür hayatının önemli düşünürlerinden olan Hilmi Ziya [Ülken]'nin 1924 yılında *Mihrap* adlı mecmuada yayımladığı "Son Sefer" adlı şiir, sade dille ve saf şiire has bir dikkatle yazılmış aşk şiirlerinin oluşturduğu *kalıba* yerinde bir örnektir. Bu tip şiirlerde öznenin, sevdiğini güzelleyen bir üslupla duygularını ifade ettiği görülür. Herhangi bir kavuşma anından ya da ayrılıktan bahsetme gayreti yoktur; sözü edilen sevgilinin özellikleri de belirsizdir. Sevgiliden ziyade, sevgilinin şair-öznenin zihninde bıraktığı imajı ile gönlünde uyandırdığı duygular ifade edilmiştir:

SON SEFER

Boynuma dolayıp gür saçlarını
O ela gözlere bend eden güzel!
Sana malum oldu adıyla sanı.
Var mıdır âlemde gönülden güzel?

Sularda açılan nilüfer gibi
Şanlı bakışında yanan fer gibi
Gönül ellerine son sefer gibi
Var mıdır âlemde, söyle sen güzel?

Hilmi Ziya (*Mihrap*, S.7, 15 Şubat 1924, s.201)

Yalnızca edebi metinleriyle değil, Türk edebiyatı tarihi, tarihçiliği ve Türk kültür hayatı için ortaya koyduklarıyla sıklıkla anılan Ahmet Hamdi [Tanpınar]'nın, *Der-gâh* mecmuası çevresinde gelişen şiir zevki, yayıncılık anlayışının temelinde farklı paradigmaların hâkim olduğu dergilerde dahi kendisine has olarak kalmıştır. Aşk ve hüznün şiirlerine bir örnek olarak gösterilecek olan “Leyla” adlı şiir, barındırdığı göstergesel değerlerden ötürü hem geçmişini hem de günü kapsayacak nitelikte bir şiir dünyası kurar:

LEYLA

Bu akşam rüyamda Leyla'yı gördüm
Derdini ağlarken yanan bir muma;
İpek saçlarını elimle ördüm,
Ve bir kement gibi taktım boynuma.
Bu akşam rüyamda Leyla'yı gördüm.

Leyla... Ela gözlü bir çöl ahusu
Saçları bahtından daha siyahtır.
Kurmuş diye seveda yolunda pusu
Döktüğü gözyaşı, çektiği ahtır.
Leyla... Ela gözlü çöl ahusu

Bir damla inciydi kirpiklerinde,
Aşkın ıstırapla dolu rüyası
Bir başka güzellik var kederinde,
Bir başka âlem ki ruhunun yası,
Sessiz incileşir kirpiklerinde

Ahmet Hamdi (*Milli Mecmua*, S.79, 1 Şubat 1927, s.1278)

Tematik olarak geniş bir şiir yelpazesi sunan *Milli Mecmua*'da yayımlanan bu şiirde, muhatabın, tarihi maşukalar arasından seçilmesi (Leyla), şiirin esas imajını oluşturmaktadır. Özne, “İpek saçlarını elimle ördüm / Ve bir kement gibi taktım boynuma” dizeleriyle “aşk” durumuna kendi isteği ile teslim olduğunu ifade etmektedir. “Aşkın ıstırapla dolu rüyası / Bir başka güzellik var kederinde” dizeleri aşk hâlini hüznü dayandırarak imajı kuvvetlendirmeye imkân verir. Şiirin kelime kadrosunda bulunan “Gözyaşı, ah, yas” gibi kelimeler de hüznün duygusunu pekiştirmektedir. Görüldüğü üzere, anlatılan aşkın somut bir muhatabı yoktur. Bilakis muhatap, seçilmiş; ortak bir *aşk mazmunudur*.

Mizahi edebiyata, hece veznine ve yayıncılığa yakınlığıyla bilinen Yusuf Ziya [Ortaç]'nın *Güneş*'te yayımlanan “Özlediğim Aşk” adlı şiiri, aşk kavramını aldanmakla birlikte değerlendirir. Şiirin öznesi, “bütün zevkini bir rüyadan almak” konusunda gönüllüdür. Bunu takip eden dizelerde “inanmak ihtiyacı”ndan bahseden özne, aşk duygusunun oluşumunu bunun üzerine temellendirmiş olur. Diğer şairlerde de görüldüğü üzere aşk kavramına bakışın karamsar olduğunu düşündüren dizeler, aşkı henüz anlayan iki genç gibi, kuşlardan ve çiçeklerden konuşma isteğinin ifade edil-

mesiyle karamsarlığı kuvvetlendirmektedir. Aşk, dış dünyaya ait gerçekliklerin konuşulmasıyla değil; “kuşlar ve çiçekler” gibi *güzel* konulardan konuşmakla mümkündür. Özne, şiirin başlığında özlediği aşk durumunun böylesi olduğunu ifade etmiştir:

ÖZLEDİĞİM AŞK

Başımı, dizlerine koyup bir lahza yatsam,
Yıllardır özlediğim rüyaya dalsa gönül!
Bari bütün zevkini rüyadan alsa gönül!
Bari kendi kendimi bir an olsun aldatsam!

İnanmak ihtiyacı öyle çok ki içimde,
Kalbim bir çocuk gibi her sözüne kanacak,
Kalbim gözyaşlarıyla bir parça yıkanacak,
Bir bahar aydınlığı gülecek sevincimde!

Gel... Koruda bülbüller nasıl şakıyor, dinle!
Dinle, sihirli bir ses nasıl sarıyor kalbi...
Aşkı henüz anlayan iki genç âşık gibi
Kuşlardan, çiçeklerden konuşalım seninle!

Yusuf Ziya (*Güneş*, S.1, 1 Ocak 1927, s.3)

Toplumcu-gerçekçi edebiyat anlayışı ile adı anılan Sabahattin Ali'nin özellikle şiirlerinde ve romanlarında; bireyin iç dünyasına ait duyguları da işlediği bilinir. Balıkesir'in yerel olmaktan öte, epeyce tanınan ve şiir yayımlamak konusunda son derece cömert davranan edebiyat dergisi *Çağlayan*'da yayımlanan “Bir Sevgi İstiyorum” adlı metin, Sabahattin Ali'nin sade ve samimi bir dille kaleme aldığı bir aşk şiiridir. Aşk duygusunu derinlemesine ele almaktan kaçınarak, adeta bir tekerleme üslubuyla söylenmiş bu şiirin öne çıkan özelliği, kadınlardan istekte bulunmasıdır. Bir yanıla kadınları *ihamet* ile suçlarken diğer yanıla da onlardan aşk bekleyen özne, kalbi boş insana her şeyin elem verdiğini, sevilmemenin elem getirdiğini belirtir:

BİR SEVGİ İSTİYORUM

Ben fersiz gözlerimi
Zevke neşeye yumdum
Çünkü aşktan mahrumdum

Kimi seveyim kimi?
Kadınlar birer afet
Hepsinde var hıyanet

Bana her şey gam verir
Artık boş benim kalbim
Sevilmemek ne elim

Benim bugün başka bir
Şeye yok ihtiyacım
Yalnız aşka muhtacım

Genç kızlar çare sizde
Acaba içinizde
Beni sevecek yok mu?

Size yalvarırım ben
Kızlar aşk bahçenizden
Bana bir çiçek yok mu?

Sabahattin Ali (Çağlayan, S.10, 1 Mart 1926, s.9)

Bilmece veya mani türüne benzetilebilecek bu sade söyleyiş, şiirsel üslubun basitleşmesine yol açsa da böylesi metinlerin akılda kalıcılığına olumlu yönde hizmet etmiş olmalıdır. Tıpkı Sabahattin Ali gibi, ilerleyen dönemlerde şiirleri çokça bestelenen şairlerden biri olan Orhan Seyfi de benzer bir sadelikte; fakat daha derinlikli olmayı başarabilen aşk şiirlerinde, aynı ifade biçiminin başka örneklerini vermektedir. Şairin söyleyiş biçiminde nakaratlardan yararlanması, şarkı türünde şiir yazma alışkanlığı veya geleneğinin bir yansıması olarak anlaşılabilir:

DİYORLAR

Ölürsem yazıktır sana kanmadan.
Kollarım boynunda halkalanmadan.
Bir günüm geçmiyor seni anmadan,
Derdine katlandım hiç usanmadan...
Diyorlar: “Kül olmaz ateş yanmadan.
Denizler durulmaz dalgalanmadan!”

Saadet benziyor boş bir seraba,
Düşüyor her seven gönül azaba.
Gelmiyor çekilen dertler hesaba
Diyorum: “Sebep ne bu ıstıraba?”
Diyorlar: “Kül olmaz ateş yanmadan.
Denizler durulmaz dalgalanmadan!”

Orhan Seyfi (Güneş, S.1, 1 Ocak 1927, s.4)

Yedi Meşale adlı ortak şiir kitaplarında, hüznün ifade eden sözcük ve kalıplaşmış ifadelerden uzak durarak da hüznün duygusunun işlenebileceğini “Bazen öyle tebesümüler vardır ki en derin hıçkırıklardan fazla elem ifade ederler” (Sabri Esad, Yaşar Nabi vd., 1928: 3) diyerek öne süren Meşale şairleri, *Yedi Meşale*’den önce yazdıkları şiirlerde, sade dille sürdürülen saf şiire has bir ses ve söyleyişe sahiptirler. Sözü edilen şairlerin metinlerinde aşk duygusunun, sembolizmin getirdiği imkânlar üzerinden şiire yerleştirildiği görülür:

GÜNEŞ İNTİHAR ETTİ

Uğrunda bin bir çölü gezdiği Leyla’sıyla
İhtimal dağdan dağa başkası firar etti;
Bağrında lale gibi açılmış yarasıyla
Sulara atlayarak güneş intihar etti.

Ortada gezilir mi hiç bu yüz karasıyla,
Bizler gibi ona da ne ettiyse yâr etti:
Bağrında lale gibi açılmış yarasıyla
Sulara atlayarak güneş intihar etti...

Cevdet Kudret (*Servet-i Fünûn*, S.1609-135, 16 Haziran 1927, s.73)

Yedi Meşale'den sonra daha çok edebiyat tarihçiliği alanındaki çalışmalarıyla kendisini hatırlatan Cevdet Kudret, yukarıda verilen şiirinde *Leyla* figürünü anmış ve âşık olan kişiyi de bir güneşe benzetmiştir. Anlatımcı bir tavırla söylenen şiirde geçen "Bizler gibi ona da ne ettiyse yâr etti" dizesi, şair-özenin şiirinde kurguladığı karakter ile kendisini özdeşleştirdiğini sezdirirken aynı anda sevgilinin cefa çektiren bir varlık olduğu fikrini de vurgulamaktadır.

Doğaya ait bir nesne veya durumun sembolleştiği bir başka şiir Ziya Osman [Saba]'ın "Kışa Girerken" adlı metnidir. Kış mevsimi ortak bir hüznün sembolü olarak Edebiyat-ı Cedide devrinden bu yana Türk şiirinde kendisine yer edinmiş bir metaforudur. Ziya Osman, örneklenen şiirinde bir başka ortak sembol olan "Sonbahar", "Kış"ı bağlamış; özenin içinde bulunduğu duygu durumunun ümitsizliğini iki kez vurgulamıştır. Özne camlara beyaz perdelerin indirilmesini istemekle içine gireceği hüznün hâlini kabulleneceğini sezdirir:

KIŞA GİRERKEN

İndirin perdeleri, indirin perdeleri...
Sonbahar, ağaçlardan ağlarken yaprak yaprak,
Hışıldayan bu altın yağmuruna dalarak,
Dinleyim, içirimde serinleyen ederi.

Çekin, önüme çekin, şu bembeyaz minderi:
Sükût, beyaz bir gömlek gibi yırtılsın bırak,
"Çın çın!" öterken uzak, çok uzak bir çingirak,
Ah! İndirin camlara bembeyaz perdeleri...

Sonbahar, ölen günle basamakta duruyor,
Saniyeler kafese bir el gibi vuruyor,
İsterse hemen yarın evim örtülsün karla.

Ferah veren bir rüzgâr olacak ızdırabım
Şimdiden kilitlendi bir fırtınaya kapım,
Senin belinde sarkan gümüş bir anahtarla...

Ziya Osman (*Meşale*, S.8, 15 Ekim 1928, s.3)

1932 yılında yalnızca bir sayı yayımlanmış *Kor* dergisinde, Ahmet Muhip Dıranas'ın "Parkta Serenat" isimli bir şiiri yer alır. Farklı söyleyiş biçimleri ile kurgulanmış "Serenat" başlıklı şiirlerin, bu çalışmanın kapsadığı dönemde olduğu gibi başka dö-

nemlerde de var olduğunu söylemek mümkündür. Serenat yapma eylemi, aşkı, âşığın ağzından doğrudan âşık olunan kişiye ifade etme biçimi olarak düşünüldüğünde şiirde nasıl yer alacağı kestirilebilen bir imajdır. Bununla beraber sözü edilen “Parkta Serenat” adlı şiirde, şair-özne şahit olduğu bir serenadı anlatma yoluna giderek anlatımcı bir üslup oluşturmuş ve bu ânı okuyucunun zihninde tasvir edilmeye müsait bir hâle getirmiştir:

PARKTA SERENAT

Gece arzularını kavramış saçlarından;
Yol derindi ve gök mordu.
Ay ışığı ihtiyar çınar ağaçlarından
Yüzlerine düşüyordu...

Dalların hisli birer dudaktı yaprakları
Susuyordu kuytulukta;
Onların da iki ölü yapraklı dudakları
Yüzüyordu susuzlukta...

Sürükleniyordu kalbin sesine doğru;
Kalbin sesi sıcak, derin.
Bir ateş yanıyordu Sibiryalarda bu
Işıksız seraserilerin...

-İçimi gıcıkıyor bu ıhlamur kokusu,
Bu ıhlamur kokusu, ah...
Ve sen arzu dolusun, çocuğum, serin bir su
Akışı gibi... “-Hah, hah, hah...”

-Bu gece başımda bir ses ağlasın istiyorum;
Ve delsin şahdamarımı...
Bir kedi sever gibi okşasın istiyorum
Ayuçların saçlarımı
[...]

Ahmet Muhip (Kor, S.1 1 Nisan 1932, s.10)

Kısaltılarak alınan bu şiirde geçen “arzuları saçlarından kavrayan gece”, “susuzlukta yüzen dudaklar”, “ışıksız seraseriler”, gibi ifadeler tutku ve arzuları öncelemesi bakımından şiirdeki hâkim havayı belirlerken, daha önceki örneklerde de görüldüğü üzere genellikle ayrılık ve hüznü kavramı ile ilişkilendirilen âşık olma durumunun kimi zaman “vuslat” ânı etrafında da şiire yerleştirildiğini göstermektedir. Şair-öznenin gözleminden çıkıp, izlenen kişilerin konuşmalarına yer vermek suretiyle somutlaştırılan imaj, aşk temasını ele alış bakımından farklılık gösterir.

Yukarıda üzerinde durulan şiirlerin dışında, örnekleme oluşturan diğer şiirler arasında *Aşk ve Hüznü Şiirleri* başlığı altında değerlendirilenler, aşağıda verilmiştir:

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Aşk Şiirleri	Abdülhak Şinasi [Hisar]	Aşkımız sönmek diler, Yıldızlar, bu kandiller Yanıyor, bilmem neye?	Dergâh	13	20.10. 1921	3
Yaz Akşamı	İsmail Nâmi	Hummalı bir hicran havası estî, Bu akşam ağladım gurbette gibi. Sükûn karanlıkta bir feryat sezdi, Yalvaran geceye, kimdi yârabbi?	Düşünce	7	25.05. 1922	83
Son Nefesimde	Mehmet Mesih [Akyiğit]	Artık sus... Feryada daha vakit var Son ilhamı alıp dudaklarımdan, Bir beste yarat bu sonbaharımdan! Ruhumu o ipek saçlarınla sar!	Millî Mecmua	4	13.12. 1923	58
Ayrılık Akşamı	Orhan Ruza [Aktunç]	Şimdi akşam ve her esen rüzgâr, Sersemi nağmelerle sahilde; Biter gün leyl-i pür esrar Artık akşam... Görünmüyor belde!	Millî Mecmua	6	10.01. 1924	89
Gece ve Güneş	Hilmi Ziya [Ülken]	Dünyayı unuttur, kendinden geçer Ela gözlerine dalan gözlerim Bin hayal içinde bir güneş seçer Süslenir, bezenir bu boş sözlerim	Mihrap	6	01.02. 1924	184
Hicran Olsa da	Güzide Osman	Yüreğine aşkımın zehrî dolsa da Varlığımın yanında yine şakrattın; Şiirinle, füsununla ruhuma aktın, Aktın ruhuma sonu hüsrân olsa da	Süs	45	02.05. 1924	4
İsimsiz Sevgili	Güzide Osman	Gözlerinde kaç yıl dilesem Gönlümde karanlık hülyalar varken Biraz sükûn buldu hummalı derdim Melal arkasından ufka dalarken	Millî Mecmua	19	07.08. 1924	306
Ağlayan Geceler	Osman Nuri [Peremeci]	Kaç akşamüstü bu sahilde bekledimdi seni Muhayyilemde büyüttüm, çiçekledimdi seni Nihayeti işte ben sevdamı bir gün öldürdün Hayalimizde soluk bir mezara gömdürdün	Millî Mecmua	26	01.12. 1924	422
Ankara'nın Dilberine	Mehmet Mesih [Akyiğit]	Hicran okunan göz gibi karşında süzülürüm; Matemlere düşmüş gibi gönlümden üzülürüm; Sen, sen mi? Ateştin! Ne yazık ben ise küldüm! Şimşekleri andır dın ilahi çakışınla!	Millî Mecmua	31	15.02. 1925	501
Kitabe	Kemalettin Kâmi	Ne bir gülü vardı ne gülizârı Ne beni avutan bir bergüzârı Gönlümden ibaret kaldı mezarı Anla yâ'nı ne kadar hazindi aşkım!	Türk Yurdu	169-8	01.05. 1925	78
Senin İçin	Cenap Şahabettin	Sesin işler gibi bir şuh kanat gamlarıma Seni dinlerken olur kalbim uçan kuşlara eş Gün batarken sanırım gölgeni bir başka güneş Sarışınlık getirir gözlerin akşamlarıma	Servet-i Fünûn	1502-28	28.05. 1925	22
Sara	Suat Salih [Arsal]	Çünkü ruhum, gecelerden daha çok his eyler Ah fakat sendeki Sara o ilahi gözler Şu sabah kalbimin en nurlu birer yıldızıdır Gitme Sara, bana hicran, ebedî bir sızıdır!	Düşünce	8	08.06. 1925	98
Yeter	Hamdi Ali	Ben bir haber gelir diye aşkınla beklerim, Günler geçer gider de yine sır-ı pür melalini Gülsün biraz da çehreniz artık yeter derim Serdikçe kalb-i şiirime hüsnün hayalini	Çağlayan	4	01.12. 1925	15
Karşı Karşıya	Orhan Şaik [Gökyay]	Gideyim ben geceler çözdü siyah örgüsünü Düşeyim bilmediğim yollara ben kaybolayım Söyleyim ayrılığın şimdi yanık türküsünü Bana yetmez bu bela, başka belalar bulayım	Çağlayan	5	15.12. 1925	3

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Dilsiz Gönül	Orhan Şaik [Gökyay]	Sevda okunun yayı / Onların belindedir Vurmak da vurmamak da / Onların elindedir Giremez kalplerine / Sevgi dillerindedir Bugün senin yerine / Severler başkasını	Çağlayan	9	15.02. 1926	9
Ayrılık	Esat Âdil [Müstecaplıoğlu]	Sevdalı dualarla dudaklar kıpırdadı Biraz hıçkırık oldu sevgililerin adı	Çağlayan	10	01.03. 1926	9
Dünya	Hamdi Ali	Ve şimdi nafile çekmesin elin, Görmüş o bir defa kara baht bu ya Devirden devire yetiştirdiğin En güzel kızına aşım dünya	Çağlayan	13	15.04. 1926	12
Hicran Kuruntulan	Süleyman Sıddık [Sevgel]	Yıllar oldu sen beni kendine ram edeli, Hicrandan genç gönüller olur elbette deli, Söyle artık mümkünse ey güzeller güzeli, Sonu gelmeyecek mi bu kederin, bu gamın?	Milli Mecmua	59	15.04. 1926	958
Yılan	Cemil Sena [Ongun]	Musa'nın âsası gibi bu yılan Yüreğimi emer baktığım zaman Bazı çiçeklerin acep bundan mı Kokusu zehirdir, renkleri ziyan!	İctihad	206	15.06. 1926	4015
Ellerin	Suut Safvet [Suut Kemal Yetkin]	Yontuyorken keder mezar taşı mı O beyaz ince ellerin silsin Yumuşak lerzesiyle gözyaşlarımı	Servet-i Fünûn	1571- 97	23.09. 1926	295
Hüzün Giyinmiş Şen Kadın	Ali Mümtaz [Arolat]	Hüzün giymiş şen kadın, Söylesen niçin İçin için Sevda çeken bu çiçekleri kopardın?	Milli Mecmua	71	15.10. 1926	1150
Aşkım	Rıfat Ahmet [Moralı]	Ben aşka aşığım ona sen bir vesilesin Sevsen de sevmesen de benim için netice bir Hoştur görürse aşkım eğer bir mukabele Görmezse ızdırabı yeter, hüznü elverir!	Güneş	6	15.03. 1927	14
Boğazda Gurub	Muvakkar Ercüment Ekrem [Talu]	Titreyen ellerimde dalgalı siyah saçlar, Ta ruhunun içine serpilen bir sevinçti Ey, o kızıl rengini, tutuşurken yamaçlar Sevgilimin âtaşın dudaklarından içti	Güneş	9	01.05. 1927	11
Ümitsiz	Fazıl Behiç	Haftalar aylar var aşığım size Bir sonsuz ateşle içim yanıyor! İçimde denizler dalgalanıyor... Daldıkça şahane gözlerinize	Güneş	10	15.05. 1927	11
İnkıraz	Rıfka Melûl [Meriç]	Sendin benim hayatıma aşkınla hükmeden Hâkimsinişte ruhuma hâlâ bugün bile Bir gün gelir, helak olurum ben bu dert ile Ömrümde bir sevinç ile bir kere gülmeden	Hayat	32	07.07. 1927	4
Gittiğin Gün	Hâşim Nezihi [Okay]	Hayat o günden beri bir karlı nehir izi Senin bahtın karardı benim öldü sevincim O alev, o kasırga dağıldı, ikimizi Senin yaşların zehir benim bir volkan içim	Fikirler	5	01.09. 1927	7
Bir Gece Hatırası	Kemal Emin [Bara]	O sarı saçların altın nur saçar, Gönüller ısıtan güneş yüzün var. Bu gece uzasın ta haşre kadar Sevdiceğim, sabah olmasın artık.	Fikirler	6	15.09. 1927	3
Kızıl Hasret	Mustafa Şevket	Bir sevgi var içimde üç senelik bir yetim, Üç sene ayrılığı tac edinmiş başına Yuvasız kuşlar gibi göğe çıkan iniltim Sonunda kalb oluyor bir damla gözyaşına	Irmak	3	15.03. 1928	16

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Nereden	Ferruh Niyazi [Ayoğlu]	Gördüm seni coşturdun gönlümün pınarını Sardı bir şüphe kalbin gizli yamaçlarını, Kim bilir kim dağıtmış sarışın saçlarını Bakışlarından neşe su gibi dökülüyor	Irmak	5	15.04. 1928	16
Bir Yılbaşı Gecesi ve İhtiyarlar	Osman Nuri [Peremeci]	Hatıralar yıllarca bizi yakmış da gamla Her çizgi yüzümüzde kalbimizden bir satır, Bize mesut neşeli günleri hatırlatır Hasretle eriırken ömrümüz damla damla	İctihad	250	15.04. 1928	4767
Darılma- yınız	Celal Enver	Denizle mehtapların, mehtaplarla denizin Yalvarışları gibi hoş hasbıhaliniz var Darılmayınız bana, dinlemek istiyorum Hicranlı kalplerimiz birleşir mi diyorum	Fikirler	21	01.05. 1928	5
Kalbe Dökülse	Mustafa Doğan	Bir gençliği bir sevgiye verdim Olmazdı bu hüznüm ve bu derdim Şelale olup kalbe dökülse!	Irmak	6	15.05. 1928	13
Gönlüm	Mustafa Seyit [Sütüven]	Bilelim hâlini gel söyle nesen? O güzel karşıda, durmuş nefesin! Sönmesin sevgiye asla hevesin! Varsın âlem karasevda! desin Ağla gönlüm, hani Leyla diyerek!	Irmak	6	15.05. 1928	9
Kendi Kendime	Aziz Behiç [Çağlar Aziz]	Bu zevkle gözlerimde al bir tablo boyandı Ufuk önümde, adın dudaklarımda yandı Dağlar yandı bu akşam bağrımda hasretinden	Servet-i Fünûn	1660- 186	07.06. 1928	55
Ben Nasıl Aldanayım?	Rufat Necdet [Evrimer]	Eminim bahtiyarsın yolunda bir başına Ben de artık ne durmak ne görmek istiyorum Yaşayışın boyunca beni unut diyorum!	Hayat	92	30.08. 1928	12
Menekşe	Hamit Macit [Selekler]	Gözlerde menekşe, Güller açılır sanki dudakta, Hep neşe, sevinç, kahrkahanadan Bir nağme örülmüş "Şen şarkılar"ın aksi uzakta...	Servet-i Fünûn - Uyanış	1691- 6	10.01. 1929	89
Terennüm- ler	Hüseyin Rufat [İşıl]	Gittin ey leyla, hayalin dilden asla gitmedi Bitti gençlik, gönlümün sevdası hâlâ bitmedi; Bembeyaz saç, titrek eller, kalmadı gözlerde fer Bitti her şeyler, fakat gönlümde sevdâ bitmedi!	Servet-i Fünûn - Uyanış	1699- 14	07.03. 1929	219
Yeni Sevgi- liye	Galip Naşit [An]	Omzunda uçuşan saçların tel tel, Çekiyor muttasıl beni ileri O kumral saçların, ne sihirli öl; Artık istesem de dönemem geri.	Servet-i Fünûn - Uyanış	1701- 16	21.03. 1929	252
İki Hayal: I Opelya, II Nuriye	Salih Zeki [Aktay]	Demet demet yastıklara serildi, Ofelya'nın saçı gibi saçların... Yıldızlara siyah tüller gerildi, Güneş belki doğmayacak hiç yarın.	İctihad	282	01.10. 1929	5267
Palyaço	Mehmet Mesih [Akıyığıt]	O ilahtı, füsün saçan göcenin Bir küçük palyaçoymuş hatırası... Bu bilinmez keedrlî bilmecenin Adı kalsın bugün gönül yarası!	Milli Mecmua	117	01.12. 1929	40
Gölgenin Lisanı	Faruk Mümtaz	Yaşarıyor artık çürüyen bir göz Bir zaman busenle ördüğün bağ Gel şimdi o beyaz dişlerinle çöz!	Servet-i Fünûn - Uyanış	1753- 68	20.03. 1930	253

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Ben ve O	Hamit Macit [Selekler]	<i>Sanat sanat için değil sanat "O"nun içindir! Şes ve renk, gül ve bülbül, kanat onun içindir "O" belki ilk hüznümdür, belki son sevincimdir Belki şifadır bana, belki beni zehirler.</i>	Muhit	20	01.06. 1930	93
Ayrıldıktan Sonra	Cenap Muhittin [Kozanoğlu]	<i>Aylarca yatan hasta kadar çaresiz, ölgün Çok ağladım arkan sıra ayrıldığımız gün Birlikte geçen günleri andıkça, seninle Koklar ve teselli bulurum eldiveninle.</i>	Yürüyüş	4	01.12. 1930	2
Mehtapta İçki	Hayrettin Salim	<i>Senin kumral saçların gibi kokan bir mısra İşlemek arzusunu kalbimde uyandırdı İçkimin son damlası bu hülyamı andırdı Balıkçılar attı ağ Ay dolaştı dağ dağ</i>	Servet-i Fünûn - Uyanış	1799-114	05.02. 1931	158
Yeter	Fevziye Abdul-lah [Tansel]	<i>Ümidim elimde kırık bir kandil, Derdimi dindirir bir az tatlı dil, Gözümün yaşını ellerinle sil, Beni sen, olduğum gibi bil yeter</i>	Muhit	31	01.05. 1931	16
Bir Ölünün Hatırlanışı	Fevziye Abdul-lah [Tansel]	<i>Seni anarken öyle daldım ki uzaklara Yanan ahım göklerin duvarlarına vurdu, Kendime gelmeseydim yüreğimdeki yara Sızlamazdı, belki bir parça daha uyurdu.</i>	Muhit	33	01.07. 1931	50
Aşkın Sonu	Oğuz Kâzım [Atok]	<i>O kadar derbeder, ölgün ruhum ki Başımдан geçti de biliyorum ki Her aşkın sonunda bir ömür geçer!</i>	İçtiha	329	15.09. 1931	5553
Aşk, Bence Eski Aşktır!	Ziya Vehbi	<i>Aşk, bence eski aşktır. Aşk, benim mabedimsin! Kapını kapatsan da ben onu kıracağım; Asırlardır değişim ez hırsı haykıracağım!</i>	Servet-i Fünûn - Uyanış	1841-156	26.11. 1931	411
Kıta	M. Turhan Tan [Samih Fethi Alâeddinpaşa-zade]	<i>Yüreğimde kanayan yâre kapanmaz amma Yese düştüm, kapadım işte ümide gözümü! Gül yüzün ayırlamaz göz bebeğimden, lakin: Gözlerin görmeyecek bir daha solgun yüzümü.</i>	İçtiha	340	01.03. 1932	5673
Baş Ağrıları	Ali Kemal	<i>Kırsalar şu beynimi unutsam yahut onu Bilse dertsizim artık hem unutulduğunu Bilmiyorum geçer mi beynimdeki bu ağır Kanatıyor yıllardır kapanmış yaraları</i>	Yolların Sesi	9	30.05. 1933	194
Vasiyet	Emin Recep [Gürel]	<i>Sensin inan ki sebep hayatımı seversem Kollarında ömrümün keşke sonuna ersem Bu çırpınan kalbimi koparıp sana versem O tükenmez aşkınla ezilmiş bulacaksın!</i>	Yolların Sesi	9	30.05. 1933	190

Alıntı yapılan şiirler üzerinden de takip edilebileceği gibi, aşk ve hüznün şiirlerinde diğerlerinden farklı bir şekilde öne çıkan bir şair yoktur. Farklı söylemlere sahip olan şairler arasında bile aşk duygusunu ifade ederken kullanılan ortak bir ses ve söyleyişten bahsetmek mümkündür. Aşkın her zaman hüznle birlikte ifade edildiği, bu ifade esnasında sembolizmden büyük ölçüde yararlandığı göze çarpmaktadır. Çalışmaya konu olan on iki yıl içerisinde, Aşk ve hüznün şiirlerinin hem söyleminde hem de kelime kadrosunda büyük değişiklikler olmadığından bahsedilebilir. Tüm bu özellikler, sanatın en kuvvetli çatışma unsurlarından olan aşk temasının, söyleyiş biçiminde bir kalıp ifade oluşturduğunu düşündürmektedir. Daha doğru bir ifadeyle sade dille saf

şiiir anlayışını sürdüren şairler arasında aşk temasının işleniş biçimi, Cumhuriyet'in ilk yıllarında kendisine has bir imaj dünyasını da inşa etmiştir.

Düşünce Şiirleri

Düşünce Şiirleri başlığı altında incelenen şiirler, genellikle dergilerde “Şiir ve Felsefe”, “Düşünce” gibi başlıklar altında verilenlerden oluşmaktadır. Bu şiirlerin mahiyeti, edebî türlerden *denemelere* benzetilebilir. Şair, ya da şiiri söyleyen şair-özne, bu tip şiirlerde bir duygu, bir durum ya da bir kavram üzerine düşüncelerini lirik, sembolik ve betimleyici bir üslupla dile getirmek istemiştir.

Hayat, duygu hâlleri, ruh gibi konu, kavram ve durumlara içsellik odağından yaklaşan bu metinlerin idealist zihniyete bağlanmaları; tam olarak bu yüzdendir. Soyut olanın yine soyut bir biçimde ifade bulması, şairlerin bu kavramlar karşısında zihinlerinde beliren sorulara kendi iç dünyalarının imkân verdiği ölçüde cevap aramak istemeleri Aşk ve Hüzün Şiirleri'nde olduğu gibi karamsarlığı da beraberinde getirmektedir. İnsanı düşünsel anlamda çıkmaza götüren duygu ve durumların karşısında “şaşkınlık” ve “ne yapacağını bilememe” tavrı öne çıkar. Bazı şiirlerde rastlanan, içinde bulunulan durumu kabullenme hâli, şiirlerin tonunu öyle bir düzeye indirmiştir ki içinde kızgınlık ve serzeniş olanlar dahi bunu “güzellik” ile dile getirirler. Dolayısıyla *Düşünce Şiirleri* başlığı altında örneklendirilen şiirlerde hâkim olan fikirler değil; hisler ve sezgilerle şekillenen estetik kavramlardır.

1920'lerin önemli göstergelerini haiz dergilerden olan *Yarın*, içeriğinde saf şiire has bir ses ve söyleyişle yazılmış şiirlere daha çok yer veren bir dergi olarak öne çıkar. O dönemlerde aruz vezninden hece veznine geçen şairlerden biri olan Faruk Nafiz [Çamlıbel]'in “hece veznine de kısa zamanda aruza yakın bir ses verme başarısını ortaya koyan” (*Türk Edebiyatı Tarihi* C.3, 2007: 202) üslubu, örnekte verilen şiirde belirgindir. Millî duyarlılığı önceleyen şiirleriyle tanınan Faruk Nafiz'in 1920'lerde yazdığı, sade bir dil ve söyleyişle meydana getirilmiş bir *saf şiir*den başkası değildir:

TEREDDİ

İmanlı bir sesle afaka haykırdım,
Uydum da ruhumun son ilhamına,
Kalbimde yer tutan ne varsa kırdım
Muhabbet namına, hürmet namına...

Kalmadı gönlümde bin aşktan biri,
Kalmadı hayattan başka bir kaydım!
Zira bu gönülden taşan zinciri
Onlar kıracaktı ben kırmasaydım.

Dostlarım bana yâr görünseler de
Yüzdeki nikaba inanmıyorum.
Eski yangınların söndüğü yerde
Ben kendi hızımla yanan bir korum!

Faruk Nafiz (*Yarın*, S.8, 1 Aralık 1921, s.9)

Şiirin özellikle ikinci biriminde geçen “Zira bu gönülden taşan zinciri / Onlar kıracaktı ben kırmısaydım” dizeleri, aşkın bir duygu hâlini anlatması bakımından güçlüdür. Şair-özne harekete geçmezse, harekete geçecek olan bir dış dünya vardır. Tereddidi (çöküş), şair-öznenin hayat, muhabbet ve hürmet karşısında tecrübelerinden hareketle kendisini konumlandığı pozisyonun adı olur. “Kendi hızıyla yanan kor” imajıyla bireyin kendisini esir alan eski yangınlardan (insanî ilişkilerden) soyutlanarak, kendi içine dönmesi vurgulanır. Bu bir çöküştür; ancak kabul edilmesi gereken bir çöküştür. İnsan ilişkileri, “dostların yâr görünmesi”, aldatıcıdır ve bu hisse güvenilmemesi gerekir. Böylelikle şair-özne, dış dünyanın getirdiklerine karşı önlemini kendi iç dünyasına dönerek alır.

Aynı aşkınlık duygusunu, bireyin kendi içindeki başka bir değere dönüş bağlamında işleyen şairlerden bir diğeri Necip Fazıl [Kısakürek]’dır. Henüz *Kaldırımlar*’daki duygu durumuna geçmemiş olan şair, ilk şiir kitabı *Örümcek Ağrı*’nı hazırladığı düşünülen bir iç dünya muhasebesi ile görünür. “Allah” şiiri kendisine, millî edebiyat anlayışının şekillendirdiği *Anadolu Mecmuası*’nda yer bulur:

ALLAH!

Böyle haykırmamı çok görme bana,
İçime işleyen aşkındır Allah!
Çektiğim dertleri atma yabana
Dertlerim başımdan aşkındır Allah!

Boynuna asılıp kaldı bir deli,
Adımı dolaşık, gözü perdeli;
Yetmeyen gücüdür, ermeyen eli,
Bu kulun, yolunu şaşkındır Allah!

Beni kim anlasın, kimler dinlesin;
İçimde bir çığlık gibidir sesin,
İçimde çalkanan sen misin nesen?
Bu gönlüm o kadar taşkındır Allah!

Necip Fazıl (*Anadolu Mecmuası*, S.5, 1 Ağustos 1924, s.192)

Allah şiirinde özne, yaşadığı şaşkınlık, güvensizlik ve çaresizlik hissini “Çektiğim dertleri yabana atma / Bu kulun yolunu şaşkındır” gibi dizelerle sezdirir. Necip Fazıl’ın henüz bu şiirde, şairliğinin sonraki safhalarında ulaşacağı ve söylemine yerleştireceği teslimiyet duygusu yoktur. “İçimde bir çığlık gibidir sesin / İçimde çalkalanan sen misin nesen?” dizeleriyle görülebilecek olan bu durum; bir arayışın, bir düşüncenin işaretidir. Şair, *Allah*’ı dış dünyadan kendisine sığınılacak bir varlık olarak görmekte, kendi çaresizliğini dile getirmekte ve gönlündeki coşkun hissi ifade etmektedir.

1920’lerin sonlarına gelindiğinde düşünce şiirlerindeki söylemin aşkın olandan buhranlı olana doğru dönüştüğü söylenebilir. Gerçi önceki şiirlerde de baskın bir karamsarlık hissi vardır; ancak öyle görünmektedir ki bireyin iç dünyası, kendisini ka-

ramсар olandan kurtarabilecek bir öz de taşır. Oysa Yedi Meşale'nin şiirde *düşünceye* en fazla yer veren şairlerinden olan Sabri Esat [Siyavuşgil]'in aşağıdaki şiiri; karamsarlık, güvensizlik yahut dış dünyada bireyin huzursuz olmasını sağlayan herhangi bir etkenden kaçmanın mümkün olmadığını dile getirmektedir:

SIKINTI

Kopuk taneleridir bir tespihin akşamlar,
Her günü aynı yerde seyreder aynı camlar;
Günler, camlardan sızan yağmur damlalarıdır.

Delik bir tenekeye akan su gibi günler
Bırakın dökülsünler, bırakın dökülsünler;
Bakmayın boş teneke dolmadıysa yaradır.

Ve güneş dolaşınca karşı ufkun dağını,
Takvim bir çiçek gibi dökেকে yaprağını;
Bir beyaz tüy düşecek önünüze tıp diye.

Nasıl silkiyorsanız bir cigara külünü,
Öyle atacaksınız bir tarafa bu günü
Odanızda yalınız ve esneye esneye!

Sabri Esat (*İçtiḥad*, S.277, 11 Temmuz 1929, s.6)

İçtiḥad mecmuasında yayımlanan “Sıkıntı”, imajlarla yüklü bir metindir. Günlerin acıılık bakımından suya benzetilmesi, “takvimin yapraklarını bir çiçek gibi dökmesi” insanın doğa karşısındaki çaresizliğine bir gönderme olarak okunabilir. Sıkıntı hâli, günlerin geçişindeki hızın karşısında bireyin beyhude çabasıyla ortaya çıkan bir duygu olarak konumlandırılmıştır. Bu hâl üzerine *düşünen* şair, sıkıntının kaynağını umarsızlıktan kaçmanın herhangi bir yolu olmayışına bağlar.

Aynı dergide yayımlanan bir başka şiir olan “Eşrefi Mahlûkat”, *insan* üzerine düşünen bir öznenin zihninden kurgulanmıştır. İnsanın yeri ve değeri, tarih içinde özellikle dinî referanslı metinlerde sürekli olumlanan ve ön plana çıkarılan bir meseledir. Düşünebilmesi, kültürel değerler üretebilmesi ve davranışlarını kontrol edebilme becerisine sahip olması bakımından insan, yaratılmış olanlar arasında en şerefli olarak kabul edilir. Ne var ki “Eşref-i Mahlûkat” terimini başlık olarak seçen şair, tarih içinde bu anlamı kazanıp pekiştirdiği düşünülen insan için olumlu düşünmemektedir:

EŞREFİ MAHLÛKAT

[...]

Kâinat içinde bilmem ben neyim?
Dünyada işim ne? Yoktur haberim;
Her halde kıymetsiz, küçük bir şeyim,
Yazık ki düşünür ve hissedirim!

Bir insan olmaktan çok utanırım,
Çünkü ne mahlûktur iyi tanırım:
Ya zâlim ya mazlum ortası yoktur:
Ya kurttur ya koyun bu garip hayvan.
Zalimin kimseden pervâsı yoktur,
Mazlumu sabrına ölümdür pâyân;
Zalimin zulmünü artırır mazlum,
Zulümler kudurur sabırdan mâlûm.
Gücenme kardaşım, doğru sözlerden,
Sen ve ben ikimiz aynı hayvanız,
İşimiz, gücümüz ibaret şerden,
Meleklik taslayan azma şeytanız.
İnsanım diyerek, övünme, utan,
Kimlerdir harplerde serilip yatan,
Kimlerdir bunları söyle, öldüren,
Sayısız ocaklar yıkıp söndüren,
Akrep mi, yılan mı, kurt mu, kaplan mı,
Ya kuduz bir köpek veya sırtlan mı?
Hayır, kâtil, maktul, hep insanoğlu,
Sözde mütefekkir, hassas ve uslu.
Allah da peşiman yarattığına,
Çirkefli çamura can kattığına:
'Evvelce pek güzel yarattık' diyor,
'Sonradan (esfele) biz attık' diyor.

Ebubekir Hâzım (*İçtihad*, S.299, 15 Haziran 1930, s.5408)

Kısaltılarak alınan bu şiirde kâinat içindeki yeri ve değerini sorgulayarak söze başlayan özne, küçük ve önemsiz bir “şey” olduğunu ifade ettikten sonra “düşünmek ve hissetmek” eylemlerinden “yazık ki” diye bahseder. Oysaki düşünmek ve hissetmek, insanı diğer canlılardan ayıran, onun “eşref-i mahlûkat” sıfatını almasına vesile olan özellikleridir. İnsanın nasıl bir mahlûk olduğunu iyi tanıdığını ifade eden özne, aslında insanın diğer canlılardan bir farkı olmadığını söylemektedir. Üstelik “sözde mütefekkir, hassas ve uslu” olan bu canlı hem katil hem maktul olarak dünya üzerindeki kötülüklerin de sorumlusudur. Bu yüzden Tanrı da bu canlıyı yarattığı için pişmandır. Şiirde kullanılan üslup göz önüne alındığında, idealist zihniyetle bağdaşmayacak bir söylemin var olduğu düşünülebilir. Ne var ki metin, kelime kadrosu ve soyut düşünme tarzı ile *dünyevî* bir eleştiriden çok *idealist* bir duyuş biçimine bağlıdır. “Çirkefli çamura can katılması”, “Tanrı’nın yarattığına pişman olması” ve “söze karışması”, şiirin zihniyetinde yaratılışçı bir duyuş tarzının hâkim olduğunu gösterir. Şair-özne, insan kavramı üzerinde düşünmekte ve onu “meleklik taslayan azma bir şeytan” olarak betimlemektedir.

İçtihad mecmuası, 1904-1932 yılları arasında çeşitli aralıklarla yayımlanan dönemin uzun soluklu ve yenilikçi dergilerindendir. Derginin imtiyaz sahibi ve dönemin

en çok şiir yazan ikinci şairi olan Abdullah Cevdet, şiir antolojileri ve edebiyat tarihi çalışmalarında adına sık rastlanır simalardan değildir. Buna rağmen, kendisinin dönem içinde özellikle dördlük / rubaî tarzında yazdığı şiirler hem *İdealist Zihniyet* başlığı altında incelenen metinler içindeki yeri hem de bir üslup oluşturmaları bakımından dikkate değerdir. Genellikle egzotik bir havanın hâkim olduğu, duyuş yoğunluğu *yüksek* olan bu şiirler, bireyin iç dünyasını yansıtmak açısından zengin bir içeriğe sahiptir:

DİNİM VE İBADETİM

Mabudum fazilet fikri, namazım,
Sevmektir her canı, aciz, muktedir;
Kiblem nihayetsiz feza, yıldızlar
Tespihimin altın taneleridir.

Abdullah Cevdet (*İçtihad*, S.311, 15 Aralık 1930, s.5534)

Abdullah Cevdet imzalı bu dördlükte “din” ve “ibadet” gibi bireysel; başka bir deyişle bireyin iç dünyasına göndermeli iki kavram, şiire başlık olarak seçilmiş ve bir dördlük içerisinde, rasyonel bir tutumla ifade edilmiştir. Bununla birlikte şair, din ve ibadet olgusu üzerine düşünmekte; sonsuzluk ve sevgi kavramları ile düşüncesini pekiştirmektedir. Şiirin başlığı “din” ve “ibadet” kelimelerini içermesine rağmen, metnin dinî bir göndermesi bulunmamaktadır. Onun yerine özne, mabudunun fazilet fikri, namazının her canı sevmek, kiblesinin sonsuzluk ve yıldızların da tespihinin altın taneleri olduğunu söyler. Özellikle “yıldızların tespihinin altın tanesi olması” imajı; bütünlükçü, kalender bir tavrın şiire yerleştirilmiş olduğunu gösterir. Hem inancın ve ibadetin dinî bağlamı dışında işlenmesi hem de genel söylemi gözetildiğinde şairin bu metinde rasyonel ve dünyevi bir tutum sergilendiği görülür; ancak özne, en büyük din ve en geçerli ibadetin herkesi sevmek olduğunu dile getirerek düşünsel faaliyetini manevî bir alanda gerçekleştirir.

Abdullah Cevdet’in dördlükleri söyleyiş bakımından diğer şairler üzerinde de etkili olmuş görünmektedir. Aynı dergide Abdullah Cevdet’e ithafen yazılmış bir başka şiir, onunla özdeşleşmiş olan bu dördlük biçimiyle kaleme alınmıştır. “Şair ve Hayat” adlı bu metin Hüseyin Cahit [Yalçın]’e aittir ve şair ile hayatın ilişkisi üzerine düşünen bir zihinle söylenmiştir:

ŞAİR VE HAYAT

Abdullah Cevdet’e

Uyanan hatıra üstünde gezerken geceler,
Topladık sisli ufuklarda hayatın gamını...
Yine gömdük kül olan kalbimizin türbesine,
Dağınık saçlı, soluk tenli hazan akşamını...

Hüseyin Cahit (*İçtihad*, S.323, 15 Haziran 1931, s.5482)

Edebiyat-ı Cedide döneminin önemli kalemelerinden Hüseyin Cahit, Cumhuriyet'in ilanından sonra döneme hâkim olan dil anlayışını benimsemiş görünmektedir. Sade bir dille yazılmış olmasına rağmen imaj dünyası açısından kapalı olma eğilimi gösteren bu metin, şairin iç dünyasında var olan bir duygu durumundan adeta bir görev gibi bahseder. Şairin hayatı, "hayatın gamını toplamak", "dağınık saçlı, soluk tenli hazan akşamını kalbin türbesine gömmek" eylemlerinden ibarettir. Şiir, şair kalbini bir türbeye benzetmekle, "gam"dan söz etmekle, pek çok şairin kullanmış olduğu gece, hazan ve akşam gibi bireyin iç dünyasına ait sembolleri bir arada barındırıyor olmakla idealist zihniyetin söylemine tamamen bağlanır. Şiirin Abdullah Cevdet'e ithaf edilmesi, üslup açısından hangi yöne bağlanıldığının vurgusudur.

1928 yılından itibaren mesul müdürü olduğu *Servet-i Fünûn: Uyanış* dergisinin en yenilikçi şairlerinden olan Halit Fahri [Ozansoy], 1920'li yılların hemen başında aruz vezninden ayrılmış ve hece ile şiirler yazmaya başlamıştır. Bu görüşünü bir de şiirle ifade etmesi ("Aruza Veda", *Yarın*, S.4, 3 Kasım 1921, s.8), heceye geçişinin poetik bildirisi. Yine de şairin en büyük özelliğinin "hececilik" olduğunu söylemek eksik olacaktır. Halit Fahri, bahsedilen dönemin en çok şiir yazan şairidir. Çalışmanın evreninde şairin 7 farklı dergide yayımlanmış toplam 196 şiiri bulunmaktadır.

Halit Fahri'nin özellikle *Servet-i Fünûn*'da yayımlanmış şiirleri, sade dille sürdürülen saf şiir anlayışının gelenekselleşecek söyleyiş yapısının, kelime kadrosu ve imaj dünyasıyla yenilikçi örneklerini oluşturmaktadır:

YOK OLMAK

Ömrümün halkaları çürüyor günden güne
Bir zindanın dibinde paslanan zincir gibi.
Yok olmak istiyorum çıkıp gökler üstüne.
Yok olmak. Hafiflemek boşlukta esir gibi.

Orada ne vücudun ne ruhun ağırlığı!
Ne küçük bir hareket ne gizli bir titreyiş!
Azapsız bir hayatın ebedi sağırlığı!
Orada ne saadet, yıldız gibi eriyiş!

Bir ışık beklemeden doğacak güneşlerden
Yok olmak, zerre zerre, damla damla yok olmak!
Bir tüy kadar hafifçe kanatlanıp bu yerden
Son gurubu andıran bu akşamla yok olmak!

Ne saadet ne sükûn! Kıvrılıp cenin gibi,
Bu ağıryı duymamak zalim kafatasımda!
Senin gibi hükmetmek, ey ilâh, senin gibi,
Kâinatın hududu gelmeyen noktasında!

Halit Fahri (*Servet-i Fünûn-Uyanış*, S.1874-189, 14 Temmuz 1932, s.99)

Örneklenen şiirde “akşam” gibi ortak bir sembolün kullanımı dışında bireyin iç dünyasını yansıtan şiirlerde karşılaşılmayan bazı benzetmeler vardır. “Zindanın dibinde paslanan zincir gibi çürüyen ömür halkaları”, “Azapsız bir hayatın ebedi sağır-lığı”, “Cenin gibi kıvrılmak”, “Kafatasında ağır duymak istememek” ibareleri bireyin iç dünyasını yansıtan şiirler açısından yenidir. Genellikle dünyevî zihniyetle yazılmış şiirlerde karşılaşılan bu üslup, varlık üzerine düşünen öznenin söyleyiş biçimini de etkilemiş görülmektedir. Şair, varlık durumunun sıkıntı veren yanları karşısındaki kaçışı “yok olmak düşüncesi” üzerinden kurgular. Saadet, sükûn gibi bireyin iç dünyasında huzuru sağlayacak kavramları reddeder; bunun yerine istediği şeyin Tanrı gibi, sınırsız bir yerde hükmetmek olduğunu ifade eder. Tanrı kavramı ile “yok olmak” düşüncesini birbirine yaklaştırması, başka bir mesajı da beraberinde getirir.

Bütün özellikleriyle tam bir *salon mecmuası* mahiyetinde yayın hayatını sürdüren *Muhit*, edebiyat gündemi için belirleyici nitelikte şiirleri ve şairleri bünyesinde toplamıştır. Sade dille saf şiire ait ses ve söyleyişi sürdüren Cahit Sıtkı [Tarancı]’nın bilinen pek çok şiiri, ilk kez *Muhit* dergisinde yayımlanmıştır. 1932 yılında yayımlanan “Dar Kalıp” adlı metin de bu şiirlerden biridir:

DAR KALIP

Yan yana dururdular bir devle bir cüce;
-Gördüm bir aynada içimle dışımı-
Bu müthiş tezadı duyup düşündükçe
Nasıl zaptedeyim ben haykırışımı?

İçime sığmayan ejder arzularım,
Gün gibi âşikâr acizlerim vardır.
Saadetim yarım, felâketim yarım;
İçine girdiğim kalıp bana dardır.

Cahit Sıtkı (*Muhit*, S.44, 1 Haziran 1932, s.50)

“Dar Kalıp”, zıtlıklar üzerine kurulmuş bir şiir olarak dikkati çeker. Şair-öznenin henüz şiirin başlığında vurgulamaya başladığı “kalıp” sözcüğü, içinde bulunulması zorunlu olan bir varlık alanı olarak algılanmıştır. Şair, içi (iç dünyası) ile dışını (dış dünyayı) yan yana duran bir dev ile cüce kadar farklı görmektedir. “Bu müthiş tezat karşısında” duyduğu his, isyan etme hissidir. Arzular, “ejder”e, yani, geçmiş zamanlarda yaşadığına inanılan, kontrol edilmesi mümkün olmayan bir canlıya benzetilmiş, dış dünyanın getirdiği gerçekler karşısında oluşan acizlik durumu da gün gibi âşikâr olacak kadar somutlaştırılmıştır. Bu ikilik, mutluluk gibi, felaket ânında duyulan ızdırıp gibi yüksek duyguların dahi yarım olarak yaşanıyor olmasına yol açmaktadır. İçine girilen kalıp, yani beden, duyusun gerçekleştiği ruha dar gelmektedir. Beden ve ruh ayrımını üzerine düşünerek, meseleye alegorik biçimde yaklaşan şair, bireyin iç dünyası ile dış dünya (gerçeklik) arasında oluşan farklılığın özünü böylelikle ifade etmiş olur.

Yukarıda üzerinde durulan şiirlerin dışında, örnekleme oluşturan diğer şiirler arasında *Düşünce Şiirleri* başlığı altında değerlendirilenler, aşağıda verilmiştir:

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Ruh	Mustafa Şekip [Tunç]	<i>Ben mi senin türbenim; Yoksa sen kefenim mi? Ben bilmem, sen bilirsin Senin miyim, benim mi?</i>	Dergâh	14	05.11. 1921	21
Ben ve Benliğim	Hâşim Nahit [Erbil]	<i>Ey med ve cezirini süzdüğüm umman, Ahengi alsın nabzımdaki kan!</i>	Yarın	14	19.01. 1922	7
Elem Ma-dalyaları	Eflatun Cem [Güney]	<i>Elemsiz geçmeyen bu ömrü artık, Vallahi usandım sürüklemekten; Bu gam dünyasında belki yaşadık, İntikam alsaydım kahpe felekten!</i>	Birlik	3	06.08. 1923	6
Şairlerin Felsefesi	Süheyla Muhterem [Kunt]	<i>Kederli şairi kavradı yer yer Engin ağaçların yeşil buğusu. Sahiller nefessiz; uyukluyor su...</i>	Süs	13	21.09. 1923	7
Buhran	Celal Sahir [Erozan]	<i>Uyku, ölüme benzeyen Bir şey; karanlık, bir kefen... Dünya bir mezarlık gibi; Çarpıyor hayatın kalbi; Her şey sessiz, her yer ıssız... Uyanık bir benim yalnız, Ben de uykuyu özlerim.</i>	Milli Mecmua	1	01.11. 1923	7
Kırılan Şişem, Dökülen Meyim	Çubukçuzade Mehmet Sıtkı [Akozan]	<i>Hoş mu ya, sarhoş muyum? Bilmiyorum ben neyim Çünkü biraz güç ve geç anlaşılan bir şeyim Şimdi kasılmış sesim, bağı yanık bir neyim Şişemi kırmış felek, hâke dökülmüş meyim</i>	Milli Mecmua	16	12.06. 1924	257
Ne İstiyorum?	Fazıl Behiç	<i>Dün yine oturmuşum, dalgın düşünüyordum, "Ne istiyorum?" diye kendi kendime sordum... Hayatta ne bir gayem ne de bir ümidim var, Uğulduyor ufkumda kudurmuş fırtınalar; Gençliğim bir işkence, hayatım bir işkence Sıkıyor kalbimi bir görünmez, demir pençe.</i>	Güneş	2	15.01. 1927	15
Zalâm, Hep Zalâm...	Fuat Hulûsi [Demirelli]	<i>Efsaneler yaratırız zekâ rağmına Sanem yapıp tapınırız Hüda namına; Bir ejder var, doğuruyor binlerce dîlâm Din muamma, beşer i mâ, zalam hep zalam...</i>	Yeni Kitap	5	01.09. 1927	6
Dimâğın Lohusalığı	Abdullah Cevdet	<i>Ne zekâlar ölüyor kudret-i tevlidinden Bazen en sevgili evlat bir ömrün yasıdır. Yeni bir fikir, bir avaz, bir iman doğumu Vaz-ı haml etmenin en zalimi, en kanlısıdır.</i>	İçtihad	243	01.01. 1928	4647
Yeis	Şeref Kâzım	<i>Dünya bana bir hicran ilidir, Hayat bir makberdir, ölüm bir cennet; Vücudum mezarda dinlenmelidir. Taşımda zehirli rüzgârlar essin Aşka susmadıkça ruhumdaki kin!</i>	Yeni Kitap	11	01.03. 1928	10
Aldatmayınız Beni	Celal Sahir [Erozan]	<i>Kim bu ılık taklidi yapan zalim sihirbaz? Benim karanlığıma dünyada güneş doğmaz! Bu büyük mucizeye bahtım bile şaşıyor, Aldatmayınız beni, gözlerim kamaşıyor!</i>	Hayat	86	19.07. 1928	5
Günlerimiz	Ahmet Hamdi [Tanpınar]	<i>İçlenme, beyhudedir, mazi yi sakın anma! O vefasız yavruya benzer ki günlerimiz, Kendini yuvasından bırakır akşama Benzeyen güle, sessiz.</i>	Hayat	89	09.08. 1928	6
Kumun Üstüne Mısralar	Faruk Nafiz [Çamlıbel]	<i>Dün içinden tanışak, dedik, artık denizi, Kandırmıyordu yalnız suların şekli bizi: Bir taş bırakmak sulara kendimizi, Susmuş ruhumuzun en son arzusu buydu!</i>	Hayat	90	16.08. 1928	8

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
İhtiyar Şairde Gençlik	Abdullah Cevdet	Dudağımda öpüşen nağmelerin gülzarı Göklüdür(?), bir baharın başıma yağsa da kar; Yüreğimde, ey kutsi muhabbet, ellerinin Açtığı yaralardan kan değil nağne akar.	Hayat	94	13.09.1928	15
Çile	Necip Fazıl [Kısakürek]	Kardeş! İşte sen de oldun bir aziz Geldin sonbaharda kuş gibi dile. Başını sararken o nurani iz, Artık Allah'tan ne dilersen dile!	Hayat	100	25.10.1928	4
Şair ve Hayat Penceresi	Abdullah Cevdet	Kalbime ateş dolar, kalbini dinledikçe Dekikenin, saatin, günün, hafianın, ayın; Aman kurtarın beni bu zalim temaşadan, Aman hayata açık pencereyi kapayın.	İçtiha	283	15.10.1929	5275
İntihar	Sabri Esat [Siyavuşgil]	Çarpacak parmaklığa sedyeden taşan omzun. Yuvarlanan bir iplik yumağı kadar uzun, Bir damla kan incek merdiveni arkandan.	Hayat	141	15.10.1929	11
İstiğrak	Cenap Mu- hittin [Kozanoğlu]	Lütfumla cennetimde yarattım fazileti, Yaktım cehennemimde de kahran rezileti. Hep hasirane geçti önümden birer birer. Bin bir hurafe zadesi mevhum ilaheler...	İçtiha	297	15.05.1930	5389
Nerdesin?	Ahmet Kutsi [Tecer]	Bütün sevgileri atıp içimden, Varlığımı yalnız ona verdim ben, Elverir ki bir gün bana derinden Ta derinden bir gün bana "Gel!" desin.	Görüş	1	01.07.1930	27
Teselli	Ebet Mahir [Yalnız]	Bağrın kanla dolsa da dönme yolundan asla; İçin gene titresin en ufak bir temasla. İnsanı ulvi yapar dünyada sonsuz dertler!	Adım	3	01.10.1930	18
Ölmeden Gömülen	M. Necdet	Beni bu taş mezara gömdüler diri diri! Dakikalar doldurur ızdırpla kalbimi. Hayatımın ışığı bekliyorum kararsın...	Yürüyüş	4	01.12.1930	6
Ağlamak İstiyorum	Fazıl Behiç	Ruhuma damla damla süzülen bir hayalin Dizlerine kapanıp ağlamak istiyorum... Tatlı, fakat uzak ve meçhul bir ihtimalin Sevinç dalgalarıyla çağlamak istiyorum...	Servet-i Fünûn - Uyanış	1839-154	12.11.1931	375
Dilin Dehası Hakkında	Abdullah Cevdet	Yağmur da, yağmura yağdıyen de o; Biz onsuz yılın bir kurak yazıyız; Dilin dehasıdır yükselten dili: Yazan, bozan odur, bizler yazıyız.	İçtiha	356	01.11.1932	5842
Zaman Bir Rüya	Yaşar Nabi [Nayır]	Sorma neden bir asır gizliyor dün geceni, Sorma neden bir anı için bir yıl uzatır. Hafızan her sevgilin gibi aldattır seni.	Muhit	50	01.12.1932	1
Yarasa	Ahmet Hamdi [Tanpınar]	Ne zaman kapansam kendi kendime Bu hayal asılır kirpiklerime, Ve gelir asılır sanki derime Gecedden bir cıgılık gibi yarasam	Yeni Türk Mecmuası	5	01.02.1933	396
Şairin İnsanlığı	Gül Abdullah Cevdet [Karlıdağ]	Haykırdığım azaplar her mazlunun ruhuna Nüfuz eden ahımın sonsuzlaşan sesidir Gözlerimde okunur koyulaşmış merhamet Körleşen insanlığın son kalan şülesidir	Yolların Sesi	8	30.04.1933	172

Alıntılanan örneklerden de izlenebileceği üzere, düşünce şiirlerinin söyleyiş biçimini oluşturan duygu durumu aynı olmakla birlikte şiirin sonuca bağlanan kısımlarında farklılıklar vardır. Var olmayı, hayatın getirdiklerini, aşk acısını veya benzeri olumsuzlukları üzerinde düşünölmek için hareket noktası olarak kabul eden özne, bir

kavram üzerine düşünürken ya bu olumsuz ruh hâline teslim olur ya da bu olumsuzluklarla mücadele edecek gücü kendi iç dünyasında bulur. Vurgu, bireyin iç dünyası ile yaşanan gerçekliği oluşturan dış dünya arasındaki farklılıklar üzerindedir.

Duyuş ve İzlenim Şiirleri

İzlenim, sanatın öz niteliklerinden birini oluşturan bir kavramdır. Sanatçı, sanat eserini meydana getirirken dış dünyada duyumsadığı bir varlık alanını, kendi iç dünyasında; kültürü, görgüsü, birikimi ve kendisine has yetenekleriyle yeniden şekillendirerek farklı bir yoruma ulaşır. Ulaşılan bu yorum, hangi vasıta ile ortaya çıkarsa çıksın *biriciktir*. Bu biricikliği ya da başka bir deyişle “kendisine has olma” durumunu sağlayan unsur, sanatçının duyma biçimi ve izlenimleridir. Çünkü

Bilgide aşkın objeyi gerçekleştiren bilinç muhtevası kavramlar olduğu hâlde sanatta bu bilinç muhtevası duyular ve duygularla ifadedir. O, hayal gücünde işler ve onları aşkın objeye yönelişin araçları gibi kullanır. Bunun için sanatla tekniğin ilişkisi duyularını harekete getiren instrument'larla meydana çıkar (Ülken, 2001: 268).

Bu başlık, sanatın öz niteliklerinden birini oluşturan izlenim kavramını, daha daraltılmış bir anlamda kullanmaktadır. Bireyin iç dünyasını yansıtan şiirler arasında, yalnız şair-öznenin içinde bulunduğu duygu durumunu *duyuş biçimleri* ile tasvir eden yahut dış dünyada var olan bir objenin / kavramın niteliklerini kendi iç dünyasında duyumsadığı şekilde ifade eden şiirlerin varlığı dikkati çekmektedir.

İnsanın farklı duygu hâllerini, bu duygu hâllerinin oluşmasına zemin hazırlayan obje, durum ve diğer tüm varlıkları; bu varlıkların şair üzerinde bıraktığı etki ve izlenimleri konu alan bu şiirler, şairlerin iç dünyalarına dönük bir söylemi içerdiklerinden ötürü idealist zihniyete bağlıdırlar. Şair-özne, dış dünyada bulunan bu varlık alanlarını olduğu gibi aksettirmek yerine, herhangi bir ideoloji veya düşünce sistemine bağlı kalmadan, *duyduğu* biçimde ifade etme gereği hisseder. Bu yüzden ortaya ilgili varlık alanının gerçekçi bir kopyası yerine; izlenimlere dayalı, idealize edilmiş yeni bir varyasyonu çıkar.

Dergâh mecmuasında Ali Mümtaz [Arolat]’ın yayımlamış olduğu “Ademe Çıkan Yol” adlı şiir, 1920’lerin başında şiirde duyuş ve izlenim temasının kendisine nasıl yer bulduğuna dair ele alınabilecek ilk göstergesel metinlerden biridir:

ADEME ÇIKAN YOL

Heybetli ve çıplak kavaklar vardı,
Hepsi de sessizce dümdüz dizilmiş...
Görünmez bir ufka gidiyorlardı
İzler, o izler ki derin çizilmiş...
Hepsi de sessizce dümdüz dizilmiş
Bu ademe çıkan yolun üstünde;
İzler... O izler ki derin çizilmiş
Gölgeler solarken alçalan günde

Bir ademe çıkan yolun üstünde
Heybetli ve çıplak kavaklar vardı,
Gölgeler solarken alçalan günde
Görünmez bir ufka gidiyorlardı.

Ali Mümtaz (*Dergâh*, S.15, 20 Kasım 1921, s.34)

Şiir, “gölgelerin solup alçaldığı gün” tasviriyle, kelime kadrosu ve duyuş tarzı bakımından ait olduğu çevreyi hemen sezdirmektedir. *Dergâh* mecmuası etrafında özellikle Ahmet Hâşim’in sınırlarını belirlediği saf şiir anlayışından hareketle oluşturulan “akşam” sembolü, bu şiirin içine de doğrudan yerleştirilmiştir. Bunun yanı sıra, şiirde dış dünyadan kaynağını alan bir imajın varlığı sezilmektedir: Ademe çıkan yol, iki yanı ağaçlı, uzun ve düz bir yolu hatırlatır. “Görünmez bir ufka gidiyor” oluşu üzerinden “adem” kavramıyla ilişkilendirilerek kurulan imaj, ağaçların gösterdiği tavır üzerinden ifade bulur. Ağaçlar, dümdüz dizilmiştir, akşam olmaktadır ve “izler” derin çizilmiştir.

Kısaca “hayat yolu”nu alegorik biçimde tasvir ettiği söylenebilecek olan bu şiirde, sonsuzluktaki “yokluk, hiçlik” kuşkusu vurgulanmaktadır, denilebilir. Bununla birlikte tüm bu imajın kaynağının, ağaçlı, uzun ve düz bir yoldan çıkmış olması önemlidir. Öyle görünmektedir ki şair-özne, uzun, ağaçlı ve düz bir yolun kendisine hissettirdiklerini, kendisinde uyandırdığı duyuş ve izlenimi şiire taşımıştır.

Düşünce Şiirleri başlığının öne çıkan dergilerinden olan *İctihad* mecmuası, duyuş ve izlenim şiirleri bakımından da zengindir. Anadolu coğrafyasına dair duyarlılığı ile millî edebiyat zevkini sürdüren şairlerden biri olarak gösterilen Ömer Bedrettin [Uşaklı]’ın 1926 yılında yayımlanmış olduğu “Deniz Sarhoşları” adlı metin, dış dünya-daki somut bir varlığa dair şairde oluşan izlenimin nasıl yansıtıldığını örneklendirmek bakımından oldukça uygundur:

DENİZ SARHOŞLARI

Köpükten omuzları birbirine dayanmış,
Yüksek, mağrur başları akşam rengiyle yanmış,
Sahile koşuyorlar bak deniz sarhoşları!

Bazan yırtık yelkenli bir sandala çarparak
Bazan ufkun kıpkızıl şarabına taparak
Gitgide koşuyorlar bak deniz sarhoşları...

Rüzgârların ıslığı en yakın yoldaşları.
Yıllarca dövünerek içi yenmiş taşları
Bir anda parçalayıp doycak bu sarhoşlar...

Çılgın gönüllerinde aşkın en büyük kını,
Yosunlu kayaların o yeşil gözlerini
Deli âşıklar gibi oycak bu sarhoşlar!

Ömer Bedrettin (*İctihad*, S.215, 1 Kasım 1926, s.4155)

Deniz sarhoşları ifadesi, hem şiirin adı olmuş bir kelime grubu hem de imajın kuruluş biçiminini gösteren bir metafordur. “Deniz sarhoşları” olarak kişileştirilen ve kastedilen dış dünyaya ait unsur, denizdeki dalgalardır. Denizde gittikçe köpüren, hiddetlenen ve sert biçimde kıyıya çarpan dalgaları izleyen şair-özenin zihninde sarhoş ve öfkeli bir kalabalığın izlenim oluşturmuştur. Sade dille sürdürülen saf şiirin vazgeçilmez sembollerinden “akşam”ın yine kendisine yer bulduğu bu şiirde, kalabalığın öfkeli oluşunun sebebinin “aşk acısı” olduğu ifade edilir. Sevgiliye benzetilen yosunlu kayaların yeşil gözleri, bu dalgalar tarafından “oyulacaktır”. Dalgaların kayalar üzerinde bıraktığı tahribat neticesinde ortaya çıkan oyuklar, insanın göz çukuruna benzemesi bakımından şiirde böylesi bir duyuşun belirmesine imkân vermiş olmalıdır. Bu hâliyle imaj, bahsedilen sarhoşların sevgiliye karşı öfkeli olduklarını da düşündürür. Böylece aktarılmak istenen duygu hâli, tamamen şair-özenin izlenimleri üzerinden aktarılmış olmaktadır.

Dış dünyaya ait coğrafi konumlar da kimi zaman izlenimlerin oluşmasına zemin hazırlar. İzmir Halkevleri’nin yayın organı olarak yayın hayatını sürdüren *Fikirler* dergisinde yayımlanan “Ankara’da Geceler” adlı şiir, epigrafında yer alan ifadelerle şairinin dikkatinin dış dünyaya dönük olduğunu düşündürerek başlar:

ANKARA’DA GECELER

‘Bir gece sakın sakın uyuyan Ankara’ya
Tabiatın o ipek saçları döküldü’

Uzaktan onu gören uslu bir bey sanır
Sade giyinişinde çapkınlık göze çarpar;
Geniş bir gönlü var gibi gençlik ona yaslanır
Çılgın geceler yaşar bütün bir kış bütün yaz.

Ankara’da geceler gündüzden heyecanlı
Kar değil fırtınanın duygularda yeri yok
Öyle demek olur ki en müstesna en canlı
Rakkasların bile sahnede değeri yok...

Celal Enver (*Fikirler*, S.11, 1 Aralık 1927, s.9)

Ankara’da yaşanan geceleri, Ankara’yı kişileştirerek tasvir eden şair, Ankara’nın kendisinde bıraktığı izlenimlerden hareketle gündüzleri resmî, sade ve olağan bir görüntü sergileyen yeni başkentin, geceleri daha farklı bir görünüme büründüğünden söz etmektedir. Bu görünüş arasındaki fark o kadar açıktır, gündüz ve gece hayatı arasında o denli farklılık vardır ki Ankara gecelerinde “en müstesna ve en canlı rakkasların bile sahnede değeri yok”tur. Şiir, bu somut yapısıyla bir izlenimin; hatta bir deneyimin neticesi olduğunu sezdirmektedir. Şiir, Ankara’nın görüldüğü gibi sade ve eğlencesiz bir şehir olmadığı bilgisini taşır. Bu bağlamda şehrin idealleştirilmesi söz konusudur. Duyuş tarzını bir coğrafi konum üzerinden şekillendiren benzeri bir diğer metne, bir Ankara dergisi olarak çıkan *Hayat*’ta rastlamak mümkündür:

MARMARA'NIN MELTEMİ

Gitme dedi -çamların gür sesi- dinlen biraz
Aldığın ilham ile şiirini gölgemde yaz
Saçlarımı okşadı, sildi yüzmeden teri...
Raşeli akşamların gül dağıtan elleri

Heybeli'nin burcuna kurdu çadır mehtap
Giydi beyazlar gece ve cihana taktı duvak...
Marmara'ya ördü ay sırma gümüşten bir ağ
Vecd ile ben dinledim; çaldı fidanlar rebab

Baktım uçan gölgeler sanki buluttan yüce
Tura çıkan kızların kahkahasından gece:
Mest olup enginlere "tiz" okudu bestemi!

Kıyılara her baş vuran dalga ölüp inledi
İçli deniz ağladı nüktemi; sordum, dedi:
Cümbüşü var raks eder Marmara'nın meltemi...

Heybeliada,

Çubukçuzade Mehmet Sıtkı (*Hayat*, S.17, 24 Mart 1927, s.8)

Mehmet Sıtkı [Akozan]'nın kaleme aldığı bu metinde insani ilişkilerden çok pastoral bir tablonun işlendiği söylenebilir. Heybeliada'da yazıldığı şiirin altına düşülen notta belirtilen metnin gerçeklikle olan ilişkisi, metin içinde kullanılan "Heybeli" kelimesi ile birlikte düşünüldüğünde kuvvetlenmektedir. Şair-öznenin Heybeliada'nın coğrafi koşulları karşısında kapıldığı hisler ve duyuş tarzı Marmara Denizi'nden esen rüzgârın beraberinde getirdiği izlenimler üzerinden şiire aktarılmıştır. Coğrafi koşullar söz konusu olduğunda, şiirde izlenimlere kaynaklık eden somut varlık alanının daha belirgin hâle geldiği, bu durumun da şiirsel söyleyişi zayıflattığı yukarıda verilen metinler üzerinden gözlemlenebilir.

Somut fakat nitelikleri tam olarak belirli olmayan bir obje olarak "otel odası"ndan bahseden Necip Fazıl'ın meşhur şiiri "Otel Odaları", bir mekânın şair-özne üzerinde bıraktığı izlenimi ifade etmesi bakımından ve şiirsellik açısından göstergesel nitelikler taşır:

OTEL ODALARI

Bir merhamettir yanan, daracık odaların
İsli lambalarında, isli lambalarında.

Gizli bir akis kalmış gelip geçen her yüzden,
Küflü aynalarında, küflü aynalarında.

Atılan elbiseler, boğazlanmış bir adam,
Kırık masalarında, kırık masalarında.

Bir sırrı sürüklüyor, terlikler tıpır tıpır
İzbe sofalarında, izbe sofalarında.

Atıyor sızılarını çıplak duvarda nabzı,
Çivi yaralarında, çivi yaralarında.

Kulak verin ki zaman tahtayı kemiriyor
Tavan aralarında, tavan aralarında.

Ağlayın âşinâsız, sessiz can verenlere,
Otel odalarında, otel odalarında.

Necip Fazıl (*Hayat*, S.84, 5 Temmuz 1928, s.15)

Otel odalarını, yalnız yaşayan insanların bakış açısından tasvir edip duyumsamaya çalışan bu metinde, bütün eşyaların “sır saklayan birer insan” vazifesi gördüğü esası hâkimdir. İslî lambalar birer merhamet göstergesi, küflü aynalar birer hafıza nesnesi, kırık masalar ağır yükleri taşıyan birer yardımcı, terlikler sır saklayan kişiler olarak tanıtılır. Oteli izleyen şair-özne, otel odasında daha önceki insanlardan kalan yaşantıları bir arada sezmeye ve duyumsamaya çalışır. “Zamanın tavan arasındaki tahtaları kemirmesi” imajıyla bu odada yaşanan deneyimlerin çokluğunu vurgulayan özne, “yalnız başına ölüp giden, bilinmeyen, kimsesiz insanlar” için duyduğu hüznü “Ağlayın” ifadesi ile dile getirir. Otel odası, özneye yalnızlığı ve kimsesizliği duyurmuş, edindiği karamsar izlenimlerin eşyalar üzerinden ifade bulmasını sağlamıştır. Ayrıca öznenin, kendisinin içinde bulunduğu durumu da aynı duyuş üzerinden imlemesi, kendisini de bu yalnızlığı yaşamış diğer insanlarla özdeşleştirdiğini düşündürür.

Genellikle toplumcu-gerçekçi şiir tarzına yakınlığıyla ayrılan *Adım* dergisinde, M. Âtîf [Okatan]’ın 1930 yılında yayımlamış olduğu “Renkler ve Manaları” adlı şiir; renklerin ifade ettiği anlamlara dair göstergesel bir okuma biçimidir, denilebilir. Bu şiirde renklerin şair-özne üzerinde bıraktığı izlenimler peş peşe sıralanmış, şairin duyuş biçimi hem renklerin tarih içinde temsil kabiliyeti kazandığı anlamlarla hem de kendisinin izlenimleriyle şekillenmiştir:

RENKLER VE MANALARI

Elin kara taşlarda dolaşırken hulyası;
Renkler ki can verdiler, can veren ilhamıma.
Kopardım, attım, artık kalbimden kara yası,
Varsın ‘renkler şairi’ desin eller namıma...

Beni dinden çıkaran gözlere benzer kara,
Ta bahtımın üstüne vurmuş kara gölgesi...
Ah, bu engin gözler ki, bağrımda açtı yara,
Bunun için hazindir yaralı her kalp sesi...

‘Mor’un mağrur insanlar gibi başı yukarı,
Bu rene karşı neden biraz ümidim yarım?
Sırtı yıldırım yüklü o azgın bulutları
Andıran bu rengi ki, görmekten pek korkarım...

Ne zaman ki görürüm karşımda laciverti,
Şu karanlık geceme yeni bir güneş doğar.
Unuturum kalbimi kemiren bütün derdi,
Bana 'saadet' adlı ilâhî bir eş doğar...

'Sarı' bu baştanbaşa dayanılmaz bir hüznün,
Şairler benzetse de onu ölgün yıldıza,
Bence timsali budur, veremli bir öksüzün
Ki, can verir mum gibi eriyip sıza sıza...

'Turuncu': yoksulluğun, varlığa hasretinden
Sıçramış bir ateş ki, alevi yüze vurur...
Bu renk ile tanırım köylüyü ben etinden:
Yoksulluk içten yakar... Güneş dıştan kavurur...

'Beyaz', Bir güvercindi, ılık bir yaz akşamı,
Saffetli gözleriyle kalpleri mesken etti...
Bir zamanlar gurubun ezeli ihtişamı...
Gibi -bir an- ufukta parlayıp söndü, gitti...

'Yeşil': içli bir dul ki, ufuksuz, mavi, derin
Gözlerinin içinden günde bin sevda doğar...
Ne yazık ki, bunda da asırlık türbelerin
Ruhu içten kemiren ölümlü kasveti var...

'Kırmızı' sevgilimin -içten gelen ah gibi-
Yanağını süsleyen o ateş renkle birdir...
Taparım gece, gündüz: taparım Allah gibi
Çünkü bu renk, şerefli bayrağımın rengidir!

M. Âtîf (*Adım*, S.1, 1 Eylül 1930, s.18-19)

Metinde söz edilen renkler siyah, mor, lacivert, sarı, turuncu, beyaz, yeşil ve kırmızıdır. Her renge bir dörtlük ayıran ve kendisinin "renkler şairi" olarak anılmasından rahatsızlık duymayacağını belirten şair, renklerin kendisinde oluşturduğu duyuş ve izlenimleri, somutlaştırma yoluna giderek ifade etmeye gayret eder. Özellikle turuncunun betimlendiği altıncı dörtlükte, yukarda ifade edilen *Adım* dergisi ve M. Âtîf'in toplumcu-gerçekçi eğiliminin şiire yansıdığı görülür. Buna rağmen şiir, toplumcu-gerçekçi bir söylemin içine düşmez. Şair, son dörtlükte kırmızı imajını Türk bayrağı üzerinden somutlaştırarak hem millî bir hassasiyeti sezdirir hem de dönemin hâkim zihniyetiyle ilişki kurar.

Duyuş ve izlenim şiirlerine verilebilecek tipik örneklerden bir diğeri Esat Demir Ay'ın yazdığı "Cami Güvercinleri"dir:

CAMI GÜVERCİNLERİ

Mavi bir bulut çekti avlunun üzerine
Cami güvercinleri, cami güvercinleri!
Yem savuran bir kızın değdi eteklerine
Cami güvercinleri, cami güvercinleri!

Bir asker postasının gürültülü sesinden
Ürkerek, vazgeçtiler yem yemek hevesinden,
Uçtular... Küçük kızın öperek ensesinden
Cami güvercinleri, cami güvercinleri!

Esat Demir Ay (*Servet-i Fünûn-Uyanış*, S.1815-130, 28 Mayıs 1931, s.414)

Servet-i Fünûn-Uyanış'ta yayımlanan bu metinde, şair-öznenin adeta bir kamera gibi kaydettiği cami avlusunda, korkan ve havalanan güvercinler resmedilmiştir. Özne, olan biten olayların kendisinde oluşturduğu izlenimlere doğrudan yer vermeden şiirde yalnızca *gördüğünü* yazdığını sezdirir. Ancak ikinci dörtlünün hemen başında “Bir asker postasının gürültülü sesinden / Ürkerek, vazgeçtiler yem yemek hevesinden” dizeleriyle belirlenen sembolist bir yaklaşımın varlığı dikkati çeker. Asker postası ile temsil edilen değer “savaş”, güvercin ile temsil edilen diğer bir değer de “barış” olduğu, bu iki kelimenin zaman içinde kazandıkları çağrışım değeri düşünülerek göz önünde bulundurulursa, güvercinlerin kaçışmasının şair-özne üzerinde bıraktığı izlenimin bağlamı ortaya çıkmış olur. Güvercinler, “küçük kızın ensesinden öperek” ortadan kaybolmuşlardır. Şiirin gerçeklikle olan sıkı ilişkisinin arka planına yerleştirilmiş olan bu sembol, şiirin duyuşa ve izlenime dayalı çağrışım noktalarını açık hâle getirmiştir.

Varlık dergisinin kurucusu Yaşar Nabi [Nayır], kendi dergisini çıkarmadan önceki yıl *Muhit* dergisinde yayımlamış olduğu “Mesafeler” adlı bir şiirinde, duyuş ve izlenimlerine yer vermektedir:

MESAFELER

Mesafeler gözlerin gibi sonsuzdur senin,
Seyrettikçe hasretle yanar gözbebeklerim.
Ve ben yeşil denize bakan bir pencerenin
Önünde gelmeyecek saatleri beklerim.

Suları nasıl boşa akarsa bir derenin
Benim ziyan olacak öyle hep emeklerim.
Uzaktan bir el gibi beni çağırır engin;
Ben bir sandalcıyım ki kırılmış küreklerim.

Beynimi bir örümcek gibi örecekler,
Selamlarım hasetle uzağa gidenleri,
-Ölçüler, dimağımda, karışık bilmeceler-

Seyrederken ilerde kaybolan tirenleri
Ufukta mendil gibi sallanan yelkenleri
Keder kalbimi sıcak bir kurşun gibi deler.

Yanan bir ihtirastır içimde mesafeler...

Yaşar Nabi (*Muhit*, S.49, 1 Kasım 1932, s.1)

İki insan arasındaki fiziksel olmayan uzaklığın, aşk ve hasret duygusuyla beraber alımlanması ve şiire dönüştürülmesi bağlamında “Mesafeler”, sembolist şiir zevkinin yansıtıldığı metinlerdendir. Şiirin içinde bulunan “gelmeyecek saatler”, “kürekleri kırılmış sandalcı”, “ilerde kaybolan trenler”, “ufukta mendil gibi sallanan yelkenler” şair-öznenin “uzaklık” kavramını somutlaştırdığı göstergelerdir. Özne, sevgilisine fiziksel olarak uzak olmasa da (metnin ilk dördlüğü bunu düşündürür) ümitsiz ses tonu, onların duyuşsal olarak birbirlerinden uzak olduklarını düşündürmektedir. Şair-özne, ne zaman somut bir uzaklık göstergesi üzerine düşünse, aklına âşık olduğu insanla arasındaki uzaklık hissi gelmektedir. Bütün uzaklıklar, özneye kendi uzaklığını hatırlatmaktadır.

Yukarıda üzerinde durulan şiirlerin dışında, örnekleme oluşturan diğer şiirler arasında *Duyuş ve İzlenim Şiirleri* başlığı altında değerlendirilenler, aşağıda verilmiştir:

Şiir	Sair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Sonbahar	Ahmet Ham-di [Tanpınar]	<i>Hayata sırttan iskeletiyle Son kalan dalları kırıyor eli Sularda eriyen kan ve etiyle Ufukta çökerken yazın heykeli.</i>	Dergâh	1	15.04. 1921	8
Tren Sesleri	Necmettin Halil [Onan]	<i>Reva mı bir gamlı ruhu dağlamak? Ah, ey trenlerin kalbe ağlamak Getiren sesleri, tren sesleri...</i>	Dergâh	5	20.06. 1921	67
Yalnız ve Mahzun Hazanın Gelişi	Abdülhak Şinasi [Hisar]	<i>Yanımda hışırdadı sonbaharın kanadı Sonbaharın kanadı... Son güllerde bu kokan Bahardan akan bir kan... Yerlerde dallar ancak Kırılmış bir oyuncak... Ne bir adım, ne bir ses! Yollardan ümidi kes! Ağaçlar hasta, mahzun... Hazan! Geliyor musun?</i>	Yarın	3	27.10. 1921	11
Karanlıkta 1	Halit Fahri [Ozansoy]	<i>Ey sema, ey siyah kefenli sema, Yalnızım bak, odamda lamba sönük: Bari ay parlâsın, o renk, o köpük!</i>	Yarın	14	19.01. 1922	10
Sevdiğim Emeller	Nurullah Atâ	<i>Sevdiğim emeller dağıldı, soldu, Mâzi sinesine günler doldu... Bekleyen gözlerim sitemle doldu Akşam rüzgârıyla günler soldu... Akşam geldi, tünekleli.</i>	Dergâh	37	20.10. 1922	498
Değirmen	Ali Canip [Yöntem]	<i>Yorgun kanatlar turuncu, Kendisi afakın bir ucu... Kargalar kıpkızıl yanmış, Saçağında sıralanmış. Onlar uçtu, o bekledi; Akşam geldi, tünekleli.</i>	Giresunda Işık	58	15.11. 1922	2

Şiir	Sair	Şiirden Alıntı	Derzi	Savı	Tarih	Sayfa
Cemre	Meliha Avni [Sözen]	<i>Dediler: "Ufuktan gelen melekler Deryaya bu akşam gül serpecekler. Sahili bir bahar havası sarsın, Bahçende açılınsolgun çiçekler." Teselli umarken ruhumun gamı Ansızın bulutlar sardı akşamı. Melekler, melekler... Nerede kaldınız, Bu kara gölgelerin arkasında mı?</i>	Süs	8	17.08. 1923	4
Teşrin Mısra- ları	Şeref Kâzım	<i>Sizsiniz, bütün gün, gece düşüncem, Sizinle geçiyor gündüzüm gecem Sizin o vefakâr hayalinizle... Gezerim derbeder bir soluk izle, Dökülürken kansız dudaklarımdan Perişan mısralar: Hüsrân ve hicrân</i>	Mihrap	4	01.01. 1924	120
Kelebek	Hayri Lütful- lah [Sığırıcı]	<i>Uçar, uçar, uçar, uçar, Bahara neşeler saçar. Nehar onun yatağıdır Menekşeler otağıdır</i>	Birlik	16	02.01. 1924	8
İki Hatıra	Tâhirü'l-Mev- levî [Tahir Olgun]	<i>Burası sevdanın en hoş bir yeri, Köşesi, bucağı sevgi meşheri. Bir gönül kalamaz o hisden beri, Gençliğinde hattâ kocamasında.</i>	Mahfil	49	01.06. 1924	13-14
Örümcek Ağı	Necip Fazıl [Kısakürek]	<i>Duvara, bir titiz örümcek gibi, İnce dertlerimle işledim bir ağ. Ruhum gün doğunca sönecek gibi, Şimdiden ediyor hayata veda.</i>	Millî Mecmua	28	01.01. 1925	450
Mehtaplar: Sularla Gönlüm	Ali Mümtaz [Arolat]	<i>Suda yalnız ziyalar, Ziyalar, gölgeler var. Sükûn, sükût, sükûnet; Gölge ve ziya rakısı...</i>	Anadolu Mecmuası	12	01.03. 1925	458- 459
Ağla Bahar	Halide Nusret [Zorlutuna]	<i>Bahâr, uykundan ayıl, bir lâhza yere in de, Toprakların altından gelen sesleri dinle. Solun dudaklarınla, bükülen dizlerinle Sen de gel Rabb'e yalvar gönlümün mâbedinde, Gülme bu sene bahâr, bahâr ağla bu sene!</i>	Millî Mecmua	44	01.09. 1925	711
Son Busenin Aksi	Şinasi Gündoğdu	<i>Bin nağme duyuldu bahçelerden Yârim geliyordu gizli bir yerden... Ruhum büyüledi ah, o gülde! Son busenin aksi var gönülde!</i>	Çağlayan	10	01.03. 1926	13
Akşam Rüzgârları	Ali Mümtaz [Arolat]	<i>Bak: Uzak İklimlerden gelen rüzgâr Ne kokular Sürükleyip bahçemize bırakıyor? Ufukta yanan bir cehennem kokusu... Kalbimizde eriyor ölüm korkusu, Bu sıcaklık ruhumuza akıyor, Bu sıcaklık ruhumuza yakıyor...</i>	Millî Mecmua	57	15.03. 1926	928
Telgraf Direkleri	Ömer Bedrettin [Uşaklı]	<i>Tellerinde kanatlar Tepeler, dağlar atlar; Bir gizli dertle çatlar Telgraf direkleri.</i>	Hayat	16	17.03. 1927	8

Sİlr	Sair	Sİlrden Alıntı	Derai	Sayı	Tarih	Sayfa
Ayla Ruhun Hasbihali	Fuat Hulûsi [Demirelli]	<i>Ey en asil kaygılarla yüzü solan ay! Ey bir anne kalbi kadar munis olan ay! Sen ki onun gibi aziz; öyle ulusun, Onun gibi yüksek, derin, saf duygulusun, Gönülmü de yetim kalmış bir evladın say! İksirinin kadehini ona dolu sun!</i>	Güneş	7	01.04.1927	4
Ölü Gece	Ekrem Reşit [Rey]	<i>Öyle sessiz bir an ki; Rüzgâr yaralı sanki... Yıldızlar bile yorgun, Hepsi gurbetle vurgun...</i>	Hayat	25	19.05.1927	6
Ankara'da Bahar	Süleyman Sıddık [Sevgel]	<i>Gönül verdim içimden bu güzel manzaraya Baktım beyaz tüllerle örtülen Çankaya'ya, Bu gece sakın sakın uyuyan Ankara'ya. Tabiatın o ipek ak saçları döküldü!</i>	Fikirler	1	01.07.1927	4
Duvarlar	Suat Salih [Arsal]	<i>Şimdi ben de elimde sarı, ölgün bir yaprak; Senelerin sildiği bir hayale dalarak Çılgın bir deniz gibi çekilip bir kenara; Sonra vurmak isterim başımı duvarlara!</i>	Fikirler	4	15.08.1927	9
Dağların Kafatasında	Ömer Bedrettin [Uşaklı]	<i>Kesilmek bilmiyor savrular karlar; Dalgalar boğulmuş kendi yasında, Söylenmez bir aşka benziyor bahar, Dağların bembeyaz kafatasında</i>	İçtiha	248	15.03.1928	4732
Kaldırımlar	Necip Fazıl [Kısakürek]	<i>Bana düşmez can vermek, yumuşak bir kucakta; Ben bu kaldırımların istediği çocuğum! Aman, sabah olmasın, bu karanlık sokakta; Bu karanlık sokakta bitmesin yolculuğum!</i>	Hayat	73	19.04.1928	3
Haliç'in Mavnaı	Cevdet Kudret [Solok]	<i>Yılınlar, varamadan günün nihayetine, Yırtık bir göğüs gibi asılmca yukarı, Direkler benziyordu nebi iskeletine... Akşamı böyle taşır Haliç'in mavnaı...</i>	Meşale	1	01.07.1928	3
Ada Akşamı	Emrullah Nutki [Emiroğlu]	<i>Adalar ruhumuzu bir sevgiyle tutsüler, Akşam, sabah ararız bir hayali her izde. Gece... Doğan her yıldız hüsrânımıza güler: Ufukta günler ölü, neşesi kalbimizde...</i>	Servet-i Fünûn	1668-194	02.08.1928	178
Yedikule'de Akşam	Cevdet Kudret [Solok]	<i>Akşam Yedikule'nin gezer sokaklarında: Kızıl bir şerit gibi yolların ucu yandı, Güneş, yarı başını bir kale duvarında...</i>	Meşale	4	15.08.1928	10-11
Kurbağanın Serenadı	Sabahattin Ali	<i>Madem ayakucunda bir kurbağa vaklıyor Karanlık şimdi bütün cürümleri saklıyor Onu çiğne sevgilim! Onu çiğne sevgilim!</i>	Servet-i Fünûn	1672-198	30.08.1928	242
Bu Adam	Mustafa Doğan	<i>Bakınız çehreme: Ben, işte benim dertli adam Vermiş gönülmü âlâma gönülsüz gibiyim! Yok, soran hâlimi ah! Öldürüyor şâiri gam Sanki hissiz kürre üstünde bir öksüz gibiyim.</i>	İrmak	12	01.09.1928	12
Yerin Dibi	Ziya Osman [Saba]	<i>Oraya koskocaman kuşlar ancak yükselir, Bir pırıltı bulmadan birden düşerler yine, Kalbim yılanlar gibi ezilmemek için gir: Toprağın en dibine, toprağın en dibine...</i>	Meşale	7	01.10.1928	5
Rüzgârlı Geceler	Halide Nusret [Zorlutuna]	<i>Hepsi bir ağızdan ıslık çalıyor; Aklımı başımdan alıyor bu ses! Göğsümde bir enin oldu her nefes, Odamda ifritler ıslık çalıyor...</i>	Milli Mecmua	114	15.11.1928	1832

Şiir	Sair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Ay Işığında	Ömer Bedrettin [Uşaklı]	<i>Uzanmış sahile ay ışığında Söğütler, portakal, nar ağaçları. Parlıyor sular kırışığında Binlerce senelik kale taşları; Söğütler, portakal, nar ağaçları.</i>	Hayat	103	15.11. 1928	2
Yolda Terk Edilen Bir Aşk	Sabih İzzet [Alaçam]	<i>İçimde yaşıyorum deli bir sonbaharı: Sert, dümdüz bakışların oynuyor dudakları, Ve eller, bu sükkunla canlanan bir kelime Aşkımı ben öldürdüm, kime sorayım, kime? Seadet bir kralızsız ızdırıp ihtilâldir!</i>	Servet-i Fünûn - Uyanış	1693-8	24.01. 1929	122
Uzun Uzun Şarkılar	Sabih İzzet [Alaçam]	<i>Tabiat gergin bir yay, rüzgâr kübist bir ressam! İskeletten ağaçlar ta bellerinden kırık. Dumanlı boruların uçları birer çıkırık. Kısıp dudaklarımda uzun uzun şarkılar...</i>	Servet-i Fünûn - Uyanış	1700-15	14.03. 1929	235
Ben	Muammer Lütfi [Bahşi]	<i>Benliğim bir harabe, Vücudum yosunlu taş; Asırlar gören başım; üzerinde kitabe. Birbirinden utanır üryan kalan gövdemde Gözlerinin çukuru iki mezar olan baş; Mademki örtemiyor onları toprak bile...</i>	Servet-i Fünûn - Uyanış	1724-39	29.08. 1929	634
Sabahtan Akşama Kadar	Sabih İzzet [Alaçam]	<i>Ruhumda böcekler yaptı bir koza, Gözlerim ararken dut yaprağını. Ruhumda böcekler yaptı bir koza, Hikâyem kapattı akşam çağımı!</i>	Millî Mecmua	116	01.11. 1929	21
Sinir Hastası ve Fırtına	Suut Kemal [Yetkin]	<i>Karanlık aynada bir bikarar hasta diye, Odamdan ürküyorum, bir fısıltı var yine. Ve Masamda can çekişirken o benzi sapsarı mum, Elimle kendimi sessiz bulup da yokluyorum, Gümüldeyen sesini ızdırabının boğarak</i>	İctihad	287	15.12. 1929	5308
Fiskiye	Muammer Lütfi [Bahşi]	<i>Fiskiye eriyerek damlayan bir mehtaptır, Her fener de çamların elindeki şaraptır; Havuz bundan içtikçe daldı derin uykuyu...</i>	Servet-i Fünûn - Uyanış	1745-60	23.01. 1930	118
Üç Yerde Üç Kalemim	Edip Alp Hilmi	<i>Bu birinci kalemim gece karanlığında Uzanmış birkaç hasta yaralı yatağında Mektuplar karaladı uzun uzun silaya, Canlandıkça her isim bir yegitin sesinde, Dedim ki mektupların en son kelimesinde "Ne zordur bu bekleviş günleri sava sava!"</i>	Hep Gençlik	1	01.03. 1930	6
Sularda Kuğular	Süleyman Siddık [Sevgel]	<i>Dişi kuğu erkeği hep böyle ızdıraplı Göğsünün ortasına sedef bir hançer saplı Görerek sevincinden göklere ermek ister.</i>	Muhit	19	01.05. 1930	29
Bu Gece Pencremde	Hüseyin Cahit [Tanyol]	<i>Bu gece pencremde ay hüçürarak öldü, Bir hortlak mezarlıktan güldü!</i>	Servet-i Fünûn - Uyanış	1761-76	15.05. 1930	378
Bulutlar	Ahmet Muhip [Dıranas]	<i>Yeşil gözlerinde akşamın rengi Mor kanatlarında fecir, bulutlar; Tükenmez biz karga sürüsü gibi Dağlar arkasından gelir bulutlar; Bulutlar, sanılır, çapraz bir dizi Halinde batıya dikilmiş putlar; Bulutlar, her akşam, içi p denizi Ufukta bir meclis kuran mâbutlar; Bulutlar ki tıpkı, karlı dağlardan Derin vadilere inen mamutlar; Ve gözlerimize dolup da bâzan Döker içimize zehir bulutlar...</i>	Muhit	21	01.07. 1930	209

Sitr	Sair	Sitirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Prevan- toryomda Akşam	Halide Nusret [Zorlutuna]	<i>Kiminin yüzü gül gül, kimininki sapsarı; Esirdirler hepsi de, hepsi de aynı derde; Aynı uzak ümide bükülür dudakları: Beklenen deva nerede? Beklenen şifa nerede?</i>	Milli Mecmua	119	01.11. 1930	73
Uykusuzluk	Cahit Sıtkı [Tarancı]	<i>Bir kere ağladı mı susmak bilmeyen çocuk; Kapanmayan gözlerden kuvvet alan yangındır. Dilsiz karanlığında gecenin uykusuzluk, Koynumda boşluğunu duyduğum bir kadındır.</i>	Muhit	27	01.01. 1931	11
Dudaklar	Şeref Sadi	<i>Mest olan âşıklar mey dilendiler Kızıl dudağından büyülediler Bilinmez bir dertle yanan dudaklar. Gönüller zehrini içti yılların; Çılgın bir buseyi tadacak yarın Hicran acısına kanan dudaklar...</i>	Adım	5	01.01. 1931	10
Gönül Buzlu Bir Camdı	Halit Fahri [Ozansoy]	<i>Gönül buzlu bir camdı: Gizlediği sır nedir, Bunu görmek haramdı!</i>	Servet-i Fünûn-U- yanış	1796- 111	15.01. 1931	103
Adım Adım	Bedri Rahmi [Eyüboğlu]	<i>Adım... Adım... İlk bir ayrılık havası esen bu dağdan uzaklaştım.</i>	Muhit	29	01.03. 1931	13
Batan Gemi	Cahit Sıtkı [Tarancı]	<i>İnsanlar dalgasına tutulmuş bir gemiyim! Sağa sola sallanıp, bakın, çarpınıyorum; Fakat bilmem ki sarhoş onlar mıdır, ben miyim? İnsanlar dalgasına tutulmuş bir gemiyim!</i>	Muhit	29	01.03. 1931	13
Hülyalarım	Hayrettin Salim	<i>Mavi denizlerin "aşk adalarına doğru Hülyalarım gittiler çiçekli sandallarla... Susuzluktan soldular... Yuvalarına doğru. Hülyalarım dündüler yanmış kuru dallarla.</i>	İçtihad	321	15.05. 1931	5458
Veremli	Esat Demir Ay	<i>Yorulma! Anlamazsın gezsen de diyar diyar, Ölümün ma'nasını yalnız ölecek anlar! Biraz yaşayım diye en içli bir dua var Soluk dudaklarında, soluk dudaklarında!</i>	Muhit	33	01.07. 1931	50
Papatya Falı	Neriman Hikmet	<i>Her talii okuyan bu muniz yüzlü çiçek Bahtımın cilvesinden çok ızdırap çekecek. Bembeyaz türeyçleri kopardıkça sağ elim, İstikbal perdesine aksedecek emelim.</i>	Servet-i Fünûn-U- yanış	1823- 138	23.07. 1931	126
Yoldan Geçenler	Ahmet Mu- hip [Dıranas]	<i>Ne sesleri ıslık çalan bir rüzgâr, Ne omuzları dik dik bir dağ değildir! Ümit gözlerinde ölü bir bakış, Sayha bir bükülüş dudaklarında! Bulamadıkları nedir ki, yaz, kış, Dolaşırlar şehrin sokaklarında?</i>	Muhit	35	01.09. 1931	32
Akşam Bulutları	Ebubekir Hâzım [Te- peyran]	<i>Tabiatın en güzel şeylerinden biri de Akşam semalarını süsleyen bulutlardır; Ne garip şekilleri, ne hoş renkleri vardır, Al yığınlar ötede, pembeleri beride.</i>	Milli Mecmua	129	01.11. 1931	224
Yollar	Ahmet Kemal [Suut Kemal Yetkin]	<i>Yalnızlığı güder gibi, Sessiz akar kedergibi, Yolunu kaybeder gibi, Aranarak gider yollar...</i>	Servet-i Fünûn-U- yanış	1839- 154	12.11. 1931	374

Şiir	Sair	Şiirden Alıntı	Derzi	Sayı	Tarih	Sayfa
Heyecan	Vahdet Gül- tekin	<i>Yüreğim atıyor, göğnüm parçalanıyor, Heyecan... Heyecan... Heyecan içindeyim. Damarlar ve nabzım bir alevle yanıyor, Kızıl kan... Kızıl kan... Kızıl kan içindeyim.</i>	Muhit	39	01.01. 1932	33
Kış	Esat Demir Ay	<i>Kış, gamlı ufukların dertli gözyaşlarından Billur katralar yapıp, dizdi kuru dallara. Yeşil örtülerini alınca başlarından Dağlar, döndü saçları beyaz bir ihtiyara.</i>	Muhit	40	01.02. 1932	33
Mart	Vahdet Gül- tekin	<i>Sulardan esen rüzgâr okşuyor yaprakları, Bayramda birbirini öpen bebekler gibi, Güneşle yıkanırken semanın temiz kalbi. Bulutlar bir uykudan kalkın göz kapakları.</i>	Muhit	41	01.03. 1932	39
Siyah Sen- foni	Reşit Süreyya [Gürsey]	<i>Geceler alnımda tacı tahtımın Ruhumda figanım musiki bana... Siyah alevim ben istemem ziya Batıyor derine... Daha derine...</i>	Mektep	11	07.03. 1932	198
Günler	Şevket Hıfzı [Şevket Rado]	<i>Kiminde gölgeler aldı elimi, Kimi bir gözyaşı, bir sükût, kimi, Birimiz onlara 'durun!' dedi mi? İstemem gelmeyin hiç geri günler...</i>	Muhit	42	01.04. 1932	9
Alnımın Yazıları	Muvakkar Ekrem [Talu]	<i>Yıpranan bir ömürle eskidikçe seneler, Taşa kazılmış gibi gözüktü birer birer. Bir dert halinde her gün alnımın yazıları...</i>	Servet-i Fünûn-U- yanış	1893- 208	24.11. 1932	416
Rüyamız	Cahit Sıtkı [Tarancı]	<i>Uyanabilir miyiz sanki böyle rüyadan? -Asırlar kadar uzun, müphem ve tatlı bir an- Biz o kadar sarhoşuz, o kadar sarhoşuz biz!</i>	Muhit	50	01.12. 1932	9
Ne İleri Ne Geri	Necip Fazıl [Kısakürek]	<i>Ne de istiyor içim Penceremin altına Kapımın ta yanına Bir genç âşık otursun Başını taşa kosun Ve derin, sıcak, uzun Şarkısını okusun.</i>	Muhit	50	01.12. 1932	16
Güneşe Âşık Çocuk	Cahit Sıtkı [Tarancı]	<i>Güneşe kavuşabilmek için çocuk, Gündüzün, boş yere çırpınır durur. Nihayet, nihayet geceleyin çocuk, Koynunda güneşle beraber uyur.</i>	Muhit	51	01.01. 1933	33
Kadınlar ve Mevsimler	Halil Bedi [Yönetken]	<i>Baharı yaşatan çiçekler pek az, Ne esmer, ne kumral, sarışın, beyaz, Hepsi de gönlümde inleyen bir saz Binde bir sunduğum o emel gibi.</i>	Servet-i Fünûn-U- yanış	1901- 216	19.01. 1933	126
Rüya	Orhan Seyfi [Orhon]	<i>Biraz daldım hayaline, Kaç yıl var ki uykusuzum. Rüya görüyorum yine, Uyandırma beni kuzum!</i>	Yeni Türk Mecmuası	6	01.03. 1933	496

Gösterilen örneklerden de anlaşılacağı gibi, duyuş ve izlenim şiirlerini oluşturan temel unsurlardan biri, sembolist şiir zevkidir. Saf şiire has bir duyuş tarzı, ses ve söyleyiş biçimiyle şekillenen sembolist şiir zevki, şiirde insani duyguları hem soyutlama hem de somutlaştırma açısından iki yönlü çalışır. Özellikle kişileştirme sanatından yararlanmak suretiyle şairler, görüp üzerine düşündükleri dış dünyaya ait nesne, manzara vb. unsurlar üzerinden edindikleri izlenimleri şiirin malzemesi haline getirirler.

Ömer Bedrettin Uşaklı, Ahmet Muhip Dıranas, Cahit Sıtkı Tarancı, Halide Nusret Zorlutuna ve Necip Fazıl Kısakürek gibi şairlerin, dönemde duyuş ve izlenim şiirleri arasında değerlendirilebilecek metinleriyle öne çıktığı söylenebilir.

Yalnızlık Şiirleri

Yalnızlık, edebî metinde kurulmak istenen çatışma unsurunun oluşumunda sıklıkla başvurulan bir tema olarak belirir. Ancak edebî metinde doğrudan yer almasıyla, ana temayı destekleyecek bir başka çatışma unsuru olarak kullanılması arasında bazı farklılıklar vardır. Yalnızlık, bu başlık altında değerlendirilen şiirlerin ana temasıdır. Dolayısıyla bu başlık altında değerlendirilen şiirlerin, yalnızlık temasını doğrudan işleyen, yalnızlığı bir problem olarak şiirin temeline yerleştiren metinler olduğunu söylemek gerekmektedir.

Bu şiirleri ilginç kılan bir özellik, genellikle 1930'lu yılların başında yazılan şiirler arasında kendilerine rastlanıyor oluşudur. Türk şiirinin modernleşmesi bağlamında, şiirde “küçük insan” ve “gündelik hayatın şiire yansması” gibi unsurlar ortaya çıktığında, daha somut örnek ve ifadelerle gündeme gelen yalnızlık; bu akışın hemen başında daha soyut, içsel ve genel bir kavram gibi kabul görerek metinlere girmektedir.

“Gurbet Şairi” olarak nitelendirilen Kemalettin Kâmi, yalnızlık temasını bir üst kademeye çıkartarak, kendisine yakıştırılan niteliğine uygun biçimde duygu durumunu kimsesizlik seviyesine yükseltmiştir. İctihad mecmuasında yayımlanan “Kimsesizlik” adlı şiiri, örneklem içinde karşılaşılan metinler arasında yalnızlık temasını şiirin ana teması olarak kullanan ilk metindir:

KİMSESİZLİK

Yıllardır ki bir kılıcım kapalı kında,
Kimsesizlik dört yanımda bir duvar gibi.
Muzdaribim, bu duvarın dış tarafında
Şefkatine inandığım biri var gibi...

Sanıyorum saçlarımı okşuyor bir el,
Kıpırdamak istemiyor göz kapaklarım;
Yan odadan bir ince ses diyor gibi “gel”...
Ve hakikat bırakıyor hulyamı yarım...

Gözlerimde parıltısı bakır bir tasın,
Kulaklarım komşuların ayak sesinde...
Varsın yine bir yudum su veren olmasın,
Başucumda biri bana: “Su yok!” desin de...

Kemalettin Kâmi (*İctihad*, S.277, 11 Temmuz 1929, s.3)

Özne, kimsesizlik hissini bir duvara benzeterek, hissin insanı sıkıştıran bir yapısı olduğundan söz eder. Şiirdeki imaj, bu sıkışıklık hissi üzerinde kurulmuştur. “Yıllardır kapalı olan bir kında duran kılıç” benzetmesi de aynı sıkışıklık hâlinin betimleyicisidir. Şair-özne, “bu duvarın dış tarafı”nı işaret ederek, kendi iç dünyası ile dış dünyanın

sınırlarını belirlerken, kendi iç dünyasının öz niteliğinin de bu sıkışıklık hissinden ibaret olduğunu vurgulamış olur. Şiirin ikinci biriminde *kimsesiz* olmadığı bir hayal kuran özne, hakikatin bu hayali yarım bıraktığını ifade ettikten sonra üçüncü birimle kimsesizliğin oluşturduğu sıkışıklık hissini vehametini başka bir çaresizlik durumuna bağlar: Susuzluğu dindirecek bir su olmasa bile özne, bu durumdan kendi başına farkında olmak yerine; haberdar edilmeyi tercih etmektedir. Bu metaforla da şairin kendi iç dünyasındaki duygu durumundan bile kendi benliği vasıtası ile değil; dış dünyadan birinin varlığı vasıtasıyla haberdar olmak istemesi vurgulanmıştır.

Benzeri bir “sıkışıklık” hissini oluşturan duvar benzetmesi, Cahit Sıtkı [Taran-cı]’nın *Muhit*’te yayımladığı “Odamda Sükût” adlı metinde de göze çarpmaktadır.

ODAMDA SÜKÛT

Tavan bir anne gibi eğilmiş üzerime,
Duvarlar etrafımda kardeşlerim gibidir;
Su dolu gözlerini vermişler gözlerime.

Söylemek istiyoruz, çıkmıyor ki sesimiz.
Benim mi, onların mı, atan kimin kalbidir?
Birbirine karışıp gidiyor nefesimiz.

Cahit Sıtkı (*Muhit*, S.47, 1 Eylül 1932, s.19)

Şiirde yalnızlığın çeşitli objeler üzerinden çoğaltılarak bir aileye benzetilmesi söz konusudur. Özne, yalnızlığı vurguladığı sırada kendi etrafını çevreleyen evinin, odasının unsurlarını kişileştirerek adeta kendisini de bu eşyaların bir parçası hâline getirir. Şiirin ikinci birimini oluşturan üçlükte görünen “Benim mi, onların mı, atan kimin kalbidir?” dizesiyle pekiştirilen bu duygu durumu, öznenin içselleştirdiği yalnızlık hâli içerisinde adeta kaybolduğunu sezdirmektedir. Bu, bir sıkıntı hâlinin, alışkanlığa dönüşmesini de ifade eder nitelikte bir benzetme tercihidir.

Aynı derginin ilerleyen sayılarında yayımlanan “Ömrümde Sükût” adlı metnin duygu dünyası, “Odamda Sükût” adlı metnin daha da genişletilmesinden ve şiiri söyleyen öznenin sezgisel duyuşunu kendi odasından çıkarıp insan ömrüne yöneltmesinden ibarettir. Şiirin başlığı da bu dikkatin göz önünde bulundurularak seçildiğini gösterir niteliktedir:

ÖMRÜMDE SÜKÛT

Çingiraksız, rehbersiz, deve kervanı nasıl,
İpekli mallarını kimseye göstermeden,
Sonu gelmez kumlara uzanırsa muttasıl,
Ömrüm öyle esrarlı geçecek ses vermeden.
Ve öylece bu ömür, bu ömür her dakika,
Bir buz parçası gibi kendinden eriyecek.
Semada yıldızlardan, yerde kurtlardan başka,
Yaşayıp öldüğümü kimseler bilmeyecek!

Cahit Sıtkı (*Muhit*, S.48, 1 Ekim 1932, s.27)

Öyle görünmektedir ki Cahit Sıtkı için sükût kelimesinin anlamı bir bilinmezlik durumunu da beraberinde taşımaktadır. Sükût, çoğunlukla arzu edilen bir durumdur. Yalnızlığın oluşturduğu tedirginlikten ziyade, sessizlik içindeki huzur hâlinin bir göstergesidir. Bununla birlikte şairin kullanım alanında kelime, olumsuz bir havaya bürünür. İki şiir bir arada okunduğunda sükût kelimesinin işaret ettiği duyuş tarzı; kendisine alıştıran, sonu gelmez, gizemli ve dış dünyadan uzak bir duygu hâliyle belirir. Bu sükût, şair-özenin aklına unutulmasını, belki de hiç hatırlanmayacak olmasını getirmektedir. “Semadaki yıldızlar” ile “yerdeki kurtlar”ın bilinçsizlik seviyesi, bir önceki şiirde geçen “tavan” ve “duvarlar”dan farksızdır. Özenin var olduğuna, yaşadığına tanık gösterdiği eşya, cisim ve canlılar bu özellikleriyle ortaklıklar; ayrıca şairdeki “hatırlanma arzusu” da büyük bir ümitsizlikle pekiştirirler.

Şevket Hıfzı [Rado]’nın aynı dergide yayımladığı “Yalnızlık” başlıklı şiir, hem *Muhit* dergisinin yalnızlık temasına ayırdığı yeri hem de şairin Cahit Sıtkı’nın yalnızlık temasını işleyiş biçiminden farklılaşan söyleyişini göstermek bakımından önemlidir:

YALNIZLIK

Alnımda alnımdan da sıcak bir el
Olsa da o eli ah tutabilsem...
Ruhumu bir rüzgâr, ömrümü bir sel
Alsa da kendimi unutabilsem...

Bir akşam havası sarsa her yeri,
Yanan mum doldursa karşı sediri,
Başımda oturup ağlasa biri,
Elimle yaşını kurutabilsem...

Şevket Hıfzı (*Muhit*, S.52, 1 Şubat 1933, s.25)

Özne, kendi iç dünyasına bakarken, kendisinin yanında bir başka kişinin olmasına duyduğu özlemi dile getiren dizelerle şiirini kurmuştur. “Ruhunu bir rüzgârın, ömrünü bir selin almasını isteyen” özne, kendi iç dünyasını duyup dinlemek yerine, başka bir kişinin dış dünyadaki varlığı ve beraberinde getirdiklerine kapılıp gitmek isteğini sembolize etmektedir. Özenin “kendimi unutabilsem” diye ifade ederek, iç dünyasına bakmak yerine dış dünyadan bir varlığın getirdiklerine kapılmak istemesinde “sıkıntı”nın etkisi vardır. “Karşı sedir” boştur, şair, yanan mum ışığının bu objeyi doldurmasını istemekte, başında oturacak olan kişinin kendi hâline üzülmekten ağlamasını hayal etmektedir. Kendisinin “elimle yaşını kurutabilsem” ifadesi, kendi iç dünyasındaki üzüntü ve sıkıntı hâlini, başka bir kişinininki ile değiştirmek istediğini, kendisinin üzülen, teselli eden konumuna geçmek istediğini göstermektedir.

Yukarıda üzerinde durulan şiirlerin dışında, örnekleme oluşturan diğer şiirler arasında *Yalnızlık Şiirleri* başlığı altında değerlendirilenler, aşağıda verilmiştir:

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Yalnızız	Şukufe Nihal [Başar]	<i>Yalnızız ruhumuzda ebedi bir gice var... Lahzada milyonlarla kalp çırpınan bu yerde, Bir deva bulunmadı yalnızlık denen derde; Bekleyen sesimize ses vermiyor ufuklar.</i>	İçtiha	312	01.01. 1931	5549
Yalnızlık	Ahmet Muhip [Dıranas]	<i>Akşamları bir taşın üzerine oturup, Bana yabancı sesle şarkılar söylüyorum. Bir sevinç içirimden taşıyor, durup durup: -Sende yeniden doğdum, ey kralım diyorum!</i>	Türk Yurdu	232	01.02. 1931	14
Gidiyorum	Cahit Sıtkı [Tarancı]	<i>Çölde bir yolcu gibi yalnızlığın içinde Kavrulup gidiyorum. Pervasız serçe gibi hep ganimet peşinde Savrulup gidiyorum Bir kış güneşi gibi bulutların esiri, Görünüp gidiyorum. Ne belli bir yerim var, ne de sevdiğim biri, Sürünüp gidiyorum.</i>	Muhit	34	01.08. 1931	52
Aynalar	Cahit Sıtkı [Tarancı]	<i>Aynalar, aynalar, sevgili aynalar, Yok, beni anlayan, seven sizin kadar. Öldükten sonra da, yine sizin kadar Kim beni düşünür, hayalimi saklar?</i>	Muhit	52	01.02. 1933	25

Bu metinler bir arada düşünüldüğünde belirginleşen özellik, daha önce de ifade edildiği gibi yalnızlık temasının şiirde ana tema olarak kullanılmasının 1930'lu yılları bulmasıdır. Yalnızlık temasını işleyen şairler arasında önemli bir yeri olan Cahit Sıtkı'nın bu temayı ve yalnızlık üzerine geliştirdiği duyuş biçimini yaygınlaştırmak konusunda önemli bir yeri vardır. Aynı duyuş biçimi, yalnızlık temasının da bir yardımcı tema olarak işlendiği ihtiyarlık ve ölümle ilgili şiirlere de özellikle Cahit Sıtkı tarafından taşınmıştır.

İhtiyarlık ve Ölüm Şiirleri

İhtiyarlık ve ölüm teması da tıpkı yalnızlık teması gibi edebî metinlerde kendisine sıklıkla yer bulan unsurlardandır. Özellikle ölüm teması, hayat karşısında en büyük zıtlığı oluşturması bakımından yerine başka bir şey konulamayacak kadar güçlü bir çatışma unsurudur. Çalışmanın zaman aralığında bulunan ve Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin ilk örneklerini oluşturan şiirler arasında ölüm temasının çoğunlukla ihtiyarlık duygusu ile birlikte verilmeye çalışıldığı görüldüğünden, bu iki kavram bir başlık altında değerlendirilmiştir. Şiirde söz edilen ihtiyarlık ve ölümün ortak özelliği, kendilerinden korkulan durumlar olmasıdır. Şair-özne, kendisini ihtiyar olarak tasavvur etmekten çok dış dünyada ihtiyarlayan veya ölen kişilerin üzerinden ölüm kavramına yaklaşmış, bir gün kaçınılmaz olarak gelecek olan bu hâllerin karşısında kendi iç dünyasında yaşadığı karışıklığı ifade etmiştir. Kimi zaman ise şair-öznenin, bir ölünün bilinci ile kendi bilincini özdeşleştirerek konuştuğu görülür.

Nâzım Hikmet, Ahmet Kutsi, Ahmet Hamdi gibi farklı şiir görüşlerine sahip olan şairler için bile ihtiyarlık ve ölüm kavramlarının benzeri bir duyuş geliştirdiğini söylemek mümkündür. Ölmenin şairlerin iç dünyasında oluşturduğu duygunun temelinde tedirginlik yatar. Özne, yaşlanmak ve ölmek istememektedir. Bu başlık altında incelenen şiirlerde ölümü dinî değerler etrafında benimseyip teslimiyetle bu hâle yaklaşan bir bilinçten söz etmek mümkün değildir. Ölümün ve ölüme giden yolda önemli bir gösterge olan ihtiyarlığın yarattığı his, söyleyiş tarzındaki ifadesini hiçlik, boşluk, bilinmezlik gibi kavramlarda bulur.

Nâzım Hikmet [Ran]’in hece vezniyle şiir yazdığı yıllara ait olduğu düşünülebi-
lecek eski şiirlerinden birisi, *Yarın* dergisinde görünür. “Delinin Birinci Duası” adlı
bu şiir, ihtiyarlıktan korkan bir öznenin duyusunun şiire yansımaları olarak okunabilir:

DELİNİN BİRİNCİ DUASI

Fâni halk ettiyse beni de eğer
Zaman gelecek ki yorgun gözlerim
Derin çizgilerle çevrilecektir.
Yarabbi, o zaman kış olsun, derim!

Uzun, sonsuz, bir kış, son kar yağarken
Bahçeler bir daha çiçeklenmesin.
Tahammül edemem, ben ihtiyarken
Membayı kurusun her gülen sesin...

‘İhtiyar’ diyerek kadid elimi
Çizgisiz ağzıyla öperse bir genç,
Yarabbi, o zaman doğrult belimi...
Yanında za’fımla olmayım iğrenç!

Nâzım Hikmet (*Yarın*, S.25, 6 Nisan 1922, s.14)

Şiirin adında karşılaşılan “deli”, olmayacak bir duada bulunduğu için metin içinde verilen duygu hâlini temsil etmesi bakımından anlamlı bir göstergedir. Özne, yaşlanmanın iç dünyasında oluşturduğu kaygılanmayı *olmayacak şeyler* isteyerek bastırmaktadır. “Bahçelerin bir daha çiçeklenmemesini”, “her gülen sesin kaynağının kurumasını” istemekte, kendi “kış”ında her yanın kış olmasını dilemektedir. Son dörtlülükte başka bir gencin kendi ihtiyar elini öpmek istediği günler geldiğinde; onun yanında mahcup olmak istememektedir. Burada ihtiyarlıkla ilgili iki duyuş vardır: Birincisi, ihtiyarlığın henüz genç olan şair-özne tarafından bir *zaaf* olarak görülmesi; ikincisi ise ihtiyarlığın ‘iğrenilecek’ bir şey olmasıdır. Metindeki ilgi çekici nokta, öznenin iç dünyası yok olurken, dış dünyayı da beraberinde yok etmek istemesidir.

Ahmet Kutsi [Tecer]’nin halk şiirine has bir ses ve söyleyişle beliren bir şiiri, halk şiirinin sesi ve söylemine içeriğinde sıklıkla yer veren *Millî Mecmua*’da görünür. “Ölü” isimli bu şiir, bir ölünün, artık var olmayan bilincini dile getirme biçimiyle kurgulanmıştır:

ÖLÜ

Bir sonsuz rüyaya açılmış gözler
Yummayın, yummayın kirpiklerini!
Ağzından dökülen bu sessiz sözler,
Çağırıyor çağırıyor sevdiklerini.

Gelmiyor, gelmiyor o yüzler niçin?
Kaybolmuş koynunda onlar da hiçin
Bilmiyor boyunun ölçüsü için
Başının ucuna geldiklerini.

Bilmem ki adını acep kim saklar?
Terk etmiş şimdiden onu kucaklar;
Besbelli üşütür soğuk topraklar,
Soymayın, soymayın giydiklerini!

Ahmet Kutsi (*Millî Mecmua*, S.31, 15 Şubat 1925, s.507)

Şiirin ilk iki dörtlüğünde şair-özne, bir ölünün silüetini, kendi iç dünyasında çağrıştırdığı izlenimlere dayandırarak tasvir eder. Ölünün gözleri, “gözleri açık gitmek” deyiminin ifade ettiği şekilde, ulaşamadığı ve ulaşma ihtimalini de artık geride bıraktığı bir arzu yüzünden açık kalmış olmalıdır; ancak şair-özneye göre bu gözler “bir sonsuz rüyaya açılmıştır”. Özne, ölünün etrafındakilerden onun “kirpiklerini yummamalarını” ister. Ölünün ağzından döküldüğünü düşünen bazı sesleri yorumlayan şair-özne, onun sevdiklerini yanına çağırdığını / çağırmak istediğini belirtir. İkinci dörtlüğün ilk dizesinde, ölünün yok olan bilincine bir gönderme vardır: “Artık hatırına gelmeyen yüzler de kendisi gibi hiçliğin içinde kaybolmuşlardır.” Yanına gelen kimselerin belki de sevdikleri olduğunu *sanan* ölü, o kimselerin aslında ne için geldiklerinden haberdar değildir. Son dörtlükte şair-özne, kendi bilinci üzerinden konuşmaya başlar. Şiirin son iki dizesi ölen bir kimsenin geride bıraktığı hayatta kalma isteğini temsil etmesi bakımından oldukça vurucudur. Aynı dergide, aynı isimle yayımlanan bir başka şiir, Ahmet Hamdi [Tanpınar]’ye aittir:

ÖLÜ

Kabrimi gösteren taş parçasından
Yıllarla silinmiş olsa da adım,
Bir zaman, ey yolcu, ben de yaşadım.
Çılgın heveslerim vardı benim de,
Benim de raşeler gezdi tenimde.
Alnımda bahtımın kırılmaz tacı,
Ben de ey yolcu, şen yahut kavgacı
Adımlarla gezdim hayat yolunu
Ve bir avuç toprak oldum en sonu

Ahmet Hamdi (*Millî Mecmua*, S.65, 15 Temmuz 1926, s.1057)

Tanpınar’ın şiir dünyası bağlamında erken metinlerinden biri olarak değerlendirilebilecek olan “Ölü”, yaşamak hevesinin beyhudeliğine dikkat çekmektedir. Mezar-

lıktan konuşan ve yoldan geçen bir kimseye seslenen bir ölünün zihninden söylenen dizeler, bir tecrübeye işaret etmektedir. Ölenlerin, bir süre sonra hayatta kalanlar için hiç yaşamamış gibi algılanmasını bir taraftan “Yıllarla silinmiş olsa da adım / Bir zaman, ey yolcu, ben de yaşadım” dizeleriyle ifade eden özne, aynı anda hayatta kalan herkesin de bir gün öleceğini işaret ederek, yaşamak gayesinin boşluğunu vurgulamış olur. Metnin en ilginç imajı olan “bahtın kırılmaz tacı”, kendi iradesi ile yaşayan bireye, ölümün hatırlatıcısı olarak kullanılmıştır. En sonunda varılacak olan nokta bir avuç toprak olmaktır.

Zamanın, insan ömrünün aleyhinde çalıştığını somut bir gösterge üzerinden sade bir söyleyişle dile getiren Necip Fazıl [Kısakürek], “Saat XII” adlı şiirini *Türk Yurdu* dergisinde yayımlamıştır:

SAAT XII

Çın, çın on iki hece...

Çaldı bir eski saat.

On ikide her gece

Bana diyor ki saat:

Dün, bugün, yarın, siz, biz,

Bu yayın içindeyiz.

Onu yüz yıl sayın siz,

Ömür on iki saat...

Necip Fazıl (*Türk Yurdu*, S.231, 1 Ocak 1931, s.10)

Zamanın ölçülmesini sağlayan araçtan hareketle kurulan imajın, hayatın bütün olgularını kapsayan “zaman” kavramının -hem gerçek hem mecaz anlamda- bir göstergesi olduğunu işaret eden metin, ömür denilen şeyin on iki saat kadar kısa sürede geçebilen, izafi bir kavram olduğunu söyler. Bu özelliğiyle metnin esas göstermek istediği, hayatın çabuk geçecek bir zaman dilimi olmasıdır. İmajın kuruluş biçimini düzenleyen fikrin tıpkı Tanpınar’ın metninde görüldüğü gibi hayatın beyhudeliği olduğu söylenebilir. “Hayat” yerine “ömür” kelimesinin tercih edilmiş olması, şairin zihniyeti de göz önünde bulundurulduğunda metnin belirsiz bir dini referansı olduğunu düşündürür. İnsanların, dünya üzerinde geçirecekleri zaman, sınırlandırılmıştır.

Ahmet Hamdi ve Necip Fazıl’ın şiirlerinden verilen örneklerde yaşlanma ve ölümle bilgece yaklaşan ses tonu, korku hissinin öne çıkarılmasıyla Cahit Sıtkı [Taranacı]’nın şiirlerinde telaşlanır. Bir önceki başlıkta incelenen yalnızlık temalı şiirlerde olduğu gibi, Cahit Sıtkı’nın ihtiyarlık ve ölüm teması üzerine yazdığı şiirlerinin de görünür olmaya başladığı ilk dergi *Muhit*’tir:

KORKULU KÖPRÜ

Beşikten başlayıp mezara uzanan,

Tenha ve korkulu bir köprüdür ömrüm.

Ağır varlığımı aynı hızla her an

Bir baştan bir başa beyhude sürürüm.

'Haydi mezara koş' der gaipfen bir ses.
Göynümse fııldar: 'Boş kalamaz beşik.'
Hep böyle tereddüt içinde ben bikes,
Beyhude ararım bir kaçacak delik.

Cahit Sıtkı (*Muhit*, S.39, 1 Ocak 1932, s.33)

İnsan hayatının korkulu bir köprüye benzetildiğı metinde özne, ilk dörtlükte hayatın boşluğunu vurgular. "Tenha" sözcüğünün seçilmiş olmasıyla şairin zihninde yalnızlık ve ölüm kavramlarının ilişkilendirilmiş kavramlar olarak işaretlendiğı söylenebilir. Metnin ikinci kısmında ölüm ve yaşam kavramlarındaki karşıtlık gösterilmiştir: "Beřik" hayatın başladığı; mezar ise son bulduğı yerdir. Özneye gaipfen söylenen "Haydi mezara koş" cümlesi, hayatın tek yönlü akıcılığını; gönlünden geçen "Boş kalamaz beşik" ifadesi ise insanın yaşama isteğini temsil etmektedir. Özne, "hep tereddüt içinde" olduğunu belirtirken, şiire hâkim olan duygu hâlini son dizede verir: Ölümden kaçmak boşunadır. Bununla birlikte öznenin tavrı, "kaçacak bir delik" aramak yönündedir. Özneyi yönlendiren temel duygu, ölüm korkusudur.

Şairin, sembollerinin daha fazla çağrışım değeri kazandığı, benzer duyguları ifade eden bir başka şiiri aynı derginin iki sonraki sayısında yayımlanır:

GECE BİR NETİCEDİR

Hür renkler hapsedildi simsiyah bir saraya;
Birbirine müsavi gibi her şey; gecedir.
Geldi minarelerle kuyular bir hizaya.
Ya her şey dev gibidir yahut her şey cücedir.

Bir yol bile kalmadı gözlerden hafızaya.
Bu, başlayan, belki de biten bir işkencedir.
Aynadır boş kafalar şimdi bir muammayla.
Bu, içinden çıkılmaz bir müthiş bilmececi.

Bütün perdeler indi, bitti bütün komedya.
Ve sükût dudaklarda can veren son hecedir,
Şimdi her kımıldanış usulca, sessizceci.

Bir torba tutmuş gibi boşlukta bir el güya,
Gülen, ağlayan başlar düştü aynı torbaya.
Gece bir sebep değıl, belki bir neticedir.

Cahit Sıtkı (*Muhit*, S.41, 1 Mart 1932, s.11)

Gece kelimesinin bir son, dolayısıyla "ölüm" yerine kullanılmasıyla meydana getirilen bu şiirde, kabullenilen bir tavrın korkunun önüne geçtiğı söylenebilir. Ölümün herkesi ve her nesneyi eşit kılacağına dair bir düşüncenin yönlendirdiğı ilk dörtlükte,

Cahit Sıtkı'nın sıklıkla başvurduğu karşıtlıklardan olan "dev" ile "cüce"lik durumuna da rastlanır. Gecenin karanlığının nesneleri birbirinden ayırt edilemez hâle getirişi üzerinden kurulan imaj, minare ve kuyu göstergeleri ile temsil edilen uhrevi ve dünyevi duyuların eşitlenmesiyle güçlendirilir. "Bu, başlayan, belki de biten bir işkencedir." dizesiyle hayat karşısındaki tavrını belli eden özne, hayatı içinden çıkılmaz müthiş bir bilmeceye benzetmektedir. Özne, ölümden emindir; fakat hayat hakkında şüpheler taşır. Bütün perdelerin inmesi, sessizliğin dudaklardan dökülen son ses olması, gülen, ağlayan bütün başların hep aynı torbaya düşmesi; daha önceki şiirlerde de sezdirilen "yaşamının beyhude bir çabadan ibaret olması" duygusunun ifadeleridir. Özne, geceyi -yani ölümü- bir sebep olarak değil; bir sonuç (netice) olarak değerlendirir. Dolayısıyla ölümü yeni bir başlangıç olarak görmek yerine, *belki* bir son olarak görmektedir.

Yayıncılık macerası çok kısa süren ve yalnızca bir sayı çıkabilen Ankara merkezli *Kor* dergisinde, Faruk Mümtaz imzalı "Ezrail [Azrail]" başlıklı bir şiire rastlanır. Bir sayı yayımlanmış bir dergide dahi ölüm temasını işleyen bir şiirin varlığı, bu temanın dönem içindeki popülerliğini işaret etmesi bakımından önemli bir gösterge olarak değerlendirilebilir.

EZRAİL

Alnıma gölge veren bir tutam beyaz saçın
Duyacağım zevkini ben titreye titreye
Gözleri gece gibi bu garip Ezrailin
Yüzüne bakacağım kime benziyor diye

Dökülürken saçları yüzüme, dudağıma
Görünmeyen elleri saçlarıma değecek
Yeşil giyen Ezrail eğilip kulağıma
Ömründe akşam oldu, haydi uyu diyecek

Faruk Mümtaz (*Kor*, S.1, 1 Nisan 1932, s.12)

Metinde, bir ölüm temsili olarak Azrail ile karşılaşacağı anda onun "yüzüne bakmak" isteyen bir özne vardır. Bu söyleyiş, Azrail'in nitelikleri belirsiz bir tasviri ile devam eder. Bireyin ölümle yüzleşmesini sembolize eden bu sahne karşısında şair-öznenin tavrı, rahattır. Buradan da ölümle yüzleşmekten kaçınmayan bir bilincin varlığı çıkarılabilir. Metnin ikinci dördlüğünde öznenin bilinci sıradanlaşmış benzetmelerle sürer ve ilk kısımdan ayrılır: "Saç"ların sıklıkla vurgulanması, Azrail'in yeşil giymesi, görünmeyen elleri ile saçlarına değmesi özneyi telaşa veya korkuya sevk etmez. Azrail'in davranışları nazik olarak tasvir edilmiştir. Azrail, son sözlerinde dönemin gözde ölüm sembolü olan "akşam"ı kullanır. Ölüm hâlinin uyku üzerinden ifade edilmesi ise, öznenin ölüm karşısındaki sakin tavrını pekiştirmektedir.

Örnekleme oluşturan şiirler arasında ihtiyarlık ve ölüm temasını işleyen şiirler aşağıdaki gibidir:

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Melekül-mevt	Faruk Nafiz [Çamlıbel]	Bir ölüm meltemi halinde eserken nefesin, Ömrü bir dal gibi âşıklarının, sallanıyor; İhtiyarlar yanyor, körpe çocuklar yanyor; Sen köyün sıtmalı bağrında cehennem mi, nesin?	Süs	12	14. 09. 1923	5
Mezaristan	Orhan Şaik [Gökay]	Esra benziyor görünen içli manzara Akşam olup da sis çöküyorken mezarlığa Bir kâinat nasıl sığıyor böyle bir darlığa Kimdir veren hitabeti bu taşlara	Çağlayan	13	15. 04. 1926	5
Feragat	Cemil Sena [Ongun]	Ne arzusu kalmış, ne mefkûresi Tatmadığı bir şey kalmamış burada. Cehennem nerededir? Cennet neresi? Sormadan çekilmiş geldiği yurda...	İçtiha	228	15. 05. 1927	4363
Odamda Akşam	Sabri Esat [Siya vusgil]	Sarartır hasta bir renk gölgelerin yüzünü: Başucumda ihtiyar bir el koyar lambamı... Biz; üç dost alımızda gezerken solgun bir iz, 'Ya Rab son demimize kadar uzasın akşam!'	Hayat	25	19. 05. 1927	12
Aynada Çizgiler	Osman Nuri [Peremeci]	Günden güne sönüyor gözlerimde ışıklar, Canlı bir tarih alan muzdarip kırışıklar. Haşin bir kitabenin yüzümdeki izleri Andırıyor çehremde dalgalı denizleri.	Servet-i Fünûn	1645 - 171	23. 02. 1928	227
Şairin Ölümü	Vasfı Mahir [Kocatürk]	Ardımda bin bir gönül ızdırabımdan derin Matemini tutacak bir mukaddes kederin; Ölümüm gösterecek dünyaya ölümünün Hem en şerefisini, hem en mukaddesini...	Meşale	2	15. 07. 1928	2
İhtiyar Öksüzler	Refik Fikret	İhtiyar öksüzler! Ben de siz gibi Yıllardır döğünüp çırpınmaktayım Bana da mâbeddir her kaya dibi Orada kendime tapınmaktayım.	İrmak	12	01. 09. 1928	13
Gölge	Osman Faruk	Hayat dalgalarına gölge bir girdap sanki Ebedi akşamlarda gölge öyle çoban ki Birsürü diye bekler belki onları yarın.	Servet-i Fünûn	1673 - 199	06. 09. 1928	267
Sone	Ziya Osman [Saba]	Ölüm bir anne gibi bize açınca kucak, Bir tek vücut olacak kederim de yasın da. Ben bugün su ararken elinin azasında, O akşam sıcağının kanıma karışacak.	İçtiha	278	18. 07. 1929	11
Minelmev	Ahmet Kutsi [Tecer]	Her mezar başında artan hevesle, Ruhuma bir Yasin okusun, sesle, Bu son benzeyişim olsun herkese, Bütün arzum budur olup olacağı...	İçtiha	285	15. 11. 1929	5293
Ademe Götürüldü	Necmettin Necip [Esin]	Uzun uzun ağladı bir kadın derinlerden, Neredesin; melek yavrum, sevgili yavrum nerede? Yapraklar birer birer soldu yere döküldü, Dediler sarı bir kız ademe götürüldü.	Çukurova'da Memleket	15	01. 06. 1930	13
Yaşamak İstiyorum	Galip Nâşit [Arı]	Anladım ki simsiyah Korkunç bir kuyu adem, Bu boş karanlıkta, ah... Ben kaybolmak istemem.	Servet-i Fünûn - Uyanış	1770 - 85	17. 07. 1930	110
Toprak Kokusu	Mehmet Selim	"Topraktan" diyoruz yüksele koku Alırken toprakta yatanlar nefes, Ferahlık verince kalplerine su. Toprakta soluyuş, toprak kokusu!	Servet-i Fünûn - Uyanış	1780 - 95	25. 09. 1930	271
Adem Yolcusuna	M. Turhan Tan [Samih Fethi Alâeddinpaşazade]	Ölüm ateşi ile yanıp dağlanan yollar Da mı yoksa geniş mi, sonsuz mu var mı ucu? Söyle! Dünya gibi mi kabre bağlanan yollar Ey! Yokluğa karışan, kaybolup giden yolcu.	Muhit	25	01. 11. 1930	60

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Mezar Taşları	Necmettin Faik	<i>Lâkin bahtiyarsınız, ey mezar taşları! Size armağan diye sunulur gözyaşları, Taze hasretler açan ruhlarda yeni baştan...</i>	Adım	6	01. 02. 1931	4
İhtiyarlığım	Ferit Ali [Küçükagaolu]	<i>Ademe giden yolda karanlıklar yoldaşım Kederlerden bembeyaz karlı dağ gibi başım! Gözlerim perde perde artık bulutlanmakta...</i>	Servet-i Fünûn - Uyanış	1876 - 191	28. 07. 1932	131
Beş Plaktan Birincisi	Şehitkadoğlu Vecihi Nedim	<i>Kabrımı dağlara kazmayın sakın; Her geçen göğsüne çiçek bağlasın... Ne anam, ne bir kız ve ne bir kadın, Başımda bir dertli bülbül ağlasın!</i>	Resimli Şark	30	01. 06. 1933	10

Alıntılarla gösterilen şiirlerin kelime kadrolarında ve duyuş biçimlerinde akşam, korku, ömür, adem, karanlık, kaybolmak gibi kelime ve kavramlara rastlanmaktadır. Daha önce ifade edildiği üzere bireyin iç dünyasını yansıtan şiirler içinde, ihtiyarlık ve ölüm karşısındaki duygular, teslimiyetten ve tevekkülden büyük oranda uzak olmakla birlikte, hayatın anlamsızlığı üzerine yoğunlaşmış durumdadır. Hayattan sonrası için emin olmayan özneyi iç dünyası ile çatışmaya sevk eden bu tavrın, sıkıntı ve bunalım duygusunu şiirde işlemek ve hissettirmek için bir araç mahiyeti taşıdığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bunun yanı sıra ölüm temasının, bireyin iç dünyasını yansıtan ya da daha kapsayıcı bir ifadeyle sade dille saf şiiri sürdüren şairler arasında hayal dünyası bakımından birleştirici bir özelliği olduğuna da değinmek gerekmektedir. Şükran Kurdakul, Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin ilerleyen yıllarında aynı çizgiyi takip eden şairleri de katarak şöyle bir çıkarımda bulunur:

Yahya Kemal'in 'Ruhun kıyısız bir denizde uçarak, yıldızlar ülkesinde yükseğe açıldıkça hayal edilen âlemi göreceğine' inandığını biliyoruz. Bu inanç ve umutla 'rahatça dal, ölüm sonu gelmez bir uykudur' diyordu Yahya Kemal. Ahmet Hamdi ve Necip Fazıl da ölüm düşüncesi ile birlikte sonsuzluk (ebediyet) kavramından kaynaklanan şiirler yazdılar. Ziya Osman Saba, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Celâl Sılay yer yer Ahmet Muhip Dırnas ve Cahit Sıtkıda da ölüm, ahret varsayımı, Tanrı, mezarlık, tabut, öteki dünyadakiler gibi temalarda idealist düşünceler ses verdi. Ölüm, önceleri yalnızlığında büyüyen bir korku nedeni gibiydi Necip Fazıl için (Kurdakul, 1994: 47).

Geçmişe Özlem ve Pişmanlık Şiirleri

Geçmişe Özlem ve Pişmanlık Şiirleri başlığı altında örnek olarak gösterilen metinler, şiirin merkezine *tecrübeyi* koyar. Tecrübe, rasyonel bir algıyı bildirir; ancak tecrübelerden çıkarılacak dersler üzerine düşünmek yerine yaşanmamış hayata duyulan özlemin öncelenmesi, idealize edilen bir duygunun ifadesi hâline gelir. Şair-özne, hayatı boyunca başından geçmiş birtakım olayların bilgisiyle geçmişine bakmakta ve geçirdiği zamanı iyi veya verimli hatırlamamaktadır. Öznenin iç dünyasında çatışmaya yol açan bu durum, metine çeşitli unsurlar üzerinden taşınır. Bunlardan en belirginini aşktır. Aşk peşinde boşa geçirildiği düşünülen hayatın verdiği acı, dış dünyada olmaksızın çok bireyin iç dünyasında kendisini hissettirmektedir.

Balıkesir'in ve dönemindeki kültür hayatının önemli edebiyat dergilerinden olan *Çağlayan'da* Sabahattin Ali'nin gençlik dönemi şiirlerinden olan "Nedamet" başlıklı

şiiire rastlanır. Metin, Sabahattin Ali'nin sonraki yıllarda gelişecek toplumcu-gerçekçi edebiyat anlayışından uzak olmakla birlikte, kullandığı kelime kadrosuyla da Sabahattin Ali için ilginç bir gösterge niteliği taşır:

NEDÂMET

Hicran yollarında ben
Daha inleyecektim
Bir felâket gelmeden
Çabuk elimi çektim

Hele artık kurtuldum
Bir küçücük hicranla
Aşkta kalmadı korkum
Hakk'a sarıldım canla

Gel ey günahkâr güzel
Sen de sarıl Allah'a
Dünyada yalnız o el
Hitâm verir her âha

Sabahattin Ali (*Çağlayan*, s.5, 15 Aralık 1925, s.7)

Pişmanlık vurgusunu henüz şiirin başlığında kullanan şair-özne, ayrılığın yollarında daha çok inleyecekken, "küçük bir ayrılık" ile bir büyük felaketten kurtulduğunu dile getirir. Özneyi bu duygu hâli içine iten failin bir sevgili olduğu açıktır. Özne, aşktan herhangi bir korkusu kalmadığını söylerken, bu duygu hâlinin tam karşısına Tanrı'yı yerleştirdiğini, aşkın acısından ona sığındığını belirtir. Şiirin son biriminde kendisine seslenen bu "günahkâr" sevgili de Tanrı'ya sığınma konusunda ikna edilmeye çalışılır. Daha önce de belirtildiği gibi şiirin duygu biçimi Sabahattin Ali için ilginç bir göstergedir. Metnin içinde pişmanlık adına başka vurgu yer almazken, okuyucu tarafından pişmanlığın, "günahkâr" sevgiliyle geçirilen günlerden ötürü olduğu düşünülür.

1927'de *Hayat* dergisinde yayımlanan İsmail Safa [Semenderoğlu]'ya ait "Sorgu" adlı şiir, yaşanmış aşkın pişmanlığının, geçmişte kalan gençlik çağına duyulan özlemle birlikte işlendiği bir metindir:

SORGU

Acı günlerin hatırası

Bir zaman otağın kızıl gülşendi,
Sayısız yosmalar sarardın efem!
Kaygısız sultandın, her günün şendi;
Muradın ne olsa kanardın efem!

Ufkunda gezmezdi, sam meltemleri...
Neşenle coşardı, saz âlemleri
Bilmezdin nasıldır, yar matemleri
Sonsuz eğlenceler, kurardın efem!

Şimdi o günlere uzak mı nesin,
Şimdi geçitlerde durak mı nesin,
Bağların susmuş, çorak mı nesin,
Hangi dilber için sarardın efem?

İsmail Safa (*Hayat*, S.17, s.8, 1927)

Şiir, şair-öznenin kendi kendine konuşması şeklinde tasarlanmıştır. Özne, geçmişteki kendisinden “efem” diye bahsetmektedir. Bu hitap tarzı, öznenin artık eski si gibi güçlü, kuvvetli; kısacası “genç” olmadığını okuyucuya düşündürür. Şiirin son biriminde kullanılan “çorak” kelimesinin etkisiyle, şair-öznenin artık yaşlı olduğu ve kendi gençliğine baktığı kabul edilebilir. Metnin ilk iki birimi, bu gençlik hâlinin tasviriyle ilgilidir. Geçmişte “Yâr matemî” nedir bilmeyen, eğlenen, gülen, coşan ve “sayısız yosmalar saran” bir özne vardır. Şiirin son dizesinde “Hangi dilber için sarardın efem?” sorusu içinde kullanılan cinas, sarmak ve sararmak kelimeleri üzerinden gençlik ve ihtiyatlık karşıtlığını belirtmektedir. Aynı dizenin ikinci özelliği, bu şiirdeki pişmanlık vurgusunu da belirlemesidir. Özne, “bir dilber için” sararıp solmuştur.

1933'te yayın hayatına başlayan *Yeni Türk Mecmuası*'nda şiir tarzları yakın iki şair olan Orhan Seyfi [Orhon] ile Yusuf Ziya [Ortaç]'nın benzer duygu hâllerinin etrafında şekillenen şiirleri peş peşe yayımlanmıştır.

YEİS

Yazıklar olsun ki geçti boş yere
Kırk yılı sürüyen şu gençlik çağım.
Şimdi ben dalından kopmak üzere
Kıvrılan bir küçük sarı yaprağım.

Çırpınan gönlümün eksildi hızı;
İçimde kalmadı o tatlı sızı.
Karardı ömrümün ayı, yıldızı!
Işıksız bir gece hep solum sağım.

Ruhumu kaplayan sonsuz yasımda
Söndü ümidim de, ihtirasım da...
Çınlıyor hiçliğim kafatasımda;
Ben artık şimdiden yarı toprağım.

Orhan Seyfi (*Yeni Türk Mecmuası*, S.5, s.396, 1933)

Orhan Seyfi'nin “Yeis” adlı şiirinde derin üzüntü hâli ile ilişkilendirdiği durum, pişmanlıktır. Yalnızca aşk acısından ötürü oluşan pişmanlık duygusuna indirgenemeyecek duygu biçimi, “kırk yılı sürüyen gençlik çağının boş yere geçmesi” ifadesi ile belirginleşir. Şair-özne, bütün gençliğini ve hayatını boş yere geçirmiş olmaktan ötürü üzüntü duymaktadır. İhtiyarlık ve ölüm duygusu ile iç içe geçmiş olan bu duygu biçimi, son birimde özellikle kendisini hissettirir. Bununla birlikte şiiri kuran temel öge, gençlik çağının boşa geçmiş olmasından ötürü duyulan pişmanlıktır.

MERDİVEN

Daha dün çıktığım bu merdivenler
Bir sonsuz bahara yükseliyordu.
Bütün sevilenler, bütün sevenler
O bahar içinden görünüyordu...

Bazı, esmerler taktım koluma,
İçtim akşamları ben yudum yudum...
Bazı, sarışınlar düştü yoluma,
Yaz güneşlerini sarıp uyudum...

Dört mevsim geçirdim her basamakta,
Kışı yazdan güzel, güzü bahardan.
Sularla eş oldum ben çağlamakta,
Gecem gündüz oldu kahkahalardan!

Koşarak çıktığım her basamağı
Bugün titreyerek dönüyorum ben,
Yakından gördükçe kara toprağı
Sönüyor, sönüyor, sönüyorum ben!

Yusuf Ziya (Yeni Türk Mecmuası, S.6, s.496, 1933)

Yusuf Ziya'nın şiiri ise Ahmet Hâşim'in Türk şiirinde belirginleştirdiği bir metafor olan "Merdiven" başlığını taşır. Şiirde hâkim olan duygu hâlinin geçmişe duyulan özlem olduğunu söylemek doğrudur. Merdiven kelimesi yine hayatı sembolize ederek bu şiir içine yerleşmiştir ve şiirin birinci, ikinci ve üçüncü dörtlükleri bu hayatın "gençlik" kısmını oluşturur. Son dörtlükte, merdivenin zirvesine, başka bir deyişle gençliğin sonuna varan şair-özne için artık aşağı iniş, ihtiyarlık, başlayacaktır. "Titreyerek dönme" ve "kara toprağı yakından görme" imajlarıyla vurgulanan durum, şair-özneyi korkutmakta, eritmektedir. Şiirde hâkim olan unsur, gençlik çağına duyulan özlemdir. Pişmanlık vurgusu geri planda kalmış / bırakılmıştır.

Örneklemleri oluşturan şiirler arasında geçmişe özlemi ve pişmanlığı dile getiren diğer şiirler aşağıdaki gibidir:

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Nedamet	Arif Dündar	<i>Geçmiş günlerime bakınca şimdi, Derim ki: ne kadar zavallıymışım; Bir vehme bağlayıp bütün ümidi, Yirmi beş yılıma nasıl kıymışım!</i>	Hayat	10	3 Şub 1927	8
Metruk Bir Kasrın Endam Aynasına	Ali Nihat [Tarlan]	<i>Her an birer hatıra yulurken önünde Hâlâ kırılmadı mı senin kolun, kanadın! Bu kadar güzellerin ufulünü gördün de, Ey taş yürekli, neden, neden parçalanmadın!</i>	Servet-i Fünûn - Uyanış	1763 - 78	29 May 1930	406

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Geriye Bakış	İsmail Safa [Semenderoğlu]	<i>Bir yıldırım hızı ile ömrüm yılları aştı, Ne sürürüm pek çoktu ne gözlerim pek yaştı. Şimdi sükun içinde coşmayan damarlarım, Kurudu bağçelerim, harap oldu bağlarım.</i>	İctihad	357	15 Kas 1932	5858
Günlerim	Cahit Sıtkı [Tarancı]	<i>Sorma bu çehre neden günden güne süzülür, Bir sevgilim yoktur ki duyduğumu duyacak. Günlerim koklamadan attığım birer güldür, Hayatım beni bile güldüren bir oyuncak.</i>	Servet-i Fünûn - Uyanış	1816 - 131	4 Haz 1931	14
Mazi ve Ben	M. Necdet	<i>Gönlümle oturdum da geçen günleri andım; Gözlerimde canlandı yılları rüya sandım, Derdime bir dert daha kattı eski acılar...</i>	Yürüyüş	9	1 May 1931	4

Örneklemleri oluşturan şiirler içinde Geçmişe özlem ve pişmanlık vurgusunun hâkim olduğu diğer metinlere göz atıldığında, İsmail Safa [Semenderoğlu]'nın bir metnine daha rastlanması, şairin şiirde temas ettiği pişmanlık duygusunun bir tesadüf olmadığını düşündürmektedir. Bireyin iç dünyasını yansıtan şiirler içinde hemen bütün sıkıntı veren duygular üzerine şiiri olan Cahit Sıtkı'nın bu tema etrafında bir şiir meydana getirmiş olması da şaşırtıcı değildir.

Gurbet Şiirleri

Gurbet Şiirleri başlığı altında işlenen şiirler, gurbette olma hâlini doğrudan şiirin merkezine alıp, bu durumun bireyin iç dünyasında meydana getirdiği acı ve boşluk duygusunu işleyen metinlerdir. Kimi zaman belirli bir bölge veya yere karşı duyulan özlem hissi, kimi zaman daha geniş bir coğrafyaya, çoğunlukla millî bir duyarlılıkla Anadolu'ya, duyulur. Bazen de yalnızca gurbette kalan bir insanın duyarlılığıyla bu duygu hâlinin işlenmesi söz konusudur.

Servet-i Fünûn dergisinde, 1927 yılında yayımlanan “Gurbet Akşamı” adlı şiir, faaliyetlerini aynı dergiyle sınırlayan Şemseddin Cem adlı bir şaire aittir ve gurbet duygusuna kuşatıcı bir üslupla yaklaşır:

GURBET AKŞAMI

Uzakta gün batıyor, kırmızı ufuklarda...
Sürüler ağır ağır iniyor yamaçlardan.
Hüzün dolu bir nefha fısıldıyor rüzgârda,
Sesler işitiliyor gölgeli ağaçlardan.

Biraz sonra karanlık kaplarken vadileri,
Durgun sulara aksi görünür yıldızların.
Kuşlar yuvalarında karşılarken seheri,
Kahkahası duyulur pınarda genç kızların.

Yollarda son yolcular, gözümde bir damla yaş,
İçimi sızlatırken mahzun gecenin gamı,
Bu ıssız tepelerden dönerim yavaş yavaş...
Ah bu gurbet akşamı, ah bu gurbet akşamı!

Şemseddin Cem (*Servet-i Fünûn*, S.1617-143, 11 Ağustos 1927, s.203)

Şair-özne, bu şiirde saf şiire ait duyuş tarzına bir duyarlılıkla akşam sembolünü metnin başlığına almış ve böylelikle akşam sembolünü gurbet duygusunu tasvir etmek için pekiştirici bir unsur olarak kullanmıştır. Çizilen akşam tablosu şair-özneyi, kalabalıklardan uzak bir noktada bir seyirci şeklinde konumlandırır. Şair, yalnızca dış dünyaya ait bir manzarayı izlememektedir. Aynı zamanda bu manzara onun kendi iç dünyasına bakmasına vesile olur. Doğaya ait tasvirler, ikinci dörtlüğün sonunda “pınarda sesi duyulan genç kızlar” ile kesilir. Şiirin ikinci anlam birimini oluşturan son dörtlükte özne, bu tabloyu izlemiştir ve içine çöken gurbet duygusuyla birlikte seyirci olduğu konumdan kalkıp, kendisini gurbet duygusunun içine sokan dış dünyaya geri dönmüştür.

Hayat dergisinde gerçek (kurmaca olmayan) bir kişi olduğu anlaşılan Nihat Ali Üçüncü (dönemin iktisatçılarından)’ye ithaf edilerek yazılmış “Anadolu Hasreti” adlı bir şiir yayımlanır. Ömer Bedrettin [Uşaklı]’e ait olan bu metin, gurbet duygusunu daha geniş bir coğrafya olan Anadolu’ya özlem üzerinden genişletir. Bunda, şairin millî hassasiyeti ve memleketçi edebiyata yakınlığının da etkili olduğu söylenebilir.

ANADOLU HASRETİ

İthaf: Nihad Ali Üçüncü’ye

Titrek sahillere güneş doğunca,
Gözlerim, görünmez dağları selamlar...
Buruşur elimde bir sarı gonca,
Ruhuma bir çamin şebnemi damlar.

İçinden bir gümüş çağlayan geçer.
Bağları gül kokan bir cihan geçer,
Şafaklar içinde karşımdan geçer
Tarlalar, çardaklar, çatlamış damlar.

Gurbet işledikçe şu uzun yıla,
Gözümün yaşında ürperir sıla,
Gönlüm dolaşırken yana yakıla,
Ovada sabahlar, dağda akşamlar.

Ömer Bedrettin (*Hayat*, S.50 10 Kasım 1927, s.8)

Metinde, Anadolu’nun doğal güzelliklerini özleyen bir öznenin hayalinde canlanan ve zihninden geçen bazı izlenimler peş peşe sıralanmıştır. Anadolu coğrafyasının özelliklerini taşıyan bu izlenimler, öznenin iç dünyasında beliren özlem duygusuyla birlikte, olduklarından daha farklı hatırlanırlar. “Gümüş çağlayan”, “Bağları gül kokan cihan” gibi benzetmeler, anılara duyulan özlemin coşkunu bir yansıması olarak okunabilir. Öznenin gönlü gurbet duygusu ile yana yakıla dolaşmaktadır.

Türk Yurdu dergisinde 1930’lu yılların başında yayımlanan “Çiçekdağı’ndan Aya Hitap” adlı şiirin, verilen önceki iki örneğe göre farklılaştığı bir yön vardır:

ÇİÇEKDAĞI'NDAN AY'A HİTAP

Yıl gibi günler geçti ben ondan ayrılalı,
Hasreti kat kat oldu bağrımın ortasında.
Yollarıma kök saldı dikenli gurbet dalı,
Teselli çeşmesinin su kalmadı tasında.

Artık sarardım soldum içimden yana yana,
Canımdan davacıdır canansız geçen anım.
Aylarca bekliyorum bir yolcu yok o yana,
Dizlerime dayansam bir yolcu yok o yana,
Dizlerine dayansam yetişmiyor dermanım.

İşte görüyorsun ki: garip bir ümitsizim.
Kaç gece boynum bükük yollarını bekledim.
Lanete mahkûm diye durduğumuz yer bizim,
Seni istikbal için bu dağa emekledim.

Sen ki ey kâinatın sırrına vakıf olan:
Nice sevdazedenin duasını alansın.
Bugün de sevdiğimin durduğu ele dolan,
Derdimi ona anlat yüreği parçalansın.

Ateşoğlu A. Polat (Türk Yurdu, S.226, 1 Ağustos 1930, s.32)

Şair-özne, şiirin tamamını bir aşk acısı ve ayrılığın getirdiği özlem duygusu üzerinden kurgulamıştır. Burada duyulan özlem, doğrudan sevgilinin kendisinedir ve metinde somut bir şekilde ifade edilir. Ne var ki metnin başlığında, ayrı düşme durumu bir yer ismi belirtilerek kurgunun zeminine yerleştirilmiştir. Özne, Çiçekdağı'ndan, Ay'a benzettiği sevgilisine seslenmektedir. Bu başlık, iki sevgili arasındaki hicranın, fiziksel bir ayrılığın neticesinde gerçekleştiğini düşündürür.

Örneklemleri oluşturan şiirler içerisinde gurbet duygusunu işleyen diğer metinler aşağıdaki gibidir:

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Gurbet Yolcusu	Rıfat Necdet [Evrimer]	<i>Ne sen duyabilirsin ne başkası hisseder, Bu çölde doğan hayat, bu çölde akıp gider! Yolunda ne bir avuç gölge ne bir yudum su, Sen ey gurbet yolcusu, sen ey gurbet yolcusu!</i>	Hayat	39	25.08. 1927	2
Gurbet Yolunda	Hâşim Nezihi [Okay]	<i>Ben bittim bu yollarda gurbet yolu bitmedi -Ey yolcu sen bitsen de ben yine bitmedim</i>	Fikirler	11	01.12. 1927	5
Yolcu	Arif Nihat [Asya]	<i>Yolların üzerinde gündüz, gece bir olur Yalcunun sofrasına kuşlar misafir olur Ne yoldan şikâyetim ne yoldan korkum Meş'udum... Buna bedbaht diyenler kâfir olur Benim yollardan gayri ne bir karış yerim var Ne uzak izlerimden başka bir eserim var</i>	Çukurova'da Memleket	1	15.05. 1929	11

Anne ve Baba İçin / Tarafından Yazılan Şiirler

Anne ve Baba İçin / Tarafından Yazılan Şiirler başlığı altında değerlendirilen metinler, ailevi bağların ve ailenin bireylerinin birbirlerine karşı duydukları sevgi, özlem, iyi niyet gibi duyguların yansımalarına vesile olan şiirlerdir. Tıpkı gurbet şiirlerinde olduğu gibi sayıca az olmalarına karşın, bireyin iç dünyasını yansıtan şiirler arasında farklı bir duyuş tarzına sahip olmaları, onları değinilir kılan özellikleridir.

Bu şiirlerin iki yönlü olduğu başlıktan da anlaşılabilir. Birinci yön, anne veya baba figürünün şair tarafından şiirin öznesine dönüştürülerek çocuk veya çocuklarına hitap etmesi; ikinci yön ise çocuk veya çocukların şiirin öznesi olarak anne ve/veya babalarına hitap etmesi şeklindedir.

Şahit olduğu birkaç zihniyet değişimi ve değiştirdiği birkaç edebi çevreye istinaden şiir dili ve dünyasını her koşulda güncellemeyi başarmış bir şair olan Celal Sahir [Erozan]'ın 1924 yılında *Türkiye Edebiyat Mecmuası*'nda kızına ithafen yayımladığı "Berrin Sahir'e" adlı şiir, Cumhuriyet döneminin sade dil özelliklerini de gösteren, yalın bir şiirdir:

BERRİN SAHİR'E

Bu dünya ne tuhaf sahne,
Ne garip oyun yaşamak!
İlk dilsiz vazifesine
Herkes başlar ağlayarak!

On iki yıl evvel bugün
-Bunu, kızımsın bilmezsin.-
Sen de sahnede göründün,
Bir feryat oldu ilk sesin.

Dilerim olmasın hazine
Hayat oyununda senin;
Daima gülsün gül yüzün,
Hep mudhike oyna, Berrin!

Celal Sahir (*Türkiye Edebiyat Mecmuası*, S.4, 13 Şubat 1924, s.8)

Dünyayı bir sahne, yaşamayı da bir oyun olarak gören özne, bu yaygın benzetmeyi "herkes gibi kendi kızının da ilk görevine ağlayarak başladığını" söyleyerek özgünleştirir. İkinci dördlüğü başındaki on iki yıl ibaresi bu metnin Berrin Sahir'in on ikinci yaşgününde yazıldığını göstermektedir. Gerçeklikle ilişkisi bu bağlamda kuvvetlenen metnin son dördlüğü, şairin kendi kızı için bulunduğu iyi temenniler ile son bulur. Metnin diline uygun düşmeyen ve eski şiir zevkinden kalan tek kelime "mudhike" olarak belirir.

Güneş dergisinde yayımlanan Refik Fikret'e ait "Büyük Sevgiliye" adlı şiir, başlığı okunduğunda metnin ilahî bir coşkunluk hâlini yansıttığını düşündürür. Fakat şair, "büyük sevgili" diyerek annesini kastetmekte ve şiirinde onu anmaktadır:

BÜYÜK SEVGİLİYE

Ne akseden bir hayal ne de bir damla yaş var.
Anne! Şimdi gözlerim bir kör kuyu gibidir.
Senelerdir yüzüme oyalanan bu hatlar:
Birbirine karışmış gurbet yolu gibidir.

Çoktan “elveda!” dedim gençlik emellerine
Artık, mazide çarpan hisli kalbim yerine:
Sol göğsümün altında bir mermer taşıyorum.

Şimdi o hırsla geçen günlere şaşıyorum.
Tuhaf bir benzeyiş var sevinçle kederimde,
Birer mazi oluyor geçmemiş günlerim de.

Bugünkü yaşayışım benzemiyor dünküne,
Engin bir tatsızlığın içinde yüzüyorum.
Yükseklerden kayarak düştüğüm bu uçurum
Bilsen ne korkunç anne, bilsen ne korkunç anne!

Refik Fikret (Güneş, S.12, 30 Haziran 1927, s.11)

“Anne” figürü, bu şiirde öznenin hayatının başlangıcına ve kaynağına işaret etmesi bakımından önemlidir. Şair-özne, şiirin tamamında geçmişine özlem duygusunun peşinden gitmekte ve pişmanlık hissiyle geçmişine bakmaktadır. Dış dünyadaki tecrübelerin, özenin iç dünyasında meydana getirdiği çaresizlik, ümitsizlik ve boşluk hissi, sığınma ihtiyacını da beraberinde getirmektedir. Şair, içinde bulunduğu durumun “korkunçluğunu” annesiyle paylaşmak istemiştir.

Halit Fahri [Ozansoy]’nin mesul müdürü olduğu *Servet-i Fünûn-Uyanış* dergisinde yayımladığı “Âmâ Ölen Babacığım” adlı şiir, hem ses ve söyleyiş hem de imaj bakımından güçlü bir şiirdir:

ÂMÂ ÖLEN BABACIĞIMA

‘Oğlum’ diye hıçkıran dudakların raşesi,
Gözlerimin önünde en hazin bir hayalin...
Bu sesti ölümüne yaklaşan baba sesi...
Bu seste başlamıştı, babacığım, zevalin...

Büyük, asil bir kalbin ebedi tevekkülü,
Nur yüzünde bir ayet gibi okunuyordu.
Gözlerin, o yıllardır karanlıkla örtülü
Gözlerin son deminde bana dokunuyordu.

Nihayet gömdük seni anamın hizasında:
İki ruh birleştiniz, iki ruh, iki müştak.
Baba, baba, mezarda ruhun ağlamasın da
Görmüyorsan, anama benim gözlerimle bak!

Halit Fahri (*Servet-i Fünûn-Uyanış*, S.1880-195,25 Ağustos 1932, s.199)

Metnin ilk biriminde, ölmek üzere olan bir babanın, özne ile son konuşmalarına dayanan bir tablo göze çarpar. Özne, babasının ölüme yaklaştığını “Oğlum’ diye hıçkıran dudaklarındaki raşeden” sezinlemektedir. İkinci birimde söz konusu babanın özelliklerinden söz edilir. Burada gözlerinin görmediğine değinilen babaya karşı okuyucuda uyanan acıma duygusu pekiştirilmiş olur. Şair, durumu “gözlerin son deminde bana dokunuyordu” dizesiyle somutlaştırır. Son birimde babanın ölümünden söz edilir. Özne, annesini de kaybetmiş ve babasını onun yanına defnetmiştir. Şiiri oluşturan duyuşun imajı, son iki dizede vurgulanır: Şair, babasının kendisi üzerinden ölmüş eşini görebilmesini ister. Bu imajla hissettirilen özlem duygusu iki yönlüdür: Birincisi babanın eşine duyduğu özlemin, bir nevi kavuşma ile sonuçlanmasına dayanır; diğeri de şair-öznenin annesine duyduğu özlemi de bu vesileyle ifade etmesiyle sağlanır.

Örnekleme içinde rastlanan diğer anne ve baba için / tarafından yazılan şiirler aşağıdaki gibidir:

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Bir Pederin Son Arzusu	Ziya Nuri [Birgi]	Artık yoksun sevgili kazım Melek Beni bıraktın hiç düşünmeden demek Ah son arzum, ben de ölmek isterim Ne yapayım bıraktıyım yor felek.	Şen Yuva	11	15.05. 1925	4
Validem	Abdülhak Mührünnisa	Okurdu nur ve zulmette nice manzume-i gazel Ki fark olmazdı bir kalbin nihanı ah u zârından. Gelip çağırır sanırdım evvel zaman validem heyhat! O serv-sitan hicranın derûn sâyedarından.	Servet-i Fünûn	1510 - 36	29.07. 1925	146
Ayrılık	Mustafa Şevket	Ayrılık gününün son demlerinde Boşanan gözyaşım akan hıçkırık Dinecek sanmıştım günün birinde Anne, hiç dinmedi... Kalbim çok kırık...	Çağlayan	13	15.04. 1926	11

Egzotik Şiirler

Egzotik Şiirler başlığı altında değerlendirilen metinlerin ortak duyuş biçimini belirleyen unsur “yabancı”lıktır. Burada söz edilen yabancılığın, bireyin kendisine veya çevresine duyduğu, yeni bir kültür dairesine girdiğinde hissettiği türden bir yabancılık olmadığı söylenmelidir. Bu hissin, şairin zihninde var olmaktan çok okuyucunun duyması için tasarlanmış; şiir iklimine yabancı olan kelime, kavram, mekân ve hayallerden bahsederek ifade edildiği söylenebilir. Sözgelimi Tanzimat Dönemi şairlerinden Abdülhak Hâmit Tarhan, özellikle tiyatro metinlerinde, uzak iklimlerin ve soyut kavramlar etrafında kurulan hayallerden bahsetmeye yönelik bir üslup özelliğini metinlerinde belirgin hâle getirmiştir. Bu başlık altında değerlendirilen şiirlerdeki his de sözü edilen metinlerde vurgulanan uzak ve bu uzaklığın şiirde sağladığı imkânlara benzer nitelikler gösterir.

Egzotik şiir kavramından Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin ilk antolojilerinden sayılabilecek *Genç Şairlerimiz ve Eserleri* başlıklı eserinde söz eden Mehmet Behçet [Yazar], aynı zamanda bu üslup özelliğini kendi şiiri için de içselleştirmiş görünmektedir. Egzotik şiirlerin hâlden ve maziden bahseden iki türünün olduğunu söyleyen

şair “Ekzotizm, bazan halden değil, ilhamını yabancı milletlerin muhitinden, hayat ve esatirinden de alır” (Yazar, 1936: 52) der. Vurguladığı “yabancılık” hissi, şairin 1928 yılında *İctihad* mecmuasında yayımladığı “O Bir Günüm” adlı şiirinde mazide değil, hâlde görünmektedir. Bu metnin söyleyişinde belirgin hâle getirdiği “özneye yabancı bir dünya” portresi açıkça seçilebilmektedir:

O BİR GÜNÜM

En eskileri çok ve en yenileri az bilinen
Büyük ve küçük yavru hayaller ve yavru gölgeler...
Ve aralarında bir bulut veya bir duman gibi süzülen
Birçok hatıra ve hafif bir yağmur halinde serpilen
Çoğu yarım ve azı bütün bilgiler...
Ve sonra damla damla gözyaşı ve inilti;
Boram boram ter ve hıçkırık; demet demet
Arzu ve yas ve yığın kuruntu inhizâm ve arada
Dolaşan ve kıvrılan çetin bir yol... Dikenli,
Taşlı ve sarp ve çetin bir yokuşa çok benzeyen
Sonsuz bir uçurum...
Uçları aşınmış ihtiyar iki koltuk değneği
Ve boş ve aç bir kaşkol... Buğulu bir gözlük
Ve tozlu bir müsemma... Çürümüş, karaltılı yaprakların
Yanında titreyen kadid bir el ve üzerinde sürünen
Bulanık bir göz... Yalama bir dil ve süzgeç bir
Hafızanın derinliğinde bir avuç öksürük ve bir
Kucak ihtiyaç...
Ve sonra şükran ile küfran, takdir ile
Tehzil arasında dağılan, eriyen ve sönen meflûç
Ve saralı ve kambur bir kemik yığını...
İşte benim o bir günüm... Benim o bir günüm...
O bir günüm... o... bir... gü...nüm...

Kadıköy: 29 Mayıs 1928

Mehmet Behçet (*İctihad*, S.255, 1 Temmuz 1928, s.4847)

“O Bir Günüm” adlı metnin imajı, şiirin başlığında kurulmuştur. Şair, kendi varlığını temsil eden tek bir gün üzerinde düşünmekte ve hayatını bu bir günün içerisinde özetlemektedir. Bu hayatın içinde, yarım bilgiler, ihtiraslar, üzüntüler gibi “sonsuz uçurumlar” vardır. Öznenin baktığı yer kendi iç dünyasıdır. Kaşkol, gözlük, koltuk değneği gibi eşyalar üzerinden dış dünyaya çevrilen dikkat, kendi eksikliğini ifade eden dizelerle pekiştirilir. Bir çeşit *yaşlılık* tasviri sayılabilecek “bulanık göz, yalama bir dil ve süzgece dönüşmüş bir hafıza” ifadeleri, dışarıdan kendisine bakmaya başlayan öznenin gördükleridir. Kendisini dışarıdan gören gözün “Ve saralı ve kambur bir kemik yığını” olarak nitelendirdiği “bir günü”, kendi iç dünyasının yaşlılık benzetmesi üzerinden bir hayatın akışı ile ilişkilendirilen tasviridir. Şiirin son dizesinin kesik heceler hâlinde yazılması, yaşlılığı metin içinde işaret edilen öznenin, son nefesini vermekte olduğunu okuyucuya hissettirir.

Şiirde işlediği özün düşüncelerle olan ilişkisi önceki başlıklarda vurgulanmış olan Abdullah Cevdet, *İctihad* mecmuasında yayımlamış olduğu egzotik şiirlerle de kendi üslubunu görünür kılmıştır. Üslubunun ikinci göstergesi ise şiirlerinin rubai biçiminde düzenlenmiş olmasıdır. “Ruhani Balyoz” adlı metin, oluşturulan atmosfer bakımından öznenin yabancılığını iki yönlüyle vurgular:

RUHANÎ BALYOZ

Kırdığım kayadan fışkıran şimşek
Perde-i ‘Rahman’a açtı bin delik;
Bakışır dururlar şimdi ruhumda
Sağır yükseklikle dilsiz derinlik.

Abdullah Cevdet (*İctihad*, S.268, 1 Mart 1929, s.5131)

“Kırılan kayadan fışkıran şimşek” imajı, kabuk ile özün; daha somut bir ifadeyle insan bedeni ile ruhunun arasındaki tezaadın göstergesi olarak bu dörtlünün ilk dizesini oluşturmaktadır. Özne, kendi bedenini, kendisi kırmış ve içinden fırlayan ruhu, Tanrı katına, gökyüzüne bin delik açmıştır. Bu imaj, doğrudan varlık tezaadını işaret ederken; şiirin de tezatlar üstüne kurulu yapısının olduğunu gösterir. Öznenin ruhunu temsil eden şimşeğin, Tanrı katında açtığı delikler, varlık problemi karşısında öznenin duyumsadığı merakın, cevapsız soruların birer göstergesi olarak okunabilirler. Öznenin şimdi ruhunda birbirine bakmakta olan “sağır yükseklik” ve “dilsiz derinlikler”. Şiirin yabancılık hissini pekiştiren dize, son dakidir. Hem söyleyiş hem de kurulan imaj bakımından orijinal olan bu ifade, ruhun gökyüzüne fışkırması ve bedenin yeryüzünde kalması ile ilişkilendirilmiştir. Yine de ruh da beden de özneye “yabancı”dır. Sağırdır, “duyamaz”; dilsizdir, konuşamazlar. Varlık problemi konusunda herhangi bir cevap veremezler.

Ahmet Muhip Dıranas’ın Muhip Atalay imzasıyla 1929’da *Hayat* dergisinde yayımladığı “Kafamda İhtilal” adlı şiirin yabancılar tarafı, şairin kendi şiir anlayışına göre konumudur:

KAFAMDA İHTİLAL

Birden, paslı bir çanın ipini bir kadid el,
Çekti, çekti bağlanmış bir canavar gayzıyla:
Sonra bir duvar çöktü, parçalandı bir heykel;

Dik dağlardan koparak geldi sonsuz hızıyla,
Tam yedi kat sedini yıktı bendin suları;
İsli göğüsler şarap gibi içti rüzgârı...
Kalplerin ateşinde kızdırıldı demirler,
Kırıldı demirleri yassıltan silindirler...

Alevlendi yanaklar;
Seslendi birbirine bin hazla: Yürü, yürü,
Diye kansız dudaklar...

Sonuncu dinamonun da bitince kömürü,
 Bir vücudun ansızın taş kesilmesi gibi,
 Şehir birden derin bir karanlığa gömüldü...
 Şehir birden derin bir karanlığa gömüldü...
 Her kaldırım taşında sanki bir baykuş güldü:
 Körler, topallar, açlar... Bir sırtığın ucunda
 Bir paçavra halinde sürüklediler rabbi;
 Mukaddes yapraklar her biri avucunda
 Buruşturdu fırlattı.....
Bağırdı, kırdı, attı...

Dağıldı bu tabloya sonra soluk bir duman:
 Bir gül nasıl açarsa fidandaki goncadan,
 Bu haile üstünde ağır ağır belirdi;
 Yüzün bir şifa gibi bu kanlı şehre girdi...

Muhip Atalay (*Hayat*, S.114, 31 Ocak 1929, s.5)

Metnin daha başlığı ve ilk dizesinden anlaşılan odur ki 1928-29 yıllarında Türk şiirinde varlığını güçlü bir şekilde hissettiren Nâzım Hikmet tarzı serbest nazım biçimi ile mekanik seslere olan düşkünlük, bu şiire ilham vermiştir. Paslı çan, dinamo, kızdırılan demir, alev gibi sözcüklerin varlığı ve kullanım alanları; şiirde Nâzım'ın sesini duyurmaktadır. Metnin kurgusu ve imajların kuruluş biçimleri de *tuhaf*tır. Bununla birlikte, şiirde öznenin iç dünyasında bozulmuş olan bazı bütünlükleri yeniden düzenleyip bir devrim meydana getiren olay, sevgilinin, muhtemelen uzun bir kayboluş sürecinden sonra, yeniden belirmesidir. Metnin ilk birimi olarak nitelendirebilecek kısmında, öznenin bozulan iç dünyası hem somut göstergelerle (çanların, heykellerin, kaldırımların, ışıkların olduğu; içinde körlerin topalların, açların yaşadığı yıkılan bir şehir) hem de soyut sembollerle (Tanrı, mukaddes yapraklar) tanıtılmıştır. Metnin ikinci ve son birimini oluşturan son dörtlükte, yeniden Ahmet Muhip Dırana'sın sesi ve söyleyişi duyulur. "Yüzün bir şifa gibi bu kanlı şehre girdi..." dizesiyle imaj tamamlanır ve sevgili şiirde gösterilen işlevini yerine getirmiş olur. Şairin iç dünyasını tasvir ediş biçimi, kendi iç dünyasını egzotik kavramlarla kurmuş olmasından ötürü, yabancılik hissini doğurmaktadır. Bu yolla şair, iç dünyasına karşı bakışını da aynı yabancılik hissi üzerinden okuyucuya sezdirmiş olur.

Örnekleme oluşturan şiirler içinde rastlanan diğer egzotik metinler aşağıdaki gibidir:

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Roma Kızları	Salih Zeki [Aktay]	Uçar havuzlarda parlayan güneş... Dudaklarda gezer pembe bir ateş; Nârin sebülara benzeyen kızlar Olurlar süzülen heykellere eş...	İctihad	219	01.01. 1927	4211

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Felsefe-i Avâlim	Abdullah Cevdet	<i>İnletir darbesi her zerreyi kör celladın: Dinle yıldızları, ummanları, ferş u arş: Ölümün bestesine güfte yapar zerv-i hayat Çalınır sevr-i mesafatta matem marşı</i>	Hayat	30	23.06.1927	6
Ben ve Sır	Edip Alp Hilmî	<i>Haç gibi asılırken dün zamanın boynuna, Bugün onu içimde boğmaya azmedenim... Böyle hasret kaldıkça bir sevgili koynuma, "Venüs"ün karşısında romantik olan benim...</i>	Hep Gençlik	2	01.04.1930	28
Ulu Nehir	Ali Ekrem [Bolayır]	<i>Hayır, sence gebermek yok, yaşamak Vardır ancak, senin için bu bir hak. Bir cennettir bu âlemde her bucak... Fakat işte ulu nehir taşıyor, Sular artık omzundan aşıyor. İşte çıktı ta çenene, bir nefes Kaldı canın; ümidini artık kes; Hayır, yine çırpınırsın... Şu nakes, Şu edepsiz ölümden öç almalı, Edebiyet meydanında kalmalı!</i>	Servet-i Fünûn - Uyanış	1806 - 121	26.03.1931	266
İkinci Varlık	Enis Behiç [Koryürek]	<i>Çevirip gözlerini benliğinin içine, O adam dün kendini buldu 'hipnoz' halinde. Ne Hindistan'a gitti ne de Çini-Mâçine, Sonsuz bir cihan göründü ansızın hayalinde.</i>	Muhit	31	01.05.1931	59
Aşk Kasideleri / XXI	Salih Zeki [Aktay]	<i>Haşmetli kanatları gerüp sercek yere; Gölge, bulut, asuman sönecek "Jüpiter'e" Açılın ey fezalar! Dumanlar! Bir yar gibi; Uzansın kalbim göğe bunalmış lâvlar gibi.</i>	İçtihad	337	15.01.1932	5649
Terennüm	Salih Zeki [Aktay]	<i>Ben geceler geçirdim Asya bahçelerinde, Daldan dala sarılan koncaların yerine. Ben geceler geçirdim Asya bahçelerinde, Yeşil giymiş fidanlar yakıldı dört yanımda. Yıldızların zehriyle güller yandı derinde, Akan ateş selinden dumanlar var kanımda...</i>	İçtihad	358	01.12.1932	5870

Bu metinler arasında özellikle Salih Zeki [Aktay]'nin üç şiirine rastlanıyor oluşu, kendisinin şiirde yabancılık olgusunu bilinçli bir şekilde kullandığını düşündürür. Bununla birlikte Abdullah Cevdet'in düşünceye dayalı şiir söylemi, onu da zaman zaman aynı hisse doğru yöneltmiştir. Şiirlerin isimlerine ve alıntılara bakıldığında "Roma, Hindistan, Çin" gibi yer adlarına; Venüs, Jüpiter gibi Greko-Romen kültürünün göstergesel değerlerine; "haç gibi boyuna asmak, çan çalmak" gibi Hristiyanlık'a dair eylem bildiren ifadelere rastlanmaktadır. Dolayısıyla şiirde yabancılık duygusunu vermek için başvuru olan unsurların farklı ve kadim kültürlerden yahut Hristiyanlık'tan seçildiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Anma ve Bellek Şiirleri

Anma ve Bellek Şiirleri başlığı altında değerlendirilen metinlerin ortak noktası, bir hatırlatma biçimi olarak düzenlenmiş olmalarıdır. Eski şiirde var olan tarih düşürme gibi geleneksel hatırlatma biçimlerinin yanı sıra, henüz vefat etmiş bir şair veya edibi-yatçının kaybının meydana getirdiği hüznü duygusunu işleyen, tarihe mâl olmuş veya

olacağı sezilen bir figür hakkında yazılan şiirler de bu bağlamda değerlendirilebilir. Anma, daha çok bu türden, ölüm üzerine yazılan şiirlerin altında değerlendirilebileceği tematik başlıktır. Bellek ile kastedilen ise şairlerin haberdar olarak duyurmak, öğretmek veya hatırlatmak istedikleri, eser, kişi, konu hakkında yazmış oldukları şiirlerin üst başlığı olarak düşünülebilir.

Anma ve Bellek Şiirleri başlığının idealist zihniyet altında değerlendirilmesinin nedeni, bu metinlerin bir seçim vasıtasıyla belirgin hâle gelmeleridir. Şair, henüz vefat eden şairlerden niçin şu şairi değil de bu şairi şiirinde işlemeyi tercih etmiştir? Niçin tebrik etmek vesilesiyle şu şairin kitabından değil de bu şairini kitabından bahsetmiştir? Niçin şu düşünür üzerine bir şiir yazmıştır da bu düşünürle ilgili yazmamıştır? Şüphesiz bu soruların cevabı ilk olarak bu tür şiirler yazan şairlerin ilgi alanları, kişisel münasebetleri yahut etkilenmelerinde aranır. Her şair kendi bilgi birikimi, görgüsü, dünya görüşü ya da ilgisi ölçüsünde farklı kişilere ya da konulara ilgi duymuş ve bunların hatırlanmasını istemiş olabilir. Yalnız, bu metinlerin birer edebiyat dergisinde kendilerine yer bulmuş olmaları da bir başka açıdan göstergesel değer taşımaktadır: Dergi sahipleri ya da yayın yönetmenleri (mesul müdürleri), temas edilen bu konunun, ilgili zamanda işlenmesini uygun bulmuşlardır. Yaşanan gerçeklikle bireyin iç dünyasını yansıtan herhangi bir şiire göre daha sıkı bir ilişki içerisinde bulunan bu metinlerin yazılmaları ve yayımlanmalarındaki tasarruf, şairinin ve yayıncısının da ideal tercihlerini yansıtır niteliktedir. Bu yönüyle, *İdealist Zihniyet*'le yazılmış şiirler başlığı altında değerlendirilen anma ve bellek şiirleri, yalnız sanatsal yönleriyle değil, toplumsal yönleriyle de önem kazanırlar. Çünkü ister istemez, toplumsal olanla ilişki kurar ya da toplumsal olanın ne olacağını belirlemede rol oynarlar. Bu türde yazılmış olan şiirler, belki de yaşanan gerçeklikle olan ilişkilerinden ötürü, içeriğinde gündeme yer vermek isteyen edebiyat dergileri tarafından sıklıkla tercih edilmiş türde metinlerdir. Bu tercihin bir diğer nedeni, edebiyatın ve edebiyat dergilerinin, 1920 ve 30'lar için kuvvetli bir iletişim aracı olarak benimsenmiş olmalarında da aranabilir.

1921-1933 yılları arasında hayatını kaybeden Ziya Gökalp (25 Ekim 1924), Süleyman Nazif (4 Ocak 1927), Tokadizâde Şekip (6 Ekim 1932), Abdullah Cevdet (29 Kasım 1932), Ahmet Hâşim (4 Haziran 1933) gibi isimler hem bu dönem içinde şiir yazmaya devam eden hem de eserleriyle Türk şiirinde iz bırakan şairlerdendir. Bunun yanı sıra Ali Emiri Efendi (24 Ocak 1924), Şerafettin Mağmumî (20 Temmuz 1927) gibi Türk kültür hayatında farklı özellikleriyle hatırlanan karakterlerin de bu aralıkta hayatlarını kaybettikleri bilinmektedir. Adı geçenlerden hemen her biri bu dönemde yazılan anma şiirlerinde görünmektedir.

Cumhuriyet dönemi edebiyat dergileri içinde muhafazakâr zihniyetin en önemli temsilcisi konumunda olan *Mahfil* dergisinde, eski edebiyata has bir üslupla, tarih düşürme geleneğinin sürdürüldüğü gözlemlenebilmektedir. Hakkındaki bazı bilgileri ve 1923 yılında öldüğünü İbnülemin Mahmut Kemal İnal'dan öğrendiğimiz (İnal 1999-2013) Yaşar Şâdi Bey isimli eski şiir zevkini sürdüren bir şair için yazılmış tarih düşürme şiiri, aynı dergide, derginin sahibi ve muhafazakâr zihniyetin şiirdeki önemli temsilcisi Tâhirü'l-Mevlevî [Mehmet Tahir Olgun] tarafından kaleme alınmıştır:

YAŞAR ŞÂDÎ BEY MERHUMUN TARİH-İ VEFÂTİ
İntikâlin na-behengâm oldu pek Şâdî, yazık
Rihletin şi'r u şebâba eyledi îrâs-ı gam
İgtirâb-ı cismîni mısra' ânı gösterir:
İsm-i izâzın Yaşar târihde her rûz u dem

Tâhirü'l-Mevlevî (*Mahfil*, S.38, 1 Temmuz 1923, s.31)

Şair, Yaşar Şadi Bey'in "intikalinin" çok zamansız olduğunu belirttiği bir dizayla şiirini açar. Onun göçü, şiir gençliğine sarsıntı ve üzüntü getirmiştir. Bedeninin gurbete gidişini dizeler gösterirken, hürmetli ismi tarih boyunca her gün ve an yaşayacaktır. Metnin, ölüm için kullandığı intikal, igtirab gibi kelimeler, Tâhirü'l-Mevlevî'nin zihniyetinde ölümün nasıl algılandığını göstermesi bakımından anlamlıdır. Şair, Yaşar Şâdî'nin adını hem açılış hem de kapanış dizesinde, üstelik kapanıştakinde tevriyeli olarak, zikrederken hayat denilen şeyin doğum ve ölüm anlarının arasında kalan zaman diliminden ibaret olduğunu göstergesel olarak vurgular. Zira şaire göre, ölüm bir son değildir.

Ali Emîri Efendi'nin ölümü üzerine 1924 yılında aynı dergide yayımlanan bir şiir, Üsküdarlı Talat Bey imzasını taşımaktadır:

ALÎ EMİRİ EFENDİ'NİN ÖLÜMÜNE DÜŞÜLEN TARİH
Cem'-i kitaba vaktini vakf itdi dâimâ
Dehrin temâyül eylemedi hûb u zîştine
Târih-i irtihâlini cevherle söyledim
Gitti Ali Emîri Efendi behiştine.

Üsküdarlı Talat Bey (*Mahfil*, S.45, 1 Şubat 1924, s.165)

Mahfil dergisinde rastlanan tarih düşürme tarzında yazılan metinlerin genel biçimsel özelliği, dörtlük şeklinde kurulmuş olmalarıdır. Eski şiir zevkine nazaran daha anlaşılır bir ifadeyle kaleme alındığı görülen bu metinlerde, kelime kadrosu 1920'lere göre hayli eskidir. Şiir Ali Emîri Efendi'nin çalışkanlığından, vaktini kitaplara vakfetmiş bir insan olmasından, hayatının günah ve çirkinliklerden uzak geçmesinden bahsetmektedir. Şaire göre Ali Emîri Efendi, cennete gitmiştir. Cennet kelimesinin yönelme hâli eki ile birlikte kullanılması, metnin Tanrı'ya hitaben söylenmiş bir üsluba sahip olduğunu düşündürür.

İçtihad dergisinde kendisine bir üslup özelliği olarak belirlediği rubai biçimiyle şiirler yazan Abdullah Cevdet, anma şiirleri söz konusu olduğunda da aynı biçimsel özelliği sürdürmüştür:

SÂÎ MEZARININ TAŞINA
Bu toprağa beni attı bir şimşek;
Yanan kanatlarım kaldı göklerde;
Yaşatmak gayreti yaşattı beni.
Ölmenin teselli olduğu yerde.

Abdullah Cevdet (*İçtihad*, S.282, 1 Ekim 1929, s.5267)

Nâzım H. Polat tarafından, özellikle gezi yazıları etrafında Türk edebiyatına tanıtılan Dr. Şerafettin Mağmumi'nin, şiirlerinde kullandığı mahlas "Sai"dir ve bu dörlük, Abdullah Cevdet tarafından kendisi için kaleme alınmıştır. Şiirin söyleyiş biçiminde dikkati çeken samimiyet, Abdullah Cevdet'in daha önce örnekendirilen şiirlerinde geçen şimşek imajı ile birlikte düşünüldüğünde daha da içsel bir anlam kazanır. Şiirin yazılışındaki hikâye, Polat'ın ifadeleriyle şöyle açıklanmıştır:

Debdebeden, şatafattan ve her türlü gösteriştan uzak bir hayatın sahibi Şerafettin Mağmumi'nin vefatı da muhtemelen pek fazla kimsenin dikkatini çekmedi. Yalnız, bir zamanlar aralarında tehlikeyi paylaşma gibi bir kader arkadaşlığı bulunan Abdullah Cevdet, vefatının ikinci yılında onun mezarına kitabe gibi düşünülmesi niyetiyle ve onu sahiden veciz bir biçimde ifade eden şu kıtayı yazdı (Polat, 2002: 62).

23 Aralık 1930 günü İzmir'in Menemen ilçesinde gerçekleşen ve askeri vazifesini yedek subay olarak yaparken şehit edilen öğretmen Mustafa Fehmi Kubilay'ın kaybı, basın hayatında geniş yer bulmuştur. "24 Aralık 1930 Çarşamba tarihli gazetelerin ilk sayfasını irtica haberi kaplamıştır, Tüm gazeteler haberi manşetten verirken Türk Milletinin inkılabı olan bağlılığı sık sık vurgulanmıştır" (Acar, 1998: 140). Yaşanan hadise edebî metinlere de taşınmış ve Kubilay, Cumhuriyet döneminin, inkılaplar özelinde, önemli bir göstergesi hâline gelmiştir. Bir anma şiiri olarak, hadisenin yıldönümünde *Resimli Şark* adlı dergide yayımlanan "Yaşayan Ölülerden" adlı metin, Cumhuriyet şehidi Kubilay'a ithaf edilmiştir:

YAŞAYAN ÖLÜLERDEN

'Kubilay'a

Dün, çırpınıp can verdin vatanın kucağında,
Bir ilâhi nur yaşıyordu kafatasında...
Bugün bütün bir millet senin acı yasında:
Hainlerin elinde Kubilay öldü diye!

Bir irfan yıldızının vatandan kaybolması
Bir irfan yıldızını doğurmuştur bugün de.
Bir solmayan çiçeğin, sonbaharda solması,
Okuttu Türk eline mersiye, düğününde.

Senin gür seslerinden dağlar, taşlar mor oldu.
Bu nurların sihri seni çekti derinden,
Canına kıyanların şimdi yüzleri soldu.
Seni takdir ettiler; bütün Türk ellerinden!

Bir davul sesi gibi, gelen kaba sesleri,
O cahil sürüsü uhrevî bir ses zannetti.
Nura zulmet ederken, onların nefesleri;
Bir sabah yıldızı da zulmete battı gitti...

Sisleri yırtmak için, doğmuştu parlak yıldız;
Ne çare ki kayboldu zulmetin arasından!
Mezarının başına çelenk diken bin bir kız
Değil, bütün Türk kavmi kurtulmuyor yasından.

Bir aziz ölü vardır: onun adı Kubilay,
Müşfik kalpler titredi üstüne bin yerinden.
Ebediyete verdi onu bir hain alay;
Kubilay ölse dahi, ismi düşmez dillerden.

Mehmet Necati (*Resimli Şark*, S.11, 1 Kasım 1931, s.38)

Dünyevî bir anlayışla yazılmış metin gerek kelime kadrosu gerek söyleyiş biçimi bakımından Türk şiirinin 1930'lu yıllardaki kazanımlardan faydalanmış görünmektedir. Şiirin vurgusu, bütün Türklerin Kubilay'ın yasına boğulması, isminin asla unutulmayacak olması ve ölümün kendisine çok erken yaşta gelmesi üzerindedir. Hadisenin oluşuna sebep olan gerici grup da şiirin üçüncü dörtlüğünde vurgulanarak hatırlatılmıştır. Kubilay, hainlerin elinde ve vatanın kucağında ölmüştür; şiirde bunun hatırlatılması Kubilay'ın fedakârlığının, hainlerinse ihanetlerinin unutulmayacağına yönelik bir işarettir. Dolayısıyla şiir, Kubilay'ın ölüm yıldönümü için bir anma niteliği taşıırken, bir yandan da gelecek nesiller için bir bellek oluşturma gayesini beraberinde getirir.

Anma ve Bellek Şiirleri başlığında ismi diğer şairlere göre daha sık görünen Florinalı Nâzım [Özgünay], bu tarzda şiirler yazmayı bir tür gelenek hâline getirmiş görünmektedir. Abdullah Cevdet'in 1932 yılında vefat etmesi üzerine yazdığı şiir, başlığıyla birlikte değerlendirildiğinde, kayıp karşısında hissedilen duyguların henüz çok taze iken aktarıldığı izlenimini vermektedir:

TABUTU BAŞINDA

Üstat Abdullah Cevdet'e!

Ey büyük dostum, sevgili üstadım!
Ölümünle kanyor bugün yâdım!

Aslan kalbin denizler gibi coştı,
Birçok yıllar istibdatla boğuştu.

Sürgünlere, firarlara katlandın;
Hak savaşları yaptın, kanatlandın!

Kaplamıştın hür sesinle dünyayı,
Gözle gördün beklediğin rüyayı!

Şen dönmüştün Avrupa'dan yurduna,
Kılıç attın taassubun kurduna!

'İçtiha'd'ın elinde bir kalkandı!
Adın, sanın her tarafta çalkandı.

Kesildi yazık nihayet savaşın,
O 'Karlı Dağ' deyip, andığın başın.

Toprakların üstüne bir taç oldu,
Sönüşünden gözlere yaşlar doldu!

Türk bilgi ve Türk şi' rini parlatan,
Türk harsını yükselten ey kahraman!

Yaslansan da gövdenle topraklara,
Tarihte altın renkli yapraklara.

Şi' rinin parıltıları vuracak:
Yüksek namın güneş gibi duracak.

Türk neslinin nur dalgalı yâdında:
Ruhun uçtu şi' rinin kanadında!

Mavi göğün derinliğine daldı,
-Felek- bugün bizden hıncını aldı!

Florinalı Nâzım (*İçtiha*d, S.358, 1 Aralık 1932, s.5894)

Florinalı Nâzım, samimi bir söyleyişle kendisinden "dostum ve üstadım" diye bahsettiği Abdullah Cevdet'in ölümüyle, "hatırasının kanadığını" söylemektedir. Şiirde, Abdullah Cevdet'in kendisiyle birlikte anılan dergisi İçtiha'dan, kendisinin istibdat ve taassup ile nasıl mücadele ettiğinden, kendisine bir soyadı gibi yakıştırılan ve kendi kullandığı mahlaslardan biri olan "Karlı Dağ" sözcüğünden (Abdullah Cevdet'in kızı Gül Abdullah Cevdet'in, şiir yayımlarken "Karlıdağ" sözcüğünü soyadı olarak kullandığı bilinmektedir.) bahsedilmektedir. Adeta Abdullah Cevdet'i tanıtır nitelikte yazılmış olan bu şiir, Abdullah Cevdet'in ölümüyle, feleğin geride kalan şairlerden bir öç aldığı imajıyla bitirilir. Bu imaj, şairin yol gösterici niteliğine yapılan pekiştirici bir vurgudur. Aynı vurgu, metnin içinde ölen şairin bir kahramana, bir güneşe benzetilmesinde de görülür.

Ahmet Hâşim'in ölüm tarihi 4 Haziran 1933'tür. Çalışmanın kapsamı göz önünde bulundurulduğunda (1933 Temmuz'una kadar taranan dergiler), Ahmet Hâşim'in ölümü üzerine yazılan şiirlerin birçoğu bu kapsamın dışında kalmaktadır. Yine de şiirde anma temasını sıklıkla işleyen bir şair olduğu anlaşılan Florinalı Nâzım'ın, Ahmet Hâşim'in vefatından hemen sonra *Yolların Sesi* adlı dergiye bir şiir yetiştirdiği görülmektedir. Derginin 9. sayısı 30 Mayıs tarihlidir; ancak Ahmet Hâşim'in vefatından haberdar olduklarından nüshanın bu tarihten daha sonra çıktığı anlaşılmaktadır:

AHMET HÂŞİM

Aylarca ölümünle arslan gibi döğüştük;
Bir cihan çöker gibi toprağa düştün
Köz atan şafaklarda şiirin yas tutan sancak
Güneş doğup battıkça mateminle yanacak

Florinalı Nâzım (*Yolların Sesi*, S.9, 30 Mayıs 1933, s.198)

Şair, Ahmet Hâşim gibi bir ismin hastalığı ve öleceği düşüncesi ile olan mücadelesini, yine şairlerin ağzından “arslan gibi dövüştük” ifadesiyle aktarmaktadır. Türk şiirinin, özelinde idealist zihniyetin ve bireyin iç dünyasını yansıtan şiirlerin imajlarını kuran, besleyen ve sade dille saf şiiri sürdüren şairlerin üsluplarında belirleyici rol oynayan Ahmet Hâşim’in kaybı hem takipçisi olan şairler hem de Türk şiiri açısından yaralayıcı olmuştur. “Bir cihan çöker gibi toprağa düştün” dizesiyle Hâşim’in kurduğu şiir dünyası sembolize edilirken dörtlüğün son iki dizesi, onun çokça kullandığı akşam sembolünü ve akşam kıvılcığının rengini hatırlatmakta; kendisinin şiirinin bu iklimde “yas tutan bir sancak” olarak kalacağını belirtmektedir. Bu, Ahmet Hâşim’in şiir sanatında yol göstericiliğini kabul edip pekiştiren bir üsluptur.

Şiirde “anma” temasının daha çok güncel ölümler üzerinden işletilmesi, “bellek” temasından ayrı düşünülmesinin bir göstergesidir. Belleğin ve bellek oluşturma idealinin şekillendirdiği metinlerde, yalnızca Türk şiirinde yer etmiş şairlerin ve düşünürlerin değil; batı medeniyetinde de şiirde ve sanatta adından söz ettirmiş kişilerin varlığı göze çarpar. Bu durum, muasır medeniyetler seviyesine erişmek amacıyla Cumhuriyet ideolojisinin kültürel anlamda yüzünü çevirdiği istikamet, şiirdeki yansıması olarak değerlendirilebilir.

Düşünceleri ve insan davranışının niteliklerini açıklamaya çalıştığı sistemleriyle kültür bilimlerini etkileyen önemli düşünürlerden olan Sigmund Freud, İctihad mecmuasında Halit Fahri [Ozansoy]’nin yazdığı bir şiire konu olur. Halit Fahri bu şiiri, dönemin psikoloji ve felsefe alanında önde gelen isimlerinden olup duygu ve düşünce dünyası bakımından idealist zihniyeti temsil edecek nitelikteki yazılarını “Ruhiyyat” başlığı altında *Dergâh* mecmuasında yayımlayan Mustafa Şekip [Tunç]’e ithaf etmiştir:

FREUD’U OKURKEN

-Ruhiyyat müderrisi Şekip Bey’e:-

1

Rüyada gördüğün tepe, orman, ağaç, çukur
Ruhun derinliğinde gömülmüş uyuklayan
Arzuların şuurda değişmiş nükûşudur.

İnsan bu levsten uyanıkken hicap eder:
Rüyada gördüğün bu şekiller, bu gölgeler
Saklı bir ihtiyaç ile mekşuf olur bir an...

Cinsin ibtilası. Ateşten, şerareden
Müthiş, zehirli his!
Uğrunda günde bin kere ruh intihar eden
Afet ki her takallüsü, her zevki müfteris!

Yalnız bu hisledir ananın zaafı oğluna,
Oğlun da zaafı aynı temayül neticesi:
İsyân eder, kızar uyanıkken beşer buna;
Tahteşşuurda cınlar o arzuların sesi.

Her yanda her tezahürü insanlığın çamur...
Her yanda aynı his... Baba, kız aynı hırsla râm.
Ancak bütün bu gizli amellerde yok şuur,
Bir levs imiş demek ki bütün şefkat, ihtiram!

2

Ey Freud, ey acı bir felsefenin
Bizi zulmüyle uykusuz bırakan!
Beşer idamına layık mı senin?
Kaleminden akıttığın hep kan!

Ruhun en gizli tecellilerini
Bizi tel'in için mi bildirdin?
Bu siyah ilme sen niçin girdin?

Bu karanlık dölü, meşum eden
Bizi bir fecre, bir ziyaya çıkar!
Ruh tiksindi bütün kendinden,
Onu kirlettiğin yeter bu kadar!

Halit Fahri" (*İçtiha*d, S.184, 15 Temmuz 1925, s.3660)

Halit Fahri'nin bu şiiri, kendisi tarafından numaralandırılan kısımlarından iki anlam birimi hâlinde bölünerek değerlendirilebilir. Birinci anlam biriminde şair-özenin Freud'u ve düşüncelerini tanıtmaya çalıştığı görülür. Şiir, kelime kadrosu bakımından dönemine göre eskidir. Özne, Freud'u okurken vardığı kanıyı ilk anlam biriminin son dizesinde özetler: Bütün şefkat ve hürmet duyguları kirlidir. İkinci anlam birimi Freud'un öneri ve açıklamalarını reddeder nitelikte ve müstehzi bir üslupla yazılmıştır. Özne, Freud'un açıklamalarını, özelinde insan ruhunu yalnız iştihak seviyesine indiren bu "siyah ilmi" kabullenmek istememektedir. Freud'dan insanlığı bu konuda aydınlatmasını isteyen özne, "ruhun bile kendisinden tiksindiğini" ifade eder. Metin, eleştirel bu tavrı bir yana bırakıldığında, Freud'dan söz etmesiyle, onun bellekte yer etmesini sağlayan bir metindir. Okuyucuyu Freud'dan ve onun görüşlerinden haberdar eder.

Batı medeniyetini ve kültürel kazanımlarını benimseyen bir şahsiyet olan Abdullah Cevdet'in yayın organı *İçtiha*d da bu doğrultuda yayın politikası izleyen bir dergidir. "Bellek" oluşturma açısından şair Abdullah Cevdet'in adını andığı başka bir şair, Charles Baudelaire, Fransız şiirinde modernitenin ve modern hayatın belirmesini sağlayan kurucu şairlerdendir (Baudelaire, 2013). *İçtiha*d mecmuasında yayımlanan "Baudelaire'in Ruhundan" adlı metin, şairin bir şiirine gönderme içerir:

BAUDELAIRE'İN RUHUNDAN

Yeryüzünde yarasız ve şen bir yıl saymadım
İşte ömrüm göklerde elli dokuzu saydı
Yeri kuş bakışıyla görmekten kurtulurdum,
Kollarımın yerinde kanatlar olmasaydı.

Abdullah Cevdet (*İçtiha*d, S.245, 1 Şubat 1928, s.4683)

1869 yılında doğduğu ve bu şiiri 1928 yılında yazdığı göz önüne alınırsa “ömrü göklerde elli dokuzu sayan” kişi Abdullah Cevdet’tir. Şair, bu yıllardan birinin bile yarasız ve şen geçmediğine değinir. İlk dizede vurgulanan “göklerde olma” durumu, üçüncü ve dördüncü dizede kurulan imajlarla açıklık kazanır: Şair kendisini göklerde uçan bir kuş gibi tasvir etmektedir. Hüzün ve yalnızlık duygusunu şiirlerinde sıkça “sürgünlük” üzerinden işlemiş bir şair olan Baudelaire ile birlikte düşünüldüğünde bu metin, duyuş tarzı bakımından akla Baudelaire’in “Albatros” adlı şiirini getirmektedir. Albatros adlı şiirin son dizeleri: “Şair, benzer bulutların fırtınalara / arkadaşlık eden / Ve okçulara aldırmayan prensine, / Yuhalar ortasında sürgündür yeryüzüne, / Dev kanatları engeldir onun yürümesine” (Ülkülü, 1993, 46) şeklindedir. Baudelaire bu şiirinde, şairi yeryüzüne sürgün edilmiş; fakat kanatları yüzünden asla yeryüzüne inip yürüyemeyecek, yeryüzünü sürekli göklerden izleyecek bir albatrosa benzetir. Aynı yoksunluk durumunun farklı bir ifadeyle Abdullah Cevdet’in şiirinin son dizelerini oluşturduğu görülmektedir. Bununla birlikte Abdullah Cevdet, duyuş tarzı bakımından kendisini Baudelaire’e benzetmiş, onu anladığını, duyumsadığını ifade etmiş; “Baudelaire’in Ruhundan” başlığı ile şairin bellekte yer etmesini sağlamıştır. Yukarıda örneklenen iki metnin de İctihad mecmuasında yayımlanmış olması, derginin batılı tarzını ve takip ettiği kültürel çevreyi örneklemesi bakımından göstergeseldir.

Türk şairleri hakkında yazılmış bellek şiirleri, dergilerde kendilerine daha fazla yer bulmaktadır. Bu metinlerin söyleyişindeki ortak özellik, şiirde bahsedilen kişiyi hatırlatmak yahut unutulmaktan kurtarmaktır. Anma şiirlerine benzer olarak Türk şiirindeki yerine, önemine değinilen şairlerin, ölümlerinden bir müddet geçmiş olması ve zaman içinde anlaşılan değerlerinin de şiirlere yansımaları, bu metinlerin bellek teması içinde değerlendirilebileceğini göstermektedir:

ŞAİR SAFA’NIN ÖKSÜZ KABRİNDE

-Aziz çocukları ‘İlhami’ ile ‘Peyami’ye-

Adını da silmiş mezar taşından,
Dert veren yılların vefasız eli,
Gül deren olmamış aziz başından,
Şu kara toprağa düştün düşeli.

Gurbetlerde kalan yetim türbende
Hani ağlayanın zavallı Safa?
Yattığın gölgeden bir yükselsen de,
Baksan ki dünyada kalmış mı vefa!

Gönlünle işlenen hazin mısralar...
Ne de tez kurumuş şen dudaklarda.
‘Peyami’den başka yâd eden mi var?
Ne yazık ki o da tâ... Uzaklarda...

Dilsiz feryadınla dolan gönlümü,
Kabrinin üstünde açtım Allah'a!
Ne kadar özledim bilsen ölümü,
Kanımı akıtsam girmem günaha!

Eflatun Cem (*Birlik*, S.9, 12 Kasım 1923, s.3)

Eflatun Cem [Güney]'in *Birlik* mecmuasında yayımladığı “Şair Safa'nın Öksüz Kabrinde” adlı metin, unutulmaya yazılan bir sitem gibidir. Şiir, şair İsmail Safa'ya yazılmış ve kendisinin çocukları İlhami ve Peyami [Safa]'ya ithaf edilmiştir. İlk iki dörtlükte şairin ölümünden sonra hatırlanmadığını, bir vefa göstergesi olarak kimse tarafından sorulmadığını halk şiirine has samimi bir ses ve söyleyişle ifade eden özne, üçüncü dörtlükte oğlu Peyami Safa'dan başka kendisinin adını anan kimse olmadığını vurgular. Özne, son dörtlükte unutulmuşluk hissini, vefasızlığın açtığı yaranın derinliğinden söz ederken, ölümü çok özlemiş olmaktan ötürü kendisini öldürse dahi günaha girmeyeceğini söyler. Öznenin, insanoğlundaki bu vefasızlık karşısında kendilerine önerisi de ölümdür. İsmail Safa'yı belleklerde hatırlatma biçiminde Peyami Safa'nın da kullanılmış olması, şiirin etki alanının artırılması için bir hamle olarak okunabilir.

Modern Türk şiirinin kurucu şairlerinden Tevfik Fikret için Fuat Şükrü [Dilbilgen]'nin *Resimli Şark* dergisinde yayımladığı şiiri, şiirin yazılmasına vesile olan durumla ilgili bir açıklama ile başlar:

TEVFİK FİKRET

Her sene ağustos ayı zarfında, Tevfik Fikret'in irtihali yıl dönümü münasebetiyle 'Âşiyân'da bir toplanma yapılır ve burada büyük Türk şairinin hatırası tebci olunur. Bu sene de aynı hazin merasim yapılmıştır. Bu vesile ile Fuat Şükrü Bey'in merhuma ait manzumesini dercediyoruz:

Pırlanta eritmiş işte Fikret,
Vermiş ona imtiyazı fitrat...
Bir dinlerseniz rûbabı ondan!

Radyom gibi parlıyor beyitler,
Gaddarlara karşı pek sitemkâr...
'Sisler' ne büyük bir ihtilâldir,
Kudsiyetine büyük misaldir.

Zinet veriyordu 'Âşiyane'!
Bülbül yuvasında şairane!
Zinet ne demek? Işık verirken...
Ecrama hayat, rızık verirken,
Yükseldi semaya doğru gitti,
Kanun diyerek hayatı bitti.

Fuat Şükrü (*Resimli Şark*, S.9, 1 Eylül 1931, s.4)

Tevfik Fikret'in şiirini ve şairliğini öven dizelerle kurulmuş olan şiirin ikinci dördlüğünde "Radyom gibi parlıyor beyitler" dizesi dikkat çeker. Nâzım Hikmet'ten ilhamla söylenmiş olduğu anlaşılan bu dizedeki "radyom [radyum elementi]" sözcüğü, konstrüktivist anlayışın kelime kadrosundan ödünç alınmış gibidir. Kelime kadrosundaki dağınıklık, şiirin söyleyişini aksatırken, metnin sonunda söylenen "Kanun diyerek hayatı bitti" dizesi, Tevfik Fikret'in karakterini özetlemesi bakımından dikkat çekicidir. Şiir, girişinde verdiği bilgi ile Tevfik Fikret için her sene düzenlenen merasimleri işaret etmesi bakımından kıymetlidir. Tevfik Fikret'in şiirde bellek oluşturmak için kullanılan karakterlerden biri olması ise, cumhuriyet ideolojisinin yenilikçi tavrı ile birlikte düşünüldüğünde son derece anlşıdır.

Ahmet Hilmi [Kalaç]'ın aynı dergide Ziya Gökalp için yazmış olduğu şiir, Ziya Gökalp'in ölümünden yaklaşık on sene sonra yayımlanmış bir metindir:

ZİYA GÖKALP

Türklüğe nur ve ziya saçan bir meşale gibi,
Sensin! Ey ruhumuzda yaşayan büyük ölü...
Sen verdin gençlere sönmez, milli ideal,
Yığınlarla toprakta yatıyorsun örtülü...

Türkçülüğün uğrunda yükseldi o gür sesin,
İlahi bir güneştin, fakat bu yerde battın!
Umulmadık zamanda, birden söndü nefesin,
Ağlayan kalbimize bir kat daha dert kattın.

Sen verdin kalbimize iman, kafamıza nur;
Bu kara topraklarda mezarsız yatıyorsun...
Güneş toprakta durmaz semalarda bulunur...

Ebediyen yâd eder seni her Türk evladı,
Millî peygamberinin çünkü Ziya'dır adı...

Ahmet Hilmi (*Resimli Şark*, S.26, 1 Şubat 1933, s.23)

Ziya Gökalp'in Türk milletinin kültürel değerlerine yapmış olduğu katkılardan bahseden şiirin söyleyişi zayıftır; metin Ziya Gökalp'in erken ölümünden, gençliğe verdiği milli idealden ve Türkçülük düşüncesindeki öncülüğünden somut biçimde söz eder. Metindeki soyut imajlar olan "ruhta yaşamak", "toprakta mezarsız yatmak" ifadeleri ise Türk şiirinde sık kullanılan imajların farklı şekillerde söylenmiş halleridir. Metni görünür kılan son dizesi "Millî peygamberinin çünkü Ziya'dır adı"dır. Özne, Ziya Gökalp'i peygambere benzeterek Türk gençliği tarafından sürekli hatırlanacağını temin etmiştir.

Şiirde bellek oluşturmanın bazı farklı biçimlerine de rastlanmaktadır. Halil Nihat [Boztepe]'in *Güneş* dergisinde yayımlanmış olduğu kıtası, Enis Behiç Koryürek'in 1927 yılında yayımlanan *Miras* isimli şiir kitabını (Enis Behiç, 1927) tebrik etmek gayesiyle kaleme alınmış, nükteli bir söyleyiştir:

KITA

-Miras sahibi Enis Behiçe-

Tayyare piyangosuyla her an
Zenginliğe yeltenip dururken;
Hak verdi nasibi başka yolda:
Mirasına varis olmuşum ben!

Halil Nihat (Güneş, S.14, s.2. 1927)

Bir başka tebrik vesilesiyle yazılan metin, adıyla gayesini belirten bir biçimde *İçti-had* mecmuasında okuyucu karşısına çıkar:

TEBECİL VE TEBRİK NEŞİDESİ (*)

Dâhi şiir üstadım Abdükhak Hâmit Beyefendiye

Ey Türk'ün kadri yüksek, -Dahi şiir üstadı-;
Asırlara fer verir şi'rinin parlak yâdı.

Ey edebî âlemin -şanlı iftihar tacı-,
Ey bedii muhitin -pek canlı bir minhacı-!

Sen, güya bir haliksin san'atının arşında...
İ'cazının hayranı, cihanlar var karşında!

Yıldızlar, aylar senin şevkına -pervane-dir;
Sana mahdut bakanlar bir -sürü divane-dir!

Şöhretini çalmağa kalkuşanlar küçülür,
-Payen; -yüce kubbeye- bir arada ölçülür!

-Ezeliyet- bir elin, -ebediyet- bir elin...
Şarkı, garbı kaplamış -nurdan masnu heykelin-!

-Şiir-lerin hep tezat, -duygu-ların hep nükte...
Dalgalanıp yükselir fezalara birlikte!

Çalkanıyor âlemler -ulvî muhayyelen-de.
İbdaâtın güneşler neşrediyor -leylen-de!

Solmayan bir baharın revnakile yaşarsın,
Tufanları lâleden ilhamlarla taşarsın!

-Putları indirenler- şaşaandan utansın,
Sen, put değil, pek âli bir -mabedi vatansın-!

Asırlar huşularla mihrabına yüz sürer,
İşildayan hüsnünle vecde gelir mükerrer!

Yıl dönümün zatını takdise bir vesile,
Coşmuş sevincim bugün deryalar mevcesile!

(*) Üstadın sekseninci yıl dönümü münasebetiyle...

Ankara: 5 Şubat 930

Florinalı Nâzım (İçtiḥad, S.291, s.5341, 1930)

Anma ve bellek oluşturma amacıyla hareket eden şairlerden olan Florinalı Nâzım'a ait bu şiir, Türk şiiri için bir üstat olarak kabul edilen Abdülhak Hamit Tarhan'a yazılmıştır. Onun sekseninci yıl dönümü münasebetiyle yazıldığı belirtilen metnin, beyitler hâlinde düzenlenmiş olması, şiir hayatına Tanzimat Dönemi'nin ikinci yarısında başlamış olan Abdülhak Hamit Tarhan'a yaklaşmak için bir vesile olarak okunabilir; çünkü Abdülhak Hamit'e dizilmiş övgülerden oluşur. Onuncu beyitte göze çarpan "-Putları indirenler- şaşaandan utansın, / Sen, put değil, pek âli bir -mabe-di vatansın-!" deyişi, Nâzım Hikmet'in *Resimli Ay* dergisinin 4. sayısında (Haziran, 1929) yayımladığı "Putları Yıkıyoruz No:1" başlıklı eleştiri yazısından haberdar olduğunun ve bu yazının da şiir vesilesiyle eleştirildiğinin bir göstergesidir.

Örnekleme içinde rastlanan diğer anma ve bellek şiirleri aşağıdaki gibidir:

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Aksekili Mahmut Efendi Merhumun Tarih-i Vefatı	Tâhirü'l - Mevlevî [Tahir Olgun]	<i>Dünyâ denen şu 'âlem ma'nâda zıll-ı memdûd Hestîsi bir nümâyîş, râh-ı bekâsı mesdûd Üstündeki hayâtın birkaç nefes devâmı Her zi-nefs, nihâyet nâ-çiz u 'ayn-ı mefkûd</i>	Mahfil	39	01.08. 1923	47
Yaşar Şâdi Merhum İçin Yazılan Tarihler	Üsküdarlı Talat Bey	<i>Olunca 'âzîm-i gülşen-sarây-ı rahmet-i Yezdân Eğri kabir-i pâki nûrlarla toldı Şâdi'nin Olursa çok mudur târîh-i cevher-dârı hüzn-engîz Bu demde irtihâlî bâ'is-i hüzn oldu Şâdi'nin</i>	Mahfil	39	01.08. 1923	48
Bâki'nin Ölümü	Necmettin Halil [Onan]	<i>Ölen o şairi ki: kalbinin ateşinden "Yedi bend" i çıkarıp bir faninin peşinden Devrîlerek hükmetti yendi musallarıyla...</i>	Hayat	37	11.08. 1927	8
Nedim'in Ruhuna	Ahmet Asum [Onur]	<i>Sürelim zevki, hayâ-huyları teşdid edelim Meclisin şevkini bir an daha temdid edelim Ruz u şeb-i firkatınız dilde terâküm ediyor Gel benim kaşı hilâlim bize, bir ıyd edelim</i>	Yeni Fikir	30	01.01. 1928	10
Fikret İçin	Florinalı Nâzım [Özgünay]	<i>Engin denizler kadar açılan bir varlıksın. Mezarından sezilir, dehşetli derinliğin! Yerlere kapansan da, göklere fer verdiğin Gevherinden bellidir... Bakan gözler kamaşsın!</i>	İçtiḥad	303	15.08. 1930	5441- 5442
Gömülen İrtica	Kâzım Sevinç [Altınçağ]	<i>Son kazma sedaları... Son toprak dökülüyor Yıkılan dergâhlarda birer baykuş gülüyor Gençler... Cîğerler şişkin, haykırı ufuklara Türk yurdunda bugün son irtica' gömülüyor.</i>	Muhit	28	01.02. 1931	10
Kubilay	Salih Zeki [Aktay]	<i>Kubilay... Sen ölmedin, ölmedin ey Kubilay... La'l rengi kanından boyandı bayrakta ay... Sen bir iman, fazilet, kanaat şehidisin, Bir cennet sabahına ışılcak sesin...</i>	Muhit	28	01.02. 1931	10

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Edison Heykeline	Dr. Ziya Kaya	<i>Cemade can verdin... Taşı söyledin; Eş oldun 'Umranın oğlu Musa'ya! İçinde şimşekler çakan ma'bedin; Benzedi çöledeki Turi Şind'ya!</i>	İçtiha	334	01.12. 1931	5614
Gandi'ye	Mithat Cemal [Kuntay]	<i>Mabudunu kaybetmiş olan kapkara Hindin, Mihrabına insan boyu bir meşale diktin. Bir hamlede zulmetleri yıktın da başınla, Ürperti, kıvıldandı ufuklar bakaşınla.</i>	İçtiha	345	15.05. 1932	5719- 5720
Mezarı Başında	Florinalı Nâzım	<i>Devrana hayret veren -koscoca bir varlıkla- Ey kara topraklara göç eden -şanlı yolcu-! Girdiğin derinlikte, -gittiğin yolun ucu- Hâlâ mı görünmüyor? Bize bir haber yolla!</i>	İçtiha	351	15.08. 1932	5788
Tokadizâ-de'mize	Florinalı Nâzım [Özgünay]	<i>Ölmeyen namına aldandın da Ölümlün kahrına kurban gittin; Beklenilmez acı bir hicranla Bizi bilsen ne kadar incitdin.</i>	İçtiha	356	01.11. 1932	5848
Son Mersiye	Rıfat Ahmet [Moralı]	<i>Eline geçirdin bir kafatası, İçinde erittin her ihtirası... Bize bıraktığın ulvi mirası Temiz bir gönülle, vicdanla yazdın.</i>	İçtiha	356	01.11. 1932	5847
Dr. Abdullah Cevdet'e	Muharrem Zeki [Korgunal]	<i>Unutulmak korkusu kanatmasın yararı; Her an yaşatacağız, emin ol, hatıranı. Nihayet bir gün gelip dikilecek heykelin; Vicdanında bir elin, ileride bir elin!</i>	İçtiha	358	01.12. 1932	5897
Ahmet Hâşim	İbrahim Tank	<i>Göllerde düşünen bir kamyş kadar Düşündürdün bizi yıllarca bilsen. Ruhunda uçsan o kanlı kuşlar O kafeslerini kaybetti neden?</i>	Yol- ların Sesi	9	30.05. 1933	192

Anma ve bellek şiirlerinde öne çıkan söyleyiş özelliği, acı duyguların samimiyetle dile getirilmesidir. Örneklenen şiirlere ve alıntılar hâlinde gösterilen diğer şiirlere bakıldığında Florinalı Nâzım [Özgünay]'ın anma şiirleri yazma konusunda özel bir ilgisinin olduğu görülebilmektedir. Ayrıca, muhafazakâr zihniyetin birer temsilcisi olarak Üsküdarlı Talat Bey ve Tahirü'l Mevlevî'nin de özellikle tarih düşürme geleneğini sürdüren, kendi zihniyet özelliklerini paylaşan çevrelerinden kimseleri mutlaka anan şairler oldukları görülmektedir.

İncelenen dergiler içinde dönemin göstergesel dergilerinden sayılabilecek *Yeni Mecmua*'nın 1 Mayıs 1923'te yayımlanan 75. sayısının Bursa şehrine ve Bursalı divan / halk şairlerinin eserlerine adanmış olması da başka bir bellek göstergesidir.

Çocuk Şiirleri

Gelecek nesillere örnek olması gayesi ile edebî metinlerde oluşturulan çocuk figür ve karakterler Türk edebiyatı için Cumhuriyet döneminde karşılaşılan yeni bir olgu değildir. Örneğin şiir türünde, 20.yy'ın başlarında Tevfik Fikret'in oğlu Halûk; Mehmet Âkif'in oğlu Âsum'ı model alarak yazdığı şiirler, gerçeklikle olan ilişkileri bir yana, kendi çocukları üzerinden örnek bir insan tipine işaret etmek ve gelecek nesillere mesaj vermek kaygısı ile meydana getirilmişlerdir. Hatta aynı figürler ve etrafında oluşan bu metinler, döneminde ve günümüzde bazı ideolojilerin temsili niteliğinde algılanmıştır. Diğer taraftan çocuk ve gençleri bir figür olarak şiire yerleştirmeyen; ancak

çocuklara yönelik yazılmış metinlerin varlığı günümüzdeki çocuk edebiyatı algısının temelini oluşturmaktadır. Sade dille, soyut ve masalsi ifadelerle, doğaya ait unsurların kişiselleştirilmesi ve kullanılmasıyla (hayvanlar, bitkiler gibi) kurulan metinlerin esas amacının da çocuklara okuma alışkanlığı kazandırılması olduğu söylenebilir. Bu yönleriyle çocuk edebiyatı üzerine ilgi duyan, çocuk edebiyatı alanında değerlendirilebilecek metinler sunan şair ve yazarların, gelecek nesiller için taşıdıkları kaygıyı, somut bir düzleme yansıttıkları ve onları yetiştirmek için bir hamlede bulundukları göz önünde bulundurulmalıdır.

Çocuk Şiirleri başlığı altında değerlendirilen şiirler, Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının idealize edilmiş düşünce ve ilkelerinden beslenmiş nitelikte metinlerdir. Örnek bir karakter veya figür etrafında şekillenmekten çok birbirinden bağımsız gelişmiş, öğüt üslubuyla yazılmış bu metinlerin, millî duygular ilk sıralarda olmak üzere, çeşitli konulardan bahsettiği söylenebilir.

Bu bağlamında incelenebilecek ilk yayın *Şen Yuva* dergisidir. İsminden de anlaşılabileceği üzere çocuk edebiyatına yönelik bir söylem geliştiren derginin öne çıkan şairlerinden Şükrü Turgut, sürekli çocuk şiirleriyle görünmüştür. Örnek gösterilebilecek metinlerinden ilki 1925 yılında yayımlanan “Murat’ın Kedisi” isimli şiirdir. Bu şiir, daha önce değinildiği üzere, çocuklara okuma zevki ve alışkanlığı kazandırmak üzere kaleme alınan metinlerden sayılabilir:

MURAT’IN KEDİSİ
Çocuklara, kendi lisanından

İpek tüylü mercanım!
Ne sevimli ah canım!

Çıldırırım görmezsem
Saçlarını örmezsem.

Kedim de beni arar,
Gelir boynumu sarar.

Okşar, sever hem koklar,
Kucağımda uyuklar.

Uykudan hiç göz açmaz...
İnsandan çokça kaçmaz.

Çok munistir yaramaz,
Dost yabancı aramaz.

Çok tatlı ince sesi...
Sermest eder herkesi.

Hâsıl küçük mercan
Çok tatlı çok afacan

Şükrü Turgut (*Şen Yuva*, S.13, 17 Kasım 1925, s.3)

Âdeta bir tekerleme biçiminde düzenlenmiş olan bu metnin başındaki “Çocuklara, kendi lisanından” ifadesi, şiirin dili ve üslubunun çocuklara yönelik oluşturulduğuna dair bir vurgudur. Hece vezni, sade dil ve anlaşılır ifadelerden oluşan bu şiirin “hayvan sevgisini” önelemesi de çocuklara kazandırılmak istenen bir davranış şeklinin şiire dönüşmesi olarak yorumlanabilir.

Çocuk şiirlerinin ve bütün örneklemin en ilginç metinlerinden biri olan “Libido”, *Güneş* dergisinde yayımlanmış ve İbrahim Aleaddin [Gövs] tarafından yazılmıştır. “Libido” kelimesinin ne anlama geldiğini ifade eden bir dipnotla sunulan şiir, tıpkı anma ve bellek şiirleri altında işlenen “Freud’u Okurken” adlı metin gibi, Freud’dan bahseden; fakat onun görüşünü benimseyen bir üslupla yazılmış bir metindir:

LIBİDO [*]

-Oğlum İlham’a-

Sen daha sekizi dün bitirmiştin afacan.
O güzel kız tam yirmi bahar görmüş bir fidan.
Uzun uzun bakarak sükût ettim bir zaman,
Karşısında değiştin, düğümlendi kakhahan.
O goncası açılmış bir demet çiçek gibi,
Sen uçmayı bilmeyen yavru kelebek gibi.
Şakasıyla incinip okşuyorken ağladın.
Acısını hissettin bilmediğin bir tâdın.
Bu lezzet işte odur, bu acı işte o. Ey
Bir sıcak dalga gibi içinde yükselen şey!
Sen onu erken duydun. Adı sonra bilinen
Bu mukaddes ateşin aslını sorma benden.
Güzelliğe, gençliğe pek güvenen o kızı,
Bir de seni gördükçe kalbimde duydum sızı.
“Neden çocuğum?” diye belli ki yandı için;
Dünyaları verirdin on senelik fark için.
Dünyayı verme oğlum; esirgemem ben senden,
Benim otuz sekizi paylaşalım istersen!

[*] Cinsî meyli, ruhî hayatın esası addeden ve “panseksüelizm” vâizi olan Viyanalı Doktor “Freud” çocuklarda duyulan müphem aşka “libido” ismini veriyor.

İbrahim Aleaddin (*Güneş*, S.5, 1 Mart 1927, s.7)

“Oğlum İlham’a” ithafile sunulan şiirde, çocuğu ile konuşan bir baba figürü şiirin öznesidir. Kendini keşfetme çağındaki oğlunun, kendinden yaşça büyük bir kadın karşısında hissettiği cinsel duyguları tanımlamaya çalışan şair-öznenin metni kuruş biçimi, âdeta manzum bir hikâyeye benzemektedir. Aralarındaki yaş farkından ötürü üzümlü bir an evvel büyümek isteyen oğlu için kendi yaşı “otuz sekizi paylaşmayı”

teklif eden özne, samimi ve deneyimli bir söyleyişle metnini sonlandırır. Şiir, aslında çocuklara yazılmış bir metin türünden ziyade, Freud'un cinsel arzuları insan psikolojisinin temeline yerleştiren tezini şiirle tanıtmak gayesiyle büyüklere yazılmış bir metin gibi görünmektedir. Üslubunda bu görüşe katıldığı gözlenen öznenin, metni sunuş biçimi ve dilindeki saflık; bir de şairin metni oğluna ithaf etmiş olması, bu şiirin de *Çocuk Şiirleri* başlığı altında değerlendirilmesine vesile olmuştur. Metnin göstergesel özelliği, çocuk şiirleri bağlamına gençlerin de çeşitli yönlerden şiirlere konu olabileceği durumudur.

Yayımlandığı tarihler boyunca şiir meselesinde öncü ve sanatkârane tavrını sürdüren *Servet-i Fünûn* dergisi ve edebi çevresinin, özellikle 1928 yılından sonra *Uyanış* başlığı ile yayımlanmaya başlanmasıyla birlikte Cumhuriyet'in kazanımlarından hareketle sosyal sorumluluk alanında da varlık gösterdiği söylenebilir. *Servet-i Fünûn-Uyanış* dergisinin kimi sayılarında çocuklara hitap etme amacıyla yazılmış şiirlere yer verdiği görülmektedir:

İKTİSADİ ÖĞÜTLER

-Küçük yurttaşlara-

İçimden bir ses doğar:
Vatandaş vazifen var,
Kendi kendine karşı
Ve milletine karşı
Bu borcu ödemezsen
Artık yaşamazsın sen
Ve yurdun sönük kalır
Sıkıntıdan bunalır
İlk borcundur kazanmak
Bu hem bir borç hem bir hak
Namusla çalışarak
Çok çok kazanmaya bak!
Olsun küçük bir kasan
Ve her ne kazanırsan
Biriktir birazını
Ve bekle artmasını
Çünkü birer ikişer
Bu küçük sermayeler
Toplanır bankalarda
Ve yetişir imdada
Tüccar para kaldırır
Bu yurdun hayatıdır.
Hem sana kalır çok kâr
Hem de kazanır tüccar
Gördüğün fabrikalar
Bankalardan doğarlar.

Parayı kazanırken
O kadar düşün gene.
Kasanın anahtarı:
Hayatı ihtiyaçları
Her aklına eseni
Bir ihtiyaç sanırsan
Yalnız bırakıp seni
Uçar kaybolur paran!
Bil ki sendeki servet
Senin değil, emanet
Ve bütün malın mülkün
Senin değil Türklüğün
Onun için paranı
Sen Türklüğün nişanı
Gibi sakla ve tanı
Yabancıya kaptırma
Silah verme düşmana
Hayat ver yurttaşına
Yani yerli malı al
Bir gün gelir bu engin
Ve şirin memleketin
Olur, her ferdi zengin
Yalnız yerli malı al!

Muslih Ferit (*Servet-i Fünûn-Uyanış*, S. 1891-206, 10 Kasım 1932, s.372)

Muslih Ferit tarafından yazılan “İktisadî Öğütler” başlıklı şiir, “küçük yurttaşlara” şeklinde verilen ithafıyla çocuklara da yurttaşlık bilinciyle yaklaşan bir zihnin varlığını hissettirir. Toplumsal meseleleri ve rolleri ifade eden bir kelime kadrosuyla yazılmış bir tekerlemeye benzeyen bu metinde çalışkanlıktan, azimden, tasarruflu olmaktan, yerli malı kullanmaktan, ticaretten ve ticaretle uğraşanları korumaktan söz edilmiştir. Daha önce değinilen öğüt verme tavrının belirginleştirildiği şiirde, Türklük vurgusu ve kalkınmanın yolunun yerli malı kullanmaktan geçtiğinin söylenmesi dikkati çeker. Metin bir gün bu engin ve şirin memleketin her ferdinin zengin olabilmesi için gerekli koşulları bu tutumun hazırlayacağını da söyler.

Benzer bir öğüt verme tavrı, H. N. imzasıyla yine aynı dergide yayımlanan “Yurt-nine (Vatan)’nin Türk Yavrusuna Öğütleri” başlıklı metinde de görülmektedir:

YURTNİNE (VATAN)’NİN TÜRK YAVRUSUNA ÖĞÜTLERİ

I

Yurtta güneş parladı
Tanrı bize yolladı
Yeşil yeşil çayırlar
Seni özlüyor kırlar

Duyulmuyor mu hiç sesin
Türk yavrusu neredesin?

II

Bitti artık kara kış
Haydi, uyan, kalk, çalış.
İşler seni bekliyor.
Kuşlar bile dinliyor.

Hani senin gür sesin
Türk yavrusu neredesin?

III

Kaldır çelik kolunu
Tut babanın yolunu
Düşman sokma ovana
Toz kondurma yuvana

Haykır çıksın öz sesin
Türk yavrusu neredesin?

IV

Uçuşlukla kalk yerden
Ünün gelsin göklerden
Demir yolu sür öne
Yokuş çık döne döne.

Haydi, çıkar bir sesin
Türk yavrusu neredesin?

V

Yurtnineni bekletme
Sakın onu inletme
Koy yoluna gücünü
Al yurdunun öcünü.

Duymalıyım genç sesin
Türk yavrusu neredesin?

H. N. (*Servet-i Fünûn-Uyanış*, S.1917-232, 11 Mayıs 1933, s.389)

Başlığında ve içeriğinde vatan kavramını bir çocuğun gözünde “Yurt Nine” şeklinde somutlaştıran metin, aynı figürün “Türk yavrusuna” hitap etmesiyle meydana getirilmiştir. Metni beş kısma ayıran şair, her kısımda bir dörtlük söylemiş ve peşinden “Türk yavrusu neredesin?” diye soran bir ikilikle nakarat oluşturmuştur. Bu yapısal özellikleriyle halk şiirine ait bir ses ve söyleyiş unsurunu taşıyan metin; dil, üslup ve ifade bakımından sadedir. Bu sadeliğin, metnin akıllarda kolayca kalabilmesi için

tasarlandığı anlaşılmaktadır. Metinde çalışkanlık erdemi ve milli duygular ön plana çıkarılır. Çocuk şiirlerine verilen 1924 tarihli ilk örnek ile 1933 tarihli bu son örnek arasında geçen dokuz yıla rağmen dil, ses ve söyleyiş bakımından sadelik esasında buluşma tavrı korunmaktadır.

Örneklemleri oluşturan şiirler içinde rastlanan diğer çocuk şiirleri aşağıdaki gibidir:

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Diyarbakır Dar'ül - Eytamının "mini mini bir yavrusu lisanından"	Demir	Bir akşamdı kapımıza imam, muhtar geldiler Baban şehit ey oğul anana de sen dediler O akşamın sabahı annemin yoktu nefesi Kavuşmuştu Allah'ına ağlatmıştı herkesi Benim ölmüştü anam, hem de babam yoktu himsem Büyük müştü boyuncuğum, artık boştu ne desem Onun mezarında hıçkırarak ağlarken ben Merhametli, şefkatli bir asker tuttu elimden Onlar uçtular eceline evladım ağlama sen Bir babanla bir annen var daha diyem sana O baban millettir yavrum, sana bakıp okutur Annen ise vatan, seni sinesinde büyütür	Küçük Mecmua	30	15.01. 1923	126 - 127
Yüksel ve Yükselt	Orhan Rıza [Aktunç]	Zührem, benim hakikate kurbandı rahtım, Olsun kulaklarında küpen, son nasihatim: Cephende sönmeyen ezeli şafak taşı, Saklar Hüda, asırların üstünde: hür başı... Annen de bak, diyor sana: gâbende hangi yol Çıkırsa korkma ve ced ile yüksel, muzaffer ol!	Milli Mecmua	10	06.03. 1924	155
Baba İle Oğul Arasında	Şükrü Turgut	Kim der ise hesap kolay, Biliniz maksadı alay. Bilir isen aferin var. Bilemedin mi surat, asar... Tutar bir de tevkif yazar, Nafle etme intizar.	Şen Yuva	7	03.03. 1925	4
Küçüklere Manzume	Şükrü Turgut	Oyun bir şey temin etmez, İstikbalı tenvir etmez. En tatlısı vazîfemiz Çalışmalı temiz temiz.	Şen Yuva	14	04.12. 1925	7
Mini Mini Yavruma	İsmail Nâmi	Gülerken neşe ile gözlerin, yüzün, Esiyor gönlümde başka bir rüzgâr, Dilerim şen olsun gecem, gündüzün, Göreyim daima seni bahtiyar!	Milli Mecmua	85	01.05. 1927	1374
Fotoğraf Kıtaları	Mithat Cemal [Kuntay]	Nabızındaki bir damla kan oğlum sana yüküdür. Zulmün dayanıp durduğu şey topsa, tüfekse. Manası nedir çünkü şu masmavi semanın, Altında başın dımdık eğer gezmeyecekse.	İctihad	279	15.08. 1929	5241
Sarışın Çocuk	Ahmet Kemal [Suut Kemal Yetkin]	Perde perde dalgaları, Sarı saçları rüzgârda. Yeşil gözlerinden tanır Onu güller ilkbaharda...	Muhit	31	01.05. 1931	17
Pis Çocuk	Nahit Nafiz	Çocuklar dikkat edin Üstünüz kirlenmesin Sonra size de sakın Kirli çocuk denmesin.	Fikirler	82	01.06. 1932	19
Bir Genç Kıza Nasihat	Ahmet Cemil [Miroğlu]	Şen kahkahalarını dinlesin her taraf, gül! Hayatta "acı" denen şeye gözlerini yum! Bembeyaz bir çağlayan gibi serpil ve dökül! Seni durgun su gibi görmek istemiyorum.	Servet-i Fünûn - Uyanış	1924 - 239	29.06. 1933	79

Şiirlere bakıldığında, Şükrü Turgut isimli şairin, Şen Yuva dergisinde özellikle çocuklara yönelik yazdığı şiirler dikkati çekmektedir; çünkü adı geçen şairin başka bir türde şiirine rastlanmamıştır. Bunun dışında hemen hemen bütün çocuk şiirlerinde sade dil ve söyleyişle, bilmeceye benzer bir üslubun kullanıldığı görülebilmektedir. Eğer nasihat verilmek isteniyorsa, üslubun görev bilinci aşlamak üzere öğretici bir tona dönüştüğü dikkat çekmektedir. Cumhuriyet döneminin ilk şiirlerinde özellikle gelecek nesillere vazife bilincini aşlamak isteyen bir söyleme rastlanması, çocuk şiirleri özelinde anlamlıdır.

Dünyevî Zihniyet

Dünyevî Zihniyet; Cumhuriyet döneminin ilk yıllarındaki düşünsel ikiliğin ikinci kutbunu oluşturan taraftır. Yeni bir devlet kurmanın meydana getirdiği yenilik cereyanı içinde, dikkatini sürdürülen hayata ve insanın yapıp etmelerine çeviren toplumun her şeyi yeniden inşa etme gayreti, manevî alandan uzaklaşıp dünyevî değerlere yaklaşan bir anlayışın gelişmesinde de etkili olacaktır. Bilim ve teknikteki gelişmeler, iktisadî meseleler, kırsaldan kentlere doğru hareket etmeye başlayan nüfusun etkisi, belirli ilkeler etrafında bir araya gelerek ortak bir hedef doğrultusunda yaşama gayreti, modernleşme gibi genç Türkiye Cumhuriyeti'ni etkileyen pek çok neden, dünyevî zihniyetin gelişmesinde aktif rol sahibidir. Bu zihinsel değişim sürecini yalnızca tek bir nedene bağlamak da anlayışın takip edilmesi hususunda çeşitli eksikliklere neden olabilir. Edebiyat bağlamında, dikkatini kendi iç dünyasından alıp, dışarıdaki dünyaya veren şairlerin yaşanan gerçeklikle kurduğu ilişkiler ve bu ilişkilerin düzeyleri, edebî eserde dünyevî zihniyetin belirgin hâle gelmesinde önem kazanır. Gerçekçi bir edebiyat taraftarlığı, dünyevî zihniyeti besleyen ve edebiyatçıların dış dünya ile ilişkilerini pekiştiren bir anlayış olur. Bu yüzden dış dünyayla, yani sürdürülen hayatla ve gerçeklikle kurulan her türlü ilişki, hangi ideolojiden hareket ederse etsin, edebiyatta *deneyimlenen* güzelliklerin, *duyulan* güzellikler kadar değerli olduğu fikrinin belirgin hâle gelmesine hizmet etmiş olacaktır.

Sanayi alanındaki gelişmeleri Osmanlı İmparatorluğu'na göre daha yakından izleme fırsatı bulmuş ve modernleşme sürecini farklı doğrultuda devam ettirmiş bir medeniyet dairesi olan Rusya'nın, yıllardır takip edilen Batı medeniyetine karşı bir alternatif olarak çeşitli yollarla Türk düşünce hayatını etkilemeye başlaması ve Türk edebiyatının toplumcu-gerçekçilik meselesiyle tanışması da dünyevî zihniyeti farklı yönlerden çeşitlendiren ve besleyen bir damar hâlini alır. Toplumcu-gerçekçilik, dünyevî zihniyetin görünüş biçimlerini büyük ölçüde şekillendiren bir çıkıştır; ancak dünyevî zihniyeti bütünüyle tanımlayan ve sınırlarını çizen bir anlayış olarak kabul edilemez. Çünkü Millî Mücadele'nin, inkılapların, yeni kurulan Türk devletinin etkisi

bir yana, edebiyatta eskiyi terk etme hamlesinin dille ilişkisi göz önüne alındığında, şiirde kendiliğinden ortaya çıkan dünyevileşmenin, iki yönüyle belirgin hâle geldiği söylenebilir: Biri, şiirin ifade dünyasına sadeleşen Türkçe ve yenileşen insan ile kendiliğinden gelen dış dünyaya ait malzeme; diğeri ise Nâzım Hikmet ve çevresindeki serbest nazımla yazan şairlerin *Marksist-Materyalist* tavrı merkeze alan şiiri değiştirme çalışmalarıdır.

Şiirde dünyevileşmenin, daha yerinde bir ifade ile sürdürülen hayatın şiire girmesinin temelleri Cumhuriyet'in ilanından önce atılmıştır. Özellikle Tefik Fikret ve Mehmet Âkif'in manzum hikâye tarzıyla yazdığı metinler, söyleyişe yeni imkânlar kazandırmış ve gündelik hayatın içindeki insanların şiirde yer bulmasını sağlamıştır. Bu, gerçekçi bir tavrın göstergesidir. Nâzım Hikmet'in de çoğu şiirinde manzum hikâyeye tarzını sürdürdüğü ve kendisinden öncekilere eklemlendiği bilinmektedir; ancak onun şiirde açmış olduğu serbest nazım ufku, şiirde biçim ile içerik arasındaki ilişkinin yeniden tanımlanmasına da vesile olmuştur.

Bu yeni kavrayış sayesinde serbest nazmı önceki algılanışının dışına çıkaran Nâzım Hikmet'in şiiriyle, o dönemde kendisi kadar başarılı bir başka temsilcisi bulunmayan *serbest nazım şekli* kaynaşmış gibidir. Bununla birlikte Nâzım Hikmet'in -ve o dönemde söyleyiş olarak onu taklit eden diğer şairlerin- şiirini yalnızca serbest nazım yönüyle görmek, onun şiir sesini bir propaganda malzemesi olarak yanlış ve indirgenmiş bir nitelendirmeye maruz bırakır. Serbest nazımın farklı ideolojiler taşıyan şairlerde de etkili olmaya başlaması, bu tarzın kısa süre içinde moda olmasına ve *basit* olarak algılanmasına da yol açar. Kötü örnekler, serbest nazımın şiirdeki mahiyetinden ve biçim-içerik problemini etkili bir şekilde ortaya koymasından çok daha farklı bir şekilde anlaşılma ile belirlenirler:

1930'lerde hem Nâzım Hikmet hem de şiiri serbesttir. Bu durum, bir taraftan şiirlerinin benzerlerinin üretilmesini hazırlamış bir taraftan da yazma tarzının modalaşmasıyla düşüncelerinin askıya alınmasına yol açmıştır. Özellikle Cumhuriyet'in ideolojik isteklerini yayan isimlerin serbest tarzda denemelerde bulunmaları, bu tarzın nasıl bir bilinçle algılandığını gösterir. Serbest nazım, 1930'ların ilk yarısında kolay gibi algılanarak mesajı doğrudan iletecek bir kavrayış geliştirmiştir (Doğan, 2011: 207).

Dolayısıyla denilebilir ki şiirdeki dünyevî zihniyetin temelinde özellikle serbest nazımın getirdiği imkânlarla iletiyi dolaylımsız ifade edebilme gayreti vardır. Bu doğrudanlık, Cumhuriyet'in öngördüğü *yeni insanın* düşünce dünyasına çok daha uygundur.

Bu özellikleriyle dünyevî zihniyetin, sanat anlayışı bağlamında idealist zihniyetin tam karşısında konumlandığını söylemek gereklidir. Bu karşıtlık, daha önce farklı vesilelerle de ifade edilmiştir. Mayakovski, Eluard, Aragon, Brecht ve Neruda gibi toplumcu öncelikleri olan avantgard şairlerin ortak düşüncelerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş *Saf Şiir Yoktur* isimli kitapta (1994), 1930'lu yıllarda dünyadaki şiir atmosferinin farklı perspektiflerden görüşlerine yer verilir. Bu farklı perspektiflerin uzlaştığı ortak noktada görülen, sanayileşmenin sonuçlarından biri olan ve yavaş yavaş insanlığı etkisi altına almaya başlayan sermayeci dünya düzenine karşı

insan emeğinin öncelenip yüceltiliyor olmasıdır. İnsan emeği, insanın bütün yapıp ettikleri, deneyimleri ve gerçeklikle kurduğu ilişkiler ölçeğinde genişletilirse; dünyevî olanın ideal olana, deneyimlenenin duyulana neden daha üstün tutulduğu daha anlaşılır hâle gelir. Sözü edilen kitapta saf şiirin var olamayacağına dair görüşlerin üzerinde toplandığı ortak çıkarım ise insanın yapıp etmelerinde, insanüstü bir idealin asla var olamayacağıdır. Şiir için şiir yazmak insanüstü bir idealdir ve gerçekçi değildir; çünkü yazılan her şiirde en azından şairini gönendirecek ya da böbürlendirecek kadar dünyevî ve insanî bir yan bulunur. Buradan, dünyevî zihniyetle düşünen -özellikle de toplumcu-gerçekçi olarak nitelendirilen- şairlerin düşüncelerinin temelinde, idealist zihniyetle düşünen şairlerin de aslında kendilerine hizmet eden bir ideolojiyi barındırdıkları fikrinin olduğu anlaşılmaktadır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türk şiirinde izlenebilen dünyevî zihniyet, duyuşun yerine deneyimi öneren, edebî metnin gerçekliğini dış dünyanın gerçekliğine yaklaştırmaya çalışan, mesajını doğrudan iletme isteyen ve birbirinden bağımsız kaynaklardan beslenen bir yaklaşım biçimi olarak tarif edilebilir.

Bu çalışmada *Dünyevî Zihniyet* başlığı altında değerlendirilen şiirler, tematik ve ideolojik durumlarına göre düzenlenen farklı başlıklar altında ele alınmışlardır (*Toplumcu-Gerçekçi Şiir, Sürdürülen Hayatı Yansıtan Şiirler, Eşyalarla Kurgulanmış Şiirler, Kadının Toplumdaki Yeri ve Önemi Yansıtan Şiirler, Kadınlardan Şikâyet Eden Şiirler, Mistik Söylem Karşısı ve Anti-İdealist Şiirler, Dini ve İnançları Eleştiren Şiirler, Mizahi Eleştiri Şiirleri, Sanat Görüşü Yansıtan Eleştirel Şiirler, Fantezi Şiir*). Başlıklara bakıldığında ortak yönün, dış dünyaya ve sürdürülen hayata yöneltilen bir dikkat olduğu anlaşılabacaktır. Toplumun sorunlarından, sürdürülen hayattan, eşyadan, yalnızca âşık olunan bir sembol olarak görülmeyen ve hayattaki varlığı ile ele alınan kadından, mistik ve manevî söylemin karşısında yer alan bir başka söylemden, iç dünyanın bir unsuru olan din ve inançları eleştiren bir bilinçten, genel olarak eleştirenden ve sanat görüşünden; bununla birlikte deneysel bir arayışın malzemesi olarak faydalanılan fanteziden bahseden şiirler, ilgili başlıklar altında dünyevî zihniyetin çeşitli görünüşleri olarak incelenmiştir. Bu bölümde ele alınan bazı şiirler tahkiyeli yapılarından ötürü uzundur. Konunun sağlıklı ilerleyebilmesi için örneklendirilen bazı metinler şiirin yapısını, temasını, iletmediği mesajı, duygu ve düşünce dünyasını değiştirmeyecek ölçüde kısaltılmış ve bu durum, önceki bölümde de olduğu gibi "[...]" işareti ile belirtilmiştir.

Toplumcu-Gerçekçi Şiir

Toplumcu-Gerçekçi Şiir, özellikle Sosyalizm'i ve Marksizm'i esas alan fikir temelleriyle, sanatın niteliğini amaç olmaktan çok araç olmaya doğru yönlendiren bir zihniyetin belirginleşmiş hâlidir. Bu çalışmanın kapsamında ele alınan dergiler arasında 1921 yılında yayımlanmaya başlayan *Aydınlık* dergisi ve etrafında bir araya gelen şairlerin metinleriyle yaygınlaşan bu tarzın, yine 1921 yılında yayımlanmaya başlayan *Dergâh* mecmuasının yansıttığı şiir anlayışına tam karşıt biçimde konumlanması, devirde hâkim olan *ruhçu* ve *maddeci* iki zihin tipinin görünür kılınması bakımından önemli bir başlangıç noktası olarak değerlendirilebilir. İçinde Sosyalizm ve Marksizm'in özellikle Sovyetler Birliği'nde kurduğu kelime ve kavram kadrosuna,

fikirlerle, özel günlere ve isimlere; işçi, emekçi gibi sınıfsal adlandırmalara rastlanan şiirlerin, dünyevî zihniyetle yazılmış şiirler arasından “Toplumcu-Gerçekçi” olmak sıfatıyla sıyrıldığı; bu metinlerin de genellikle *Aydınlık* ve *Resimli Ay* dergilerinde kendilerine yer bulduğu söylenebilir.

Aydınlık dergisinde 1923’te yayımlanan “Kızıl Güller” isimli şiir, Türk şiirinin geleneksel mazmunlarından biri, belki de en güçlüsü, olan “gül” üzerinden kurulmuş bir imajla okuyucunun karşısına çıkmaktadır:

KIZIL GÜLLER

Bu baharın da gülleri ne kadar
-Lekelenmiş şehit kanıyla gibi-
Ateşindi, kızıldı yarabbi!
Güller oldu bu yıl da çeşmime hâr.

Sevmedim gülleri bu yıl da yine
Öyle gül isterim ki gülmelidir.
Bana ‘kardeşlik’ hissi vermelidir...
Koklamak güçtür hârî gül yerine.

Rüzgârlarla savrulup gele gele;
O kızıl güller hâke kalp oluyor...
Bir emel ki açılmadan soluyor.
Olmuyor koklamak nasip öyle!

Kırk bahar geçti de hayatımdan
Bir kızıl gül koparmadım hala...
Bir bahar gülleriyle gelse bana
Beklerim bunu hep sebatımdan...

Böyle alûde-i meşakk u muhan
Gelecek nevbahara muntazırım
Beklerim; beklemekle müftehirim:
‘Beşerin kurtuluş’ baharını ben.

Yaşar Nezihe (*Aydınlık*, S.16, 1 Haziran 1923, s.415)

Biçimi ve kelime kadrosuyla geleneksel olana bağlı görünen metnin gül mazmununu kullanış biçimi de Türk şiirinin geleneksel yapısıyla ilişki kurulduğunu göstermektedir. Ancak bir içerik unsuru olarak metindeki “gül”ün nitelikleri anlaşılmaya çalışıldığında “Beşerin kurtuluş baharını” bekleyen, “ömründe kırk bahar geçmesine rağmen bir kızıl gül koparamayan” özne, “öyle bir gül istemektedir ki bu gülün kendisine kardeşlik hissi vermesi” gerektiğini söylemektedir. Metnin girişinde bu bahar açılan güllerin kırmızılığını “şehit kanıyla lekelenmiş gibi” gösteren öznenin çağrıştırdığı değerler, henüz bağımsızlık savaşından çıkmış Türkiye’nin içinde bulunduğu durumu hatırlatmaktadır; ancak imajın kapsayıcılığı bununla sınırlandırılmaz. Çağrıştırılan değer, ideolojik bir ayrıma işaret etmektedir:

1917 Ekim Devrimi ve bu devrimin mimarı Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin (Bolşevik) siyasi, kuramsal, ideolojik gücünün tüm dünyayı olduğu gibi Anadolu'yu da etkilemesinden daha doğal bir şey olamazdı. Dolayısıyla 1919-1920 yılları arasında Anadolu'da esen güçlü Bolşevizm rüzgârlarının doğrudan Bolşevik Partisi kaynaklı olduğuna ilişkin pek çok yorum bulunmaktadır (Akal, 2008:114).

Aydınlık dergisinin sözü edilen ideolojiye yakınlığı da göz önünde bulundurulduğunda “kırmızı” renginin Sosyalizm ve Bolşevik kültürüyle göstergesel ilişkisi; rengin arzuyu temsil etme özelliği ile birlikte düşünüldüğünde, metnin “kardeşlik” kavramı üzerinden “gül” mazmununu kırmızı renkli bir arzu nesnesi hâlinde vurguladığını da gösterir. “Kardeşlik”, gül mazmununun Türk şiirindeki tarihsel anlamını belirleyen “sevgili” kadar özlenmiş ve arzulanmıştır.

Aynı dergide “Ahmet” imzasıyla yayımlanan bir başka şiir, toplumcu-gerçekçi şiirin özellikleri bağlamında, öncelikle adıyla dikkat çeken bir metindir:

ŞARKA ÇEVİR YÜZÜNÜ

Türkiye Emekçilerine

Yine böyle titredim, yine kaldım böyle lâl.
Bu ağlayan ses kimin, kim bu avruparan hayal?
Bakışları bulanık, yüzünün rengi ölü,
Yarı beline kadar bataklığa gömülü

Öyle bir bataklık ki: Susuz bir yığın çamur
Hangi kara bulutlu günden boşanan yağmur
Bu batağı yaratmış?
Sonra onun koynuna kim bu mahkûmu atmış?
Bu zavallı esirin burada bulduğu ne?
Yoksa hükmedilmiş mi açlıktan ölümüne?
Odun yığınlarının üstünde yatacak mı?
Yoksa taşlanacak mı? Yoksa taşlanacak mı?

İşte garp ufukları karardı baştanbaşa,
Mağrip'te bir siyah el onu tutuyor taşta...
Şimdi kör hücum ile dinmeyen bir yağmurun
Toprağı yumuşuyor saplandığı çamurun,
Etrafında bataklık büyüyor, çoğalıyor,
Kurtulmak istedikçe daha fazla dalıyor,
Fakat hâlâ taş gelen tarafa dönmüş yüzü,
Hâlâ mağrip ufukunda dileniyor gündüzü...
Ah ey zavallı esir! Oradan ne bekliyorsun?
Bir güneş ver diyorsun?

Bir güneş ki yaratsın her şulesinde bir yaz.
Ebediyen kurutsun bu bataklığı, çukuru
Mademki senelerdir senin beklediğin bu;

Garba yalvarma artık, mağripten güneş doğmaz!
Eğer bir gün kurtulmak istiyorsan, mutlaka
Şarka çevir yüzünü, yüzünü çevir şarka!

Ahmet (Aydınlık, S.21, 1 Mayıs 1924 s.545)

Şiirin, “Türkiye Emekçilerine” ithafı ile başlaması, “emek” sözcüğünün şiir alanında kendisine yer bulması bakımından ilgi çekicidir. Metnin 1 Mayıs 1924 yılında yayımlanmış olması ise İşçi Bayramı olarak bilinen 1 Mayıs Emek ve Dayanışma Günü’nün metnin yayımlanacağı tarih açısından gözetildiğini haber vermektedir. Şair-özenin bir bataklığın içinde “yarı beline kadar gömülü” olarak tasvir ettiği *esir*, Türkiye’dir. Ülkenin içinde bulunduğu bataklık toprağının giderek yumuşaması, Batı’daki siyah eller tarafından taşlanması; buna rağmen bu esirin hâlâ yüzünü taşın geldiği tarafa dönmesi ve oradan “güneş” beklemesi şeklinde somutlaştırılan imajda, batı uygarlığının tehlikeli tarafına işaret edilir. “Batıdan güneş doğmayacağı” ve güneşi görmek istiyorsa yüzünü şarka çevirmesi gerektiği özneye hatırlatılmaktadır. Tanzimat Fermanı’ndan bu yana Batı, özellikle Fransız kültürü ile ilişki içinde olmayı bir nevi devlet politikası hâline getirmiş bir toplumda, şiir üzerinden böylesi bir önerinin ileri sürülmüş olması toplumcu-gerçekçi şiirin fıkre dayalı sanat anlayışını göstermesi bakımından önemlidir. “Doğu” sözcüğü ile işaret edilen tarafın, Bolşevik Devrimi sonrası Rusya olduğu açıktır.

Sözü edilen devrimin, Bolşevik partisinin lideri ve en belirgin figürü olarak tarihe geçen ismi Vladimir Lenin, *Aydınlık* dergisinde de benimsenmiş bir önder olarak öne çıkarılır. 1924 yılının Ağustos ayında dergide yayımlanan “Genç Leninistler Türküsü” adlı şiir, dergiyi çıkaranlarca Bolşevik zihniyetinin ne denli benimsendiğinin bir göstergesidir. Bir marş güftesi olarak da kabul edilebilecek metin, “Şarka Çevir Yüzünü” adlı yukarıdaki şiire âdeta bir gönderme olarak okunabilecek şekilde, “Şarklı” mahlası ile kaleme alınmıştır:

GENÇ LENİNİSTLER TÜRKÜSÜ

‘Senin yollarında yürüyoruz ve damarlarımızda senin kudretini hissediyoruz’

Biz bir kıvılcımız ki bir dünya yakarız!
Biz bir dünya mahvedip, bir dünya yaparız.
Mefkûrenin, ümidin,
Heyecanın, neşenin,
Kaynağıdır binimiz;
Alev gibi yanarız...
Ne alevden bunalır, ne bu nura kanarız...

Bize tufan diyorlar!
Biz ne ateş, ne kanız:
Her adımı bir hesap
Her bir sözü bir fikir,
Her birimiz bir âlem olan birer insanız.

Şarklı (Aydınlık, S.24, 1 Ağustos 1924, s.632)

Sürdürülen hayata dikkatini çevirmiş dünyevî zihniyetin şiirde “Biz ne ateş, ne kanız; / Her adımı bir hesap / Her sözü bir fikir / Her birimiz bir âlem olan birer insanız” dizeleriyle belirginleştirdiği ilk unsur, imajın kuruluş biçiminde içsel özelliklerin ötelenmesi ve yerine dünyevî, insan aklı ve emeğine dayalı kavramların kullanılmış olmasıdır. Kıvılcım ve alev göstergeleriyle karşılanan yakıcı ve yeniden kurucu olan güç, *hesap ve fikirdir*.

Resimli Ay’da yayımlanan şiirler arasında, İlhami Bekir [Tez]’in “Beş Lira İstedim Üç Lira Verdiler” adlı metni, toplumcu-gerçekçi sanat anlayışını hikâye etme yoluyla somutlaştıran bir tavırla sergilenmiştir. Şiirin biçimi ve sesi, Nâzım Hikmet’in etki alanının bir yansımasıdır:

BEŞ LİRA İSTEDİM ÜÇ LİRA VERDİLER

Kimi maden ocağında
kazması ile
ciğerinden söker siyah
sıvalı
 maden kömürünü.
Kimi bağlamış ömrünü
 kirpi derili tarlasına;
Kimi doktor
Kimi mühendis,
Kimi günde on iki saat kuyu kazar.
Ben de şiir yazar,
Ömrümü harcarım,
Şiir yazarım
 fakat değilim
 gül ve kâkül şairi.
25 yaşıım,
5 gövdeli bir başım:
bir anam var
 bir karım
 ve çocuklarım.
İki kol üstünde bir kafam,
Başka neyim var ah,
 çocuklarım
 karım
 anam...
Anam ekmek
Karım ekmek
çocuklarım bebek bekler,
her gece
 Kuşlar birer taş olunca ağaçlarda,
sağ kolumu anamın ağzına

sol kolumu karımın ağzına
sokar,
yuvarlarım taş kafamı bebek diye.
Şiir yazarım
kazanmak için.

[...]

5 lira istedim
3 lira verdiler
beğenmediler o şiirimi de.
Evde,
bir anam var
bir karım
ve çocuklarım.
Anam ekmek
karım ekmek
çocuklarım bebek bekler.

[...]

İlhami Bekir (*Resimli Ay*, S.6/6, 1 Ağustos 1929, s.23-24)

Şair-özenin, bir şiir yazma serüveni üzerinden kurguladığı şiirde işçi ve her alandaki emekçilerin, hayat galesi içindeki pozisyonlarından söz edilir. Şair, metinde tam da toplumcu-gerçekçi şiir anlayışının belirlediği ölçülerde doktor, mühendis, madden işçisi ve bir meslek olarak addettiği şairliğin arasındaki sınıfsal farklılıkları eşitler. Hepsinin derdi, evini geçindirmek, ailesine bakmaktır. Serbest nazım ve Nâzım Hikmet tarzı söyleyişin etkili olduğu metinde şair-özne; eşi, annesi ve çocukları için kollarını birer yiyecek, kafasını da bir taş bebek hâline getirdiğini söylediği dizelerde söyleyişini güçlendirerek, ihtiyaçlar karşısında yalnız paranın gücünü değil, emeğin de önemini vurgulamış olur. Şiir, sürdürülen hayatta çalışmak ve para kazanmak zorunda olan insanın emeğinin sömürüldüğünü ifade eder. Metnin başlığı olan “Beş Lira İstedim Üç Lira Verdiler”de ifade edilmek istenen durumu pekiştiren bir başlık hâlini alır.

Yalnızca toplumcu-gerçekçi şiirin öne çıkan örneklerini vermekle kalmayıp aynı zamanda serbest nazım ve üslup konusunda da dünyevî zihniyetle yazılan şiirlerin önemli kaynaklarından biri olarak gösterilebilecek Nâzım Hikmet [Ran]’in, dergilerde öne çıkan şiirlerinde sanat ve şiir anlayışına dair vurguların daha belirgin olduğunu söylemek mümkündür (bkz. Sanat Görüşü Yansıtan Eleştirel Şiirler). Bunun dışında kalan bazı şiirlerin toplumcu-gerçekçi şiir anlayışının fikir temelleri ile ilişki kurduğuna dair bir örnek, şairin 1930 yılında “İmzasız Adam” mahlası ile yayımladığı “Kerem Gibi” adlı şiiridir:

KEREM GİBİ

Hava kurşun gibi ağır...

Bağır

bağır

bağır

bağırıyorum,

koşun,

kurşun

erit-

-meğe

çağırıyorum...

O, diyor ki bana:

"-Sen kendi sesinle kül olursun ey,

Kerem

gibi

yana

yana!

Deeeert

çok,

hemdert

yok...

Yürek-

lerin

kulak-

ları

sağır...

Hava kurşun gibi ağır!..

Ben diyorum ki ona!

"-Kül olayım

Kerem

gibi

Yana

yana!

Ben yanmasam

Sen yanmasan

Biz yanmasak,

nasıl

çıkar,

karan-

-lıklar

aydınlığa?..

Hava toprak gibi gebe,
hava kurşun gibi ağır...
Bağır
bağır
bağır
bağırıyorum...
Koşun
kurşun
erit-
-meğe
çağırıyorum!

İmzasız Adam (*Resimli Ay*, S.4/7, 1 Haziran 1930, s.33)

Nâzım Hikmet, şiirinde geleneksel olanın dışına çıkmak amacı güden bir şairdir. Türk şiirinin yüzyıllardır süregelen en belirgin şiirsel geleneğinin şekil özellikleri olduğu düşünüldüğünde, bu hamlesini büyük ölçüde başarılı kıldığı söylenebilir. Şiirde şekil konusundaki yenilikçi tavrının dışında, şairin geleneksel olandan yararlanma biçimine; toplumsal bir çağrı olarak nitelendirilebilecek “Kerem Gibi” adlı şiir için seçilmiş figürün, halk hikâyelerine ait olması örnek gösterilebilir. Metinde, toplumu “kurşun eritmek” ifadesiyle simgelenmiş birtakım zorluklarla mücadele etmeye çağırılan bir özne vardır. Buna karşılık, toplumdaki *yüreklere kulakları sağır*dır. Şair-özne, tam bu noktada toplumun bilincinde yerleşik bir hikâye olan *Kerem ile Aslı*’dan hareket ederek, “Kerem gibi” yanmaya hazır olduğunu; bunun göze alınmaması durumunda ise karanlıkların aydınlığa çıkamayacağını söyler. Öznenin yüksek ses tonunu betimleyen “bağırma” kelimesi, seslendiği kitleye karşı söylendiğini düşündüren “koşun!” gibi harekete geçirici ünlemler, şiirin üslubunu topluluk karşısında atılan bir nutuka benzetmektedir. Nâzım Hikmet’in şiir anlayışındaki “kitleleri harekete geçirme amacı” (bk.: *Sanat Görüşü Yansıtan Eleştirel Şiirler*) düşünüldüğünde, bu söyleyiş tarzının kendi şiir anlayışının temel özelliklerinden biri olduğu düşünülebilir.

Faruk Nafiz [Çamlıbel]’den alıntılanmış belirtilen iki dize ile başlayan “Eğilmeyen Baş” adlı şiirde, toplumcu-gerçekçi şiire has bir özgürlük vurgusu; toplumcu-gerçekçi söylemin bazı yapısal ve şekilsel özellikleri dışarıda bırakılarak kaleme alınmıştır. Yenilikçi tavrıyla öne çıkan İctihad mecmuasında kendisine yer bulan bu metin, 1931’de yayımlanmıştır:

EĞİLMEYEN BAŞ

*Hakkın önünde eğil, zulmün önünde değil,
Taclar bile cihanda eğilen başlarımdır.*

-Faruk Nafiz-

Dik başım genç yaşımın sarsılmayan tacıdır,
Ben alnımın üstünde yalancı süs istemem.
Beynimin şimşekleri gönlümün kırbağıdır,
Benliğim diz çökünce kendime “varım” demem.

Hakikatin önünde dağ, taş dile gelirken,
 “Riya”nın perdesini çekemem suratıma.
 Yıldırım sürati ile hedefe yükselirken,
 Dizginine değmeyin, ilişmeyin atıma!

Rubumu sıkın ipin daraldıkça halkası,
 Coşup genişleyecek kıvılcımlı gür sesim.
 Karşımda canlanınca ecelin şerbet tası,
 Zulme boyun eğmeden kaybolacak hür sesim!

Suzi Can (*İçtihad*, S.336, 1 Ocak 1932, s.5639)

Suzi Can, daha sonraki başlıklarda da karşılaşılacak, sanat görüşünde dünyevi zihniyeti benimsemiş şairlerdendir. Metin, şekil özellikleri açısından Nâzım Hikmet’in serbest nazmı ile ilişki kurmamış, dörtlükler ve 14’lü hece ölçüsüyle yazılmıştır. Ka-fiyeleniş biçimiyle de şiirde şekil özelliklerini gözetken bu metnin içinde kullanılan kelime kadrosu, metni toplumcu-gerçekçi şiir anlayışının dünyasına yaklaştırmaktadır. Şimşek, yıldırım, dizgin, kıvılcım gibi kelimeler, özellikle Nâzım Hikmet’in kelimelerini çağrıştıırken, şiirde kurulan zulüm ve hürriyet karşıtlığı metnin başlığında “Eğilmeyen Baş” söz grubu ile ifade edilen anlayışı, özgürlük düşüncesiyle pekiştirir. Suzi Can, Faruk Nafiz’den yapmış olduğu alıntıyla da işaret ettiği gibi, kullandığı şekil özellikleri bakımından hece veznine; söyleyiş bakımından da hece vezni ile şiir yazan şairlerin söyleyişine bağlı olduğunu gösterir.

Örneklemede rastlanan diğer toplumcu-gerçekçi şiirler aşağıdaki gibidir:

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Karl Marks Türküsü	-	Diledik en lekesiz Gönüllerde yatandan Diledik dehri yıkıp Yeniden yaratandan Diledik: İşte biz de Dağda, bağda, denizde Senin çizdiğin izde Geliyoruz arkandan!	Aydınlık	11	10.12. 1922	290
1 Mayıs İçin	Yaşar Nezihe [Bükülmez]	Ey İşçi! Bugün her yaşamak hakkı seninken Patronlar o hakkı, senin almışlar elinden	Aydınlık	15	01.05. 1923	377
Grev	N[un]. H[a]. [Nâzım Hikmet Ran]	“-Patron sabotaj var! -Koş telefona! -İşlemiyor! -Telgraf? -Teller kesilmiş makine bomboş! -Koş, Karşımda durma avanak!”	Aydınlık	15	01.05. 1923	386
Ustamızın Ölümü	Nâzım Hikmet [Ran]	Gelin, Kızıl tank taburları gibi dağları düzleyerek gelin! Kömür, benzin, gaz kokusu yansın nefesinizde, Mavi işbaşı gömleklerinizi giyerek gelin!	Aydınlık	30	01.02. 1925	803-804
Komsomol	Nâzım Hikmet [Ran]	Uzun ağır balyozları bellerine takarak, keskin orakları güneşte şimşek gibi çakarak, bekliyor pusı, proletarya ordusu!	Aydınlık	31	18.02. 1925	828

Sİİr	Sair	Sİİrden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
İşhane	Tayyar Fethi	<i>İştittim Bu sesler ne? Gidildikçe derine Duvarlar haykırıyor. Kızıl saçlı mahkûmlar dizinde taş kırıyor. Sanki hayatımdır bu?</i>	Servet-i Fünûn	1658 - 184	24.05. 1928	32
Sefiller	Ali Rauf	<i>Dinleyin, iniliyor ölmekten aç kalanlar. Tıkansın, uzun uzun ölümü çalan çanlar: Hançerin kabzasından akarken kızıl kanlar Kaç kere çocuklara, bir de kendine vurdu!</i>	Hayat	103	15.11. 1928	7
Hasat ve Köylü Kadın	Ali Kemal	<i>Bir gün tehlikedeyken en mukaddes emelim, Bir sandık cephanenin altında yanan belim Bir demir değildi ki eğriliş bükülmesin...</i>	Servet-i Fünûn - Uyanış	1689 - 4	27.12. 1928	55
Hayat Dağı	Ali Kemal	<i>Bir desteği olmayan yükseltmez kendini Diyerek harcamaktan çekinme kuvvetini; Arkadaş sen de asıl dikliğine bu dağın</i>	Servet-i Fünûn - Uyanış	1752 - 67	13.03. 1930	237
Çeyizlerim	Zeki Murat	<i>Bizi bu tarlalarda bulacaktır her dilek Başak bağlayan elle orak sallayan bilek Burçakların içinde birleşecekler bir gün</i>	Hep Gençlik	2	01.04. 1930	29
Sokakta Kalan Adam	Nail Vahdeti [Çakırhan]	<i>Koyu, siyah gözlerinde onun; karanlık bir gündüz gibi doğan eser alev bir güz gibi eser sözlerinde...</i>	Resimli Ay	5/7	01.07. 1930	11
İhtilali Kebir	İmzasız Adam [Nâzım Hikmet Ran]	<i>Robespier, Danton Baböf Marat... Ne başlangıç ne son! Doğan ölen, be anaçkom doğan, ölen, doğan hayat!..</i>	Resimli Ay	6/7	01.08. 1930	13
Bir Açın İsyanı	Vehbi Cem [Aşkun]	<i>Açım... İşte bugün, Anadan doğma Bir aç!</i>	Yürüyüş	2	01.10. 1930	3
Palyaço	Dündar Alptekin	<i>Tokat yiyor, hep gülüyor, Her tokadı Bir alkış selamlıyor! Her tokada kahkahayla mukabele ediyor. Mukabele edecek Her tokatla Hayatını bulacak!</i>	Yürüyüş	2	01.10. 1930	9
Açların Türküğü	Ebet Mahir [Yalnız]	<i>Ademin rüzgarı ile sönerken kandelimiz Toprağa yaklaşıyor pas bağlayan dilimiz; Midemiz kudurdukça kalbimizi dişledik!</i>	Millî Mecmua	119	01.11. 1930	79
Firavun ve Ehram	Hasan İzzet- tin [Dinamo]	<i>Ah, anam, Bu kor deryasının üstünde, Günde On yıllık ömrünü çürüten İnsanlar Daralan ciğerlerinde pıhtılaşmış Kanlar Gidiyorlar, geliyorlar.</i>	Adım	4	01.11. 1930	13-17

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Ray Altın- da Naralar	Vehbi Cem [Aşkun]	Güneş Gökten Bir bakraftan dökülen Ateş Gibi akıyor... Çalışan yığıtlerin beynine...	Yürüyüş	6	01.02. 1931	6
Açın Tür- küsü	Kemal Tahir	Bir lokma etmek dedi! Gıcırdadı dişlerim, İçimdeki boşluğa düştü inleyişlerim. Kollarımda açlığı ömrüm gibi taşıırken!	İctihad	320	01.05. 1931	6443
Kızıl Arzu	Suzî Can	Leyla, içtin mi fecrin ses vermeyen suyundan, Öptün mü ışıkların alevden goncesini? Kıtarayı anlatma, bahsetme Erganundan, Duymadıysan şafakta bülbüllerin sesini.	Yolların Sesi	7	31.03. 1933	152

Alıntılanan şiirlerde özellikle “açlık” durumunun, 1 Mayıs’ın, tıpkı Lenin gibi toplumcu-gerçekçi şiir anlayışını fikir düzeyinde etkileyen Karl Marx’ın, sefilliğin, işçiliğin ve tarihî figürlerden hareketle iktidar-sömürülen ilişkisinin işlendiği görülmektedir. Kemal Tahir’in 1931 yılında *İctihad* mecmuasında yayımladığı “Açın Türküsü” adlı şiir, kendisinin şiir türüyle edebiyat dünyasında görüldüğü ilk metinlerdendir. Vehbi Cem [Aşkun], Nail Vahdeti [Çakırhan], Hasan İzzettin [Dinamo], Ebet Mahir [Yalnız] gibi şairlerin faaliyetleri, kendilerinin bilinçli bir şekilde bu anlayışa yöneldiklerini gösterir niteliktedir. Suzî Can ve Yaşar Nezihe’nin toplumcu-gerçekçi şiir anlayışı içindeki yeri hem dünyevî zihniyeti haiz şiir faaliyetlerine devam etmeleri bakımından hem de bu anlayış içinde birer kadın şair olarak öne çıkmalarından ötürü önemlidir. Nâzım Hikmet’in faaliyetlerindeki süreklilik ise iki açıdan göstergeseldir: Birincisi, Nâzım Hikmet’in toplumcu-gerçekçi şiir tarzı içinde hem kelime kadrosu hem de söyleyiş biçimi açısından belirgin bir etkisi olduğu yukarıdaki alıntılar içinde anlaşılmaktadır. İkincisi ise şairin şekil ve üslup özelliklerini dayandırdığı serbest nazım anlayışı hem kelime kadrosu hem de yazılış biçimiyle diğer şairlere de örnek olmuştur.

Sürdürülen Hayatı Yansıtan Şiirler

Sürdürülen Hayatı Yansıtan Şiirler başlığı altında değinilen metinlerin ortak özelliği, hayatın içinden çeşitli kesitler sunuyor olmalarıdır. Hayatın içinden sunulan kesitler, beraberinde bu hayatı yaşayan insanları da şiire taşımaktadır. Olağan durumlardan, duyarlılıklardan ya da bir nesne veya kişinin şair-özne yarattığı izlenim veya duygulardan hareket eden bu şiirler; çalışmanın birinci bölümünde *Duyuş ve İzlenimler Şiirleri* başlığı altında örnek olarak gösterilen metinlerden bir ölçüyle ayrılır: İdealist zihniyetle yazılmış duyuş ve izlenime dayalı şiirler genellikle soyut kavramlar üzerinde durmaktadır. Şair dış dünyada gördüğü bir nesne, durum veya olayı soyutlaştırma yoluna giderek, bu izlenimlerden kendi iç dünyasına yansıyanları şiire taşımaktadır. *Sürdürülen Hayatı Yansıtan Şiirler* başlığı altında işlenen metinlerde ise dış dünyadaki olguları izleyen ve onları ait oldukları dış dünya içinde yorumlayarak şiirin malzemesine dönüştüren bir dikkatin, yani somutlaştırmanın varlığından söz etmek mümkündür.

1926 yılında *Servet-i Fünûnda* yayımlanan “Bahçe Meraklısı” adlı şiir, Ali Ekrem [Bolayır] tarafından, eski şiir zevkiyle kaleme alınmış bir metin olarak görünür. Bir gazel uzunluğunda olan metin, beyitlerle meydana getirilmiştir; ancak kelime kadrosu ve duyuş tarzı büyük ölçüde yenidir:

BAHÇE MERAKLISI

Bizim komşu efendi bahçe meraklısıdır,
Hayatının her zevkini bahçıvanlıktan alır;

Kendi küçük bahçesi yetmiyordu kendine,
Bizim bahçemizi de gülistan yaptı; yine

Diyor ki bu bahçeler pek küçüktür a beyim,
Derya kadar bir bahçe ister benim yüreğim.

Sabah akşam, her zaman topraklarla oynayan
Komşumu siz sanmayın kalbi siyah bir insan:

Fikri pek münevverdir, sözleri hep derindir,
Nerede bir elem varsa yüreği beraberdir.

Tabiat ile temas, en büyük kanun-ı Allah
Olan hüsn-i sireti bu merdi etmiş Agâh!

Ali Ekrem Bolayır (*Servet-i Fünûn*, S.1565-91, 12 Ağustos 1926, s.198)

Şiir, doğa ile temas kurmayı Tanrı'nın en büyük kanunu olarak gören bir bilincin somut bir örnekle ifade bulmasından ibarettir. Son birimde görünen bu özelliğiyle idealizmi öne çıkaran bir yanı olsa da önceki birimlerdeki insan ve mekân tasviri, metnin dünyevî bir dikkatle kurulduğunu gösterir. Şair-özne, *bahçe meraklısı* komşusunu okura tanıtır. Bahçe meraklısı, içindeki güzellik isteğini dışa vurmaktan kaçınmayan, bunun için kendi bahçesinin yanında komşusunun bahçesini de güzelleştiren bir insandır. Şiirin imajı, bahçe meraklısının bahçe ile uğraşmaktan ötürü kalbi kararmış bir insan olmadığından söz edilmesiyle kurulur. Böylelikle şiirin içinde okura tanıtılan bu insanın özellikleri hakkında daha fazla bilgi edinilmiş olur. Bahçe, bütün özellikleri ve metni kuran işlevleri bakımından somuttur. Sürdürülen hayat içinde bahçe meraklısı bir insan olarak şairin dikkatini çekmiş birisi, kendi yaşama biçimi ile birlikte şiire taşınmıştır.

Ali Ekrem'in şiirinde olumlu özellikleriyle ön plana çıkarılan bir insanın varlığının tam karşısında değerlendirilebilecek bir başka şiir Sabahattin Ali'nin *Hayat'ta* yayımladığı “Serserinin Ölümü” adlı metindir. Bu metinde ise bir insan tipi, serseri, olumsuz özellikleri ve sürdürdüğü hayat bağlamında okuyucunun karşısına çıkar:

SERSERİNİN ÖLÜMÜ

[...]

Bir kurşunla yerlere yıkılan bir serseri
Kazıyor tekmeliyor ayaklarıyla yeri...
Gemi halatı gibi kolları geriliyor;

Vücudu yılan gibi kıvrılıp seriliyor...
Ölümün korkusudur şimdi beynini yakan.
Bir ızdırap nehridir ağzından dökülen kan.
Gözleri deli gibi fırlamış çanağından;
Yaşlar yuvarlanıyor ateşli yanağından...
Dalga dalga kan olmuş mor çiçekli mintanı,
Göğsünü parçalayıp çıkmak istiyor canı...
Izdırap, korku, hüznün gözlerinde birikmiş,
Sönük nazarlarını sabit bir yere dikmiş.
O gözler bazen her şey bazen de buzlu bir cam...

Renksiz dudaklarını araladı:

- Ah anam!

Acı bir hırıltıyla parçalandı gırtlığı;
Ecel çözdü hayatla arasındaki bağı.
Çenesi yana düştü gözünün ferisi söndü,
Vücudundaki en son hayat eseri söndü...
Hâlbuki bir zamanlar bu da kabadayı imiş,
Bu da adam öldürmüş bu da canlara kıymış;
Günahının tokadı onu da yere serdi:
Kuduz köpek gibi sokaklarda geberdi...

Sabahattin Ali (*Hayat*, S.36, 4 Ağustos 1927, s.8)

Şiir, sokaklarda yaşayan bir insanın portresinin çizilmesiyle başlamaktadır. Bu insanın göze çarpan ilk özelliği, yoksulluğunun veya yalnızlığının vurgulanmadığıdır. Daha çok günahkâr, kaba ve kabadayı tavırlarla toplumu rahatsız eden bir tip olarak sunulan serseri, eceli ile karşılaşmıştır. Şiirden alıntılanan kısım, bu karşılaşmayı ve serserinin ölümünü anlatmaktadır. Metinde görüleceği üzere *serseri* göstergesi herhangi bir mecaz anlamda kullanılmamış, gerçek anlamda bir serseriye işaret etmektedir. Şair-özne, bu kişiye karşı duyduğu nefreti somutlaştırarak, daha önce birçoklarını öldürmüş olan serserinin kendi eceli ile karşılaştığı ânın tasvirini yapmaktadır. Özellikle şiirin sonunda bulunan “kuduz köpek gibi sokaklarda geberdi” dizesiyle metnin dilinin ve söyleminin sertleştiği görülmektedir. Metin, “etme bulma dünyası” şeklinde özetlenebilecek bir motifi, somut bir gösterge ve tasvir edilen bir olay üzerinden işlemiştir.

Sürdürülen hayat bağlamında sokağa çevrilen dikkatin karşılaştığı tek canlı türü insan değildir. Ahmet Muhip [Dıranas], yukarıda örnek olarak gösterilen şiirlerdeki ne benzer bir duyarlılıkla, bir sokak hayvanının ölümünü şiire dönüştürmüştür:

BİR KÖPEK ÖLDÜ

Boncuk oldu gözleri, vücudu taş kesildi,
Bir lokmacık zehirle bugün bir köpek öldü.
Esef mi etmeyeceğiz sanki? Bir it eksildi;
Bir lokmacık zehirle bugün bir köpek öldü.

Haydi, doğrultun şunu, oynarsınız, çocuklar:
Bakın, kaskatı olmuş, bir tahta at şekli var!
Bu gece ulumuştı tamam sabaha kadar
Bir lokmacık zehirle bugün bir köpek öldü.

‘Âcizi ezmek günah!’ Hey arkadaş, merhaba!
Az evvel geleydin ya, seyri cabaydı, caba:
Koskoca vücudunu taşlara çarpa çarpa,
Bir lokmacık zehirle bugün bir köpek öldü.

Koskoca bir hayvandı, sadıktı. Şu hâle bak:
Çenesi kilitlendi; artık ulumayacak!
İstenilen bu muydu? Öyleyse bırak, bırak:
Bir lokmacık zehirle bugün bir köpek öldü.

Haydi, doğrultun şunu, oynarsınız çocuklar!
Bakın kaskatı olmuş; bir tahta at şekli var!
Bir insana bekçiydi gece sabaha kadar,
Bir insanın elinde bugün bir köpek öldü...

Muhip Atalay (*Servet-i Fünûn*, S.1673-199, 6 Eylül 1928, s.266)

Metine hâkim olan duygu hâli acıma ve acımasızlıktır. Şiirin ilk dört dördünlüğünün son dizesinde görülen “Bir lokmacık zehirle bugün bir köpek öldü” ifadesi, beşinci dördünlüğün sonunda şiiri oluşturan duyuyu belirginleştirmek için “Bir insanın elinde bugün bir köpek öldü” şeklinde söylenmiştir. İnsan ve doğa arasındaki karşıtlığı insanlar tarafından zehirlenen bir köpeğin ölümü imajı üzerinden somutlaştıran özne, metinde insanların ikiye bölünmüş oluşunu, canlıların kıymetini bilmeyişini eleştirir. Özellikle “Haydi, doğrultun şunu, oynarsınız çocuklar” dizesiyle insanın, aslında bir canlı olan köpeğe tıpkı bir eşyaymış gibi küçümser bakışını ifade eden özne, köpeğin zehirlendikten sonra ölüşünü de dramatize ederek aktarmıştır. Böylelikle metin, okuyucuda da bir acıma ve boşluk hissi uyandırmaktadır. Vuku bulan bir olan karşısında oluşan duyudan, izlenimden hareketle yazıldığı düşünülebilecek olan bu şiiri sürdürülen hayatla ilişkilendiren baskın özellik, geçirilmek istenen hissin somut ve *sokaktaki* bir durumla belirginleştirilmesidir.

İnsanlar, hayvanlar kadar çeşitli mekânlar da şairlerin üzerinde bıraktıkları etkilerin somut biçimde ifade edilmesiyle şiirin dünyasına taşınmış görünmektedir. M. Rauf tarafından Yürüyüş’te yayımlanan “Kumar” adlı şiir, biçimsel özellikleriyle *Yürüyüş* dergisinin ve M. Rauf adlı şairin zihniyetine dair ipuçları da sunmaktadır. Nâzım Hikmet’in serbest nazım anlayışından hareketle kaleme alındığı belli olan metin, öncelikle bir tasvir mahiyetindedir:

KUMAR

Kapı,

Koridor,

Salon,

Süslü loş bir oda...

Köşede Buda
Gibi
İri
Bir kasa var...
Önünde dar
Bir koltukta göbekli kasadar
Oturmuş...
Ortada yeşil çuhali
Uzun
Up uzun
Eni boyundan büyük
Bir masa var...
Etrafında çepeçevre
Zeki ve alık!
Bir sürü kalabalık!
Bakmıyorlar sağa-sola
Yalnız bakıyorlar!
Ortada dönen fırıldağa
Bunlar
Kumar oynuyor,
Kumar oynuyor bunlar
Para ile satıyorlar nara!
Bu böyle ticaret
- Ne maharet, ne maharet!
Poker,
Rulet,
Bakara!
[...]

M. Rauf (Yürüyüş, S.10, 1 Haziran 1931, s.5)

Eksiltili dizelerin verdiği imkânla kesik kesik okunmaya elverişli olan bu şiirde, hissettirilmek istenen kumarhane ortamındaki dağıtılan kart destelerinin, kasa fişlerinin ses ve biçim olarak yansımalarını izlemek mümkündür. Şiir, kumarın bir *fırıldak* olduğu fikrinden hareketle kurulmuş ve bunu destekleyen “Para ile satıyorlar nara! / Bu böyle ticaret / Ne maharet, ne maharet” dizeleriyle söz konusu fikir güçlendirilmiştir. Metindeki tasvire dayalı söyleyiş biçiminde, bütün öğelerin gerçek anlamında ve somut bir durumu ifade etmek için kullanıldığı görülebilir.

1930’lu yıllara gelindiğinde şiirde Nâzım Hikmet’in biçim ve söyleyiş anlayışının daha da yaygınlaşmaya başladığı hemen her tür şiirde gözlemlenebilmektedir. Özellikle dünyevi zihniyetle yazılmış olan şiirlerin temel yapı unsurlarından biri hâline gelen serbest nazım tarzı, *Servet-i Fünûn*’da Reşat Feyzi [Yüzüncü] tarafından yayımlanmış olan “Hastane Koğuşları” adlı şiirde de öne çıkmaktadır:

HASTANE KOĞUŞLARI

'Sükûtu bozmayınız!'

...Kapıyı girerken karşılaştığınız

Bu yazının mânâsı,

Bir ok gibi,

Saplanıyor kalbinize...

Desenize

Siz de bir yarı hastasınız...

Sessiz hastane koğuşları...

Lekesiz hastane koğuşları...

"Sükûtu bozmayınız!"

Diye,

Nafile,

Levhalar asılıyor kapılara...

Sessiz hastane koğuşlarının

İnsanı düşündüren ızdırabı

Hayattan kilometrelerce

Uzaklaştırıyor kafanızı...

Ses,

Çıkarmak değil,

Nefes

Almak bile korkulu...

Ayaklarınız,

Mihlanmış gibi yere.

Sendeleye sendeleye,

Ne mutlu,

Yürürseniz koğuşlara doğru...

Burada hayat, bir canbazın

İp üstünde,

Düello etmesine benzer...

Hasta,

Gidecek,

Gidiyor,

Gitti...

Sıra sıra, beyaz,

Demir karyolaların

Bilinmez, kaç günlük,

Sararmış misafirleri...

Burada sene, gün diye anılıyor...

[...]

Şair-öznenin, yaşadığı bir deneyimi bir başkasına anlatıyormuşçasına kurduğu bir söyleyişle vücut bulan şiirde temel karşıtlık unsurunun yaşam ve ölüm üzerinden yürütüldüğü görülmektedir. Ölüm olgusunun yarattığı belirsizlik duygusunu, bu olgunun çokça yaşandığı ve bundan ötürü sürdürülen hayatın sona ereceğini göstersel olarak karşılayan *hastane* mekânı içinde işlemeyi tercih eden şairin, duyusu somutlaştırma biçimi de aynı mekânın tasviri şeklinde belirginleşir. “Sessiz hastane koşuşlarının / İnsanı düşündüren ızdırabı / hayattan kilometrelerce / uzaklaştırıyor kafanızı” dizelerinde Nâzım Hikmet’in üslubunu hatırlatan unsurlardan birisi “kilometre” kelimesidir. Hayatın, burada bir ip cambazının düellosuna; hastaların ise demir karyoların üzerinde sararmış misafirlere benzetildiği dizelerde hem şiirin imaj dünyası güçlenir hem de Nâzım Hikmet’in üslubunu hatırlatan kelime kadrosu pekiştirilir. Şiiri meydana getiren fikir, hastanelerde sessiz olunması için asılmış tabelaların bir öneminin olmayışıdır. Hastane ve düşündürdükleri, insanları zaten doğrudan sessizleşmeye yönlendiren etkenler olarak insanı çevrelemektedir.

1930’ların başında ve sürdürülen hayatı yansıtmaya bağlamında kaleme alınmış olmasına rağmen Nâzım Hikmet’in serbest nazım anlayışının dışında, dörtlükler ve hece ölçüsüyle yazılmış olan “Bir Şehre İnlen Adam” adlı metin, Macit Sadi imzasıyla *Muhit* dergisinde yayımlanır. *Muhit* dergisinin, bir şehir ve salon dergisi olarak böyle bir metne yer vermesinin ayrı bir göstergesel değeri vardır:

BİR ŞEHRE İNEN ADAM

Bu, huni ağzı gibi kalabalığı emen
Meydan tenhalaşınca, yorma artık kolunu,
Bir araba içine ativer, kurtul hemen,
Elinde ağırlaşan yıpranmış bavulunu.

Arabanın koltuğu sana soğuk gelecek,
Cigaranın külleri uzayıp dökülecek
Uyandıracak seni, kızıl renkli bir böcek
Yavaşça ısırarak, dudağının solunu.

Öyle iki tarafa bakınma alık alık
-Üç buudundan birini silmişse de karanlık-
Onlar da birer evdir, bir hayli kalabalık,
Neden omzunu silktin; haydi ara yolunu!

Macit Sadi (*Muhit*, S.37, 1 Kasım 1931, s.7)

Huni ağzına benzetilen muhtemel bir tren istasyonunda başlayan şiir, metinde söz edilen adamı izleyen ve onu okuyucuya aktaran bir öznenin anlatışı biçiminde kurgulanmıştır. Başlıkta geçen şehre inen ifadesiyle birlikte düşünüldüğünde şiirde anlatılan kişinin kırsal kesimden kente henüz gelmiş bir kimse olduğu sezdirilmektedir. Yıpranmış bavul ifadesi, sözü edilen kişinin daha önce de çeşitli yolculuklar yapmış biri olduğunu akla getirir; fakat bu kez geldiği yer yeni ve kendisine yabancıdır. Yabancılik hissinin çeşitli somut ve soyut imajlar üzerinden aktarıldığı ikinci

dörtlükte “kızıl renkli bir böcek” göstergesiyle işaret edilenin bir kadın ve bu kadınla kurulacak acı verici bir ilişki olduğu düşünülebilir. Üçüncü dörtlükte ise şehre inen adamın, şehir karşısındaki yalnızlığına değinilmektedir. Şehrin adamı kuşatış biçimini ifade eden “üç boyutundan birini silmişse de karanlık” dizesiyle güçlenen şiir, öznenin yolunu araması hususunda bu kişiye yönelik söylediği garip tavsiye ile son bulur. Şair-öznenin izleyici konumunda kaldığı bu metinde, tavsiye verici ve yönlendirici bir işlevi kendisine kazandırdığını görmek mümkündür. Ancak bu tavsiye, şehre inen adamın şehir hayatı içinde kendisine bir yer edinmesi, bir kültür kazanması yolunda verilmiş, gerçek anlamda yönlendirici bir tavsiye değildir. Öyle görünmektedir ki bu şiir, *Muhit* dergisi içinde yayımlanmasının da düşündürdükleriyle, şehirli olan insanın, kırsaldan şehre yeni gelmiş bir insana bakışını kısmi olarak yansıtmak amacıyla kaleme alınmıştır. Şair-öznenin hitabetindeki ironik tavır, misafirperver değildir; fakat kırsaldan gelen insanları kabullenmiş ve deneyimlemiş görünmektedir. Bu deneyimden hareketle bu insan grubuna yeni katılan bir başkasını da başına gelecekleri sıraladıktan sonra “haydi ara yolunu!” diyerek bir anlamda bir başka belirsizliğin içine sevk eder. Öznenin ses tonunda kendisini hissettiren deneyim, belki öznenin de bir zamanlar şehre inen adamın durumunda olduğunu okuyucuya düşündürür.

Örneklemede rastlanan ve sürdürülen hayatı yansıttığı düşünülen diğer şiirler şunlardır:

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Şair-i Azâm	Abdülhak Hamit [Tarhan]	<i>Bir kahkaha bir avâve kopmakta peyâpey. Bazen de müheyya-yı tasadduk, duruyorlar. Zül fakrına bir zam. Ancak biri vardır ona der: Şair-i A'zam!</i>	Dergâh	42	05.01.1923	84
Yeşil Papağan	Ali Ekrem [Bolayır]	<i>Gidiverdi zavallı kuş Henüz canı solmamışken Taze yaprak gibi koptu Zümrüt ömrü nihalinden</i>	Çağlayan	14	01.05.1926	1
Balıkçı	Ali Mümtaz [Arolat]	<i>Sularda gördüğün Gümüş pullu balıklar Emellerle ördüğün Ağna dolacaklar...</i>	Milli Mecmua	64	01.07.1926	1041
Bar	Mehmet Mesih [Akyığıt]	<i>Eyyolcu dışarda başka hayat var, Sarmasın ruhunu bu kir kusan bar!</i>	Milli Mecmua	75	01.12.1926	1212
Piç	Faruk Nafiz [Çamlıbel]	<i>Sıcak bir el değmeden henüz ilk göyaşına Kundağını serdiler bir musalla taşına Gözlerin bir caminin eşiğinde açıldı Atıldın doğduğun gün hayata tek başına</i>	Hayat	15	10.03.1927	7
Yetim Ali	Aziz Behiç [Çağlar Aziz]	<i>En yanık duygularla tanıdı benliğini Daha ılık bir göğüs arayacak çağında. Kendisi bulmak için bütün istediğini Çırpındı yapayalnız hayatın kucagında.</i>	İctihad	231	01.07.1927	4409
Birahane	Halit Fahri [Ozansoy]	<i>Gece! : İçinde ışık yanan Yüzlerce Parıltılı yuvarek... Parlak Aynalarda akisler: Karmakarışık Masa, kadeh ve insan...</i>	Servet-i Fünûn	1618-144	18.08.1927	210

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Çirkin	Osman Nuri [Peremeci]	Üstünde yabancı'nın gözü gezdikçe yer yer, Gönlündeki elemin coşkunluğu seni yer. Boşanır zincirinden içinde yanan sızı, Bir günahkâr sayarlar senin gibi bahtsız.	İçtiha	242	15.12. 1927	4633
Kadeh	Orhan Seyfi [Orhon]	İçmek, sevmek budur sana teselli İstikbalin ne olacak ne belli Endişeye düşüp dönme şaşkına Fırsat varken iç güzeller aşkına.	Yeni Kalem	19	23.02. 1928	4
Muallim	Arif Hikmet [Sarcalıoğlu]	Fikre ziya verirsen, kalbe sevgi, heyecan Değişir ellerinde çocuk denen aşacan, Davut'un elindeki yumuşayan demir gibi.	Türk Yurdu	200 - 39	01.06. 1928	325
Tren Yolun- daki Adam	Sabri Esat [Siyavuşgil]	Acaba ne bekliyor, ne bekliyor acaba Bu tren yollarında sessizce gezen adam?	Hayat	83	28.06. 1928	8
Ateşçinin Şarkısı	Yaşar Nabi [Nayır]	Yüzümü ak edecek alımdan sızan terdir, Gam yemem bu kömürler karartırsa derimi Bak ellerin yüzüne, benden bin kat beterdir.	Meşale	1	01.07. 1928	11
Ben Bir Günah İşledim	Tayyar Fethi	İki gururlu gölge bekliyorken alkış, Gelinin boş beynine fırlatıverdim taş: Ben de bilmem ki niçin işledim böyle günah?	Servet-i Fünûn	1664- 190	05.07. 1928	119
Piç	İsmail Hikmet [Ertaylan]	Ölüm el gezdirip saçının aklarında Hayatını çekerken ızdırıp çektin mi hiç Bir şikâyet var mıydı uçuk dudaklarında Alnının karasını ölümle sildiren piç.	İrmak	10	01.08. 1928	9
Kar Altında Kalanlar	Rıza Polat [Akkoyunlu]	Doymadan bir hayata... Girmeden bir bahara; Kış olan ömrünüzü, gömünüz haydi kara!.. Ağlaşın başımızda fırtınayla köpekler...	Hayat	129	16.05. 1929	18
Yumruğu- nu Isıran Adam	Sabri Esat [Siyavuşgil]	Gösterme çılğın gibi böyle duyduklarını; Eğer rahat değilse ellerin ceplerinde, Isır yumruklarını! Isır yumruklarını!	Hayat	132	06.06. 1929	17
Bardaki Kadınlar	Kemal Tahir	Kollar kilitlenince kıvranan bellerine, Memeleri dikenli göğüsler de ezildi. Benzediler Bizans'ın kahpe güzellerine, Toprakları mukaddas denen ne varsa sildi.	İçtiha	318	01.04. 1931	5623
Son Ci- garamın Söndüğü An	Mehmet Selim	Yokken beliren Küçükken büyümeyen Bir ateş yapıp söndü Bir daha, bir daha Dört, beş, on iki, on beş, yirmi, yirmi beş Defa...	Servet-i Fünûn - Uyanış	1817- 132	11.06. 1931	22
Kumar 2	M. Rauf	Bu nasıl iş Nasıl alışveriş Kazanan kim, Kaybeden kim?	Yürüyüş	11-12	01.07. 1931	13
Sokak Serserisi	M. Necdet	"Yazın sıcağı varsa kışın da ısıtır kar" Herkesin çiğnediği sokaklar bana yatak, Bir başkasına bunlar, benden miras kalacak...	Resimli Şark	10	01.10. 1931	15
Dilenci	Yakup Sabri	Saçın büklüm büklüm rüzgârlara taratmış Yalın ayaklarına nasırdan pençe katmış Muska gibi boynuna geçirmiş torbasını	Bilgi Âlemi	1	01.12. 1931	8
Odun Kırıcı	Fuat Hulûsi [Demirelli]	Kerpiçten örülmüş gamhanemize Dolan kış bu sene çok ısırcı. Promethee gibi ateş sun bize Ey çelik pazılı odun kırıcı.	İçtiha	335	15.12. 1931	5627

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Zindan Koridoru	Ahmet Kemalettin	<i>Yolcular, e y yolcular!.. Dönün, durmayın dönün Bu yol bitmeden başlar, seneler buna yetmez. Kaç yolcusu eksildi son dönenler yolunun... Asırlar gibi bitmez, yıllar gibi tükenmez Sonu gelmez, inanın, bu zindan koridorunun...</i>	Resimli Şark	22-23-24	01.10.1932	27
Barda Sabah	Reşat Feyzi [Yüzüncü]	<i>Şimdi artık neredeyse pencere camlarına Çıplak bir kadın gibi gün upuzun yatacak... Burada insan bilmiyor nasıl çıktı yarına. Sanıyorduk ilk şafak kadehlerde atacak...</i>	Servet-i Fünûn - Uyanış	1891-206	10.11.1932	374
Muallim	Ahmet Hilmi [Kalaç]	<i>Sensin!.. Vatan ufkuna ılık saçan bir güneş, İsa, Musa, Muhammet olmazlar sana eş... Karşında uslu durur çocuk denen afacan; Davut'un ellerinde yumuşayan taş gibi...</i>	Resimli Şark	25	01.01.1933	15
Bıçaklanan Kadına	Namık Kaşif	<i>Taşlara boydan boya serilince ölüsü, Kızıl bir lale açtı göğsünün bahçesinde, Kahpenin son nefesi eridi son sesinde...</i>	Servet-i Fünûn - Uyanış	1899-214	05.01.1933	84
Yarın Düğünüm Var	İlhami Bekir [Tez]	<i>Göreceksiniz onun ne ince yürüdüğünü, Buyurun çocuklar Yarın ikimizin düğün günüdür.</i>	Resimli Şark	28	01.04.1933	3

Yukarıda verilen metinlerin adlarına ve içeriklerine bakıldığında; bar, birahane gibi mekânlardan; serseri, dilenci, ateşçi, odun kırıcı gibi hayatını sokakta sürdüren insanlar ya da ağır koşullarda çalışan işçilerden; hapishane, hastane gibi yapılardan, özetle gündelik hayatın olumsuz yönlerinin üzerinden daha kolay yansıtılabileceği unsurlardan faydalandığı görülmektedir. Bu durum, dünyevî zihniyetle sürdürülen hayata bakan şair dikkatinin, özellikle olumsuzluklardan hareket etme eğiliminde olduğunun bir göstergesi sayılabilir. Bunun yanında, gündelik hayata dair küçük dikkatlerin de bu vesileyle şiirde kendilerine yer bulduklarını söylemek mümkündür.

Eşyalarla Kurgulanmış Şiirler

Nesnelerin kurulmasına yardımcı olduğu şiirler, içerik bakımından ilgi çekici metinlerdir. Şair-öznenin içinde bulunduğu duygu durumu veya ruh hâlini yansıtmak için seçtiği göstergeler somut ve dış dünyada var olan nesnelerdendir. Özne, seçilen bu göstergeleri bir başka duyguyu işaret etmesi için kullanmamış; şiiri oluştururken doğrudan göstergenin üzerinden hareket etmiştir. Böylelikle ortaya gündelik hayatta kullanılan, görülen, beğenilen, hatırlanan, ulaşılmak veya uzaklaşmak istenen eşyalardan bahseden şiirler çıkmıştır. Kimi zaman şiirde sözü geçen eşyanın toplum nazarında temsil ettiği kültürel değerlerden hareket ederken, kimi zaman yalnızca o eşyanın işlevine odaklanan metinler, üslup ve söyleyiş bakımından farklılık gösterebilir dahi dünyaya ve hayata çevrilmiş birer dikkatin ürünü olduklarını belli ederler. Şairin dış dünyadaki nesnelerle kurduğu ilişkinin biçimi hakkında da fikir veren bu metinlerin, kendilerine hatırlattıkları da şiir dünyalarını anlamak açısından önemlidir.

Bu dönemde dikkatini eşyaya yönelten ilginç örneklerinden birkaçına Ahmet Cemalet [Nabedit] tarafından yayımlanan iki şiir kitabında rastlanır. Bu kitaplar yalnızca isimleriyle bile dönemdeki diğer şiir kitaplarından ayrılırlar. Bu iki kitapta, şiirlerini doğrudan bir eşya ve bitkiler üzerine yazıp adlandıran Nabedit'in 1932 yılında yayımlanan

ladığı *Arabadan Şiirler (Vesait-i Nakliye)* ve 1933 yılında yayımladığı *Çiçekler Arasında*, şiirde eşya ile kurulan ilişkiye gösterilebilecek, öne çıkan örneklerdendir. Ahmet Cemaî, şiir zevki bakımından eskiye bağlı olduğu anlaşılan bir şair olsa da 1920'lerin ortalarından itibaren sözü edilen kitaplarını yayımlayana kadar, çeşitli dergilerde yayımladığı şiirlerinde nesnelerle ilişki kurmaya başladığını göstermiştir:

ATLI KARACA

Geyik, denizkızı, mahud kulaklı, at, arslan,
Hecin numunesi, uydurma altı çift hayvan;
Üzerlerinde bütün bir kırat da çarha vuran,
Binek bin yeni süslenmiş aynı çift afacan...

Dokuz yaşında ya vardım ya yok ki bir bayram;
O şanlı mevkîp duvara ben de binmiştim;
[...]

Hemen önüm sıra ben yanda bir gelin gibi kız;
Peri edalı, masallarda duyduğum dilber;
Havada saçları uçtukça kalbi emsalsiz
Şemimlerle sarar, ruha buseler serper;
Dönüşlerinde akıllar çelen temayüller...
Diyordu, tatlı bakışlarla "Haydi! Tutsan?
Nasıl yetişmeli ya Rabbi! Ben uzandıkça,
Uçardı; ben de uçardım, tutuldu sandıkça,
Kaçardı; savlete son kudretimle verdim hız...
Atladım öyle ki sandım murada ermiştim.
Zavallı "Pat!" diyerek postu hâke sermiştim...
Cerihalarla, kırıklarla kıvranıırken ben
O çırpınıp gülerken defalarca üstümden
Süzüldü geçti vefasız mürüvvet eylemeden.

Dokuz yaşında çocuk, şimdi altı misli bebek:
Hayat o günkü oyuncak, cihan o günkü dönecek
Koşup da hangi güzelliikle istedimse temas,
Ha tutmak üzere ha tuttum... Mesafe boş, mikyas,
Düşürdüler beni, öldürdüler bıraktılar ah!
Düşürdüler beni, onlardan artık illallah!

Nabedit (*Servet-i Fünûn*, Ş.1507-33, 2 Temmuz 1925, s.107)

Servet-i Fünûn'da yayımlanmış olan "Atlı Karaca" adlı metinde, bugün dilimize *atlıkarınca* olarak yerleşmiş olan büyük ve kendi çevresinde dönen binek oyuncaktan bahsedilmektedir. Öncelikle oyuncakın üzerindeki insan, hayvan ve fantastik yaratıkların tasvirinin yapıldığı bir bölümle başlayan şiir, ikinci birimine atlıkarıncanın bir hatıra nesnesi olarak algılandığını gösteren dizelerle devam etmektedir. Özne, küçük-

lüğünde bindiği bir atlıkarıncada hissettiklerini ve hatırladıklarını yeniden gözden geçirmekte ve başından geçenleri neredeyse mizahi sayılabilecek bir üslup ve samimiyetle aktarmaktadır. Hatırada vurgulanan, arzu edilen nesneye ulaşmaya çabalayan öznenin sonunda yere düşmesi ve bu nesnenin kendisine merhamet göstermemesidir. “Dokuz yaşındaki çocuk şimdi altı misli bebek” dizesiyle başlayan üçüncü birim, öznenin aradan geçen zamana rağmen çocuksu ruhunu kaybetmediğini düşündürür. Ayrıca öznenin çocukluğunda başına gelenler de geçen zaman içinde başına gelenlerle yakınlık göstermektedir. Özne, hayatı boyunca ulaşmak istediği her güzelliği tam yakalayacakken elinden kaçırmış; düşürülmüştür. Şair-öznenin bir hatıra ve bu hatırayı belirginleştiren bir nesne üzerinden kurguladığı metinde, somutlaştırmanın da aynı nesne üzerinden yapılması, dış dünyaya çevrilmiş bir dikkatin varlığını göstermektedir.

Fazıl Ahmet’in *Yeni Kalem* dergisinde yayımlanmış olduğu “Bizim Ev” adlı metin de yine nesne ile kurulan bir ilişki üzerinden geçmiş ve hatıraları ifade etmek üzere yazılmıştır:

BİZİM EV

Kanlıca’da geçirirken her vakit biz her yazı
Otuz sene oldu zannederim en azı.

Vardı orda eski püskü bir küçük evimiz,
Ben ev dedim, siz mamafih ne dersiniz!

Kırık dökük bir kulübe, kısacası bir kümes,
Her tarafı sallanırdı alsak hızlı bir nefes.

Sıvaları, boyaları bağlamıştı kabuklar
Odalarda bile bazen dolaşırdı tavuklar

Fethederek canımızı kaplan gibi kediler
Bahçedeki civcivleri bir gün bütün yediler

Başka başka makamlardan mırıldardı her biri
Hele komşu bostancının vardı ki bir tekiri

Çakıcıya hırsızlıkta çıkarırdı belki taş
Kedi değil baş belası, sanki koca bir ayyaş

Ben de hayli haşarıydım Allah için o zaman,
Tavuk, ördek rast gelene çektirirdim el aman

Bir gün fakat isyan etti bütün baba hindiler
“Gulu! Gulu!” diye koşup da tepeme bindiler.

Leğenlerde yüzdürdüm sandal yapıp kapaktan,
Bir kere de az kaldı ki düşüyordum saşaktan

Saysam böyle şeylerimi gelmez zaten adede,
Fakat bunlar boş lakırtı dönelim biz sadede

Seller gibi akan evi bilmem nasıl bir büyü
Yangınlara verdi bir gün tekmil sildi süpürdü

Ondan sonra haminnemin gözü oldu bir oluk
Ocağımız yanar yanmaz çünkü biz de kül olduk,

Mahalleden mahalleye ede ede seyahat
Ne can kaldı eşyamızda ne de kılık kıyafet!

İşte şimdi zaman zaman biz o evi anarız
Geçmiş günü hatırlarız, için için yanarız.

Fazıl Ahmet (*Yeni Kalem*, S.3, 20 Ekim 1927, s.4)

Mesnevi nazım biçimiyle yazıldığından eski şiir zevkinden izler taşıyan bu şiirde, öznenin hatıralarında kalan eski evi üzerinden çocukluğuna duyduğu özlem dile getirilmektedir. Metin bu yönüyle içsel bir duyuşun ifadesidir; ancak söz konusu evin somut tasviri, hareket noktasının nesnelliğini gösterir. Bir bellek nesnesi olarak ev, insanın çocukluğuna, gençliğine, ailesine ve ilk arkadaşlarına dair önemli göstergele-
rin okunabileceği zengin bir kaynaktır. Şair-özne de bu kaynaktan beslenerek kendi evi üzerinden şiirini kurgular. Metnin girişinde bu evin eski ve küçük bir ev olduğu tasvir edilir. İlerleyen dizelerde özne, evin çevresindeki hayvanlarla çocukluk bağla-
mında kurduğu ilişkileri anlatır. Kendi ifadesi ile bu hatıraları boş lakırdıdan sayan özne, *sadede* gelir. Anlattığı hikâye çocukluğunun ve hatıralarının geçtiği bu evin nasıl yandığına ilişkindir. Ailesini de kastederek yanan evi andıkça içlerinin yandığını söy-
leyen özne, metinde bahsettiği hatıraların geçtiği mekânı kaybettiğinde aynı zamanda bu hatıraların bütünlüğünü kaybetmiş olduğunun da farkındadır. Metin, şiirsel olarak zayıf olmasına rağmen, ev kavramına bir nesne olarak yaklaşması bakımından ilgi çekicidir.

1930'lara gelindiğinde özellikle dünyevi zihniyetle yazılmış şiirlerde Nâzım Hik-
met'in ses ve söyleyiş yönündeki etkisi belirginleşir. *Servet-i Fünûn*'da yayımlanan "Son Put" isimli şiir hem Nâzım Hikmet'in bu etkisinin görülebildiği hem de birden fazla eşya vasıtasıyla bir meslek grubunun göstergesel olarak içine taşındığı bir me-
tindir:

SON PUT

Bir küçük masa, üstünde taraf taraf

Bir yığın ajans, telgraf.

Sonra küme küme kâğıt yığınları

Ve benzi sapsarı

Bir adam!

Dışarda gece
Esrarla dolu.
Karanlık bir gazap halinde rüzgâr,
Buram buram
Fırtına, kar...
Camlar donuk, camlar buğulu.

Dışarda gece
Dışarda uzun, karanlık, korkunç gece!

Bir küçük masa, üstünde kalın
Yığın yığın
Kâğıt parçaları,
Ve benzi sapsarı,
Bir adam...

İçerde iç içe
Bomboş odalar, kapılar, dehliz.
Sonra bodur, uzun, kısa, iğreti
Her adımda bir masa iskeleti
Ve en sonra ortada devasa bi makine!

Makine;
Sürü sürü piston, merdane, çark
Ve günde birkaç öğün kudurarak
Katar katar,
Bobin yiyen canavar!

Küstah, sert, titiz,
Obur,
Hâkim, müstebit, mağrur,
İnsanın yaratıp taptığı son put,
Mabut!

Bir küçük masa, üstünde yer yer
Cinayet, kaza, yangın; haber,
Sonra küme küme kolon yığınları
Ve... Benzi sapsarı
Bir adam!

A. Sırrı (*Servet-i Fünûn-Uyanış*, S.1795-110, 8 Ocak 1931, s.91)

Şair-özne kendisini benzi sapsarı bir adam olarak tasvir etmektedir. Metinden anlaşıldığı üzere özne, bir gazetecidir; fakat gazeteciliğin dizgi, yani işçilik kısmında görev yapmaktadır. Özellikle Nâzım Hikmet'ten alındığı sezilen kelime kadrosunu kullanırken (bobin, çark, piston gibi) mesleğin işçilik kısmını vurgulayan özne, bu

zahmetten doğan yorgunluğunu değişik bir yöntemle ifade etmektedir. Dizgi makinesini insanlığın yaratıp taptığı güncel bir puta, bir canavara benzeten özne, bir yandan da tüketim kültürünün cinayet, yangın, kaza vb. haberleri gazete aygıtı üzerinden nasıl değersizleştirdiğini işaret etmektedir. Post-modernist bir söylem için erken sayılabilecek bir dönemde yazılan metnin böylesi bir dikkat taşıyor olması onu ilginç hâle getirirken, şair-öznenin kendi içinde bulunduğu durumu emek ilişkisi üzerinden okuyucuya yansıtması da toplumcu-gerçekçi söylemden etkilendiğinin bir göstergesidir. Metnin dizgi makinesi üzerinden kurgulanmış olması, metnin dünyasının somut yanını vurgulamaktadır.

Toplumcu-Gerçekçi Şiir başlığı altındaki faaliyetleriyle dikkat çeken Suzi Can isimli şairin, eşya üzerinden kurguladığı bir başka şiiri, birden fazla dünyevî temayı bir arada işliyor olması bakımından göstergesel bir değer kazanır. Sözü edilen “Nişan Yüzüğü” adlı metin 1931 yılında *İctihad* mecmuasında yayımlanmıştır ve şair-öznenin “sevdiçeğine” ithaf edilmiştir:

NİŞAN YÜZÜĞÜ

-Sevdiçeğime-

Bırak şu cemiyetin yalancı düsturunu!
Küçük bir halkayla gönül bağlanır mı hiç?
Aşkım göğe yayarken alev alev nurunu,
Sararmış bir altını görse de tanır mı hiç?

Yere çal şu sırtan donuk şerbet tasını,
Biz aşkın şarabını ruhumuza içirdik,
Ver elini sevgilim, biz nişan halkasını
Çelik bir zincir gibi kalbimize geçirdik!

Suzi Can (*İctihad*, S.331, 15 Ekim 1931, s.5578)

Sade dille yazılmış iki dördlükten oluşan bu metin, biçimsel olarak serbest nazımın etkisinden uzaktadır. Suzi Can'ın önceki metinleri göz önünde bulundurulduğunda, şiirde biçimci bir tarzı sürdürdüğünü söylemek de mümkündür. Özne, bir çiftin beraberliğini toplum önünde meşru hâle getiren ve toplumların ortak göstergelerinden biri olan yüzük nesnesi üzerinden kurduğu şiirinde, bu eşyanın gereksizliğinden ve anlamsızlığından söz etmektedir. “Cemiyetin yalancı bir düsturu” diye nitelendirdiği yüzüğün, iki insanın gönülleri arasındaki bağdan daha kuvvetli olamayacağını vurgularken özne, duygusal ilişkilerde gerçekliğin samimiyetle ölçülebileceğine değinir. Gösterge yerine davranışı önceler. Aşkın şarabını ruhuna içirip, nişan halkasını da çelik bir zincir gibi kalbine geçirdiğini söyleyen özne, iç dünyasına ait bir duygu hâlini ilginç bir yolla somutlaştırmıştır. Özneye göre *soyut* olan yüzüktür. Bunu ifade ederken de Toplumcu-Gerçekçi'lere has metalik ve ateşli kelimeler seçmeyi ihmal etmez.

Eşya üzerinden kurgulanan şiirlerde, edebî metinlerde sıklıkla karşılaşılan nesnelerden biri olan sigaraya da rastlanması doğaldır. *Servet-i Fünûn-Uyanuş*'ta yayımlanan “Sigara Tablası” adlı metin, Reşat Feyzi [Yüzüncü]'nin bir durum değerlendirmesidir:

SİGARA TABLASI

İçilmiş sigaralar, sarı kibrit çöpleri,
Biriktikçe tablaya güne yaklaşıyorum.
Bir yol gibi uzuyor kibritlerin her biri;
Bu tablada yarınki falıma bakıyorum.

Bu gece de masamın görünen bütün süsü:
Bir kalem kâğıt, bir de şu sigara tablası...
Boşalıyor sanırım içimin üzüntüsü,
Yavaş yavaş doldukça şu sigara tablası...

Sarı kibrit çöpleri, içilmiş sigaralar...
Bahtınız benim gibi, bir nâra yananlardan...
Her gece bana sessiz ağlayan arkadaşlar!
Bir masanın başında, biz: Sabahlayanlardan...

Reşat Feyzi (*Servet-i Fünûn-Uyanış*, S.1836-151, 22 Ekim 1931, s.323)

Tabla içinde biriken sönmüş sigara ve kibritler çoğaldıkça içindeki yükün hafiflediğini ifade eden özne, iç dünyasına ait sıkıntıyı, kül tablası nesnesi üzerinden somutlaştırmış ve böylelikle sigara nesnesini de sıkıntıları gidermek hususunda bir arkadaş olarak tanımlamıştır. Nesneyle kurulan özdeşlik ilişkisi soyutu hazırlar ve daha önce de ifade edildiği gibi, edebî metinlerde sigara nesnesinin aynı benzetme yönüyle defalarca kullanıldığı bilinir; bununla birlikte kullanım şekliyle sigara tablasını, bir edebî metnin adına taşımak bakımından bu şiir ilginç bir göstergedir.

Tütün ürününün konu olduğu başka bir şiir olan "Pipoma" ise Sabri Esat tarafından *Muhit* dergisinde yayımlanmıştır. Metnin başlığı, pipo nesnesinin şair-özne tarafından sahiplenilmiş ve içselleştirilmiş olduğunu sezdirmektedir:

PIPOMA

Ben kendi flütümde kendim çalarken gamı
Bir orkestra gibi doldurdun sen odamı
Boynunda gerdanlığın, kolunda bilezikler...

Nasıl yaz devrederse üstünde ağaçların
Öyle ılık düşerdi omzuma gür saçların,
Perdeler kapanırdı, gülümserdi ışıklar.

Uyku, odanın ayak seslerini dinlerdi,
Ve gölgeler içinde uzar ve serinlerdi
Yağmur altında çakıl yollar gibi hislerim.

Bir gece katar ile kaybolan veda gibi,
İç içe silinirdi sular da hava gibi
Dört köşe aynalarda konuşan akislerim.

Ve sergüzeşt arayan siyah bayraklı gemi,
Korsan gemisi gibi salardım düşüncemi
Dumanda yüzdürdüğüm kayıkların peşine.

Roma'yı yakan Neron gibi dalarım hazla
Dudağıma ses gibi yapışıp ihtizazla
Gölgemi genişleten pipomun ateşine!

Sabri Esat (Muhit, S.49, 1 Kasım 1932, s.12)

Şiirsel yönü "Sigara Tablası"na göre daha kuvvetli olan bu metinde pipo nesnesinin şair-özne tarafından adeta bir *sevgili* gibi tasvir edildiği görülmektedir. Şair, piposunun kendi dünyasını nasıl değiştirdiğini ifade eden dizelerle şiirini açar, onun hissettirdiklerinin ne kadar içsel olarak kavrandığını ifade eden dizelerle devam eder. Metinde Sabri Esat'ın şiir dünyasından tanıdık olan kelime ve imajların kullanıldığı da görülmektedir. Hayal, rüya ve uyanıklık arasında konumlandırılmış olan öznenin bilinci, piponun getirdiği duman, ateş ve hazzın kendi iç dünyasını, düşüncelerini ve duygularını beslediğini anlatmaktadır. Bu yanıyla bireyin iç dünyasını yansıtan, sade dille yazılmış bir saf şiire yaklaşan metnin söylemi, son üçlükte yeniden vurgulanıp somutlaştırılan pipo nesnesinin belirmesiyle eşya üzerinden kurulmuş vasfını kazanır. Pipo, şairin düşünsel varlık alanını genişletip ona yeni imkânlar sunan bir nesne olarak simgeselleştirilir.

Örnekleme karşılaşılan eşya üzerinden kurulmuş diğer şiirler aşağıdaki gibidir:

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Oyun Kâğıtları	Ali Mümtaz [Arolat]	<i>En emin sırdaştır desem yaraşır Oyun kâğıtları hayatımızda; Gün geçmez hanımlar keşfe uğraşır Bütün istikbali papazda, lüzda.</i>	Dergâh	10	05.09.1921	155
Vatmanda Beraber	[Ahmet Cemal] Nabedit	<i>Bütün kuvası, bakın! İşte zanaatin, fenin Tasarrufunda; hesaplanmış onda her hizmet; Devam sa'y ile tevzi tam kudret için, Numune âleme: bir zende heykel ibret.</i>	Servet-i Fünûn	1485 - 11	29.01.1925	175
Şapkamın Gölgesi	[Ahmet Cemal] Nabedit	<i>Durmuş soru yor kendine hâlâ: Kimdir heyula? Neden, ne kavi kolla nasıl döndü bu dünya? Hâlâ ona rüya...</i>	Servet-i Fünûn	1524 - 50	29.10.1925	371
Satılık Nişan Yüzüğü	Sabri Esat [Siyavuşgil]	<i>Satılıktır satılık, Alın elimden artık, Çok dolaştırdım bunu. Gören " ne eski!" dedi, Hiç kimse beğenmedi, Kırdılar gururunu...</i>	Servet-i Fünûn	1662 - 188	21.06.1928	87
Cıgara Dumanları	Rıfka Melûl [Meriç]	<i>Dağlır lâhzada her halkası bin şekle girip... Dalarım gayri iradi: Cıgaramdan bu duman Bir ziya huzmesi halinde çıkarken tel tel.</i>	Milli Mecmua	115	01.03.1929	8

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Kitaplarımla	Rıfat Necdet [Evrimer]	<i>Ben sizden ne istedim, siz bana ne verdiniz? Her biriniz bir parça teselli ederdiniz! Sizler şimdi bir kule, ben sizin bekçinizim, Hani başka yolcular, bu izler benim izim. Yolunuzda tükettim ömrümü yudum yudum, Sonra dönüp kendimi izlerimde okudum. Bana beni verme-yen sayfayı yakıyorum, Hayata bakıyorum, hayata bakıyorum!</i>	Hayat	129	16.05. 1929	16
Tayyare ve Sandal	Kudret Ehat	<i>Tayyare ve sandal ne küçük vasıta lakin Biri, âfaka çıkıp yükseliyor. Biri, enginlere dalmış sakın... Biri, ummanda gezer çalkıyor... Biri, sislerle muharip narin!</i>		12	01.12. 1931	24
Bir Kadın Sever Gibi	Feridun Fazıl [Tülbentçi]	<i>Yalnız kalmak istersen, en gizli hislerinle, Çek bol bol cigaranı uzun nefeslerinle, Aktığını su gibi bir kahkahanın dinle, İçerek cigaranı, bir kadın sever gibi...</i>	Servet-i Fünûn - Uyanış	1862 - 177	21.04. 1932	335
Sigara Dumanları	İsmail Safa [Semende-roğlu]	<i>İlişme sigarama küçük ellerin yanar O benden de zavallı beş dakika ömrü var</i>	İçtihad	344	01.05. 1932	5712
Konfetiler	Reşit Süreyya [Gürsey]	<i>Tarıyorken odamda saçlarımı, Tellerinden döküldü konfetiler... "Biz, dün akşamki neşeyiz" dediler...</i>	Resimli Şark	22-23 -24	01.10. 1932	23
Çamaşır İpleri	Selahattin Edip	<i>Böyle ipler yerine gergin sinirlerimdir Bedbinliğim bu kız ki; hisli emellerimdir Değişen çamaşırlar, değişen dertlerimdir Bu çamaşır ipleri bu çamaşır ipleri</i>	Muhit	54	01.04. 1933	32

Bu metinlerde de sigara ve sigara dumanının konu edildiği görülmektedir. Ayrıca nişan yüzüğü nesnesine bir kez daha değinilmiş olması dönemin ilişki biçimleri için göstergeseldir. Bunun yanında edebiyatçılar tarafından içselleştirilmeye elverişli bir başka nesne olan kitabın işlendiği gibi; çamaşır ipi, konfeti gibi alelade nesnelerin; şairlere düşündürdüklerinden hareketle, şiire yansıtıldığı görülür. İlişki kurduğu eşya türünü çoğunlukla araçlardan seçen Ahmet Cemal [Nabedit]'in de vatman ve şapkayı şiire taşımış olması göze çarpmaktadır.

Kadının Toplumdaki Yeri ve Önemi Yansıtan Şiirler

Cumhuriyetin kazanımlarından biri olarak kadınların hak ve hürriyetlerinden, toplum içindeki rol ve değerlerinden, yaşama biçimlerinden ve eğitimdeki yerlerinden bahseden bazı "öğretici" nitelikli şiirler, bu dönemin başat edebiyat ve salon dergilerinde rastlanabilecek edebî metinlerdendir. Ne var ki çalışmanın bir sonraki başlığı altında incelenecek olan "kadından şikâyet eden" metinlerin sayıca fazlalığı, şiirde "kadın"ın ağırlıklı olarak, aşk ve ayrılık temalarıyla birlikte işlenen sanatsal bir unsur olarak algılanmaya devam ettiğini göstermektedir. Sayıca az olmalarına rağmen, öğretici yanlarıyla ön plana çıkan bu metinlerin, dünyevî bir zihniyetle kadının toplum içindeki rolüne Cumhuriyet'in getirdikleriyle birlikte bakmanın bir yansıması olduğunu düşünmek yanlış olmaz.

Örnekleme içinde rastlanan üç şiirden ilki *Yeni Fikir* dergisinde yayımlanmış olan “Hanımlar İçin İlm’in Kıymeti” adlı metindir. Mesnevi nazım biçimiyle yazılmış bu şiirden alınan aşağıdaki dizeler, şiirin niteliğinde öne çıkan unsurları ve taşıdığı mesajı göstermekte yeterlidir:

HANIMLAR İÇİN İLMİN KIYMETİ

[...]

Hanımın bilmeye hakkı yok mu?

Hanımın gülmeye hakkı yok mu?

Kalarak cehl ile sersem ve hakir

Bana olsun mu hanım evde esir.

Şimdi erkek gibi muhtaç, benât

Öğrenip tutmaya bir tarz-ı hayat.

“İlm ve fen kızlara lazım mı?” demek!

Ne cehalet! Bu nasıl halt etmek!

Onca mektep çocuğun hanesidir,

En tabîi hocası annesidir.

Olsa âlim çocuğun ailesi

Azdır öğretmek için gailisi.

Annenin bilgisi vermezse küşat

Bırakır tıflı, kaçır istidat.

Olsa etfaline mader üstat

İlm olur onlar için mader zat.

Anne görmüşse güzel bir tahsil

Çocuğun sa’yını eyler teshil.

Annenin bilgisi eyler imdat,

Yükselir evde çocukken evlat.

İlm ve fen, sa’y ve ticaret, sanat

Hanıma, erkeğe vacip elbet

Var bugün elbette mecburiyet

Kız için sanat ve memuriyet.

İştirak etmeli her şeyde hanım,

Beyle birlikte çalışmak lazım.

[...]

Ermenekli Hasan Rüştü” (*Yeni Fikir*, S.10, 1 Ağustos 1925, s.14-15)

Ermenekli Hasan Rüştü tarafından yazılmış olan bu şiirde, metnin beyitler hâlinde düzenlenmiş olması, Tanzimat Dönemi Türk edebiyatından gelen *edebiyatı öğretici bir araç olarak kullanma* gayesinin biçimsel özelliklerinden yararlanıldığı düşünülebilir. Her beyitin kendi içinde bir anlam taşıdığı göz önünde bulundurulduğunda, metnin bütünlüğüne yayılmış olan anlamın birliğini zaman zaman yitirdiği gözlemlenebilir. Ancak şiirin buraya alınmayan hemen her beyitinde de geçerli olmak üzere, kadınların eğitim problemine dikkatini yöneltmiş olan metinde, konu iki yönden ele alınmıştır. Bunlardan birincisi, kadınların birey olarak toplum içinde kazanmaları gereken bir yer ve değer olduğunun vurgulanması, buna bağlı olarak da kadının kazanacağı ekonomik bağımsızlığın aileyi, çevreyi ve son tahlilde ülkeyi olumlu yönde etkileyecek kazanımlar sağlayacak olmasıdır. İkinci yön ise kadınların, nesillerin geleceği olan çocukların gelişimindeki rolü üzerinedir. Kadınlar, hemen her çocuğun ilk öğretmenidir. Ne kadar bilgili, görgülü ve güçlü olurlarsa, gelecek nesillerin de aynı oranda bilgili olma ihtimali artar. Metnin 1925 yılında böylesi değerlerden söz edebiliyor olması, şüphesiz Cumhuriyet'in getirdiği kazanımların bir yansımasıdır. Edebi metnin öğretici niteliğinin kullanılıyor olması da metnin dış dünya ile kurduğu ilişkinin dış dünyayı biçimlendirmek üzere olduğunu gösterir. Şair-özne, şiirinde duygu ve düşüncelerinden önce bir fikre yer vermiş ve bu fikri okuyucu zihninde de belirginleştirmeye çalışmıştır.

1928 yılında *Hayat*'ta yayımlanan "Kadın Sen Nesin" adlı şiirin bu bağlamdaki önemi bir kadının bakış açısıyla yazılmış olmasıdır. Şukûfe Nihal [Başar], şiirini bir sorgulama biçiminde düzenlemiştir:

KADIN SEN NESİN

Nesin, anlayamadı seni hiç kimse!
Dikkat ettim arkandan gelen her seste,
Her ağızda bir türlü değişti adın...
Diyorlar ki: "Ne çılgın ne meçhul kadın!"
Bilinmez, anlaşılmaz ne istediği;
Değişir her saniye her an dediği.
Bazı öyle durgun ki sanki bir kaya!
Dalar gökte parlayan kızıl bir aya;
Ne düşünür ne duyar, kimse bilemez;
Ruhunun tozlarını bir el silemez.
Dudakları kilitli aylar geçer de,
Açılmaz yüzündeki esrarlı peçe.
Bazı bir çocuk gibi şakrak, neşeli,
Sanki gülmek, eğlenmek bütün emeli.
Güler kakhahalarla ye'se, sevince;
Sesi bir musikidir, sevimli, ince;
Efsaneler dinletir sere ruhundan...
İçinden neşedir hep çıldıran, coşan...

Bir de bakarsınız ki gözlerinde yaş!
Bazı çılgın; neşeli, bazı da bir taş

Olan o kadından hiç eser yok şimdi.
O bir lahza evvelki şen çocuk kimdi?
Ruhunda en acı bir matem çağlıyor...
Bu genç kadın kim için, neye ağlıyor?
İşte o da bilinmez, anlaşılmaz...
Ah, o kadın bir zirve ki aşlamaz;
Bulutlara gömülü, göklere yakın,
Başın döner erişmek isteme, sakın!

[...]

İşte sana çılgın bir çocuk dediler;
İşte sana neşesiz, soğuk dediler;
Sana dalgın ve hissiz, abdal dediler;
Bir nefesle kırılır dal dediler...
Sana hem güzel hem de çirkin dediler;
Sana bazı genç bazı geçkin dediler;
Sana çapkın, sana şuh, olgun dediler,
Kalbi bin bir aşk ile dolgun dediler;
Dediler... Hep dediler; diyecekler de...
Seni kim anlayacak; ah, o eş nerede?

Şukufe Nihal (*Hayat*, S.92, 30 Ağustos 1928, s.19)

Şiirde vurgulanmak istenen temel düşünce, toplum içinde hayatını sürdüren kadına yüklenen sorumluluk ve anlamların çeşitliliğidir. Bu metin, çalışmanın bir sonraki başlığında incelenecek olan kadınlardan şikâyet etme söyleminin bir antitezi niteliğinde okunabilir. Kadınlar, edebî metinler özelinde ve aşk teması etrafında, şiire ve sanata esas oluşturan en önemi konulardan biridir. Toplumsal hayatta karşılaşılan türlü olumsuzlukların, kadınların çeşitli özelliklerine ve davranışlarına dayandırılıyor oluşundan rahatsızlık duyan özne, ironik bir dille, kadının aslında ne olduğunu sorgulamaktadır. Kadınların değişken olarak tanımlanan ruh hâllerinin, metinde *dediler* sözcüğü ile işaret edilen erkekler tarafından belirlendiğini sezdirenen şiir, erkek egemen olduğu düşünülen bu söylemin devam edeceğini de *diyecekler* sözcüğüyle gösterir. Değişken ruh hâlinin kabulü ya da reddi hususunda yorum yapmayan özne, çözümünü bu söylemi oluşturan erkekleri suçlamakla bulur: “Seni kim anlayacak; ah, o eş nerede?” dizesiyle ifade edilen düşünce, aynı zamanda metni kuran düşünceyi de göstermiş olur. Kadının metinde, ruhunun tozları silinemeyecek, zirvesi aşlamayacak bir varlık olarak işaret edilmesi de metnin belirlediği söylemin içinde doğal olarak gelişen bir başka *yanlı* söylemin oluşmasına zemin hazırlar.

Kadın anlayışına, toplumcu-gerçekçi bir hassasiyet ve serbest nazımın getirdiği şiirsel imkânlarla yaklaşan Nail Vahdetî [Çakırhan], şiir yayımlama politikasını çok büyük ölçüde Nâzım Hikmet’in belirlediği *Resimli Ay*da yayımladığı “Kadın Telak-kisi” adlı şiirinde Şukufe Nihal’in sorduğu soruya bir erkeğin bilinci içinden cevap vermektedir:

KADIN TELAKKİSİ

Kimi der ki kadın:

uzun kış gecelerinde,
çekip bir döşek gibi
yatmak içindir.

Kimi der ki kadın:

yeşil bir harman yerinde,
dokuz zilli bir köçek gibi
oynatmak içindir.

Kimi der ki hamur yoğurur,
Kimi der ki çocuk doğurur...
Her ağızdan bir söz:

Kimi der ki,
ilk göz
ağrım.

Kimi der ki,
onunla dolu bağrım.

Kimi der ki,
bunca yıldır yaşıyorum,
ayalımdır.

Kimi der ki,
boynumda taşıyorum
vebalimdir.

Ne bu,
ne şu.

Ne öyle,
ne böyle.

Ne döşek,
ne köçek,
ne ayal,
ne vebal...

O benim,
Kollarım, bacaklarım, dudaklarım
ve başımdır.

Yavrum, anam, öz kardeşim, karım,
kavga yoldaşımdır...

Nail Vahdeti (*Resimli Ay*, S.9/7, 1 Ocak 1931, s.17)

Şair, kadının cinsel bir obje olarak vurgulanmasını reddeden ve *ne olmadığını* ifade etmeye çalışan dizelerle ilk birimini oluşturdudan sonra; ne olduğunu tanımlama yoluna gitmeyi seçer: “Ne bu, ne şu” diyerek başladığı dizelerin ardından erkek için toplum içinde yaşayan bir kadının kol, bacak, dudak, baş gibi vücudun yürümeyi, düşünmeyi, konuşmayı sağlayan önemli uzuvları kadar kıymetli hatta bunların ta kendisi olduğunu bildirir. Burada şiirin öznesi olarak öne çıkan erkeğin, toplumun bütün kesimlerini temsil eden bir erkek olmadığını da ifade etmek gereklidir. Hem şiirin yayımlandığı mecra hem de şairinin imzası gereği bu tanımı toplumcu-gerçekçi bir erkeğin zihni yapmaktadır. Bu zihin kendini “yavrum, anam, öz kardeşim, karım ve kavga yoldaşımdır” dizelerini söylerken belirginleştirir. Kadına bakışı açısından Şukûfe Nihal’in şiirinde eleştirdiği bilinçten daha adaletli olduğu düşünülebilecek olan bu bilincin, yine de kadına insan niteliği önceliğiyle bakmakta eksik kaldığı söylenebilir. Dikkat edileceği üzere kadın, bir erkeğin etrafında kazandığı, çocuk, anne, eş gibi rollerle benimsenmiştir. Eşitliğin sağlandığı nokta ise toplumcu-gerçekçiliğin kavgasındaki *yoldaşlık* durumudur.

Örnekleme içinde kadının toplumdaki yeri ve önemine değinen başka bir şiire rastlanmamıştır.

Kadınlardan Şikâyet Eden Şiirler

Edebiyat ve salon dergilerindeki *medyatik* ortam, “aşk” temasının vazgeçilmez bir unsuru olan kadınları, zaman zaman kendilerinden şikâyet edilen bir şiir karakterleri hâline de getirmiştir. Haberleşme ihtiyacını, teknik imkânların daha kısıtlı olduğu dönemlerde edebiyat dergilerinin, gazetelerin belirli bir oranda karşıladığı düşünülürse, özellikle şair-öznenin yaşadığı “karşılıksız aşk” ve “kalp kırıklığı” duygularını ifade etmek için kendilerine şiir üzerinden bir alan açtıkları düşünülebilir. Şairler, yazdıkları şiirlerin muhatapları tarafından bir şekilde fark edileceklerine inanmış olmalıdırlar. Bu durum edebî metin ve gerçeklik arasındaki ilişkiyi günümüzdekine göre güçlendirmektedir. Öte yandan bu şikâyet üslubunun zaman zaman ağırlaşarak hakaretamiz bir ton kazandığı da söylenebilir.

Şikâyet ve sitem ifade eden şiirlerin, kadın konusunu işlerken onların önemini vurgulayan şiirlere nazaran sekiz kat fazla olması, ilginç bir göstergedir.

Aşk bir çatışma unsuru olarak belirleyen bu şikâyet metinleri iki grupta değerlendirilebilir. Bunlardan ilki, şair-öznenin “kandırılmışlık ve kalp kırıklığının” psikolojisiyle dikkatini kendi iç dünyasına yönelterek bir çeşit “hata” yaptığını kabullenen ve bunun itiraf edildiği metinlerdir. İkinci grupta ise aşk acısının bedelinin şiir yoluyla kadına ödetildiği; öfke ve şiddet duygusunun dışa vurulduğu metinler vardır.

Cumhuriyet’in ilan edildiği yıllarda, kadınların makyaj yapması ve giyim kuşamlarını değiştirmeleri, sosyal hayatta yeni bir olgu değildir. Genellikle İstanbul ve Anadolu’da yaşayan gayrimüslimlerin ve diğer yabancılardan; Anadolu halkından farklı bir giyim kuşam tarzına ve farklı âdetlere sahip olduğu bellidir. Üstelik Tanzimat’tan bu yana yayımlanan roman, şiir ve edebî malzemeler takip edildiğinde yukarıda çizilen kadın tiplerine yakın başka karakterlerle de karşılaşmak mümkündür. Dolayısıyla

metinlerde görülen eleştirileri yalnızca Cumhuriyet'in kazanımlarına dayandırmak, haksızlık olur. Bununla birlikte metinlere bakıldığında, özellikle "Makyaj yapan kadın"ın toplumsal hayatta gittikçe daha fazla dikkat çeken ve aynı oranda eleştirilen bir figür olduğu düşünülebilir. Özellikle muhafazakâr yapısıyla erken cumhuriyet devrinin göstergesel dergilerinden biri olarak öne çıkan Tahirü'l Mevlevî [Mehmet Tahir Olgun]'nin *Mahfil*'inde yayımlanan bazı şiirler, meseleyi ahlak ve edep problemleriyle ilişkilendirir:

CANLI BİR KUKLAYA

Hak'tan etmezsen hayâ, mahlûktan olsun utan
Ey utanmaktan, sıkılmaktan nasibi olmayan
Hâline ağlar senin -gülmek değil haşa- bakan
Bizden etmezsen hayâ, ağıyardan olsun utan

Canlı bir "manken" veyahut pudra, sürme reklamı
Asra uymak mukteziyse böyle maymunlukla mı?
Söyle insaf et de Sen insan mısın, bir kukla mı?
Ey utanmaktan, sıkılmaktan nasibi olmayan!

Sen geçerken muhtelif edyâna mensup kimseler
Çeşm-i istihfâf ve hayretle seni süzmekteler
Sen de hayretler ederdin kendini görsen eğer!
Hâline gülmek değil ağlar senin hatta bakan.

Ağlamazsan da felaket didegânın derdine
Eğlenir tarzında gülme bari rûy-ı zerdine
Sor da süslenmekteki manayı kendi kendine
Bizden etmezsen hayâ, ağıyardan olsun utan!

Taşlar üstünde muhakkir gördüğün biçareler
Sen gibi nankörlere bilsen neler verdi neler
Onların lütfuyla beslendi bütün mâder, peder
Hak'tan etmezsen hayâ, mahlûktan olsun utan!

Mehmet Enver (*Mahfil*, S.15, 1 Eylül 1921, s.48)

1921'de yazılmış olan bu şiire göre, süslenmek için boyanmak utanılacak bir durumdur. Makyaj ile süslenen bir kadını canlı bir kuklaya benzeten şair, bu çeşit bir süslenmeyi hem Hak'tan hem mahlûktan utanılması gereken bir eylem olarak değerlendirebilir ve süsleneni de "utanmaktan, sıkılmaktan nasibi olmamakla" suçlar. Şairin gözünde süslenen kadının kendisi de ne yaptığının farkında değildir; "Sen de hayretler ederdin kendini görsen eğer! / Hâline gülmek değil, ağlar senin hatta bakan" dizeleri, bu düşüncüyü geliştirir. Kadınların süslenme tarzının "çağdaşlaşma" adı altında sunulmaması gerektiğine ek olarak, süslenmeyi dinî duyarlılıklara göre algılayıp yanlış bulduğu anlaşılan şair-öznenin, medenî olmanın ölçütünün bu olamayacağını

söylemesi, muhafazakâr bir zihniyetle hareket etmesine rağmen, medenî olma durumuyla ilişki kurulması bakımından dünyevîdir. Şiirin son iki dördlüğünde beliren *bîçare* imajı, kadından aradığını bulamayan sevgili olarak düşünülebilir. Bu insanlar, sözü edilen tipteki kadınlar tarafından hakîr görülmüşler, dışlanmışlardır. Yayımlandığı mecra bakımından muhafazakâr zihniyetin kadına bakışını yansıttığı düşünülebilecek bu metin, toplumsal hayat içinde normatif bir değer tanımlama gayretini sezdirdiğinden dünyevî zihniyetle ilişkilendirilmiştir.

12 Nisan 1923-25 Eylül 1924 tarihleri arasında edebî bir mizah dergisi olarak çıkan ve yetmiş yedi sayı yayımlanan *Kelebek* mecmuasında, Necdet Rüştü [Efe]'nün yazmış olduğu “Asrî Hayat” ve “Asrî Hanım” adlı şiirler bir arada düşünüldüğünde, konunun perspektifi de belirginleşmiş olur:

ASRÎ HAYAT

Şu asırda hiç yaşar mı bir insan,
Haftada bir vermezse ‘tedansan’

Alışmalı ‘sivilize’ olmaya,
Ağda yapıp bıyıkları yolmaya!

Her bir koca yapmalıdır avanta
Karisına almak için lavanta!

Şık beylerin cebi delik olmalı,
Servetleri bir metelik olmalı!

Babaları bulamazken yiyecek,
Almalıdır kızlarına giyecek!

Satılmalı evde bütün kap, kacak:
Küçük hanım samur manşon alacak!

Tutulmalı, borca batıp kocası,
Karisının sinemada locası!

Oturulmaz Fatih’teki odada,
Mutlak yazı geçirmeli Moda’da!

Asrî hayat; asrî hayat, diyerek,
Şık gezelim, peynir ekmek yiyerek!

Dalalım bu kör dövüşü gidişe,
Şeytan bile şaşakalsın bu işe!

Necdet Rüştü (*Kelebek*, S.28, 18 Ekim 1923, s.5)

1923’te “Asrî Hayat” başlığı ile yayımlanmış bu şiir, adıyla modern hayatın bir parodisi olduğunu düşündürür. Çağdaş yaşamın yalnızca gösteriş kısmı ile ilgilenen

kimseler için bir eleştiri niteliğinde okunabilecek olan bu şiir, öncelikle biçim bakımından “eski”dir. Şiirdeki bu biçimsel tercih, seçilmiş bir *tarafı* haber verirken; kullanılan sade dil metnin anlaşılabilir olmasını sağlamıştır. Yayımlandığı derginin yayın politikasına uygun -mizahi- bir üslupla kaleme alınan metinde kullanılan “tedansan”, “sivilize” gibi kelimeler, eleştirinin de işareti olmaktadır. Metinde dikkat edilecek en önemli unsurlardan biri, öznenin modern hayatı eleştirirken özellikle kadınları işaret etmesidir. Erkeklerin, kadınların istekleri doğrultusunda bazı maddi problemler yaşamak durumunda kalması, metinde “Babaları bulamazken yiyecek / Almalıdır kızlarına giyecek! Küçük hanım samur manşon alacak! Tutulmalı, borca batıp kocası, / Karısının sinemada locası!” gibi dizelerle ifade edilmiştir. Bu tutumun yanlış olduğunu düşünmek hatalı olmaz. Metnin başlangıcında, parodinin hedefi modern hayatın getirdikleri ve medeniyet problemleri gibi görünse de eleştiri ekseninin kadınlara doğru hareket etmesi, metni sözü edilen “kadınlardan şikâyet etme” temasına yaklaştırmış görünmektedir.

Aynı şairin, aynı mecmuanın bir sonraki sayısında yayımlandığı “Asri Hanım” adlı şiir de bu görüşün tamamlayıcısı niteliğindedir:

ASRÎ HANIM

Gözleri sürmeli, saçı ondüleli
Dudağı bir kiraz gibi boyalı!
Başını gizlemiş bir ince tülle
Cebinde saklıdır yüz bin alı!

Samurdan yapılır ‘manşon’u, kürkü,
Mağrurdur ‘elegant’ kıyafetine!
‘Melodi’ dururken dinlemez türkü,
Daima gider çay ziyafetine!

Dinler bir ecnebi lisan parçalar,
Fakat henüz ‘ne’den fark etmez ‘a’yı’!
Şiirden bahseder, piyano çalar,
Emeli gezmektir hep Avrupa’yı!

‘Sosyete’ dünyada her şeye bedel,
Hayatı daima geçmelidir ‘lüks’
Kitabı her sene değişen modalı
Aynası modadır, ibareti süs.

Ne canlar kavurur ne mallar yutar,
Yamandır hilesi, dolabı, fendi!
Kalbi bir fahiş kir ile tutar
Bu asri hanımın ağa, efendi

Necdet Rüştü (Kelebek, S.29, 25 Ekim 1923, s.8)

Metinde çizilen tip, Türk edebiyatına yabancı değildir. Tanzimat'ın ilanından beri edebî metinlerin önemli çatışma unsurlarından biri olan Doğu-Batı çatışması ve bunun hemen yanında gelişen yanlış batılılaşma eleştirisi "*Asri Hanım*" adlı şiirin de sınırlarını belirlemektedir. Bir önceki metinle birlikte değerlendirildiğinde bu metnin de modernleşmenin ve medenileşmenin görünüşe dair taraflarını "kadın" figürü üzerinden eleştirdiği görülmektedir. Şiirde "Melodi dururken türkü dinlemeyen, şiirden bahseden, emeli Avrupa'yı gezmek olan, lüks içinde yaşama gayretinde" bir kadın vardır. Bu kadının "Canları kavurduğu, malları yuttuğu, hilesinin yaman olduğu"ndan söz edilir ve "Kalbinin bir fahiş kir tuttuğu" ağalara, efendilere haber verilir. Söylemin arka planına bu "kadın"lara karşı dikkatli olunması gerektiğini sezdirenen bir duruş gizlenmişken; işaret edilen tipin "*Asri Hanım*" adlandırmasıyla bütün "çağdaş kadınları" kapsamayı, oldukça iddialıdır.

Orhan Rıza [Aktunç]'un memleketçi çizgide seyreden *Milli Mecmua* adlı dergide yayımlanmış olduğu "Tarih ve Kadın" adlı şiiri, kadından şikâyet etme temasını bir varlık problemiyle ilişkilendirir ve kadını ezeli bir günahla suçlar:

TARİH VE KADIN

Uzak yaşamak kadar sevgiden, sevgiliden
Dünyada yoktur inan, faniye neşe veren...

Aşkın altın alevi gözlerini bürütür,
Ölümden daha korkunç ıstıraba yürütür.

Bir yalan mecmuası tarih denilen masal
Evet, fakat ne zarar, sen ondan bir hisse al;

Ey genç, önünde eğil, hürmetle yüzüne bak,
Dinle sana ne diyor, o beli bükük bunak:

Kovdurdu nasıl Havva, cennetten Âdem'i;
İçin için Âdem'e arattı âlemi...

Şayet, senin de bir gün uğrarsa yolun, sakın
Girme "cennet" deseler, belki saklıdır: kadın!

Orhan Rıza (*Milli Mecmua*, S.2, 15 Kasım 1923, s.23)

Hristiyan inancına ait bir unsur olan Âdem'in cennetten kovulma anlatısını şiirle hatırlatan Orhan Rıza, kadından şikâyeti aşk unsuruna bağlayarak ifade eder. *Tarih ve Kadın* adlı şiire göre aşk, öznenin ıstırabını artıran bir problem olarak ele alınır ve bunun sorumlusu *kadındır*. Tarih olgusunu "Beli bükülmüş bir bunak" olarak sembolize eden özne, "Bir gün cennete düşerse yolun, belki içinde bir kadın saklı olduğu için oradan sakın!" diyerek, öğüt veren bir üslupla seslenir. Böylelikle *kadının* uzak durulması gereken bir varlık olduğu söylenmiş olur.

Şair-özneyi bu yargıya götüren etken olarak aşk, kadından şikâyet edilen şiirlerin çoğunluğunda problemin kaynağıdır. Daha önceki metinlerde görülen toplumsal

eleştirinin aksine, bireysel anlamda bir hesaplaşmanın (yahut hesaplaşamamanın) inşa ettiği bilinçle kaleme alınan bu ve benzeri diğer şiirlerde, kadını suçlayıcı ifadelerin faklı şiddetlerde okuyucunun karşısına çıktığı görülecektir.

Bir diğer örnek Ali Hadi [Okan]'nin "Anne" adlı şiiridir:

ANNE!

-bir müntehirin defterinden-
Daima peşinde çılgınca gezdim
Ezildim, süzüldüm, canımdan bezdim
Sen bana derdin de ben dinlemezdim
Anladım sevda yalanmış, anne!

Keşke saçlarını örmez olaydım
Varımı yoğumu vermez olaydım
Keşke el koynunda görmez olaydım
Kıskançlık ölümden yamanmış, anne!

Hâlâ dilim varmaz kahpe demeye
Yıllarca kahrını çekmişim neye?
Meğer gece gündüz sevgilim diye
Bağrıma bastığım yılanmış, anne!

Ali Hadi (Güneş, S.9, 1 Mayıs 1927, s.6)

"Bir müntehirin defterinden" alt başlığı ile sunulan şiirde yaratılmak istenen imaj, şiirin öznesinin intihar etmiş olduğudur. Sade bir dil ve hece ölçüsüyle kaleme alınan bu şiirde, "Tarih ve Kadın" adlı metinde olduğu gibi uyarıcı/öğüt veren bir figür mevcuttur. Bu figür, şair tarafından "anne" olarak belirlenmiştir. Bir kadın olmasına rağmen "anne olma" vasfı sayesinde "sevdanın bir yalan olduğunu" söyleyen; ama yine de dinlenmeyen kişi, metindeki şikâyetin muhatabı değildir. Özne, "anne"sinin uyarımı olmasına rağmen "sevda" peşinden gitmiş, ezilmiş, süzülmüş ve canından bezmiştir. Metindeki imajı bağlayan ikinci bir unsur / duygu hâli kıskançlıktır. Fakat bu kez kıskançlık, bir önceki metnin aksine erkek olan tarafta, yani şiirin öznesinde beliren bir duygu hâli olur. Özne, sevdiği kadını kendisini aldatırken görmüştür. "Kıskançlık, ölümden yaman olduğu için" ölümü seçmiş olan özne, sevdiği kadın hakkında kötü konuşmaya hâlâ dilinin varmadığını ifade ettikten sonra şiiri kemikleşmiş bir benzetmeyle, "koynunda bir yılan beslemiş olduğunu" kendi bilincine itiraf ederek sonlandırır.

İzmir çevresinden bir şair olan H. Süruri'nin "Duyduğum Zevke Bakın" adlı şiiri, birinci gruba örnek gösterilebilecek şiirlerden biridir:

DUYDUĞUM ZEVKE BAKIN!

Çürümüş gözleri şehvetle bakarken yüzüme
Ona ruhumdaki arzuyu döküp inlemedim.
Asabı raşeler üstünde gezen hislerini,
Öyle divanece bir zaafa düşüp, dinlemedim.

Gözlerim yansa da ateşten kuduran benliğimi,
İstesem, göğsümü yırtar da, içinden alırım.
Eğer asabımı şiddetle geren duyguları,
Dinlesem zaafa düşer inleyerek alçalırım.
Zevke bilmem ki neden böyle kilitlenmişim!
Neye hissimde vücudumda uyuşmuş eriyor.
Duyduğum zevke bakın, ruhumda lezzet yerine,
Her kadın 'baldırı' bir leş gibi nefret veriyor.

H. Sururi (*Güneş*, S.12, 30 Haziran 1927, s.5)

Bir kadın karşısında duyduğu zevki, nefsini kontrol etme bağlamında ele alıp ifade eden öznenin, kullandığı kelime grupları dikkat çekicidir. Şiirde muhatap olan bir kadın karaktere karşı "Ona ruhumdaki arzuyu döküp inlemedim" diyerek "zaafa düşmediğini" belirten özne, cinsel çağrışımları olan bu şiirde aşk duygusu ve birliktelik durumunu bir çeşit zayıflık göstergesi olarak görür. Bu ruh hâli, adeta bir önce örneklendirilen "Tarih ve Kadın" şiirindeki öğüdü dinlemiş gibi hareket eder, hatta bir parça daha ileri gider. Şair-özne, kadının cinsel anlamda kendisine zevk yerine nefret verdiğini; esas haz duygusunun cinselliğe karşı direnmek olduğunu söyler.

Enis Behiç [Koryürek]'in bir şiirinde de kadın karşısında "zaafa düşmekten" sakinmanın oluşturduğu bilinç ile -daha naif bir dille- ifade edilmiş duygular görünür:

O KISKANÇ KADIN

Kanında çılgınlığın tufanı mı coştı ki?
O kadın öyle vahşi, kükremiş sarhoştı ki.
Bir dişi kaplan gibi, saldırdı benliğime.
Tırnaklarında aşkıma oldukça lime, lime,
Gözlerim koruyarak, bu ihtirasa baktım...

Dudaklarında sözler kızıl yılanlar mıydı?
Onlardaki zehri duyar mı, anlar mıydı?
Keskin, ıslıklı sesi batıyorken etime,
Gönlümün çığlığını gömmüştüm hayretime;
Haykırsaydım kendimi tanıyamayacaktım!

Şiirim atlasıyla giydirdiğim kadıncık,
Bana muhayyilemden, varlığımdan yakıncık,
Aynadaki aksini boğar gibi didiştirdi...
Bütün ipeklerini parça, parça etmişti...
O, yanımda, çıplaktı; ben, ruhumdan uzaktım!

Bir ceset, bir hayalet hâlinde kımıldadım.
Hatıralar peşinde yürüdüm adım, adım...
Ortalık aydınlandı... Dönünce benliğime,
Baktım yatakta bitkin uyuyan sevdiğime:
"Ah, öpsem!" dedim fakat kıyamadım, bıraktım!

Enis Behiç (*Hayat*, S.87, 26 Temmuz 1928, s.4)

Özne, kıskançlık duygusu içindeki bir kadını; vahşi ve ihtiraslı bir hayvana benzetmiştir. Kadının içinde bulunduğu bu ihtiras hâli, öznenin “şairinin atlasıyla giydirildiği” varlığını parça parça etmiş ve çıplaklığını geride bırakmıştır. Şair-özne bu esrik hâlden benliğine dönünce, “Ah öpsem!” diyerek temas kurmaya çalışmış; fakat *kıyamayıp bırakmıştır*. Bu metinde vurgulanan duygu durumunun kıskançlık olduğu açıktır. Kıskançlığın, bir kadının elinde tehlikeli, vahşi bir silaha dönüşebileceğinin sezdirildiği metinde, bu saldırıdan korunmak için öğütlenen davranış biçimi yine nefse mücadele etmek, cinsellikten ve çağrışımlarından uzaklaşmaktır.

İkinci grubu oluşturan metinlerde dikkatin dışa dönük olduğu belirtilmişti. Bu şiirler, eleştiriyi bir adım ileri götürerek suçlayıcı hatta kimi zaman aşağılayıcı bir üslupla ifade edilmişlerdir. Şair-özne, kadından şikâyet ederken kendisini kabahatli görmekte; bütün olumsuzluklardan “kadın”ı sorumlu tutmaktadır.

Millî değerlere karşı hassasiyetiyle tanınan Hüseyin Nihal [Atsız]’ın, Cumhuriyet’in ilanından önce *Yarın* dergisinde yayımladığı şiiri “İnkıraz”, dönemde popüler olan kelime ve kavramlardan biridir ve pek çok şiire isim olarak seçilmiştir:

İNKIRAZ

Elbet senin hüsnün de bir gün harab olacak!
Kalbinde yer tutacak bir inkırazın yası
Bu gençlik bu güzellik elbet bir gün solacak,
Bu zalim saltanatın gelince intihası...

Evet, şimdi güzelsin, kalbimizde hüküm sür
Herkes senin esirin; cihanda yalnız sen hür!
İstedğini yalvart, istediğini öldür,
Çünkü uçtuğun yerler bir güzellik seması

İşte hayat: her şeyin sonu bir inkıraz
Dünyada saltanatın zamanı, zevki pek az!
Emin ol ki sende de kalmayacak işve, naz;
Esmeyecek başında eski sevda hevesi...

Bütün zehri yılların ta kalbine dolacak.
Efsanevi hüsnün de sararacak, solacak
Bu, gençleri öldüren hüsnünün sonu ancak
Bir inkıraz olacak, ey gönüller hülyası!

Hüseyin Nihal Atsız (*Yarın*, S.34, 15 Haziran 1922, s.158)

Bu şiirde bireysel bir “çöküş”ten bahsedilmektedir. Ancak çökecek olan şair-özne değil, onun muhatabı olan kadın figürüdür. Dizelerden anlaşıldığı üzere “zalimliği” çeşitli yollardan tanıtilen ve insanları etkileme gücünü elinde bulunduran bir kadından bahsedilmekte ve sonuna işaret edilmektedir. Bu son, ne olursa olsun mutlaka çöküş olacak; çünkü güzellik, zamana yenilecektir. “Dünyada saltanatın zamanının az” olduğunu hatırlatan özne, sitemkâr bir üslupla uyarmakta, şikâyetini bu yönde dile getirmektedir.

Birinci grupta da bir şiirine yer verilen Ali Hadi [Okan]’nin “Kahpe” adlı metni, bu gruba iyi bir örnektir.

KAHPE

-bir. müntehirin defterinden-
Tahammülüm kalmadı artık yalana, kahpe!
Gebersen olamazsın yavruma ana, kahpe!
El koynunda tattığın şehvete kanmadınsa
Bir döşek hazırladım toprakta sana, kahpe!

Şehvete doyamazsın içsen kana kana da
Alnının karasını bulaştırdın bana da
Kahpelik öğretirsen beşikte yatana da
Ahirette yapışır elim yakana, kahpe!

Ali Hadi (*Güneş*, S.7, 1 Nisan 1927, s.6)

Şiir, tıpkı “Anne” şiirinde olduğu gibi “Bir müntehirin defterinden” alt başlığı ile sunulmuştur. Burada yine bir “ölü”nün bilincinden söz edildiğini düşünmek yerinde olacaktır. Şair-özne, yalana tahammülü kalmadığını, muhatabın yavrusuna asla annelik vazifesi yapamayacağını sert bir söyleyiş ile dile getirmekte, şiir dilinde argo sözcüklere yer vermektedir. Bu durumun oluşmasını sağlayan neden yine “aldatılmak” olarak belirir. Şair-özne, şiirin sonunda “beşikte yatan” olarak işaret ettiği çocuğuna da kötülük öğrettiği takdirde “ahirette iki elinin yakasında olacağını” belirtmektedir. Bu, söylemin içinde oluşturulan bir tehdittir. Böylelikle intiharından sonra geride kalan/bırakılan bir aile yapısı olduğu okuyucuya sezdirilir. Problem, kadına duyulan öfkenin ortada kalacak bir çocuğa rağmen hayatta kalma içgüdüsüne galip gelmesi olarak işaret edilmiştir. Bu, şiddetli bir öfke hâlidir.

Argo bir ifade olarak “kahpe” kelimesinin bu tarzda yazılmış pek çok şiirde geçmesi hatta başlık olarak kullanılması dikkat çekici ve belirleyici bir özelliktir. Sivas’ta sekiz sayı yayımlanan ve toplumcu-gerçekçi şiirin dünyevi söylemini benimseyen *Adım* dergisinde, M. Âtîf [Okatan]’ın yayımladığı “Kahpenin Ölümü” adlı şiir bu eğilime gösterilebilecek önemli örneklerden biridir.

KAHPENİN ÖLÜMÜ

Yıkma içün küreyi göğsünü zulme daya
Seni hangi canavar getirdi bu dünyaya?
Ey ardında bin aşk can veren kahpe kızı...

Her gönülde bir yara her gönülde bir sızı
Bırakıp da geçerdî gururun taşta taş
Nihayet durdu kalbin, işte boynun büküldü

Bin bir köpek lâşesi çarparak taştan taş
Çekecekti simsiyah bir yar dibine haydi!
Haydi, kahpenin kızı, kurtuldun yine haydi!
Sana ışık gösteren şeytanın yüzü güldü!

M. Âtîf (*Adım*, S.5, 1 Ocak 1931, s.25)

Metinde, kabahatinin ne olduğundan bahsedilmeyen bir kadın karakterin bazı suçlarla itham edildiği, kendisine argo sözcüklerle seslendiği görülmektedir. Şair-öz-ne, muhatabı olan kadının ölümünden ötürü memnun olduğunu hissettiren bir söyleyiş içindedir. Kadın karakterin muhtemel suçunu belirleyen “Her gönülde bir yara her gönülde bir sızı” dizesi, şiirdeki öfke ve şikâyetlenme duygusunu kuran ana unsur olarak verilmiştir. Son dörtlükte, bahsedilen kadının ölümden kurtulduğu anlaşılır. Bu durum üzerine öznedeki nefret söylemi sertleşir.

Örnekleme içinde rastlanan diğer şikâyet şiirleri aşağıdaki gibidir:

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Şikâyet	Rıfat Ahmet [Morali]	<i>Bunca eziyet az mı? Yoksa yaptığın naz mı? Biraz da düşünür, İnsaf etsen olmaz mı?</i>	Yarın	16	02.02. 1922	14
Gazel	Hamamizade İhsan	<i>Değil mi vakt-i bûse gamzeler sermest ben sermest Alıp vermez mi rindân-ı muhabbet mest iken buse</i>	Yarın	30	11.05. 1922	92
Bir Esmer Güzeline	Orhan Şaik [Gökyay]	<i>Layık değilsiniz demem ama bu şöhrete Çok dil-şikeste aşığı mahvetti râzınız Bigâne bir nazarla bakarken bu mihnete Bir gün gelir muhabbet olur son niyâzınız!</i>	Çağlayan	10	01.03. 1926	15
Kahpe Gülsüm	Aziz Behiç	<i>Kanın akarken her gece belalılar şanına Ecel gibi uğursuz bu Azrail yoldaşı, Ne yaman girdi yine iki yiğit kanına Efelerin sayısız cana kıyan oynası...”</i>	Servet-i Fünûn	1633 - 159	01.12. 1927	42
Metrükeler	Mustafa Doğan	<i>Şimdi yelken açarak hülya enginlerine Her biri bir teselli arıyor kederine... Kirlî mazilerinden ararken bir arkadaş Dökülür gözlerinden bazen iki damla yaş</i>	İrmak	3	15.03. 1928	9
O Kadın Ölsün Artık	Sabri Esat [Sıyavuşgil]	<i>Baksın, duygusuz dağlar bile bendini kırdı Gömsün kendi eliyle parça parça etini O kadın ölsün artık, o kadın ölsün artık</i>	İrmak	5	15.04. 1928	8
Göreceksin	Hamdi Ali	<i>Dört mevsim başka başka çiçek açtı ağacın Dört yıl ayrıldık bak unuttum seni Gölleri aştı boyun, yerleri buldu saçın Benim kanlı gözyaşım bitmedi, tükenmedi</i>	İrmak	8	15.06. 1928	2
Fahişenin Kitabesi	Halit Fahri [Ozansoy]	<i>Şimdi öldün... Üstünde ne bir türbe var, ne bir kandil Âşkların ismini ürpererek anıyor, Mezarına lanetten bir zincir uzanıyor... Ah ey kadın, ey kadın! Ne öyle kahrıydın, ne böyle kahrıydın!</i>	Hayat	84	05.07. 1928	13
Öyle Bir Sokak ki Bu	Necip Fazıl [Kıyakürek]	<i>Öyle bir sokak ki bu Her kapıda bir kadın, Geçene öz yolcusu Gibi bakar... Anladın.</i>	Hayat	128	09.05. 1929	5
Fahişenin Ölümü	Halit Fahri [Ozansoy]	<i>Birkaç boyalı kadın da Kalabalığın ardında Mumya gibi gizleniyor Polis titizleniyor...</i>	Servet-i Fünûn - Uyanış	1774 - 89	14.08. 1930	170
Satılık Kadın	Reşat Feyzi [Yüzüncü]	<i>Kilitledi ardından kapıyı çıplak kadın; Daha sormadan ona, Kızım ne, diye, adın? Emanet edeceğim canavara etimi...</i>	Servet-i Fünûn - Uyanış	1775 - 90	21.08. 1930	184

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Alevden Şarkı Söylüyö- rum	Şehitkadoğlu Vecihi Nedim	Seni artık harcadım gönlüm daha hür Ömrün olduğu kadar ıstırap çekeceksin Şahlanan hayaline bir hançer vur da öldür Ölürken varlığımın kadrini bileceksin!	Mektep	13	24.03. 1932	248
Canavar Aşkı	Namık Kâşif	Bir canavar aşkıdır böyle kanla yazılan Kahpenin mezarıdır gençliğine kazılan Artık gözyaşı dölmeye, taşı dişleme sakın!	Servet-i Fünûn - Uyanış	1886 - 201	06.10. 1932	291
Fırlattım Size	Namık Kâşif	Hepinize kendimi parça parça dağıttım Kiminiz gözlerimi aldınız içinize Kiminizin ağzına yanan kalbimi attım Bir parça et fırlatır gibi fırlattım size.	Servet-i Fünûn - Uyanış	1887 - 202	13.10. 1932	307

Görüldüğü gibi, özellikle dönemin geri planda kalan edebiyat dergilerinde ve genellikle adları akla ikinci planda gelen şairleri tarafından, kadınlardan şiirle şikâyet eden bazı şiirler yazılmıştır. Bu, dönemde takip edilebilecek pek çok şiir tarzı arasında niceliksel olarak kendisine yer bulabilmiş bir temadır. Namık Kâşif, Ali Hadi [Okan] gibi isimler bu tarzda yazdıkları şiirlerle öne çıkmaktadırlar. Bununla birlikte yalnızca alıntılarla örneklenen şiirlerin içinde Halit Fahri, Necip Fazıl gibi birinci sınıf şairlerin de dâhil olduğu, özellikle *fahişelik* üzerinden kurulan bazı şiirlerin varlığı da dikkat çekmektedir. Bu tip metinlerin kimi zaman meseleye sosyal bir problem olarak yaklaştığı; kimi zaman da suçlamaya hatta hakarete vararak kızgınlık, aldatılmışlık gibi duygulara temas ettiği söylenebilir.

Toplumdaki yeri ve önemi *yeni anlaşılmaya başlayan*, hak ve özgürlükleri anayasal düzenlemelerle güvence altına alınacak olan ve dolaşıma “yeni ve yabancı” bir fiğür hâlinde giren *kadın* kavramı hakkındaki söylemlerin kimi zaman kırıncı, tek taraflı ve ötekileştirici olması, toplumbilimciler için önemli sosyal malzemeler içeren edebiyat dergilerinin, bu gözle incelenmesi gerekliliğini de işaret edebilecek niteliktedir.

Mistik Söylem Karşısı ve Anti-İdealist Şiirler

Bu başlık altında örnek olarak gösterilen şiirlerin, çalışmanın birinci bölümünde işlenen idealist zihniyetle yazılmış olan şiirlerin tam karşısında konumlanan bir duyuş biçimine sahip oldukları söylenebilir. Dikkatini sürdürülen hayata ve dış dünyaya çeviren öznenin, daha önceki başlıklarda değinilen küçük insandan, küçük olaylardan, eşyalardan veya bir aşk temsili olsun ya da olmasın kadınlardan şiirde söz etme gayesi, mistik söylem karşıtlığının temellendirdiği metinlerde yerini farklı bir bakış açısına bırakmaktadır. Bu şiirlerdeki bakış açısı, dikkatini yönelttiği dış dünyanın içinden yine dış dünyanın getirdikleriyle kendisine bakan öznenin yapıp ettikleri ve düşündükleridir. Yapıp edilenden bahseden şiire, deneyimin girmesi de kaçınılmazdır. Deneyimin kendinden alıp götürdükleri, kendinde bıraktıkları veya kendine kazandırdıkları ile şekillenen bir söylemin hâkim olduğu metinlerde zaman zaman sertleşen bir dil ve üsluba başvurulduğu görülebilir. İdealizimin karşısında konumlanan nokta, idealist zihniyetin getirdiği iç dünyaya bakma arzudur. İç dünyasına bakmayan, onu öteleyen hatta yok eden öznenin bilincinden farklı bir idealist tav-

rın da ortaya çıktığı söylenebilir. Anti idealist olarak tanımlanan bu tavır, idealini iç dünyasında değil; dış dünyanın, sürdürülen hayatın içinde ve arzularını gerçek kılma biçiminde bulur.

Millî duyarlılığı ile tanınan ve *bayrak şairi* olarak anılacak olan Arif Nihat [Asya]'nın 1926 yılında Çağlayan'da yayımladığı Ahmet Muhtar Bey'e ithaf edilen "Cinayet Gecesi" adlı şiiri, sürdürülen hayattan edinilen olumsuz deneyimi sert bir üslupla göstermesi bakımından bu türde yazılmış şiirlere yerinde bir örnektir:

CİNAYET GECESİ

Ahmed Muhtar Bey'e;
Hayatın kadehte buldum tadını
O gün yarı sarhoş, yarı ayıktım:
"Beni rahat bırak!" diyen kadını
Saçlarından tutup koynuma tıktım

Güzellik açıktır, yok örtülüsü
Kadının üryanlık en büyük süsü
Koynuma girenin çıksın ölüsü
Ben böyle çok Allah yapısı yıktım.

Razıyım kalmasın ziyadan eser
En büyük cürmüme bir gece yeter
Bu akşam vakitsiz inen gölgeler
Bana siyah bir el uzattı... Sıktım.

Bir gölge devrildi bir gölge kaçtı
Devrilene ölüm koynunu açtı
Koşan saklanacak yere muhtaçtı
Ben ona rehberlik etmekten bıktım

Kaçan benim, ölen unuttum kimdir
Bana ram olmayan son sevgilimdir
Onu öldürdümse Allah kerimdir
Bu cinayetten de dipdiri çıktım.

İstanbul Darülfünun

Arif Nihad (Çağlayan, S.11, 15 Mart 1926, s.1)

Şiirin ilk iki dörtlüğünde karşı cins ile kurduğu ilişki biçimini şiddet üzerinden tanımlayan ve bu tavrından ötürü pişman olmayan öznenin, ahlaki kısıtlayıcılardan ve günah kavramından sıyrılarak ifade ettiği ve okuyucuya gösterdiği kişiliği, şüphesiz, toplum hayatı için olumlu bir örnek teşkil etmemektedir. Öznenin iç dünyasını tamamen kontrol altına alan dış dünyanın tasvir edildiği üçüncü dörtlükte, ruh hâlinde beliren karanlığın, gecenin inişi ile ilişkilendirilmesi ve *karanlığın uzattığı eli* öznenin bilinçli bir şekilde sıkması; yani karanlıkla iş birliği yapması, ideal olarak çizilen bir

sevgili ya da ilişki biçiminin tasviri olmaktan epeyce uzaktır. Dördüncü dördlükte, bireyin kendi iç dünyasına, dış dünyanın içinden bakması söz konusudur. Şiddetli bir şekilde ilişki kurduğu bu insanı öldürdüğü anlaşılan öznenin kendisine bakışı ve iç dünyasıyla bilinci arasına koyduğu mesafe “ben ona rehberlik etmekten bıktım” dizesinde somutlaşır. Şiirin üzerine kurulduğu imajı oluşturan bu cinayet tasviri, elbette alegoriktir. Özne, idealist zihniyetle aşk kavramına ve sevgiliye yaklaşan bir şairin zihninden çıkmış olsaydı; sevgilisi ile sürdürdüğü şiddetli ilişki biçiminden ya da onu kaybetmiş olmanın vereceği üzüntüden ötürü yaşayacağı aşk acısını içsel göstergelerle dile getirmeyi tercih edecekti. Ne var ki iç dünyasının bilincine yansımaları kesin ve sert bir dille engelleyen özne, kendisine acı çektirme ihtimali olan dış dünyaya ait bir varlığı *ortadan kaldırmayı* yani *bilincinden atmayı* seçmiştir. Son dördlükte daha da belirginleşen bu durum, öznenin zihninde öldürdüğü kişinin kim olduğunu unuttukça kadar iç dünyasına mesafeli olduğunu gösterir. Özneye itaat etmeyen sevgili, zihinden ve gönülden atılmıştır. Böylelikle özne, bir *cinayetten* daha dipdiri, yani aşk acısı çekmeden, çıkmıştır. Üstelik bu, ilk kez karşılaştığı bir durum değildir. Metnin söyleminde özne için, iç dünyasının ve duygularının bu kadar ötelenmiş olmasına rağmen; arzu ve iştiaqlarının, hayatı yaşama isteğinin ve kendi varlığının dış dünyadaki diğer varlıklara göre ne kadar önemli olduğunu çağrıştırdığı göstergeler de vardır.

Cumhuriyet’in düşünce temellerinde büyük katkıları olan Ziya Gökalp’in aziz ruhuna ithaf edilen “Yeni Hayat” adlı şiir, Hasan Âli [Yücel] tarafından *Hayat* dergisinde yayımlanmıştır. Hasan Âli’nin şiirlerinde, *nefes* tarzı söyleyiş yapısını kullanarak eski şiir zevki ile bir ilişki kurduğu görülmektedir. “Yeni Hayat” adlı şiirinde de aynı özelliğin bulunduğu söylenebilir; fakat bu şiirin öne çıkan özelliği, idealist zihniyetin iç dünyaya bağlı, ruhçu düşünce biçimine karşı çıkması, soyut ve manevî değerler yerine somut ve dünyevî değerleri önceliyor oluşudur:

YENİ HAYAT

Ziya Gökalp’in aziz ruhuna

Duymadan düşünmek yok dinimizde;

Biz kalp adamıyız, gönül eriyiz.

İnsaniz, insanlık esastır bizde;

Ne ciniz ne melek ne de periyiz!

Kaşkolle asayı çölde bıraktık;

Külahı, hırkayı çiviye taktık;

Dillerde marifet kandili yaktık;

Bu ince işlerin hünervârıyız!

Mücerret değiliz, ailemiz var;

Başımızdan aşkın gailemiz var;

Bin kervan tutacak kafilemiz var,

Varlık diyarının seferberiyiz!

Biz hakka âşığız, isteğimiz hak;
Doyuramaz ahrette saadet ummak;
Dileriz dünyada kurulsun “uçmak”;
Bu yolun ümitsiz peygamberiyiz!

Mabudu gönüllerden gönle indirdik
Halikle mahlûku biz sevindirdik;
Gözlerde çağlayan yaşı dindirdik;
Biz zemzem değiliz, alınteriyiz!

Doruk güneşleri garptan doğmada,
Tan yerinde yanan ateş soğmada,
Şarkı karanlıklar ezip boğmada,
O meşum gecenin biz seheriyiz!

Fark ettik nihayet aç ile toku;
Anladık en sonra var ile yoku;
Bırak o kitapları, gel bizi oku!
Bizler ki hilkatın son eseriyiz...

Gönlümüz kılıçtır, tenimiz kın;
Orada saklarsız vatan aşkını;
Ülkeler fetheder sevgi akını;
Sanmayın bu yolda geriyez biz!

Okuyup okutmak, işimiz bizim;
Haram lokma kesmez dişimiz bizim;
Her yerde bulunmaz eşimiz bizim;
Biz yeni hayatın erenleriyiz!

Ankara, Hasan Âli (*Hayat*, S.1, 2 Aralık 1926, s.2)

Bilindiği üzere *Yeni Hayat*, Ziya Gökalp’in şiir kitaplarından birinin adıdır (1918) ve Türkçülük düşüncesinin etrafında modernleşen *yeni insan*ı esas alan metinler içerir. Metinde “Yeni Hayat”a gönderilen referans, açıkça belirtilmiştir. Şiirde öznenin söylemiyle işaret ettiği ve kendilerinden söz ettiği grup çoğuldur ve bu üslup özelliği, sözü edilen *nefes* tarzı söyleyişin temel göstergelerinden biridir. Metin boyunca bu grup adına söz söyleyen özne, ilk dörtlükte her ne kadar kendilerini *kalp adamı* ve *gönül eri* olarak tanımlayarak idealist zihniyete yakınlaşıyor olsa da hemen peşinden gelen cin, melek, peri değil; insan olma vurgusu, şiirde insan emeğine verilecek olan önemin habercisidir. Özne, metin boyunca pek çok dinî ya da manevî göstergeyi geride bıraktıklarından söz eder. Temsil ettiği grubun dileği, cenneti bu dünyada kurmaktır. Tamamen dünyevî bir anlayışı yansıtan bu yaklaşım; bahsedilen düzeni sağlayabilmek için yapılması gerekenin çalışmak olduğunun da farkındadır. “Biz zemzem değiliz, alınteriyiz!” dizesinde somutlaşan bütün olağanüstülüklerin yerine insan

emeğini koyma düşüncesi, insanın yapıp ettiklerinin bütün dinî öğretilerden daha kutsal olduğu fikrini geliştirmeye gayret eder. “Bırak o kitapları, gel bizi oku! / Bizler ki hilkatın son eseriyiz...” dizelerinde belirginleşen duygu durumu, bu kutsallığın işaret edilmesidir. Şiirin son dörtlüğünde kendilerini bu kez de *yeni hayatın erenleri* olarak tanımlayan grup, işini de okumak ve okutmak olarak belirler. Diğer bir deyişle özne, temsil ettiği gruba bir ödev de yüklemiş olur.

1929’da İlhami Bekir [Tez]’in *Servet-i Fünûn-Uyanış*’ta yayımladığı “Adem” başlıklı şiir, anti-idealist tavrını ruh kavramını sorgularken ortaya koyar:

ADEM

Esrarlı bir yol ortasından
Vehmin yüzünden gidiyorum.
Gölgemin boş kafatasından
Oyduğum şey mi ruh, diyorum.

Boşlukta bir noktayım, nokta;
Bilmiyorum dünü, yarını
Bir lamba sönmüş karanlıkta.
Aramayın ışıklarını...

İlhami Bekir (*Servet-i Fünûn-Uyanış*, S.1701-16, 21 Mart 1929, s.252)

Özne, esrarlı bir yola benzettiği hayat yolunda ilerlerken, belirsiz düşüncelerin ve korkuların üzerinde gittiğini söyleyerek şiire başlamaktadır. Belirsizlik vurgusu, hayatın anlamı üzerine düşünme noktasında öznenin bilincini ve okuru kaygılı bir duygu durumuna sokar. Özne, “gölgemin boş kafatası” ifadesiyle kurduğu şiirsel imajın içinde oyduğu, yani aradığı şeyin ruh olup olmadığı konusunda kararsızlık içinde olduğunu sezdirir. Oysaki yapmış olduğu benzetmenin imkânlarıyla orada hiçbir şey olmadığını / bulamayacağını farkındadır. İkinci dörtlükte özne boşlukta bir nokta olduğunu söylerken, varlık âlemi içindeki yerinin belirsizliğine işaret etmektedir. Dünü ve yarını bilmediğini ifade ederek bilinç kavramını ötelemiş olan özne, şiirin sonunda kullandığı sönmüş bir lamba imajı ile somutlaştırdığı *hayatın anlamını* aramanın boşuna olduğunu söyler. Dolayısıyla metin, ruh kavramının ve temsil ettiği manevî değerlerin herhangi bir karşılığı olmadığı fikri üzerine kurulmuştur. Üstelik bu değerleri aramak da boşa sarf edilen bir çabadır. Esas olan, *yokluktur*.

1931 yılında Sabri Esat [Siyavuşgil] tarafından *Muhit*’te yayımlanan “Şiryanlar ve Veritler” adlı şiir ise daha adıyla ilgi çeken bir metin olarak okuyucu karşısına çıkar:

ŞİRYANLAR VE VERİTLER

İçimde dolaşıyor ateşçisiz bir tren:
Kalbime ıslak kömür renginde kan getiren
Birbirine eklenmiş uzun bir katar gibi.

Tekerlekler dönüyor, esniyor bütün yaylar;
Bir sapan izi gibi arkada kalan raylar
Sürünüyor tirenin ardından koşar gibi.

Yolun öbür ucunda iki fener yanıyor;
Son kampana çalındı, kapılar kapanıyor;
Hey! Yok mu bu trene geç kalanlardan giren?

Derisi süslü daldal bir yangın nakışı ile
İçi ışıqla dolu bir yılan akışı ile
İçimden yeni kalktı pırıl pırıl bir tren...

Korkuyorum, bıcağın yük taşıya taşıya;
İki dağdan iki sel gibi karşı karşıya
Akan bu iki katar, artık son günlerinde.

Sıkıntıdan sarınca bir gün saçımı aklar,
İki azgın deve gibi o gün çarpışacaklar;
Bir kör lamba altında ve son makas yerinde.

Sabri Esat (Muhit, S.30, 1 Nisan 1931, s.7)

İhtiyarlık ve ölüm temasının işlendiği bir şiir olarak değerlendirilebilecek olan “Şiryanlar ve Veritler”, bu temayı işleyiş biçimi bakımından idealist zihniyetle yazılmış bir metin olmaktan oldukça uzaktır. Hayat ve ölüm arasındaki karşıtlığın atardamar ve toplardamarların vücuttaki faaliyetleri üzerinden kurgulandığı bu metin yapı, ses ve söyleyiş bakımından Sabri Esat’ın sade dille sürdürülen saf şiir anlayışındaki konumuna göre pek farklı değildir. Farklı olan işlenen temanın somutlaştırılması esnasında kurulan imajın kaynağıdır. Atardamar ve toplardamardan söz etmek, hatta bunu şiirin adına taşımak, şair-öznenin bilincindeki dünyevî bir dikkatin göstergesi olarak yorumlanabilir. Ölüm kavramını sonbahar mevsiminde yaprakları dökülen bir ağacın tasviri ile anlatmak yerine, insan vücudunda durmadan çalışan bu iki damar grubunu birer trene benzeterek anlatmak arasındaki fark, şiirin dünyevî zihniyetle kurduğu ilişkiyi de belirler.

Mistik söylem karşıtlığı barındırıp örneklemede rastlanan diğer şiirler, aşağıdaki gibidir:

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
İşte Bu Kadar	Ahmet Yahya [Koza-noğlu]	Savrulan hikmete hayretle baktım İsabet göremedim bu köhne falda Ne çehre boyadım ne maske taktım Ezelden başlayan bu karnavalda	Yarın	15	26.01. 1922	6
Felsefe Yolunda İnsan	Güzide Osman	İnsan demek bu asırda canavar, Tırnakları üzerinde bir kan var, Vicdanları kirli birer bacadır ya, İnsan, insan bir heykel ki hep riya.	Süs	15	06.10. 1923	7
Âdem Babama	Faruk Şükrü [Yersel]	Ey harsımın tarihinde görünen Fesahatin kefenine bürünen Kanlı dedem niye açtın kapıyı? Niye bozdun ademdeki yapıyı	İçtihad	201	01.04. 1926	3937
Sanat Bana Der Ki	Fazıl Ahmet [Aykaç]	Ne ayp ki birinizin hiçbir zaman o yere Değil varmak, yaklaşmamış bile hatta tasası! Çünkü orada bir kanun var o da aşkın yasası! Olmuş bütün hayaliniz bir orospu masası!	Hayat	9	27.01. 1927	3

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Fen Yolcusu	Reşit Süreyya [Gürsey]	<i>Ben ne bir muhteşem insan ne de sanatkâрім, Dili yoktur ki o ruhumdaki bitmez kederin... Kâinatın kara esrarına âşık yaşarım, Uzletim bir kuyudur, öyle siyah, öyle derin</i>	Milli Mecmua	98	15.11. 1927	1579
Beni Emzirene	M. Seyfi	<i>Sen bir su bile bulamazken içmeğe kana kana, Tuttun da o zaman bir dişi kaplan sütü içirdin bana... İçirdin de! Doğduğum günden... Bir iştiha kalmıştır midemde... O günden miras kaldı bana, bu yırtıcılık...</i>	Yürüyüş	6	01.02. 1931	4
Niçin Ebedi?	Muslih Ferit	<i>Niçin ebedi olmak istiyorum, Bilir misin sevgilim? Ah sana sırnaşık bir methiye Yazayım diye, Hakikati bozmaya mecburum. Çünkü kandırmak için süslü bir yalan lazım Ve seni kandıracak kadar işte kurnazım.</i>	Servet-i Fünûn - Uyanış	1820 - 135	02.07. 1931	78
Kafatası	Tayyar Fethi	<i>Bu tas Bu yuvarlak kemik tas, Kırmadan anlaşılmaz...</i>	Servet-i Fünûn - Uyanış	1899 - 214	05.01. 1933	84
Ateş	Tayyar Fethi	<i>Beynimi de, Kafam ağrılasın, Ateştir bu düşünce, Gözlerimden taşmasın.</i>	Servet-i Fünûn - Uyanış	1910 - 225	23.03. 1933	267

Verilen örneklerden hareketle bu metinlerde de *adem* kavramından söz edildiği görülmektedir. Özellikle Faruk Şükrü [Yersel]'nin "Âdem Babama" adlı şiirinde Hz. Âdeme hitaben "niye bozdun ademdeki yapıyı?" demesi, Reşit Süreyya [Gürsey]'nin "Fen Yolcusu" şiirinde özneyi, kainatın bilinmezlerine âşık biri olarak tanıtmayı, daha sonraki başlıklarda da karşılaşılabilecek olan Tayyar Fethi'nin insan düşüncesini anlamak gayretiyle "kafatasının kırılması" gerektiği imajından sıklıkla yararlanması, Fazıl Ahmet [Aykaç]'in idealist zihniyete saldırdığı "Sanat Bana Der Ki" adlı şiirinde kullandığı sert söylemi, mistik söylemi öteleyen şiirlerin içeriğine dair fikir veren örneklerdendir.

Dini ve İnançları Eleştiren Şiirler

Dünyevî zihniyetle yazılmış şiirlerin içinde, özellikle din kavramını ve inanç şekillerini eleştiren bazı metinlerin varlığı dikkati çekmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında yaşayan insanlar, iç dünyalarını sarsan pek çok olaya tanık olmuşlardır. Geçirilen savaşlar ve ardından gelen zaferler, sürekli olarak yenileşme gayreti, devleti kurmak ve yeniden düzenlemek uğruna çekilen zahmetler ve dünya ölçeğinde modernleşmenin getirdikleri; insanların zihinlerindeki geleneksel değer ve kalıplaşmış yaşama biçimlerine dair bazı kanıların değişmesine yol açmıştır. Kimi zaman düşülen boşluk hissinin, kimi zaman da bastırılmayan isyan duygusunun yönlendirmesiyle şiir türünde de bazı dinî değerlerin sorgulandığı, eleştirildiği metinler ortaya çıkmıştır. Bu metinler zaman zaman inanmak ihtiyacının kendisini hissettirdiği, kimi zaman da başka meselelere alet edilen ve sömürülen din duygusuna yöneltilen itirazların belirginleştiği metinler olarak da görülmektedirler.

Millî edebiyat duyarlılığı ile yayın hayatını sürdüren *Anadolu Mecmuası*'nda Necmettin Halil [Onan]'ın yayımladığı "Put" adlı şiir, şair-öznenin Tanrı ile konuşması tarzında düzenlenmiş bir metindir:

PUT

Küçükken anlattılar, bilmiyorum sahi mi?
Sen tâ eski zamanda Hazret-i İbrahim'i
Nemrut'un attırdığı ateşte yakmamışsın.
Resûlünün koluna verdiği kuvvetinle
O hâlde ulu Tanrı bir parça beni dinle:

Şefkatin anlatılan kadar derinse gerçek
Bu âvâre kalbi de alevlerden çıkar, çek
Kudretin söylenilen kadar büyükse eğer
Bana da İbrahim'e verdiği kuvveti ver
Kalbimdeki putu da ben kırıp parçalayayım
Dünyada yalnız sana hasredilmiş kalayım.

Sen ki: '-Rabbim' demişsin, elbet âciz değilsin
Kudretin varsa göster, kâfir alnım eğilsin.

Necmettin Halil (*Anadolu Mecmuası*, S.1, 1 Nisan 1924, s.18)

1924'te yayımlanan bu metinde hâkim olan duygunun inanmak ihtiyacı olduğu söylenebilir. Ne var ki özne, koşulsuz olarak inanmak yerine; inanmak için bir kâ-nıt aramaktadır. Şiirin ilk kısmında küçükken duymuş olduğu bir kıssadan söz eden özne, Tanrı'nın istediği takdirde kullarını azaptan kurtarabileceğine kanidir. İkinci kısımda şair eğer duydukları doğruysa kendisine de aynı kuvveti vermesi için Tanrı'dan istekte bulunmaktadır. Kalbindeki inançsızlık hâlini bir puta benzeten ve bu imajı şiirin adına da taşıyan özne, eğer Tanrı kendisine kuvvet verirse bu putu kırarak ömrü boyunca ona bağlı kalacağını dile getirmektedir. Şiirin son iki dizesi âdeta bir meydan okuma tonu taşır. Özne, eğer Tanrı aciz değilse kendisine bir kudret göstereceğini, bu kudretin karşısında da metnin başından itibaren kabul etmiş olduğu inançsızlık durumunun değişeceğini söylemektedir.

1926 yılında *İçtiha*d mecmuasında Mehmet Faruk tarafından yayımlanmış olan "Hortlak" adlı şiir ise din sömürüsünü eleştirmeyi önceleyen, üslubu sert düzenlenmiş bir metindir. Şiirin, dönemin öncü dergilerinden *İçtiha*d mecmuasında yayımlanmış olması, metnin göstergesel değerini artırmaktadır:

HORTLAK

Yine din perdesi altında uyanmış o yılan
Yine din zehrini kusmakta o yayvan ağzı...
Günde Allah'ına beş defada yüz secde kılan
Hortlağın haykırıyor 'kan...' diye kaygan ağzı!

İşte bekr-i münci asr... İşte güneşler devri,
Bitmiyor lakin o 'cennet ve cehennem...' masalı!
Çekiyor şark omzunda yine sonsuz cürmü,
Dinliyor halk iki bin yıllık olan martavalı!

Hortlak! Al... Afyonunla zehrini bizden kaldır,
Bilmiyorsan bunu bil, bil geçti: 'kurûn-ı vusta...'
Seni cennetten atan şeytana sen git saldır,
İnkılap âbidiyiz biz bunu öğren softa!

Yine din zehrini kusmakta o yavan ağzın,
Yine kan... Kan diye haykırmada kaygan ağzın!

Mehmet Faruk Muallim (*İçtihad*, S.195, 1 Ocak 1926, s.3841)

Şiirin başlangıcında "yine din" ifadesiyle başlayan tasvirin işaret ettiği kitle, şiirin adında da kullanılan hortlağa benzetilmiştir. Bu kitlenin metin içinde softa, kan isteyen ve gerici bir kitle olduğuna dair göndermeler yapılmıştır. Özne, Cumhuriyet'in ilanından sonra erişilen medeniyet anlayışını da kastederek içinde bulunduğu 20. yüzyılın ilk çeyreğini *güneşler asrı* olarak nitelendirmiştir. Buna rağmen hâlâ cennet ve cehennem gibi dinî unsurlardan söz ediliyor oluşunu bir *masal* olarak nitelendiren özne, din karşısındaki tavrını da ortaya koymuş olur. Şiirde konuşan öznenin Tanrı'yla ilgili herhangi bir problemi olmaması dikkat çekicidir. Bütün eleştirisini din ve dini kendince kullanan insanlar üzerinden yürütmektedir. Aynı kitleye, bir afyon olarak nitelendirdiği dinlerine dönüp, sürdürülen hayattan çekilmesini tavsiye eden özne, artık Orta Çağ'ın geçtiğini ve 20. yüzyıl insanının da inkılâp âbidi olduğunu hatırlatır. Deist tavrın edebî metne yansımalarına bir örnek olarak gösterilebilecek şiir, *din zehrini kusan* ve *kan isteyen* bu kitlenin metin içinde daha önce kullanılan dizelerle yeniden işaret edilmesiyle son bulur.

Yedi Meşale'nin şairlerinden biri olarak bilinen ve şiirde ısrarcı kalmak yerine edebiyat tarihçiliğine yönelmiş bir isim olan Vasfî Mahir [Kocatürk]'in *Meşale* dergisi ve *Yedi Meşale* şiir kitabının ortaya çıkmasından yaklaşık bir yıl önce, *Hayat* dergisinde yayımladığı "Benden Allah'a" adlı şiiri, tıpkı Necmettin Halil'in "Put" isimli şiirinde olduğu gibi Tanrı'ya hitaben söylenmiş bir monolog olarak belirginleşmektedir:

BENDEN ALLAH'A

Kurbağalar çaldı da dün bir cenaze marşı
Biraz seni düşündüm gece mehtaba karşı.
Çocukken dinlemiştim: yeri, yedi kat arşı
Sen yaratmış, vermişsin insan şekli çamura.

Haykırdıkça el âlem karşında kâfir diye
Gece sabaha kadar ağladım hak bir diye.
Tanrım mükâfatını gönderecektir diye
Her ne'm varsa harcadım hepsini bu uğura.

Gün geçtikçe içimi yeni bir şüphe sardı,
Nurun gözümde artık yavaş yavaş karardı.
Baktım: varlığımızın en sonu bir mezardı;
Bu zindandan yolumuz nasıl çıkardı nura?

Zaten sendendir, dedim, bütün şaşırdığımız;
Bir peygamber doğursun neden bir kimsesiz kız?
Musa nedendi katil, İsa neden babasız?
Bir kavim için dünyayı neden verdin yağmura?

Haklıdır varlığından kalbim olmazsa emin.
Kâfirim: her kâfiri attığın cehennemim,
Dünyada çektiğimi unutabilmem için,
Yaksın beni ateşten ateşe vura vura.

Omuz silkersem eğer böyle her itirafa
Bari şu sırrı anlat bak da benden tarafa;
Derinliğinde cihan barındıran bu kafa
Bir gün nasıl olup da girecek bir çukura?

Vasfi Mahir (*Hayat*, S.127, 2 Mayıs 1929, s.13)

Çocukluğunda duyduğu dinî anlatılardan yola çıkan şair-özne, eskiden içinde bulunduğu din duygusu ve mükâfat beklentisinin bir süre sonra sürekliliğini ve inandırıcılığını kaybettiğinden, içine Tanrı'nın kudreti hususunda bir çeşit şüphe düştüğünden bahsetmektedir. Bu noktada şiirde hâkim olan duygu hâlinin Tevfik Fikret'in "Tarih-i Kadim'e Zeyl" şiirindekiyle benzeştiğini söylemek mümkündür (2005: 441). Çünkü özne, dinin bütün gerekliliklerini yerine getirdiği; hatta onun için tüm varlığını verdiği bir deneyimden söz etmektedir. Ölüm olgusunun yarattığı boşluk duygusuyla karşılaştıktan sonra tavrının değiştiği anlaşılan öznenin, şiirin temelinde kurduğu karşıtlık ölümün nasıl gerçekleşeceği ve bu durumdan nasıl sakınılabileceği üzerinedir. Bu soruyu sorduktan sonra bilincindeki dine dair bütün olumlu referansların olumsuz yönlerini fark etmeye başlayan özne artık bir kâfir olduğunu kabul eder ve bir kâfir olarak cehennemde çekeceği acıları da kabullenir. Hatta bu acıları dünyada içine düşmüş olduğu çelişkili durumun meydana getirdiği acıya kıyasla daha hafif bulur. Düşünen bir kafanın, daha doğru bir ifadeyle bilincin, nasıl bir çukurun içine girip yok olacağını sorgulayan son dörtlülle kapanan şiir, eleştirisini dinî anlatılarla sürdürülen hayatın karşılaştırılmasıyla ortaya çıktığını düşündüğü tutarsızlık hâli üzerinden kurmuş olur.

1933 yılında yayımlanmış olan "Biricik Din" adlı metinde ise din duygusu ve dinî kabullerin yerine ikame edilen insana dair bir aksaklığın vurgulandığı görülmektedir. Metin bu yönüyle din eleştirisi olmaktan çok insanlık eleştirisi niteliği kazanmaktadır:

BİRİCİK DİN
Bütün başlangıçlarda,
Say ki abdesttir yalan...
Başlar kalınca darda,
Ne mukaddestir yalan!

Kitaplarda yeri var...
Hiç düşmez değeri var...
Düşse bile: Düşüş zar!

Sözler yalan... Pey yalan...
Ne yavuz bir şey yalan!
Yalan yalan, ey yalan!

Dosdoğru bir tek sensin.
Hakikat müthişindir.
Tanrıya destek sensin;
And içmek ilk işindir.

Yaşamının eri de...
...Topacın mihveri de...
Ön saftan ilerde,
Sen değil misin, yalan?
Ey biricik din: "YALAN!"

Ak Engin Can (Yolların Sesi, S.7, 31 Mart 1933, s.150)

Yolların Sesi dergisinde Ak Engin Can imzasıyla yazılmış olan bu metinde, insanın bütün yapıp etmelerine sirayet etmiş yalan söyleme hastalığının işlendiği görülmektedir. Özne, yalanı namaz kılmanın bir ön hazırlığı mahiyetindeki abdest alma eylemine benzetmiştir. Kurulan benzetmenin özellikleri düşünüldüğünde yalan söylemeyi âdeta bir ibadet gibi algılayan öznenin aynı zamanda onu kutsal saydığı da anlaşılır. İnsana ait bir özellik olan yalan söylemeyi eleştiren dizelerden sonra şiirde, yalan kavramının Tanrı'ya da bir destek mahiyetinde algılandığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda şair-öznenin kastetmiş olduğu durum, din duygusu ve beraberinde getirdiği değerlerin de aslında birer yalan olarak anlaşılmasıdır. Böylelikle insanlar için de Tanrı için de kısacası hayatın içinde var olan bütün değerler için de yalanın bir üst değer olduğu, esas ve biricik dinin yalanın kendisi olduğu vurgulanır.

Din ve inanç eleştirisini esas alan ve örneklemde rastlanan diğer şiirler aşağıdaki gibidir:

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Yıkılan Din	Osman Faruk	<i>Zebaniler taşıyor kalbimin tabutunu, En sonra kırdım dini batıl aşkın putunu! Putu da mabedi de tunç alevli yapmıştım, İlk girdiğim mabette ben bu puta tapmıştım! Günahıyla kalkacak, elbet mahşerde yarın Bağrında tunç alevden, kanayan bu yaranın!</i>	Hayat	49	03.11. 1927	5
Çiğnemen Rab	M. Seyfi	<i>Birden gözler fırladı çan kulesi devrildi Büyük putun, o mağrur kafası yere girdi. Şimdi çiğniyorlardı demin tapılan rabbi</i>	Yürüyüş	4	01.12. 1930	4
Kendime İnanmıyorum	Mithat Cemal [Kuntay]	<i>Kafam kopmuş, kararmış bir güneştir öyle haibdir; Ziya boynumda sırsıklam hızarı kanlı bir iptir; Görenler ben asıldım zannederlermiş ki yanlıştır, Hayır, göğsümde iman ettiğim mabut asılmıştır.</i>	İctihad	332	01.11. 1931	5589

Mizahi Eleştiri Şiirleri

Mizahi Eleştiri Şiirleri başlığı altında incelenen şiirler, özellikle dönemin mizah içerikli edebiyat dergilerinde yayımlanmış türde metinlerdir. Bu bağlamda, birer edebî metin olup olmadıkları da tartışma konusu olabilir. Genellikle dönemin siyasi meselelerinden, insanlarından, yaşam biçiminden bahseden ve kimi zaman bunları alaya alan, eleştiren yahut yücelten bir üslupla kaleme alınan bu metinlerin, özellikle şiir türünde olanların, bazı şiirsel incelikleri gözettiği de dikkati çekmektedir. Böylelikle sanat anlayışını yansıtacak, ilerletecek yahut ona yeni özellikler katacak nitelikte olmasa da bu şiirlerin de birer edebî metin olarak kabul edilmesi ve okunması doğaldır. Yine de metinlerde hâkim olan unsurun yaşanan olayların birer parodisi olduğu; metinlerin de değinmek istediği konuyu karikatürleştirerek aktardığını göz ardı etmemek gerekmektedir.

Bu türde karşılaşılan ilk edebî metin, dönemin öncü edebiyat dergilerinden olan *İçtiha*d'da yayımlanmıştır. Mizahi üslubu edebî faaliyetlerinde benimsemiş oluşuyla tanınan Hamamizade İhsan'ın bu "Rubai"sinde, güncel bir durum nüktedan bir üslupla ifade bulmuştur:

RUBAİ

Mir'ât-i muhabbette budur nakş ü tıraz
Nevbetle olur cilve-nümâ nâz ü niyaz
Bir devrine erdik ki bu hayretgâhın
Dilberler eder niyaz, âşıklar naz

Hamamizade İhsan (*İçtiha*d, S.146, 1 Nisan 1922, s.3048)

Şiir, başlığında da ifade edildiği gibi biçimsel özellikleriyle bir rubai olduğunu göstermektedir. Ayrıca kelime kadrosu ve söyleyiş bakımından da eski şiir zevkine bağlıdır. Özne, metinde iki insan arasında gerçekleşen muhabbetin karşılıklı olduğunda güzel ve süslü olacağından; cilvenin, nazın iki insan arasında sırayla uygulandığında anlamlı olacağından söz etmektedir. Özneyi hayrete düşüren durum, dörtlüğün son iki dizesinde değişen anlayışın getirdikleridir. Artık iki insan arasındaki muhabbette sırayla söz söyleme yahut sırayla cilve yapma yoktur. Artık dilberler, yani kadınlar, âşıkların yani erkeklerin peşinden koşmaktadır. Âşıklar ise nazlanmaktadır. Görüldüğü gibi metinde, toplumda karşılaşılan bir durum, geleneksel değerler üzerinden okunmuş; onlara aykırı bulunmuş ve mizahi bir dille ifade edilmiştir. Metnin, bundan başka bir gayesi bulunmaz. Amaç toplumsal bir eleştiri yapmak ve bu eleştiri de gülmecenin imkânlarından yararlanarak şiire taşımaktır.

Kelebek'te yayımladığı şiirlerle, şiirde mizahi üslubu benimsediği gözlemlenen Abdülbaki Fevzi [Ulubay], söz konusu metinlerde edebiyat, hayat ve sanat gündemindeki meseleleri ironik bir dille metinlerine taşımaktadır. *Kelebek*, bir mizah dergisi olması nedeniyle, Abdülbaki Fevzi'nin tarzına benzer şekilde yazılmış başka şiirlere de yer vermiş ve okuyucularının, gündemi farklı bir bakış açısıyla takip edebilmelerini sağlamıştır:

GELMİŞTİR

Ne bezme bâde-i keşân-kirâm gelmiştir
Ne ehl-i hâle mey-i lâle-fâm gelmiştir

Ne bağ sahibine sâkî-i sîm-sâk ü zarîf
Ne râg-ı ilkaate az çok nizâm gelmiştir

Ne mutrib etmiş ayak sahn-ı gülistâna bugün
Ne andelib-i bedî'ül-makam gelmiştir

Ne mir (Rasim) cem meşreb ferîd zaman
Ne (Fazıl) adlı emîr-i kelâm gelmiştir

Ne bâtın kîseye hâlâ kavâim bisyâr
Ne ruy-ı yâre biraz ibtisam gelmiştir

Ne şehir (Ankara)dan hüdhüd nevid-i safa
Ne mir (Mehmet Emin)den selam gelmiştir

Ne niyet-i köhneme bir merağ mes'adet ne de ah
O serv-i kamet âteş-hirâm gelmiştir

Kırıp geçirmede ehl-i niyazı naz ile
Bizim mahleyle güya imâm gelmiştir

Azimet eyleyelim biz de gel şu (Ankara)ya
Ki evvel mahle giden hep bekâm gelmiştir

Sefer tedârîği gör durma ey kalem, zira
Diyar-ı hicve dem-i i'tizâm gelmiştir

Tam okkadır diyerek aldığım somun, evde
Vurunca kantara beş yüz gram gelmiştir

Bırak sabûhu da asrını son gül ey saki
Seher zamanı değil vakt-i şam gelmiştir

Bugün (Nazif) sühan-gû (tokatlayan)a yine
Bir elde şişe, diğer elde cam gelmiştir

İçinde yok sana benzer, eğerçi ey (Fevzi)
Bu dehre çok şuarâ-yı be-nâm gelmiştir

Abdûlbâki Fevzi (*Kelebek*, S.56, 1 Mayıs 1924, s.3)

Metin, şair Mehmet Emin'den, toplumun yeni başkenti olan ve İstanbul karşısın-da konumlandırılan Ankara'dan, toplum hayatındaki bazı düzensizliklerden, hilekâr esnaftan, din adamlarından, mahalle hayatından söz etmektedir. Yani metinde konu bütünlüğü oluşturacak, üzerinde özellikle durulan bir tema yoktur. Metnin düzen-

lenme biçiminde eski şiir zevkini takip ettiği açıktır. Hatta *Kelebek* başta olmak üzere diğer dergilerde de yayımlanan mizahi şiirlerde genellikle beyit esasına dayanan bir biçimsel tutuculuğun sürdürüldüğü görülmektedir. Türk şiir geleneği içinde kazandığı değerle kıssadan hisse anlatmaya ve parça güzelliğini yansıtmaya daha elverişli olan eski biçimlerin kullanılması yönündeki bu tutumun, birden çok olaydan parça parça bahseden mizahi şiirlerde tercih ediliyor olması anlaşılırdır. Şair, son beyitte mahlasını da kullanarak biçimsel tercihindeki kararlılığı gösterir ve kendisinin de bu dünyaya gelmiş şöhretsiz şairlerden biri olduğunu vurgular. Bu vurgu, bir yandan da edebiyat kanonunun diğer şairlere olan duyarsızlığına bir gönderme niteliğinde, sitemkâr bir vurgu olarak belirir.

Türkiye'nin yeni başkenti olan ve devleti temsil etmek bağlamında kültür, sanat, siyaset vb. insanî alanlarda İstanbul'un karşısında yer alan Ankara, dönemin içinden düşünüldüğünde yeni olan her şeyi temsil değeri kazanmış bir göstergeye dönüşür. İstanbul'un köklü kültür ve şehir hayatı; her ne kadar Ankara'nın tarih içindeki kültürel birikiminden kat kat fazla olsa da İstanbul, temsil ettiği değerler bakımından *eski olana* referanslıdır. Bu yüzden Ankara, Cumhuriyet'in özellikle ilk yıllarında devlet erkânı ve kültür adamları için *gözde* bir kent olarak nitelendirilebilir. Bu durum kültür hayatının önemli figürlerinden olan edebiyatçıları bir yönüyle rahatsız etmiş görünmektedir ki mizahi eleştiri içeren şiirlerde Ankara'dan sıklıkla bahsedilmektedir. Hüseyin Suat [Yalçın] tarafından "Gâve-i Zâlim" mahlası ile yazılan "Yedi Sene Evvel Ankara" adlı şiir de Ankara'nın toplum hayatında öncelenmesine karşı geliştirilmiş bir eleştiridir:

YEDİ SENE EVVEL ANKARA

Bilmiş olsaydım eğer cilve-i istikbâli

Hiç kaçırmazdım elimden o güzel kıbâli

Satarak hâne-i virânımı delâl delâl

İki üç dükkân alırdım kere o gulâz mâlî

Yân gelip mîs gibi bir mîs ile milyârdâne

Geçirirdim yine dünyâda zamân-ı hâlî

Şimdi bilmem kaçadır ârşını lakin o zamân

Duruyordu koca bir maziyle hali hali

Hevâ mecumâsının şimdiki meşhûr köşesi

Bir sâ mânîliktî o demlerde görûn âhvâlî

İki üç tane mânîlü dikenî varken orada

Satılır üç yüze bir kayâ-ı çürük zerdâlî

Koca tâşhân iki bin altûna delâlede idi

Şimdi var mı 'acabâ kıymetinin emsâlî

Alacaktım onu ben kör olası tâlihe bak
Beni caydırmış idi Ânkara'da bir vâli

Müstefid olmayı bilmektedir âlemde hüner
Sallar insânlara bir kere felek dünbâli

Cümlemiz âhmak idik hâsılı âhmak âhmak
Uzatıp durma yeter Gâve bu kıyl u kâli

Gelecek fırsata bak geçmişe feryâd etme
Açar eline felek bir daha per u bâli

Gave-i Zalim (Yeni Kalem, S.10, 8 Aralık 1927, s.8)

1927'de *Yeni Kalem*'de yayımlanmış bu şiirde öncelikli olarak bir takma ad kullanılması dikkat çekicidir. Ankara hakkında olumsuz sayılabilecek görüş bildiren bir metnin -mizahi amaçla kaleme alınmış olsa bile- hoş görülmeceğine dair bir kanı veya düşüncenin, şairi bu yöneme sevk ettiği düşünülebilir. Şair-özne, Ankara'nın zaman içinde bu kadar değer kazanacağını bilse, bütün mal varlığını orada yatırım yapmak üzere dönüştürecek olduğundan söz ederek şiirine başlar. Özneyi, Ankaralı bir vali bu yatırımı yapmaktan caydırmıştır. Şimdi *Hava Mecmuası*'nın bulunduğu yer olarak söz edilen mekân, eskiden boş ve değersizken Ankara'nın başkent oluşundan sonra değerlendirilmiştir. Feleğin insana bir kez böylesi bir fırsat getireceğinden ve bu fırsatı kaçırmış olduğundan yakınan özne, gelecekteki olası fırsatları değerlendirmek üzere kendisine öğüt verir ve umudunu yitirmez. Metnin göstergesel olarak temsil ettiği ve eleştirdiği unsur ise Ankara'nın hiçbir imkânı yokken, değer kazanması, kendisine değer biçilememesi durumudur. Eleştirinin kurulduğu fikrin ise bu "sonradan kazandırılan" değerın meydana getirdiği anlamsızlık olduğu düşünülebilir.

Örneklemin içindeki metinlerden mizahi eleştiriye yer veren diğer şiirler aşağıdaki gibidir:

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Darılmaca Yok	Hatîf	<i>Sana kim verdi salahiyyeti bilmem, oradan Ola canım nazlı güvercinleri âzâda kadar. Hep mûrâilik için yüzde senin maskendir, Kıldığın nafîleden çektiğin evrada kadar.</i>	Birlik	4	24.09. 1923	8
Dileklerim	Hatîf	<i>Bir zengin olaydım, mesela Chester olaydım. Her gün şu kıız göğsünü bin kere öperdim, Tombul çenesinden dökülen katmer olaydım. Her gün sana çok kere temas etmek için ah, Altında cicim, bir ufacak minder olaydım!</i>	Birlik	7	29.10. 1923	6
Etmelidir	Abdûlbâkî Fevzi	<i>Bir harâbât açarak aklî olan leyl ü nehâr Hem çakıştırmalı hem dâd ü sitâd etmelidir Harfin envânını tahmile heves-kâr olanı Dâhil rahle-i tedris-i (Fuâd) etmelidir (Ruşen Eşref) ile (bu següleri) çenberli taşâ Vakt-i fevî etmeyerek nasb-i imâd etmelidir Tarz-ı dîrinde olan cehlini anlatmak için Dâimâ medd-i binaguş-ı (Suâd) etmelidir</i>	Yeni Kalem	2	13.10. 1927	8

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Gibi	Abdülbaki Fevzi	<i>Söyle hakkımda lafeden fodula Vızlayıp durmasın zebâb gibi Erse meydana çıksın anlaşılm Kaçmasın şahs-ı bi-nisâb gibi Ezerim bir vuruşta ben adamı Afv ü sun' eylemem (Cenap) gibi</i>	Yeni Kalem	8	24.11. 1927	8
Kalpsiz Ölüm	Galip Nâşit [An]	<i>Rûzgâr gibi eserken şen bahçelerde bahar, Kazdı nasırlı eller yere taze bir mezar, Sevindi bin bir böcek: "Oh! Ziyafet var!" diye. Ölüyl topraklara gömünce derin derin, Duyuldu vâveylâsı açgözlü böceklerin: "Ah... Bu gencin kalbini çoktan çalmışlar!" diye.</i>	Meşale	7	01.10. 1928	6

Özellikle Abdülbaki Fevzi'nin *Kelebek*'te şiirin redifi ile adlandırıp yayımladığı "Etmelidir", "Gibi" adlı metinler; gündemin mizahi eleştirisi üzerinden şiire taşınması hususunda şairin kararlılığına birer örnektir. Bunun yanı sıra Galip Nâşit [Arı]'ın metninde görüldüğü gibi küçük noktelerin de mizahi bir yöntemle şiirde yer bulması, mizahi eleştirinin zaman zaman ikili insan ilişkilerini anlatmakta da kullanıldığını gösterir.

Sanat Görüşü Yansıtan Eleştirel Şiirler

Şairlerin poetik tutumlarını sergilemek üzere her zaman düzyazıdan yararlanmadıkları; kimi zaman şiirle ilgili görüşlerini doğrudan kendi şiirlerinin içine taşıdıkları ve dolayısıyla sanatsal özelliklerinin yanında sanat anlayışlarının niteliği doğrultusunda bir mesaj da taşıyan şiirler yazdıkları bilinmektedir. Bu konuda yapılmış olan kapsamlı çalışmalardan biri *Türk Edebiyatında Manzum Poetikalar (1860-1960)* adlı kitaptır (2010). Tanzimat döneminden İkinci Yeni şiirinin sonlarına kadar metinlerden hareketle örneklendirilen poetik tutumlu şiirler arasında, Cumhuriyet döneminin ilk yıllarına ait çok sesli bir tabloyla karşılaşılır.

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarının şiir görüşü alanında bu kadar renkli olmasının nedenlerine çalışmanın giriş bölümünde değinilmişti. Bununla birlikte günümüzdeki şiir anlayışlarını da belirlemesi ve onlara kaynaklık etmesi bakımından Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin ilk on yılının çok etkili olduğunun yeniden hatırlanmasında yarar vardır. Bu devre, yeni teşekkül eden bir devletin düşünsel alandaki arayışlarının çeşitlendiği ve bu çeşitliliğin sanat alanına da yansıdığı bir devre olması bakımından şiir türündeki çeşitliliğin izlenebilmesi açısından göstergesel bir değer taşır. Modernleşme bağlamında da yeniliğin izlenebileceği dönemde, sanat görüşünün şiir üzerinden aktarılması da önemlidir. Bu faaliyet, şiir üzerine düşünüldüğü kadar şiir üzerinden harekete geçildiğinin, ortaya düşüncenin doğrultusunda örnek konulduğunun işareti olur. Sanat görüşü yansıtan şiirlerin hacmi, etki alanları ve yayımlandıkları dergilerdeki öne çıkarılış biçimleri göz önüne alınırsa bu tarzdaki metinlerin azımsanmayacak düzeyde olduğu anlaşılar.

1917 yılında kurulan ve kanon tarafından da kabul gördüğü anlaşılan (Akyüz, 1995: 170) Şairler Derneği'nin, kökleri *Genç Kalemler* dergisi ve "Yeni Lisan" makale-

sine dayanan sade dille ve millî vezin olan *hece* ile şiir yazma prensibi ve bu prensibin şairin iç dünyasında yarattığı duygu hâline bir şair gözünden somut bir örnek olarak gösterilebilecek “Aruza Veda” adlı şiir, Halit Fahri [Ozansoy] tarafından 1921 yılında, *Yarın* adlı dergide yayımlanır. 1921 yılı, şiirde *Dergâh* mecmuasının ve Ahmet Hâşim ile Yahya Kemal etrafında şekillenen saf şiir anlayışının etkili olmaya başladığı zamandır. Bu doğrultuda, “Aruza Veda” adlı şiirin, çalışmanın zaman dilimini kapsayan 1921-1933 yılları arasında poetik bir karşıtlık durumunu ifade eden ilk metin olması onu önemli kılar. Çünkü sözü edilen yıllarda aruza veda etmek demek hem eski şiirin ahenk anlayışına hem de Ahmet Hâşim ve Yahya Kemal’in ahenk anlayışına da veda etmek demektir:

ARUZA VEDA

İlk hasretiyle gençliğimin ilk elemeleri
Ey paslı tellerinde gülen, ağlayan aruz
Ey eski dost, yâd edelim eski demleri
Mademki son sadanı dağıtmış, yorulmuşuz

Anlat alevli bir çölün üstünde ansızın
Billur sesinle hıçkırarak doğduğun günü
Bin bir diyarda bin bir ilahi güzel kızın
Anlat nasıl terennümü inletti gönlünü

Neydin gönülde, şimdi ne oldun, zavallı sen
Hıçkır benim de bari bu son gizli nâlemi
Timsalin âsumanda ziyâlarla işlenen
Bir pembe gül mü, yoksa bir altın piyâle mi?

Akşam guruba karşı tüten bir buhurdanın
Hüsnüyle şahit olma nihayet zevâline
İran yoluyla - zühre tacın, nağme kervanın -
Şâhane geldiğin gibi şâhane git yine

Biz şimdi başka bir yeni ahenge bağlıyız
Aşk saziyle geldi erenler bu meclise
Yalnız bugün senin gibi ölgün sadâlıyız
Zira bu saz da parçalanır gülmek istese...

İncitmeden rûbabını insafsız ellerin
Zalim temaslarıyla zamanın sitemleri
Ah ayrılırken, inleyerek paslı tellerin
Ey eski dost, yâd edelim eski demleri...

Halit Fahri (*Yarın*, S.4, 3 Kasım 1921, s.8)

Hece vezni ile söylenmiş altı dörtlükten meydana gelen bu şiirde, öznenin içinde bulunduğu duygu hâli eski bir dostta veda eden bir kişinin içinde bulunduğu duygu

hâli üzerinden yansıtılmıştır. Özne, aruzun eskimiş olduğunu kabul eden bir bilinçle, onu paslı bir tele benzetir. Bununla birlikte şairin aruzla kurduğu ilişkinin sonucu, yorgunlukla tanımlanmıştır. Bu yıpratıcı ilişkinin artık sona ermesi gereken bir durum olduğunu sezdiren özne, böylelikle aruzdan uzaklaşmak istemesinin yalnızca kendi içinde verilmiş bir karar olmadığının altını çizer. Aruz vezninin güzelliğinden bahsedilen bir söyleme geçilen şiirin ilerleyen kısımlarında *piyale*, *akşam*, *gurub* gibi kelimelerin tercih edilmiş olması, öznenin Ahmet Hâşim'in şiir dünyasından bilinçli bir şekilde bahsediyor olduğunu bir göstergesidir. Bununla birlikte bu dünyanın eleştirilmediği; aksine takdir edildiği görülmektedir. Fakat bu meclise aşk saziyle gelen erenlerin lisanı da en az aruz kadar kırılğan, nazik ve hüznün ifade etme kabiliyeti olan bir lisandır. Dolayısıyla yeni insan da bu yeni lisana bağlı olmak durumundadır. Şair-özne, bu ayrılığın yumuşak ve saygılı bir biçimde olması gerektiğini düşündüren ve eski dostu geldiği yere uğurlayan bir tavırla söylediği son dörtlükte bir başka durumu da imlemiş olur. Aruz vezni, Türk şiirinde İran'dan gelen bir misafir konumunda gösterilmiştir. En eski Türk şiiri ile Milli Edebiyat Hareketi'nden sonra benimsenen anlayış doğrultusunda yazılan Türk şiiri bağlamında düşünüldüğünde, aruz vezninin bir misafire benzetilmesi ince ve duyarlı bir benzetme yönü olur. Dolayısıyla aruz vezni bir misafir gibi saygınlık görmeli ve o şekilde uğurlanmalıdır. Şairin bu metinle hece-aruz tartışmalarının üslubuna ve niteliğine de bir göndermede bulunduğu söylenebilir.

Bu sakın söyleyişin karşısında, 1923 yılında *Aydınlık*'ta yayımlanan ve tamamen yeni olan bir biçim, içerik ve söyleyişle beliren "Orkestra" adlı şiir, Türk şiirinde büyük bir yeniliğin öncülüğünü de yapacak olan Nâzım Hikmet adının da belirginleşmesini sağlayan bir metin olarak okuyucu karşısına çıkar:

ORKESTRA (YENİ SANAT)

Bana bak!

Hey!

Avanak!

Elinden o zırlıtıyı bıraksana!

Sana,

üç telinde üç sıska bülbül öten

üç telli saz

yaramaz!

Bana bak!

Hey!

Avanak!

Üç telinde üç sıska bülbül öten

üç telli saz

dağlarla dalgalarla kütleleri

ileri

atlatamaz!

Üç telli saz
yatağını değiştirmek isteyen
nehirlerden:-
köylerden, şehirlerden
aldığı hızla,
milyonlarla ağzı
bir tek
ağızla
güldüremez!
Ağlatamaz!

hey!
hey!
üç telli sazın
üç telinde öten üç sıska bülbül öldü acından.
Onu attım
köşeye!
hey!
hey!
üç telli sazın
ağacından
deli tiryakilere
içi afyon lüleli
bir çubuk
yaptılar!

Hey!
Hey!
Dağlarla dalgalarla, dağ gibi dalgalarla dalga gibi
dağ-lar-la
başladı orkestram!
Hey!
Hey!
Ağır sesli çekiçler
sağır
örslerin kulağına
Hay-kır-dı!.
Sabanlar güleşiyor tarlalarla,
tarlalarla!
Coştu çalgıcı başı,
esiyor orkestram
dağlarla dalgalarla, dağ gibi dalgalarla, dalga gibi
dağ-lar-la.

1921

Nâzım Hikmet (*Aydınlık*, S.14, 1 Nisan 1923, s.364)

Bu metin, *Aydınlık* dergisinde “Yeni Sanat” adıyla yayımlanmış, daha sonra Nâzım Hikmet’in bütün şiirleri içinde “Orkestra” adıyla yer almıştır. Şiir öncelikli olarak biçimsel tasarrufuyla *yenidir*. Söyleminde hedef aldığı şiir anlayışı ise Halit Fahri’nin şiirinde erenlerin sazı olarak nitelendirdiği hececi şiirdir. Aruz vezninin temsil ettiği eski şiir zevkine yahut Ahmet Hâşim ve Yahya Kemal’in saf şiir anlayışına dair herhangi bir poetik karşıtlık belirtmeyen şiirin, hedefine hece ölçüsünü almasının önemli bir nedeni vardır. Şiirde geleneğe karşı çıkan bir şair olarak Nâzım Hikmet, Türk şiirinin geleneksel özellikleri arasından en köklüsü olan *biçimci yapıya* saldırılmaktadır. *Orkestra* adlı şiirin kendi serbest biçimiyle ortaya koyduğu bu tutum, şiirin söyleyiş biçimindeki sertlikle de düşüncesini pekiştirir. *Erenlerin sazını* ancak üç teli olan cılız bir saza benzeten şair, kendi şiirinin sesini ise çok sesli bir orkestranıninkine benzetir. Bu orkestranın karşısında yavan kalacak bir sazın, insanlardaki duygu durumunu değiştirmesine imkân yoktur. Şiir, milyonlarla ağız tek bir ağızla güldürüp ağlatamayacağını düşünen üç telli sazın niteliksel yoksunluğunu işaret ederken, öznesinin bilincideki şiir anlayışının mahiyetini de ortaya koymuş olur. Şaire göre şiir, insanları harekete geçirecek bir araç olmalıdır. Eksiltili dizeler, hecelenen kelimeler ve tekrarlar da şiirde ahengi sağlayacak olan unsurlar olarak yerini alır.

Nâzım Hikmet’in şiirleriyle edebî mahfillerde konuşulmaya başlanan yeni kavram ve kelimelerden olan Fütürizm meselesi, mizahi yönü ile öne çıkan *Kelebek*’te bir parodi malzemesi olarak kullanılmıştır. Kavramsal anlamından çok, Nâzım Hikmet’in şiirindeki yeni unsurlar sayesinde *yenilik* fikrini karşılayan bir kelime olarak algılandığı anlaşılan Fütürizm, Türk edebiyatında görünen ilk fütüristin Ahmet Hâşim olduğunu iddia eder:

EDEBİYATTA FÜTÜRİZM

Bizde ilk fütürist şair, hiç şüphesiz Ahmet Hâşim Bey’dir. Mûmaileyh, fütürist bir tarzda yazdığı âtideki manzumeyi gazetemize hediye etmiştir. Genç ressamlarımızdan İbrahim Fahimen Bey dahi işbu şiirin Yağlı boya bir tabolusunu yapmaktadır:

İkinci defa yine akşam

Ah, bu akşam bostanlar aman ne kadar güzel...

Fakat bülbül denilen şu mahlûk-ı mübtezel?

Niçin susmaz bir türlü, cır cır öter acaba?

Derviş isen mübarek, hani sırtında aba?

Eğer güle âşıksan bel bağlama, yanarsın,

Bir gül için sakın ha gül ağlama yanarsın!

Oh bu akşam dereler kaymak tutmuş sıcaktan;

Süt kokusu geliyor her köşeden bucaktan...

Sazlar açmış ağzını, kamış bükmüş boynunu,

Ahu gözlü bir kurba(ğa) gösteriyor koynunu,

Ah, bu akşam gülüyor sular gölge içinde

Keşke balık olaydım neftî ülke içinde.

Ben bu akşam bağlarda yeşil kiraz topladım,
Kırmızıya boyayıp sevincimden hopladım!

Bülbül beni dinle, sen,
Benim gibi inle, sen,
Eğer güle âşkısan bel bağlama yanarsın,
Bir gül için sakın ha gül ağlama yanarsın!

Ahmet Haşim

Müstensihi: Gece Kuşu (*Kelebek*, S.10, 14 Haziran 1923, s.6)

Şiirin adı “Edebiyatta Fütürizm” olarak gösterilmiştir; böylelikle metnin aslında bu meseleyi inceleyen bir yazı olduğuna dair bir algı oluşturulmuştur. Metin başlama-
dan hemen önce verilen epigrafta bu şiirin Ahmet Hâşim tarafından yazıldığı ve *Kelebeke* armağan edildiği söylenmiştir. Şiirdeki ironik tavrın; aslında Ahmet Hâşim’in
şiir dünyasındaki bazı imajları ve kelime kadrosunu alaya alan bir üslup olarak kul-
lanıldığı dikkat çekmektedir. Elbette bu şiir Ahmet Hâşim tarafından yazılmamıştır.
Ancak Gece Kuşu takma adını kullanan *müstensihe* göre, fütürist bir tavrı benimse-
yen *yeni* şiirler ne kadar anlamsız ve tuhaf görünmekteyse, Ahmet Hâşim’in şiiri de o
ölçüde tuhaf ve anlaşılmazdır. Dolayısıyla kendisi Türk şiirindeki ilk fütürist sayıla-
bilir. Özellikle Ahmet Hâşim’in şiirde anlam aranmayacağına dair görüşlerini hedef
aldığı anlaşılan şiirde, sembolik dizelerin komiği çıkartılmıştır. Metin, bu yönüyle iki
yönlü bir eleştiriye dönüşmektedir. Bunlardan birincisi, Hâşim’in temel niteliklerini
belirlediği saf şiir anlayışıdır. İkincisi ise fütürist olarak nitelendirilen ve Nâzım Hik-
met’le birlikte gelen şiir anlayışıdır.

Milli edebiyat anlayışının Cumhuriyet’in ilanından sonra evrildiği memleketçi
edebiyata has duyarlılığı, adıyla da yansıtan bir yayın organı olan *Milli Mecmua*’da,
“Üç Telli Saz” mahlasıyla kaleme alınan “Cevap” adlı şiir, anlaşıldığı üzere Nâzım Hik-
met’in “Orkestra” adlı şiirde dile getirdiği eleştirilere bir cevap niteliği taşımaktadır:

CEVAP

Şair...

Tellerimde inleyen

bülbüle dair

dilime benzemez bir dille yazdığın,

göğsüme bir çelik

ortası delik

kalemle kazdığın

yazıyı gördüm.

Niçin, neden

benim elimle dertleşmeden

yabancı ellerin duygularıyla

kalbimi incittin?

Kaleminde tedirgin uykularla

nöbetler içinde kıvranan

ateşlerle yanan
bir hasta hâli var,
ve şimdi karşımda bir deli hayali var...
O sensin!
Ey deli şair dinle,
her telimde bir kalbin enini sızlar.
Onu duy ve inle...
Sonra hırsızlar
o kutsi besteyi çalar.
Ondaki her ses
yıkılan bir aşkın
taşkın
feryadıdır.
Göğsümdeki her nefes
ölen bir ruhun
coşkun
istimdadıdır.
Kendini duymadan
başkasını işitmen, ne mümkün?
Bunun için mezarında atan
şüphe etme sana küskün!
Eğer benim bülbülüm hastaysa
hastalık nereden geldi;
senin kaldığın yerden geldi.
Eğer kalbin saraysa
kafes yap.
Allah gibi ona tap!
Her bir sözü karandır;
Müminleri vicdandır.
Şair, ona elinle "balaylaka" dinletme;
bu işi, gel, sen etme.
Balaylaka, balaylaka!
Yapma bana böyle şaka!

'Hey avanak'
dediğin
başkası değil, kendin!
çünkü sen çaldığın
eline aldığın
sazı tanımayacak
kadar şaşkın, mecnunsun;
halbuki ben, beni duyacak
matemimle kalbini oyacak

bir şair isterim;
onun göğsüdür yerim.
Bilirim, ne sen
ne de seni metheden
beni çalmazsınız siz, beni inletmezsiniz;
Türk oğluna gönülden türkü dinletmezsiniz.

Üç Telli Saz (*Milli Mecmua*, S.28, 1 Ocak 1925, s.459)

“Üç Telli Saz”, Hasan Âli [Yücel]’in kullandığı takma adlardan biridir. “Orkestra” şiirinde eleştirinin, daha yerinde bir ifade ile saldırının, hedefinde bulunan göstergesel bir nesne olması bakımından da millî edebiyata has duyuş tarzının bir sembolü olarak belirginleşmiştir. Şiir, bu nesnenin kişiselleştirilmesi yoluyla, üç telli sazın ağzından yazılmıştır. Bununla birlikte, millî edebiyata has bir duyarlılığın içinden yazılmış olmasına rağmen metin hece ölçüsü veya dörtlük gibi yapısal unsurları gözetmemiştir. Aksine, Nâzım Hikmet’in sesine ve söyleyiş biçimine benzeyen aksak bir serbest nazımla yazıldığı anlaşılan metin, şiirsel özellikler açısından son derece zayıftır yahut zayıf bırakılmıştır. Şiirde doğrudan “Orkestra” adlı metinde yöneltilen eleştirilere cevap verilmektedir. Bu cevaplar, başka milletlere ait şiirsel unsurlarla Türk milletinin duygu hâllerinin ifade edilemeyeceği fikri etrafında gelişir. Bu özellikten hareketle Nâzım Hikmet’e yönlendirilen üstü kapalı bir suçlamanın da metne yerleştirildiği görülmektedir. Bireyin iç dünyasını söyleminde önceleyen bir metin olmasına rağmen, dünyevî zihniyetle yazılmış bir şiir olarak değerlendirilen bu metnin bu bağlamda ele alınmasının nedeni, bir şiir görüşünü yansıtmayı ve bu görüşe yöneltilen eleştirilere bir savunma niteliğinde hazırlanmış olmasıdır. Daha önce sözü edilen metindeki zayıflık ve bu savunma yapma ihtiyacı, şiiri iki yönden ilginç bir gösterge hâline getirir. Birincisi, Nâzım Hikmet’in serbest nazımla kurduğu kendisine has söyleyişi büyük ihtimalle basit ve küçük gören; daha doğrusu bir tür olarak şiir addetmeyen bir zihniyetin, kendi şiir anlayışını savunurken seçtiği söyleyiş biçiminin Nâzım Hikmet’inkine benzetmesidir. Serbest nazımla gelen söyleyiş biçimini küçümsemek için yapıldığı düşünülebilecek bu hamlenin işaret etmek istediği, serbest nazımla yazılan şiirlerin, tıpkı bu metin gibi şiirsellikten uzak olacağını göstermektir. İkincisi ise serbest nazıma yöneltilen eleştirinin, yine serbest nazımın özellikleriyle yapılmış olmasıdır. Bu yapısal özelliğin her ne kadar bir küçümseme unsuru olarak kullanıldığı düşünülse de serbest nazımla bir cevap yazma gayreti dahi Nâzım Hikmet’in Türk şiirindeki etki alanının genişliğini gösterir niteliktedir.

1929 yılında *Servet-i Fünûn-Uyanış* dergisinde “Yeni Şiir Meraklısı Bir Genç” imzasıyla yayımlanan “Bir Nazire” adlı şiir, “ultramodern şairlere” ithaf edilmiştir. Ultramodern şairlerden kastedilenin Nâzım Hikmet’in şahsında toplanan yeni şiirin biçimsel ve içeriksel öğelerini takip eden kimseler olduğu, kolayca anlaşılır. Çünkü bu şiir de biçim ve içerik yönünden Nâzım Hikmet’in şiirlerine benzemektedir. Şairin imzasında, kendisini *yeni şiir meraklısı bir genç* olarak nitelendirmesi de durumu pekiştirmektedir:

BİR NAZİRE

-Ultramodern şairlere-

Merdivenin yokuşu
Güzeldir.
Fakat sen,
Ey kuğukuşu
Merdivenden güzelsin.
Ah! Bilsen
O incecik
Ve uzun
Boynuna ne mağrursun,
Öyle ama anam, farkında değilsin ki...

Benim şiirim, iyi bil,
Dirhem değil, okka değil,
Tam üç çeki!

Minarenin duruşu
Güzeldir.
Fakat sen,
Ey kuğukuşu
Minareden güzelsin.
Hele boynun
Ne uzun,
Ne incecik!

Serçe öter 'cik, cik, cik!'
Ya sen nasıl ötersin?
Ben duymadım, duyan söylesin be!
Haydi be!
Hayyy...di be!

Yanıyorum cayır cayır!
Fakat hayır,
Ne minare, ne kubbe
İsterim artık.
Biz bu şiirleri
Alın teri
Dökmeden okuyan
Hayvan
Burjuvalara bıraktık...
Onlar beni anlamazlar ki...

Ben çünkü her iki
Yanıma iki uskur
Takıp nasıl mağrur
Mağrur, bilsen,
Sen,
Ey arkadaş,
Ne dağ, ne taş
Demeden dolaştım!

Nasıl hatta
Himalaya
Gibi piramitlerin üstünden aştım!

Kariin cevabı:

Ben de bu şiire şaştım!

Yeni Şiir Meraklısı Bir Genç

(*Servet-i Fünûn-Uyanış*, S.1708-23, 9 Mayıs 1929, s.355)

Bu şiirin eleştirel yönü, ancak metinlerarası ilişkiler bağlamında okunduğunda anlaşılabilir. Öncelikle şiirin başlığından hareketle nazirecilik geleneği düşünüldüğünde; metnin kendinden önce yazılmış bir şiiri esas almış ve söyleyiş bakımından onun üstüne çıkmaya çalışmış olması beklenir. İlk dizede karşılaşılan merdiven kelimesi ve takip eden dizelerdeki kuğu kuşu imajı akla Ahmet Hâşim'in *Piyale* adlı şiir kitabındaki "Merdiven" şiirini (1928: 27) ve *Göl Saatleri* adlı kitabının "Göl Kuşları" bölümünü (1921: 11) getirmektedir. Bunun yanı sıra şiirin söyleyişi yine Hâşim'in "O Belde" adlı şiirini de anımsatmaktadır (1921: 29). Dolayısıya denilebilir ki bu şiir, nazire başlığı taşımasına rağmen Ahmet Hâşim'in şiir anlayışının bir parodisidir. Metinde Nâzım Hikmet'in serbest nazım yaklaşımının etkisi açıktır; ayrıca "Ben çünkü her iki / Yanıma iki uskur / Takıp" dizeleri; şairin "Makinalaşmak" adlı şiirine (2011: 39) doğrudan bir göndermedir. "Biz bu şiirleri / Alın teri / Dökmeden okuyan / Hayvan / Burjuvalara bıraktık" dizeleriyle eleştirisinin hangi yöne doğru olduğunu sert bir dille ifade eden Yeni Şiir Meraklısı, kendi şiirini Nâzım Hikmet'in bir takipçisi olarak konumlandırmış olur. Yine de şiirin başındaki ithaf cümlesinde geçen ultramodern şairlere ifadesi, dönemin içinden yorumlandığında alaycı bir ifadedir. Yeni şiiri kuran ve yaygınlaştıran şairlerden, özetle Nâzım Hikmet'ten, *modern* olarak söz edildiği doğrudur; fakat ultramodern ifadesi, modernin de ilerisinde olma durumunu hem gerçek hem de mecaz anlamıyla birlikte sunar. Şiirin son iki dizesinde, şiir okuyucusunun "Ben de bu işe şaştım!" ifadesiyle belirttiği durum, şiir dünyasındaki çok sesliliğin yarattığı karışıklığa bir gönderme olarak da okunabilir.

Nâzım Hikmet'in "Yeni Sanat" adıyla yayımlamış olduğu ikinci şiir, onun şiir kitaplarının yayımlanmaya ve tanınmaya başladığı; fikirleriyle de daha görünür kılındığı 1920'lerin sonu ile 1930'ların başına denk gelir. *Resimli Ay*'da "Selami" mahlası ile yazılmış olan bu şiir, sonradan "Orkestra" adını almış olan ve *Aydınlık*'ta yayımlanan "Yeni Sanat" adlı şiirin güncellenmiş bir hâli gibidir:

YENİ SANAT

Döndü.

Bin volt bin bir amperle döndü motör

Kudurmuş bir rüzgâr gibi vantilatör

Koptu avarasından,

Girdi

Çelik yaylı aklımın som kafasından

Hey!

Hey!

Yeni sanatın makinalaşan şaheserini

Kuş südile beslenen kuş kafana sığdırmazsan

Eski sanatın kadın kokan şiirlerinden bulamazsın

Üç kat nasır patlatan avuçlarımın zahmetini!

Sen istersen

Okuma, anlama bizi

Yağsız bir şaft yatağı gibi yanan kalbimizi

Biz haykıralım

Sen kes sesini

Açdık yeni sanatın 4'üncü vitesini

Coşuyoruz artık

Şiirimiz bizim

Konstruktivizm.

Selami (*Resimli Ay*, S.8/7, 1 Ekim 1930, s.15)

. *Resimli Ay* dergisi, şiir yayımlama politikasını büyük ölçüde Nâzım Hikmet'e devretmiş görünmektedir. Öyle ki Nâzım Hikmet, dergide hem kendi adını hem de bazı takma adları kullanarak şiir yazar. Derginin faaliyetleri takip edildiğinde Nâzım Hikmet tarzı serbest nazımın yayımlanan diğer şiirlerde de hâkim olan unsur olduğu görülür. Dolayısıyla *Yeni Sanat* adlı metin, bir anlamda Nâzım Hikmet'in şiir görüşünü yansıtırken diğer yandan da *Resimli Ay*'ın ve temsil ettiği değerlerin bağlı olduğu zihniyetin de bir göstergesi hâline gelir. Şiirde, Nâzım Hikmet'in metale ve makineye duyduğu ilginin, üzerinden yansıtıldığı birçok göstergeye rastlanmaktadır. Sanayileşmenin sesi ile belirginleşen şiirdeki imaj ufku, volt, amper, motor, vantilatör, çelik yaylı vb. gibi kavram ve eşyalar üzerinden somutlaştırılır. Nâzım'ın hedefinde bu kez, millî edebiyat duyarlılığını takip eden şairler yerine, sınıfsal bir karşıtlığı da göstermek istediği için, idealist zihniyetin taraftarları vardır. Sade dille saf şiiri sürdüren ve sanat gayesiyle bireyin iç dünyasına yönelerek toplumsal problemlerden uzaklaşan bu zümre, şiirde *kuş sütüyle beslenen kuş kafalı* kimseler olarak nitelendirilmiştir. Sanat anlayışları da eski şiirin *kadın kokan şiir* zevkiyle sınırlıdır. Dolayısıyla bu yeni sesi anlamalarına imkân yoktur; fakat bu önemli de değildir. Şiir alanından sözü edilen zümreyi dışlayan bu söylem, ilginç bir imajla da kendisini idealist zihniyetin karşısında konumlandırır. Şairin, kalbinin içindeki yangını şiir geleneğinde yer alan hiçbir benzetme unsuru ya da sembolü kullanmadan; yağsız kalan bir motor parçasının sürtünmeden kaynaklanacak aşırı ısınma durumuna benzetmesi, dikkatini Rus coğrafyasından gelen işçi ve emek ilişkisine çeviren dünyevî bir zihniyetin somut ve yeni

bir göstergesidir. Şiirdeki üslup yine uzlaşmacı değil, kavgacıdır. Şair, şiirde idealist zihniyetin temsili olarak konumlandığı burjuvanın, sesini kesmesini istemektedir.

Nâzım Hikmet'in bu aşkın ve coşkulu sesi şiire taşınması, daha önce de farklı vesilelerle ifade edildiği gibi dönemdeki pek çok şairin şiir yazma biçimi üzerinde etkili olmuştur. 1930'ların başında özellikle Resimli Ay'da giderek yükselen bu yeni ses, çok kısa süre içinde yankı bulmuş ve yalnızca bir üslup özelliği olarak taklit edilmekten de ileriye giderek, benimsendiği şiir üzerinden ifade edilmeye başlanan bir *harekete* dönüşmüştür:

ONUN SESİ
Müthiş bir nâra...
Ve sanki kudurmuş bir çığ gibi devriliyor niyagara
GÜMBÜR
GÜMBÜR
Bin bir serazat ve hür
gönül diyarlarında,
Fırtınalaşıyor muhteşem bir aksi seda.
Dinle!
Ruhun, sinirin ve etinle.
Dinle!
Yani bütün işitme kuvvetinle.

Bu ses,
Bu yıldırımlaşan nefes;
Onun nefesi, onun sesidir.
Ve bu,
ateşten bir ızdırabın gürlemesidir.

KOŞUYOR, O
Şal renkli bir at üstünde
gözlerinde
Çılgın bir aşk şimşeklenerek;
ve her an bambaşka bir cihanı
Yenerek;
KOŞUYOR, O.
KOŞUYOR.
KOŞUYOR.
VE KOŞUYOR, O.
Çekilin,
Beyinlerinizdeki miskin buğuları
Silin.

Ve en derin ürperişlerle eğilin...
Şahlanan bir sayha geliyor.
Bin bir hayran çarpıntı üstünde,
Coşkun bir san'at yükseliyor.

Rıza Reşit (Adım, S.3, 1 Ekim 1930, s.14-15)

Adım dergisinde yine 1930 yılında Rıza Reşit tarafından yayımlanmış olan “Onun Sesi” adlı şiir, Nâzım Hikmet’in sanat anlayışından söz etmektedir. Nâzım Hikmet’in özellikle önemseydiği ve şiirini üzerine kurduğu ses unsurunun düşündüğü ölçüde etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda onun sesinin özelliklerinin bir başka şair tarafından şiirle tarif edilmesi de anlamlıdır. Özne bu özellikleri, Nâzım Hikmet’in serbest nazım özelliklerini de benimsediğini gösteren bir tavırla ifade eder. Harekete dayandırılarak kurulan şiirde vurgulanan, Nâzım Hikmet’in şiirindeki harekete geçirici güçtür. Bu güç, yıldırıma, coşkun sulara, fırtınaya, koşan bir ata benzetilmiştir. Öznenin, kanonu karşısına aldığı gösteren tavrını da gizlememesi, tıpkı Nâzım Hikmet’in bu türdeki metinlerinde olduğu gibi sert bir üslupla dile getirilmiştir. Şair, diğer şairlerin sahneden çekilmesini istemektedir. Öznenin *bin bir hayran çarpıntı* olarak ifade ettiği alkışı düşündürecek hareket, Nâzım Hikmet’in şiirinin kabul gören bir değer olduğunu söylerken, bu iltifatın üzerinde yükselen yeni sanatın temel niteliğini de coşkunlukla belirler.

Dönemi açısından ilginç bir başka metin olarak değerlendirilebilecek “Saz Şairi”, millî edebiyat zevk ve hassasiyetine yabancı olmayan bir şair tarafından kaleme alınmıştır. Bu anlayışın, yine aynı anlayışın biçimsel özelliklerini benimsemiş bir isim tarafından eleştirilmesi önemlidir:

SAZ ŞAİRİ

Hep aynı pencereden görüyorum dünyayı,
Tekrarlıyor geceler bana aynı rüyayı...

Her sabah, aynı dağın ardından gün doğuyor,
Her akşam, aynı deniz üzerinde soğuyor.

Sabah açtığım, akşam kapadığım kapı bir,
Baştanbaşa günlerim hep malumlu bir cebir!

Bugünden yarınımı görüyor, seziyorum:
Karanlıkta doğduğum bir evi geziyorum!

İçimde yaşamanın sevgisi ile usancı:
Ne büsbütün azalan ne çoğalan bir sancı!

Bıktım bu yarı diri, bu yarı ölümlükten
Beni ne azat eden ne de ezen bu yükten!

Yansa da ısıtmıyor içimdeki ateşim,
Ben toprağın üstünde sürüklenen bir leşim!

Bir böcek vızıltısı ağzımda her kelime,
Kalemim çalışıyor ben sağken ecelime!

Beynim, kalbim cendere içinde iki esir,
Gülüşler, ağlayışlar artık etmiyor tesir!

Ben isterken içimde dizgin koparan atlar,
Duygularım uçarken dönüp düşen kanatlar!

Yusuf Ziya (*Yeni Türk Mecmuası*, S.3, 1 Aralık 1932, s.199)

Yeni Türk Mecmuası'nda yayımlanan bu şiirde Yusuf Ziya [Ortaç], saz şairi söz grubuyla bir şair tipini işaret etmekten çok bir şiir tarzına değinmektedir. Beyitler hâlinde düzenlenmiş şiirin, eski şiir zevkiyle kelime kadrosu veya imaj dünyası olarak herhangi bir ilişkisi yoktur. Metnin söyleminde hissedilen mizahi üslup, bir önceki başlıkta değinilen *mizahi içeriğin ifade edilmesinde beyitler hâlinde yazılmış şiirlerin tercih edilmesiyle* ilişkilendirilebilir. Şiirin ilk beş beyitinde hayatın sıradanlığından söz edilir. Şiirin adıyla birlikte bu sıradan hayatı sürdüren figürün saz şairinin kendisi olduğu düşünülürse; aslında sıradan olmakla itham edilenin saz şairinin yazdığı şiir olduğu anlaşılır. Millî edebiyata has duyarlılığı, memleketçi bir söylemle sürdüren bu şiir türünün eleştirilen noktası, bu bağlamda sıradanlığıdır. İlerleyen beyitlerde görülen odur ki şair, bu şiir türünün duyguları ifade etme noktasında kısır kaldığını, sıradanlaştığını söylemek istemektedir. Bireyin iç dünyasını yansıtacak tarzda bir söyleyişle düzenlenen metinde, saz şairinin hissettiği duyguları ifade edecek bir enstrümanın olmayışı "Ben isterken içimde dizgin koparan atlar / Duygularım uçarken dönüp düşen kanatlar!" dizeleriyle ifade edilmiştir. Bu şiirin kurduğu imaj dünyasının arkasına gizlediği eleştiri, memleketçi şiirin içerik olarak sıradan hâle gelmesine yöneltilen bir eleştiri olarak okunabilir. Yusuf Ziya, kendi faaliyetlerine bakıldığında şiirde sade dili ve hece ölçüsü ile söyleyişi sonradan benimseyen şairlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla biçim özellikleri olarak kabul ettiği şiir tarzının içerik yönünden kendi iç dünyasını tatmin etmediğine dair işaretleri, bu şiir üzerinden izleyebilmek mümkün olur.

Örneklemede rastlanan diğer sanat görüşü yansıtan eleştirel şiirler aşağıdaki gibidir:

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Abdülhak Hâmid'e Mektup	Orhan Seyfi [Orhon]	<i>Ey yüce hilkatine dehası mizaç olan, Ey dehanın şulesi başına bir taç olan, Ey "makber" in, "ölü" nün "şair lâyemut" u! Sizsizsiz asırlarca devam eden sükûtu İlahi rebabının nağmesiyle dağtan! [...] Kapanırken içimde ağır ağır bir yara; Bir acı haber aldım bugün, yıllardan sonra; İşittim ki hastaymış, tehlikeli bir hasta! Artık bir tat bulmuyor her genç ile temasta Macerasız, münzevi bir ömür sürüyormuş... Her gece yatağından kalkıp öğürüyormuş!</i>	Yarın	16	02.02. 1922	8-9
Cevap	Nâzım Hikmet [Ran]	<i>Behey! Kara maça bey, behey, yüzü kara. Ruhunu zenci bir esir gibi çıkardın pazara, bir orospu odası yaptın kafatasını... Hâki ceketli ölülerin ceplerinden çalarak parasını satın aldın kendine İsviçre dağlarının havasını.</i>	Resimli Ay	5/6	01.07. 1929	25

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Cevap No:2	Nâzım Hikmet [Ran]	<i>Ben hızımı asırlardan almışım. Bende her mısra bir yanardağ hatırlatır. Ben ne halkın alınterinden on para çalmışım ne bir şairin cebinden bir satır...</i>	Resimli Ay	7/7	01.09. 1930	10
Mevzu Kıtlığı	Ebubekir Hâzım [Tepeyran]	<i>Dün, yoruldum, beyhude ve bitmez işlerimden, Atıp kalemi elden, hemen kalktım yerimden. Gezinirken odamda, yapayım dedim bari Bir manzumecik Aşık Ömer ya, Kerem vâri, Hem eğlenirim hem de başım dinlenir bir az. Bazen at bulunur da meydan bulunmaz. Yorgun beynimi sıktım, çıksın diye bir mevzu Çıkmadı; hiç, kupkuru süngerden çıkar mı su?</i>	İçtimad	322	01.06. 1931	5467

Sıralananlar arasında Orhan Seyfi'nin 1922'de kaleme almış olduğu "Abdülhak Hamid'e Mektup" adlı şiir dikkat çekicidir. Bu şiir, Şair-i Azâm olarak anılan ve hayatının sonuna dek şiir konusunda bir üstat olarak kabul gören; Nâzım Hikmet'in geleneğe saldırmak bağlamında şiirde bir "put" olarak gösterdiği Abdülhak Hamit [Tarhan]'a hitaben yazılmıştır. Çok uzun bir metin olan ve başlangıcıyla sonundan yukarıda yapılan alıntılarla kendisine değinilen bu metinde, Abdülhak Hamit'in kişiliği üzerinden temsil ettiği şiir anlayışına çeşitli göndermeler vardır. Şair, Abdülhak Hamit'in şiir mirasına ya da şahsiyetine yönelik herhangi bir karalamadan kaçınır, hatta onu över; fakat ince bir alay vasıtasıyla onun şiirini eleştirir. Bunun yanında metinde çizmiş olduğu hasta ve yaşlı adam tasviri, Hamit'in temsil ettiği şiir anlayışının bir metaforu olarak okunabilir. Orhan Seyfi'nin 1920'li yılların başında bu erken eleştiriye kaleme almasının sebebi, hececi şiir anlayışını henüz benimsemiş ve içselleştirmeye çalışıyor olmasında aranabilir. "Cevap" ve "Cevap No: 2" adlı metinler de Nâzım Hikmet'in *Resimi Ay* dergisinde yayımladığı meşhur savunmalardır. Yakup Kadri [Karaosmanoğlu]'nın temsil ettiği ve "Kadrocular" olarak anılan bir gruba karşı yazıldığı bilinen bu metinlerin (Doğan 2011: 176) ortak eleştiri noktası burjuvazi üzerine olmalarıdır. Sert üslubun dikkati çektiği metinlerde doğrudan bir tartışmaya vesile olan şiir dilinin, Nâzım Hikmet tarafından kendi şiir tarzının içinde kalması yönünde gözetilmesi anlamlıdır.

Fantezi Şiir

Fantezi Şiir başlığı altında değerlendirilen metinlerin mahiyetini açıklamak için öncelikli olarak fantezi kelimesinin bu çalışmada kullanıldığı anlamı ifade etmek gereklidir. Fantezi kelimesi, sözlük anlamından hareketle değişik bir beğeni ve düşünme biçimini ifade etmektedir (TDK, 2011). Kelimenin burada güncel bütün çağrışımlarından bağımsız olarak kullanıldığı anlam ise, ana akımın dışında ve değişik olmaaktır. Ele alınan şiirler, yazıldıkları dönem içinde, bu çalışmayı oluşturan zihniyet ve tema başlıklarında söz edilen herhangi bir şiir tarzına yakın bulunmamış; değişik nitelikler ve özellikler taşıyan metinlerdir. Kimi metinde döneme ve belli bir şiir tarzına eleştirel bir yaklaşım gözlenirken; kimisinde ise mizahi unsurların belirginleştiği söylenebilir. Bununla birlikte hepsinde ortak olan özellik ise şiirsel bir gaye taşımaktan ziyade bir tür yenilik deneyişi peşinde olmalarıdır. Bu bağlamda düşünüldüğünde, örneğin Nâzım Hikmet'in serbest nazımla getirdiği şiir anlayışının da dönemine göre değişik ve

garipsenen bir şiir anlayışı olup olmadığı, bu bağlamda da fantezi şiir ile ilişkilendirilmesi gerektiği sorusu sorulabilir. Ancak Nâzım Hikmet'in şiir tarzının kitleler tarafından kabul gören ve şiirsel alanda yenilik getiren özelliklere sahip olduğu, şairinin şiiri üstünde düşündüğü ve bu yenilikleri zaman içinde bir üslup özelliği hâline getirdiği göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla onun şiirleri, dönemi içinde yenilik hevesiyle girilen sonra da terkedilen türden bir deneyiş sayılamaz. Bu örneklerle birlikte fantezi şiirin tanımı da şu şekilde özetlenebilir: Fantezi şiirler, kitleler tarafından kabul görmemiş *deneyisel* metinlerdir. Yine de örneklem içinde karşılaşılan bu türdeki metin miktarı fantezi şiirin kendi döneminde bir süreliğine de olsa popülerleştiğini düşündürmektedir.

Fantezi Şiir başlığı altında değerlendirilebilecek nitelikteki metinlerin varlığına en erken 1929 yılında rastlanmaktadır. Özellikle *Servet-i Fünûn-Uyanış*'taki varlığıyla şiirde yeniliğin peşinde olduğunu sezdirenen Halit Fahri [Ozansoy]'nin böylesi örnekler vermiş olması da anlaşılırdır:

BALO

Zıl, davul, saksafon!
Hırs: Uğuldayan kamyon!

Beyaz gömlek, smokin...
Ciğerlerde kin,
Şehvet...
Et-sinir, sinir-et!

Ortada
Kırmızı, yeşil, sarı
Renk dalgaları...
Siyahlar!
Yapışık
Kadın, erkek!

Cazbandın uğultusu...
Saksafonla kahkaha...
Işık... Işık... Işık...
İpek
Ve taze ten kokusu

Ve
Büfedé
Gene çıplak kolların,
Yazık! Dudaklardan uzak kolların
Uzattığı,
Erkeklerin ısıarak tattığı
Kadın cildi kadar yumuşak muzlar!
Viski... Şampanya...
Caz susar...

Koşar herkes oraya,
İpek etekler,
Kelebekler,
Ve yarasalar!

Caz
Gene başlar başlamaz:
Vals... Çarliston,
Banjo, saksafon,
Ziller...

Kırmızılar, yeşiller
Siyahlarla iç içe
Bütün gece
Dönsün... Fırıl fırıl dönsün!
Ta
Camlardan
Vuruncaya kadar gün
Kelebeklere, yarasalara...

Bu an
Bir yatak müjdesidir.
Zil, davul, saksafon
Son
Davetin sesidir.

Halit Fahri (*Servet-i Fünûn-Uyanış*, S.1720-35, 1 Ağustos 1929, s.553)

Bir eğlence ortamının tasvir edildiği bu şiirde, eksilteli söyleyişin şiire hâkim olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Nâzım Hikmet'in şiir üslubundan etkilenmiş olduğu sezilen bu söyleyişin, deneysel metinlerde de karşılaşılabilecek özelliklerden biri olduğu düşünülebilir. Bir balo ortamından kesitler sunan metnin, cinsellikle ilişki kuran tarafları şehvet duygusunun öncelenmesiyle anlatılmıştır. İçki ve müzikten söz ederken metinde oluşturulan karmaşık düzen, sarhoşluk hâlinin bir yansıması olarak verilmiştir. Şiir, bireyin iç dünyasına ait bir duyguyu dile getirmekten ziyade gözleme dayanan bir kurgunun ifade edilmesi biçiminde düzenlenmiş görünmektedir. Bu hâliyle alışılmış şiir algısının dışında bir algı oluşturan metnin, herhangi bir fikri tanıtmak, benimsetmek gibi bir amaç gütmeyeceğini de söylemek mümkündür. Deneysel bir söyleyişi beraberinde getiren bu dayanaksız durum; fantezi şiirin bir özelliği olarak değerlendirilebilir.

Başka bir ortamın, çağrıştırdığı soyut düşüncelerle birlikte tasvir edildiği bir diğer şiir yine *Servet-i Fünun-Uyanış*'ta yayımlanmış olan "Yılbaşı" adlı metindir. *Servet-i Fünûn* dergisinin geçmişte olduğu gibi Cumhuriyet döneminde de yenilik fikrine açık olan tutumu bu bağlamda dikkat çekicidir:

YILBAŞI

Gece

Gölgen, sen, bir dev, bir cüce...

Eve dön

Balodan

Hayvan!

Bön!

Gölgen, sen, bir dev, bir cüce...

Son döndüğün gece

Balodan

Yanar kalbin eti;

Caddeler, fenerler uyur,

Sen sürü çangur çungur

Koca kangal iskeleti!

Laht: Odam...

Siyah kapağı açılır...

Lamba aynalara bir kan gibi saçılır...

Gene mumya dirilir...

Aynalarda belirir

Kireç benizli adam!

Dev, gölgeler ve cüce...

Gece

Birbirine dolaşır, birbirine tutuşur,

Bir köşede buruşur...

Sessiz, iniltisiz, ahsız

Kâinat ölür...

Böyle can çürür;

Dünyaa... Allahsız!

[...]

Hayri Muhittin

(*Servet-i Fünûn-Uyanış*, S.1723-38, 22 Ağustos 1929, s.619)

Hayri Muhittin [Dalkılıç] tarafından yazılmış olan bu şiirde yılbaşını kutlamak üzere düzenlenmiş bir balodan hareket edildiği anlaşılmaktadır. Ne var ki bu balo ve çevresi, Halit Fahri'nin şiirinde olduğu gibi somut göstergeler üzerinden değil; göstergelerin işaret ettiği çağrışımsal değerler üzerinden tasvir edilmiştir. Gece vakti balodan dönen bir insanın bilincindeki çağrışım zincirinin izlenebildiği metinde kullanılan bazı benzetmeler dikkat çekicidir: Özne, odasını bir lahite ve aynadaki yansımasını da bir mumyaya benzetmiştir. Etrafındaki nesne ve insanları karışık bir şekilde algılayan öznenin bilincinde beliren göstergeler devler, cüceler ve gölgelerdir. Bu hâliyle insanın iç dünyasına ait bir sıkıntıyı dile getirdiği düşünülebilecek olan şiirin, bu sıkıntıyı dile getirme biçimi, onu fantezi şiir bağlamında değerlendirmeye vesile olmuştur.

Adım dergisinde yayımlanmış olan “Bakmak” adlı bir başka şiirde, birbirine ses değeri açısından benzeyen kelimelerden yararlanılarak âdeta bir tekerleme üslubu ya-
kalanmıştır. Metin bu hâliyle dilsel bir fantezi olarak değerlendirilebilir:

BAKMAK

Ben bakmaktan bıkmadım
O, bakılmaktan bıktı.
Bakıştık bakakaldım;
Bakışmaktan ne çıktı.
Baktım, bakmadı, baktım.
Bakmaması ne şıktı;
O, bakarken bakmadım
Çünkü açık saçtı,
Baktı, baktım, bakıştık...
Bakışmak bizi sıktı.
Bakışırken yaklaştım,
O kız bir peri çıktı.

Şeref Sadi (*Adım*, S.5, 1 Ocak 1931, s.25)

Şeref Sadi tarafından yayımlanmış olan bu şiirde, öznenin sevgilisiyle kurduğu ilişki biçiminin *bakmak eylemi* üzerinden kurulduğu görülmektedir. Metinden anlaşıldığı kadarıyla, sevdiği insanla iletişim kurmak istediğinde karşılık bulamayan; karşıdan bir iletişim kurma talebi geldiğinde de bunu cevaplamayan özne, aynı anda gelen iletişim kurma isteği sonucunda da sıkılma duygusunun öne çıktığını söylemektedir. Söylenildiği gibi, metin seslerin benzeşmesinden ortaya çıkan bir tekrar hissinin peşinde olduğundan; içinde anlamsal bir derinliğin aranması zorlama olacaktır. Ancak küçük bir nükte olarak değerlendirilebilecek bu şiir, şiirde fantezinin çeşitliliğini örneklendirmek bakımından göstergesel bir değer taşır.

İmzasız yayımlanan ve henüz adıyla dikkati üzerine çeken bir şiir olan “Bu da Bir Kübik Şiir Numunesi %100”, diğer pek çok fantezi şiir örneğinin yayımlandığı *Servet-i Fünun-Uyanış*’ta 1931 yılında yayımlanmıştır:

BU DA BİR KÜBİK ŞİİR NUMUNESİ %100

Vapur iskeler rampa yalpa
Çoluk çocuk kalabalık alık bakan adam
Akan halk akşam
Son vapur deniz kırışıklar ışıklar
Dada adada arabada
Gurr gurrrrrr
Yol eşekler bol bol kahkaha
Dada adada arabada arabacı kıranta
Müşteri = kadın erkek = bir çift sevda
Karı koca = metres âşık = muamma
Kadın = % 100 süs + lavanta
Erkek = % 100 ihtiyar hovarda X parrrra

- (*Servet-i Fünûn-Uyanış*, S.1828-143, 27 Ağustos 1931, s.199)

Metin, bir yönüyle sanatta kübizm meselesinden haberdar olduğunu ifade etmekte; diğer bir yönüyle de hem yeni şiir bağlamında ortaya çıkan metinleri hem de örnekleri görülen fantezi şiir anlayışını eleştirmektedir. Birbirinden bağımsız olan göstergeleri rastgele bir araya getirip kelimelerin ses ve şekil değerleriyle oynamak suretiyle onları bozan ve üslubunu da bu belirsizlik üzerine kuran metinde, rakamların ve yüzdelik değerlerin de kullanılması ilginçtir. Metnin içinde dada kelimesinin kullanılıyor oluşu da yeni şiir anlayışlarını bir arada değerlendiren öznenin, onlara karşı tavrını sezdirmektedir. Şiiri kadın ve erkeklik durumu üzerine yaptığı tespitlerle bitiren öznenin, herhangi bir kaygısı olmadığı, metin içinde temellendirilmeyen bu durumun ifade edilmesiyle dahi anlaşılmaktadır. Metnin göstergesel değeri, iddialı bir ad ve biçimle ortaya çıkmasında aranabilir.

Recaizade Mahmut Ekrem'in torunu ve Ercüment Ekrem Talu'nun oğlu olan ve şiire karşı ilgisi ancak bir heves mesafesinde kaldığı anlaşılan Muvakkar Ekrem [Talu] tarafından yazılmış "Toprağa Dönmeyenler" adlı metin, 1932 yılında yazılmış olmasına rağmen günümüz dünyasında iyi tanınan bir fantastik figürü içeriyor olması bakımından ilginçtir:

TOPRAĞA DÖNMEYENLER

Bedrettin'e

Karanlığa bir bıçak saplanır gibi girer
Tavana yakın yerde kırılan camdan güneş,
Işığa susayanlar uyandı birer birer...

Uzanır aydınlığa kemikten avuçları,
Kulun vermediğini Allah'tan isteyen leş.
Bir aç mideden doğar hepsinin de suçları.

Muvakkar Ekrem

(*Servet-i Fünûn-Uyanış*, S.1848-163, 14 Ocak 1932, s.107)

Günümüz fantastik edebiyatının, fantastik sinemasının özellikle batı kaynaklı örneklerinde sıkça karşılaşılan "yaşayan ölü [zombi]" figüründen bahseden bir şiirin olması dönemin dinamikleri açısından ilginç bir göstergedir. Metin, mezardan uyanarak kalkan ve açlık duygusuyla etrafına yönelen cansız bedenlerin bir tasvirini yapmıştır. Gözlem mesafesinden yapılan bu tasvirin oluşturduğu söylemin referansını tespit edebilmek güçtür; ancak 20. yüzyıl'ın ilk çeyreğinden sonra özellikle bilim dünyasındaki gelişmelerin sanat dünyasındaki fantezi unsurlarını çeşitli açılardan beslediği bilinmektedir. Robotlar, roketler, çeşitli uzay senaryoları salon dergilerindeki köşe yazılarına, haberlere ve zaman zaman da edebî metinlere taşınmaktadır. "Toprağa Dönmeyenler" adlı şiirin de benzeri bir dikkatle "zombi" figüründen etkilenmiş olabileceği düşünülebilir.

Fantezi Şiir başlığı altında değerlendirilebilecek nitelikte olan ve örnekleme karşılaşılan diğer metinler aşağıdaki gibidir:

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Şüphe	Ercüment Behzat [Lav]	Şüphe; beyninde- eğri, dipdiri bir kurt- gibi kıvrandı... ızdıraptan katılan sinirlerin- yandı; yandı...	Servet-i Fünûn	1605 - 131	19.05. 1927	9-10
Delinin Şarkısı	Halit Fahri [Ozansoy]	Bak, İşte nihayet buldum, Şu meraktan kurtuldum! Of sıkıldım... Sıkıldım ben! Çekin üstümden damı... Yıldızları göreyim... Bu adamı Gömmek için şu pul pul Yıldızlardan bir kefen, Son bir kefen öreyim!	Hayat	85	12.07. 1928	5
Karikatür	Hayri Muhittin [Dalkılıç]	Adem erir; Varlık külçelenir... Allah'a vurur nabızların ebedî kampanası! Dişi tenceresinde insan zekâsı pişiyor. Adem ağrarak sönmek için pişiyor. Pişiyor, insan pişiyor!	Servet-i Fünûn - Uyanış	1721 - 36	08.08. 1929	572
Senfoni	Ercüment Behzat [Lav]	Akşam... Tabiat... Aştan yorulan kadın! Günü ardında saklayan çam Ormanı... Vadide eriyen duman Köy bacaları Yarı Çıplak insanlar...	Servet-i Fünûn - Uyanış	1722 - 37	15.08. 1929	596 - 597
Adam Sen de	Şemseddin Cem	Şimdi iki malum şey... Bir çift siyah göz sen de Müthiş bir keder, bende Adam sen de...	Servet-i Fünûn - Uyanış	1760 - 75	08.05. 1930	359
Adem ve İnsan	Hasan İzzettin [Dinamo]	İnsan, toz gibi uçar boşluklarda, Basamaksız, hudutsuz bir diyarda! Allah, İnsan, Din, Peygamber Hepsi, karışır, birer birer Tozlu ve kalın gölgelere...	Yürüyüş	3	01.11. 1930	10
Kar, Ke di ve Ben	Mehmet Selim	Sobada ateşli kor döktüğü an... Yumuşak minderde Minderden yumuşak kedi kımlılandı, Korun son alevi gözlerinde yandı. Kedi gerindi, kedi yalandı. Alaca halı serili yerde...	Servet-i Fünûn - Uyanış	1797 - 112	22.01. 1931	123
Müphem	Mehmet Selim	Bunaltıcı didinmelerle geçen Günlerden birinde... Birimiz: Ben! Sen, Siz, Biz, Hepimiz, Bazan lezzetle ürpeririz.	Servet-i Fünûn - Uyanış	1820 - 135	02.07. 1931	67

Şiir	Şair	Şiirlerden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Hayat Saadet Aşk ve İkimiz	Zorluoğlu Ahmet Refik	Hayat- Bir gece Gibi bitince; Saadet gitti. Aşk eritti Sönen, ümitti Kalplerimizde...	Resimli Şark	11	01.11. 1931	38
Gece Pence-remden	İhsan Raif	Fenerin titrek ışığında sokak... Sokakta, eğri, çarpuk kaldırımlar... Kaldırımlarda: Gelen... Giden... Kıvıldanan, sallanan Hayaller: İnsanlar...	Servet-i Fünun - Uyanış	1911 - 226	30.03. 1933	283

Yukarıdaki bilgilerden hareketle dikkati çeken ilk özellik, fantezi şiir türüne en çok yer veren derginin *Servet-i Fünun-Uyanış* olduğudur. İmtiyaz sahibi olarak görev yaptığı dergide bu türde deneysel metinlerle yeni şiirin imkânlarını yoklayan Halit Fahri'nin, benzer özelliklerde yazılan deneysel metinlere de dergide bir şans verdiği anlaşılmaktadır. Hasan İzzettin [Dinamo] gibi toplumcu-gerçekçi olarak bilinen ve Nâzım Hikmet'in üslubunu doğrudan takip etmiş bazı şairlerin, fantezi olarak değerlendirilebilecek türde şiirler yazmış olmaları anlaşılırdır. Mehmet Selim ve Hayri Muhittin isimleri ise, diğer başlıklar altında pek rastlanmayan; fakat burada birden fazla örnekle okuyucu karşısına çıkan şairler olarak, bilinçli bir şekilde şiirde yenilik arayışına kapıldıkları söylenebilecek kimseler olarak belirginleşmektedir.

Muhafazakâr Zihniyet

Çalışmanın bu kısmında Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin ilk yıllarında eski şiir geleneğini sürdüren şiir ve şairlerden söz edilmektedir. Belirtilen zaman dilimi içinde şiirde muhafazakâr olma durumunu ve bu durumun diğer zihniyetlere göre konumunu belirginleştirmek için, *Muhafazakâr Zihniyet* başlığı ile kastedilenin, muhafazakâr kelimesinin siyasal alanda kazandığı anlamla ilişkisi olmadığını belirtmek gerekmektedir. Siyasî görüşü ne olursa olsun, bir şairin şiir geleneği ile kurduğu *ilişki biçiminin* öncelendiği bu başlıkta muhafazakâr olma durumunu belirleyen temel ölçüt, şairlerin geleneğe hangi yönden bağlanmak istedikleri değildir. Çünkü dille yapılan bir güzel sanat etkinliği olan edebiyatın, özellikle şiirin, gelenekle ilişki kurmaması nadir karşılaşılan bir durumdur. Başka bir deyişle, en yenilikçi; hatta gelenek karşıtı olan şairlerin bile kullandıkları dil vesilesiyle gelenekten tam ve kesin çizgilerle kopması mümkün olmadığından, her şairin ve şiirin değişen ölçülerde gelenekle ilişki kurmuş olması doğaldır ve kolayca gözlemlenebilir.

Muhafazakâr Zihniyet başlığı altında değerlendirilen metinlerin, çalışmanın bu kısmında ele alınmasının temel ölçütü, daha önce de ifade edildiği gibi, gelenekle kurulan ilişki biçimiyle ilgilidir. Gelenekten; bir dil, şiir ve sanat malzemesi bağlamında yararlanmak, metinler arası ilişkiler yoluyla gönderme ve hatırlatmalarda bulunmak ilişkinin biçimini değil, türünü ortaya koyar. İlişki biçimi kavramı ile işaret edilen durum, şiirde gelenekten *yararlanmak* yerine, takip edilen bir geleneği bilinçli bir şekilde *sürdürmeye* çabalamak olarak ifade edilebilir.

Cumhuriyet rejiminin bütün esaslarında hâkim olan Milliyetçilik ideolojisi şiirde, özellikle dil ve üslup yönünden Osmanlı'da etkin olan Divan Şiiri'nin yapı, biçim ve söyleyiş özelliklerini öteleyen; onun yerine halk şiiri geleneğinde varlığını yüzyıllarca sürdürmüş ve *millî vezin* olarak nitelendirilen hece ölçüsüyle sade Türkçenin kullanımını öngören bir anlayışı benimser. Ayrıca, devletin bütün kurumlarında ve sürdürülen hayatta en belirgin etken *yenilik* fikridir.

Diğer yandan şiirde, Cumhuriyet'in ideolojik temelleriyle birebir örtüşmese de dünyevileşme ve modernleşme bağlamında Nâzım Hikmet'in serbest nazım anlayışının şekillendirdiği ses ve söyleyiş geniş bir etki alanı kurmuştur. Bununla birlikte, idealist zihniyetin şairleri ve metinleri, bireyin iç dünyasının edebî metne taşınmasında ve şiirde imgelemin yolunun açılmasıyla zaten sanatsal anlamda şiirdeki söyleyişe hâkimdir. Yani hâkim olan, popüler olan, yaygın olan, hatta farklı kutuplar üzerinden *kanonlaşan* bir şiir anlayışı zaman içinde gelişmiş, yankı bulmuş ve kabul görmüştür. Bu kanonik düzlemin içinde eskiye bağlılığın biçimsel ve içeriğe dair olmak üzere iki yönlü geliştiği de söylenebilir. Yalnız, bu durumun *geleneği sürdüren şairler* gibi genel bir başlık altında ve bir arada değerlendirilmesi eksik olacaktır. 1924 yılında *Safahat*'in altıncı bölümünü yazan Mehmet Âkif [Ersoy], şekil yönüyle eski sayılabilecek manzum hikâye tarzı ve aruzla; ama sürdürülen hayatın içindeki insanların maddî-manevî problemlerini dile getiren modern bir şiir yazmaktadır. Fakat Mehmet Âkif'in de zaman zaman yer aldığı *Mahfil* (1920-1926) dergisinde şiirlerini yayımlayan Tahir Olgun (Tahirü'l Mevlevî); Âkif'ten farklı olarak, *gazel*, *münacaat* gibi adlarla, *murabba*, *muhammes* gibi nazım şekillerini kullanarak dili ağır metinler yazmakta, böylelikle eski şiir zevkini benimsediğini işaret etmektedir. Şiir dilini Edebiyat-ı Cedide'nin bıraktığı yerden daha ileri taşımış olarak nitelendirilen (Şen, 2013: 264) ve şiir estetiğini Edebiyat-ı Cedide'ye borçlu olan Fecr-i Âtî topluluğunda ilk terbiyelerini almış şairler de Cumhuriyet döneminde dili eski bir şiir yazmaktadırlar. Tüm bu şairlerin gelenekten yararlanmış biçimlerini ve oranını bir arada değerlendirmek mümkün değildir.

Dolayısıyla şiirde geleneğe bağlanmanın da farklı yöntemleri ve farklı görünüşleri olduğu kabul edilmelidir. Yukarıda ismi anılan şairler düşünüldüğünde dahi *geleneği sürdürmek* ifadesi, tek başına bu üç farklı şiir tarzını kapsamaya yetmemektedir. Bu üç tarz arasındaki ortak nokta, bulundukları dönemdeki şiir anlayışını benimsememiş olmalarında ya da benimsemiş olsalar bile bir yandan da eskiden gelen şiir zevklerini muhafaza etme çabalarında aranmalıdır. Şairleri, eski tarzı korumaya iten nedenler ideolojik olduğu kadar alışkanlığa dayalı da olabilir. Üç tarzı da temsil eden şairler, şiirin kendi yazdıkları gibi olması gerektiğini düşündüklerinden ve kendi zevklerinin yönlendirmesiyle geleneğe bağlanmış olmalıdırlar. Dönemin içinden bakıldığında eski şiir zevkine farklı yönlerden bağlılığı olan şairleri bugünün dikkatiyle *geleneği sürdürenler* olarak adlandırmak, bu yönüyle eksik kalmaktadır. Bir şiirin geleneği sürdürmekten çok eski şiir zevkinin hangi özelliğine ne yönde bağlı olduğunu araştırıp çözümlemek ve Cumhuriyet döneminde ne derece etkili olduklarını tespit etmek ihtiyacı doğmaktadır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında şiir alanındaki söylem çeşitliliğine ve yenilik hamlelerine rağmen, şiirle kurduğu ilişki biçimini bilinçli bir şekilde kısıtlayan, geleneğin bir imkânını yeni şiir anlayışının içinde kullanmaktan ziyade olduğu gibi sürdürmeyi tercih eden (örneğin, divan şiirini sürdürmeyi amaçlayan), geleneksel tür ve biçimleri sürekli kullanarak bir üslup özelliği hâline getiren, ideolojik bağlamda da Cumhuriyet'in yenilikçi değerlerinden çeşitli yönleriyle ayrılan anlayışlarla yazılmış şiirlerin

varlığından söz etmek mümkündür. Şiirdeki muhafazakârlık durumundan kastedilen de tam olarak bu metinlerin varlık alanlarıdır.

Bu türden bir muhafazakârlığın izlenebileceği şiirler, bu çalışmada üç farklı başlık altında değerlendirilmişlerdir. Bunlardan birincisi eski şiir zevkine biçimsel yönlerden bağlananlardır. Yukarıda da ifade edildiği gibi Cumhuriyet dönemindeki toplumsal ve sanatsal gelişmelere karşın, biçim özellikleri bakımından tercihlerini değiştirmeyen ya da bir yandan da eski zevki sürdürmeyi amaçlayan şairlerin metinleri bu başlık altında değerlendirilmiştir. İkinci başlıkta ele alınan temel ölçüt üslup meselesidir. Üslup bağlamında Cumhuriyet döneminden öncesine dair çeşitli söyleyiş biçimlerini takip etmenin bir çeşit muhafazakârlık göstergesi olduğu ön kabulü ile hareket edilen bu başlıkta şairlerin şiir söyleyiş tarzları üzerinde durulmuştur. Üçüncü ve son başlık ise, Cumhuriyet döneminin toplumsal koşulları altında artık terk edilmiş bir ideoloji olarak nitelendirilebilecek olan İslamcılık'ın etkilerinin izlenebildiği ve sürdürüldüğü şiirleri içerir.

Eski Şiir Zevkine Biçimle Bağlanan Şairler

Türk şiir geleneğinin en belirgin özelliği kendisini biçimde göstermektedir. En eski Türk şiirlerinden bu yana şiirdeki zihniyet ve yapı değişikliklerine rağmen değişmeyen unsurun yapısal bir özellik olan *biçimci anlayış* olduğu bilinir. Orta Asya'da hece vezni ve dörtlülükler ile kurulan metinler, İslamiyet ve İslamî kültürün sanatsal nitelikleri ile tanışılması sonucu yerini büyük ölçüde aruz vezni ve beyit esasına bıraksa da şiirde yapısal niteliğin gözetilmeye devam ettiği görülür. Türk şiirinin serbest nazımla tanışma noktası Tanzimat döneminde aranabilir; ancak serbest nazmın Türk şiirinde kabul görerek belirginleşmesi bir önceki bölümde incelendiği üzere Cumhuriyet'in ilanından sonradır. Dolayısıyla denebilir ki Türk şiirinin en önemli geleneksel unsuru, Cumhuriyet'in ilanından sonra değişime uğramıştır.

Bu noktada, eski şiir zevkine biçimle bağlanan şairlerden bahsederken, bu bağlantının büyük ölçüde divan şiiri ile sınırlı kaldığını söylemek gerekir. Çünkü Orta Asya'dan gelen en eski ve millî şiir geleneğinin biçimsel unsurları olan hece ve dörtlüğe Cumhuriyet döneminde yeni bir imkân olarak geri dönmüştür. Dolayısıyla kabaca halk şiirine ait unsurlar olarak nitelendirilebilecek olan bu özelliklerin yeniden kullanılması, Cumhuriyet döneminin ilk on yılı içinde muhafazakârlık bir tavır olmaktan ziyade; yenilikçi bir hamle niteliği kazanır. Bu niteliğe rağmen halk şiirine ait unsurlardan doğrudan yararlanan, onlara şiirin modernleşmesi bağlamında herhangi bir katkıda bulunmayan şiirlerin de bir yönüyle eskide kalmış bir geleneği sürdürmeye çalıştıkları söylenebilir.

Eski şiir zevkine, biçimsel yönden bağlanan ve şiirsel olarak bu biçimsel tavırdan başka bir şey ifade etmeyen metinlerin adlandırılmalarında da genellikle bağlı bulundukları nazım biçiminin adının kullanıldığı görülebilir. Bu özellik de bu başlık altında incelenen şiirlerin ortak özelliğini işaret etmektedir.

1921 yılının öne çıkan edebiyat dergisi *Dergâh* mecmuasında, dergiyi çıkaran ve derginin zihin dünyasını yönlendiren şairlerin saf şiir anlayışlarına dair örneklerinin

yanında halk şiirinin bazı örneklerine de yer verilmekteydi. Ne var ki şiir zevkini bir bütün hâlinde duyma yanlısı olduğunu düşündüren bu yayın politikasının organik ve benimsenmiş bir politika olduğu söylenemez. Bunun iki nedeni vardır: Birincisi, halk şiiri zevkini yansıtan bu metinlerin dergideki sunuluş biçimlerinin *ayrık* olmasıdır. Sözü edilen metinler, derginin bütüncül içeriğinin bir parçası olarak dizilmekten ziyade, *Halk Şiiri* söz grubunu içeren çeşitli başlıklar altına yerleştirilmişlerdir. Bu biçimsel tasarruftan ötürü okuyucuya birer numune olarak sunuldukları algısı pekişir. İkinci neden ise derginin *büyük* şairlerinin etki alanlarıdır. Yahya Kemal ve Ahmet Hâşim'in şiir anlayışlarının görüldüğü ve yaygınlaştırıldığı bir kaynak olarak *Dergâh* mecmuasının, halk şiirinin biçimsel özelliklerine eşit mesafede olması beklenemez. Ancak Yahya Kemal ve Ahmet Hâşim'in şiirinin halk şiiri dışında kalan eski şiirle, yani divan şiiriyle, biçimsel ortaklıkları vardır. Bu koşullar dâhilinde *Dergâh*'ta 1922 yılında yayımlanan Ali Ekrem [Bolayır]'a ait bir "Gazel", daha çok kabul gördüğü anlaşılan bir metin olarak okuyucu karşısına çıkar:

GAZEL

Câm-ı aşkın mer u hulûvvün tatmışız,
Bâde-i nâbe siyah hûn katmışız.

Gûşe-i nârında her meyhânenin
Tahta tabuta sağken yatmışız.

Tünd bâdından cihânın ürkmeyiz,
Câme-i cânı Hüdaya atmışız.

Kesretin sökmüş cibâl-ı vehmini,
Lâtenâhî cûyuna fırlatmışız.

Nûş edip câm-ı elesti, cânı
Hazret-i Cibril'e müfte satmışız.

Kenz-i mahfiden de hayran geçmişiz,
Tâ âmâl-ul-lâha gelmiş, çatmışız!

Korkarım Ekrem Cemâl-i Mutlak'ın
Aşkına Allah'ı da aldatmışız!

Ali Ekrem (*Dergâh*, S.21, 20 Şubat 1922, s.131)

Ali Ekrem [Bolayır], yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde hayatta olması dışında, şiir zevkini ve söyleyişini daha önceki zamanların değerleriyle kurmuş bir şairdir. Metinde dikkati çeken nokta, başlığı ve biçimiyle bir *gazel* olarak sunulmasına rağmen şiirin, içeriğinde divan şiirine ait mazmun yapısını doğrudan sürdürmediğidir. Rindane bir tavırla söylendiği anlaşılan şiirin imajları, rindane tavrın ilahî değerlere zarar vermesi üzerine kurulmuştur. "Cemâl-i Mutlak'ın / Aşkına Allah'ı da aldatmışız!" dizeleriyle belirlenleştirilen bu tema, eski şiir zevkine has bir kelime kadrosu ve söy-

leyişle desteklenmiştir. Görüldüğü gibi eski şiir zevkine ait olan içerik değil; ifadede tercih edilen biçimdir.

1922 yılında *Düşünce* dergisinde Mahmut Muzaffer tarafından yayımlanan “Koşma” adlı şiir, halk şiirine ait bir biçimin görünüşünden ibarettir:

KOŞMA

Canlı bir keder gibi
Ağlasam yeri vardır.
Coşkun dereler gibi
Çağlasam yeri vardır.

Dolaştım diyar diyar,
Gönlümün bir derdi var.
Ak alnıma karalar
Bağlasam yeri vardır.

İçim sızlamıştı dün,
Yandı tutuştu bugün.
Gönlümü bütün bütün
Dağlasam yeri vardır.

Mahmut Muzaffer (*Düşünce*, S.6, 11 Mayıs 1922, s.70)

Bireyin iç dünyasına ait sıkıntının dile getirildiği bu şiirde, halk şiirine ait *kalıp* unsurların tercih edildiği görülmektedir. Coşkun dereler gibi çağlamak, diyar diyar dolaşmak, ak alna kara bağlamak, gönlü dağlamak gibi ifadeler, bütünüyle halk şiiri kültüründen alınmış ifadelerdir. Bu tip ifadelerin şiirde özgün olan düşünceyi dile getirmeden önce, söyleyişi ve uyağı hazırlamak için kullanılması halk şiirine ait pek çok örnekte karşılaşılabilecek bir durumdur. Halk şiiri ölçüleri içinde değerlendirildiğinde dahi sesi, söyleyişi ve duygu dünyası vasat kalacak bu metinde *canlı bir keder gibi ağlamak* benzetmesi *farklı* nitelendirilebilecek tek unsurdur.

Divan şiirine Türkçe söyleyişin kazandırmış olduğu nazım şekillerinden biri olarak kabul edilebilecek “şarkı”nın eski şiir zevkine biçimle bağlanan şairler tarafından tercih edilen bir nazım biçimi olduğu söylenebilir. Kimi zaman şiirin adıyla belirginleştirilen nazım biçiminin kimi zaman da aşk temasının metnin adına taşınarak öncelendiği şekillerle okuyucu karşısına çıktığı görülmektedir. *Birlik* mecmuasında yayımlanmış olan ve Cenap Muhittin [Kozanoğlu] tarafından yazılan “Sevgilime” adlı şiir, bu tercihe bir örnek olarak ele alınabilir:

SEVGİLİME

Bir lahza gel de yüксеlelim keheşanlara,
Dünya bu hasta gönlüm için şimdi dar, gülüm!
İmrendirip bu hali zeminden bakanlara,
Gür saçlarınla sen beni sardıkça sar, gülüm!

.Artık veda edip ebediyen kesafete,
Bir ten olup da şöyle bürünsek letafete,
Hayran edip cihanı bu kutsî izafete,
Gür saçlarınla sen beni sardıkça sar, gülüm!

Cenap Muhittin (*Birlik*, S.2, 30 Temmuz 1923, s.4)

Sevgilinin saçları üzerinden kurulan imajın kaynağı, sevgili ile birlikte geçirilen vaktin ulvî bir deneyim üzerinden soyutlaştırılmasına dayanmaktadır. Bireyin iç dünyasına ait bir duygu hâlini yansıtan bu şiirin, idealist zihniyetle yazılan aşk şiirlerine benzeyen bu yönü dikkat çekicidir; fakat metinde daha baskın bir unsur olarak nitelendirilebilecek olan, bu duygu hâlinin ifade edilışinde tercih edilen biçimsel özelliklerdir. Tekrar eden bir dizeden (nakarat) ve iki dörtlükten oluşan bu yapının, alaturka müzikle bestelenmeye uygun bir güfte olarak yazıldığı anlaşılmaktadır.

Şarkı nazım biçimine bir başka örnek de *Millî Mecmua*'da yayımlanmış olan ve nazım şekli ile aynı adı taşıyan şiirdir. Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin en üretken şairlerinden biri ve *Millî Mecmua*'nın idari sorumlusu olan Mehmet Mesih [Akyiğit] tarafından kaleme alınan bu metinde aşk duygusu ile birlikte vurgulanan başka bir durumun varlığı da dikkat çekicidir:

ŞARKI

Gönülde hayalin yaşıyor her gece bilsen
Yaktın beni ateşlere fermanlı güzel sen
Derdim bana kâfidir bu dünyada ezelden
Yaktın beni ateşlere fermanlı güzel sen

Sordum yakılıp ismine: Hicran dediler hep
Göç ettiğın iklimlere viran dediler hep
Bilmek diledim yurdunu Turan dediler hep
Yaktın beni ateşlere Turanlı güzel sen

Mehmet Mesih (*Millî Mecmua*, S.11, 6 Mart 1924, s.170)

Şiirde, ulaşılamamış bir sevgili imajı ile somutlaştırılarak işlenen temanın Turancılık ideolojisi ile ilişki kurduğu görülmektedir. Turanlı olarak tasvir edilen güzelin, şair-öznenin iç dünyasında meydana getirdiğı ulaşılmazlık ve hicran hissi; Türk dünyasının büyük bir ideali olarak kabul edilen Turan fikrinin yarattığı ulaşılmazlıktan doğan hicran hissi ile birlikte verilmiştir. Metindeki yapısal unsurlar, nakarat ve metnin adı; şairin geleneksel nazım şekillerinden olan şarkı ile kurduğu ilişkiyi göstermektedir. Bununla birlikte Turancılık fikrinin bir şarkıya taşınması da dönemin toplumsal yapısına ve fikir dünyasına dair bir gösterge olarak önem kazanmaktadır.

Örneklem içinde, eski şiir zevkine biçimle bağlandığı düşünülen diğer şiirler aşğıdaki gibidir:

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Gazel	Hamamizâde İhsan	Şemim-i vuslatın bir şneden takttiridir sevdâ Gönül bîmârnın peymâne-i iksitridir sevdâ Bulur üfûdeler âgûş-ı sehâârında bin sûret Peri peykerlerin âyine-i tashitridir sevdâ Hayât elvân u aşkâliyle bir rüyâ-yı mübhemdir Onun mest-i tahayyül şive-i ta'btridir sevdâ Nişân-ı nev-bahâridir, bahâr-ı hande-pîrâdır Tesâvir-i şebâbın en güzel tasviridir sevdâ Kitâb-ı hüsn-i mutlak bir bedâyi'-hânedir İhsân O nûr-â-nûr faslın mücmelen tefsiridir sevdâ	Yarın	6	17.11. 1921	16
Şarkı	Leyla Hanım [Saz]	Saçıp şebnem misali eşk-i gülğün Akar dil pâynâ manend-i Ceyhun Bırakma aşıkı mahzun ve dilhûn	Yarın	10	22.12. 1921	10
Şarkı	Leyla Hanım [Saz]	Sermest ü müdam olsa da buy-ı meynizle Allah deyip emvat uyanır heyheyinizle Demsaz olarak ben de keman ve neyinizle Bir âlem-i mehtap edelim gel meleşim gel Ahengimiz uygun çekilip kırma yine tel	Yarın	10	22.12. 1921	10
Tahmis-i Gazel-i Fuzûlî	Tâhirü'l - Mevlevî [Tahir Olgun]	Kalmadı kalb-i hazinimde nevâdan gayrı Ne olur vâdt-i tenhâda sadâdan gayrı Bana hoş, görmemiş olsam da cefadan gayrı 'Ne görür ehl-i cefâ bende vefadan gayrı' 'Ne bulur şem' yakan kimse ziyâdan gayrı'	Mahfil	22	01.03. 1922	187
Gazel	Mahmut Muzaffer	Kim söylemiş o âfete dünyada nâdire Eyler önünde büht ile hayret nevâdire Sevdası her gönülde alır nâleden âteş Tezkâr-ı renc-i aşkı olur başka bâdire Bilmem ridâ-yi şûhuna hançer mi saklamış Makber kesildi geçtiği yol kaç bahadıra Hüsn-i mehbâbet efser ü bî-dâdi benziyor Hişm-ı saadet-efgân-ı Hallak-ı kâdire Yoktur Muzaffer eş olacak başka yerde de Kim söylemiş o âfete dünyada nâdire	Yarın	31	18.05. 1922	103
Şarkı	Tâhirü'l - Mevlevî [Tahir Olgun]	Hicrân gecesi yâdın ile çok oyalandım Daldım da hâyâlat ile mâziye dayandım Birdenbire envâr-ı hurûşâna boyandım Aymış, o bana lema veren, gördüm, inandım Baktım ona... Lâkin seni sandım, seni andım	Mahfil	59	01.03. 1925	214 - 215
Gazel	Rıfka Melûl [Meriç]	Mürüvvat eyledi nâleden sonra Gurûr ü nâzını bir gün izâleden sonra O çeşm-i nâz ki mecnûn eder fütâdesini Nigâh-ı şûhuñu nâgâh imâleden sonra Hezâr bûse' verir la'l-i âteşinden Eliyle sunduğu bir tek piyâleden sonra Ne zevk-i meclis-i iştret kalır ne şevk-i tarab Geçer bu nâve dem nîm-sâleden sonra (Melûl) inan ki bu mestî humâra dek sürmez Bu bezm-i cem dağılır vakt-i lâleden sonra	İrmak	9	01.07. 1928	8

Bu bilgilerden hareketle, eski şiir zevkine biçimle bağlanan şiirlere yer veren dergilerin özellikle *Yarın* ve *Mahfil* olduğu görülmektedir. *Mahfil*, muhafazakâr zihniyetin Cumhuriyet dönemindeki görünüşü açısından son derece önemli bir dergidir ve özellikle İslâmî değerleri benimsemesi ve savunması hususunda kendisine değinilecektir. Bununla birlikte *Mahfil*'in idarecisi Tâhirü'l-Mevlevî [Tahir Olgun]'nin, divan şiiri zevkiyle yetişmiş kadın şairlerden Leyla Hanım'ın; özellikle eski şiir zevkine bi-

çimle bağlanan şiirlerde karşılaşılan isimler olduğunu söylemek gereklidir. Böylelikle bu başlık altında değerlendirilen diğer metinlerde de biçime yönelik muhafaza edilmeye çalışılan bu tavrın özellikle metinlerin başlığında gösterildiği anlaşılmaktadır.

Eski Şiir Zevkine Üslupla Bağlanan Şiirler

Eski şiir zevkine biçimle bağlanan şiirlerden ayrılan, eski şiir zevkine üslupla bağlanan şiirlerdeki en önemli farklılık kullanılan nazım biçimlerinin şiire ad olarak konmayışıdır. Bu durum, şiir üzerine düşünen şairin öncelikli amacının biçimsel bir hassasiyet gözetmeden önce meydana bir şiir getirmek olduğunu düşündürür. Şair kendisini bir nazım biçiminin özellikleriyle sınırlandırmamış; bunun yerine söyleyeceği şiirdeki içeriğin nazım biçimini belirlemesine izin vermiştir. Böylelikle seçilen nazım biçiminin beraberinde getirebileceği birtakım sınırlı içerik unsurlarından uzaklaşmıştır. Şairi eski bir biçimi kullanmaya iten, ideolojik bir seçim değil, üslubunun bağlandığı bir zevk meselesidir. Eski şiir zevkine üslupla bağlanan şairlerin metinlerine bakıldığında, pek çoğunun eski üslupla şiir yazmanın dışında bir şiir anlayışına ve şiir diline sahip olduğu da görülür. Böylelikle söylenebilir ki üslup açısından eski şiir zevkiyle ilişki kuran şairler, bunu ya yetiştikleri kültür ortamından kalan bir alışkanlık olarak sürdürmekte ya da kişisel zevk olarak benimsemektedir.

Dergâh mecmuasında Hasan Âli [Yücel] tarafından yayımlanan “Şark” isimli şiir, etkisi altında olunan bir medeniyetin niteliklerinden sanatkarane bir üslupla söz etmeyi seçmiş bir metindir. Henüz Cumhuriyet’in ilan edilmediği göz önünde bulundurulduğunda, Hasan Âli’nin eski şiir zevkine bağlı olduğu dönemlerde yazdığı bir metin olarak kabul edilebilecek “Şark”, duyuş bakımından *Dergâh* mecmuasının şiir politikasında önemli bir yere sahip Yahya Kemal’in de etkisi altındadır:

ŞARK

Dem çekip dururuz, ayırız gülden;
Bu fânî diyara geldik gelesi!
Hastayız nidelim, içten gönülden;
Rûhumuz sarhoştur, aşkımız deli!

Hüsne dil bağladık geçtik güzelden,
Sevmeyiz bu dehrin boş kavgasını.
Yazımız böyleymiş, rindiz ezelden;
Tutmayız âlemin bizler yasını.

Sundukça sâkimiz bize peymâne;
Mâmur olur gönül, olsak da harap.
Yıkılsa bu dünya ‘Deriz bana ne!’
Yaşamak bir rüya, varlık bir serap...

Bir lokma, bir hırka bizlere yeter;
Şâd olsun isteriz can da canan da.
Bu yalancı zevkler gün gelir biter;
Bitmeyen şeydedir neşe cihanda.

Aldırmaz güleriz hicran deminde,
İçimiz mahşerde arar visâli.
Yanarken ayrılık cehenneminde,
Var gibi görürüz biz o hayâli!

En derin vecdimiz inzivadadır,
Sessizce bekleriz son günümüzü.
En kudsi hakikat maveradadır:
Orada görülür Tanrı'nın yüzü!

Hasan Âlî" (*Dergâh*, S.2, 1 Mayıs 1921, s.22)

Nefes tarzı kalender söyleyiş biçiminin bir örneği olan "Şark" adlı metin, eski şiir zevkine üslupla bağlanan şairler arasında oldukça popüler olan bazı göstergeleri haizdir. Bu üslubun sıklıkla kullanılmış olmasında halk şiirinin nazım şekillerinden koşmaya benzemesinin etkili olduğu düşünülebilir. Şiirin adı ile batı medeniyeti karşısına konumlandırıldığı anlaşılan bir zihniyetin kalender özelliklerinin sıralandığı metinde öznenin çoğul olması dikkat çekicidir. Nefes tarzının belirleyici özelliklerinden olan "biz" zamirinin kullanımı, sözü edilen zihniyetin çizmiş olduğu portreyi güçlendirmektedir. Rind sözcüğünün de şiirde kullanılmasıyla Yahya Kemal'in duyuş tarzına yaklaştığı anlaşılan şiirde, Tanrı'nın yüceliğine ve evrenin sırlarına erişmede İslam dininin öğördüklerinden farklı amel ve hassasiyetlerin öncelendiği hissedilir. Bu üslubun, Hasan Âlî'nin şiir dünyasında çokça kullandığı bir üslup olduğu daha önceki başlıklarda gösterilen örnek metinlerinden de anlaşılmaktadır; ancak bu üslubun zaman içinde ve farklı zihniyetlerin etkisinde ne kadar değişiklik gösterdiği de açıktır.

1922 yılında *Yarın* mecmuasında yayımlanan "Artar Eksilmez" adlı ve gazel biçimli şiir, eski şiir zevki içinde yetişen ve sonradan tamamen farklı bir zihniyetin etkisiyle şiirler kaleme alan Yaşar Nezihe [Bükülmez]'ye aittir. Yaşar Nezihe, eski şiire üslupla bağlanma konusunda dikkate değer bir isimdir.

ARTAR EKŞİLMEZ

Felek gaddarının cevri ü cefası artar eksilmez
Felaket-didenin derd ü belası artar eksilmez

Ağardı saçlarım vakt-i şebabım geçti de hala
Serimde zülf-i didarın hevası artar eksilmez

Bana hep aşınalar gün be gün bigâne olmakta
Fakat yârin dem a dem aşınası artar eksilmez

Niyaz-ı merhamet istesem de canandan vefa görmem
Ele lütfu bana kahr u ezası artar eksilmez

Nezihe gülmedi, şad olmadı hayfa ki âlemde
Anınçün bu talandan iştikası artar eksilmez

Yaşar Nezihe (*Yarın*, S.41, 17 Ağustos 1922, s.272)

Artar eksilmez söz grubu, şiirde hem redif hem de şiirin adı olarak kullanılmıştır. Bu yönüyle divan şiirindeki gazellerin belirleyici özellikleriyle örtüşen metnin konusu, bireyin bahtsızlığını vurgulamaktır. Öznenin *felaket-dide* olarak tanımlandığı kişiliği, hayatta yüzü gülmemiş diye tabir edilebilecek türdendir. Ne sevdiğinden vefa görmüştür ne de hayattan bir deva bulmuştur. Metin, kendi dünyasında biçim ve içerik arasındaki ilişkiyi sağlamış görünmektedir. Bununla birlikte Yaşar Nezihe isminin Türk edebiyatı tarihindeki ilginç konumu, okuyucunun karşısına âdeta iki farklı şair çıkarmaktadır. Bu çalışmanın *Dünyevi Zihniyet* başlığı altında, toplumcu-gerçekçi şiir meselesinde de örneklerine yer verilen Yaşar Nezihe'nin birbirine zıt olan bu iki paradigma arasında gidip gelmesi, edebiyat tarihçilerini de yanıltmış görünmektedir. Dönemin tanığı olan ve kadın şairler özelinde hazırlanan iki antolojide Yaşar Nezihe'nin adı geçmektedir; ancak kendisinden divan şiiri geleneğini sürdüren bir şair gibi bahsedilmiştir. Dönemin şairlerinden olan Taha Ay [Ömer Taha Toros], *Türk Kadın Şairleri* adlı çalışmasında (1934) Yaşar Nezihe'nin bedbaht bir hayat sürdüğünü ve şiirlerinin "bütün muzdarip, elemli hayatının terennümlerinden ibaret" olduğunu ifade eder (s.78). Eğitimci kişiliği ile öne çıkan Murat Uraz da *Kadın Şair ve Muharrirlerimiz* adlı çalışmasında (1941) Yaşar Nezihe'nin çileli geçen bir hayat sürdüğünü ifade ettikten sonra "hayatının son senelerinde Silivrikabısı taraflarında oturuyordu. 934-935 aralarında ölmüştür" yargısını kullanır. Bugün, Yaşar Nezihe'nin yirminci yüzyılın son çeyreğine kadar yaşadığı bilinmektedir (TBEA, 2010). Anlaşılan odur ki eski şiir zevkine bağlılığı ile yazmış ve yayımlamış olduğu metinlerle tanınan Yaşar Nezihe, *Aydınlık* dergisi ve edebî çevresi içerisinde giriştiği faaliyetlerden ve toplumcu içerikli şiirlerinden sonra ya farklı bir şair gibi algılanmış ya da görmezden gelinmiştir. Bu yüzden, eski şiir zevkine üslup yönüyle bağlanan şairlerin farklı paradigmalar içinde şiir dünyasında varlık gösterdikleri ve tanındıklarına dair görüş güçlenirken, eski şiire üslup yönünden bağlanmanın bir zevk veya alışkanlık meselesi olduğu bir kez daha anlaşılmış olur.

Biçim ve üslup özelliklerinin dışında, ideolojik olarak da eski şiiri sürdürme faaliyetine gönülden bağlı olan Tâhirü'l-Mevlevî [Tahir Olgun]'nin de tıpkı Yaşar Nezihe gibi farklı bir paradigma içinde yazdığı şiirlerle tanındığı ve bilindiği söylenebilir. Bu çalışmada İslamî *Değerleri Yansıtan Şiirler* başlığı altında değerlendirilen Tahir Olgun, İslamcılık ideolojisine bağlı bir şairdir. Cumhuriyet döneminde, İslamî değerlerle birlikte eski şiirin devam etmesi gerektiğini savunan ve bu yönde bir yayın politikası belirleyen *Mahfil* dergisinin sahibi olan Tahir Olgun, eski şiirin biçim ve üslup özelliklerine bir zevk ve alışkanlığın yönlendirmesiyle yaklaşmaz. Dolayısıyla benimsediği ideolojinin gereği olarak bütün taraflarıyla eski şiire bağlı olan şairin 1925 yılında kendi dergisi *Mahfil*'de yayımladığı *Tayyarelerimiz Uçarken* adlı şiir, kendi şiir dünyası açısından son derece ayrıksı bir metin olarak belirginleşir:

TAYYARELERİMİZ UÇARKEN

Ey semâ-pervâz olan sun-ı beşer
Kişver-i eflâke bulmuşsun zafer
Ey olup pehnâ-yı cevde pür-küşâ

Devr iden âfâkı keyfe mâyeşâ
Kudret-i 'aklın mücessem râzısın
Evc-i âlî-i dehâ şeh-bâzısın
Yerden âlâ eyleyip hâkîleri
Gıpta-sâz eylersin eflâkîleri
Ey olan fikrin güzîde sânihi
Şimdilik sensin fezânın fâtihi
Mürğ-i devletsin ki açtıkça cenâh
Neşri dersin milletle zıll-i felâh
Uçtuğun âfâka ulviyyet gelir
Sâye-perverdın olanlar yükselir
Mülke olmuştur vücudun pek müfid
Olmalı millet de senden müstefid
Nefini her ferd takdir etmeli
Eldeki mevcûdu teksir etmeli
Haydi, ey Türkoğlu! Bir himmet daha
Eyle nâkden mülke bir hizmet daha
Ver, alınsın lâ-yu'add teyyâreler
Gökte pervâz eylesin seyyâreler
Yükselip yerden de Türk'ün bayrağı
Âsumân olsun şerefli ugrağı
Ver de mülke bir de inşâ-hâne yap
Yurdunu teyyâreye kâşâne yap
Bağlıdır ibrâz-ı saye irtikâ
Sen de kıl sayenle ey Türk! İtilâ!

Tâhirü'l-Mevlevî" (*Mahfil*, S.62, 1 Haziran 1925, s.17-18)

Eski şiir zevki ile taşıdığı ideoloji gereği her yönden ilişki kurabileceği kabul edilebilecek Tahir Olgun'un bütün şiirleri içinde sosyal meselelerden bahsettiklerinin sayısı son derece azdır. Çünkü eski şiir zevki bağlamında, eski şiirden bir gelenek unsuru olarak yararlanmaktan ziyade Divan Şiiri geleneğini olduğu gibi *sürdürme*-yi tercih eden tutumu; onu mazmunların, İslamî değerlerin ve eski şiire ait parça güzelliği anlayışının öncelenmesine yöneltir. Cumhuriyet'in kazanımlarıyla birlikte sanayileşme alanında atılan adımlar ve bunun öncesinde İstiklal Harbi'nin getirdiği zafer ve kahramanlık duygularının yarattığı atmosferle 20. yüzyılın önemli medeniyet göstergelerinden biri olan *uçaktan* söz eden bir şiirin normal şartlar altında Tahir Olgun tarafından yazılması beklenmemektedir. Ancak öyle görünmektedir ki Cumhuriyet'in atmosferi ve dönemin aktüalitesi, bu atmosfere en uzak olan şairleri bile bir ölçüde etkilemiştir. Uçağın bir medeniyet göstergesi olması bağlamında, Türk milletinin göklerde de hâkimiyet kurmasını isteyen, bu fikri güzelleyen ve manevî değerlerle birleştiren "Tayyarelerimiz Uçarken" adlı şiirde etkin olan duygu hâli gururdur. Şiir bununla birlikte Türk milletini, devletin uçak temini konusunda yardıma teşvik etmektedir. Şiirin sesi, biçimi ve söyleyişi ele alındığında ise eski şiir zevkinin özelliklerini taşıdığı anlaşılır. Bununla birlikte, şiir biçimsel özelliklerinden önce üs-

lubuyla eski şiir zevkine bağlı olduğunu hissettirir. Dönemin güncel bir meselesinin ifade ediliş tarzı, bu tarzı oluşturan kelime ve imajların tamamı eski şiir zevkine aittir. 1925 yılında yazılmış bir şiire göre, hâkim olan sade dil anlayışı tarafından artık terk edildiği kabul edilebilecek kelimelerin, sıfatların, terkiplerin bu şiirde özellikle kullanılmış olması şairinin muhafazakâr zihniyet içindeki konumunu gösterir niteliktedir.

İçtihad mecmuasında 1930'da yayımlanmış olan "Eski Tarz" isimli şiir, Tokadizade Şekip tarafından yazılmıştır. Tokadizade de tıpkı Tâhirü'l-Mevlevî gibi muhafazakâr zihniyete ideolojik olarak bağlanan şairlerdendir. Yenilikçi kimliği ile tanınan İçtihad mecmuasında yayımlanan bu şiir, adıyla bağlı olduğu şiir zevkini yansıttığından ve dönem için eski şiir zevkini üslup bakımından takip etmekte bir çeşit "moda" oluşturduğu anlaşılan bir söyleyiş biçimini benimsediğinden kendisine yer bulmuş olmalıdır:

ESKİ TARZ

Her sanihamda bir ebedi giryedir ayan,
Hâl aşınaya karşı sukûtumda bir figan.

Münkad olur da aklıma âtiden ürkerim,
Maziye, hale atfı nigah ettiğim zaman.

Bir gamlı ah işitmiş olur, başka şey değil
Tekbirimin mealini hakkile anlayan.

Zulmetten ıstikâ edecek mürğî can yine
Tutmuş da olsa nahli tecellide aşıyan.

Bir şey demem boğarsa eğer arşü ferşi hep
Bir katre kanda gizli duran bahrî bikeran.

Yok, natıkamda hissimi teşrihe iktidar,
Lazım teessüratım içün başka lisan.

Bir subhı saf imiş bu karanlıkların sonu;
Ey akli muzdarip! Şu büyük va'de gel inan.

Bulmaktayım selâmeti kalbimle tesliyet
A'maki canda varsa da bin zahmı bî eman.

Zilletle itilâf edemez hilkatim benim,
Menfurudur dudaklarımın busi âsitan.

Yarab! Cihanda izzeti nefsimle fâhirim,
Ben olmak istemem onu vermekle kâmrân.

Azadegâna minnet ölümden beter gelir,
İstersen al da canımı çektirme imtinan.

Tokadizade Şekip (*İçtihad*, S.297, 15 Mayıs 1930, s.5387)

Harf İnkılabından sonra yayıncılıkta yaşanan en önemli problem imladır. Özellikle eski bir kelime kadrosuyla gelen şiirlerin yazılışlarında farklı dergilerin farklı sayılarında olduğu kadar aynı dergide bile çeşitli tutarsızlıkta karşılaşmak mümkündür. Dergide yayımlandığı şekliyle buraya alınan bu şiirin de kelime kadrosu olarak eski şiir zevkine bağlı olduğu görülmektedir. Şiirin söyleyişinde *kalenderâne* bir sesin varlığı da dikkati çekmektedir. Bu durum, yukarıda dönem için bir moda oluşturduğu söylenen durumdur ve bu başlıkta örneklenen ilk şiir “Şark”ta da görülebilir. Öyle anlaşılmaktadır ki özellikle Yahya Kemal’in şiirdeki *rindâne* tavrı, bu tarzda yazılan diğer şiirlerin de modern bağlamda yeniden dolaşıma girmesine imkân sağlamıştır. Böylelikle şairler, eski tarz, eski dert, eski terane gibi adlarla, bu üslubu sürdüren şiirler yazmışlardır. Tokadîzade Şekip’in de bu bağlamda değerlendirilebilecek şiiri, hayat karşısında kalender bir tavır sergileyen bireyin “Yarab! Cihanda izzeti nefsimle fâhirim / Ben olmak istemem onu vermekle kâmrın / Azadegâna minnet ölümden beter gelir / İstersen al da canımı çektirme imtınan” dizeleriyle belirginleştirdiği bağımsızlık duygusuyla öne çıkar. Burada nitelikleri belirtilen bağımsızlık, bireyin hem dış dünyaya hem de nefesine karşı mesafesini belirlemektedir. Tokadîzade Şekip’in bağlı olduğu ideoloji gereği şiirin duyuş biçimi kalenderâne olsa da referansları dinidir.

Referansların doğrudan dinî değerlere gönderilmemiş olmaması bakımından Hasan Âlî’nin “Şark” adlı şiirine üslup olarak daha çok benzeyen, *nefes* biçimli şiirlerin varlığı 1930’lu yıllarda öne çıkmaktadır:

DİLERSEK NUH’UZ

Gülleri atınca bahar yoluna
‘Suret’i ‘Siret’e feda ettik biz!
Girmedik bir lahza yârin koluna;
Devleti mihnete feda ettik biz

Neyleyelim dehrin boş hevesini?
Âşıklar dinlesin bülbül sesini!
Seyredip feleğin her cilvesini
Vuslatı işrete feda ettik biz!

Biz mürat değiliz, mürat bizdedir;
Cennete varacak sırat bizdedir;
Ölüm değil, ancak hayat bizdedir;
‘Kesret’i ‘Vahdet’e feda ettik biz!

Kalbimize kurduk bir eşsiz otağ;
Nefes edip yaktık sönmez bir چراغ;
Bu viran ellerde ezdik de bağ bağ
Dünyayı sohbeta feda ettik biz!

Bizden sadır oldu dağ, ova, deniz;
Canlarımız gördü dehri emeksiz;
Mesihane oldu bu sözlerimiz;
Varı fazilete feda ettik biz!

Düşünme ey gafil derman bizdedir;
Hakkı göstermeğe bürhan bizdedir;
Bekleyip durduğun ferman bizdedir;
'İllet'i 'hikmet'e feda ettik biz!

Ne mâfevkimiz var, ne madunumuz;
Gezeriz her yerde serbest, Kaygusuz;
Muhammet Mesih'iz, dilersek Nuh'uz;
Serveti rahmete feda ettik biz!

Mehmet Mesih (*Millî Mecmua*, S.119, 1 Kasım 1930, s.65)

Millî Mecmua'nın sahibi ve dönemin en çok şiir yazar şairlerinden olmasına rağmen tamamen geride kalmış bir ismi olan Mehmet Mesih [Akyiğit]'in "Dilersek Nuh'uz" adlı şiiri, kalenderâne tavrın aşkın bir duygu hâli içinde söylenmesinden ibarettir. Denemiş olduğu diğer şiir tarzlarına nazaran daha başarılı bir sese ve söyleyişe yazdığı *nefes* tarzındaki şiirlerle ulaşan Mehmet Mesih, bir anlamda eski şiir geleneğine üslupla bağlanma durumunun açıklayıcı bir niteliğini ortaya koyar. Üslup açısından eski şiir zevki ile yetişmiş olan şairlerin bir kısmı, Cumhuriyet'in kazanımlarının ve yeni şiir anlayışlarının getirdiği unsurlara uyum sağlamakta zorlanmışlardır. Bu yüzden *nefes* tarzı gibi, heceyle söyleyişe uygun olan ve dönemde kabul gördüğü anlaşılan eski söyleyiş biçimlerini takip etmişlerdir.

Zaman zaman mizahi şiirleri ile karşılaşılan Hamamizade İhsan'ın böylesi metinlerinden ilgili başlıklar altında söz edilmiştir. Şairin sözü edilen bu metinlerde de eski şiir biçimlerini ve zevkini takip ettiği açıktır; ancak bu metinlerin farklı başlıklar altında değerlendirilmesinin nedeni, metinlerde baskın olan unsurun eskiye bağlı olma durumundan farklı olmasıdır. Şairin *nefes* tarzı söyleyişe yöneldiği bir şiiri *Yolların Sesi* adlı dergide 1932 yılında yayımlanır. Her ne kadar şiirin varlık sebebi mizahi bir unsurla ilişkili görünmese de şairin üslubuna yerleşmiş olan mizahi tarzı, bu şiirde de kendisini hissettirir:

BİR SÖYLENİŞ

Ne yoldan gidersek yâri buluruz
Vuslat ülkesinin yolu olur mu?
Biz yoğun bir yerde: varı buluruz
Hiç Anka kuşunu kolu olur mu?

Dostu göremedik dostun kolunda
Her yana çatarız aşkın yolunda
Gâhı sağındayız gâhı solunda
Erenlerin sağı, solu olur mu?

Zehirleme bizi kalaylı kap ol
Balta bulamazsan tavaya sap ol
Her ne olacaksan bir köşe kap ol
Köşe kapmacanın golu olur mu?

Zulmette yaşayan nura bakmaz
Gök gürlemeyince şimşek çakamaz
Düşman ateşi olsa bizi yakamaz
Mantar tabancası dolu olur mu?

Ateş sönmeyince karışmaz küle
Bir gözle bakılmaz dikenle güle
Arkadaş olamaz soğan sümbüle
Bülbülle karganın rolü olur mu?

Mukaddes sevgiden feragatimiz yok
Yar evinden başka konağımız yok
Deryayız ey İhsan durağımız yok
Coşkun denizlerde volu olur mu?

Hamamîzade İhsan (Yolların Sesi, S.2, 23 Temmuz 1932, s.43)

“Bir Söyleniş” adlı şiir, yayımlandığı yıl bakımından eski şiire üslup olarak bağlı olan şairlerin dilindeki dönüşümünün göstergesidir. Cumhuriyet döneminde yıllar geçtikçe yerleşen sade dil anlayışının üslup bakımından eski şiir zevkine bağlanan şairlerin dilini ve dolayısıyla nazım biçimlerini ne yönde değiştirdiğini görmek, dönemin hâkim zihniyetinin etki alanını anlamak açısından önemlidir. Sade bir dille nefes tarzında söylenen ve daha önce ifade edildiği gibi şairinin mizahi üslubundan da izler taşıyan bu metin, yine doğrudan dinî referanslar barındırmayan, kalenderâne şiir söyleme tarzına bir örnek olarak değerlendirilebilir.

Örnekleme içinde, eski şiir zevkine üslupla bağlandığı düşünülen diğer şiirler aşağıdaki gibidir:

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Canana	Neyzen Tevfik [Kolaylı]	<i>İhtimal vermezsin hem inanmazsın Ateşler sarmıştır sen uyanmazsın Mest olduktan sonra artık yanmazsın Gönlüm gibi hikmet peymanesinde</i>	Yarın	32	28.05. 1922	117
Nefes	Cemil Sena [Ongun]	<i>Bu köhne âlemin maverasında, İşret sultanının mey sırasında, Ne putlar kırdık biz zikir arasında, “Meclis-i irfana dal!” diye diye...</i>	İctihad	153	01.05. 1923	3165
Erenler Lisanından	Şemseddin Cem	<i>Hakikat ayandır bize daima, Korkusuz yollarda bi-riyâlarız. Hicranlı dertlere oluruz deva. Esrar-ı hilkâte aşınalarız.</i>	Süs	46	09.05. 1924	10
Her Lâhza Bir Terâne veya Bir Figân-ı Aşk	Faîk Ali [Ozansoy]	<i>Bir Kâbedir bu sahada her âşîyân-ı aşk Zirâ eder tavaf onu kerrûbiyân-ı aşk Fâik bu nâ-şenide nevâ-yı havâ-yı dil Olsun seven gönüllere bir armağân-ı aşk</i>	Mebâhis	1	17.05. 1924	9
Ayrılık	Hüseyin Siret [Özsever]	<i>Mendil elimde, gittiğin akşam selâmladım; Baktım uzak ufuklara, arkandan ağladım. Gönlüm, gözüm vedâ'-ı nigâhınla dopdolu Her akşamüstü bekliyorum gittiğin yolu.</i>	Servet-i Fünûn	1477 - 3	04.12. 1924	34

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Hitap	Esat Âdil [Müstecap- hoğlu]	Görsün de kim bu mahşeri mümkün mü sormasın İnsan nedir bu bir gulgule-i pür-riya nedir Her yerden âh her taraftan bir sada gelir Mânâ nedir, sebep ne, bu aks-i neva nedir?	Çağlayan	8	01.02. 1926	1
Dokunma	Ruhi Naci [Sağdıç]	Ey bad-ı saba kâkül-i canana dokunma! Es ama... Sakın zülf-i perişana dokunma! Es, matem-i hicranıma dem çek! Fakat asl Şebnem dökülen dide-i giryana dokunma	Çağlayan	10	01.03. 1926	13
Don Juan	Cenap Şahabettin	Olmadı bir melikeye bende Mülk-i nisvânda rûh-ı der-be-derim; Şimdi ben kayserin seririnde Kimsesizlikten ağlayan neferim!	Çağlayan	11	15.03. 1926	7
Son Nefe- simle Has- bihal	Süleyman Nazif	Daldım yine ben şimdi o hicranlı hayâle, Gelsin vatan-ı der-be-derim yâd-ı melâle Bin hâtıra her zerre-i hâkinde hırâmân, Her hâtıra hisân-ı perîşânıma giryân	Hayat	7	13.01. 1927	12
Eski Dert	[Ahmet Cemal] Nabedit	Saçların rabt etse de zabt eylemez divânemi Ruhlerin yakmakla tahlis eylemez pervânemi Haklâsın tahrikte müjgân-ı cellâdânemi Beklerim fermân-ı lâlinden behâ-yı hûnumu	Servet-i Fünûn	1641 - 167	26.01. 1928	169
Kardeşimin Mezarında	Mustafa Seyit [Sü- tügen]	Makber ki alev saçar zemini... Ukbâ ki ne gayı var ne kini Makber ki bir ihtiyâc-ı bi-sûd... Ukbâ ki bir ibtisam-ı mevûd!	Irmak	7	01.06. 1928	10
Ey Yeni Cem, Nere- desin?	Behçet Kemal [Çağlar]	Hep ruha bir şey sunmak isteyenler acemi, Yazık dikenlik oldu eşsiz gönül bağımız... Allah'im, susuzluktan çatladı dudığımız, Boşa mı bekliyorsun bilmem ki yeni Cem'i?	Türk Yurdu	225	01.07. 1930	19
Kalender Sözleri	Tokadîza- de Şekip	Her vade gafletle sakın inanma, Tevekkül derdine devadır sanma, Kühne hikmetlere aptalca kanma, Kanarsan dem gelir yanarsın mutlak.	İctihad	317	15.03. 1931	5609
Fenaflaşk	Faik Ali [Ozansoy]	Mâbed-i ruhum olduğun gün sen, Bu cihânın sezâyi gıpte olan Nesi mevcut idiyse, hepsinden Hiç tereddütsüz ettim istiğna: Gözümün nuru! Gözlerimde cihân İktisab etti başka bir mana.	Resimli Şark	12	01.12. 1931	8

Eski şiir zevkine üslupla bağlanan şiirlerin genellikle tanınırlıklarını başka tarz-
da kazanmış olan şairler tarafından tercih edildiği görülmektedir. Bu bağlamda şi-
irde zevk ve alışkanlık noktasında eski üslubu muhafaza etme gayretinin belirdiği,
bu gayretin de hece ile söylemeye uygun eski nazım biçimleri içerisinde gösterildiği
söylenbilir. Erenler, kalenderlik, cem, nefes gibi kelimelerin varlığı halk şiirinin âşık
edebiyatı kolundan, Alevî-Bektaşî şiir geleneğinden istifade edildiğinin bir göstergesi
olur. Özellikle kalender tarzı söyleyişin benimsenmesinde Yahya Kemal'in rindane
tavrının şiirde modern bir unsur olarak belirmesinin de etkili olduğu düşünülmek-
tedir. Bunların yanında Cenap Şahabettin, Süleyman Nazif, Hüseyin Siret ve Faik Ali
gibi isimlerin sayısı az olan şiirlerinde Cumhuriyet dönemi için artık eski kaldığı söy-
lenebilecek olan Servet-i Fünûn dönemi şiir zevkini sürdürdükleri ve bu bağlamda
eski söyleyişi muhafaza ettikleri görülmektedir.

İslamî Değerleri Yansıtan Şiirler

Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında, Türkçülük akımının toplumsal hayatta bulduğu yankı vesilesiyle kendisinden vazgeçilen bir ideoloji konumunda kalan siyasî anlamdaki İslamcılık, Müslüman bir toplum olan Osmanlı'nın ve yeni kurulan Cumhuriyet'in temel manevî değerlerini besleyen kaynaklardan biri olmaya devam etmiştir. Manevî değerler ile dünyevî değerlerin iç içe geçtiği bazı hususlarda bir ideoloji olarak İslamcılık'ın takip edilmesiyle, bir Müslüman olarak yaşamının birbirine karıştırıldığı da açıktır. Osmanlı'nın kurumlarının, zihniyetinin ve yaşama biçiminin tasfiye edilmesini zorunlu kılan Cumhuriyet rejimi, sanat anlayışında da millî olanı ve Türkçülük akımının getirdiği değerleri yerleştirmeyi öngörmektedir. Bu bağlamda, siyasî anlamdaki İslamcılık gibi edebiyatta da şiir geleneğinin çok önemli bir kısmını oluşturan İslamî zihniyetin de öteleniyor olması, yeni kurulan devletin yeni hayat ve insan anlayışı açısından bakıldığında anlaşılmalıdır. Tanzimat Dönemi Türk edebiyatından bu yana Divan şiirindeki içeriğin eleştirilmesi ve adım adım terk edilmesi tarihin ve Türk dilinin gelişiminin doğal akışı içinde süregelen bir hadisedir. Cumhuriyet'in ilanı ise bu hamleyi sanatın dünyevileşmesi bağlamında sonuçlandırmıştır, denilebilir.

Bu atmosferde dahi İslamî değerleri benimsediklerini hissettiren şair ve şiirlerin varlığı, erken Cumhuriyet döneminde dikkat çekicidir. Burada iki unsuru birbirinden ayırmakta yarar vardır: Din duygusu ve dindarlıktan bahseden şiirler bir tarafa, *İslamî Değerleri Yansıtan Şiirler* başlığı altında ele alınan şiirlerin, muhafazakâr bir zihniyetle eski şiir geleneğine bağlanan şiirler olduğu anlaşılmalıdır. Eski şiir geleneğine yalnız biçim veya üslupla değil, aynı zamanda içerik ve ideolojiyle de bağlanan bu şiir ve şairler, geleneğin unsurlarını şiir içinde bir imkân olarak kullanan şairlerden ayrılırlar. Amaçlanan, şiirin kendisini değil, şiirin temsil ettiği ideolojiyi de sürdürmektir.

Örneklemede karşılaşılan ilk şiir, [Ahmet Cemal] Nabedit'in *Mahfil'de* yayımladığı "Öldükten Sonra" adlı metnidir. 1921 yılında yazılmış olan bu metin, şairin bu çalışmada daha önce örneklendirilen dünyevî zihniyetle yazdığı şiirlerden oldukça farklıdır. Dünyevî zihniyetle yazdığı şiirlerde de eski şiir zevkine bağlılığı anlaşılan şairin, İslamî bir inanç olan ahiret inancını işlediği bu şiirinde de biçim, söyleyiş ve kelime kadrosu eski şiir zevkinin izlerini taşır:

ÖLDÜKDEN SONRA

Geldim huzûr-ı adline, nâçiz u nâ-tüvân;
Ya Rabbi! Ben kulun, bu belâ-dide Müslümân.

Ben... Pâs-pân-ı zî-şeref-i beyt-i a'zamın;
Ferrâş-ı bâr-gâh-ı habîb-i muazzamın;

Der-bân-ı mihr-bân-ı makamât-ı çâr-yâr;
Bevvâb-ı hâb-gâh-ı e'âzım ki bî-şümâr;

Miftâh-dâr-ı merkadî yüzlerce mürselin;
Sâhib-i Kur'ân zâbıtı bin bir 'azîz ilin;

Şer'-i mübîninin ulû vicdânlı hârisi;
Tâc-ı hilâfetin ezeli haklı vârisi;

En kudret ehli sâdık erin, en mücâhidin;
Son kaledâr-ı dînin olan şânlı milletin

Kim ferd-i bî-nevâsı... Evet, ben, bu çâkerin;
Geldim huzura, işte; o sevk ettiğin yerin

Seyyah-ı pür-nedâmeti; âlûde-i gubâr,
Kıymet-cüdâ, felek-zede, rencide, hâk-sâr;

Sırtımda bağı kanlı cenâzem... cemâatim;
Kendim... Önümde yüksek imâmım: Kanâ'atim.

Geldim sükûn-ı kalb ile nezd-i bülendine;
Gördün yâ işte hâlimi... Baktın yâ abidine...

Nabedit (*Mahfil*, S.10, 1 Nisan 1921, s.175)

Ölümünden sonra yaşanacak olan ahiret hayatının başlangıç ânından bahseden metinde, şair-özenin Tanrı'nın varlığı karşısındaki acziyetini fark ettiği ve şiirini bu duygu hâli etrafında söylediği anlaşılmaktadır. Tanrının niteliklerinin sıralandığı ve övüldüğü birkaç beyitten sonra, kendi acziyetinden, mahcubiyetinden bahseden özne, Tanrı'nın huzuruna gelmesini bir kavuşma ânı gibi ifade eder. Metinde dikkati çeken bir unsur, özenin Tanrı ile karşılaşması sırasında affedilme beklentisi içinde olduğudur. Bu beklenti, "Geldim huzura, işte; o sevk ettiğin yerin / Geldim sükûn-ı kalb ile nezd-i bülendine / Gördün yâ işte hâlimi... Baktın yâ abidine" gibi dizelerde sezdirilmiştir. Özenin bilincinde Tanrı'nın yaratması, dünya hayatı ve peşinden takip edilecek ahiret hayatı sıralı ve belirlidir. Kul, bir imtihanı tamamlamış ve şimdi karar aşamasına gelmiştir. Şiirin söyleyişinde beliren beklenti özelliği, şiir alanında farklı dikkatlere de sahip olan Nabedit'in kendi üslubuna has bir özellik olarak görünmektedir. Çünkü bu metni verilecek diğer örneklerden ayıran özellik, Tanrı karşısındaki teslimiyet hâlinin kayıtsız ve şartsız olmayışıdır. Kul, Tanrının vereceği karar karşısında kaderine razı olmaktan önce merhamet beklentisi içindedir. Buradan hareketle şiir alanında farklı dikkatlere sahip şairlerin, İslamî değerler üzerine yazdıkları şiirlerde, şiir faaliyeti yalnızca muhafazakâr zihniyetle yazılmış metinlerle sınırlı kalmış şairlere göre daha farklı söyleyiş özelliklerinin ve duyuş biçimlerinin olduğu söylenebilir.

Aynı yıl yayımlanan bir başka dörtlükte, şiir anlayışı söylendiği gibi İslamî değerler üzerine yazmakla sınırlı kalmış şairlerden biri olan Suûdü'l-Mevlevî [Mehmet Suut Yavı]’nin söyleyişinin, Nabedit’in söyleyişine göre daha keskin olduğu görülebilir. Bu farklılığın nedeni, metnin mesaj iletme kaygısı taşımasıdır:

BİR NAZIM

Görünen de gören de Hak'tır Hak.

Hiçsin sen hiç behey ahmak

Zîr u bâlâya bakma kendine gel
Lazım insana kendini bulmak.

Suûdü'l- Mevlevî (*Mahfil*, S.14, 1 Ağustos 1921, s.27)

Kulun varlığının Tanrı'nın mutlak ve hâkim varlığı karşısında ancak bir *hiç* olabileceğini vurgulayan özne, kulluk bilincini de bir ödevle yüklemektedir. İnsanın kendisine lazım olan tek şey arayışını kendine doğru yapması ve kendini bulmaya gayret etmesidir. Manevî bir değer dünyasının vurgulandığı metinde, adlandırmadan dile ve söyleyişe kadar hissedilen sadelik, verilmek istenen mesajın şiir yazma kaygısının önüne geçtiğinin bir göstergesi olarak okunabilir.

İslam peygamberi Hz. Muhammed'in çeşitli vesilelerle konu edildiği ve övüldüğü şiir türü olan na'tlar, divan şiiri geleneğinin nazım türlerinden biridir. Hatta her divanın başında yer alan bölümlerden biri olması sebebiyle tıpkı münacatlar gibi geleneği kökleşmiş bir türdür. Muhittin Raif [Yelkenci] tarafından *Mahfil*'de, 1922 yılında yayımlanan şu örneğin, eski şiir geleneğindeki na'tlardan herhangi bir farkı bulunmamaktadır:

NA'T

Dilin pertev-i firûzanı sensin yâ Resulullah
Safâ-yı mâye-i îmânı sensin yâ Resulullah

Bütün arâzdır ekvân, o arâzın fenâ bulmaz
Dilârâ cevher-i tâbânı sensin yâ Resulullah

Benim aslım senin mir'ât-ı veçhinden nümâyândır
O aslın sermedî bürhânı sensin yâ Resulullah

Kelâmullah-ı tekvini berât-ı vahdet-i Hakk'dır
Anın muciz-nümâ ünvânı sensin yâ Resulullah

Ne devletdir kapunda çâker olmak Muhyi-i zâre
Hakikat mülkünün hâkanı sensin yâ Resulullah

Muhittin Raif (*Mahfil*, S.23, 1 Nisan 1922, s.208)

Görüldüğü gibi *Mahfil* dergisi ve edebî çevresi, İslamî değerleri benimseyen şiirler yayımlamayı bir politika olarak benimsemiştir. Muhittin Raif de faaliyetlerini büyük ölçüde burada sürdüren bir şairdir. *Mahfil*, divan şiiri geleneğinden gelen başka nazım türlerini de aynı politika ile sürdürmektedir. Özellikle derginin sahibi olan Tâhirü'l-Mevlevî'nin tutumu, diğer şairlerin tutumunu belirleyen bir unsur olarak öne çıkar. Tahir Olgun da dergisinde, tıpkı na't gibi divan şiirinde ve yayımlanan divanlarda yeri olan, Tanrı'nın birliğinin ve yüceliğinin ifade edildiği münacat türünde örnekler yayımlar:

MÜNÂCÂT

Merfû-ı der-gehindir dest-i su'âl, yâ Rabb!
Tasvîr-i mâcerâma yokdur mecâl, yâ Rabb!

İtmez buna tahammül zarf-ı makâl, yâ Rabb!
Sûz-ı dil eylemekde tasvîr-i hâl, yâ Rabb!

Ey alem-i hafâyâ, derdim sana 'ayândır:
Etti beni perişân renc ü melâl, yâ Rabb!

Kaldırmaz oldu za'fım bâr-ı hayâtı artık;
Oldum hamide-kadd ü vizr-i vebâl, yâ Rabb!

Yaktı beni bitirdi berk-i celâl, yâ Rabb!
Mağlûb-ı kahra yok mu nûr-ı cemâl, yâ Rabb!

Ebvâb-ı zühdi çaldım, bâb-ı necât sandım;
Gördüm ki hepsi bâb-ı râh-ı dalâl, yâ Rabb!

İsâl ider mi zâhid bir mübtelâ-yı 'aşkı
Gelmezse kendisinden bûy-ı visâl, yâ Rabb!

Lutf-ı 'inâyetinle kendin yetiş ve illâ
Maksûda vâsıl olmak emr-i muhâl, yâ Rabb!

Emr-i duâyı aldım tenzîl-i mahkemenden;
Lutf istedikce geldi kahr u nekâl, yâ Rabb!

Vardır yeri idersem senden sana şikâyet;
Sensiz değil mi ekvân, vehm-i hayâl, yâ Rabb!

Yok, bâ'is-i teselli bir ihtimâl, yâ Rabb!
İtse ider dumûum-ı tesrîr-i bâl, yâ Rabb!

Mahrûm-ı emn ü nurum, meslûbdur huzurum;
Geçmez bir ânım aslâ bî-infi'âl, yâ Rabb!

Bir nazra-i 'inâyet eyler bu 'abdî sâdık
Yâ Zü'l-Celâl, yâ Rabb! Yâ Zü'l-Celâl, yâ Rabb!

Tâhirü'l-Mevlevî" (*Mahfil*, S.35, 1 Nisan 1923, s.166)

1923 yılında yayımlanmış olan bu şiirde, divan şiirindeki münacatlardan farklı olan herhangi bir özellik bulunmamaktadır. Bilindiği üzere münacat türünde yazılmış metinler arasında Tenzimat Dönemi şairi Şinasi'ye ait olanlar, yeni Türk edebiyatı sahası için göstergesel nitelikler taşımaktadırlar. Bir münacatında "Vahdet-i zatına aklınca şehâdet lâzım / Can ü gönümle münâcât ü ibadet lâzım" (Aktaş, 2012: 36) dizeleriyle duyuş tarzını ifade ederek Türk şiirinde içeriğin değişmeye başladığını ve

şiiire akıl ve düşünce kavramlarının girdiğini haber veren Şinasi'nin şiirinde, eski şiire biçimsel özellikler açısından bağlanılmakta; ancak içerikte çeşitli yenilikler gözlenmekteydi. Tâhirü'l-Mevlevî'nin temsil ettiğı söylenebilecek olan *Mahfil* çevresinde yayımlanan hiçbir eski biçimli şiirin içinde böylesi bir yenilik yoktur. Daha önce de ifade edildiğı gibi, İslamî değerleri benimseyen şiirler yazan şairler ideolojik olarak da eski şiirin değerler dünyasına bağlandıkları için, gelenekle kurdukları ilişkinin mahiyeti onu olduğu gibi sürdürmek üzerinedir.

Yalnızca siyasal olarak değil aynı zamanda hayat tarzı ile de siyasî ve sosyal anlamda İslamcılık ideolojisine bağlı olan Mehmet Akif [Ersoy]'ın, dönemin dergilerinde şiirleriyle fazlaca görünen bir şair olmadığı anlaşılmıştır. Vazgeçilmiş bir ideolojiyi sürdürmüş olmasının yanı sıra Türkiye Cumhuriyeti sınırlarının dışında yaşamını sürdüren şairin aktüel olandan uzak kalması anlaşılırdır. Bununla birlikte Mehmet Akif, *Safahat* adlı eserinin bölümlerini bu yıllarda yayımlamaya devam eder. Şair, İslamî değerleri benimseyen diğer şairler göz önünde bulundurulduğunda toplumsal olaylardan en çok bahseden; kendisine ait sesi ve söyleyişle *Safahat*'i âdeta bir roman gibi özgün bir tür hâlinde bir araya getiren ve İstiklal Marşı'nın da şairi olması bağlamında ülke çapında tanınan ve kabul gören bir kişidir. Yazdığı şiirlerin esasında gündelik hayata ve içinde yaşayan insana, dinini yaşamaya çalışan Müslümanlara ve toplumdaki her türlü aksaklığa işaret eden eleştirel bir tutum olması sebebiyle, rahatlıkla dünyevi zihniyetin içinde de değerlendirilebilecek bir şair olarak öne çıkar. Mehmet Akif'in bu dönemde dergilerde yayımladığı şiir sayısının az oluşu ve benimseyip sürdürdüğü ideoloji bağlamında bu başlık altında değerlendirilmesi uygun görülmüştür; ne var ki şair özellikle *Safahat* adlı eserinin etrafında tek başına ele alınabilecek kadar derin ve sürdürülen hayatla ilişkili bir şairdir. Çalışmanın evreninde rastlanan dört şiirinden biri olan "İftar Sofrasında", *Yeni Kalem* dergisinde, 1928 yılında yayımlanmıştır. Mehmet Akif'in manzum hikâye tarzıyla belirginleşen üslup özelliklerinin sürdürüldüğü bu metinde de sosyal bir meseleye temas etme gayesi vardır:

İFTAR SOFRASINDA

-O nedir? Bom! dedi bir şey!

-Bizim oğlan düştü!

-Yaşı kaç?

-Altıda var.

-İsmi?

-Mahmud Reşadi

-Hangi mektepte?

-Bırakdeşme birâder yaramı!

Böyle mektepler için sarf edemem on paramı!

Öğretir sadece dinsizliği, ahlakı bozar,

Çocuğun bilgisi yokmuş kim eder 'atf-ı nazar?

Yok ki bir medrese gitsin okusun!

-Amca bırak!

-Niyetin?

-Oğlanı kendim gibi hâfız yapmak!
-İşte top patladı...
-Yahu bu yürek!
-Bismillâh!
Ne güzel çorba bunun misali bulunmaz billâh!
Onu kim yaptı?
-Bizim kaynana...
-Nûr olsun eli!
-Kereviz iyi olmuş, bu yürek terbiyeli...
-Beni sen patlatacaksın!
-Zarar etmez korkma!
Eritir bakladan al, üstüne birkaç lokma...
-Bu kadar zorlama yahu alayım bari nefes!
-Yüreğin sâfi halidir yağı...
Enfes, enfes!
-Helvanın hatırı hiç yok mu canım?
-Kalmadı yer!
[...]
-Çıkarız sonra... Keyiflenelim şimdi biraz...
-Gitmesek câmiye olmaz mı?
Sen olsan da imam biz de kılsak mı terâvîhi hocam?
- Olur, evlat ama pek fazla yedirdin şiştim...
Gerçi ben şalvarı gevşetmişim
ama yine bak küp gibi karnım... Şişiyor gittikçe!
-Hazm olur şimdi...
-Hayır, fazla kaçırdım bu gece!
Önce bir kahve içip kendime az çok geleyim;
Gideyim sonra da abdestimi tazeleyeyim!

Mehmet Akif (*Yeni Kalem*, S.19, 23 Şubat 1928, s.14)

Döneminde yayımlanmış İslamî değerleri benimseyen diğer şiiirlere nazaran sade bir dil ve söyleyişle, eski şiir zevkinden gelen kafiye yapısı ve aruz vezni gibi unsurları gözetmesine rağmen son derece açık, anlaşılır bir şiir dili olan Mehmet Akif [Ersoy], *Safahat*'teki üslubunu sürdüren bu metinde bir iftar vaktini tasvir etmiştir. Kısaltılarak örneklendirilen şiirde, bir ibadeti yerine getirmenin öz niteliklerinden uzaklaşmanın eleştirildiği görülmektedir. Biri hafız olan iki arkadaşın iftar vaktinden önceki konuşmaları hikâyeleştirilerek okuyucuya aktarılmaktadır. Hafız olan şahıs, oğlunun okumasını istememektedir. Buna neden olarak da kısıtlı parasını eğitim masrafları için harcamak istemeyişini gösterir. Oğlu, kendisi gibi hafız olacaktır. Görüldüğü gibi eleştirinin temeli, metne yerleştirilen bu iftar vakti öncesi sohbetiyle atılır. İftar vakti geldikten sonra yemeği fazlaca kaçırarak oruç tutmanın öz niteliklerine ters düşen bir davranış sergileyen bu insanlar, vakti gelen namazı ötelerler. Böylelikle bir ibadeti

yerine getirirken yapmış oldukları bir yanlış davranış, başka bir ibadetin de yerine getirilmesini engellemiş olur. İslamî değerlerin içinden yapılacak bir yorumla, nefislerini köreltmeleri gerekirken onun etki alanına daha çok giren bu şahıslar, ibadetlerinin kıymetini de düşürmektedirler. Metindeki eleştirinin ustalıkla kurulmuş olması, metnin kurgusundaki eğitim bahsinin önemini somutlaştırarak vurgulamasında yatar. Eğitimi gerekli görmeyip kendisini son derece yeterli gören hafızın, ibadet anlayışındaki eksiklik aynı zamanda toplum hayatına bakıştaki eksikliği de yansıtmaktadır. Metin, son derece canlı tasvirlerle ve Mehmet Akif'in kendisine has sesi ve söyleyişle kurulmuş; kullanılan tahkiye unsurları da bu şiire bir kıssadan hisse biçimi kazandırmıştır.

1930'lu yıllara gelindiğinde Türk şiirinin modernleşme bağlamında edindiği kazanımların, İslamî değerleri benimseyen şiirlere de yansıdığı söylenebilir. *Mahfil* dergisi 1926'da kapanmıştır ve *Mahfil*'den sonra bir süre eski şiire ideolojik olarak bağlanmanın bu denli ön plana çıkarıldığı bir başka dergi yayımlanmamıştır. Dolayısıyla İslamî değerlerin şiirde yansıtılması da divan şiirinin şekil ve üslup özelliklerinin doğrudan sürdürülmesi geleneğinden sıyrılarak, modern bir ses ve söyleyiş içinde dönüşmeye başlamıştır. Bu tarzda karşılaşılan ilk şiir, Hâşim Nezihi [Okay]'nin *Fikirler* dergisinde yayımladığı "Yıkılan Din" adlı metindir.

YIKILAN DİN

Çöktü bir mabet daha yıkıldı yine bir din
Meşalelerin önünde yapılırken son ayın
İsa gazaba geldi Muhammed ayaklandı

Şamdanlarda eridi kızıl bir alevle kin
Kâbelerde devleşen duvarlar düşüp yandı
Meşalelerin önünde yapılırken son ayın

Çalındı uzun uzun kâbelerdeki çanlar
Bir uğultu içinde putlar yere kapandı
Kızıl bir sütun gibi göğe fişkırdı kanlar

Söndü buhurdanlarda tüten üd ağaçları
Muhammed'in gazabı bağrında halkalandı
Yerde yatan abidenin ateş aldı saçları

Bir dağ gibi çökerken mabedin duvarları
Devrilen şamdanların alevleri uzandı
Boğuk bir sesle eller kaldırıldı yukarı

Alevlerin içinde yapıldı en son ayın.

Hâşim Nezihi (*Fikirler*, S.27, 15 Ekim 1928, s.6)

Şiirin adının okuyucunun zihninde oluşturduğu ilk izlenim, bu metnin İslamî değerleri eleştiren veya onlara karşı çıkan bir içeriğe sahip olduğu yönündedir. Oysa şiir, Kâbe'nin putlardan temizlenmesi hadisesine göndermede bulunan bir içerikle be-

lirginleşir. Yıkılan din söz grubu ile ifade edilmek istenen de Kâbe'de bulunan putların temsil ettiği pagan kültürünün yıkılmasıdır. Bu ânın bir görüntüsünü çizen şiir, alevlerden, kırılan putlardan, Hz. İsa ve Hz. Muhammed'in manevî varlık alanlarından ve bu ânı yaşayan insanlardan bahsetmektedir. Bir nevi kıyamet tablosunu andıran bu görüntü, pagan inancının ortadan kalkmasını ve hak olan dinin muktedir konuma gelmesini resmeder. Metin, İslami bir değeri anlatırken hem tarihsel olan bir olaydan hareket ederek onu yeniden kurgulaması bakımından hem de bahsedilen bu olayın atmosferinin somutlaştırılarak okuyucuya aktarılması bakımından *yenidir*.

İslami değerlerden bahseden şiirlerin modernleşen bir söyleyişe geçmesi neticesinde, dönemin farklı dergilerinde görünür hâle gelmeleri de hızlanmıştır. Yenilikçi tavrı ile bilinen İc̣tịhad mecmuasında yayımlanan "İblise Nasihatim" adlı şiir, İslami değerlere bağlanmayı ideolojik olarak benimsemiş şairlerden biri olan Tokadîzade Şekip tarafından yayımlanır:

İBLİSE NASİHATİM

Seni de atlatır şimdi insanlar,
Kendine güvenme ey koca lain!
Gafil olma; geçti eski zamanlar,
Aldanırsın bizden olursan emin.

Şeytanetle geldi halka intibah,
Doğruluk sayılır büyük bir günah,
Giydireyim derken giyersin külah,
Gözlerini dört aç, işler pek çetin.

Çocuklar da bilir: Kalmıştır ehven,
Şeytan şerri bugün insan şerrinden,
İsti'aze artık senin vazifen;
Şaşkın sandıkların hep hinoğlu hin.

Zamanın müstekreh müraileri
Melanette senden kalmazlar geri
Meserretle dersin onlara yeri
Arkadaşlar! Size yüz bin aferin.

İstemezsen eğer belânı bulmak
Hale bak da bizden uzak dur, uzak,
Her adım başında vardır bir tuzak,
Düşmezsen onların birine sevin.

Dikkat et de verme yakânı ele,
Bihude koparma sonra velvele,
Bir insan görünce çeküp besmele
Gizlenmek olmalı en mühim işin.

Müsavi addetme bugünle dünü,
Dinleyen kaldı mı bak öğüdünü,
Durma, icra ettir tekaüdünü,
Âdemoğlu şimdi hem şeytan hem cin.

Tokadizade Şekip (*İçtiḥad*, S.291, 15 Şubat 1930, s.5341)

Şair-öznenin Şeytan ile konuşması biçiminde tasarlanan metnin merkezinde, günümüz dünyasında insanların şerrinin Şeytan'ın şerrini aştığı düşüncesi vardır. İslamî bir değer gösterge olarak kullanılmasıyla işaret edilen durum, toplumsal bozulmadır. Şiirin dörtlükler hâlinde ve hece vezniyle söylenmiş olması, İslamî değerleri ifade etmede eski şiirin biçimsel unsurlarının da terk edilmeye başladığının bir göstergesi olarak okunabilir. Özne, Şeytan'a insanlara güvenirse onlar tarafından kolaylıkla kandırılabilceğini, Tanrı'ya sığınması gerekenin artık kendisi olduğunu, insanlardan uzak durmak suretiyle onların kurduğu tuzaklardan sakınması gerektiğini söyler. Böylelikle dinî değer ve kabuller üzerinden sosyal eleştiriye gidilmiş olur. Şair-özneye göre artık Âdemoğlu şimdi hem şeytan hem cindir.

Türkçe tercümesi ilk defa 22 Ocak 1932 tarihinde İstanbul Yerebatan Camii'nde Hafız Yaşar [Okur] tarafından okunan Kur'an-ı Kerim'in ve 30 Ocak 1932 tarihinde Fatih Camii'nde Hafız Rıfat Bey tarafından okunan ilk Türkçe ezanın (Başgöz, 1998) meydana getirdiği, dinî değerleri Türkçe ile ifade etme gayretinin somut gelişmeleri neticesinde kaleme aldındığı sezilen "Fatîha'nın Gönölümce Tercümesi" adlı şiir, Fuat Hulûsi [Demirelli] tarafından, dinî değerleri Türkçe ifade etmek konusunu yenilikçi kimliği sayesinde kolayca benimseyebilecek olan İçtiḥad mecmuasında yayımlanmıştır:

FATİHA'NIN GÖNLÜMCE TERCÜMESİ

Rahmani Rahim Tanrımızın yüksek adıyla

Allah'adır Allah'a bütün hamdi cihanın.
Birdir o güzel Rabbi bu kevnin, bu mekânın.

Âlemler onun, yeryüzü, insanlar onundur,
Yıldızlar onun, gökler onun, canlar onundur.

Her zerreyi besler, gözetir, öyle kerimdir,
Sonsuzdur onun rahmeti, Rahmani Rahimdir.

Ey din gününün maliki! Karşında çöküp diz,
Yalnız sana, yalnız sana, hayran, taparız biz.

Senden dileriz yardımı, sen ruha mu'in ol,
İlham ederek doğruyu göster bize sen yol.

Sevdiklerinin gittiği yoldur bize matlup,
Hışmın eder elbette dalâletleri mağlup.

Biz lütfuna her gün sığınıp yalvarırız ki
Âvarelerin olmayalım biz de şeriki.

Fuat Hulûsi (*İçtiḥad*, S.339, 15 Şubat 1932, s.5662)

Yedi beyit hâlinde düzenlenmiş olan metin, yedi ayetten oluşan “Fatiha Suresi”nin içerik ve biçim ilişkisine sadık kalınarak çevrildiğini göstermektedir. Her ayetin bir beyti oluşturduğu metinde şiirsel söyleyişi sağlamak için kafiye ve rediflerden yararlanıldığı görülmektedir. Sade ve anlaşılır bir dilin kullanılmış olması, dinî metinlerin Türkçeleştirilmesindeki amaca uygun hareket edildiğinin bir göstergesi olmakla beraber, samimi bir söyleyiş biçiminin ortaya çıkmasına da imkân vermiştir. Şair, şiirin adında “Fatiha Suresi”nin kendi gönlünce çevrildiğini ifade ederek insanların manevî dünyası için hassas olan bir konu üzerinde temkinli davranmaktan da kaçınmamıştır.

İçtiḥad mecmuasında karşılaşılan ve adıyla okuru şaşırtan bir başka metin, 1932 yılında yayımlanmış olan “1931” adlı, Mazhar Sait tarafından yazılmış bir şiirdir:

1931

Üstad Tokadizâde Şekip B. E.ye

Künhüne varılmıyan güç bir muamma gibi
Akıl erdiremeden geçirdik bir yıl daha
Ümid ile yaklaştık biraz daha Allah’a.
Bu varlıkta hepimiz zümrüdi anka gibi...

Bir yıl daha ulaştık böylece yokluğa biz,
Bir yıl daha ilettili bizi mezara ecel.
Çekiyor karanlığa gitgide bizi bir el
Bu yıl da bırakacak kalbimizde birçok iz.

Künhüne varılmıyan güç bir muamma gibi
Akıl erdiremeden geçirdik bir yıl daha
Ümid ile yaklaştık biraz daha Allah’a.
Bu varlıkta hepimiz zümrüdi anka gibi...

Mazhar Sait (*İçtiḥad*, S.350, 1 Ağustos 1932, s.5773)

Şiir, öncelikli olarak 1931 yılında yaşanmış herhangi bir olayın anlatılacağı ya da sözü edilen yılın toplum hayatı açısından bir değerlendirmesinin yapılacağı yönünde bir içeriğe sahip olduğunu sezdirse de metinde sözü edilenlerin, 1931 yılı ile herhangi somut bir ilişkisinin olmadığı anlaşılır. Belirlenmiş bir tarihin şiirde kullanılmasının amacı, insan ömrünün geçmekte olduğunun gösterilmesidir. İslamî değerlere ideolojik yönden de bağlı olduğu ifade edilen Tokadizâde Şekip’e ithaf edilen şiirde “Akıl erdiremeden geçirdik bir yıl daha / Ümid ile yaklaştık biraz daha Allah’a” dizeleriyle belirginleştirilen duygu hâli zamanın hızla akıp gitmesidir. İnsanoğlunun ölümlü olduğunun bilincinde olan bir özne tarafından dile getirilen metin, İslamî değerleri benimseyen şiirlerin 1930’larda kazandığı modern söyleyiş özelliklerine bir örnektir.

Örnekleme karşılaşılan ve İslamî değerleri benimseyen diğer şiirler aşağıdaki gibidir:

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Münacat	Suûdü'l - Mevlevî [Mehmet Suut Yavısı]	<i>Ey himmeti rayegân olan Allah'ım Ey rif'atı bi'gerân olan Allah'ım Bari bizi sen kahr yüzünden güldür Kahrında kerem nihân olan Allah'ım</i>	Mah- fil	12	01.06. 1921	220
Kıta	Suûdü'l - Mevlevî [Mehmet Suut Yavısı]	<i>Gelen ağlar cihana kaidedir Gidene ağlanır bu da mutad Hâsılı ömr-i fani-yi beşerin İptidâsı nihayeti feryâd!</i>	Mah- fil	14	01.08. 1921	27
Rubai	Suûdü'l - Mevlevî [Mehmet Suut Yavısı]	<i>Efsane-i dehre sakın aldanma Suud Zinhar heyûlâya er ol virme vücud Dünya evine yalan denilmiş, doğru Etrafına bak hep bu hakikat meşhud.</i>	Mah- fil	14	01.08. 1921	27
Düşündüm	Abdülaziz Medci [Tolun]	<i>Ya Rabb ne mu'azzam görünüp kudret-i tezyin Esrârâ nûfuz eyleyemez çeşm-i hafâ-bîn 'Ummân-ı ebed, mevce-zen sâhil-i tekvin Bî-sâhil olan vüsât-i deryâ-yı düşündüm</i>	Mah- fil	21	01.02. 1922	159 - 161
Bir Kit'a	Ferit [Kam]	<i>Zehî şeydâ-yı 'aşkı, sözlerimden bellidir hâlim Dilber isbât-ı İslâm et, diler nefy eyle imânı Ne gördüm Rûh-ı Kutsiyyede, ne buldum 'Arş-ı Kürsîde Muhammed sûreti'nde gördüğüm ma'nâ-yı Rahmânî</i>	Mah- fil	37	01.06. 1923	12
Na't-ı Şerif	Ferit [Kam]	<i>Kemâl-i sırr-ı vahdet münceliken zât-ı pâkinde Bilinmez hikmet-i esrâr-ı Esrâ yâ Resûlallâh</i>	Mah- fil	39	01.08. 1923	37
Na't-ı Hazret-i Mevlânâ	M. Muammer [Ödemişli Hocazade]	<i>Fikr-i mestim düşünürken seni ey Hazret-i Pîr Okuyor vecde gelüp şevk ile eşâr-ı hazin Dâg-ı aşkınla ider kalb-i ceriham feryâd</i>	Mah- fil	41	01.10. 1923	85 - 86
Hayyalelfeleh	Çubukçuzade Mehmet Sıtkı [Akozan]	<i>Buhranlı bir uzun gece pür-ızdırıp idim Kâbuslar içinde boğulmuş harap idim Yağdırdı hasta ruhuma rüyalarım elem Gönlümde dalgalandı cehennemli bin sitem</i>	Millî Mec- mua	14	15.05. 1924	223
Aras Vadisinde Bir Nidâ	Muhittin Mekki [Çağpar]	<i>Nasıl bir sestî ya Rab? Titledim durdum celâllinden; Kimin bilmem o ses? Güya sesindir, dost aradın sen</i>	Mah- fil	54	01.11. 1924	109
Rücu	Muhittin Mekki [Çağpar]	<i>Niçin bilmem bugün âlemde var bir neşe, bir şâdi Semâ parlak; zemin mesrur, ufuk yaldızlı, şen vâdi?</i>	Mah- fil	54	01.11. 1924	110
Meded Yâ Resûlullâh	Muhittin Mekki [Çağpar]	<i>Eyvâh! Bak eğildi nasıl dik duran ru'ûs, İmânlı tenler üstüne basmakdadır mecûs! Şevketle âsmânda ziyâ neşr iden hilâl Düşmüş türâbe, nûrını silmekdedir zılâl</i>	Mah- fil	56	01.01. 1925	145 - 146
Allah'ıma Hitabım	Tokadızade Şekip	<i>Her şeyde gördüm de sun'unu ayân İnkâr edemedim Allah'ım seni, Tekvine bakarken kavi bir iman Secdeye sevk eder mutlaka beni, Fakat hadisâta ederken nigâh Karşımda küçülür en büyük günâh</i>	Irmak	1	15.02. 1928	2

Öncelikli olarak İslamî değerleri benimseyen şiirler yayımlamak konusunda öne çıkan iki derginin varlığından bahsetmek gereklidir. Bunlardan ilki, 1921-22 yılları arasında yayımlanmış olan *Yarın* dergisi, ikincisi ise 1920-1926 yılları arasında faaliyetini sürdüren *Mahfil* dergisidir. Özellikle *Mahfil* dergisinin, Cumhuriyet'in ilanından sonra da ideolojik olarak İslamcılık'la ilişkisini sürdürmesi ve eski şiir geleneği-

le, onu olduğu gibi sürdürmek yönünde bir ilişki kurması, bu dergiyi muhafazakâr zihniyetin en öndeki yayın organı hâline getirmiştir. Öyle ki bu dergide faaliyetlerini sürdüren Suûdü'l-Mevlevî [Mehmet Suut Yavısı], Muhittin Mekki [Çağpar], Abdülâziz Mecdi [Tolun] gibi şairlerin, aynı ideolojinin farklı dergilerde de görünen öncü isimleri Tokadîzade Şekip ve Tâhirü'l-Mevlevî [Tahir Olgun]'yi biçim, içerik ve anlayış yönünden takip ettikleri de anlaşılmaktadır. Daha önce verilen örnekler üzerinden de izlenebileceği gibi 1930'lara yaklaşıldığında İslâmî değerleri benimseyen şairlerin söyleminde sade dile ve heceye yönelme doğrultusunda bazı değişimlerin yaşandığı ve *Mahfil* dergisinin kapanmasıyla birlikte, bahsedilen isimlerden çoğunun edebiyat dergilerinde metinleriyle görülmediği söylenebilir.

Cumhuriyetçi Zihniyet

Divan şiirinin sarayla olan ilişkisi, Türk şiirinin klasik dönemi sayılabilecek bir devrede, edebî metinle iktidar arasındaki ilişkinin belirginleştiği göstergelerdendir. Osmanlı İmparatorluğu'ndan önce, en eski Türk şiirinden bu yana edebî metinde *miras alınan* (patrimonyal) devlet düzeninin etkisini hissettirdiği örnekler de bulunabilir. Devlet büyükleri için söylenen destan niteliğindeki metinler, mersiyeler, kahramanlık hikâyeleri pederşahî düzenin halk şiiri ve zihni içindeki yerini işaret ederken; divan şiirinin *belirlenmiş* sanat zevki de saray ve çevresinin, başka bir deyişle entelektüel birikime sahip olan kültür çevresinin zihnini yansıtır.

Bir kelime ile belli bir sanat zevki ve anlayışına sahip patronun himâyesi altında sanatkâr, ona göre eser vermeye özenirdi. Muhteşem Süleyman döneminde Osmanlı klasik kültürü yüksek sanat eserleri vermişse, bunda bu padişahın yüksek sanat anlayışının önemli bir payı vardır. Hattâ diyebiliriz ki, sanat ve bilim eserinin kalitesini ve sanatkârın şöhretini, çok kez hükümdar belirlerdi (İnalçık, 2011: 13).

Bu bağlamda ifade edilmek istenen, Türk şiir geleneğinin *iktidardan söz etmek ve iktidarın himayesinde olmak* gibi iki yönlü bir zihinsel düzleme yabancı olmadığıdır. Yeni olan, Cumhuriyet'in ilanının saltanatla yönetilen devlet düzenini ortadan kaldırmasıdır.

Millî Edebiyat Hareketi'nin sonuçlarından biri, yıkılmakta olan Osmanlı İmparatorluğu'nu meydana getiren toplumun izleyeceği yolu Türkçülük ideolojisi etrafında şekillendirmiş olmasıdır. Yaşanan toplumsal olayların doğal bir neticesi olarak terk edilen Osmanlıcılık ve İslamcılık ideolojileri, Türkçülüğün takip edilecek yegâne hareket olarak belirmesini sağlamakla kalmaz; toplumun bütün alanlarında benimsenmesini de hızlandırır. İstiklal Mücadelesi'nden sonra milletin iradesine dayalı yeni bir devlet düzeni kurarak Cumhuriyeti ilan eden toplumun, üzerine bina edildiği temel unsur bütün kültürel varlığıyla birlikte Türk milletidir. Dolayısıyla Cumhuriyet'in ilanını takip eden yıllarda sürdürülen memleketçi sanat anlayışı, Millî Edebi-

yat Hareketi'nin geçirdiği kültürel evrimi esas alır ve kendisini onun bir devamı olarak konumlandırır. İdeolojik olan bu tavrın sanattaki yansıması güçlüdür; bu gücün hissedildiği nokta, söz konusu ideolojinin örneğini teşkil edecek metinlerden önce dilde ve yapıdadır. Bu çalışmayı oluşturan başlıklar altındaki farklı şiir görüşlerinde ve paradigmalarda dilde sadeliğin, Nâzım Hikmet'in serbest nazım anlayışı ve bir önceki başlıkta incelenen muhafazakâr zihniyetin bazı örnekleri hariç olmak üzere, yapıda da dörtlüğün ve hece ölçüsünün benimsendiği açıktır. Dolayısıyla denilebilir ki Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte Türkçülük ideolojisinin de kesin zaferinden söz etmek mümkündür. Bununla birlikte saltanat düzeninin ortadan kalkmasına rağmen, gelenekteki anlayışın; yani bir *kahraman figür* etrafında his ve hareket noktasında bir araya gelme alışkanlığının değişmediği de söylenmelidir.

Cumhuriyet dönemindeki yeniliklerin harekete geçirici bir niteliği vardır. Bu harekete geçirici nitelik edebiyat kanonu tarafından da izlenmiştir. Çünkü siyasi iktidar ile doğrudan ilişkilidir.

Bu değişimlere devrimsel nitelik vermede rolü olan bir başka etken daha bu noktada kendini gösterir. Bu, Atatürk'ün oynadığı önderlik rolüdür. Bu önderliğin baş özelliği, tarihsel olayların zorladığı sonuçların hangilerinin daha ötelere götürülebilecek yol olduğunu seçebilmesi ve toplumu o yol yönünde arkasından sürükleyebilecek büyüleyici gücü, başarıları görülen eylemleriyle kazanabilmiş olmasıdır (Berkas, 2014: 523).

Değişikliklerin devrimsel nitelik kazanması sanatta ve edebiyat özelinde bu devrimsel niteliklere ve devrimin en öndeki figürüne özel bir yer açılmasını sağlamıştır. Diğer bir deyişle Türk şiirinin geleneğinde var olan iktidar ile temas etme eğilimi, yeni Türk devletinin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk üzerinde yoğunlaşmıştır.

Yeni kurulan Türk devletinin kültürel kurumlarını yaslayacağı birikimler doğal olarak Osmanlı bakiyesinin dışında kalanlardır. Ölçüt, muasır olan medenî Batı'dır; ama esas kaynağı teşkil eden eski Türk devletlerinin kültürel birikimleri, saf ve sade bir Türkçe, halkın kendisine ait değerleri hemen her inkılâpta varlığını hissettirmektedir. Edebiyatta ve özel olarak şiirde de Osmanlı'dan kalan herhangi bir değer öteleniyor olması, dönem şartları içinde normal değerlendirilebilir. Şiirde millî vezin sayılan heceye dönüş hareketi bu yüzden kaçınılmazdır. Bununla birlikte tüm bu hareketin bir nevi kaynak arayışını da işaret etmesi gözden uzak tutulmamalıdır.

Cumhuriyet'in ilanından önce yaşanan sistemli ve belirgin kaynaklanma problemlerinden biri Nev-Yunanilik'tir. Özellikle Yahya Kemal ve Yakup Kadri'nin bir dönemler iltifat ettiği bilinen ve "Türk edebiyatı için şark felsefesini bırakıp eski Yunan ve Latin kaynaklarını temel almayı öngören Nev-Yunanilik'in ömrü çok kısa olmuştur" (Çıkla 2010: 537-538). Bu yönelişin farklı cephelerden eleştirildiği bilinmektedir. Ancak, çabuk vazgeçilen bu yöneliş, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde bile şiirde bir kaynak arayışının varlığını göstermesi bakımından önemlidir. Bu kaynak arayışının kısa sürmesinin nedeni, dönemdeki siyasal ve edebî gelişmelerle birlikte Türk halkı ve değerlerine yönelmenin tek istikamet olarak belirlenmiş olmasıdır. İfade edilmek istenen, Cumhuriyet ilan edildiğinde, zaten *Millî Edebiyat Hareketi* ve tarihin doğal seyrinin, kaynaklanmanın nereden yapılacağını çoktan belirlemiş olu-

şudur. Dolayısıyla *kaynaklanmanın* ortak bir yöneliş hâlinde inkılâpçı şiir ve memleketçi şiir olarak sınıflandırılabilir. Bu iki anlayışla hem çokça şiir yazılmış hem de Türk şiirinin nasıl olması ve nelerden bahsetmesi gerektiğine dair poetik açıklamalar önerilmiştir. Kimi çalışmalarda da (Apaydın, 1998) inkılâp edebiyatı ve şiirinin *memleket adına yapılan edebiyatı* ve *Milli Edebiyat Hareketinden* dönüşen memleketçi şiiri de kapsayarak bir arada düşünülmesi, bu iki şiir tarzını bir arada değerlendirmek üzere anlamlıdır. Dolayısıyla bu çalışmada da hem inkılâpları takip eden ve yaygınlaştırmaya çalışan şiir tarzı hem de millî duyarlılıkla Anadolu coğrafyasını yeniden tanımaya ve tanımlamaya yönelen memleketçi hamle, çıkış noktalarını belirleyen ortak zihniyet, yani Cumhuriyetçi zihniyet altında değerlendirilmiştir.

Dönemin içinden aktüel bir değerlendirme yapan İlhami Bekir [Tez], Cumhuriyetçi zihniyetin şiirdeki kaynak arayışını ve dildeki hâkimiyetini, *Yeni Türk Mecmuası*'nda kaleme aldığı genel değerlendirme yazısı "On Yıllık Edebiyat"ta şöyle ifade eder: "Kabul etmelidir ki, eskileri değışerek, yenileri kendini yaratarak ve her ikisi birden el ele vererek çalışan mühimce bir sanatkâr zümresi, yıllardır, yeni rejimin sesini, rengini, kokusunu vermeğe çalışıyor" (Tez 1933: 1129). Bu satırların işaret ettiği önemli bir değer vardır. Şiirde Cumhuriyet'in kazanımlarını benimseyen şairlerin iktidarla ilişkileri, yalnızca patronaj seviyesinde değerlendirilebilecek bir ilişki biçimi değildir. Yeni Türk devletinin bütün kazanımları, entelektüel bir zümre tarafından kabul de görmüştür. Yalnızca iktidarın sözcüsü olmak, iktidardan beklenti içine girmek amaçlanmamış; inanılan değerler doğrultusunda gayret göstermek ve yeni Türk devletinin mimarı Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü her alanda bir önder olarak konumlandırmak da sanatçıya kendiliğinden yüklenmiş ve kabul edilmiş bir görev olarak işlev kazanmıştır.

Örneklemin içinde rastlanan ve Cumhuriyetçi zihniyetin söylem özelliklerini taşıyan metinler *Cumhuriyetçi Zihniyet* başlığı altında açılan beş ayrı başlıkta incelenmiştir. Memleketçiliğin ideolojik tarafını doğrudan şiire taşıyan ve bir nevi propaganda malzemesi hâlinde kullanan şiirler bir başlık altında, dikkatin yeniden üzerine çevrildiği Anadolu'nun coğrafyası, halkı ve özellikleriyle edebî metne taşındığı örnekler başka bir başlık altında; tarihe not düşen ve Cumhuriyet'in kazanımlarının belirli bedeller sayesinde gerçekleştiğini hatırlatan savaş, zafer ve kahramanlık şiirleri bir başlık altında, Türklük bilincini ve inkılâpların toplum hayatındaki yerini pekiştirmeyi amaçlayan şiirler başka bir başlık altında ve Cumhuriyet döneminin kahramanı Gazi Mustafa Kemal Atatürk'e yazılan şiirler de son bir başlık altında değerlendirilmiştir.

Memleketçilik İdeolojisini Yansıtan Şiirler

Cumhuriyet'in ilanından sonra Millî Edebiyat Hareketi'nden evrimleşerek dikkatini Anadolu coğrafyasına yönelten ve bu anlamda Anadolu'yu tanımaya, tanıtmaya ve yeni kurulan Türk devletinin gelecekteki topraklarını yüceltmeye gayret eden anlayış, her zaman sanatsal kaygılarla ele alınıp işlenmemiştir. Cumhuriyetçi zihniyetin

memleketçilik eğilimini, millî edebiyat zevkinden aldıkları birikim ve anlayışla işleyen şairlerin kimi metinlerinde ideolojiye temas ettikleri de görülmektedir. Burada sözü edilen ideoloji, *Dünyevî Zihniyet* başlığı altında işlenen toplumcu-gerçekçi şairlerin ideolojik söylemleri kadar belirgin olmamakla birlikte, sürdürülen hayatı karşılama bakımından *belirleyicidir*. Diğer bir deyişle yalnızca sanat eseri meydana getirme duyarlılığıyla söylenmemiş, okuru düşünmeye, yönlendirmeye ve harekete geçirmeye sevk eden mahiyette yazılmış metinlerin varlığı dikkat çekicidir.

Bu bağlamda örneklemde karşılaşılan ilk metin, Ziya Gökalp'in Diyarbakır'da çıkardığı *Küçük Mecmua* adlı dergide "İşçi Kızı" mahlasıyla yayımladığı "İktisadî Vatanperverlik" adlı şiirdir:

İKTİSADÎ VATANPERVERLİK
Çok güzeldir yurdumuzun ipeği
Biliyoruz dokumayı, örmeyi
Yaptığımız kumaşlarda görünür
Bu vatanın bin bir çeşit çiçeği
Ecnebiden almayalım çürük malı
Giymeyelim ne kireb ne jarseyi
Yaptıralım bütün yerli mantinden
Çarşaf, bluz, etekliği, gömleği
Bu toprakta kalsın helal paramız
Kıymet bulsun elimizin emeği

İşçi Kızı (*Küçük Mecmua*, S.1, 5 Haziran 1922, s.23-24)

Ziya Gökalp'in Millî Edebiyat Dönemi'nden itibaren sade dille ve hece vezniyle şiir yazmayı benimsediği, düşünce yazıları ve fikirleriyle de etrafındaki edebiyatçıları bu yönde teşvik ettiği bilinmektedir. Yalnızca sade dil ve hece vezniyle yetinmeyip şiir vasıtasıyla doğrudan bir mesaj iletme gayesine dayanan bu tutumun, yazılan metnin şiirselliğini olumsuz yönde etkilediği açıktır. Gökalp'in metinlerinde bilinçli olarak uygulandığı sezilen bu durum, onun metinlerinin doğrudan ideolojik nitelik taşımaya da zemin hazırlamaktadır. Örneklenen şiirde de aynı niteliklerin bulunduğu göze çarpar. Özne, âdeta bir tekerleme söyleyişiyle kurduğu metinde, okura iktisadî alanda vatansever olmanın yöntemlerini iletmektedir. Giyim malzemeleri üzerinden tasarlanan bu ileti, yabancıların kireb, jarse gibi kıyafetlerini kullanmayı reddederken bunun yerine yerli mantinden çarşaf, bluz, etek ve gömlek yaptırmayı önermektedir. Bu önerinin ardında şiirin söyleyişine kendiliğinden gizlenen bir başka mesaj da göze çarpar. Reddedilen yabancı kıyafet unsurları dil bağlamında da reddedilmektedir. Çarşaf, etek, gömlek, diğerlerinden daha Türkçedir. Öznenin şiirin son dizelerinde emek ile kurduğu ilişki, 1920'lerin başında emek ile kurduğu ilişkiyi sermaye ve emek karşıtlığı üzerinden yürüten *Aydınlık* dergisi ve edebî çevresinden farklıdır. Kazancın niteliğinin İslamî bir değerle ifade edilmesi de ayrıca göstergeseldir. Denilebilir ki Ziya Gökalp'in hemen hemen bütün şiirlerinde izlenebilecek olan tutum, bu şiirde

de açıkça görülmekte ve memleketçi olmanın hem bir koşulu hem de bir önerisi şiirle birlikte verilmektedir.

Bir önceki metinde *Aydınlık* dergisi ve edebî çevresinden farklı okunan emek ilişkisi, başka bir ilginç duruma da işaret etmektedir. Öyle anlaşılmaktadır ki 1920'lerin başlarında, Cumhuriyet'in ilanından hemen önce ve sonrasında beliren ideolojik değişimler, istikametlerine kesin sınırlarla yerleşmeden önce birbirleriyle iç içe geçebilen niteliklere sahip olmuştur. Şairler Derneği'nden itibaren millî duyarlılığa yakınlığı bilinen Faruk Nafiz [Çamlıbel], *Aydınlık* dergisinde "Anadolu"ya adlı bir şiir yayımlar:

ANADOLU'YA

Ufkun güneş edalı serserisi
-Gördüm seni- söndü gözlerimde,
Yârim gibi şiirimin perisi
Bir kaltağa döndü gözlerimde.

Sardıkça saran hakikatinden
İçtim, susadım. Yedim, acıktım.
Zulmet gibi girdiğim çatımdan
Kıpkırmızı bir yürekle çıktım!

Faruk Nafiz (*Aydınlık*, S.26, 1 Ekim 1924, s.671)

Metnin *Aydınlık*'ta yayımlanmış olması onun toplumcu bir hassasiyet taşıdığını da dair bir izlenim oluşturur. Ancak şiirin temelinde, memleketçi ideolojinin izleri vardır. Şair-özne, *ufkun güneş edalı serserisi* olarak tanımladığı Anadolu'yu gördüğü andan itibaren, sanat için sanat anlayışını temsil eden şiir perisi imajının, kendi zihninde bir *kaltağa* dönüştüğünü ifade etmektedir. Bu sert söylem, dergideki toplumcu-gerçekçi havadan nasibini almış görünmektedir. Şiirdeki duygu hâlini kuran dize ikinci dörtlüğün başındaki "Sardıkça saran hakikatinden" ifadesidir. Bu ifadeyle, gerçekçi bir edebiyat vücuda getirmenin bir tercih olmaktan ziyade yemek yemek ya da su içmek gibi bir ihtiyaç olduğunu işaret eden özne, Anadolu'nun çatısından kıpkırmızı bir yürekle çıktığını ifade etmektedir. Kırmızı renk ve onunla göstergeselleşen çeşitli nesneler, 1920'lerin başında Toplumcu-Gerçekçi şiirin kullandığı argümanın içinde sıklıkla rastlanan unsurlardır. Bu bağlamda, Faruk Nafiz'in de *Aydınlık* dergisi ve edebî çevresinden en azından kelime kadrosu ve söyleyiş özellikleri açısından etkilenebileceği düşünülebilir. Metnin ideolojik yanı memleketçidir; ancak Anadolu'da yaşayan insanı esas alması bakımından Toplumcu-Gerçekçilik ile ortak bir hisse kapıldığı da söylenebilir. Bu durum, Faruk Nafiz'in memleketçi söylemini olgunlaştırmaya çalışırken toplumcu-gerçekçi duyuş tarzından da etkilendiğini göstermektedir.

Nitekim *Aydınlık* dergisinde rastlanan "Anadolu"ya adlı metnin hem ses ve söyleyiş hem de ideoloji bakımından olgunlaşmış olan hâli iki yıl sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin temel değerlerini, Türkiye Cumhuriyeti'nin başkentinden edebiyata aktarmakta öne çıkan *Hayat* dergisinde yayımlar. Memleketçi şiirin adeta poetikası sayılabilecek "Sanat" adlı şiir, sanat gayesiyle hareket eden şiir anlayışı başta olmak üzere diğer şiir anlayışlarından da yolunu kesin çizgilerle ayırır:

SANAT

Yalnız senin gezdiğin bahçede açmaz çiçek,
Bizim diyarımızda bin bir baharı saklar!
Kolumuzdan tutarak sen istersen bizi çek
İncinir düz caddede dağda gezen ayaklar

Sen kubbesinde ince bir mozaik arar da
Gezersin kırk asırlık mabedin içini -
Bizi sarsar bir sülüs yazı görsek duvarda,
Bize heyecan verir bir parça yeşil çini

Sen raksına dalarken için titrer derinden
Çiçekli bir sahnede bir beyaz kelebeğin
Bizimde kalbimizi kımıldatır derinden
Toprağa diz vuruşu dağ gibi bir zeybeğin

Fırtınayı andıran orkestra sesleri
Bir ürperiş getirir senin sinirlerine,
İstirap çekenlerin acıklı nefesleri
Bizde geçer en yanık bir musiki yerine

Sen anlayan bir gözle süzersin uzun uzun
Yabancı bir şehirde bir kadın heykelini,
Biz duyarız en büyük zevkini ruhumuzun
Görünce bir köylünün kıvrılmayan belini...

Başka sanat bilmeyiz karşımızda dururken
Yazılmamış bir destan gibi Anadolu'muz
Arkadaş, biz bu yolda türküler tuttururken
Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz.

Faruk Nafiz (*Hayat*, S.5, 30 Aralık 1926, s.8)

Şiirin söyleyişinde, karşıya alınan bir kitle veya anlayışın varlığı henüz ilk dörtlükten sezilmektedir. Bundan sonraki dörtlükler ise bu anlayışla şiirdeki söylemin içinden geldiği anlayışın karşılaştırmasını yapmaktadır. Eleştirinin temel dayanağı, sanat için sanat gayesi taşıyan anlayışın Anadolu coğrafyasındaki temel kaynaklara duyduğu ilgisizliktir. Divan şiiri geleneğinden başlayıp, sade dille saf şiiri sürdüren şairlere kadar genişletilebilecek bu yelpaze, toplumdan kopuk olan sanatın ve sanatçının işlevsizliğini, işlevi olmayan sanatın da değersizleşeceğini vurgulamaktadır. Görüldüğü gibi, toplumcu-gerçekçi şiire karşı herhangi bir doğrudan eleştiri içermeyen metinde, yolların ayrıldığı tavır sanat gayesinin öncelenişidir. Faruk Nafiz'in örneklenen bir önceki şiirinde şiir perisi üzerinden işaret ettiği aynı düşünce, bu metinde daha olgunlaştırılmış bir şekilde okuyucu karşısına çıkar. Faruk Nafiz'in bu olgunlaşma esnasında toplumcu-gerçekçi şiire ait bir çevreden ve söylem özelliklerinden de uzak-

laşmış olduğu anlaşılır. Şiirde dikkati çeken bir başka unsur daha vardır. Esasında, sanata kaynak olarak gösterilen Anadolu'yu şair-öznenin de bütün nitelikleri ile tanıdığı söylenemez. Anadolu dışarıdan, bir problem olarak kuşatılan bir obje olacaktır. Şiirde bu durum Anadolu'nun destanının henüz yazılmadığını bildiren dizelerle belirginleştirilir. Böylelikle memleketçi şiirin takip edeceği yol, daha somut biçimde ifade edilmiş olur.

Doğum tarihi itibarıyla eski şiir zevki ile beslenmiş olmasına rağmen Türkçülük ideolojisini benimsemesi ve sahiplenmesi neticesinde millî edebiyat zevk ve anlayışının sürdürücülerinden olan Samih Rıfat, memleketçi şiir ideolojisinin en belirgin şekilde izlenebileceği *Türk Yurdu* dergisinde, milliyetçi düşüncüyü savunan bir kültür derneği olan Türk Ocağı adlı bu kurumun takipçi gençlerine hitaben yazdığı bir şiirle görünür:

TÜRK OCAĞI GENÇLERİNE

Ellerinde yayla kalkan
İndik altın dağlarından
Dedi sana Oğuz atan
Kahramanlık en büyük şan
Yürü, uğraş, muzaffer ol
Bozkurt sana göstereyim yol

Göğsünde bir derin yara
Bir gün düştün bozkırlara
Dağ, taş, orman, deniz, kara
Dedi sana durma ara
Yetiştin en dar gününde
Baktık bozkurt var önünde

Ne resuldü, ne kağandı
Bozkurt genç bir kumandandı
Haykırdı, yer gök uyandı
Durgun sular dalgalandı
Bozkurt indi kayalardan
Kucakladı onu vatan

Ellerinde taşla demir
Dedi sana al, vur, devir
Kaygılanma hak senindir
Sen yürü, dağ, taş eğilidir
Sensin kuran ilk vatani
İlk kılıcın yaratani

Kar, kış, dere, bayır, ırmak
Durma atıl, koşmaya bak
Yerler kirli, gökler ırak

Ya yükselmek ya yok olmak
Yürü, uğraş, muzaffer ol
Azmin sana göstereyim yol.

Samih Rifat (*Türk Yurdu*, S.188-27, 1 Mart 1927, s.99-100)

Türk milletinin Orta Asya'daki kültürel varlığından gelen göstergeler üzerine kurulan metinde, yeniden vatan kurma bilincinin işlendiği görülmektedir. Bozkurt'un tarifinde kullanılan "Ne resuldü ne kağandı / Bozkurt genç bir kumandandı" dizeleri, yeni kurulan bu vatanın temel değerlerinden olan Mustafa Kemal'i hatırlatmaktadır. Savaş motifinin metindeki işleniş, kahramanlığın en büyük şan olduğu düşüncesine dayandırılmıştır. Şiirin son birimindeki dizeler, metnin iddia ettiği işlevi yerine getiren dizelerdir. Türk Ocağı gençleri, yükselmelidir. Yükselmek için çabalamayanlara yok olmaktan başka seçenek yoktur. Yürümek, uğraşmak ve muzaffer olmak eylemleriyle verilmek istenen düşünce, şiirin bütününde çizilen tabloyla birlikte okunduğunda, geçmişin bilincinde olarak geleceğe çalışkanlıkla yürümektir. Şiirde, Türk Ocağı özelinde işaret edilen Türk gençliğine, verilen bir ödev söz konusudur. Memleketin bekasını ve kalkınmasını öngören bu yönüyle memleketçilik ideolojisine bağlanan metin, Türkçülük'ün temel değerleriyle memlekete bakmaktadır.

Memleketçi ideolojinin ve millî edebiyat zevkinin hâkim olduğu şiirlere yer veren dergilerden *Hayat* dergisinde Necmettin Halil [Onan]'ın meşhur şiiri "Bir Yolcu-ya", 1927 yılında yayımlanır. Zaman içinde, Birinci Dünya Savaşı'nın en çetin cephe-lerinden biri olan Çanakkale ile olan ilişkisi pekişen metindeki vurgu, vatan kavramı üzerindedir:

BİR YOLCUYA

DUR yolcu! Bilmeden gelip bastığın
Bu toprak bir devrin battığı yerdir.
Eğil de kulak ver, bu sessiz yığın
Bir vatan kalbinin attığı yerdir.

Bu ıssız, gölgesiz yolun solunda
Gördüğün bu tümsek, Anadolu'nda
İstiklâl uğrunda, namus yolunda
Can veren Mehmed'in yattığı yerdir.

Bu tümsek, koparken büyük zelzele,
Son vatan parçası geçerken ele
Mehmed'in düşmanı boğduğu sele
Mubarek kanını kattığı yerdir.

Düşün ki, haşrolan kan, kemik, etin
Yaptığı bu tümsek, amansız çetin
Bu harbin sonunda bütün milletin
Hürriyet zevkini tattığı yerdir.

Necmettin Halil (*Hayat*, S.21, 23 Nisan 1927, s.16)

Aslında bir kahramanlık şiiri olan ve Çanakkale cephesinin anıldığı bu metinde, şair-öznenin seslendiği bir *yolcu* vardır. Metinde işaret edilen yolcunun kimliği üzerinde durulmamıştır; ancak söylemden anlaşılacağı üzere bu yolcunun bir yabancı olmaktan ziyade; yerli, genç ve henüz tarih bilincini kavramamış bir kimse olduğu düşünülebilir. Bunun nedeni, metindeki hatırlatmaların millî değerler üzerinden yapılmış olmasıdır. Şair, gelecek nesillere sesleniyor gibidir. Üzerinde yaşanan ve vatan değeri kazanan topraklar, uğrunda büyük bedeller ödenmiş topraklardır. Tümsek kelimesi ile işaret edilen tepelerin yalnızca topraktan değil, ölen askerlerin kan, kemik ve etinden oluştuğunu söyleyen şair-özne, bütün bu bedellerden sonra hürriyet zevkinin tadıldığından söz eder. Hürriyetin bedeli için dökülen kanın vatan kavramını meydana getiren yegâne unsur olduğu, metnin işaret ettiği önemli noktalarındandır. Bu unsur, mukaddes bir değer olan *ekmeğe* benzetilerek anlatılmıştır. Nasıl ki yere düşen bir ekmeğin üstüne basılmaz ise bir toprağı vatan yapan mukaddes değerlerin, şehit kanının ve kazanılmış hürriyetin de üstüne bu bilince sahip olmadan basılamaz.

Örneklemede rastlanan ve memleketçilik ideolojisini yansıtan diğer örnekler aşağıdaki gibidir:

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Vatan Güneştir	Süheyla Muhterem [Kunt]	<i>Basarak yürürüz çizilen ize. Ezmeden dönmeyiz, çıksa kan dize, Şu fani dünyada ne mutlu bize: Başımız üstünde vatan güneştir.</i>	Yarın	30	11.05. 1922	89
Bir Türk Dilberine	Cenap Muhittin [Kozanoğlu]	<i>Ebedî aşığımm, çünkü hilalin kızısın, Şarkın ufkunda doğan ince sihir yıldızısın, Ta içimden gelip en tatlı yakan bir sızısın</i>	Birlik	3	06.08. 1923	6
Vatanım	Mehmet Faruk [Gürtunca]	<i>Sahibim ki bu anda ben öyle bir vatana Cenup denizlerinin incilerinden bana Kucak kucak verseler derim ki: İsteğim yok, Memleket toprağından gayrisine gözüm tok!</i>	Türk Yurdu	200 - 39	01.06. 1928	325-326
Yeni Hayat Yolcusuna	Kenan Hüseyin	<i>Bağrında saplı duran kederin hançerini Yolunda engel olan vehmin göğsüne batır! Sen artık karanlıktan kurtar içerini Elbette bu gür azmin yollarını nurlatır.</i>	İçtiha	257	01.08. 1928	4878
Vatanım	Ali Rıza [Seyfioglu]	<i>Türk yurdu uyansın, hep baştanbasa, Can gelsin toprağa, kan gelsin taşa, Bir keder görmeden bin asır yaşa, Tarihin yazılsın pürşan, vatanım!</i>	Resimli Şark	11	01.11. 1931	37
Sakarya'nın Türküsü	Feridun Fazıl [Tülbentçi]	<i>Ben... Ve benim gibi milyonlarca genç... Ağlayanların Bakmayacak gözyaşına Yarın... Göğsümüz şişerek... Göğsümüze bir ideal yerleşerek... Milyonlarca insan bir yürekmiş gibi atacak: -Sakarya sen bizim Kanımızsın... Canımızsın...</i>	Kor	1	01.04.1 932	16-17

Diğer örneklerde de en çok vurgulanan unsur vatan kavramıdır. Çeşitli dergilerde çeşitli şairler tarafından kaleme alınan metinlerde doğrudan veya dolaylı olarak, so-

mut veya soyut göstergeler yardımıyla memleket toprağını vatan yapan unsurlardan söz edilmiştir. Sanat eseri ile yaşanan gerçeklik arasında Anadolu'dan hareket etme ve memleketi tanıma bağlamında bir ilişki kurmaya çalışan memleketçi ideolojinin şiire yansımaları, tıpkı Faruk Nafiz'in "Sanat" adlı şiirinde işaret ettiği doğrultudadır. Bu yaklaşımın Anadolu'dan bahsetmek için yöneldiği ilk değerlerin de manevi ve kutsal değerler olması anlaşılırdır.

Anadolu Halkını, Coğrafyasını ve Araçlarını Konu Eden Şiirler

Memleketçilik ideolojisinin işaret ettiği doğrultuda, Cumhuriyet'in ilanından sonra Türk şiirinde Anadolu'nun konu edilişi hususiyetle üzerinde durulan bir konu hâline gelir. Yalnızca halk şiiri geleneği içinde yetişmiş şairler değil, İstanbul'da yaşamış ve kanonun sanat anlayışı ile hareket eden şairler de özellikle şiirde sade dil ve hece vezninin kullanılması bağlamında Anadolu'ya yönelmişlerdir. Bilhassa şehirli şairler tarafından anlatılan, tasvir edilen kırsalın dışarıdan kuşatıldığı anlaşılmaktadır. Bir nevi ideolojinin yönlendirmesiyle dikkatini Anadolu'ya çeviren şairlerin, kırsalı henüz tanımadıkları, kırsalın içinden düşünemeyecekleri de açıktır. Burada Anadolu'nun kırsal ile özdeşleştirilmiş gibi aktarılmasının nedeni de Anadolu'dan söz ederken üzerinde mutlaka birleşilen, ortak bir duygu hâli gibi şekillenen söyleyiş biçiminin özellikle coğrafi yapıdan söz ediyor oluşudur. Anadolu'nun şiir üzerinden, İstanbul'a karşı konumlandırılışı kentsel olanın kırsal olana karşıtlığı üzerinden ifade bulur. Bu tarzla yazılan şiirlerin öncelikli amacının Anadolu'yu ilk başta şehirde yaşayan kültür çevresine tanıtmak olduğu söylenebilir. Memleketçilik ideolojisi bağlamında tanınmaya ve tanıtılmaya çalışılan Anadolu'ya romantik bir tavırla yaklaşılması da böylece kaçınılmaz olacaktır. Şiirlerde hamasetin, güzellemenin ve mübalağanın varlığı sıklıkla görülecektir.

1921 yılında *Dergâh* mecmuasında yayımlanan "Meriç" isimli şiirde bir gösterge olarak kullanılan Meriç nehri her ne kadar Trakya bölgesinde kalsa da yakın dönemde kaybedilen Balkan toprakları açısından düşünüldüğünde memleketçi bir hassasiyet taşır. Anadolu'ya yönelen şiirin taşıdığı memleketçi ideolojinin hassasiyetlerini anlamak açısından "Meriç" adlı metin, Cumhuriyet'in kuruluşundan önce gelen erken bir örnektir.

MERİÇ

Ey Meriç, yıllardır bu vadilerde
Süzüle süzüle akıp gidersin.
Senden âşıkların vefa diler de
Niçin hiç kimseye yâr olmam dersin?

Ne garip ruhun var: Yorgun suların
Daima bir hazin nâme besteler.
Ne menbaan belli ne duyguların,
Doğrusu bu hâlin bağrımı deler.

Layık mı düşmanın suyundan içsin
Mademki ruhumda senin aşkın var.
Her adım başında başka Meriç'sin,
Seninle cennete dönüş ovalar...

Ey nehir, bir zaman benden ıraktın,
Bu ilk görüşümdür seni emin ol.
İçimde pek derin izler bıraktın;
Sende macera bol, bende hicran bol...

Seni esir eden hazin ferdalar
Beni bir kuş gibi yere sermede,
Sağından solundan yükselen dağlar
Her geçen yolcuya hüznün vermede...

Rûhumdan ruhuna vardır yol yine
Silinip gitse de kalbinde yâdım,
Ey Meriç bizim ol, bizim ol yine
Yoksa mahşere dek dinmez feryadımız!

Emin Recep (*Dergâh*, S.7, 20 Temmuz 1921, s.100)

1921'de Emin Recep [Gürel] tarafından yazılan bu şiirde kullanılan coğrafi bir unsur olan Meriç, günümüz Türkiye'sinin Trakya kısmında kalan ve Avrupa'yla doğal sınırı oluşturan bir nehirdir. Osmanlının Balkanlar'daki topraklarını kaybedinceye kadar yakanın her iki tarafındaki hâkimiyeti bugün dahi kültürel izleri silinmeyen tarihi bir gerçekliktir. Şiirde, özellikle Balkanlar kısmında kalan topraklara; hayat tarzına ve kültürel değerlere özlemini dile getiren şair, bu duyguyu ifade etmek için somut olaylardan yararlanmak yerine, coğrafi bir unsurdan hareket etmiştir. Kişileştirme yoluyla tarihe tanıklık eden bir bilinç gibi konumlandırılan Meriç nehri, şair-öznenin bilincinde daha ilk görüşünde derin izler bırakmıştır. Bu etkilenmenin nedeni, Meriç'in taşıdığı tarihi değerler ve tanıklıktır. Özne, Meriç nehrinin zihninde uyandırdığı soyut düşüncelerle kendi milletinin tarihi ile bağlantı kurmaktadır. Sevindirici ve üzücü yönleriyle birlikte verilen bu izlenim, öznenin içinde bulunduğu duygusal karışıklığı yansıtır. Şiirin son biriminde şiiri kuran esas duyguyu daha açık bir şekilde ifade eden özne, "Ey Meriç bizim ol, bizim ol yine / Yoksa mahşere dek dinmez feryadımız!" dizeleriyle, memleketçilik ideolojisinin biçimlendirdiği dileğini de söylemiş olur.

Cumhuriyet'in ilanından sonra gelen ve Anadolu'yu konu edinen şiirlerde de benzeri duyarlılıkların varlığı göze çarpacaktır. Millî edebiyat zevkini yansıtan şiirlere yer veren bir dergi olarak öne çıkan *Hayat* dergisinde yayımlanan "Kağnı Gıcırıkları" adlı metin, Yaşar Nabi [Nayır]'ye aittir. 1928 yılında yayımlanan bu şiirde, Yaşar Nabi'nin Yedi Meşale grubu içinde sürdürdüğü şiir tarzından farklı bir üslup ve söyleyişle karşılaşmak ilginçtir:

KAĞNI GICIRTILARI

Ayrılığın yırtıcı hislerini besteler,
Sonu gelmez yollarda, kağni gıcirtıları...
Gurbetteki yolcuya kavuşmamı müjdeler,
Savrulurken rüzgârda kağni gıcirtıları...

Bazı bir hıçkırıktır, dağlarda aksi kalır,
Kâh yalvarışla uzar, kâh ümitsiz kısalır...
Hüzünlü ahengiyle gurbet hissini alır
Bu hasretli diyarda kağni gıcirtıları...

Sarp yollarda inlerken ta derinden derine
Kanat açar ruhların gizli emellerine...
En yalçın kayaların erişir üzerine
Bulutları yarar da kağni gıcirtıları...

Gönülünden yalnızlığın acısını giderir;
Köydeki nişanlıdan aşka haber verir...
Bulutlu kış günleri bir nefes gibi erir
Bir arşın boyu karda kağni gıcirtıları...

Dağda vahşi kuşların iştirken sesini,
Anlatır çobanların şairlik hevesini...
Bilir titreyişle ruha işlemesini
Bir hazin 'ney' kadar da kağni gıcirtıları...

Yaşar Nabi (*Hayat*, S.63, 9 Şubat 1928, s.20)

Kağni, Anadolu coğrafyasında çokça kullanılmış bir taşıttır. Yirminci yüzyılın başlarından itibaren İstiklal Mücadelesi'ne, Cumhuriyet'in kuruluşundan çok partili hayata geçişe; hatta oradan 1980'lere ve giderek azalmakla bereber günümüze kadar, kağninin özellikle kırsalda işlevsel varlığı yadsınamaz ölçüdedir. İnsan hayatında bu denli yer kaplayan ve 20. yüzyılın ilk yarısından sonra bir imkânsızlık göstergesi hâline gelen bu taşıttın edebî metinlere çeşitli vesilelerle taşınması da kaçınılmaz olmuştur. Özellikle 1940-1960 kuşağı toplumcu-gerçekçi şair ve yazarları tarafından yazılan metinlerde köylünün emek ve yoksullukla ikiyeşisini işaret etmek bağlamında sıklıkla karşılaşılan kağninin, Cumhuriyet'in ilanı ve hemen sonrasındaki algılanma biçimi bundan daha farklıdır. Şair-öznenin, öncelikli olarak kağniyi benzettiği nesneye bakılırsa, imajın hangi yönden kurulduğu anlaşılır. Özne, bir emek ve zahmet göstergesi olarak kağnıdan çıkan gıcirtıları, manevî ve üstün bir değer taşıyan ney sesine benzetmektedir.

Özellikle Çukurova'da Memleket dergisinde yaptığı yayınlar ve edebiyat tarihçiliği ile ilgili çalışmaları ile bilinen Taha Ay [Ömer Taha Toros], Adana çevresinde bulunmanın verdiği dikkatle Anadolu'dan söz eden şiirlere yönelir. Bununla birlikte dönemin kanon dergilerinden sayılabilecek olan ve Ankara'da yayımlanıyor oluşuyla cumhuriyetçi zihniyetin memleketçi hassasiyetlerini benimsemiş görünen *Hayat*'ta

da şiirler yayımlamıştır. Bu durum, kanonun bir yönüyle Anadolu'dan bahsetmeyi kabul ettiğinin de bir göstergesidir:

KÖY KIZLARI

Omzunda kırık desti... Keskin orak elinde,
İpekten işlemeli dağarcığı belinde
Ormanı inleterek dağa ilerliyorlar...

Bağrını güneş yakmış... Nasırlaşmış elleri,
Akşam köye dönerken bu Toros güzelleri
Her çeşmenin başında bir türkü söylüyorlar...

Rüzgârlar nefesleri... Seller gözyaşlarıdır;
Şahikalı tepeler gönül yoldaşlarıdır
Onlar burada parçalar sıımlı çarıkları...

Günden yanan tenleri bahtlarından da parlak,
Yarın güneş halinde tepelerden doğacak
Dağda hayat kazanan bu köy 'Fatmacık'ları!

Taha Ay (*Hayat*, S.115, 7 Şubat 1929, s.8)

1929'da yayımlanan "Köy Kızları" adlı şiirde, köyde sürdürülen hayatın bir yansıması verilmiştir. Daha önce de ifade edildiği gibi toplumcu-gerçekçi edebiyat anlayışının da sıklıkla kullandığı mekânlardan biri olan köy, Cumhuriyetçi Zihniyet bağlamında gelişen memleketçi edebiyat için keşfedilmek, tanıtılmak ve güzellenmek istenen bir coğrafya niteliğindedir. Dolayısıyla bu tip şiirlerde işçi ve emek ilişkisinden söz etmek mümkün değildir. Estetik bir unsur olarak şiirin merkezine yerleştirilen ve şiire adını veren köy kızları, tıpkı Faruk Nafiz'in "Sanat" adlı şiirinde belirttiği gibi algılanmıştır. Geleceklerinin aydınlık olduğu "Günden yanan tenleri bahtlarından da parlak" dizesiyle anlatılan bu insanlar, çalışkan ve zahmetlere katlanan tavırlar sergilerler. Toroslar'ın çevresini somut bir coğrafi konum olarak belirleyen şiirin, köy kızlarının sanatsal anlayışlarına *türkü* üzerinden yer vermesi de dikkate değerdir. Her çeşme başında türkü söyleyen bu kızlar, aynı zamanda birer "fatmacık"a benzetilmiştir.

Aynı şairin, aynı dergide yayımladığı bir başka şiir de "Köy Gençleri" adını taşır ve önceki şiirin karşı cins üzerinden yeniden yorumlanmasından ibarettir:

KÖY GENÇLERİ

Dağlar ay ışığında eriyor birer birer...
Gümüşt en pul giyerek raks ediyor serviler.
Köpüklü derelerin uyarak ninnisine...

Bu gece çamlar pembe çimenli yollar sarı...
Yorgun yorgun dönerken son harman yolcuları
Burada rast gelecek mahmur sevgilisine...

Son nefes gibi sönük can verirken ışıklar
Yiğitlerin alnından kaybolur kırışıklar.
Ve ufka uzanırlar kazanmak için 'Yarın'ı...

Bu çarıklı erlerin gözünden kan aksa da,
Şerefli bir alınla erişirler maksada...
Çelenkle süsleyerek hayatın yollarını...

Taha Ay (*Hayat*, S.121, 21 Mart 1929, s.8)

Anadolu halkının çalışkanlığını vurgulamak için yazılmış bu şiirde de köyde yaşayan kesimin kendi geleceklerini inşa etmek için nasıl çabaladıkları anlatılmaktadır. "Köy Kızları" adlı metne nazaran emek kavramıyla daha kuvvetli bir ilişki kuran söylem, şerefli bir hayat tarzını vurgulamaktadır. Anadolu halkının zorluklar karşısında prensiplerinden taviz vermeyerek çalışmaya devam etmelerini "Bu çarıklı erlerin gözünden kan aksa da / Şerefli bir alınla erişirler maksada..." dizeleriyle belirgin hâle getiren şair-özenin, şehir hayatına ve şehirli olana gizli bir eleştiri yönelttiği de düşünülebilir.

Cumhuriyetçi zihniyetle yazılan şiirlerde yaşanan gerçeklikle kurulan ilişkinin daha sıkı olduğu söylenebilir. Bunun öncelikli nedeni şairlerin duygu hâllerini ifade ederken dış dünyaya ait somut nesne ve durumlara göndermede bulunuyor olmalarıdır. Necmettin Necip'in Çukurova'da Memleket adlı dergide yayımlamış olduğu "Adana'dan Konya'ya" adlı metin, daha adıyla bir yolculuğu anlattığını sezdirenen, somut unsurlar üzerine inşa edilmiş bir şiirdir:

ADANA'DAN KONYA'YA

Sabahın ışıyla yıkandı güzel şehir,
Parladı ovamızda sevimli dilber nehir.
Ağır ağır terk ettik, veda ettik yuvaya,
Uzun uzun baktık eşsiz Çukurova'ya...

Nerede! Nazlı Adana, nerede neşeli belde!
Ufuklara karıştı, yalnız başaklar elde...
Başaklara baktıkça hatırladık biz şehri,
Toroslar arasında göründü 'Çakıl' nehri.

Her tarafı çayır, ağaçlarla örtülü,
Bu da karlı dağların elmas renkli bir gülü...
Önümüzde kıvrıldı, toplandı demir raylar
Kayboldu o dağlarla suları buzlu çaylar...
Tren hıçkırıyor yolda, sesine ses veren yok...
Ufuklara giden çok, ufuklardan gelen yok...

Konya

Necmettin Necip (*Çukurova'da Memleket*, S.19, 15 Kasım 1930, s.11)

1930'da yayımlanan şiirin altında belirtilen "Konya" ifadesi, metnin yaşanan gerçeklikle ilişkisini pekiştiren bir unsurdur. Şair-özne, Adana'dan Konya'ya doğru yaptığı bir tren yolculuğu esnasında doğada gördüğü nesnelerin hatırlattıkları ve hissettirdiklerinden yola çıkarak metnini kurmuştur. Metnin merkezine yerleştirilen sıra özlüme, iki şehir arasındaki yolculuğun özünde yarattığı çatışmayı oluşturur. Bununla birlikte bir şiirde, Türkiye'nin iki şehrinden ve bunlar arasında gerçekleştirilen bir yolculuktan bahsedilmesi, Adana ve çevresindeki doğal güzelliklerden övgüyle bahsedilmesi ve bu şiirin muhtemelen gerçekten yapılan bir yolculuk sırasında / sonrasında yazılmış olması, Anadolu'dan bahsetmeye bir başka vesile olarak okunabilir.

Şiirde Anadolu'dan söz etme anlayışının kimi zaman da özellikli konumlar ya da insanlara başvurulmadan yalnızca kent ve kırsal karşıtlığı üzerinden işlendiği metinlere de rastlanmaktadır. Bu tip metinleri tercih eden şairlerin, ana akım içinde farklı şiir anlayışlarıyla tanınan ve öne çıkan şairler olduğunu da söylemek gerekir. Bu bağlamda Necip Fazıl'ın 1931 yılında *Türk Yurdu* dergisinde yayımladığı "Dağlarda Şarkı Söyle" adlı şiir, *Türk Yurdu* dergisinin şiir ve sanat anlayışına göre şekillendirilmiş bir metin olarak belirir:

DAĞLARDA ŞARKI SÖYLE

Al eline bir değnek,
Tırman dağlara şöyle.
Şehir farksız olsun tek
Mukavvadan bir köyle.

Yel olsa sende esen,
Cücesin şehirde sen.
Bir dev olmak istersen
Dağlarda şarkı söyle...

Necip Fazıl (*Türk Yurdu*, S.231, 1 Ocak 1931, s.10)

Hece vezni ve sade dille söylenmiş iki dördlükten oluşan bu kısa şiirde, dev ve cüce karşıtlığı üzerinden kırsal ve kent arasındaki zıtlık işaret edilmiştir. Şair-özne, karşındaki bir başka kişiye seslenerek, dağlara tırmanmasını ve şehirden belirsiz bir silüete dönüşene dek uzaklaşmasını söylemektedir. Bireyin, ne kadar güçlü olursa olsun, şehirde ancak bir cüce gibi küçük kalacağını, dağlarda şarkı söylediği takdirde ise bir dev gibi büyüyeceği dile getirilmiştir. Bu sembolün sürdürülen hayatla ilişkilendirilebileceği birkaç yön vardır. Kırsalda ve kentte sürdürülen yaşam biçimindeki farklılıklar, kalabalık ve تنها olma durumu, samimi veya soğuk olma durumu gibi farklı insanî özellikler bakımından karşılaştırılmış olabilir. İlginç olan, Necip Fazıl'ın bu duygu hâli içinde bir şiir yazmış ve yayımlamış olması; kırsaldaki bireyi öncelemesidir.

Somut anlamda şehirlerden bahseden bir başka metin, Hikmet Turhan [Dağlıoğlu] tarafından, *Resimli Şark* dergisinde, 1932 yılında yayımlanmıştır. Kurtuluş Savaşı'nın başarıyla sonuçlanmasının onuncu yılında yayımlanan bu metin, ismiyle müsemma olarak Kurtuluş Savaşı'ndan izler taşır:

İSTİKLAL MÜCADELESİNDEN İZLER

-1-

Sakarya

Sakarya, mukaddes şanlı bir geçit,
İçinde yatıyor binlerce şehit.
İstiklal ırmağı, kalbimizde ak...
Kanlarla yoğruldu bu kara toprak.

-2-

İnönü

İnönü tarihin bir dönüm yeri,
Andırır burası kanlı mahşeri;
Kırıldı talihin uğursuz kolu,
Açıldı Türklüğe İstiklal yolu.

-3-

Dumlupınar

Dinmeyen bir yara göğsünde kanar,
Kurtuluş türküsü çağlayan pınar!
İçince suyundan muzaffer ordu,
Allah'ım bir hamlede kurtardı yurdu.

-4-

İzmir

Akdeniz incisi bakire İzmir,
Korsanlar elinde kalınca esir;
And içti bir millet bu şehit yıldıza,
Şahlanup kavuştu yaralı kıza.

-5-

Gazi Ayıntap

Bir avuç fedâî yazdı bir destan
Tarihte Ayıntap: Gazi bir vatan
Düşmanlar dediler buraya 'Verdun'
Ölenler yaşarlar, eğmezler boyun.

-6-

Kars

Kartallar yuvası karlı Kars ağlar,
Kırk yıldır gönlünü bir aşka bağlar,
Kavuştu vatana bu öksüz diyar
Bir kıza kim olur, anne kadar yar?

-7-

İstanbul

İki büyük kıta mültekasında,
Türklüğün fermanı var bekasında;
Tarihin ziyneti, yurdun elması
Yıllarca ağlattı hasreti, yası.

-8-

Ankara

Yurdumun kalbidir yeni Ankara,
Kapandı bağında derin bir yara.
İnkılap dalgası üstünde eser,
Gazinin beldesi, ölmez şaheser.

-9-

Lozan

Türklüğe istiklal, can verdi Lozan,
Mucize işte bu, tarihi yazan.
Bir cihan toplanıp andı Gaziyi
Fıskıran bir hayat, gömdü maziyi.

Hikmet Turhan (*Resimli Şark*, S.21, 1 Eylül 1932, s.14)

Dokuz birimden oluşan şiirin her bir birimi bir şehre veya bölgeye ait olarak tasarlanmıştır. Birer mani mahiyetinde olan bu dörtlükler, sözü edilen yerin Kurtuluş Savaşı'ndaki rolünü hatırlatmak amacıyla kaleme alınmıştır. Bu bağlamda, Sakarya'nın ırmaklarından *kan akan istiklal ırmakları* olarak söz edilmesi, Kars'ın annesine kavuşan bir kıza benzetilmesi, İstanbul'un tarihin bir süsü olarak tarif edilmesi; bu şehirlerin tarihte kazandıkları kültürel değerlere göndermedir. Sekizinci ve dokuzuncu birimlerde ele alınan Ankara ve Lozan gibi kentler ise Cumhuriyetçi zihniyetin yeniden şekillendirdiği ve anlamlandırdığı özellikleriyle ele alınmışlardır. Anadolu coğrafyasına Kurtuluş Savaşı'ndan kalan izlerin dikkatiyle yaklaşmak, bu coğrafyada yaşıyor olmanın bedelini hatırlatmak açısından göstergesel değer taşımakla birlikte, memleketçi ideolojinin etkisini de göstermektedir.

1933 yılına gelindiğinde, memleketçi ideoloji ve hassasiyetle yaklaşılan Anadolu coğrafyasının, kendisine has bir gerçeklikle şiirin içinde yeniden tanımlanmaya başladığı söylenebilir. Toplumcu-gerçekçi söylemin de etkisiyle kırsal kesimde yaşayan köy insanının şiirde emek ve sermaye ilişkileriyle daha çok anılmaya başlaması ve Anadolu'daki yoksulluk durumunun sürüyor olması, kırsalın yalnızca hamasî duygularla yaklaşılan bir ideal olmaktan çıkarılarak toplumsal bir sorun olarak anılmasına vesile olur. *Resimli Şark*'ta Celal Sıtkı tarafından yayımlanan "Anadolu'dan Bir Tablo" adlı metin, toplumsal-gerçekçi şiir anlayışı ile memleketçilik ideolojisi arasında kalmış böylesi şiirleri göstermesi bakımından iyi bir örnektir:

ANADOLU'DAN BİR TABLO

Bir köy...

Köy damı...

Vakit: Bir yaz akşamı...

Köhne bir dam;

Dam önünde bir adam...

Baş yerde,
Çökük siyah gözlerde
Kalmamış ferden eser...

O o o...
İzdiraptan bir tablo.
Sefaletten bir eser...

Afyon 3-7-932

Celal Sıtkı (Resimli Şark, S.25, 1 Ocak 1933, s.15)

Şiirin altına düşülen nottan anlaşıldığı kadarıyla bu metin Afyon'da yazılmıştır. Üçer dizeden oluşan dört birim, serbest nazımla kaleme alınmıştır ve bu biçimsel özelliği ile Nâzım Hikmet'in şiir üslubunu hatırlatır. Anadolu'da yaşayan bir insanın yoksulluğunun herhangi bir emek-sermaye ilişkisi gözetilmeden vurgulanması, coğrafyanın insanın kaderini belirlemesi hususunda bir duyarlılık taşır. Yıllar süren savaşlardan ve yoksulluktan çıkmış, Cumhuriyet'in değerleriyle kalkınmaya çalışan Anadolu'da süregiden bir sefalet ve insan problemi de varlığını hissettirmektedir. Anadolu coğrafyası ve halkının olumsuz bir özelliği ile şiire konu olması, dönemin kanonik ve ideolojik ilişkilerinden bağımsız, farkına varılan bir gerçeğin gün yüzüne çıkışı olarak okunabilir. İfade edildiği gibi bu yoksulluk meselesi, Türk toplumunun işçi sınıfını oluşturduğu düşünülen köylü figürü üzerinden daha sonraki yıllarda toplumcu-gerçekçi şair ve yazarlar tarafından bir sorunsal olarak ele alınacaktır.

Örneklemede rastlanan ve Anadolu halkı, coğrafyası ve araçlarını konu edinen diğer şiirler aşağıdaki gibidir:

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Güzel Aydın	Samih Rifat	<i>Aydın Türk'ün anayurdu Vermez ona altın ordu Düşman İzmir'e girerken Bütün millet ağlıyordu Aydın Aydın güzel Aydın Ah bir kere kurtulaydın!</i>	Dergâh	36	05.10. 1922	180
Hicret	Ziyaeddin Fahri [Fındı- koğlu]	<i>Benim de ömrümde hicretin yolu: Gamlı bir hasretle ayrılıyorum Ey dağlar ardına kalan Erzurum!</i>	Anadolu Mecmuası	4	01.07. 1924	169
Anadolu Çocuklarına	İsmail Nâmi	<i>Hatıramdan silinmez bu tarihin izleri, Ecdadımın at sürüp yendiği denizleri Görürüm, cûşa gelir, hayat, damarlarımda, Kurtuluş demlerini düşünür, anarım da.</i>	Anadolu Mecmuası	5	01.08. 1924	210 - 211
Anadolu Ge- lini	Arif Dündar	<i>Davullar vuruyor, atlılar hazır, "Erenler Köyü'nün" gamlı gelini. Böyle için için kahreden seni, Şehit olan eski nişanlın mıdır?</i>	Milli Mec- mua	28	01.01. 1925	455
Kara Günlerde Elmalı Dağları	İsmail Safa [Semende- roğlu]	<i>Elmalı dağlarından mehtap yükseliyordu Ansızın bir vaveylâ çalkalandı derinden Askerler akın akın uzaktan geliyordu, Meşaleler yanımtı kanlı süngülerinden...</i>	Türk Yurdu	169 - 8	01.05. 1925	86

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Köy İlhamları: Çeşme	Mehmet Faruk [Gürtunca]	Bir damla su istesek bu zavallı çeşmeden, Bir damla içemezsin hicranını eşmeden! Köyün eski çeşmesi böyle kuruyup erir. Bazı akşam önünde birkaç yolcu ürperir.	Anadolu Mecmuası	9-11	01.12. 1925	385 - 386
Anadolu'dan Geçiş	Esat Âdil [Müstecap- lioğlu]	Yolcu dinlendiğin söğüt nerede, Rüzgârın verdiği öğüt nerede, Artık o şırıltı yok şu derede Sevda kuşu bundan güzar olalı	Çağlayan	9	15.02. 1926	14
Kismet Günü	Ruhi Naci [Sağdıç]	Bu mübarek güne "kismet günüdür" der kızlar Helecanlar geçiren taze yürekler sızlar Dilerim ben gece gündüz şunu senden Rabbim! Dilerim umduğumun aynısı ver sen Rabbim! Diye endişe-i kismetle göğüsler çarpar Heyecandan titrer içli gönüller par par...	Çağlayan	9	15.02. 1926	5
Çoban Çeşmesi	Faruk Nafiz [Çamlıbel]	Vefasız Aslı'ya yol gösteren bu, Kerem'in sazına cevap veren bu, Kuruyan gözlere yaş gönderen bu... Sımadı toprağa çoban çeşmesi.	Hayat	1	02.12. 1926	2
Ah O İğde Dalları	Celal Sıtkı	Süründükçe yerlerde o ipek şalları; Gözlerimde canlanır ninemin masalları; Bana ne hoş göründü şalvarının alları; Rüzgâr eser sallanır; o uzun şalvarları, Ah... O iğde dalları! Ah... O iğde dalları!	Irmak	1	15.02. 1928	5
Çobanın Tahassürü	Arif Hikmet [Sarıcalıoğlu]	Ben sürümü terk ettim uydum da el sözüne Cennetten çok şirindi duvarı isli evim. Benziyor acı ömrüm bir vatan öksüzüne, Gün geçtikçe artıyor, eksilmiyor alevim.	Türk Yurdu	203 - 42	01.09. 1928	121
Dumandan Halkalar	Ziyaeddin Fahri [Fındıkoğlu]	Eğiliniz ey dağlar, çekliniz aradan; Hüzün taştan bir gönül geliyor Ankaradan Boşaltacak yasını engine, dalgalara!	Hayat	94	13.09. 1928	13
Kuşadası'ndan Mektup	Enis Behiç [Koryürek]	İçimden yana yana, sessizliği dinledim. "Bahçecik" pınarından su içtim, serinledim. Sandım ki ben, sevgilim öptü dudaklarını!	Hayat	112	17.01. 1929	17
Toroslarda Sabah	Taha Ay [Ömer Taha Toros]	Şimdi karlı tepeler sahibsiz bir at gibi... Yürümeyen bir hayvan nasıl kamçılanırsa Torusu kırbaçlıyor kâinatın sahibi.	Çukurova'da Memleket	3	15.07. 1929	7
Ankara'ya Veda	Muharrem Zeki [Korgunal]	Bir hayal gibi söndü önünde gözlerimin. Tatlı bir efsanedir Ankara artık bana. Son damlası akarken kanaayan içirim Onu düşünceğim bahtıma yana yana.	Servet-i Fünûn - Uyanış	1748 - 63	13.02. 1930	171
Köyde Akşam	Neriman Hikmet	Yavaş yavaş belirdi gökte parlak yıldızlar Semaanın kuzular bu gece çobansızdı; Yanık yanık bir şarkı söylüyordu genç kızlar Bu köyde benim gönlüm kenarda hicransızdı...	Servet-i Fünûn - Uyanış	1845 - 160	24.12. 1931	62
Köy Dilberleri	Cavidan Saim	Şu yemyeşil yamaçlar Besteler türkünüzü; Sular çözer ırmakta Yedi kat örgünüzü, Ay öper yüzünüzü!	Kor	1	01.04. 1932	Belir- siz
Köyde	Munis Faik [Ozansoy]	Taşı yoldan takunyelerle geçer Pembe şalvarlı köylü bir dilber... Köyünün saf, açık seması kadar Mavi, bir göz ve bir sevimli nazar...	Resimli Şark	18	01.06. 1932	7

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Anadolu İçinde	Ali Rauf	<i>Dağlar, taşlar morardı, Yüreklere gam sardı. Her gün gönül ağladı Anadolu içinde...</i>	İctihad	358	01.12. 1932	5871
Gecelerin Kahpesi	Ahmet Cemil	<i>Bir gecede bin aşık göğsünde yatan kahpe! Kendini bulutlardan sulara atan kahpe! Ey gece seven kahpe! Gece aldatan kahpe! İyi kolla kendini! Belâlıdır bu dağlar...</i>	Servet-i Fünûn - Uyanış	1920 - 235	01.06. 1933	15
Köy Sabahları	Meliha Avni [Sözen]	<i>Tarlalar arasında akarken coşkun dere, Ekinlerin içinden yükselen çiçeklere Renk verir köy kızları yanağının alından...</i>	Yeni Türk Mecmuası	10	01.07. 1933	841

Örneklemede rastlanan diğer şiirlere bakıldığında memleketçi ideolojinin, belirli bir yerde sabahı / akşamı anlatan, bir yerin coğrafi özelliklerinden bahseden, mevsimlerden hareketle yazılan örneklerine dönemin dergilerinde sıkça rastlandığı görülmektedir. Bunları tespit etmek için dönemde yayımlanan şiirlerin adlarına bakmak dahi yeterlidir. Coğrafyaya yönelen bu dikkatin iki yönlü olduğunu söylemek mümkündür. Birincisi, kentte yaşayan kültür çevresinin tanımadığı, bilmediği kırsal şiirin dünyasına sokarak işaret etmek, ikincisi ise bu işaretleme sırasında idealist bir tavır sergilemektir. Memleket manzaralarını (hem gerçek hem mecaz anlamda) oldukları gibi değil, olmasını istedikleri / hayal ettikleri gibi aktaran Cumhuriyetçi Zihniyet'in şairleri, romantik bir tutum sergilemektedirler. Kuşkusuz bu durumda Cumhuriyet'in ve kazanımlarının getirdiği memleketçi hassasiyetin payı vardır. Memleketçi ideoloji, şiirdeki varlık alanını doğrudan hissettirmedeği şiirlerde duygu dünyası ve duyuş tarzını Anadolu'ya yöneltilecek bir dikkat üzerinden sürdürmektedir.

Savaş, Zafer ve Kahramanlıklardan Söz Eden Şiirler

Şiirde memleketçi ideolojinin fikir tabanında görülmediği; ancak varlığını hissettirdiği diğer temalar savaş, zafer ve kahramanlıktır. Cumhuriyet'in kurulmasına kadar geçen sürede birçok farklı cephe ve şiddette savaşmak zorunda kalan Türk milletinin kolektif şuur altında asırlardan beri var olan savaş unsuru ve beraberinde getirdiği duyguların şiirde görünmemesi mümkün değildir. Bununla birlikte Cumhuriyetçi Zihniyet'in metinleri arasındaki savaş, zafer ve kahramanlıktan söz eden şiirlerde, baskın duygu hâlinin hamasetten çok hüznün olduğu söylenebilir. Şiirlerde, gelecek nesillere aktarılmak istenen bir bilinç durumunun varlığından da bu bağlamda bahsedilebilir. Bu şiirlerin, okuyucuda uyandırmak istediği ortak duygu hâli, hüznün ve gururdur. Bu bağlamda okuyucuya sezdirilmeden, ondan beklenen görevin geçmişten çıkarılacak dersler üzerine düşünmek olduğu anlaşılmaktadır.

Örneklem içinde bu tarzda karşılaşılan ilk şiir, 1922 yılında *Genç Anadolu* dergisinde yayımlanmış olan "Babamın Öğüdü" adlı metindir. Hüseyin Avni [Şanda] tarafından yazılan şiirin başlığına bir dipnot düşülmüş, metnin *bir askerin gözünden* yazıldığı belirtilmiştir. Böylelikle yaşanan gerçeklikle ilişkisini kuvvetlendiren metin, okuyucunun zihninde yaşanmış bir deneyimden hareketle yazıldığına dair bir izlenim oluşturur. Metne hâkim olan hüznü ses tonunun etkisi de bu yolla artırılır:

BABAMIN ÖĞÜDÜ [*]

Bana babam, o rahmetli, daha henüz ölmeden
Demişti ki: Osman! Oğlum, ha bakalım bari sen
Büyü, iyi bir asker ol! Bıçağımın hakkını ver,
Şu kolumu çolak yapan bilekleri toprağa ser!
Büyü, oğlum, düşmanlardan intikam al, beni al:
Yaşamaya duran, ezen hak kazanır! Buna kan.
Düşmana göz açtırma; kılavuzla, araştı.
Sakın deme: Canım sen de! Bu da insan, kardeşdir!
Her nerede görürsen, bulamazsan taş, demir;
Arslan gibi saldır ona dişlerinle, yırt kemir!
Eğer böyle yapamazsan hakkım sana haramdır!
Mezarıma gelme, deme burada yatan babamdır!

Şimdi düşman, dört bucaktan, yurdumuza saldırsın;
Bayrağımın gölgesini üstümüzden kaldırsın;
Senin beyaz saçlarını gelsin çeksın yoldursun!
Ayseciği süngülesin, gül benzini soldursun!
Damarında kıpkırmızı kan taşıyan bir insan
Buna nasıl katlanacak? Şunu bana anlatsan!

Bundan sonra bir erkeğe evde durmak yakışmaz.
Biz gitmezsek kim gidecek? El el için çalışmaz.

[*] Bir asker gözünden

Hüseyin Avni" (*Genç Anadolu*, S.5, 3 Mart 1922, s.3)

Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nden önce yazıldığı anlaşılan metinde, bir askerin babasından dinlediği öğütler okuyucuya aktarılmaktadır. Şair-özne olarak konumlandırılan askerin babası, kendisine büyüdüğünde iyi bir asker olmasını, bıçağının hakkını vermesini, düşmana hiçbir surette acımasını öğütlemekte ve böyle davranmadığı takdirde hakkını helal etmeyeceğini söylemektedir. Metnin birinci birimini oluşturan bu kısımda mukaddes değerlere temas edildiği; din duygusu ile vatan bilincinin birleştirildiği görülmektedir. İnsana acıma konusunda söz konusu düşman olduğunda sert bir söyleyişe geçen baba figürü, askerin zihninde yer etmektedir. Şiirin ikinci biriminde, yurdun artık işgal altında olduğu gerçeği vardır ve asker, bu gerçeklikten hareketle babasının öğütlediği değerleri hatırlamaktadır. İnsanın bu işgale ve getirdiklerine dayanamayacağını söyleyen özne, şiirin sonuna yerleştirdiği "Bundan sonra bir erkeğe evde durmak yakışmaz / Biz gitmezsek kim gidecek? El el için çalışmaz" dizeleriyle, şiirin taşıdığı iletiyi ortaya koymuş olur. Öyle anlaşılmaktadır ki, şair tarafından yaşanan gerçeklikle ilişkisi güçlendirilen şiirin, okuyucuya yalnızca seslenmekle kalmadığı, onu harekete geçirmeye çalıştığı söylenebilir. Kurtuluş Savaşı'nın zaferle sonuçlanmasına kısa bir süre kala, şair her vatan evladını cepheye çağırmaktadır.

Benzeri bir duygu hâlinin 1922 yılında, genellikle eski şiir zevkini sürdüren şair ve şiirlere yer vermesiyle bilinen *Yarın* mecmuasında yayımlanan “Türkiye Uyanmış” adlı bir başka şiirde de verildiği görülebilir. Metnin isminde “Türkiye” sözcüğünün geçiyor olması, yeni kurulacak Türk devletinin işaretçisi niteliğindedir.

TÜRKİYE UYANMIŞ

Türkiye uyanmış aman dalmasın,
Namus kılıcını taşa çalması
Muhammed nurunu yere salması
Binlerce öcümüz çıksın kalması,
Kız oğlan kızları düşman alması!

Çekilmiş kılıçlar açılmış kitap
Aydın dağlarında sorulsun hesap
Yık Yunan yurdunu (?) yap
Binlerce acılar çıksın kalması,
Kız oğlan kızları düşman alması!

Keşiş’in başını bürümüş karlar
Ak saçlı nineler yollarda ağlar,
Yiğitler geldi mi diye sorarlar
Yetişin gözleri yolda kalması
Kız oğlan kızları düşman alması!

Ey din gazasına girmiş yiğitler
Enbiya, evliya, muttaki beyler
İslam sancağına yazılsın zafer!

Ali Rıza (*Yarın*, S.30, 11 Mayıs 1922, s.87)

Yine din duygusu ile vatan savunmasının birleştirildiği bir anlayışla kaleme alınmış olan bu metinde; acıların ve o güne değin çekilen zahmetlerin öcünün alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Şiirde nakaratlar hâlinde tekrarlanan dizeler, şair-öznenin içinde bulunduğu duygu hâli ile birlikte, okuyucuyu da sokmak istediği duygu hâlinin bir göstergesidir. Önceki metinde olduğu gibi bu şiirin temelinde de okuyucuya gönderilen bir çağrı vardır ve bu çağrı, yaşanan gerçeklikle ilişkilidir.

Kurtuluş Savaşı’nın zaferle sonuçlanmasından ve Cumhuriyet rejimi ile yönetilen yeni Türk devleti Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasından sonra; savaş, zafer ve kahramanlıklardan söz eden şiirlerin söyleyiş biçimlerinde, hamaset ve çağrının yerini hüznün duygusunun aldığı söylenebilir. Savaş sırasında yaşanan kayıpların vurgulandığı ve genellikle ailevi ya da ikili ilişkiler üzerinden kurgulanan bu metinlerde, okuyucunun iç dünyasını harekete geçirme ve yaşanan acıların büyüklüğünü sezdirme gayreti vardır, denilebilir. Bu bağlamda, özellikle *Birlik* mecmuasındaki metinleriyle dikkat çeken Eflatun Cem [Güney]’in yazdığı “Nişanlıya” adlı şiir, sözü edilen şiir tarzına bir örnektir:

NİŞANLIYA

Bir gaza gecesi karanlıklarda,
Yolumu kaybettim güzel nişanlım!
O göğsü kanayan kayalıklarda,
Kolumu kaybettim güzel nişanlım!

Çok uğur getirdi bize son akın,
Ağlama eline kınalar yakın
Annemin rüyası çıkıyor bakın!
Kolumu kaybettim güzel nişanlım!

Eflatun Cem (*Birlik*, S.2, 30 Temmuz 1923, s.4)

1923'te yazılan ve iki dörtlükten oluşan bu şiirde, nişanlısına seslenen bir şair-özenin varlığı söz konusudur. Özenin bir gaza gecesi olarak tabir ettiği çatışma esnasında kolunu kaybettiği anlaşılmaktadır. Yaşadığı bu kayıptan ötürü üzüntü duymayan ve nişanlısını da üzüntü duymamak konusunda teşvik eden özne, zaferin yakın olduğunu "Annemin rüyası çıkıyor bakın!" dizesiyle sezdirir. Şiirde dikkati çeken unsur, şair-özenin bir eşten değil, nişanlıdan bahsediyor oluşudur. Cephede savaşan askerlerin geride bekleyen aileleri yanında, onlara henüz evlilik bağı ile bağlı olmayan fakat bu yolda adım atmış bir kişinin varlığı, barındırdığı umut itibarıyla her iki taraf için de özlem duygusunu artırmakta ve ayrılık hâlini zorlaştırmaktadır. Aynı zamanda bu durum, cephedeki askerlerin ne kadar genç olduklarının bir göstergesidir. *Nişanlı* figürünün olaydaki hüznü daha etkili ifade etmek için seçildiği açıktır. Cephedeki askerlerin, hayatı bir uzvunu kaybetmiş olmasına rağmen gösterdiği kahramanca dirayet, metnin kuruluş noktasını oluşturur.

Millî edebiyata has duyarlılığı sürdüren ve bu bağlamda memleketçi şiirin ideolojisiyle de ilişkili olan süreli yayınlardan *Türk Yurdu*'nda, Emin Recep [Gürel] tarafından "Türk Kani" adlı bir şiir yayımlanır. 1925 yılında yayımlanan bu metinde Türk milletinin bir bütün hâlinde algılanması ve üstün niteliklerinin şiire aktarılması söz konusudur:

TÜRK KANI

Türklerin bağrından dökülen bu kan
Asırlar geçti de hâlâ dinmiyor
Sayısız ırkları peşine takan
Bu kanın izleri hiç silinmiyor

Tayfunlar bu kadar coşkun mu bilmem?
Munsabbı semâ mı, deniz mi, yer mi?
O diyor: "Ölürüm, fakat eğilmem!"
Kahraman ruhlular hiç baş eğer mi?

Ezeli bir menba gibi hep aktı
Asya'nın o sonsuz sahralarında...
Her yerde ruhundan bir şey bıraktı

O böyle akacak belki yarın da!
Kan değil bu, sade bir alev, bir nur
Ya güneşten doğmuş ya aydan doğmuş
Yeryüzünde ona eş mi bulunur?
Ziyaya yol vermiş, zulmeti boğmuş

Ne kininden geçer ne hevesinden
Ruhu ateştedir, kendisi ılık
Yüce Türk kanının ufka aksinden
Doğuyor her akşam gökte kızılık

Kükremiş denizler gibi uluyan
Bu nesle milletler boyun eğecek
Nabzında bu kanın sesini duyan
Ölümden yılmasın, o ölmeyecek!

Emin Recep (*Türk Yurdu*, S.175-14, 1 Kasım 1925, s.82)

Metin, Türklerin tarih boyunca gerek bulundukları coğrafyalar gerekse kültürel çevreleri nedeniyle kazandıkları savaşçı kimliğin vurgusuyla başlar. Bu kimlik, zorunluluklar yüzünden kazanılmış bir kimlik olarak, akan kanın durmaması imajıyla ifade edilmiştir. Sayısız ırkları peşine taktığı söylenen Türklerin öncü karakteri üzerinde durulmuş; böylelikle öncülük ve savaşçılık vasıfları birbiriyle bağdaştırılmıştır. Kahraman ruhlu olmanın tanımının yapıldığı ikinci birimde vurgu, “Ölürüm, fakat eğilmem!” söz grubuyla işaret edilen özgürlük kavramı üzerindedir. Kalan dört birimde de Türk milletinin farklı bir özelliği vurgulanmaktadır. Her yerde ruhundan bir şey bırakması, kültürel hâkimiyeti; ziyaya yol verip zulmeti boğması, ilericiliği; kininden ve hevesinden geçmeyerek her akşam gökte kızılığın doğmasına sebep olması, kararlılığı ve çalışkanlığı temsil eder. Son birimde, şair-özne okuyucuya seslenmektedir. Nabzında bu kanı taşıyan hiçbir bireyin, ölümden korkmasına gerek yoktur. Türklük bilinci ve Türk milleti, tarih boyunca yaşayacak ve var olacaktır. Hamasî bir söyleyişle kaleme alınan şiirde, benzetmeler yönü ve değeri açısından kıymetlidir. Metin, sade bir dil ve söyleyişle kaleme alınmasına rağmen, şiirsel bir üslup yakalamayı da başarmış; Türk milletinin üstün değerlerini savaşçılık, muzafferlik ve kahramanlık vurgusu etrafında açıklamıştır.

Hayat’ta, Faruk Nafiz tarafından yayımlanan “Kolsuz” adlı metin, hamaset duygusunun yerini hüzne bıraktığı bir başka kahramanlık şiiridir:

KOLSUZ

Sağ kolu kesilmiş omuz başından,
Dev adımları ile bir yolcu gitti
Solunda bir kılıç gibi sallanan
Tek kolu anlattı, bu bir yığitti.

Bir dağdı, gölgesi kararttı yolu;
Ardınca yürürken içim yaş dolu,
Canlandı gözümde kesilmiş kolu,
Sınırdan düşmanı göğsünden itti...

Faruk Nafiz (*Hayat*, S.114, 31 Ocak 1929, s.2)

1929'da yayımlanan metinde, Faruk Nafiz'in memleketçi şiir anlayışındaki ustalık hemen göze çarpmaktadır. Daha önceki başlıklarda örneklenen şiirlerinde olduğu gibi sade bir dil ve üslupla kaleme alınan bu şiirde de kısa, çarpıcı ve şiirsel bir anlatım yakalamayı başarmış olan şair, metnini tıpkı Eflatun Cem'in "Nişanlıya" adlı şiirinde olduğu gibi savaş sırasında gazi olmuş bir kişi etrafında kurar. Şair-özne, yolda karşılaştığı bir kişiden edindiği izlenim sonucu onun bir gazi olduğunu düşünür. Sağ kolu, omzu başından kesilmiş olmasına karşın bu kişi, dev adımlar atmaktadır. Solundaki sağlam kolunu sallanan bir kılıca benzeten özne, kişinin bir yiğit olduğuna karar verir. İmajın bağlamında ise kopmuş olan kolun tıpkı bir madalya gibi, bir gösterge olarak okunması vardır. Bu bilgiyi edinen şair-özne, sözü edilen kişiyi gözünde daha büyük görmeye başlar ve ikinci dörtlüğün başında kendisini bir dağa benzetir. Öznenin, bu heybetli kişinin arkasında yürümekten ötürü *içi yaş dolmuştur*. Buna sebep olan, yürüyen kişinin kesilmiş kolunun şair-öznenin zihninde belirmesidir. Bu görüntüden hareketle, sınırdan düşmanı temizlemek uğruna böyle bir bedel ödemek zorunda kaldığını sezen özne, âdeta kendi sağlıklı hâline utanır gibidir.

Muhit dergisinde 1931 yılında yayımlanan "Anneme" adlı şiir, savaş yıllarından çok sonra yayımlanmasına rağmen, bir askerin cehpedeki duyarlılığını anlatan nite-likte bir metindir:

ANNEME

Bu topraklar uğruna ben de ölürsem bir gün
Oğlunun arkasından ağlama anneciğim
Mezarı bilinmeyen bir kefensiz ölünün
Hayaline ömrünü bağlama anneciğim

Mademki ben askerim, bugün değilse yarın
Vurulup düşeceğim üstüne toprakların;
Bu mukaddes ölümle öldüğüm zaman sakın
Bağrını gözyaşı ile dağlama anneciğim!

Esat Demir Ay (*Muhit*, S.32, 1 Haziran 1931, s.50)

Şiirde konuşan özne bir askerdir. Annesine seslendiği bu metinde, asker olduğu için bir gün öleceğinden emin bir tavırla, ona üzülmemesini söylemektedir. Vatan için ölmeyi, mukaddes bir ölüm olarak nitelendiren özne, annesinin hayatını sürdürmesini istemekte ve mezarı bilinmeyen bir kefensiz ölünün hayalinin peşinden gitmesini söylemektedir. Metni kuran duyarlılık, şair-öznenin ses tonunda, vatan için mücadele ederken ölmeyi çoktan kabul etmiş bir bilincin varlığıdır. Kahramanlığa yapılan bu vurgu, vatan için hayattan vazgeçme temasını işler.

1931 yılında İctihad'da yayımlanan "Bin Dokuz Yüz Yirmi" adlı şiir, Feyzi Kutlu tarafından yazılmıştır. II. İnönü Muharebesi'nin önemli mevkielelerinden olan ve Metristepe olarak anılan bölgede yazıldığına dair bir ibareyle başlayan şiirin, yaşanan gerçikle ilişkisi pekiştirilmiştir:

BİN DOKUZ YÜZ YIRMI

Metris tepede

Gürültülü rüzgârlar eserken serin serin,
Göründü uzaklardan tunç yüzlü bir neferin,
Elimde semalara yükselen şanlı bayrak...

Kızıl kanlar akıyor, dağlar sisli sular mor,
Ordumuz yaklaşıyor ta içten hıçkırarak;
Yurt nasıl kurtarılır yalnız bunlara sor!

Her neferin üstüne topraklar yığın yığın,
Bir anda örtülünce gözlerim kızılığın;
Gizli bir noktasından semayı gördü renk renk.

Süngüler şakırdadı... Yerler süslendi kanla,
Medeniyet övünsün isterse bu volkanla;
Kuvvetin, Hak önünde aczini düşünerek...

Feyzi Kutlu (İctihad, S.326, 1 Ağustos 1931, s.5518)

Muharebeyi izleyen bir özne tarafından yazıldığı sezilen bu şiir, savaş atmosferinin tasviri ile başlamaktadır. Türk ordusunun savaş meydanında görünüşü ve yaşanan kayıpların kanlı izleri, öznenin görüşünde farklı izlenimler bırakır. Bu izlenimler, vatanın kurtuluşunun habercisi olmaktadır. Vatan uğruna dökülen kanın toprağı süslemesi imajı ile bu çabanın kutsallığına işaret eden şiir, düşman ordusunun kuvvetinin, Hak'tan yana ve haklı olan karşısında bir işe yaramayacağını söylemektedir. İki anlamda kullanılan *Hak* kelimesi, din duygusuyla vatan kavramını birleştiren bir nitelik taşır.

Örneklemede rastlanan, savaş, zafer ve kahramanlıklardan söz eden diğer şiirler aşağıdaki gibidir:

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Mehmet- çiğın Mek- tubu	Süheyla Muhterem [Kunt]	<i>Unutma yavuklum sen de sözünü! Yakarsa gönlünü akşamın hüznü, Gelin duvayıyla ört de yüzünü: Sırmalı çevreyle sil gözyaşını!</i>	Yarın	11	29.12. 1921	4
Yörük Ali	Ziya Gökalp	<i>Ey Yörük Ali! Sen bir kahramansın, Güneşin dudağı alnından öper; Yirmi bir yaşında genç bir aslansın, Baş eğer önünde dağlar, tepeler...</i>	Küçük Mecmua	9	30.07. 1922	161 - 162

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Efeler	Ferruh Niyazi [Ayoğlu]	<i>Baktık ki uzaklar da alev beldesi vardı Şimşek gibi çaktık tutuşan "Dumlupınar"ı Atlar doludizgin süzülüp engine kaydık Bundan daha çılgin uçmaz rüzgâr olaydık</i>	Çağlayan	10	01.03.1926	14
Nöbetçi	Vasfi Mahir [Kocatürk]	<i>Coşkun bir âbid gibi sana bakarken demin Gözlerim deldi geçti perdesini ademin Sevabı yüz kat olur sana tapan secdemin Ey döktüğü kan ile ili yaşatan asker...</i>	Meşale	4	15.08.1928	12
Sönmez Ateş	İzzet Ulvi [Akyurt]	<i>Türk'ü durmaz anarız Bir mum gibi yanarız İster bizden kül kalsın Tek başkası nur alsın.</i>	Türk Yurdu	204 - 43	01.10.1928	152
Anadolu Cengi	Oğuz Kâzım [Atok]	<i>Gazi dedi ki: "Asker! İlk hedefin Akdeniz" Bağrımıza su serpti suları, berrak deniz!</i>	İçtiha	282	01.10.1929	5266
30 Ağustos 1338 Gecesi	Samih Rifat	<i>Vatan yaydır, ordu bir ok En uzun yol bir adım yok Akdeniz'i bekleddik çok "Yürüyelim arkadaşlar!" Güzel İzmir akını var.</i>	Türk Yurdu	221-222	01.03.1930	1-4
Türk Askeri	Celal Sahir [Erozan]	<i>Ateşli olacak kavgı bu sefer. On düşmana karşı bizden tek nefer. Haydi, arkadaşlar, bekliyor zafer. Vatanın yılmaz erleri, Marş ileri, marş ileri.</i>	Muhit	25	01.11.1930	32

Bu bağlamda yazılan şiirlerin kelime kadrosunda genellikle asker, cenk, Mehmetçik, efe, yörük gibi kelimelerin kullanıldığı dikkati çekmektedir. Şiirlerdeki ortak duygu hâlinin örneklendirilenlerle benzerlik gösterdiği, Türk milletinin bireylerine ve gelecek nesillerine vatan için ödenen bedelleri hatırlatmak ve minnet duygusunu iletmek gibi bir mesaj taşıdıkları görülmektedir.

Türklüğü Yüceltmek ve İnkılapları Yaygınlaştırmak İçin Yazılmış Şiirler

Memleketçi ideolojiyi benimsemiş şairlerin yazdıkları şiirler, önceki başlıklarda incelendiği gibi genellikle ideolojinin kendisinden, bütün özellikleriyle Anadolu'dan, savaş, zafer ya da kahramanlıklardan bahsetmektedirler. Bir anlamda köklerini millî edebiyata has duyarlılıktan ve Cumhuriyet'in ilanından sonra gelişen memleketçi ideolojiden alan bir başka tarz ise, kısaca inkılapçı şiirdir denilebilir. İnkılapçı şiiri köklerinden ayıran nokta, Cumhuriyet'in ilanından sonra, Cumhuriyet'in kazanımlarından söz etmesi ve Türk milletini değerleri ile birlikte, Cumhuriyet'in yeni kazanımları doğrultusunda tekrar tanımlamasıdır.

Amacı belirlenmiş olmasına rağmen, kaynağını memlekette ve bu memlekette yaşayan insanlardan alacak olan şiirin tekrara düştüğü ve çoğu zaman kaynaklanmanın istikametini Cumhuriyet'in kazanımlarına yönelten inkılapçı şiirle birbirine karıştığı şu satırlarda açıklanmıştır:

Meşrutiyet Dönemi'nde incelediğimiz eski hececilerle (Mehmet Emin Yurdakul, Faruk Nafiz, Rıza Tevfik, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya gibi) onları izleyenlerden çoğunun (Necmettin Halil Onan, Ömer Bedrettin Uşaklı, Behçet Kemal Çağlar, Yaşar Nabi, Sabri Esat Siyavuşgil gibi) ülke duyarlıklarından kaynaklanan şiirleri benzer motiflerle donanmış-

tı. Aynı teknik örgüye dayanıyor, deniz, dağ, ova, ırmak gibi coğrafya terimleriyle yöresel özellikler yansıtılmak isteniyordu. Buluşlar, benzetiler özgün değildi. Yurtseverlik duygularının işlendiği şiirlerde de ortak bir dil kurulmuş gibiydi. Cumhuriyet, Çocuk, 30 Ağustos gibi ulusal bayramların ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin kuruluş yıldönümlerinde dergiler sloganlara dayanarak coşku arayan şiirlerden geçilmiyordu. [...] "Millî Edebiyat" akımına bağlı II. Şairler kuşağından Ahmet Kutsi Tecer, Kemalettin Kâmi (Kamu), Ömer Bedrettin, Zeki Ömer Defne örnek olarak aldığımız parçaların düzeyine düşmeyen şiirler yazdılar (Kurdakul, 1994: 41).

Şükran Kurdakul'un kısaca ifade etmek istediği, millî edebiyata has duyarlılığı taşıyan *hececi* şairlerin, başka bir deyişle memleketçi ideolojiyi takip edenlerin, Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra da şiirsel yetkinliği olan metinler yazdıkları ve ikinci kuşaktan takipçilerini etkiledikleridir. Buna karşın, ilk kuşak takipçiler özellikle Cumhuriyet'in kazanımları üzerine yazdıkları şiirlerde *basamaklıp* olarak nitelendirilebilecek bir tekrara düşmüş ve şiirsellikten uzak metinler meydana getirmişlerdir.

Denilebilir ki Türklüğü yüceltmeye ve Cumhuriyet'in inkılâplarını yaygınlaştırmaya çalışan metinler, bir nevi propaganda vazifesi taşıdıklarından, sanat eseri olmaktan çok birer iletişim aracına dönüşürler.

Edebiyat-ı Cedide dönemindeki şiir ve nesirleriyle, Tevfik Fikret ile birlikte toplumsal olandan söz eden bir şair olma vasfıyla öne çıkan isimlerden Süleyman Nazif'in 1927 yılında *Güneş* dergisindeki "Türk İlahisi" adlı şiiri, bu bağlamda örneklemde karşılaşılan ilk şiirdir:

TÜRK İLAHİSİ

Dedem koynunda yattıkça benimsin ey güzel toprak,
Neler yapmış bu millet, en yakın tarihe bir sor, bak,

Yerim sensin, göğüm sensin, cihânım, cennetim hep sen:
Nasıl bir zinde millet çıktı gördüm hasta sînenden.

Evet, mecruh idin, mecruh iken de vardı îmânın,
Ümidin, kuvvetin, azmin, kanın, aşk-ı hurûşânın.

Eğer necm ü hilal olsaydı âfil, muzmahil, Türksüz;
Kalırdı bizce yıldızlar, kamerler kimsesiz, öksüz.

Yaşattın, çok yaşa, tarihimi ikbâl ü izzetle,
Koşar âti, koşar mâzî seni tebcîle minnetle.

Yerim sensin, göğüm sensin, cihânım, cennetim hep sen:
Nasıl bir şanlı millet çıktı gördüm canlı sinenden.

Süleyman Nazif (*Güneş*, S.3, 1 Şubat 1927, s.5)

Eski şiir zevkinden kalma bir alışkanlıkla beyitler hâlinde düzenlendiği görülen bu metinde, kelime kadrosunun da dönemin diğer şiirlerine nazaran *eski* olduğu dikkati çeker. Süleyman Nazif gibi bir şairin toplumu ilgilendiren gelişmelerden

şairinde söz etmesi tuhaf değildir. Bununla birlikte Türklük meselesini benimsemiş ve bu doğrultuda şiirini oluşturmuş olması, dönemdeki Cumhuriyetçi Zihniyet'ten etkilendiğinin açık bir göstergesi olarak okunabilir. Vatan toprağının üstün vasıflarının övülmesiyle başlayan şiirin ana fikri, vatan kavramının Türk milletini meydana getirdiğidir. Türklük ve Türkçülük fikriyle, tarihsel olarak ilişki kurmaktan kaçınan söylem, Cumhuriyet'in ilanını bir milat gibi kabul etmektedir. Şair-özne, Türk milletinin yakın zamanda elde ettiği başarıların geçmişi ve geleceği de bir arada var ederek yeniden inşa ettiğini / edeceğini söyler. "Nasıl bir zinde millet çıktı gördüm hasta sinenden / Nasıl bir şanlı millet çıktı gördüm canlı sinenden" dizeleriyle pekiştirilen düşünce, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni kuran Türk milletinin küllerinden doğan ve yeniden inşa edilen bir kavram olarak algılandığını ifade eder.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yönetim yeri olmak bakımından hem İstanbul karşısında hem de Ankara'nın içinde ayrı bir değer kazanan ve göstergeselleşen bir mekân olarak Çankaya, edebî eserlerde konu ve ad olarak kullanılmıştır. 1928 yılında yalnızca tek bir sayı yayımlanan ve bu mekânın kültürel algıda pekişmesini sağlayan bir dergi mahiyetindeki Çankaya adlı yayın, inkılapçı olarak nitelendirilebilecek bir zihniyetin ürünü olmak bağlamında böylesi şiirler ve nesirler barındırır. Sözü edilen dergide yayımlanan "Çankaya" adlı şiirlerden biri, Kemalettin Kâmi [Kamu]'ye aittir. Tartışmaya zemin hazırlayan ve tepki çeken söylemiyle bu dergide beliren şiir, Çankaya'yı mukaddes bir mekân olarak işaretler:

ÇANKAYA

Bir ebedi güneşle burada doğdu Gazi
Yaprak yığını gibi burada yandı mazi...
Burada erdi Musa;
Buradan uçtu İsa.

Bülbül burada varsa
Hürriyet için öter
Şehit kanı buranın
Rüzgârlarında tüter.

Ne örümcek ne yosun
Ne mucize ne füsün...
Kâbe Arap'ın olsun
Çankaya bize yeter...

Kemalettin Kâmi (Çankaya, S.1, 15 Mayıs 1928, s.10)

Dini değerlerin birer referans mahiyetinde kullanıldığı metinde şair-özne, ilk dörtlükte yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel değerlerinin meydana getirildiği bir mekân olarak Çankaya'yı öncelerken, dini ve kutsal birtakım değerlerin de kaynağını Çankaya'yımsı gibi gösterir. Türk şiiri için klasik mazmunlardan sayılan *bülbülün* burada yalnız özgürlük için öttüğünü söyleyen özne, mekânı kutsayan temel niteliğin şehit kanı olduğunu belirtir. Son dörtlüğe gelindiğinde, yine birtakım dini

hikâyelerde sözü edilen mucize objelerini sıralayıp bunları kesin bir dille reddeden özne, “Kâbe Arap’ın olsun / Çankaya bize yeter” dizesiyle Çankaya mekânının kutsallığını bütün dinî kutsal değerlerin üzerinde gördüğünü ifade etmiş olur. Arap’ın olsun diyerek dışladığı İslam dininin kutsal mekânı olan Kâbe, Türk milletinin kendi kutsal değerlerini yeniden inşa etme sürecine girdiğini vurgulamak için seçilmiş olmalıdır.

Hayat dergisinde yayımlanan “İntikam Şiiri” adlı metin, Ali Canip [Yöntem] tarafından yazılmıştır. Şiirin başlangıcında kullanılan “Mütareke yıllarında” ifadesi ve altına atılan tarihten anlaşılacağı üzere 1920’de yazılmış olan bu metnin, daha önce yayımlanmış olması da olasıdır. 1928 yılında, memleketçi ideolojiye yakınlığıyla bilinen *Hayat*’ta bu şiirin yeniden yayımlanması, inkılapçı şiirin etkinliğini bu yıllarda artırmasına bir işaret olarak okunabilir. Fikirleri ve görüşleriyle Türkçülük ideolojisine bağlanması, 1911 yılında yayımlanan *Genç Kalemler* dergisine kadar uzanan Ali Canip’in, adının yeniden anılması da aynı mahiyettedir.

İNTİKAM ŞİİRİ

-Mütareke yıllarında-

Britanya zenginsin hazinen dolu,
Karşında pek kimsesiz bir Anadolu.
Hiç kimsesi yok amma bir Allah’ı var,
Ve milyonca mazlumun bir ahı var...

Biz efendi yaşadık bin tarih içinde,
Bizi iyi bilirler Hint’te ve Çin’de;
Hatta Viyanalarda, Apeninlerde...
Esir yaşadığımız bir lahza nerede?
Boyunduruk takmayız, hayvan değiliz;
Tarihleri yaratan bir milletiz biz.
Gele geliyor işte salib ordusu,
Dünyaları bürüyor bak kan kokusu.

Gözyaşları boğacak bu sürüleri,
Ey Türk, namus uğruna haydi ileri!
Elinden alınacak kuru taç değil,
Göğsüne takılacak sade haç değil,
Boynuna da zincirler, kalın zincirler...
Namusa kalmayacak en küçük bir yer.
Gene geliyor işte salib ordusu,
Dünyaları bürüyor bak kan kokusu...

İngiliz, seni onun azmi yenecek;
Bu dünyayı kurtaran Türk’tür denecek!

1920

Ali Canip (*Hayat*, S.100, 25 Ekim 1928, s.18)

Şiir, doğrudan İngilizleri ve sömürge politikalarını hedef alan bir metindir. İngilizlere karşı bir nutuk söyleyişiyse düzenlenmiş bu şiirde, özellikle İngilizlerin sömürge politikası uyguladığı uzak coğrafyalarda Türk milletinin iyi tanındığını söyleyen şair-özne, Osmanlı İmparatorluğu'nu da işaret ederek coğrafyayı Avrupa'ya kadar uzatır. Tarihin hiçbir döneminde esaret altına girmeyen bir milletle karşı karşıya olduklarını sert bir biçimde ifade eder. Türklere, tarih yaratan bir millet olma vasfı yükleyen özne, kan kokusunun gelmekte olduğunu söyleyerek Türklerin savaştan teslim olmayacaklarını da belirtmektedir. Şiirin ilk birimi olarak değerlendirilebilecek bu kısımda, Ali Canip'in tarihsel dikkatinin bu somut kurguda etkili olduğunu söylemek mümkündür. İkinci birimde daha haması bir söyleyişe bürünen özne, Türk ordusunun yavaş yavaş gelmekte olduğunu ve İngilizleri de boyunduruk altına alacağını belirtmektedir. Son iki dizede yine İngilizlere sesleniş vardır, Türkün azmi kendilerini yenmekle kalmayacak; aynı zamanda dünyayı da kurtaracaktır. Görüldüğü gibi bu şiirde de Türk milletinin savaşı yönüyle yüceltilmesi söz konusudur.

1929 tarihinde İctihad mecmuasında Dr. Ziya Kaya tarafından yayımlanan "İnkılâp" adlı şiir, Cumhuriyet'in getirdiği yenilikçi tavrın, insanlar üzerindeki etkisini esas alan bir metindir. İnkılâpların keskinliğine getirilen eleştirilere cevaben yazıldığını düşündüren şiir, açıklayıcı ve öğretici bir nitelik taşır:

İNKILÂP

Dedi ki 'Bu işler acele oldu
Vakitsiz doğurduk cümhuriyeti
Şapka ile hurufat mes'ele oldu
Değildi birinin hiç daha vakti!'

Dedim ki: A hocam haklısın amma
Bu yeni derslerden alacağın yok!
Atıldı eskiyen pabuçlar dama
Zulmetsin nur ile dolacağın yok!

İnkılap yapılmaz istişareyle
Kanunla, meclisle, istihareyle
Paşayla, ağa ile efendi, beyle,
Harp ile minnetle yahut para ile!

İnkılap: tarih, dil, âdetler ve kan;
Maşerî bünyenin olgunluğudur.
Yahut da bu olgun bünyeden doğan
Dehanın bir sırrı dolgunluğudur.

Ona yok program, ona yok nizam
Hikmetin fevkinde, ilmin fevkinde!
'İş başı' ibadet bizlere hocam
Çalışmak ayındır bu yeni dinde!

Dr. Ziya Kaya (*İctihad*, S.287, 15 Aralık 1929, s.5308)

İki kişinin karşılıklı konuşması şeklinde tasarlanan; fakat yalnızca şair-öznenin ağzından aktarılan şiir, inkılâp yanlısı veya karşıtı denmese de inkılâpların yaratmış olduğu atmosferden rahatsız olan bir kişinin zihin dünyasını yansıtır. Rahatsız olan kişi, Cumhuriyet'in özellikle şapka ve harf inkılâpları konusunda aceleci davrandığını ve bunun yanlış bir karar olduğunu belirtmektedir. Şair-özne ise bu kişiye, bu yeni derslerden alacağı olmadığını; karanlıkta kaldığını söyler. İnkılâpların gerçek niteliğini ifade etmek için karar alarak, danışarak, meclisle, kanunla; savaşıla, bir idareciyle ya da parayla yapılamayacağını ifade eder. Bu düşünce, dönemde yazılan diğer şiirler düşünüldüğünde, farklıdır. İfadeleriyle inkılâpçılığın kültürel tarafında olduğunu sezdirenen şair-özne, inkılâp fikrini tarih, dil, âdet ve kanın bileşimi olarak algıladığını belirtir. Bu bileşimin vücut verdiği olgun bünyede oluşan deha, inkılâpların temel prensibidir. Son dörtlükte, inkılâpların ve inkılâpçılığın nasıl takip edileceğini kendince ifade eden özne, programdan ve düzenden bağımsız gelişen bu yenilikçilik duygusunun; ancak daha çok çalışarak sürdürülebileceğini vurgular. Üstelik bu çalışma hâlini mukaddes bir değer gibi, bir ibadet gibi algılar.

Malzemesi dil olan bir güzel sanat etkinliği olarak edebiyatla uğraşan şairlerin, dil ile ilgili gelişmeleri ve inkılâpları takip etmeleri doğaldır. Bu dönemde, dilde yaşanan köklü değişiklikler, inkılâpçı şiir bağlamında metinlerin konusu hâline de gelmiştir. Burhan Sadık [Yalçın] tarafından memleketçi ideolojiye yakınlığıyla bilinen Çukurova'da Memleket adlı dergide, "Yeni Türkçenin Doğuşu" adlı bir şiir yayımlanır. 1931 yılında yayımlanan bu şiir, dilde sadeliğin yanında özlüğün de savunucusu konumundadır:

YENİ TÜRKÇENİN DOĞUŞU

Dilimiz karışık bir harman gibi,
Yıllarca yol gittik bir kervan gibi,
Anladık biz dilden, dil bizden geri,
Bilmedik dilimiz her dilden temiz!

Türklük zemzemi ile yıkandı yüzün...
Renginle çıktın da düzeldi sözün...
Açıldı daha dün, görmeyen gözün...
Gördük ki bir güneş doğdu lekesiz!

Haline asırlar senin gülerdi:
Şekline kabil mi akıl ererdi?
Biz yerken bu dili dil bizi yerdi...
Çok şükür daha dün aslına döndün!

Arap'ın duvağı sıyrıldı yüzden...
Acem'in gözlüğü düşünce gözden...
Tanıdık biz bizi bu bizim sözden...
Buluttan sıyrılan bir ay göründün!

Burhan Sadık (*Çukurova'da Memleket*, S.23, 15 Ocak 1931, s.7)

Dört dörtlükten oluşan şiirde şair-özne, Türkçenin kelime kadrosu bakımından karışık bir dil olduğu düşüncesiyle şiirini açar. Bu karışıklığı Türkçe ile düşünen bütün insanlara “Anladık biz dilden, dil bizden geri” dizesiyle yükleyen şair, kendi dilinin her dilden temiz olduğunu fark eder. Türklük kavramını zembereğe suyunu benzeterek kutsallaştıran özne, dildeki sadeleşme ve özleşme hareketleriyle beliren Türkçeyi lekesiz bir güneşe benzetmektedir. Türkçenin tarihî dönemlerini bir kazanç saymak yerine bir kayıp olarak algılayan özne, dilin aslına dönmüş olmasından ötürü şükretmektedir. Son dörtlükte Türkçe üzerindeki Arap ve Acem etkisinin azalmasını çeşitli benzetmeler yoluyla anlatan şair-öznenin içinde bulunduğu duygu hâli, yıllardır görülmemiş bir dostu, akrabayı yeniden görmek gibidir.

12 Temmuz 1932’de kurulan Türk Dili Tetkik Cemiyeti (1934’te Türk Dili Araştırma Kurumu, 1936’da Türk Dil Kurumu) ilk kurultayını 26 Eylül 1932’de toplamıştır (Özderim 1963: 84). Bu kurultayın etkisiyle Halit Fahri tarafından yazılan “Türk Dili Kurultayı Destanı” adlı şiir ise 13 Ekim 1932 tarihli *Servet-i Fünûn-Uyanış*’ta yayımlanır:

TÜRK DİLİ KURULTAYI DESTANI

Osmanlı Türkçesi artık elverdi,
Öz Türkçe ‘Ulus’un içine erdi,
Gazimiz bu yolda bize elverdi,
Gelin başaralım bu savaşı da.

Yurdunu kurtaran o yüce kişi
Yarattı yeniden ünlü geçmiş;
Parlayan güneştir onun her işi,
Gözü gönlü gibi güne karşı da.

Türk dili bozulup azman olmuştu,
‘Engin’ Araplaşmış ‘umman’ olmuştu,
İşimiz bu yüzden duman olmuştu,
Bir pul etmemişti bu mal çarşıda.

Elinde nargile, sırtında burnuz,
Ağzını açtı mı lâkırdısı buz,
Osmanlı Türkçesi denen uğursuz
Türk’ü görememiş gözü şaşı da.

Göge ‘târem’ demiş güneşe ‘hurşit’,
‘Mihir, şems, afitap’ ayrı çeşit,
‘Çeşmi cadû’ları sen ondan işit,
‘Ebru’ya çevirmiş canım kaşı da.

İşte bu yapma dil, bu yabancı dil,
Bir türbe üstünde yanan bu kandil,
Kardeşler bu bizim dilimiz değil,
Sönsün yerde tüten son talaşı da.

Ün doğsun bu yılın kutlu ayından,
Budur beklenen Dil Kurultayından,
Altın ok fırlasın artık yayından,
Kuş gibi aşarak dağı, taşı da.

Arap'ın, Acem'in lügati solsun,
Dilimiz kendi öz sesi ile dolsun,
Nerenin malı ise oranın olsun
Gunneli tecvidin Karabaşı da.

Artık ne Şam işi şekerlemeler,
Ne Şiraz kırmısı boş kelimeler,
Türk dili böğürmez, şakırdar, meler,
Çünkü özüm gibi bu dil yahşı da.

Her kelimesin de var başka bir tat,
İster sertçe oku ister yumuşat,
Sözümüz bir kere açınca kanat
Yere indiririz varsa arşı da.

Halit Fahri (*Servet-i Fünûn-Uyanış*, S.1887-202, 13 Ekim 1932, s.310)

Halit Fahri'nin ve *Servet-i Fünûn* dergisinin şiir anlayışları bir arada değerlendirildiğinde, böylesi bir metinle karşılaşmak ilginçtir. Öncelikli olarak, mesul müdürlüğünü yürüttüğü dergide, kabul edilebilecek bir patronaj ilişkisi içinde, Cumhuriyet'in kazanımlarının ve gerçekleştirdiği inkılapların özellikle dil ile ilgili olanını gündeme taşımak mahiyetiyle hareket ettiği düşünülebilecek olan Halit Fahri'nin, Türk Dili Kurultayı kadar somut bir olayı şiirine taşıması göstergesel bir nitelik kazanır. İnkılapların yaygınlaştırılması açısından anlamlı olan bu hamle, şiirsel olmaktan uzaktır. Halit Fahri özelinde "Aruza Veda" şiirinden yaklaşık on yıl sonra gelinen noktada, eski dili ve şiiri minnetle anmak söz konusu değildir. Şiirde "Osmanlı Türkçesi denen uğursuz" dizesiyle başlayıp, bazı kelimeler üzerinden verilen örneklerle sürdürülen eski dile karşı tavır, sürekli olumsuz olma eğilimindedir. Türk dilinin özündeki güzelliği, Türk milletinin özündeki güzelliğe bağdaştıran şair-özne, Türk dilinin her kelimesinde başka bir tat olduğunu ifade eder ve metnin tamamına yayılan duyarlılıkta, Türk dilinin barındırdığı bütün yabancı unsurlardan sıyrılması gerektiğini söyler. Şiirin ilk dörtlüğünde Mustafa Kemal Atatürk'ün anılmasıyla, eski dille olan ilişkinin bir savaş gibi tanımlanması da ayrıca dikkate değerdir.

Bu dönemdeki şairliğini özellikle *Resimli Şark* dergisinde sürdüren ve millî hasasiyeti ile öne çıkan şiirler yazan Hikmet Turhan [Dağlıoğlu], aynı derginin 1933 yılının şubat ayında yayımlanan 26. sayısında "Büyük Millet Meclisi" ve "Türklülük" adlı iki şiirle görünür. Daha doğru bir ifadeyle derginin açılışını birinci sayfadan bu iki şiir yapar:

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

Millet seçer vekili, meclisine gönderir;
Dört bucaktan gelenler Ankara'da toplanır.
Canla, başla çalışan meclis yurda ün verir
Bu yüzlerce mebusu insan tek bir can sanır.

Yasaları o yapar, kanunları o kurar,
Başımızın tacıdır Büyük Millet Meclisi.
Kurultayın içinde milletimin özü var;
Sevgi, saygı dağıtır hiç susmayan gür sesi.

Bekçisidir yurdumun, müjdesidir varlığın
O hâkimdir her şeye, uğrağıdır her yolun.
Çaresini o bulur genişliğin, darlığın
Her tarafta eli var, sağlam, güçlü bu kolun.
Yurdumuzun kalbidir, adaletin güneşi
Kurtuluşun yeridir, istiklâlin ocağı;
Ne benzeri bulunur ne de başka bir eşi,
O andırır çok yüksek, ulu karlı bir dağı.

Dağlıoğlu Hikmet Turhan (*Resimli Şark*, S.26, 1 Şubat 1933, s.1)

Cumhuriyet'in onuncu yılına girildiğinde yayımlanan bu şiirde, Büyük Millet Meclisi'nin yapısı anlatılmaktadır. Şair-özne, meclisin ve meclisi oluşturan değerlerin üstünlüğünü vurgularken, meclisi halkının başında bir tac olarak görür. Kurultayın özünde milletin özü olduğundan söz eden şair, egemenliğin kayıtsız şartsız milletin olma esasına bağlılığını öne çıkarmaktadır. Hâkimiyetin, adaletin, kurtuluşun bir sembolü olarak tanımlanan Millet Meclisi, eşsiz bir yapı olarak ifade edilir ve şiir sonlandırılır. Yayımlanan diğer şiirin ise dilbilgisi kuralları açısından sorunlu bir adı vardır. *Türklülük* sözcüğü ile ifade edilmek istenen kavramın, Türk olma duygusu ve Türk milletine mensubiyet olduğu anlaşılmaktadır:

TÜRKÜLÜK

Medeniyet kaynağıdır Türkeli
Tarihini kaplamıştır şan seli.

Türklük bana vermektedir iftihar:
Tanır, bilir beni her yer, her diyar.

Türk ülkesi büyüklükle doludur,
On bin yıllık insanlığın yoludur.

Dilim, soyum, türem, yaşam zengindir
Bir denizdir, ucu yoktur engindir.

Kuran Türk'tür bilgilere kurultay
Buyruğuma gönül verdi güneş, ay!

Türklülük için, bir sönmeyen kor yanar
Tarih anar, düşman anar, dost anar.

Yerle göğün, istikbalin yoldaşı
Şeref verir eğilmeyen hür başı...

Bayrağı ile dünyaları kuşatır
Türk milleti ölmez, yaşar, yaşatır...

Dağhoğlu Hikmet Turhan (Resimli Şark, S.26, 1 Şubat 1933, s.1)

Türk milletinin, bayrağının, vatanının ve tarihinin övüldüğü, beyit esasına benzeyen ikili dizeler hâlinde düzenlenen bu şiir, millî duyguların belirginleştirildiği bir metindir. Daha önce de ifade edildiği gibi, iki şiirin bir arada yayımlanmış olması, Cumhuriyet'in onuncu yılında gerçekleştirilen faaliyetler kapsamında okunabilir. Görülebileceği gibi her iki şiirde de Türk milletinin ve Türk olma bilincinin, henüz yeni kurulmuş bir devlet içinde teşekkül etmekte olsa bile tarihin başlangıcından bu yana var olduğu gerçeği vardır. Özellikle Türklülük şiirinde vurgulanan bu tarihî dikkat, inkılâpçı bağlamda yazılmış diğer pek çok şiirde de bulunabilir. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında öne sürülen bazı fikir ve görüşleri destekler nitelikte yazıldığı anlaşılan bu metinlerin, Türk milletinin tarihini, medeniyet tarihine kaynaklık edecek kadar geriye götürmek isteyen bir düşüncenin yansıması olduğu da söylenebilir.

Örneklemede rastlanan ve inkılâpçı tavırla yazıldığı anlaşılan diğer şiirler aşağıdaki gibidir:

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
İstiklal Türküsü	Faruk Şükrü [Yersel]	Gönlümüzde nura koşan bir milletin aşkı var. Ufkumuzda ebediyet ziyaretleri parıldar. Felekt en huzuruna bestelendi andımız. Ahdımızın kablesidir yurdumuza her mezar!	Harb Malûlleri Mecmuası	(c1)1	15.03. 1926	14
Bugünkü İnkılap	Refik Fikret	Şimdi biz: Cumhuriyetin meftunları Beynimize çakıyoruz. Göklere değil, Yükseklere bakıyoruz...	Çağlayan	13	15.04. 1926	12
Kurtuluş	İshak Refet [İşıtman]	İçinde çalkayıp dururken saraylar Düğün yapıyordu! En ufak yardımdan Bütün silahtan mahrum kalan bir dar Ve katil çemberin içinde haykaran Türk milleti birden silkinip kurtuldu O katil çembere düşmanlar tutuldu	Türk Yurdu	183-22	01.10. 1926	154
Vatan Destanı	Halit Fahri [Ozansoy]	Ey bütün cihana bedel Türkeli, Açtığın çenklerin yoktur evveli. Tarih bir nehir ki coşkundur seli. Sen ona nisbetle, umman gibisin.	Hayat	6	06.01. 1927	9
Çankaya	Faruk Nafiz [Çamlıbel]	Şeref rüyalarına dalan yeşil Çankaya, Gölgesi baş döndüren bu sırı anlat bize: Nasıl yettin yıllarca onu barındırmaya, Seni böyle ebedt kılan hangi mucize?	Hayat	21	23.04. 1927	8

Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
Milli Marş İçin Güfte	Feyzullah Sacit [Ülkü]	<i>Ben ezelden hakkı sevdim, şerri çok yendim Ölümlü çok şakalaştım, zulmü yıkarak Nice zafer tacı giydım güneşten parlak Dünyaları tuttu gökten aldığım bayrak Yüce gökte hürriyeti gördüm beğendim Altın yüzlü güneşlerden nuru öğrendim!</i>	Türk Yurdu	194-33	01.09.1927	399 - 400
Yeni İş	Ziya Vehbi	<i>O şerefli başını göklere dik, ufka bak. Gözlerinin gördüğü her taraf senin bugün Sen böyle çalıştıkça düşmanın cıldırarak, Çalış, uğraş, hazırlan yapilsın şen bir düğün</i>	Servet-i Fünûn	1629-155	03.11.1927	390
Hayat	Faruk Nafiz [Çamlıbel]	<i>Fırtına, yağmur, soğuk... Ne varsa üstüne çek! Bu çetin yolculuğun sonunda gün gelecek, Sırma saçlar saracak her kan akan yerini, Gül dudaklar öpecek o kırbaç izlerini...</i> <i>Ağzında şarkılıktan çıkmış iniltilerle Dağ, taş derne, arkadaş, gün batmadan ilerle!</i>	Hayat	59	12.01.1928	3
Manto	Dr. Ziya Kaya	<i>Şapkayı, hurufatı kapışırken köyler Bir kanun yoktu halka uzatmış yumruğunu Kanunlar kavrayamaz inkılap mefhumunu...</i> <i>İnkılâplar zulmetin nur ile mahsubudur... İnkılâplar bir volkan... Kanunlar rüsubudur.</i>	İctihad	288	01.01.1930	5313
Türk Kadınlığının Şükranı	Florinalı Nâzım [Özgünay]	<i>Asırlarca süren ma'nevî hapsin, Kahrından kurtulan bu ince ruhlar-: Sıyrıldı bağından büsbütün yeşin, Varlığı, göz alan şevki ile parlar!</i>	İctihad	295	15.04.1930	5372
Yarın Düğünümüz Var!	Ziya İlhan	<i>Haydi, arkadaşlarım, yesi, kederi atın Bugün hep bir ağızdan şarkı söyleyeceğiz! Yapan Cumhuriyetle yıkan bir saltanatın Arasındaki büyük farkı söyleyeceğiz!</i>	Servet-i Fünûn - Uyanış	1916-231	04.05.1933	365

İnkılâpçı şiirin bir nevi propaganda yapma görevi üstlenmiş, coşku aktaran örnekleri vardır. Memleket özelliklerinden ve memleketin en yeni ve gözde özelliği olan inkılaplardan hareket eden söyleyiş biçimlerinde şiire kaynak, geçmişten gelen bir dayanak arıyor olma gayreti okunmaktadır. Türk milletinin tarihi ve ortak özellikleri olarak vurgulanan özgürlük, adalet, asalet, şehadet ve vatan bilinci gibi mukaddes kavramlar; bu tarzda yazılan şiirlerin sıklıkla üzerinde durduğu noktalardır. Diğer örneklerde de görülebileceği gibi Çankaya, yeni Türk devletinin yönetim yeri olmak bakımından göstergesel bir değer kazanmış ve şiirlerde anılmıştır. Kurtuluş mücadelesinin ve peşinden gelen Cumhuriyet'in kazanımlarının da sıklıkla vurgulandığı şiirlerde, özellikle inkılapları ve yenilikleri insanlara ifade etme bağlamında bir çabanın varlığı sezilmektedir. Örneklemede rastlanan diğer şiirler içinde Feyzullah Sacit [Ülkü]'nin 1927 yılında, *Türk Yurdu*'nda yayımlanmış olduğu "Milli Marş İçin Güfte" adlı metnin hangi bağlamda yazıldığı tespit edilememiştir. Bir öneri mahiyetinde değerlendirilen metnin söyleyiş biçimi ve kelime kadrosunda Mehmet Âkif [Ersoy]'ın İstiklal Marşı'na benzer yönler vardır. İnkılâpçı olarak nitelendirilen ve Türk milletinin özelliklerinin tarihi bir dikkatle övüldüğü böylesi metinlere, büyük oranda 1927 yılından sonra rastlanıyor olması, Cumhuriyet'in ilanını takip eden yıllarda gelişen memleketçi şiir anlayışının, Cumhuriyet'in onuncu yılına yaklaşıldıkça inkılâpçı bir anlayışa doğru evrildiğine delalet edebilir.

Mustafa Kemal Atatürk'e Yazılmış Şiirler

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu ulu önder Mustafa Kemal Atatürk, Türk şiirinde özellikle Cumhuriyet'in ilk yıllarında sıklıkla konu edilmiştir. Yeniliklerin ve inkıpların en önemli figürü olmasının yanı sıra devlet adamlığı ve askerliğiyle de kendisine değinilen Atatürk, millî edebiyat zevk ve anlayışını sürdüren şairler başta olmak üzere hemen her zihniyetten şair tarafından şiir vasıtasıyla anılmıştır. Atatürk'ü anlatan kimi şiirler, tarihi bir olayı referans gösterirken; kimileri ise tarihe not düşmek amacını taşır. Bütün bu şiirlerin ortak noktasında Mustafa Kemal Atatürk'e duyulan saygı ve sevginin dile getirilmesi bulunmaktadır.

Örneklemede rastlanan ve Atatürk'ü anlatan ilk şiir, Çubukçuzade Mehmet Sıtkı [Akozan]'a aittir ve 1923 yılında, Ziya Gökalp'in Diyarbakır'da çıkardığı *Küçük Mecmua*'da yayımlanır. "Ülkemin Büyük Müncisine" adı taşıyan şiir, Mustafa Kemal'in üstün özelliklerinden ve ona duyulan minnet duygusundan söz etmektedir:

ÜLKEMİN BÜYÜK MÜNCİSİNE

Ey milletin zafer babası, kahraman paşam
Türk'ün zafer dehasını asra yazan paşam
Nefh eyledin bugün bize iman ve can paşam
Şan ve zafer kılıcını arşa asan paşam
Medyun sana hayatını her Müslüman paşam

Sundun elinle ırkıma bir cam-ı sermedi. ..
Verdin mübarek ülkeme zevk-i müebbedi
Yunan değil, cihan sana artık pesent dedi
Her savletin Sakarya'da bir şaheser idi
Düşmanlara dedirttin önünde 'aman' paşam

Düşmanların eğerce inadı, ezası var;
Zulmün de bir hududu, hesabı, cezası var
Türk'ün bu son seferde ilahi gazası var...
Yoktur ölüm okuma, Kemal Mustafa'sı var
Asrın selim-i evla oldun inan paşam

Bin bir gaza diyarı, mübarek vatan sevin
Kurtuldu İzmir'in ve reha buldu her evin
İstanbul'un, Edirne, yeşil Bursa hep senin:
Yazdı kılınçla tåkına bir destan paşam

Darülfünun Edebiyat Fakültesi Başkâtibi

Çubukçuzade Mehmet Sıtkı (*Küçük Mecmua*, S.30, 15 Ocak 1923, s.133)

Cumhuriyet'in ilanından birkaç ay önce yazılmış olan bu şiir, Kurtuluş Savaşı'nın zaferle sonuçlanmasının ardından yaşanan coşkuyu yansıtmaktadır. Bu zaferleri ve başarıları Atatürk'ün dehasına dayandıran şair-özne, onun öncü vasıflarını mukaddes

birer değer sayarak, kendisinin yalnızca ülkeyi ve Türk milletini değil, aynı zamanda bütün Müslümanları kurtardığını söyler. Aynı bağlamda Atatürk'ün yalnızca düşman Yunan ordusunu değil, tüm dünyayı dize getirdiğini; böylece dünya çapında bir saygınlık kazandığını da ifade eder.

1899 yılında yayımladığı *Türkçe Şiirler* adlı şiir kitabıyla, dilde milli değerlere dönme hareketinin başlatıcısı olduğu kabul edilebilecek ve aynı zamanda düşünsel alanda milli hassasiyetlerin geliştirilmesine zemin hazırlayan şairlerden Mehmet Emin [Yurdakul], 1926 yılında *Türk Yurdu* dergisinde “Ey Beşerin Çarpan Kalbi” adlı şiirini yayımlar. Mustafa Kemal'i bütün insanlığın ortak bir değeri gibi algılayan şiir, bu zaman diliminde yazılan şiirlerde Atatürk'ten söz edilirken sıkça kullanıldığı anlaşılan *münci* (kurtarıcı) sıfatıyla kurulmuş bir ithafla başlar:

EY BEŞERİN ÇARPAN KALBI

Büyük münciye

Ben ihtiyar ceddimin gözleriyle göğe baktım;
Secde ettim, yalvardım intikamın mabuduna.
Bir ilâhî tepede kökçi gibi ateş yaktım;
El uzattım, haykırdım yıldırımın bulutuna

Yazıklar ki bu aziz yerde ne göz ne kulak var:
Şu dört ufuk mabetsiz ve Allahsız birer bozkır.
Alevleri sönmeyen birer yangın şu yıldızlar;
Şu yedi gök granit taşlar gibi hissiz, sağır!

Fakat böyle değilsin, ey beşerin çarpan kalbi:
Sen cellâdı görensın, sen kurbanı işitensin;
Hakkın sağır olmayan, kör olmayan göğü sensin;

Ve sensin ki resuller, kahramanlar yaratırsın;
Kurtarıcı ellerde nur ve ateş parlatırsın.
Buluyorum ben yalnız, yalnız sende ulu Rabbi!

Mehmet Emin (*Türk Yurdu*, S.180-19, 1 Temmuz 1926, s.13)

Şair-öznenin, “ihtiyar ceddimin gözleriyle göğe baktım” ifadesiyle geçmişe göndermede bulunduğu açıktır. Osmanlı İmparatorluğu'nu işaret ettiği sezilen bu göndermede şairin, Türk milleti adına konuştuğu anlaşılmaktadır. Milletın yakındığı, başı dertte iken her kimden yardım istediye; kimsenin ona dönüp bakmaması ve yardım çağrısına cevap vermemesidir. Bu durumu bir tanrısızlık hâline benzeterek, Türk milletinin yalnızlığını ortaya koyan şair-özne, bu sessizliği evren ölçeğinde tasvir etmekte ve şiirsel bir söyleyişe yakınlaşmaktadır. İnsanlığın çarpan kalbine, yani Atatürk'e, seslenirken onun böyle olmadığını; dostu düşmanı tanıyıp milletin yardımına koştuğunu ifade eden şair, yardım dileyip cevap bulamadığı göğün, artık bizzat Atatürk olduğunu belirtir. Türklerin eski inanç unsurlarından *Gök Tanrı*'ya benze-

tilen bu iletişim biçimi ilgi çekicidir. Özne, resulleri ve kahramanları da bu *göğün* meydana getirdiğinden ve onun kurtarıcı vasıflarından bahseder. Şiirin son dizesiyle Türk milleti adına konuşan şair-özne, ettiği duaların karşılığını aldığını, Tanrı'yı biz-zat Atatürk'ün kendi kişiliğinde bulduğunu söyleyerek şiirini sonlandırır.

Fazıl Ahmet [Aykaç] tarafından *Hayat* dergisinde 1927 yılında yayımlanan "Tarih Dersi" adlı şiir, hayli uzun bir metin olduğundan buraya kısaltılarak alınmıştır:

TARİH DERSİ

[...]

Kimdi artık o haşmetin arkasında yürüyen?
Hangisinin şu saatte bir tanecik eşi var?
Koca nisyan çukurunda şimdi kokup çürüyen
Nice kişver iskeleti, nice devlet leşi var!

Haydutluğun her türlüşü ve millete hıyanet...
Ne yazık ki efendiler buymuş bütün işleri.
Fakat işte taçlarını, tahtlarını nihayet
Çatır çatır kırıp yemiş adaletin dişleri!

Evet, kabarıp eziyormuş ökçesinin altında
Nice mağrur başı işte zamanenin ayağı.
Aramışlar büyüklüğü hep sırmada altında
Çünkü hepsi hakikatte birbirinden bayağı!
Efendiler onun için şu devamsız ömürde
O ki beni karşısında hürmetle eğiltir
Biliniz ki hiçbir zaman taçlı başlar değildir!

Bir zavallı kanı şayet nahak yere akarsa
Benim bütün insanlığım hayâ eder o kandan
Zaten insan kâinata feylesofça bakarsa
Ne süngüden medet umar ne kılıçla kalkandan!

Anladım ki çocuklarım o da bunu anlamış
Anladım ki efendiler onun da bu, duygusu
Çünkü o da hayatında ne taç demiş ne tuğra...
Ummanlara benzettim o âdemi doğrusu
Yani o hiç yorulmayan ve yılmayan unsura!

Asırlarca beslemişiz evet birçok sefihi
Bu adamsa bize olmuş medeniyet mesihi.

Tarihlerde okuyorum, zamanında bir sürü
İnsan onu kavramamış, ona kızmış, darılmış.
Fakat demiş o kendine: 'Hiç yorulma sen yürü!'
Ve ne bir gün sendelemiş ne kırılıp yarılmış.

İnsanlığı bu derece bilmek için şüphesiz,
Hiç şüphesiz şu felekten nice sille yemiş o!
Fakat yine efendiler tetkik edin bunu siz,
Eğri düşün dememiş ki doğru yürü demiş o!

Fakat gönlü temiz olan, alnı açık muteriz
Kanaatim bu ki benim, yerden göğe haklıdır.
Timsahlarla boğuşmayı bilmiyorduk çünkü biz
Bizde bunu icat eden sade onun aklısıdır

[...]

Fazıl Ahmet (*Hayat*, S.8, 20 Ocak 1927, s.12-13)

Şiir, şair-özenin tasarladığı bir tarih öğretmeni tarafından etrafındaki genç çocuklara verilen bir tarih dersi niteliğinde düzenlenmiştir. Böylelikle metnin bir konuşma niteliği taşıdığı söylenebilir. Metin yazıldığı tarihten daha ileri bir tarihte geçen bir olayı kurgulamakta, içinde bulunulan zamana geleceğin gözüyle bakmaktadır. Öğrencilerine ders veren tarih öğretmeni, ülkenin kuruluşunu ve bu aşamada Atatürk'ün oynadığı rolü anlatır. İçinde bulunulan zaman hakkında gelecekte kurulan bu bakış, bir sürü insanın zamanında Mustafa Kemal'i anlamadığını söylemekte; onun ise tüm bu tutumlara rağmen doğru bildiği yolda yürümekten hiçbir zaman vazgeçmediğini belirtmektedir. Hikâyenin anlatıldığı gençlere bir nevi tavsiye niteliğindeki bu sözler, metindeki öğretici tavrı da pekiştirmektedir. Atatürk'ün meziyetlerinin çeşitli yönleriyle anlatıldığı ve Cumhuriyet'in ilk yıllarının resmedildiği bu şiir, onun önderliğinin gelecek nesillere aktarılması gereken bir bilgi olduğu düşüncesi üzerinde yoğunlaşır.

Atatürk'e yakınlığıyla bilinen ve şairliği büyük ölçüde inkılâpçı tarzda yazdığı şiirlerle tanımlanabilecek olan Behçet Kemal [Çağlar]'ın 1930 yılında *Hep Gençlik* dergisinde yayımlamış olduğu "İrkımın Şairine" adlı şiir, hem Atatürk'ün yenilikçi özelliklerini yaratıcı bir şair gibi tasvir etmekte hem de edebî metnin nitelikleri açısından çeşitli öneriler getirmektedir:

IRKIMIN ŞAİRİNE

Hürmet... Ey destanını ırkımın yazan, sana!
Nasıl yazsın bu aciz hakkile destan sana.
Sapan izinden feyyaz alnında kırışıklar;
Gözlerinden taşıyor kalbe dolan ışıklar...
'Eseri az' diyenler, şaşsın bizi görsün de
Biz ki birer kılıncız dövülmüşüz örsünde...
Seni 'put' diye kırmak isteyen ellere bak:
EBULEHEB'in eli halinde kuru, çolak
Çarpılarak yanlara düştü bak tamamilen;
Zira -ismin de aynı- peygambersin bu ele:
Ey çölde kalan kalbin su gösteren rehberi!
Milliyet peygamberi! Milliyet peygamberi...

Senin sesinden evet ses namına ne varsa
Borçluydu varlığını yabancı, yapma harsa;
Duygular, bir fantezi; lisanlar bütün melez,
Bilmiyorlardı Türk'ün kalbini titretmez!
Gene çarpan kalp vardı fakat bir timsah kalbi:
Kırmızı, siyah kanlar tamam karışmış gibi
Rengi, aslı belirsiz; var bir Osmanlı adı,
Bir tek mısralık bile yoktu Türk'ün feryadı.
Sen bu paslı zinciri bir hamlede kıransın;
'Ben Türk'üm, öz Türk!' diye ilk defa haykıransın.
Bir ağustos böceği gibi sonsuz, yeknesak
Faydasız ölenlerden biz bir şey anlamasak,
'Zevki, ince değilmiş.' diyeceklerin, varsın,
Yaprak gönüllerini hep o tırtıllar sarsın.
Kapansın kulağımız hiçbir şey anlamadan;
Biz, artık, dinlemeyiz ne serçe ne papağan!
Sokmasınlar o yapma bahçeye kartalları:
Kırarlar bir vuruşta o çelimsiz dalları...
Nefesleri kasırğa o kâğıttan güllere;
Bize seller lazımken şırıldamasın dere...
Ne varsa nabzımızda senin, hayat namına;
HÂMÎT, FARUK, Sen varsın edebiyat namına.

Behçet Kemal (*Hep Gençlik*, S.2, 1 Nisan 1930, s.21)

Şiir, Atatürk'ün varlığını manevî bir değer olarak benimsemekte ve onu, yine aynı tarzda yazılmış pek çok şiirde görülebileceği gibi, mukaddes değerlere benzeterek kutsallaştırmaktadır. Millet kelimesi yerine ırk kelimesinin seçilmiş olması gösterge-
sel bir mahiyet taşırken; Mustafa Kemal Atatürk bu ırkın şiirini yazan; âdeta onu baş-
tan yaratan bir şaire benzetilmiş ve bu kudret karşısında acizliğini kabul eden öznenin
nasıl bir destan yazacağını bilememesinin ifadesiyle metin başlatılmıştır. Metnin, Ata-
türk'ü eleştiren bir kitleye hitaben yazıldığı anlaşılmaktadır. Atatürk'ü isminin benzer-
liği yönünden İslam peygamberine göndermede bulunarak bir milliyet peygamberine
benzetilen özne, onun erdemlerinden söz eder. Onu eleştirenlere de çeşitli vesilelerle
cevap vermektedir. Mesnevi nazım biçimine benzer düzenlenmesiyle, eski şiir zev-
kini hatırlatan metnin en ilginç özelliği, sonunda temas ettiği konulardır. "Kapansın
kulağımız hiçbir şey anlamadan / Biz, artık, dinlemeyiz ne serçe ne papağan!" dize-
leriyle başlayan son anlam biriminde, metnin adına bir referansta bulunarak, şiirin
nasıl olması gerektiğine dair bazı görüşlerin bildirildiği sezilmektedir. Benzetmeden
hareketle yapılabilecek olan yorum, artık yalnızca güzelliklerden bahseden şiirlerin
kitleler tarafından kabul görmeyecek olduğudur. Özneye lazım olan coşkun bir sel-
dir, bu yüzden derenin şırıltılarıyla yetinemeyecektir. Bu benzetmesiyle de şiirde bah-
sedilmesi gereken değerlerin inkılaplar ile Türk milletini kuran ve yücelten değerler
olduğunu düşündüren özne, Türk milletinin hayatını Atatürk'e borçlu olduğunu "Ne

varsa nabzımızda senin, hayat namına” dizesiyle belirgin bir hâle getirir. Son dize ise ilginçtir; edebiyat namına *var olduğu* söylenen iki şairin ismi anılır. Abdülhak Hâmit Tarhan ve Faruk Nafiz Çamlıbel’i işaret ettiği akla gelen bu iki göndermenin şiir içindeki varlık sebebi, metinle iyi ilişkilendirilememiştir. Söylenmek istenen, bu şairlerin o dönem içinde sahip oldukları şiir tarzının takip edilmesi ya da sözü edilen iki şairin Türk şiiri içindeki yeri ve önemi ne anlama geliyorsa, Atatürk’ün de Türk milletinin tarih sahnesindeki *var oluş şiiri* için o kadar değerli olduğu olabilir.

Hayatını edebiyat tarihçiliğine adanmış bir araştırmacı olan Fevziye Abdullah [Tansel] yaptığı araştırmalar ve yazdığı bilimsel nitelikli makaleleri ile bilinen bir isimdir. Gençlik yıllarında, özellikle 1930’lu yılların başında, dönemin salon dergilerinde şiirleriyle de görünür. Önemli bir salon dergisi olan ve edebiyatın yanında aktüaliteye de yer veren *Muhit*, Fevziye Abdullah’ın şiirlerini sıklıkla yayımladığı dergilerden biridir. 1931’de bu dergiye yayımlanan bir şiiri, “Gazi’ye” adını taşır:

GAZİ’YE

Kızıl, mor tepelerden esen ıslak rüzgâra,
‘Selam söyle!’ diyorlar anneler ‘Sakarya’dan,
O iller rüzgârı ki kokar taze kanlara,
Senin alnını öper geçerken ‘Çankaya’dan.

Gözü yaşlı anneler, oğlu şehit anneler,
Yüreği kan ağlarken sana dualar eder,
Yıldızsız gecelerde beyaz saçlı nineler,
Elini göğe açar (“Gazi”ye ömür ver!) der...

Gözlerine gölgesi vurmuş da ‘Akdeniz’in,
Kahramanlık parıldar ışıklı renklerinde,
Coştugu anda senin bu engin denizlerin,
Yunan can verir ‘Eski Olimp’ eteklerinde...

Ulu bir dağ ki başın, yanında hep alçalır,
Yükselen sarı dağlar, o keskin başlı dağlar,
Güneşin ışığını hepsinden evvel alır;
Senin kızıl başında günün aydınlığı var.

Fevziye Abdullah (*Muhit*, S.31, 1 Mayıs 1931, s.16)

1930’lu yıllarda yazdığı şiirlerde, milli bir duyarlılığı sürdürdüğü hissedilen şairin yazdığı birkaç aşk şiiri dışında genellikle Cumhuriyetçi Zihniyet’in sınırları içinde kaldığı söylenebilir. Bu bağlamda yazdığı şiirlerden biri olan “Gazi’ye”, Mustafa Kemal Atatürk’ün üstün niteliklerinin tasvir edildiği ve övüldüğü şiirlerdendir. Metinde, Çankaya’nın göstergesel bir mekân olarak kullanılması; Sakarya’dan, Akdeniz’den ve *Eski Olimp* olarak nitelendirilen Ege kıyılarından söz edilmesi, metnin yaşanan gerçeklikle ilişkisini artırmaktadır. Son dörtlükte Atatürk, sözü edilen coğrafyadaki ulu dağlara benzetilir ve bu dağın güneşin ışıklarını diğerlerinden önce aldığı söylenir.

1933 yılında İlhami Bekir [Tez] tarafından *Yeni Türk Mecmuası*’nda yayımlanan “İmza” adlı şiir, Atatürk için yazılmış en ilginç metinlerdendir. Şiirin başlığı, Ata-

türk'ün imzası şeklinde tasarlanmıştır ve şiirin adının İmza (M. Kemal) olduğu ilgili nüshanın içindekiler sayfasından anlaşılır. Görsel bazı dikkatleri haiz olduğu anlaşılan metin, dönemin yaygın şiir tarzlarından birinin izlerini taşır:

İMZA (M. KEMAL)

Mustafa Kemal adının ülküleştirilmesi olan bu yazı saygı ve sevgilerle Hâmit Beyefendi'ye armağan edilmiştir.

Kanımın

25 trilyon
yuvarlağı

yalnız bu türlü görünecek,
camı altında
biri yüz büyülten adesenin.
Yaratıcı ünlü mimar
bu adam çizgisinden çıkaracak
Yeni çizgilerini
hendesenin.

Torunlar,
onu görmüş olan en son ihtiyarı
bayrak ve Türkü ve defne dalları ile
görmeğe geldiği zaman,

devrin büyük şarkıcıları
bu kıvrılışı bulacak
kına toprak ve kan kokan seslerinde
şarkıların

Ve gülerken bu türlü gerilecek
mavi gözlerinin sinirleri,
onu görmüş olan en son ihtiyarın.

Taaa

20.000 rakam sonra,
kafamızın yeni us dokumasını
yeni bilgilerle araştırırken çocuklarımız,
-eski teşrih masasında-
beynimizin her girinti çıkıntısında
biz bu imzaya rastlayacağız.

Ve nabzını

taze dullarla anne gelinlerin,
biz ondan gelme ölçülerle sayacağız!

Taaaa

20.000 rakam sonra

İlhami Bekir" (*Yeni Türk Mecmuası*, S.9, 1 Haziran 1933, s.747)

Girişindeki ithaf cümlesinden Abdülhak Hâmit Tarhan'a sunulduğu düşünülen şiir hem ses hem söyleyiş hem de biçim açısından Nâzım Hikmet'in etkisi altındadır. Serbest nazımla yazılmış bu şiirde, Nâzım Hikmet tarzı söyleyiş biçimlerinin, hatta kimi kalıp ifadelerin doğrudan kullanıldığı anlaşılmaktadır. Çeşitli sayıların, bazı teknolojik cihazların ve insanın biyolojik unsurlarının yerleştirildiği bu şiirdeki imaj bütünlüğü ilgi çekicidir. Çoğunlukla sade dil ve hece vezniyle, milli edebiyat zevkine has bir duyarlılıkla inşa edilen Atatürk hakkındaki diğer şiirlere bakıldığında, bu şiirin şiir dili kurmak ve bir imaj yaratmak bağlamında diğerlerinden ayrıldığı söylenebilir. Şair-özenin tasarısında, gelecek vardır. İmaj, uzak bir tarihte, geçmişteki insanları *biri yüz büyüten adesinin camı* altında inceleyecek olan yeni neslin, incelediği her birey, her hücre, her beyin, her kıvrım ve her sinirde Mustafa Kemal Atatürk'ün imzasıyla karşılaşacağı düşüncesinden hareketle kurulur. Nâzım Hikmet'in gelecekçi imajlarla yüklediği şiirlerindeki atmosfere benzeyen bu atmosfer, ilginç benzetmelerin hazırlanmasına da imkân sağlar. Şiirde sözü edilen *20.000 rakam*, 20.000 yıl sonrasını kastetmektedir. 20.000 yıl sonra bile Atatürk'ün hatırasının ve modern hayata kazandırdığı değerlerin izlerinin kaybolmayacağı imajını somutlaştıran örnekler, metnin yapısını da sağlamlaştırmış olur. Mustafa Kemal'in koyduğu ölçüler, yenilikler ve gerçekleştirdiği inkılapların sonsuza dek yaşayacağını görsel göstergelerle destekleyerek şiirin dünyasına taşıyan bu metin, İlhami Bekir'in de Nâzım Hikmet'ten ilham alarak geliştirdiği şiir dili ve biçimine de iyi bir örnektir. Metni dönemi için göstergesel kılan önemli bir başka nitelik hem Cumhuriyetçi Zihniyet'in hem de serbest nazım ve Nâzım Hikmet tarzı söyleyişin şiirin dünyasında ne kadar geniş etki alanları olduğudur. Öyle ki Nâzım Hikmet'in geliştirdiği bir şiirsel söylem, Cumhuriyetçi Zihniyet'le kaleme alınmış bir şiirin biçimsel unsurunu oluşturabiliyorken, serbest nazımı ve beraberinde Nâzım Hikmet'in ideolojik tarafını da şiirinde sürdüren bir şair bile Cumhuriyet'in yaratmış olduğu atmosferle birlikte Mustafa Kemal Atatürk hakkında samimi ve özgün bir şiir söyleyebilmektedir.

Örnekleme karşılaşılan ve Atatürk hakkında yazılmış diğer şiirler aşağıdaki gibidir:

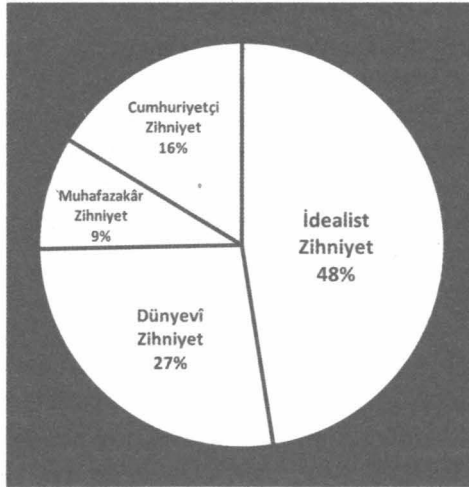
Şiir	Şair	Şiirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
İstida Gazi Paşa Hazretlerine	Ziya Gökalp	<i>Mektep, müze, Darü-l Kanun isteriz, Halkçılığa uyar kanun isteriz... Terkimiz her an koşsun isteriz: Kurtar bizi beynelmilel hüsrandan!</i>	Küçük Mecmua	20	23.10. 1922	144 - 145
Milli Kahraman Mustafa Kemal Paşa'ya	Yahya Saim [Ozanoğlu]	<i>Anafartaıda doğdun, Sakarya'da şan verdin, Benzi salan İslam'ın yüzü güldü senle. Sen sur-u İsrail'in ölenlere can verdin. Bin mucize yaratan o kanlı gülşeninle.</i>	Küçük Mecmua	23	20.11. 1922	17
Kurtaran	Ali Haydar Emir [Alpagut]	<i>Sakarya, Gediz, Menderes Çayı Bize gösterdi eski yasayı; Şimdi feleğin yıldızı, ayı Ya yer ağmazdan daha geridir... Yıldırımları geçen süratle Yürürken katil orduyu katle Savlet bakıp beher ve hayretle Sanma yalnız kavga eridir...</i>	Yeni Mec- mua	69	01.02. 1923	44

Siir	Sair	Siirden Alıntı	Dergi	Sayı	Tarih	Sayfa
İsyan Karşısında	Ahmet Burhanettin [Toker]	<i>Türk ruhunu temsil eden ey sevgili Gazi! Türk gençliği her emrine can vermeye razı. Zira senin âmâlini ifade-i selamet Bulduk, buluruz... Türkiye'nin hayrına matuf, Efkârına, şiddetli tedabirine hürrmet.</i>	Altın Yaprak	3	31.03. 1925	3
Dahi-yi Teceddüde	Abdülhak Hamit [Tarhan]	<i>Evet, cehalete ilmin bu bir büyük zaferi Cihanşümül olacaktır onun bu şaheseri Yarın bu seyre değer kahramanların zaferi Kuvâ-yı Mustafa Kemal! Dahi Mustafa Kemal.</i>	Dumlupınar	4	06.10. 1925	11
Mustafa Kemal Anadolu'da	Feyzullah Sacit [Ülkü]	<i>Kuvvetten üstün Hakk'a and olsun! Feldâket çeken halka and olsun! And olsun bugün uyanan Şark'a! And olsun milli, mukaddes aşka! Zalimi kırıp dökeceğiz biz! Güneşler gibi güleceğiz biz!</i>	Türk Yurdu	185-24	01.12. 1926	251 - 252
Zafer	İshak Refet [İşitman]	<i>Bu bir kumanda mı yoksa şimşek mi? Bir hamlede sardı bütün ruhları Fırtınalar yaptı hep gönüllerde Yunan ordusunu dökmeyecek mi? Ordular denize? Şu kızıl, sarı Alevler, dumanlar gökte ve yerde Onun mübeşşiri, onun şahidi Durma ey Türk, Gazi 'lleri!' dedi</i>	Türk Yurdu	187-26	01.02. 1927	69
Sakarya Bekçisi	Osman Faruk	<i>Hey Bekçi, aziz Bekçi! Kalplerden mi yapıldı elindeki hançerin, Gölgende mi uyuyor, zafer denen dilberin! Zebamiler, huriler senin adını bilsin, Zafer akan bir nehrin ilâhi bekçisisin!</i>	Fikirler	10	15.11. 1927	12
O Ölmeyecektir	Kâzım Sevinç [Altınçağ]	<i>O varlık. Bir güneştir dediler, ışık saçıyor! Lâkin güneş kalbe giremez; ışık Diriltmez O! Bir ilâhtır. Bitmez Bir hayat sunuyor, Uçmak için ruhlara kanat sunuyor!</i>	İçtiha	279	15.08. 1929	5232 - 5233
En Büyük Türk'e	Galip Nâşit [Arı]	<i>Her kalpte saklıdır aşkımdan bir iz, Mademki biz seni tanıyan nesliz Hayatta ne şeref ne şan isteriz, Faniye bağlanan yok zamanında.</i>	Servet-i Fünûn - Uyanış	1767-82	26.06. 1930	55
En Büyüğümüzün Gelişi	B. M. Kemal	<i>ŞA..... ŞA..... Dahasıla Bütün bir tarihe renk veren, Gençliğe tanınmış bir renk Giydiren, En büyüğümüz Yaşa.</i>	Resimli Şark	8	01.08. 1931	18
Benim Tarihim	Behçet Kemal [Çağlar]	<i>Dünyamda iyi-kötü ne varsa öyle kıydın; Sen bu azgın dünyaya tanrının kırıbaçydın... "Seninle" devri başlar böyle hadiselerle... Aylarca geriye git, senelerce ilerle, Göröceksin: Bu devre hâkim hep bu dünyaya! "Senden sonra" devrini ne hacet anlatmaya?</i>	Muhit	51	01.01. 1933	13
Ulu Gazi	Nazif Tufan	<i>Ulu Gazi, yoktur eşin İstikbale yollar açtın Doğdu inkılâp güneşin Yurdumuza nurlar saçtın.</i>	Muhit	52	01.02. 1933	32

Karşılaşılan diğer metinlerdeki ortak duygu hâli ve tavrın da Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu ulu önder Mustafa Kemal Atatürk'ün üstün niteliklerinden şiir vasıtasıyla söz etmek olduğu söylenebilir. Kimi zaman Atatürk'ün bir yere yaptığı ziyareti konu edinen, kimi zaman onun asker, devlet adamı ve aydın kimliğinden bahsedilen, kimi zamansa onun Türk milletinin kurtarıcısı olması vasfını işleyen şükran ve minnet duygularıyla yazılmış bu metinlerde, Atatürk'ü hem okurun zihninde canlı tutmak hem de ortaya koymuş olduğu değerlerle birlikte gelecek nesillere aktarmak gayreti de görülmektedir.

Dergâh'tan Varlık'a Türk Şiiri'nin Öne Çıkan Özellikleri

1921-1933 yılları arasında çıkan edebiyat dergilerinde yayımlanmış Türkçe şiirleri esas alan bu çalışmada şiirleri gruplandırmak için öncelikle bağlı oldukları ideolojik eğilimlere ve içinden geldikleri söylemlere göre dört ana başlık teklif edilmiştir. Bunlar, *İdealist Zihniyet*, *Dünyevî Zihniyet*, *Muhafazakâr Zihniyet* ve *Cumhuriyetçi Zihniyet*'tir. Teklif edilen bu başlıkların, dönemde yayımlanan şiirleri kapsama ve karşılama konusunda yeterli, birleştirici ve açıklayıcı olduğu gözlemlenmiştir. Giriş bölümünde nitelikleri açıklanan ve bu çalışmanın örneklem kümesini oluşturan 577 şiirin incelenmesi sonucunda, Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin ilk on yılında belirginleşen zihniyetler ve birbirlerine oranı şu şekildedir:

Kısaca bireyin iç dünyasını ifade etme isteği üzerine geliştirilen sanat anlayışlarının bir arada değerlendirilmesi olarak nitelendirilebilecek *İdealist Zihniyet* başlığının,

cumhuriyet ideolojisinin belirlediği temel sanatsal değerleri (sade dil ve hece vezni) dilde ve biçimde özümsemesine rağmen, her türlü ideolojik yönlendirmeye baskın çıkararak; anlayış, söyleyiş ve sanatsal gayeler açısından belirginleştiği söylenebilir. Dönemde yazılmış neredeyse her iki şiirden biri *İdealist Zihniyet* başlığı altında değerlendirilebilecek, dış dünya ve sürdürülen hayatla ilişki kurmak yerine bireyin iç dünyasını yansıtacak nitelikte, soyut olandan hareket eden metinlerdir. Şiirde öznenin belirginleştiği, semboller ve benzetmeler açısından zengin olan bu metinlerin şiirde sanat gayesini önceliyor olması önemlidir.

Nicelik olarak idealist zihniyeti takip eden grup, *Dünyevî Zihniyet* başlığı altında değerlendirilen şiirlerdir. İdealist zihniyetin aksine bireyin iç dünyası yerine, deneyimlerden hareket ederek dış dünyada olup bitenleri şiire yerleştiren, soyut imajlar yerine somut göstergelerden yararlanan ve sanat gayesi kadar bir mesaj iletme kaygısı da taşıyan bu metinler, gerçeklikle kurdukları ilişkiler ve şiir dilinin ifade kabiliyetini geliştirmeleri bakımından dikkate değer şiirlerdir. Dönemde yazılan yaklaşık her dört şiirden birinin dünyevî bir dikkat taşıyor olması, gündelik hayatın şiire taşınması hususundaki çabayı işaret etmesi bakımından önemlidir.

Cumhuriyetçi Zihniyet başlığı altında toplanarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşunda ideoloji bağlamında etkili olan Millî Edebiyat Dönemi ve sonrasında gelişen memleketçi ve inkılâpçı şiir anlayışlarını yansıtan metinler Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin ilk yıllarına hâkim olan ideolojiyi yansıtmak bakımından göstergesel değer taşırlar. Poetik söylemin yanına politik bir söylemin de geliştirildiği şiirlere, en çok Dünyevî ve Cumhuriyetçi Zihniyet başlıkları altında değerlendirilen metinler arasında rastlanmıştır. Dönemde yazılan yaklaşık her beş şiirden biri Cumhuriyetçi Zihniyet'i yansıtan bir metin olarak okuyucu karşısına çıkmaktadır.

Geçmişteki şiir zevki ve anlayışlarına çeşitli yönlerden bağlılıklarıyla öne çıkan metinler ve bununla birlikte Cumhuriyet döneminde geri planda kalmış olan İslamcılık ideolojisinin şekillendirdiği İslami değerlere bağlılığı ile fark edilen şiirler *Muhazakâr Zihniyet* başlığı altında toplanmıştır. Bu bütüncül yaklaşımla, siyasî bağlamından uzak tutularak geleneğe bağlanma yönünde bir anlam verilmeye çalışılan metinler sayesinde, şiirdeki muhafazakâr durumunun dönemde yazılan yaklaşık her on şiirin birinde görüldüğü anlaşılmıştır. Bu gösterge, Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin hem ideolojik hem de sanat anlayışı bağlamında yenilikçi hareketlere daha açık olduğunu işaret etmektedir.

Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin ilk on yılında, şiirle ilgili pek çok sorunun düğümlendiği gözlenebilmektedir. Bunda, yeni kurulan Türk devletinin, şiirde bir süredir devam eden yenileşme hareketinin, sürdürülen hayatın ve dil kullanımındaki yeni tasarrufların payı olduğu çalışmada verilen örneklerden hareketle söylenebilir. Bu kadar farklı şiir anlayışının on yıl gibi kısa bir sürede tartışılır hâle gelmesi, popülerleşmesi veya popülerliğini yitirmesi ya da bir başka anlayışa dönüşerek varlığını sürdürmesi; şiir incelemesinde dikkatleri özellikle metne çevirmeyi zorunlu kılmaktadır. Bir şairin, yalnızca şiirindeki şekil özellikleriyle ya da ideolojik görüşüyle değerlendirilmeden; öncelikle metniyle, tüm bunlardan bağımsız olarak değerlendirilmesi

gerektiği böylelikle ortaya çıkmaktadır. Çünkü bu kısa süre içinde değişen zihniyetler ve kimi ortak yönelişler sayesinde bir şairin birden fazla akıma kapıldığı, çeşitli şiir anlayışlarına örnek gösterilebilecek şiirler yazdığı görülebilmektedir.

Saf Şiir, İnkılâpçı Şiir, Memleketçi Şiir, Materyalist Şiir, Geleneği Sürdüren Şiir gibi belirleyici başlıkların tasnifte yeni ve detaylı alt ve üst başlıklara ihtiyacı olduğu gerçeği de gözden kaçmamaktadır. Şiirde hece-serbest nazım gibi karşıtlıkların, birer ideoloji etrafında değerlendiriliyor olması, araştırmacıyı yanıltabilmektedir. Adı geçen tüm şiir anlayışlarının temalar veya dönemdeki ortak yönelişler etrafında yeniden gözden geçirilmesi daha isabetli yorumlarda bulunma imkânı sağlamaktadır. Bu yönelişleri oluşturan düşünsel yapının metinler üzerinden çözümlenip ilişkilendirilmeye de ihtiyacı vardır. Şiiri belirli sınıflara ayıran bu başlıkların hangi zihniyetler etrafında ortak özellikler sergilediği, hangilerinde birbirlerinden ayrıldığı üzerinde düşünülmesi ve bunlar da birer üst başlık altında toplanmalıdır. Çalışmanın başlıkları, tam olarak bu ihtiyaca göre düzenlenmiş ve Türk edebiyatı tarihinin belirli bir dönemi için bir öneriyi de beraberinde getirmiştir.

İncelenen şiirlerden hareketle Türk şiirinin yirminci yüzyılın ilk çeyreğinden sonra, şiirde özneyi (bireyi) merkeze alma ve belirgin hâle getirme, *dünyevileşme* ve *kaynaklanma* gibi temel üç problemi olduğundan söz edilebilir. Dönemde belirginleşen zihniyet ve söylem özellikleri bu temel üç probleme yönelik geliştirilmiştir. Bu bağlamda İdealist Zihniyet'i takip eden şairlerin şiirde özneyi ve onun iç dünyasını önceleyen bir tavrı önemseddiği, Dünyevi Zihniyet'i takip eden şairlerin dikkatini sürdürülen hayata çevirerek onun değerlerini öncelediği ve Cumhuriyetçi Zihniyet'i takip eden şairlerinse yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ne ve bu yapının kurucu faktörü olan Türk Milleti'ne yönelik bir kaynaklandırma çabasına yöneldiği söylenebilir.

Divan şiiri, Tanzimat dönemi Türk şiiri, Edebiyat-ı Cedide'nin şiir anlayışı ve milli edebiyat zevkini gözetken ve sürdüren halk şiiri örneklerinin yapıyla ilişkisi bilinmektedir. Bu sayılanlar arasında Edebiyat-ı Cedide metinlerinin şiirde yapı üzerine en çok düşünen ve yapıyı en çok zorlayan metinler olduğu kabul edilebilir. Cumhuriyet döneminde özellikle Nâzım Hikmet'in etkisiyle geliştirilen ve pekiştirilen serbest nazım anlayışı ise, Türk şiir geleneğinin en önemli unsuru sayılabilecek biçim özelliklerini çok büyük ölçüde değiştirmiş ve yeni kazanımlara zemin hazırlamıştır.

Nâzım Hikmet'in yaygın hâle getirdiği serbest nazım anlayışı gerek taklit gerekse nitelikli takip yoluyla, şiirde yapı ve içerik ilişkisinin yeniden yorumlanmasına vesile olmuştur. Böylelikle serbest nazımla yazılan şiirlerin büyük ölçüde *Dünyevi Zihniyet* başlığı altında ele alınan şiirlerde okuyucu karşısına çıkması anlaşılır olur. Çalışmada incelenen şiirler arasında özellikle İdealist Zihniyet'e bağlanan şairlerin, sade dil ve hece veznini benimsemelerinden ötürü yapısal özellikler bağlamında da genellikle dörtlük esasına bağlı kalan metinler ortaya koydukları görülmektedir. Dolayısıyla *İdealist Zihniyet* başlığı altında ele alınan şiirlerin serbest nazımdan uzak durarak Türk şiir geleneğini büyük ölçüde yönlendiren, biçimci anlayışı takip ettiği söylenebilir. *Muhafazakâr Zihniyet* başlığı altında değerlendirilen şiirlerin hem dil hem de biçim olarak Cumhuriyet'ten önceki şiir zevkini sürdürdüğü göz önünde bulundurulursa,

yapısal olarak parça güzelliğini esas alan şiirlerin en çok bu başlıkta görüneceği kestirilebilir. *Cumhuriyetçi Zihniyet* başlığı altında ele alınan metinlerde de birkaç örnek dışarıda kalmak üzere hececi ve dörtlük esasına bağlı bir yapının sürdürüldüğü gözlemlenebilir.

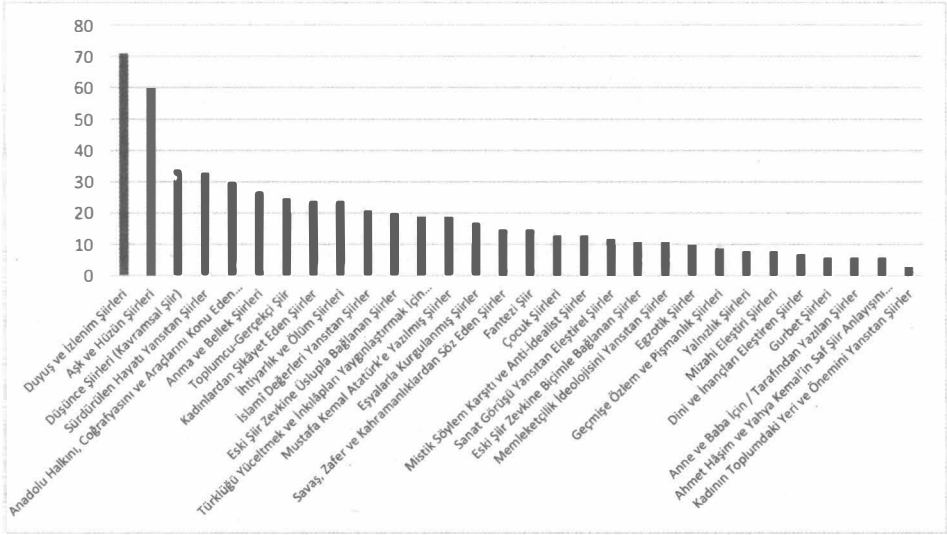
Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında özellikle sanatsal üsluba ve estetik yapıya öncelik veren şiirlerin genellikle hece vezni ve dörtlüğü kullanır hâle gelmesi, Cumhuriyet'in kazanımlarının dilde sadeliğe ve vezinde milliliğe verdiği öncelikten kaynaklanmış olmalıdır. *Dergâh* mecmuasındaki faaliyetleriyle, saf şiir anlayışını yaygınlaştıran ve estetik zevki ön plana alan öncü şairler Ahmet Hâşim ve Yahya Kemal'in aruz vezni ve daha eski biçimleri kullanmalarına rağmen takipçi şairlerin *Sade Dille Saf Şiiri Sürdürülenler* olarak anılmaları ve hece vezniyle yazılmış dörtlük esasını benimsemeleri böyle açıklanabilir. Bu tercih, şiirde sanatsal gayeyi başat ölçüt olarak gözetken şairlerin şiirleriyle birlikte dönemde bu zihniyetle şiir yazan diğer şairleri de etkiler. Böylelikle sanatsal gayenin sürdürüldüğü şiirlerde yapının çoğunlukla dörtlük ve hece vezniyle kurulduğu söylenebilir.

Buna karşılık, sanatsal gayenin yanında sürdürülen hayattan bahseden ve gündelik hayatın içindeki dikkatleri şiire taşıyan şairlerin genel olarak serbest nazmı tercih ettikleri de açıktır. Serbest nazmı tercih ederken Nâzım Hikmet'in ses ve söyleyiş özelliklerini her zaman takip etmeyen / edemeyen diğer şiirlerde, en azından ölçü namına herhangi bir endişenin taşınmadığı çoğu örnekte görülebilmektedir.

Dikkat edilmesi gereken nokta, metin incelemelerinde yalnız hece vezni ve serbest nazma göre belirlenen şiir anlayışlarının, bu şiirlerin anlaşılma olanağını kısıtlamasıdır. Edebi metinde biçim ile içerik arasında bir ilişki olduğu, biçimin içeriği, içeriğin de kendi biçimini etkileyebileceği, hatta tamamen oluşturabileceği açıktır. Türk şiir tarihine bakıldığında öğrenmeyi kolaylaştıran ancak tasnif gereği bazı şairlerin şiir anlayışlarını sınırlı hâle getiren bazı belirlemeler olduğu dikkat çeker. Oysaki bir şairin, farklı ölçüleri tercih ettiği dönemleri olabilir. Çalışmada verilen örneklerden hareketle herhangi bir söylemin veya eğilimin içinde değerlendirilen şairlerin şiirleri için, hareket edilmesi gereken noktanın her zaman metnin kendisi olduğu bir kez daha öne çıkmıştır.

Şiirdeki hâkimiyetleri, yarattıkları heyecanlar ve sebep oldukları sıradanlıklar düşünüldüğünde, hece vezninin de serbest nazımın da bu on yıl içinde yapıda benzer bir etki bırakmış olduğu söylenebilir. Bu benzer etki, dönemde yazılan şiirlerin yalnızca serbest nazım ya da hece ile yazılmış olmalarına dayanarak değerlendirilemeyeceğini düşündüren bir başka özelliktir. Serbest nazım, Cumhuriyet'in ilk on yılından sonra artan bir ilgiyle yayılmaya ve yalnızca Dünyevi Zihniyet'in bir belirtici olmak yerine sanat gayesi taşıyan metinlerde de değişerek / dönüşerek görülmeye devam edecektir.

Takip edilen zihniyete göre oluşturulmuş ana başlıklar altında verilen diğer alt başlıklar, örnekleme karşılaşılan şiirlerin temalarına göre düzenlenmiştir. Buna göre örnekleme karşılaşılan 577 şiirin temalarına göre dağılımları şu şekildedir:

Sanatsal gayeyi önceleyen İdealist Zihniyet'e ait üç tema olan *Duyuş ve İzlenim Şiirleri*, *Aşk ve Hüzün Şiirleri* ile *Düşünce Şiirleri*, örneklem içinde en çok rastlananlardır. Şiiri söyleyen öznenin duyularını, düşüncelerini ve izlenimlerini dile getiren şiirlerin sayıca fazla olması, saf şiirin bireyin iç dünyasına yönelen dikkatinin bir göstergesidir ve bu anlayışın dönemde ne kadar etkili olduğunu da belirtmektedir. Aşk temasının işleniş sıklığı ise bütün edebiyat tarihinde gözlemlenebilecek nitelikte bir olgudur. Var olabilmek için bir çatışma unsuruna ihtiyaç duyan edebî metnin, aşktan söz etmesi son derece doğaldır. Dördüncü sırada işlenen temanın Dünyevî Zihniyet'e ait bir alt başlık olan *Sürdürülen Hayatı Yansıtan Şiirler* olması, şiirde dünyevileşme ihtiyacı ve hamlesinin de etkili olduğunu göstermektedir. Takip eden *Anadolu Halkını, Coğrafyasını ve Araçlarını Konu Eden Şiirler* ile *Anma ve Bellek Şiirleri* başlıkları, Cumhuriyetçi Zihniyet ve yerleştirmek istediği değerlerin şiirde karşılık bulduğunu belirtir. Muhafazakâr Zihniyet'e ait başlıklardan *İslami Değerleri Yansıtan Şiirler* ve *Eski Şiir Zevkine Üslupla Bağlanan Şiirler*, az sayıda şair ve dergi tarafından temsil edilmesine rağmen, dikkat çekecek ölçüde çok metin içerir. Çalışmanın verilerinden çıkarılabilecek böylesi bilgilerin bazı sosyolojik değerler taşıdığı söylenebilir. Örneğin, kadından şikâyet eden şiirlerin, kadının önemini anlatan şiirlerden yaklaşık sekiz kat fazla olması, kadının toplumdaki yeri ve algılanış biçimi ile ilgili bazı ipuçları sunmaktadır.

Tematik dağılımda dikkati çeken en önemli nokta, Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin ilk yıllarında her söylemin (zihniyetin) söz etmek istediği temaları belirlemiş olmasıdır. Farklı zihniyetlerin etki alanına giren, şiirde farklı konulara temas eden şairler vardır; ancak zihniyeti belirginleştiren yapı ve söyleyiş özellikleri, genellikle kendi ölçütlerinden taviz vermemiştir. Örneğin, serbest nazmı takip eden bir şair, bir aşk şiiri yazmak istediği zaman, aşk şiirinin yapısal özelliği hâline gelmiş dil, vezin ve şekil özelliklerini yadığarmadan şiirinde kullanmış ve böylelikle aşk temasını sistemli

bir şekilde var eden İdealist Zihniyet'in etki alanına da girmiştir. Aynı durum diğer bütün zihniyetler ve temalar için de geçerlidir.

İdealist Zihniyet'in şiir dilinin kurulması hususunda en ilginç göstergelerden biri, saf şiirin öncü şairlerinden Ahmet Hâşim ve Yahya Kemal'in sayıca çok az şiir yayımlamalarına rağmen etki alanlarının son derece geniş olduğudur. Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin ilk yıllarında sanat gayesi güden, sade dille saf şiiri sürdüren, şiirde sembolere ve imgeye yer veren şairlerin hemen hepsinde Ahmet Hâşim'in etkisi hissedilmektedir. Özellikle *akşam* kelimesi ve işaret ettiği çağrışım dünyası, takipçi şairler tarafından Ahmet Hâşim'in koyduğu ölçüler doğrultusunda algılanmış ve kullanılmıştır. Yahya Kemal'in de aynı bağlamda divan şiirine ait yapıyı kullanmasına rağmen mazmun düzeninin yerine imgeye yaklaşan benzetme unsurlarından yararlanıyor olması, pek çok şair için kaynak işlevi görmüştür. Yapısal olarak Ahmet Hâşim'in ve Yahya Kemal'in tercihi olan aruz vezninden; bunun yanında eski kelime kadrosundan son derece uzaklaşmış olan şairlerin, şiir dili bakımından bu iki öncü şairi benimsemiş olmaları, dönem için göstergesel nitelikler taşır. Denebilir ki özellikle Ahmet Hâşim, Cumhuriyet dönemi Türk şiiri için bir ufuk niteliğindedir.

Dünyevî Zihniyet'te de benzer bir durum söz konusudur. Nâzım Hikmet'in serbest nazım anlayışı ve şiir söyleyiş biçimi o denli etkili olmuştur ki hem zamanında hem de sonrasında birçok şair onu doğrudan taklit etme yoluna giderek şiirsel özelliklerden yoksun metinler ortaya koymuşlardır. Dünyevî olanı ifade ederken, şiirde serbestliğin getirdiği imkânlardan yararlanan şairler, Türkçenin somut olanı ifade etme becerisine katkıda bulunmuşlar ve şiir dilini gündelik konuşma diline yaklaştırmışlardır. Şiir dilinin ideoloji ile ilişki kurma ve politik bir söyleme bürünme özelliklerini de geliştiren Dünyevî Zihniyet, kimi zaman bir eşyadan, kimi zaman emek-sömürü ilişkisinden kimi zaman da yalnızca mizahi unsurlardan söz ederken özellikle eleştirel bir derinliği de beraberinde getirmiştir. Bir bağlamda dünyevî zihniyetin şiir dili, aynı zamanda eleştirinin de dili olarak belirginleşir.

Muhafazakâr Zihniyet, dil ve ahenk özelliklerini büyük ölçüde divan şiirinden, kısmi olarak da Tanzimat dönemi, Edebiyat-ı Cedide şiir zevki ya da halk şiirinde takip edilen kalıp formlardan beslediği için yenilikçi olamamış ve geleneği olduğu gibi sürdürmüştür, denilebilir. Bu zihniyet içinde özellikle İslami değerleri benimseyen şairlerin, divan şiirinin içeriğine ve yapısal özelliklerine daha çok yaklaştıkları; eski şiir zevkiyle biçim ve üslup aracılığıyla ilişki kuran şairlerinse eski nazım biçimlerini kullanarak belirledikleri konularda şiir yazdıkları söylenebilir. Halk şiirinin biçimsel özelliklerini kullanan ve bu zihniyet içinde değerlendirilen şiirlerin, Cumhuriyetçi Zihniyet'in içinde millî vezne ve biçime yönelmek isteyenlerle farkı da geleneğin olduğu gibi sürdürülmesi yönündeki tutumlarında aranabilir.

Cumhuriyetçi Zihniyet başlığı altında incelenen şiirlerde ise hem bağlı olunan ideolojik eğilim hem de sahip olunan millî duyarlılık vesilesiyle sade dili ve hece veznini doğrudan benimsemiş olan örneklerle rastlamak mümkündür. Daha önceki başlıklar altında da belirtildiği gibi Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin ilk on yılında, sade dil ve hece vezninin kesin üstünlüğünden söz edilebilir. Bunun döneme hâkim olan ideolojik anlayış ve Cumhuriyet'in kazanımlarıyla doğrudan ilişkisi vardır. Günümüz

edebiyat tarihlerinde *hececi* olarak anılan şairlerin, Cumhuriyetçi Zihniyet'in bu dönemdeki etkisi altında kaleme aldıkları şiirlerle bu hatırlanma biçimini edindiklerini söylemek mümkündür.

Doğrudan edebî metinden, çalışmanın kapsamı gereği şiirden, hareket etmeyi amaç edinmiş olan bu çalışmanın en büyük kazanımlarından biri, şairlerin şiir anlayışlarının değerlendirilmesi aşamasında sağlanmıştır. Söylenebilecek ilk söz, hangi söylemin içinden gelirse gelsin, hangi zihniyete daha yakın olursa olsun bütün şairlerin yazdıkları şiirler bağlamında değerlendirilmelerinin, bir dönemde faaliyette bulunmuş bir şair hakkında en isabetli yorumun yapılabilmesi için gerekli olduğudur. Herhangi bir şairin günümüzde kazandığı imaj veya hatırlanma biçimleri, onun şiir hayatının yalnızca bir bölümünde yazdığı metinlere bakıldığında sözü edilen imajla örtüşmeyen bazı bilgileri ortaya çıkarabilir. Kısacası edebiyat tarihçiliğinde aktüel olan bilgi ile sonradan edinilen veya sonraya kalan / bırakılan bilgi arasında bir farklılık olduğu söylenebilir.

Yalnızca metinden hareket etmek koşuluyla şiir tahlillerinin daha verimli olabileceği, şiir tahlil ederken bir şairin bilinen genel eğilimlerinden hareket ederek peşin hüküm vermekten ziyade öznesi, teması ve zihniyetiyle kaynaşmış metni üzerinden değerlendirmenin metinleri daha anlaşılır kılacağı ve bu yönde yapılacak çalışmaların mevcut hükümler üzerinde olumlu, çeşitlendirici değişikliklere imkân vereceği söylenebilir. Bu tip çalışmalar ikinci planda kalmış kimi şairlerin ve metinlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlarken aynı zamanda çok iyi bilindiği ve tanındığı düşünülen bazı şairlerin bilinmeyen özelliklerini de ön plana çıkaracaktır.

Aktüel özelliklerin bir şairin zaman içinde kazandığı değere göre farklılıkları iki noktada belirlemektedir. Bunlardan birincisi nicelik meselesidir. Yukarıda da değinildiği gibi saf şiirin kurucu şairleri olmalarına rağmen, çalışmanın evrenini oluşturan 6439 şiir içerisinde Ahmet Hâşim'in 14, Yahya Kemal'in ise yalnızca 8 şiirine rastlanmıştır. Bu durum, şairlerin niteliğine veya kalıcılığına dair bir bilgi sunmaz; ancak 1921-1933 yılları arasındaki şiir yayıncılığı için bir gösterge niteliği taşır. Anlaşılmaktadır ki Ahmet Hâşim ve Yahya Kemal, dergilerde yayımladıkları şiirlerden daha çok şiir üzerine düşündükleri ve yazdıklarıyla var olmuş, tanınmış ve bilinmiş şairlerdir. Sözü edilen şairlerin dil ve üsluptaki tasarrufları, onları takip eden diğer şairler üzerinden okunabilirken; kendi şiirleriyle ilgili bazı değer yargılarının zaman içinde oluştuğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda bir başka dikkat daha belirir: Şiir kitapları, tarihsel bilgi toplamak için durağan nesnelerken; süreli yayınlar tarihsel bilginin ve aktüalitenin daha sağlıklı okunabileceği hareketli bir çalışma ortamı sunarlar. İkinci mesele ise nitelikle ilgilidir. Antolojilerden ve edebiyat tarihlerinden edinilen bilgilerle kendileri hakkında çeşitli kanaatlere sahip olunan bazı şairler, tarihsel süreç içinde hep aynı zihniyete veya söyleme bağlı kalarak şiir yazmamışlardır. Örneğin Necip Fazıl'ın *Anadolu Mecmuası*'nda yayımladığı "Allah", *Hayat*'ta yayımladığı "Otel Odaları" ve *Türk Yurdu*'nda yayımladığı "Dağlarda Şarkı Söyle" adlı şiirler arasında söylem açısından hiçbir benzerlik yoktur. Halit Fahri'nin *Servet-i Fünûn-Uyanış*'ta yayımladığı üç farklı zamana ait üç farklı şiir olan "Yok Olmak", "Balo" ve "Türk Dili Kurultayı Destanı", âdeta üç farklı şair tarafından yazılmış gibidir. Millî edebiyata ait

zevk ve anlayışı sürdürdüğü bilinen Faruk Nafiz'in *Aydınlık*'ta yayılmadığı "Anadolu'ya" adlı şiir Toplumcu-Gerçekçi şiirin sesini ve söyleyişini hatırlatırken, *Yarın*'da yayımladığı "Tereddi", tam anlamıyla bir *saf şiir* örneğidir. Aynı şairin *Hayat*'ta yayımlanan "Sanat" adlı şiirinin, Cumhuriyetçi Zihniyet'i takip eden şairler tarafından benimsenen memleketçi edebiyat anlayışının bir tür manifestosu olduğu da bilinir. Toplumcu-Gerçekçilik'e yakınlığı ile tanınan İlhami Bekir'in *Yeni Türk Mecmuası*'nda yayımladığı "İmza" adlı şiir, inkılâpçı bir hassasiyetle Mustafa Kemal Atatürk'e yazılmışken; muhafazakâr zihniyete hayatı boyunca bağlı kalan ve şiirinde İslamî değerleri bütünüyle benimseyen Tahirü'l Mevlevî, milliyetçi duyguların öncelendiği ve Türk milletinin yüceltildiği "Tayyarelerimiz Uçarken" adlı şiirini, muhafazakâr zihniyetin âdeta kalesi konumunda olan dergisi *Mahfil*'de yayımlamıştır.

Bütün bu örnekler vasıtasıyla anlatılmak istenen, bir şairin, edebiyat tarihçiliği için uzun sayılabilecek bir dönemdeki faaliyetleri incelenirken, onun metinlerinden hareket etmenin araştırmacıyı şairle ilgili farklı bilgilere ulaştırabileceğidir. Şairler hakkında antolojilerden ve diğer edebiyat tarihlerinden elde edilmiş bilgilerin, araştırmacıda bazı ön kabulleri ya da tutumları meydana çıkarabileceği açıktır. Bu çalışmada, böylesi tutumları oluşturabilecek bütün seçki ve ön kabullerden uzak durulmaya çalışılmış ve ortaya bazı farklı bilgiler çıkarılmıştır.

Edebiyat tarihini aktüel bir ortamda izlemenin bir başka kazanımı da unutulmuş bazı isimlerin yeniden belirmesi ve bu isimler hakkında yeni çalışma alanlarının açılmasını sağlamaktır. 1921-1933 yılları arasında en çok şiir yayımlayan üç şairden ikisi günümüzde ya tamamen ya da şairlik vasfı unutulmuş kimselerdir. Bu yıllar arasında dergilerde sık görünmelerine ve yazdıkları şiirlerle içinde bulundukları zihniyetin çeşitli özelliklerini başarıyla temsil etmelerine rağmen, metinlerinin çoğu dergilerde kalan ve bugün neredeyse hiçbir güncel antolojide anılmayan Vahdet Gültekin, Şinasî Gündoğdu, Suzî Can, M. Âtîf Okatan, Taha Ömer Toros, Süleyman Sıddık Sevgel, Arif Dünder, Çubukçuzâde Mehmet Sıtkı Akozan, Ziya İlhan Zaimoğlu, Hamamizâde İhsan, Florinalı Nâzım Özgünay gibi isimlerin varlığı ve şiirleri, 1920'li ve 30'lu yılların aktüalitesini anlamak için kesinlikle gereklidir. Aktüel olana birinci elden, yani süreli yayınlardan, yaklaşmak Nurullah Ataç, Kemal Tahir, Sabahattin Ali, Fevziye Abdullah Tansel gibi bugün başka edebî türlerle tanınan isimlerin artık anılmayan şairlik taraflarının da hatırlanmasını sağlamıştır. Dolayısıyla aktüel olana birinci elden ulaşmaya gayret eden bu çalışma hem bilinen şairlerin farklı yönlerine hem de edebiyat tarihlerinde anılmayan; fakat kendi dönemlerindeki şiir faaliyetlerinde etkili olan isimlere metinlerini esas alarak temas etmiş olmaktadır.

Şairler için geçerli olan bu durumun dergiler için de geçerli olduğu söylenebilir. Çalışmanın başlangıcında detaylı şekilde belirtildiği gibi, 1921-1933 yılları arasında edebiyat dergisi olmak iddiasıyla yayımlanan dergilerden toplanan şiir malzemesi, söz konusu dergilerin bir edebî tür olarak şiire verdikleri yer bakımından da farklılık göstermiştir. Bu bağlamda, çalışmanın kapsadığı zaman aralığında en fazla sayıda yayımlanan dergi *Servet-i Fünûn* olmasına rağmen, içeriğinde şiire sayı başına en fazla yer veren derginin Balıkesir'de yayımlanmış Çağlayan olduğundan bahsedilmiştir. Bu

dikkatle, taşra veya kent ayrımı yapılmaksızın, dönemin kanonunun dikkati dışında kalmış dergiler de dâhil olmak üzere toplanan dergiler vesilesiyle yine farklı çalışma alanlarına kaynaklık edecek ölçüde bilgi ve belgelere ulaşılmıştır.

1930'lu yıllara gelindiğinde *Muhit* gibi salon dergilerinde edebî metinler oldukça geniş bir yer tutar. Bu durum, dönemin iletişim kanallarından birinin edebî malzemeler olduğu izlenimini doğrulamıştır. Bununla birlikte zamanla çoğu popüler ve önemli derginin (*Servet-i Fünûn*, *Millî Mecmua* gibi) içeriğinde giderek artan miktarda aktüel olaylara ve haberlere yer verdiği de görülmektedir. Bu tutum, edebî malzemeyi daha geniş kitleler tarafından görülebilir kılan, önemli bir hamledir.

Taşrada yayımlanan dergilerde özellikle eski şiir biçimlerinin daha sık izleniyor oluşu, kentte yayımlanan dergilerin edebiyat gündemini belirlemede ve yeniliklere yer verme konusunda öncü bir davranış sergilediklerini göstermiştir. Dönemde yayımlanan dergilerin pek çoğunda her söylemden ve her şairden çeşitli örneklerle yer veriliyor olmasına rağmen, bazı dergilerin, bazı zihniyetlere daha hoşgörülü davrandığı fark edilmiştir. Dergiyi çıkaran kişilerin ideolojik, politik ve sanatsal tutumlarını yansıttığı düşünülebilecek olan bu tavır, zihniyetlerin belirmesinde ve bir arada hareket etmesinde önemli rol oynamıştır. Örneğin sanat zevkinin öncelendiği idealist zihniyetle yazılmış şiirlere en çok yer veren dergiler arasında *Servet-i Fünûn*, *İctihad* ve *Muhit* gösterilebilir. Dünyevî zihniyetle yazılmış ve dikkatini sürdürülen hayata çevirmiş şiirlerin en çok yer aldığı dergiler *Aydınlık*, *Resimli Ay*, *Yürüyüş*'tür. İslamî değerleri benimseyen şairlerin kalesi mahiyetinde olan ve yayın politikasından asla taviz vermeyen *Mahfil*'le birlikte *Yarın* dergisinin, biçim ve üslup açısından muhafazakârlık sergileyen şiirlere ev sahipliği yaptığı görülebilir. *Hayat*, *Anadolu Mecmuası*, *Türk Yurdu*, *Resimli Şark* gibi dergilerde ise cumhuriyetçi zihniyetin söylemine sıklıkla rastlanır. Bununla birlikte edebiyat tarihçilerinin yeterince ilgisini çekememiş veya araştırmacılar tarafından ulaşılamamış bazı dergilerin şiir envanteri de bu çalışmayla birlikte ortaya konmuştur. Özellikle bir veya birkaç sayı çıktıktan sonra kapanan *Anavatan*, *Türk Gençleri Mecmuası*, *Pınar*, *Nur*, *Kor*, *Yeşil Yaprak* gibi birtakım dergiler, çeşitli çalışmalara kaynaklık edebilecek nitelikte, dönemiyle ilgili ilginç göstergeler taşıyan yayınlardır.

Çalışmanın ek kısmını oluşturan, konu kapsamında taranmış edebiyat dergilerinde 1921-1933 yılları arasında yayımlanmış Türkçe şiirlerin tam listesine, aynı dönemde yayımlanmış Türkçe şiir kitaplarının tam listesine ve çalışmada verilen bilgilerle ilgili detaylı istatistiksel verilere Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'nın Ulusal Tez Merkezi'nde erişime açık bulunan 483207 numaralı *Dergâh (1921)'tan Varlık (1933)'a Türk Şiiri* adlı tezden ulaşılabilir. Bu dökümlerden hareket etmek suretiyle çalışmada verilen bilgilere benzer başka bilgiler de elde etmek mümkündür. Bilgisayar ortamında işlenildiği takdirde söz konusu verilere çeşitli programlar vasıtasıyla çeşitli sorular sorulabilir ve bu soruların cevapları alınabilir. Örneğin bir şairin, şu yıllar arasındaki şiir faaliyetleri, detaylı künyeleri ile birlikte çağrılabilir, sorgulanabilir. Hatta şiirlerin teker teker bir sisteme işlenmesiyle, bu çalışmanın zaman aralığını da genişleten bir dikkatle süreli yayınlar için bir içerik kütüphanesi oluşturulabilir. Oluşturulan bu

kütüphanenin veri tabanı, Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin kelime kadrosu, imge sözlüğü, şiir adları dizini, şiir haritası gibi pek çok farklı çalışmaya kaynaklık edebilir.

Metinden hareket etmenin getirdiği kazanımların yanı sıra şiir tahlili için izlenen yöntem ve çalışmanın bu yöntemin çıktılarına göre düzenlenmiş bölümler ve başlıklar hâlinde hazırlanması, edebiyat tarihçiliği alanında bir dönemin aktüel yapısını incelemek isteyen araştırmacılara rehberlik edebilir.

Cumhuriyet dönemi Türk şiirine dair bilgilerimizin çoğunluğunun sezgisel olduğu ve bu sezgisel bilgilerin, döneme ait yapılmış çalışmalar veya sürekli tekrarlanan örnekler yerine doğrudan dönemde yazılan metinlerden hareketle yeniden değerlendirilip tasnif edildiğinde değişebileceği varsayımıyla başlanan bu çalışma, ileri sürülen fikrin doğrulanmasıyla sonuçlandırılmıştır. Antolojilerden ve edebiyat tarihlerinden tanınan şairlerin bilinmeyen / geri planda kalmış bazı metinleri ortaya çıkarılmış, bir şairin birden fazla söylemin içinde şiir yazdığı tespit edilmiş, 1921-1933 yılları arasındaki aktüel şiir dünyası belirgin olmayan yönleriyle de ortaya konulmuştur. Bunun yanı sıra bilinmeyen veya unutulmuş bazı şairlerin metinlerine işaret edilmiş, dönemdeki edebiyat kanonunun dışında kalmış edebiyat dergilerine de ulaşılmıştır. Böylelikle edebiyat tarihçiliği alanında Türk şiirinin belki de en önemli gelişim ve çeşitlenme noktasını teşkil eden Cumhuriyet döneminin ilk yılları, kuşatıcı ve çözümleyici bir tavırla ele alınmıştır.

Kaynaklar

Kitaplar

- Ahmet Hâşim (1921), *Göl Saatleri*, İstanbul: Evkaf Matbaası.
- Ahmet Hâşim (1926), *Piyale*, İstanbul: İlhami Fevzi Matbaası.
- Aktaş, Ş. (2012), *Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi*. C. 1-3. Ankara: Kurgan Edebiyat.
- Aktaş, Ş. (2013), *Şiir Tahlili*, Ankara: Kurgan Edebiyat.
- Akyüz, K. (1995), *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Apaydın, M. (1998), *Türk İnkılap Şiiri (1923-1938)*, Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Arlı, M. ve Nazik, H. (2001), *Bilimsel Araştırmaya Giriş*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Baudelaire, C. (2013), *Modern Hayatın Ressamı*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Berkes, N. (2014), *Türkiyede Çağdaşlaşma*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Çıkla, S. (2010), *Türk Edebiyatında Manzum Poetikalar (1860-1960)*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Doğan, M. C. (2011), *Şiir Arkeolojisi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Enis Behiç [Koryürek] (1927), *Miras*, İstanbul: İktbal Kütüphanesi.
- Frye, N. (2015), *Eleştirinin Anatomisi*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gulbenkian Komisyonu (2014), *Sosyal Bilimleri Açın*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Hançerlioğlu, O. (1976-1977), *Felsefe Ansiklopedisi*, C. 1, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hisar, A. Ş. (2006), *Yahya Kemal'e Veda*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- İnal, İ. M. K. (1999-2013), *Son Asır Türk Şairleri*, C. 1-5, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- İnalcık, H. (2011), *Şair ve Patron*, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Kaplan, M. Enginün, İ. vd. (1981), *Atatürk Devri Fikir Hayatı I-II*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kurdakul, Ş. (1994), *Çağdaş Türk Edebiyatı*, C. 3, İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Köprülü, M. F. (1981), *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Lanson, G. (1937), *İlimlerde Usul-Edebiyat Tarihi*, (Çev: Yusuf Şerif), İstanbul: Remzi Kitabevi.

Levend, A. S. (1972), *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Mardin, Ş. (2013), *İdeoloji*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Mayakovski, V. Eluard, P. vd. (1994), *Saf Şiir Yoktur*, İstanbul: Broy Yayınları.

Nâzım Hikmet [Ran] (2011), *Bütün Şiirleri*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Oktay, A. (1986), *Toplumcu Gerçekçiliğin Kaynakları*, İstanbul: Bilim Felsefe Sanat Yayınları.

Özçelebi, B. (1998), *Cumhuriyet Döneminde Edebi Eleştiri 1923-1938*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Özertim, S. N. (1963), *Atatürk Devrimi Kronolojisi*, İstanbul: Varlık Yayınları.

Özlem, D. (1986), *Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Polat, N. H. (2002), *Bir Jöntürk'ün Serüveni: Dr. Şerafettin Mağmumi-Hayatı ve Eserleri*, İstanbul: Büke Yayıncılık.

Popper, K. R. (2015), *Bilimsel Araştırmanın Mantığı*, İstanbul: YKY.

Sabri Esad [Siyavuşgil], Yaşar Nabi [Nayır], vd. (1928), *Meşale*, İstanbul: Akşam Matbaası.

Sencer, M. (1989), *Toplumbilimlerinde Yöntem*, İstanbul: Beta Basım.

Şengör, A. M. C. (2014), *Dâhi Diktatör*, İstanbul: Ka Kitap.

Taha Ay [Ömer Taha Toros] (1934), *Türk Kadın Şairleri*, İstanbul: Universium Matbaası.

Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi (2010), C. 1-2 (Editör: Murat Yalçın), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Tevfik Fikret (2005), *Rûbab-ı Şikeste* (Haz. Abdullah Uçman-Hasan Akay), İstanbul: Çağrı Yayınları.

Türk Edebiyatı Tarihi (2007), C.3 (Editörler: Talat Sait Halman vd.), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Türk Dil Kurumu (2011), *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Uraz, M. (1941), *Kadın Şair ve Muharrirlerimiz*, İstanbul: Tefeyyüz Kitabevi.

Ülken, H. Z. (2001), *Bilgi ve Değer*, İstanbul: Ülken Yayınları.

Ülken, H. Z. (1994), *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, İstanbul: Ülken Yayınları.

Ülkülü, O. (1993), *Fransızcada Çok Ünlü Şiirler*, Ankara: Gürler Ofset.

Yazar, M. B. (1936), *Genç Şairlerimiz ve Eserleri*, İstanbul: Ahmet Sait Basımevi.

Ziya Gökalp (1918), *Yeni Hayat*, İstanbul: Evkaf-ı İslamiye Matbaası.

Makaleler ve Yazılar

Acar, B. (1998), "İzmir Basınında Menemen Olayı", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 3(8), 137-146.

Akal, E. (2008), "Rusya'da 1917 Şubat ve Ekim Devrimlerinin Türkiye'ye Etkileri / Yansımaları", *Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce*. İstanbul: İletişim Yayınları, 8, 114-118.

Apaydın, M. (1997), "Ahmet Hâşim'in Bir Günün Sonunda Arzu Şiiri Üzerine Düşünceler", *Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 12(1), 189-207.

Başgöz, İ. (1998), "Türkçe Ezan", *Türkiye'de Laikliğin Sosyal ve Kültürel Kökleri*, İstanbul: Bilanço Yayıncılık.

İlhami Bekir [Tez] (1933), "On Yıllık Edebiyat", *Yeni Türk Mecmuası*, 1(11), 1125-1129.

Nâzım Hikmet [Ran] (1929), "Putları Yıkıyoruz No:1", *Resimli Ay*, 4, 24-25, 37.

Şen, C. (2013), "Fecr-i Âti Encümeni Edebiyatı", *Türk Edebiyatı Tarihine Bir Bakış: Yeni Türk Edebiyatı* (Editör: M. Kayahan Özgül), Ankara: Kurgan Edebiyat.

Yahya Kemal [Beyatlı] (1921), "Sade Bir Görüş", *Dergâh* 2, 56.

İncelenen Tezler

Aydın, İ. (1994), *İctihad Mecmuası (266-358. Sayılar)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nâzım Hikmet Polat), Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Boyraz, S. (2005), *Hayat Mecmuası Etrafında Edebi Faaliyetler C.3*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Tez Danışmanı: Prof. Dr. Belkıs Gürsoy), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Bozdoğan, A. (1994), *Çağlayan Üzerine Bir İnceleme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Ön Çalışması (Tez Danışmanı: Doç. Doç. Dr. Nâzım Hikmet Polat), Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Bozdoğan, A. (1996), *Türk Ocağı'nın Taşra Mecmuaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Tez Danışmanı: Doç. Doç. Dr. Nâzım Hikmet Polat), Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Çandır, M. (1992), *Milli Mecmua (1-50. Sayılar) İnceleme ve Seçilmiş Metinler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Nâzım Hikmet Polat), Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Çiçek, Z. (1997), *Türkiye Edebiyat Mecmuası*, Yayınlanmamış Lisans Tezi (Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nâzım Hikmet Polat), Cumhuriyet Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Sivas.

Damar, Ç. (2003), *Servet-i Fünûn ve Resimli Uyanış Dergisi (İnceleme ve Edebiyatla İlgili Metinler)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nâzım Hikmet Polat), Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Değirmenci, U. (1996), *Resimli Ay Mecmuası (İnceleme-Fihrist-Metin)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Osman Gündüz), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Demir, M. (2005), *Hayat Mecmuası Etrafında Gelişen Sanat Faaliyetleri C.1*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ülkü Gürsoy), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Doğan, A. (1991), *1923-1938 Yılları Arasında Yayınlanan Dergiler -Anadolu, Kadro, Ülkü, Fikir Hareketleri, Aydıbir- Üzerine Bir Çalışma*, Yayınlanmamış Doktora Tezi (Tez Danışmanı: Prof. Dr. Bilge Ercilasun), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Doğan, M. C. (1995), *1921-1941 Şiir Tartışmaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Tez Danışmanı: Prof. Dr. İsmail Parlatur) Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Durmuş, B. (2006), *Hayat Mecmuası Etrafındaki Fikri Faaliyetler (1927)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Tez Danışmanı: Prof. Dr. Belkıs Gürsoy), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Eringöz, O. (2007), *Mahfil Mecmuası ve Tahlili Fihristi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hasan Aksoy) Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Gültekin, S. (2010), *Harb Maliülleri, Yeni Kitap, Yeni Kalem, Irmak ve Yürüyüş Dergilerinin Değerlendirilmesi ve Tahlili Fihristi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Zekeriya Başkal) Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

Güvenen, E. (2011), *Mahfil Mecmuası Şiirler Üzerinde Bir İnceleme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ahmet Yenikale) Kahramanmaraş Sütcü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.

İnci, H. (1988), *1828-1928 Yılları Arasında Yayınlanan Edebi Mecmualarda, Edebiyat Akımları Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Tez Danışmanı: Prof. Dr. Zeynep Keriman), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

İşşır M., C. (2005), *Resimli Ay Dergisi'nde (1928-1930) Edebi ve Fikri Gelişmeler*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ayfer Yılmaz), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Karabulut, R. (1999), *Orhan Seyfi Orhon'un Mecmuacılığı ve Güneş Mecmuası*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nâzım Hikmet Polat), Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Karakan, G. (1990), *1923-1933 Yılları Arasında Türk Şiiri (Şekil-Tema)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi (Tez Danışmanı: Prof. Dr. Şerif Aktaş), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Kayabaşı, Ö. (2011), *1960-1980 Arası Toplumcu Gerçekçi Şiir ve Problemleri*, Yayımlanmamış Doktora Tezi (Tez Danışmanı: Prof. Dr. Şerif Aktaş), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kunduracı, D. Duman, V. vd. (2002), *Anadolu Mecmuası*, Yayımlanmamış Lisans Tezi (Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nâzım Hikmet Polat), Niğde Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Niğde.

Küçük, S. (1992), *Yeni Mecmua (46-90. Sayılar Üzerinde Bir Araştırma) İnceleme ve Seçilmiş Metinler*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Nâzım Hikmet Polat), Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Özbek, A. (2008), *Servet-i Fünûn Dergisi Üzerine Bir İnceleme (1501-1552. Sayılar-21 Mayıs 1925-13 Mayıs 1926)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nâzım Hikmet Polat), Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Seçkin, S. (1990), *İçtiha Mecmuası (101-200. Sayılar)* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Nâzım Hikmet Polat), Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Sonkur, S. (2008), *Servet-i Fünûn Dergisi Üzerine Bir İnceleme (1553-1604. Sayılar-20 Mayıs 1926-12 Mayıs 1927)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nâzım Hikmet Polat), Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Tuncer, H. (1988), *Türk Yurdu (1911-1931) Üzerinde Bir İnceleme*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Tutkun, S. (1988), *İçtiha Mecmuası (1-100. Sayılar)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Nâzım Hikmet Polat), Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Yazıcıoğlu, A., Kaynarçınar, E. (2001), *Hayat Dergisi'nin 1-26. Sayıları Üzerine Bir İnceleme ve Seçilmiş Metinler*, Yayımlanmamış Lisans Tezi (Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nâzım Hikmet Polat), Cumhuriyet Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Sivas.

Yıldız, O. (1991), *İçtiha Mecmuası (201-264. Sayılar)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Nâzım Hikmet Polat), Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Dergiler

A) Taranan ve Çalışma İçin Malzeme Toplanan Dergiler

Adım (Eylül 1930-Nisan 1931), 8 Sayı, A. Şazi, Sivas.

Altın Yaprak (15 Mart 1925-31 Ağustos 1925), 13 Sayı, Bolu Muallimler Birliği, Bolu.

Altın Yurt Mecmuası (15 Mayıs 1923-11 Ekim 1923), 6 Sayı, Güleklizade Ahmet Bedri, Adana.

Anadolu Mecmuası (Nisan 1924-Mart 1925), 12 Sayı, Mehmet Halit [Bayrı]-Haydar Necip, İstanbul.

Anavatan (2 Temmuz 1922-15 Ağustos 1922), 2 Sayı, Yeni Gün Matbaası, Ankara.

Aydınlık (1 Temmuz 1921-1 Ocak 1925), 31 Sayı, Sadrettin Celâl [Antel], İstanbul.

Bilgi Âlemi (Ekim 1931-Ağustos 1933), 9(?) Sayı, Şinasi Süleyman-Pertevniyal Lisesi, İstanbul.

Birlik Mecmuası (23 Temmuz 1923-17 Mart 1924), 21 Sayı, Mehmet Nazif, Sivas.

Çağlayan (20 Ekim 1925-15 Mayıs 1926), 15 Sayı, Orhan Şaik [Gökay], Balıkesir.

Çankaya (15 Mayıs 1928), 1 Sayı, Mecdi Sadrettin-Mithat Ömer, Ankara.

Çukurova'da Memleket (15 Mayıs 1929-15 Mayıs 1931), 27 Sayı, İsmail Habib [Sevük], Adana.

Dergâh (15 Nisan 1921-5 Ocak 1923), 42 Sayı, Mustafa Nihat [Özön], İstanbul.

Doğu (1 Ocak 1922-15 Nisan 1922), 8 Sayı, Abdulahad Nuri, Kastamonu.

Dumlupınar (23 Mart 1925-15 Aralık 1925), 5 Sayı, Ahmet Burhaneddin, İstanbul.

Duygu ve Dilek (23 Nisan 1929-10 Aralık 1929), 4(?) Sayı, Eflatun Cem-Cemal Gültekin, Samsun.

Duygu ve Düşünce (1 Şubat 1927-20 Ocak 1928), 12 Sayı, Sivas Muallimler Birliği, Sivas.

Düşünce (15 Temmuz 1918-8 Haziran 1922), 8 Sayı, İsmail Hikmet-Mehmet Halit [Bayrı], İstanbul.

Fikirler (1 Temmuz 1927-1950), 334 Sayı, İzmir Halkevi Yayını, İzmir.

Genç Anadolu (30 Aralık 1921-28 Mayıs 1922), 8 Sayı, Nizamettin, Trabzon.

Gençlik (Nisan 1928-Mayıs 1928) 2 Sayı, Cemal-Hıfzı Oğuz Bekata, Ankara.

Giresun'da Işık (Nisan 1918-4 Mayıs 1925), 156 Sayı, Cemşitzâde Osman Nuri Ahmet, Giresun.

Görüş (Temmuz 1930-Nisan 1931), 3 Sayı, Ahmet Kutsi [Tecer], Ankara.

Güneş (1 Ocak 1927-15 Ekim 1927), 17 Sayı, Orhan Seyfi Orhon, İstanbul.

Harp Malûlleri Mecmuası (15 Mart 1926-1 Haziran 1927), 23 Sayı, Memduh-Mütekaid Harb Malûlleri Cemiyeti, İstanbul.

Hayat (2 Aralık 1926-30 Aralık 1929), 146 Sayı, Mehmet Emin [Erişirgil], Ankara.

Hep Gençlik (1929), 3 Sayı, Edip Alp [Hilmi], Ankara.

İrmak (15 Şubat 1928-15 Kasım 1928), 16 Sayı, Esat Adil [Müstecaplıoğlu], Balıkesir.

İçtiḥâd (1904-1932) [1913'te Cehd ve İḣhâd adlarıyla], 358 Sayı, Abdullah Cevdet, Cenevre-Kahire-İstanbul.

Kelebek (12 Nisan 1923-25 Eylül 1924), 77 Sayı, Mahmut Esat, İstanbul.

Kor (1932), 1 Sayı, Ankara.

Küçük Mecmua (5 Haziran 1922-5 Mart 1923), 33 Sayı, Ziya Gökalp, Diyarbakır.

Mahfil (29 Temmuz 1920-1926), 68 Sayı, Tahir Olgun [Tahirü'l Mevlevî], İstanbul.

Mebâhis (17 Mayıs 1924), 1 Sayı, Nahid Sırrı [Örik], İstanbul.

Mehtap (25 Kasım 1928), 1 Sayı, Şemseddin Sami, Ankara.

Mektep (17 Aralık 1931-15 Haziran 1932), 16 Sayı, A. Fuat, İstanbul.

Meşale (1 Temmuz 1928-15 Ekim 1928), 8 Sayı, Yusuf Ziya Ortaç, İstanbul.

Mihrap (15 Kasım 1923-1 Nisan 1925), 28 Sayı, Ağâh Mazlum, İstanbul.

Milli Mecmua (1 Kasım 1923-Mart 1955), 162 Sayı, Mehmet Mesih Akyiğit, İstanbul.

Muhit (Kasım 1928-Mayıs 1933), 55 Sayı, Ahmet Cevat [Emre], İstanbul.

Nur (1 Nisan 1924-10 Nisan 1924) 2 Sayı, Hikmet Sadık, Samsun.

Pınar (15 Ocak 1924) 1 Sayı, Abdurrahman Hamit, Ankara.

Resimli Ay [İkinci Dönem] (1 Mart 1929-15 Ocak 1931), 22 Sayı, Mehmet Zekeriya [Sertel], İstanbul.

Resimli Şark (Ocak 1931-Mayıs 1935) [Ocak 1935'ten Sonra "Evrensel Ay"], 53 Sayı, Emin Refik Müslimoğlu, İstanbul.

Servet-i Fünûn (1891-1944) [6 Aralık 1928-1940 Arası "Uyanış"], 2464 Sayı [Uyanış: 589 Sayı], Ahmet İhsan Tokgöz [Uyanış: Halit Fahri Ozansoy], İstanbul.

Süs (8 Aralık 1923-26 Temmuz 1924), 55 Sayı, Selami İzzet Sedes, Mehmed Rauf, İstanbul.

Şen Yuva (1 Aralık 1924-4 Aralık 1925), 14 Sayı, Rahmi Korkut, Giresun.

Türk Gençleri Mecmuası (1 Temmuz 1923-1 Eylül 1923), 3(?) Sayı, Ahmet Hikmet, İzmir.

Türk Yurdu [İkinci Dönem] (1923-1931), 72 Sayı, Cemil Behçet-Enver Kâmil, Ankara.

Türkiye Edebiyat Mecmuası (1 Eylül 1923-22 Nisan 1925), 8 Sayı, Hüsameddin Sacit-Orhan Mi-dhat, İstanbul.

Yarın (13 Ekim 1921-15 Kasım 1922), 43 Sayı, Suphi Nuri [İleri], İstanbul.

Yeni Fikir (1 Ocak 1925-25 Kasım 1928), 42 Sayı, Naci Fikret [Baştak], Konya.

Yeni Kalem (6 Ekim 1927-5 Nisan 1928), 25 Sayı, Orhan Seyfi [Orhon], İstanbul.

Yeni Kitap (1 Mayıs 1927-1 Ağustos 1928), 16 Sayı, Sedat Simavi-Celal Sahir [Erozan], İstanbul.

Yeni Mecmua (12 Temmuz 1917-20 Aralık 1923), 90 Sayı, Mehmet Talat [Muşkara], İstanbul.

Yeni Türk Mecmuası (Ekim 1932-1942), 117 Sayı, Eminönü Halkevi Yayını, İstanbul.

Yeşil Yaprak (16 Haziran 1928-1 Eylül 1928), 3 Sayı, Mehmet Sadık, İstanbul.

Yolların Sesi (23 Haziran 1932-07 Aralık 1934), 24(?) Sayı, Fazıl Mahmut [Ülküer], İstanbul.

Yücel (12 Ekim 1930-23 Nisan 1931), 14 Sayı, Lütfullah Osman, Denizli.

Yürüyüş (Eylül 1930-Ağustos 1931), 12 Sayı, Selahattin Enis, Samsun.

B) Taranan Fakat Çalışma İçin Malzeme Toplanamayan Dergiler

Afyonkarahisarında Nur (31 Ağustos 1924-1928), 55 Sayı, Ahmet Sami [Onur], Afyon.

Akademi (1930-1933), (?), Galatasaray Talebe Akademisi, İstanbul.

Çığ (1931), (?), (?), İstanbul.

Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası (1916-1933), 31(?) Sayı, Mehmet Ali Ayni, İstanbul.

Doğuş (21 Mart 1931), (?), (?), Afyon.

Duygu (1932), (?), (?), Kütahya.

Edebiyat Gazetesi (1932), 9 Sayı, Orhan Seyfi [Orhon], İstanbul.

Gençler Yolu (28 Şubat 1929-15 Kasım 1932), (?), (?), Balıkesir.

Gençlik Dünyası (1931), (?), (?), İstanbul.

Gölge (22 Aralık 1925-9 Şubat 1926), 5 Sayı, Mehmet Âsım, Adana.

Güner (1932), (?), (?), Konya.

Halk Yolu (15 Şubat 1923-Haziran 1925), 50 Sayı, Kemal Cenap-Tahsin Nahit [Uygur], Ankara.

Işık Yolu (15 Kasım 1927-1 Aralık 1927), 2 Sayı, Enver Atilla, Konya.

İzler (1925-15 Mart 1927), 27 Sayı, Nuri Ahmet, Giresun.

Kadro (Ocak 1932-Ocak 1935), 36 Sayı, Şevket Süreyya [Aydemir], Ankara.

Küçük Asya (Asie Mineure) (1 Ekim 1929), 1 Sayı, Naci Fikret, Konya.

Özdilek (10 Temmuz 1923-1928), 35 Sayı, Cemal Gültekin, Trabzon-Erzurum.

Porsuk (1926), (?), (?), Eskişehir.

Ses (1929-1931), (?), (?), İstanbul.

Şen Yayla (Aralık 1927-1928), 6(?) Sayı, Şevket Süreyya [Aydemir], Erzurum.

Taşpınar (19 Ekim 1932-19 Eylül 1934), 23(?) Sayı, Eflatun Cem-Afyon Halkevi, Afyon.
Terbiye (1 Ocak 1929-1930), (?), Millî Tâlim Terbiye Heyeti, Ankara.
Toplantı (1932-1936), (?), (?), Sivas.
Toros (1 Aralık 1930-1931), (?), (?), Mersin.
Toros Çocukları (1929), (?), (?), Adana.
Türk Bağçesi (1923-1924), 15(?) Sayı, Türk Ocağı, Sinop.
Yeni Ay (1927-1928), 4(?) Sayı, Hüseyin Avni, İstanbul.
Yeni Hilâl (Ağustos 1924-26 Mart 1925), 14 Sayı, Ali Nüzhet [Göksel], Diyarbakır.
Yeni Yol (1932), (?), (?), İzmir.
Yeşil Yaprak (2) (1 Aralık 1925-1928), 18 Sayı, Bolu Muallimler Birliği, Bolu.

Listelerin Oluşturulması; Şiir, Şair ve Dergilerin Belirlenmesi ve Doğrulanmasında Yararlanılan Diğer Kaynaklar

- Akyüz, K. (1970), *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi*, Ankara: Doğu Matbaacılık.
- Baudelaire, C. (1861), *Les Fleurs Du Mal*, Paris: Bibebok.
- Bayrak, M. O. (1994), *Türkiye'de Gazeteler ve Dergiler Sözlüğü (1831-1993)*, İstanbul: Küll Yayınları.
- Bezirci, A. (1968), *Dünden Bugüne Türk Şiiri-Antoloji*, İstanbul: May Yayınları.
- Burian, O. (2003), *Kurtuluştan Sonrakiler-Şiir Antolojisi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Çetin, N. (2012), *Takma İsimler Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çıkla, S., Yeter, G. B. (2013), *1839-1928 Yılları Arasında Basılmış Türkçe Şiir Kitapları Bibliyografyası*, Ankara: Kurgan Edebiyat.
- Doğan, M. C. (2008), *Türkiye'de Şiir Dergileri Şairler Mezarlığı (1909-2008)*, Ankara: Hayal Yayınları.
- Duman, H. (2000), *Başlangıcından Harf Devrimine Kadar Osmanlı-Türk Süreli Yayınları ve Gazeteleri Bibliyografyası ve Toplu Kataloğu*, C.1-3. Ankara: Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri.
- Ediboğlu, B. S. (1944), *Türk Şiirinden Örnekler 1920-1944*, Ankara: Berkalp Kitabevi.
- Eroğlu, E. (2011), *Modern Türk Şiirinin Doğası*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Millî Kütüphane (1963), *Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu*, Ankara: Millî Kütüphane Yayınları.
- Günyol, V. (1986), *Sanat ve Edebiyat Dergileri*, İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Gürsoy, Ü. (1999), *İkinci Meşrutiyet Dönemi Dergileri Üzerine Bir Araştırma*, Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- İslam Ansiklopedisi* (1988-2013), C. 1-44, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kahyaoglu, O. (2015), *Modern Türkçe Şiir Antolojisi 1920-2000*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kaplan, M. (1978, 1988), *Şiir Tahlilleri*, C.1-2. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karataş, T. (2006), "Türkçe Şiir Literatürü (1870-2000)", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 4(7), 25-97.
- Kurdakul, Ş. (1989), *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Necatigil, B. (1995), *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, İstanbul: Varlık Yayınları.
- Necdet, A. (1993), *Modern Türk Şiiri*, İstanbul: Broy Yayınları.
- Necdet, A. (2000), *Yahya Kemal'den Günümüze Tematik Türk Şiiri Antolojisi*, İstanbul: Papirüs Yayınları.

- Okay, C. (2000), *Osmanlıca Süreli Yayınlar Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi*, Ankara: Gezgın Kitabevi.
- Özlük, N. (2008), *Milli Mecmua Sistematiik İndeks*, İstanbul: 3F Yayınevi.
- Özlük, N. (2010), *Resimli Ay Sistematiik İndeks*, İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Özlük, N. (2011) “Düşünce Mecmuası ve Sistematiik İndeksi”, *İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Mecmuası*, 21, 329-344.
- Polat, N. H. (2001), “Dilek Mecmuası”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 10, 37-56.
- Polat, N. H. Bozdoğan, A. vd. (2014), *Sivas Türk Ocağının Haftalık Mecmuası: Birlik-Tıpkıbasım*, Sivas: Türk Ocakları Derneği Sivas Şubesi.
- Şahin, F. (2009), *Ziya Gökalp-Küçük Mecmua*, C.1-3, Antalya: Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları.
- Şahin, S. (2010), “Yeni Kitab Dergisi Üzerine”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 28, 325-340.
- Tekin, A., İzgöer, A. Z. (2011), *Anadolu Mecmuası*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Tülbentçi, F. F. (1935), *Büyük Harpten Sonrakiler-Şiir Antolojisi*, Ankara: Ulus Basımevi.
- Tülbentçi, F. F. (1941), *Cumhuriyetten Sonra Çıkan Gazeteler ve Mecmualar*, İstanbul: Başvekâlet Matbuat Umum Müdürlüğü.
- Türk Yurdu* (1998-2001), C.1-17. (Editör: Murat Şefkatli), Ankara: Tutıbay Yayınları.
- Uçman, A. (2006). “Dergiler Arasında: Dergâh, Hayat, Ma'lûmât ve Bilgi Mecmuaları”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 4, (7), 519-532.
- Velibeyoğlu, V. R. (1975), *Örneklerle Basılı Bütün Şiir Kitapları Antolojisi*, İstanbul.
- Yakupoğlu, C. (2007), “Bir Sürgün Kahramanı Abdülahad Nuri Bey: Hayatı, Eserleri Ve Selçuklu-Beylikler Tarihi Üzerine Çalışmaları”, *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)*, 21/ Bahar, 169-189.
- Yazar, M. B. (1938), *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı*, İstanbul: Kanaat Kitabevi.
- Yıldırım, T. (2006), *Edebiyatımızda Müstear İsimler*, İstanbul: Selis Kitaplar.
- Yüce, S. (2012), *Türk Edebiyatında Dergâh Mecmuası 1921-1923*, Ankara: Kurgan Edebiyat.

Kişi Adları ve Süreli Yayınlar Dizini

A

A. Sırrı, 50, 166
 A. M. Celâl Şengör, 12, 13
 Abdullah Cevdet, 21, 23, 35, 38, 39, 40, 42, 49,
 50, 79, 82, 83, 118, 120-125, 127, 128, 133
 Abdülaziz Mecdi [Tolun], 39, 248, 249
 Abdülbâki Fevzi [Ulubay], 39, 40, 41, 197
 Abdülhak Hâmit [Tarhan], 116, 292, 294
 Abdülhak Mihrünnisa, 52
 Abdülhak Şinasi [Hisar], 34, 53, 71, 91
 Adım, 20, 25, 35, 39, 40, 43, 46-48, 51, 83, 88, 89,
 95, 107, 152, 183, 211, 212, 218
 Afyonkarahisar'nda Nur, 22, 24
 Ağâh Sırrı Levend, 17
 Ahmet Asım [Onur], 47, 132
 Ahmet Burhanettin [Toker], 43, 295
 Ahmet Cemil [Miroğlu], 36, 40, 139, 269
 Ahmet Hamdi [Tanpınar], 41, 45, 48, 50, 53, 64,
 66, 82, 83, 91, 101, 102, 103, 107
 Ahmet Hâşim, 5, 7, 31, 33, 36, 48, 57, 59, 60, 61,
 63, 64, 65, 85, 110, 121, 125, 126, 133, 201,
 202, 204, 205, 209, 225, 300, 302, 303
 Ahmet Hilmi [Kalaç], 46, 54, 130, 162
 Ahmet Kemal [Suut Kemal Yetkin], 49, 54, 95,
 139
 Ahmet Kemalettin, 54, 162
 Ahmet Kutsi [Tecer], 21, 25, 46, 47, 48, 83, 101,
 102, 106, 277
 Ahmet Muhip [Dıranas], 36, 37, 43, 48, 53, 54,
 64, 69, 70, 94, 95, 97, 100, 107, 118, 119, 155
 Ahmet Yahya [Kozanoğlu], 43, 190
 Ak Engin Can, 36, 195
 Akademi, 22, 25
 Aksekili Mahmut Efendi, 33

Albert Einstein, 13

Ali Canip [Yöntem], 38, 43, 91, 279, 280

Ali Ekrem [Bolayır], 35, 40, 52, 54, 120, 154, 160,
 225

Ali Emiri Efendi, 121, 122

Ali Hadi [Okan], 34, 43, 180, 182, 183, 185

Ali Haydar Emir [Alpagut], 45, 294

Ali Kemal, 35, 41, 42, 74, 152

Ali Mümtaz [Arolat], 32, 33, 35, 42, 46, 48, 72,
 84, 85, 92, 160, 169

Ali Nihat [Tarlan], 46, 110

Ali Rauf, 33, 49, 152, 269

Ali Rıza [Seyfioğlu], 52, 258, 271

Altın Yaprak, 20, 24, 26, 43, 295

Altın Yurt, 20, 24, 310

Anadolu Mecmuası, 20, 24, 76, 92, 192, 267, 268,
 303, 305

Anavatan, 20, 23, 305

Arif Dünder, 33, 47, 110, 267, 304

Arif Hikmet [Sarıcalıoğlu], 38, 46, 161, 268

Arif Nihat [Asya], 37, 54, 113, 186

Ateşoğlu A. Polat, 37, 113

Aydınlık dergisi, 143, 231, 253, 254

Aziz Behiç [Çağlar Aziz], 43, 44, 54, 73, 160, 184

B

B. M. Kemal [Peker], 39, 295

Bahriye Acar, 123

Bâki, 35

Bedri Rahmi [Eyüboğlu], 33, 95

Behçet Kemal [Çağlar], 35, 39, 237, 276, 290,
 291, 295

Berrin Sahir, 35, 114

Betül Özçelebi, 17

Bilgi Âlemi, 20, 25, 26, 38, 161

Birlik Mecmuası, 20, 23, 26
Burhan Sadık [Yalçın], 53, 281

C

Cafer Şen, 223
Cahit Sıtkı [Tarancı], 34, 35, 38, 40, 41, 45, 47,
48, 49, 52, 64, 81, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 103,
104, 105, 107, 111
Cavidan Saim, 45, 268
Celal Enver, 34, 38, 73, 86
Celal Sahir [Erozan], 21, 24, 33, 35, 37, 52, 82,
114, 276
Celal Sıtkı, 33, 34, 266, 267, 268
Cemil Sena [Ongun], 40, 47, 54, 72, 106
Cenap Muhittin [Kozanoğlu], 22, 23, 34, 36, 43,
49, 74, 83, 226, 227
Cenap Şahabettin, 38, 49, 237
Cevdet Kudret [Solok], 41, 53, 69, 93
Charles Baudelaire, 127

Ç

Çağlayan, 20, 24, 29, 30, 33, 34, 35, 36, 37, 38,
39, 42, 44, 46, 47, 50, 54, 67, 68, 71, 72, 92,
106, 107, 108, 116, 160, 184, 186, 237, 268,
276, 285, 305
Çankaya, 20, 24, 37, 93, 278, 279, 285, 286, 292
Çığ, 22, 25
Çubukçuzade Mehmet Sıtkı [Akozan], 42, 44,
45, 52, 82, 87, 287
Çukurova'da Memleket, 20, 24, 26, 32, 52, 53, 54,
106, 113, 261, 263, 268, 281

D

Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası, 22, 23
Dergâh, 7, 19, 20, 23, 32, 34, 36, 40, 41, 43, 46, 48,
49, 50, 51, 52, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66,
71, 82, 84, 85, 91, 126, 143, 160, 169, 201, 224,
225, 229, 230, 259, 260, 267, 297, 300, 305
Doğan Özlem, 35
Doğu, 20, 23, 146, 179, 307
Doğuş, 22, 25
Dr. Ziya Kaya, 39, 42, 45, 280, 286
Dumlupınar, 20, 24, 38, 265, 276, 295
Duygu, 20, 22, 24, 25, 26
Duygu ve Dilek, 20, 24, 26
Duygu ve Düşünce, 20, 24, 26
Dündar Alptekin, 48, 152
Düşünce, 20, 23, 24, 26, 45, 49, 53, 71, 75, 81, 85,
226, 301

E

Ebet Mahir [Yalnız], 32, 51, 83, 152, 153
Ebubekir Hâzım [Tepeyran], 33, 39, 46, 78, 95,
214
Edebiyat Gazetesi, 22, 25

Edip Alp Hilmi, 35, 52, 94
Eflatun Cem [Güney], 20, 22, 24, 25, 39, 47, 50,
82, 129, 271, 272, 274
Ekrem Reşit [Rey], 48, 93
Emin Recep [Gürel], 46, 52, 74, 260, 272, 273
Emrullah Nutki [Emiroğlu], 32, 93
Enis Behiç [Koryürek], 42, 45, 47, 120, 130, 131,
181, 268
Ercüment Behzat [Lav], 49, 51, 220
Ercüment Ekrem [Talü], 37, 72, 219
Ermenekli Hasan Rüştü, 41, 171, 172
Esat Âdil [Müstecaplıoğlu], 33, 34, 42, 72, 237,
268
Esat Demir Ay, 34, 37, 44, 53, 89, 90, 95, 96, 274
Evrensel Ay (Resimli Şark), 21, 25

F

Faik Ali [Ozansoy], 40, 42, 236, 237
Faruk Mümtaz, 39, 41, 73, 105
Faruk Nafiz [Çamlıbel], 33, 37, 38, 41, 45, 46, 48,
49, 51, 58, 75, 82, 106, 150, 151, 160, 254, 255,
259, 262, 268, 273, 274, 276, 285, 286, 292,
304
Faruk Şükrü [Yersel], 32, 43, 190, 191, 285
Fazıl Ahmet [Aykaç], 36, 49, 51, 164, 165, 190,
191, 289, 290
Fazıl Behiç, 33, 47, 52, 72, 82, 83
Feridun Fazıl [Tülbentçi], 36, 49, 170, 258
Ferit [Kam], 36, 42, 47, 107, 137, 191, 248
Ferit Ali [Küçükağaoğlu], 42, 107
Ferruh Niyazi [Ayoğlu], 39, 47, 73, 276
Fevziye Abdullah [Tansel], 36, 40, 54, 74, 292,
304
Feyzi Kutlu, 36, 275
Feyzullah Sacit [Ülkü], 46, 286, 295
Fikirler, 20, 24, 26, 34, 36, 38, 39, 41, 48, 49, 54,
72, 73, 86, 93, 113, 139, 244, 295
Florinalı Nâzım [Özgünay], 33, 40, 46, 51, 52,
124, 125, 132, 133, 286, 304
Fuat Hulûsi [Demirelli], 34, 40, 47, 54, 82, 93,
161, 246, 247
Fuat Şükrü [Dilbilen], 51, 129

G

Galip Nâşit [Arı], 39, 44, 53, 106, 200, 295
Gave-i Zalim [Hüseyin Suat Yalçın], 53, 199
Gece Kuşu, 39, 205
Genç Anadolı, 21, 23, 26, 35, 269, 270
Gençler Yolu, 22, 24
Gençlik, 21, 22, 24, 25, 35, 37, 42, 52, 83, 94, 120,
152, 290, 291, 292
Gençlik Dünyası, 22, 25
Giresun'da Işık, 21, 23, 26, 27, 38, 91
Gölge, 22, 24, 92, 120

Görüş, 21, 25, 26, 47, 83
Gustave Lanson, 10
Gül Abdullah Cevdet [Karlıdağ], 50, 83, 125
Güner, 22, 25
Güneş, 21, 24, 26, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 47, 48, 52, 66, 67, 68, 71, 72, 73, 82, 89, 93, 114, 115, 125, 130, 131, 135, 153, 180, 181, 183, 277
Güzide Osman, 40, 42, 43, 71, 190
H
H. Süruri, 39
Halide Nusret [Zorlutuna], 33, 48, 49, 92, 93, 95, 97
Halil Bedi [Yönetken], 43, 96
Halil İnalçık, 270
Halil Nihat [Boztepe], 44, 130, 131
Halit Fahri [Ozansoy], 21, 23, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 44, 52, 54, 80, 91, 95, 115, 126, 127, 160, 184, 185, 201, 204, 215, 216, 217, 220, 221, 282, 283, 285, 303
Halk Yolu, 22, 23
Hamamizade İhsan, 36, 40, 48, 184, 196, 235, 236
Hamdi Ali, 39, 41, 54, 71, 72, 184
Hamil Nazik, 31
Hamit Macit [Selekler], 35, 46, 73, 74
Harp Malûlleri Mecmuası, 21, 24
Hasan Âli [Yücel], 37, 51, 53, 187, 188, 207, 229, 230, 234
Hasan İzzettin [Dinamo], 32, 40, 152, 153, 220, 221
Hâşim Nahit [Erbil], 35, 82
Hâşim Nezihi [Okay], 41, 54, 72, 113, 244
Hatîf, 38, 199
Hava Mecmuası, 199
Hayat, 21, 24, 26, 27, 28, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 72, 73, 75, 79, 82, 83, 87, 88, 92, 93, 94, 103, 106, 108, 109, 110, 112, 113, 114, 118, 119, 120, 132, 137, 152, 154, 155, 160, 161, 163, 170, 172, 173, 177, 182, 184, 187, 188, 190, 193, 194, 195, 220, 221, 237, 254, 255, 257, 258, 260, 261, 262, 263, 268, 273, 274, 279, 280, 285, 286, 289, 290, 303, 304, 305
Hayrettin Salim, 42, 46, 74, 95
Hayri Lütfullah [Sığırcı], 44, 92
Hayri Muhittin [Dalkılıç], 44, 54, 217, 220, 221
Hep Gençlik, 21, 25, 35, 37, 42, 52, 94, 152, 290, 291
Hikmet Turhan [Dağhoğlu], 37, 43, 52, 264, 266, 283, 284, 285
Hilmi Ziya Ülken, 56

Hüseyin Avni [Şanda], 22, 24, 35, 269, 270
Hüseyin Cahit [Tanyol], 37, 50, 79, 80, 94
Hüseyin Nihal [Atsız], 43, 182
Hüseyin Rıfat [Işıl], 51, 73
Hüseyin Siret [Özsever], 35, 236, 237
I
Irmak, 21, 24, 33, 37, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 72, 73, 93, 106, 161, 184, 228, 237, 248, 268, 309
Işık Yolu, 23, 24
İ
İbnülemin Mahmut Kemal İnal, 121
İbrahim Alâeddin [Gövsa], 45
İbrahim Tank, 33
İçtihad, 21, 23
İhsan Raif, 40, 221
İlhami Bekir [Tez], 32, 36, 42, 53, 147, 148, 162, 189, 252, 292, 293, 294, 304
İlhan Başgöz, 246
İshak Refet [Işırtman], 45, 54, 285, 295
İsmail Hikmet [Ertaylan], 20, 23, 48, 161
İsmail Nâmi, 33, 46, 53, 71, 139, 267
İsmail Safa [Semenderoğlu], 41, 44, 50, 108, 109, 111, 129, 170, 267
İzler, 23, 24, 43, 84
İzzet Ulvi [Akyurt], 50, 276
K
Kadro, 22, 25, 309
Karl Marx, 44, 153
Karl Reimund Popper, 12
Kâzım Sevinç [Altınçağ], 41, 47, 295
Kelebek, 21, 23, 26, 34, 39, 40, 44, 92, 177, 178, 196, 197, 198, 200, 204, 205
Kemal Emin [Bara], 36, 72
Kemal Tahir, 32, 35, 153, 161, 304
Kemalettin Kâmi [Kamu], 37, 44, 71, 97, 277, 278
Kenan Hüseyin, 53
Kor, 21, 25, 39, 45, 48, 49, 69, 70, 105, 258, 268, 305
Kudret Ehat, 51, 170
Küçük Asya (Asie Mineure), 22, 24
Küçük Mecmua, 21, 23, 26, 38, 42, 43, 46, 52, 54, 139, 253, 275, 287, 294
L
Lenin, 146, 153
Leyla Hanım [Saz], 51, 228
Louis Aragon, 142
M
M. Âtîf [Okatan], 43, 48, 88, 89, 183, 304
M. Muammer [Ödemişli Hocaşade], 47, 248

M. Necdet, 46, 48, 50, 83, 111, 161
M. Rauf, 45, 156, 157, 161
M. Seyfi, 35, 37, 191, 195
M. Turhan Tan [Samih Fethi Alâeddinpaşazade], 32, 44, 74, 106
Macit Sadi, 36, 159
Mahatma Gandi, 40, 133
Mahfil, 21, 23, 26, 33, 34, 36, 37, 39, 42, 44, 46, 47, 48, 49, 51, 53, 92, 121, 122, 132, 176, 223, 228, 231, 232, 238, 239, 240, 241, 242, 244, 248, 249, 304, 305
Mahmut Muzaffer, 40, 45, 226
Max Weber, 11, 12
Mazhar Sait, 32, 247
Mebâhis, 21, 24, 42, 236
Mehmet Akif [Ersoy], 42, 242, 243, 244
Mehmet Behçet [Yazar], 47, 116, 117
Mehmet Can Doğan, 7
Mehmet Emin [Yurdakul], 21, 24, 39, 197, 276, 288
Mehmet Enver, 37, 176
Mehmet Faruk [Gürtunca], 42, 45, 53, 192, 193, 258, 268
Mehmet Faruk Muallim, 42, 193, 317
Mehmet Fuat Köprülü, 9
Mehmet Kaplan, 17
Mehmet Mesih [Akyiğit], 21, 23, 34, 35, 38, 48, 50, 51, 71, 73, 160, 227, 235
Mehmet Necati [Sinanoğlu], 53, 124
Mehmet Selim, 44, 47, 50, 52, 106, 161, 220, 221
Mehtap, 21, 24
Mektep, 21, 25, 26, 33, 50, 96, 185, 294
Melih Avni [Sözen], 37, 45, 92, 269
Meşale, 21, 24, 34, 41, 44, 47, 50, 53, 54, 58, 68, 69, 77, 93, 106, 161, 193, 200, 260, 276
Mihrap, 21, 23, 26, 40, 50, 51, 65, 71, 92
Milli Mecmua, 21, 23, 27, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 54, 66, 71, 72, 73, 82, 92, 93, 94, 95, 101, 102, 139, 152, 160, 169, 179, 205, 207, 227, 235, 248, 267, 305
Mine Arlı, 31
Mithat Cemal [Kuntay], 40, 44, 139, 195
Muammer Lütfi [Bahşi], 35, 40, 94
Muharrem Zeki [Korgunal], 34, 39, 133, 268
Muhip Atalay [Ahmet Muhip Dıranas], 36, 43, 118, 119, 156
Muhit, 21, 24, 26, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 74, 81, 83, 90, 91, 94, 95, 96, 98, 99, 100, 103, 104, 106, 120, 132, 139, 159, 160, 168, 169, 170, 189, 190, 274, 276, 292, 295, 305
Muhittin Mekki [Çağpar], 34, 46, 49, 248, 249

Muhittin Raif [Yelkenci], 47, 240
Munis Faik [Ozansoy], 45, 268
Muslih Ferit, 42, 47, 137, 191
Mustafa Apaydın, 252
Mustafa Doğan, 37, 43, 46, 73, 93
Mustafa Fehmi Kubilay, 123
Mustafa Kemal Atatürk, 7, 251, 252, 283, 287, 291, 292, 294, 296, 304
Mustafa Seyit [Sütüven], 41, 44, 73, 237
Mustafa Şekip [Tunç], 49, 82, 126
Mustafa Şevket, 35, 44, 72
Muvakkar Ekrem [Talü], 33, 52, 96, 219
Muzaffer Sencer, 31

N

Nabedit [Ahmet Cemal], 34, 39, 48, 51, 53, 162, 163, 169, 170, 237, 238, 239
Nahit Nafiz, 48, 139
Nail Vahdeti [Çakırhan], 43, 50, 152, 153, 174
Namık Kâşif, 36, 37, 40, 162, 185
Nâzım Hikmet [Ran], 13, 37, 38, 41, 42, 44, 45, 52, 53, 101, 119, 130, 132, 142, 147, 148, 150, 151, 152, 153, 156, 157, 159, 165, 166, 173, 202, 203, 204, 205, 207, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 221, 223, 251, 267, 294, 299, 300, 302
Nâzım Hikmet Polat, 7, 123
Nazif Tufan, 52, 295
Necdet Rüştü [Efe], 34, 177, 178
Necip Fazıl [Kısakürek], 33, 38, 43, 47, 48, 49, 58, 64, 76, 83, 87, 88, 92, 93, 96, 97, 103, 107, 184, 185, 264, 303
Necmettin Faik, 46, 107
Necmettin Halil [Onan], 35, 36, 48, 52, 58, 91, 132, 192, 193, 257, 276
Necmettin Necip [Esin], 32, 106, 263
Nedim, 33, 36, 47, 107, 132, 185
Neriman Hikmet, 45, 48, 95
Nesimi, 14, 318
Neyzen Tefik [Kolaylı], 37, 236
Niyazi Berkes, 251
Northrop Frye, 11
Nur, 21, 22, 24, 115, 305, 311, 312, 315
Nurullah Atâ [Ataç], 49, 51, 65, 91

O

Oğuz Kâzım [Atok], 33, 34, 74, 276
Orhan Rıza [Aktunç], 35, 51, 54, 71, 139, 179
Orhan Seyfi [Orhon], 21, 22, 24, 25, 32, 38, 43, 49, 53, 68, 96, 109, 161, 213, 214, 276
Orhan Şaik [Gökyay], 20, 24, 36, 38, 44, 46, 71, 72, 106, 184
Orhan Ülkülü, 128
Osman Faruk, 41, 49, 54, 106, 195, 295, 318
Osman Nuri [Peremeci], 21, 23, 33, 34, 36, 38, 71, 73, 106, 161

Ö

Ömer Bedrettin [Uşaklı], 33, 34, 38, 51, 85, 92, 93, 94, 97, 112, 276, 277

Özdilek, 22, 23

P

Pablo Neruda, 142

Paul Eluard, 142

Peyami Safa, 129

Pınar, 21, 24, 305

Porsuk, 22, 24

R

Refik Fikret, 37, 42, 106, 114, 115, 285

Resimli Ay, 21, 24, 26, 36, 37, 42, 43, 44, 50, 53, 132, 144, 147, 148, 150, 152, 173, 174, 209, 210, 211, 213, 214, 305

Resimli Şark, 21, 25, 26, 34, 36, 37, 39, 40, 42, 43, 45, 46, 50, 51, 52, 53, 54, 107, 123, 124, 129, 130, 161, 162, 170, 221, 237, 258, 264, 266, 267, 268, 283, 284, 285, 295, 305

Reşat Feyzi [Yüzüncü], 35, 41, 49, 50, 157, 158, 162, 167, 168, 184

Reşit Süreyya [Gürsey], 40, 45, 50, 96, 170, 191

Rıfat Ahmet [Moralı], 34, 50, 51, 72, 133, 184

Rıfat Necdet [Evrimer], 35, 41, 45, 73, 113, 170

Rıfkı Melûl [Meriç], 37, 40, 43, 72, 169, 228

Rıza Polat [Akkoyunlu], 44, 161

Rıza Reşit, 47, 211, 212

Ruhi Naci [Sağdıç], 38, 44, 237, 268

S

Sabahattin Ali, 36, 45, 47, 49, 67, 68, 93, 107, 108, 154, 155, 304

Sabih İzzet [Alaçam], 49, 52, 54, 94

Sabri Esat [Siyavuşgil], 43, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 77, 83, 106, 161, 168, 169, 184, 189, 190, 276

Salih Zeki [Aktay], 34, 42, 45, 48, 51, 73, 119, 120, 132

Samî Nabi Özerdim, 282

Samih Rıfat, 32, 41, 52, 256, 257, 267, 276

Selahattin Edip, 37, 170

Selami [Nâzım Hikmet Ran], 21, 24, 53, 209, 210

Selçuk Çıkla, 251

Servet-i Fünûn, 21, 23, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 69, 71, 72, 73, 74, 80, 81, 83, 90, 93, 94, 95, 96, 106, 107, 110, 111, 112, 115, 116, 120, 136, 137, 138, 139, 152, 154, 156, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 165, 166, 168, 169, 170, 184, 185, 189, 191, 207, 209, 215, 216, 217, 219, 220, 221, 236, 237, 238, 268, 269, 282, 283, 286, 295, 303, 305

Ses, 22, 24, 49, 59, 62, 74, 158

Sigmund Freud, 126

Suat Salih [Arsal], 39, 49, 71, 93

Suûdü'l- Mevlevî [Mehmet Suut Yavısı], 36, 44, 46, 49, 240

Suut Kemal [Yetkin], 39, 49, 50, 54, 72, 94, 95, 139

Suut Safvet [Suut Kemal Yetkin], 39, 72

Suzi Can, 39, 44, 47, 151, 153, 167, 304

Süheyla Muhterem [Kunt], 46, 50, 52, 82, 275

Süleyman Nazif, 50, 52, 121, 237, 277

Süleyman Sıddık [Sevgel], 34, 42, 50, 93, 94, 304

Sûs, 21, 24, 26, 37, 39, 40, 42, 46, 50, 71, 82, 92, 106, 190, 236

Ş

Şarklı, 40, 146

Şehitkadioğlu Vecihi Nedim, 33, 36, 107

Şemseddin Cem, 32, 39, 41, 111, 220

Şen Yayla, 23, 24

Şen Yuva, 21, 24, 26, 35, 36, 45, 46, 116, 134, 139, 140

Şerafettin Mağmumî, 121, 123

Şeref Kâzım, 51, 53, 82, 92

Şeref Sadi, 35, 39, 95, 218

Şerif Aktaş, 8, 16, 54

Şerif Mardin, 12

Şevket Hıfzı [Şevket Rado], 41, 53, 96, 99

Şinasi Gündoğdu, 50, 92

Şukufe Nihal [Başar], 43, 53, 100, 173

Şükran Kurdakul, 107, 277

Şükrü Turgut, 35, 45, 46, 134, 139, 140

T

Taha Ay [Ömer Taha Toros], 45, 52, 231, 261, 262, 263, 268

Tâhirü'l-Mevlevî [Tahir Olgun], 33, 42, 47, 51, 53, 92, 121, 122, 228, 231, 232, 233, 240, 241, 242, 249

Taşpınar, 22, 25

Tayyar Fethi, 34, 35, 43, 152, 161, 191

Terbiye, 22, 24

Tevfik Fikret, 51, 129, 130, 133, 142, 194, 277

Thomas Edison, 39, 133

Tokadizade Şekip, 33, 39, 42, 44, 233, 234, 237, 245, 246, 248, 249

Toplantı, 22, 25

Toros, 22, 24, 25, 45, 52, 231, 261, 262, 268, 304

Toros Çocukları, 22, 24

Türk Bağçesi, 23

Türk Gençleri Mecmuası, 21, 23, 305

Türk Yurdu, 21, 24, 26, 32, 37, 38, 39, 44, 45, 46, 49, 50, 52, 53, 54, 71, 100, 103, 112, 113, 161, 237, 256, 257, 258, 264, 267, 268, 272, 273, 276, 285, 286, 288, 295, 303, 305

Türkiye Edebiyat Mecmuası, 21, 23, 35, 114

U

Uyanış (Servet-i Fünûn), 21, 23, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 73, 74, 80, 81, 83, 90, 94, 95, 96, 106, 107, 110, 111, 115, 116, 120, 136, 137, 138, 139, 152, 159, 161, 162, 166, 167, 168, 170, 184, 185, 189, 191, 207, 209, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 268, 269, 282, 283, 286, 295

Ü

Üsküdarlı Talat Bey, 33, 53, 122, 132, 133

V

Vahdet Gültekin, 42, 46, 96, 304
Varlık, 7, 19, 20, 21, 23, 25, 42, 58, 90, 118, 120, 187, 220, 297, 305
Vasfi Mahir [Kocatürk], 35, 47, 50, 106, 193, 194, 276
Vehbi Cem [Aşkun], 36, 48, 152, 153
Vladimir Mayakovski, 142

W

Wilhelm Dilthey, 11

Y

Yahya Kemal [Beyatlı], 7, 31, 43, 49, 57, 59, 61, 62, 63, 64, 107, 201, 204, 225, 229, 230, 234, 237, 251, 300, 302, 303
Yahya Saim [Ozanoğlu], 46, 294
Yakup Sabri, 38, 161
Yarın, 21, 23, 27, 32, 34, 35, 37, 38, 40, 43, 44, 46, 51, 52, 53, 62, 75, 80, 82, 91, 101, 162, 182, 184, 190, 201, 213, 228, 230, 231, 236, 248, 258, 262, 263, 271, 275, 286, 295, 304, 305
Yaşar Nabi [Nayır], 21, 25, 34, 43, 46, 54, 68, 83, 90, 91, 161, 260, 261, 276

Yaşar Nezihe [Bükülmez], 32, 34, 44, 144, 151, 153, 230, 231

Yaşar Şâdi, 53, 121, 122, 132

Yeni Ay, 22, 24

Yeni Fikir, 21, 24, 27, 41, 47, 132, 171

Yeni Hilâl, 23, 24

Yeni Kalem, 21, 24, 27, 36, 39, 41, 42, 43, 53, 161, 164, 165, 199, 200, 242, 243

Yeni Kitap, 21, 24, 27, 53, 54, 82

Yeni Mecmua, 21, 23, 27, 45, 133, 294

Yeni Türk Mecmuası, 21, 25, 61, 83, 96, 109, 110, 213, 252, 269, 292, 293, 304

Yeni Yol, 22, 25

Yeşil Yaprak, 21, 22, 24, 305

Yeşil Yaprak (2), 22, 24

Yolların Sesi, 21, 25, 33, 35, 36, 44, 50, 52, 74, 83, 125, 133, 153, 195, 235, 236

Yusuf Ziya [Ortaç], 21, 24, 46, 48, 49, 66, 67, 109, 110, 213, 276

Yücel, 21, 25, 27, 37, 51, 53, 187, 207, 229

Yürüyüş, 21, 25, 32, 34, 35, 36, 37, 45, 46, 48, 74, 83, 111, 152, 153, 156, 157, 161, 191, 195, 220, 305

Z

Zeki Murat, 37, 152

Ziya Gökalp, 21, 23, 42, 43, 54, 121, 130, 187, 188, 253, 275, 287

Ziya İlhan, 53, 286, 304

Ziya Nuri [Birgil], 36, 116

Ziya Osman [Saba], 44, 50, 54, 69, 93, 106, 107

Ziya Vehbi, 34, 53, 74, 286

Ziyaeddin Fahri [Fındıkoğlu], 39, 42, 267

Zorluoğlu Ahmet Refik, 42, 221

Dergâh'tan Varlık'a Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri (1921-1933), Cumhuriyet'in ilanından sonra edebiyat dergisi olmak iddiasıyla çıkan süreli yayınlar taranarak oluşturulmuş bir şiir evreninin incelemesidir. Onlarca farklı yayından derlenmiş yüzlerce şiir, ölçütleri belirlenmiş bir inceleme yöntemiyle eleştirel olarak değerlendirilmiştir. Bu geniş kapsamlı araştırma, içinde yer alan şairler ve şiirler hakkında daha önceki çalışmalarda ileri sürülen birtakım varsayımsal koşul veya kabullerden uzaklaşarak yalnızca metinleri esas alacak biçimde kurgulanmış, böylelikle dönemin edebî değerlerini yine dönemin içinden izleyen güncel bir bakış açısıyla oluşturulmuştur.

Dergâh'tan Varlık'a Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri (1921-1933); dönemin süreli yayınları, bilinen veya geri planda kalan şairleri, göz önünde olan, görülmeyen veya görülemeyen şiirleri için alanın araştırmacılarından, bugünün meraklı şiir okurlarına kadar geniş bir kitleye hitap edebilecek bir başucu kitabı niteliğinde. Sosyal bilimlerde süreli yayın araştırması yapanların yararlanabileceği bir kaynak. Türk şiirinin üzerinde çok konuşulan bir dönemi hakkında bile hâlen söylenecek ne kadar fazla söz olduğunun bir göstergesi.

